

P R I N C I P I V M

L I B R I

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM DE RVDIMENTIS HEBRAICIS LIBER PRIMVS

Perſępe mihi cogitanti de cõmuni ſacrarum literaꝝ iactura Dionyſi frater. quę cum multitudine ſophiſmatum annis ſuperioribus tum maxime nunc propter eloquentię ſtudium & poetarum amoenitatem non modo negliguntur. uerumetiā a quāplurimis contēptui habentur. in mentē uenit tandē oportuni cuiuſdā remedij. ne ſancta biblię ſcriptura uel aliquando tota pereat. et ſimul animarum noſtrarum progreſſus cum ſuaui cantu Sirenum quas ne Vlyſſes quidē audiret ad inferos abeat. Ad iſtū autem modū ei periculo ſuccurrendū putaui. Primum omnium. cum ſit in animis noſtris (neſcio unde) inſitū multę uarietatis deſyderiū. quo fit ut uerſet in ore illud adagium. uileſcit quotidianū. erit neceſſe ueterem ſanctaꝝ literarum dignitatem in nouam faciem latinis hominibus hactenus incognitam reuerti. ut nimia familiaritate quotidianę lectionis exploſa. nouum & natiuū in diuina ſcriptura dicendi genus. quale os dei locutum eſt. noſmetipſi non ſine quadā inauditi ac recentis nuper ſtudij admiratione apprehendamus. Tunc enim tollit omnium interpretationū cõmune faſtidium. cum illa ipſa ueteris teſtamenti biblia in ſua primordiali hoc eſt hebraica lingua. & legi a noſtris et ītelligi poſſit. haud ſecus neq; alio more atq; primaria eius inſtitutio a ſummo reꝝ conditore inchoata deſyderat. Quod plane fieri nequit. ſi non prius hebraicorum uocabulorum proprietatem et uerā conditionē ſermonis a quo fonte omnis theologia ſcaturiuit auido conatu libenter aſſequamur. Cuius doctrina quamuis ſit puerilis. tamen quia ſubtilior quędam cognitio quam ea literarum ratio alit. conſuetudo hebraicæ loquelę ac uetuſtiſſimorum librorum lectio crebra confirmat. ex ea pręceptione oritur. nõ tantum nõ uenit contemnenda. uerum etiam tanq; omnium pręſtantiſſima non aliter quā liberi noſtri infantes exoſculanda. et totis brachijs amplexanda. Cum igitur hebraicę bibliæ paſſim in Italia imprimātur. quas ſibi quiſq; pauco ęre mercari facile queat. neq; tamē ex omī literatiſſimoꝝ hoīm numero in hūc vſq; diē inuētus ſit unus uel itē alt'. qui ꝓ ſctiſſima theologia linguā hebraicā grāmaticoꝝ more chriſtianis demõſtraret. fortaſſe q̄d uł tantū labo

rem maiores nostri fugerũt. qui prope mea sentẽtia est infinitus. uel suę dignitati putauere impar. quod summis diuinarum humanarũꝙ rerꝫ disciplinis relictis. quasi ludi magistri ad puerilia elementa se cõuerterẽt. Ego miseratus tam sanctas literas. indolui mea ętate studiosos diutius hebraicę linguę sciẽtia carere. quapropter illorũ ingenio fauens ausus sum. licet supra modum forsan temere. primus omnium & tam graue pondus meis humeris imponere. & simul offerre me latratibus mordaciũ. utinam iudaicis solũ. Neꝙ a dignitate uiri docti reputaui alienum. ad elemẽtaria consortia declinare Aurelii Opilii exemplo. qui non est dedignatus post philosophiam primo. deinde artem rhetoricam. nouissime grãmatica sectari. Nihil aliter de Ateio Prętextato philologo Suetonius Trãquillus testat̃. Simile quoꝙ de Valerio Catone qui dictus est Latina Syren. Fateor itaꝙ circa literarum rationem. puerorũ esse studia. et esse me etiã eo nunc prouectũ. ut partim me philosophũ partim iurisconsultum arbitrentur. his de causis maxime. tum quod ex Capnione nostro quę ędidimus de uerbo mirifico non nihil quod uerę philosophię accedat sibi persuadeãt posse exandari. tum quod iam annos cõplures super fortissimis sueuis confœderatos principes dignitatem triumuiratus. nõ ambitione sed electione mera sim consecutus. eumꝙ honorem usꝙ in hunc diẽ seruare me sentiant inconcussum atꝙ sanctũ. attamẽ nihil me huius elemẽtarię artis dispudet. quoniam ab ineunte protinus adulescentia illud ipsum ex usu mihi fuit estꝙ in more semper. contemplationibus magnis ludicras disciplinas adiũgere. semper discendo docere si non summos uiros. at infimateis. Postea enim ꝙ̃ anno ætatis meę duodeuigesimo Prisciani Cęsariensis literaria studia in schola Parisiorum aggressus sum. biennio post apud Rauracos dictionariũ collegi. quẽ appellaui Breuiloquum. eo tempore atꝙ eodem Basileę cis Rhenũ in loco sub Andronico Contoblaca natione gręco linguam gręcam didici. quam elapsis inde quatuor annis inter Gallos primo apud Genabũ quas nũc Aurelianas uocant seminaui. ubi tempore protracto et Iuri Ciuili dedi operã. et fui a doctoribus honorę Papinianistarũ decoratus. Anno Dñi. M.CCCC.LXXIX. Vide mi frater quanta circumspectione uitam duxi Nam uniuersam stipem quam discendo impendi. docendo acquisiui. simul enim & didici latinorũ iura & docui gręcorum pręcepta. de quibus tunc artem grammaticã gręce con-

ſcripſi cui titulus extabat μικροπαιδία id eſt Micropedia. eã anno poſt pictonibus Galliæ Aquitanis publice legi atqꝫ illic in Iure Ciuili Cathedram merui. Regreſſus inde in Sueuiam uxore mihi ducta ſumpſi Doctoris inſignia. populares cauſas apud tribunalia & iudices exercens. Cumqꝫ me ad Sereniſſimum Imperatorem Fridericum tertiũ inclytus princeps Eberhardus Probus is qui poſtea in ſplẽdidiſſimis Vangionũ Comitiis a Max. Aemiliano Romãorũ rege uno imperii conſenſu Dux primus Vuirtenbergenſium auctoratus eſt. de cuius patriciis ego quoqꝫ Conſul eram. Tum reperi ea in legatione Iudæũ doctum ſimul atqꝫ literatũ nomĩe Iacobũ Iehiel Loans imperiali munificẽtia & doctorem Medicinæ et Equitem auratũ. Is me ſupra quã dici queat. fideliter literas hebraicas primus edocuit. Poſt uero legatus Rhomã ad Alexandrum ſextum qui reliqui fuerant ea in lingua canones. eos a Ceſinatenſi Iudeo ſcilicet Abdia filio Iacobi ſphurno petiui qui me quotidie toto legationis tempore perquã humaniter in hebraicis erudiuit nõ ſine inſignis mercedis impendio. Quod iccirco germane frater ad te ſcribo ut animaduertas. et ſæpius cũ tua mẽte reuoluas. quantis laboribus temporibus & impenſis hebraicæ linguæ ſola initia ſortitus ſim. quæ tibi nunc longe uberiora trado quam acceperim. Dictionariũ enim hebraicũ multo & acri ſtudio ſolus cõfeci. & exercitamẽta cætera quæ tibi et oculis et animo uidere licebit. Sane recordatus miſeros noſtra ætate Iudæorũ caſus. qui non tam ex Hiſpaniæ quam etiã Germaniæ noſtræ finibus pulſi. cogũtur alias ſibi ſedes quærere atqꝫ ad Agarenos diuertere. quo futurũ eſt ut tandẽ hebraica lingua cum ſacrarum literarum magna pernicie penes nos poſſet deſinere atqꝫ euaneſcere. mecũ ipſe cõſtitui ad tradendã Chriſtianis hebraici ſermonis peritiam hoc libro prima fundamenta iacere pro Clementis papæ quinti ſacra conſtitutione de magiſtris lata. Quod cum ante me inter latinos nemo feciſſe appareat. Spero inde gratiam haud mediocrem & apud poſteros laudẽ abſqꝫ inuidia non intermoriturã conſequi. Tribus itaqꝫ uoluminibus totũ negotium adiuuante deo conficiam. Primum erit de literis. ſyllabis. & dictionibus uſqꝫ ad ea uocabula quæ a K incipiũt. Secundũ de dictionibus inchoantibus ab. L. uſqꝫ ad finem uocabularii. Tertium de arte grammatica et eius exercitatione. Inſcriptio huius libri eſt de rudimentis hebraicis eo q̄d non iam doctis ſed rudibus ac erudiendis ea uolumina cõpoſuerim.

Iacobus Iehiel

deinceps altiora deo annuente daturus. quę ad arcanam Pythagorae disciplinam et artem Cabalisticã deseruiunt. a nemine prorsus intellecta nisi hebraice prędocto. Recte uero sperauerim quoslibet religionis christianę studiosos nõ tã libenter a Iudęis quã abs te sacerdote & a memetipso quanq̃ uxorio ista suscipere Rudimenta hebraica. quippe utrisq; christianis. et ex parẽtibus christiãis Georgio & Elissa Phorcẽsis municipii ciuibus ꝓgnatis. Hortor ergo te mi Dionysi. ut ad laudẽ & gloriã dei optimi maximi. atq; utilitatẽ sacrę scripturę. simul etiã ad prępapratione abstrusissimarꝝ artiũ. et antiq̃ssimę priscorꝝ philosophię hunc librum pluribus idoneis industriisq; hominibus impertiaris. quatenus auxiliare nomen dei summi cõspicue agnoscat. diligenter ametur. & feruẽtissime laudetur. quod est benedictum in secula. Nunc in calce pręfationis hoc unũ admonuisse te uelim. quod hic liber contrario latinis more legẽdus est. Qui enim primus putat quinternio. is ultimus extat. Transuersandus igitur liber est. et secundum singula eius folia a dextera legẽdus ad sinistram. Eodem modo quęcumq; sunt hebraice scripta. suum a dextera ad sinistram sumunt tramitem. In ipsis autem foliis quęcumq; latina scribuntur. ea more latinorum a sinistra leguntur ad dexteram. Hęc tu notabis quam diligentissime. Nos iam ad elementa ipsasq; literas pergimus.

DE ELEMENTIS.

d Vas et uiginti hebręorũ literas eſſe.per quas ſcribimus omne quod hebraice loquimur.non ſolum Iudęorũ do/gmata.uerumetiam chriſtianorum pręcepta ſunt teſtes. quod Syrorum quoq; lingua et Chaldęorum.authore Hieronymo approbat.Eorum elementorũ hoc modo notant̃ figurę nominaq;.

vau	he	daleth	gimel	beth	aleph
v	h lene	d	g	b	a
ו	ה	ד	ג	ב	א
lamed	caf	iod	teth	heth	ſdain
l	c	i	t	h forte	z
ל	כ	י	ט	ח	ז
zade	pe	ain	ſamęch	nun	mem
z	p	a	s	n	m
צ	פ	ע	ס	נ	מ
		thau	sin	res	quf
		t	s	r	q
		ת	ש	ר	ק

ח ח

Quod autem Socrates in Cratilo Platonis cum Hermogene loquit̃. Q; elementorum nomina proferimus.ipſa uero elemẽta nequaquã. id per quam maxime in hebraicis locum habet.uis enim literę ſola di/ctionibus inſeritur.uox autem ipſius deforis ſubiungitur. nam aliud nihil Beth.Vau.Mem.et Pe exprimũt.niſi labiorum geſticulationẽ. ſicut Daleth.Teth.Lamed.Nun. Thau linguę impulſum. et Zain. Samech. Sin. Res. Zade. dentium exibilantem crepitum. Similiter Gimel.Caph.Quf.& Iod conſonans.palati vuulęq; commotionem. Hęc illarum eſt uirtus literarum atq; poteſtas. non ut totę ſecundum

nomen ingrediantur dictionem. sed q aptitudine sua prębeant applicationem uocis ad uocalia instrumenta. Iam uerum esse conspicis q̊d Stagirita philosophus in libri de cęlo uolumine tertio scripsit. elemētum esse in quod alia corpora diuiduntur. cum insit uel potentia uel actu. Inde literas iuxta Prisciani sententiam elementorum uocabulo nuncupauerunt. quia coniunctę literalem uocem quasi corpus aliquod componunt. et ingrediuntur quidem syllabas cūctę alphabeti literę potentia tantum. uoces autem actu ipso atq endelechia. sicut si essent literę colores. & puncta lumen. Ne igitur a consueta latinis semita omnino aberrē. quo nostri facilius aliena discāt. Libuit elemēta hebraica in duas parteis diuidere. Nam alia uocabimus literas. alia voces. Literę sunt alphabeti signa. Voces sunt addita pūcta. Nec mireris peregrina hęc & inaudita. oportet enī te in hebraicis alit̄ institui quam uel in grę cis uel in latinis. quoniam ab illis diuersa est hebręorꝝ loquela. At qui ex Ammonii peripatetici sentētia. in suo de interpretatione Aristotelis commento. Cum gens quęlibet propriis utatur vocibus. peculiares etiam literarum notas ascit. nō naturales sed positas. quę pro modo suę linguę constituti loco habeantur. Idq cernitur ea ī natione potissimū. quę ut Cicero uoluit in oratiōe Pro. L. Flacco. semper romanis moribus fuit aduersa. quo fit. ut etiam cōtrario Romanis more scribere uideantur. Latini enim a sinistra scribunt ad dexteram. Iudęi uero a dextera ad sinistram. Et sicut Aegiptii dexterius se gręcis scribere iactant Herodoto authore in libro cui titulus est Euterpe. ita Iudęi sese dextrorsum. Latinos autem sinistrorsum ducere calamum arbitrantur. quod putāt lapidum et seminum iactu patere. Accedit etiam commodum. quod Beth. Caph. Lamed. Phe. et Quf. hoc est. B. C. L. P. & Q. conuersis inter se figuris pingūt Latini atq Iudęi. ut facile credas in hoc Rudimentorū libro sępe alienis & insuetis pręceptionibus opus fore.

DE LITERIS.

Vdiuisti elementorum diuortia. bifariam separata. Primæ partes literarum sunt. Vocum puncta secundas obtinent. De primis est priore loco dicendum. Lite

rarum quędam ſunt uocales. quędam Conſonantes. Vocales appel lant quę hiatu ſolo ex intimis pulmonibus aptę ſunt depromi. potiſſimum animi adminiculo fretę. Dicuntur autem uocales ad uocem exprimendã aptiores. nullo extraneo utentes inſtrumento. niſi tantũ ſpiritus uarietate. ut אהוחיען Domicilium tamẽ poſſident He & Heth in pręcordiis. Ain in gutture. Aleph et Iod in oris concauo. Vau in rictu. Ex his binę prodeunt aſpirationes. Lenis ut He. fortis ut Heth. ſicut apud gręcos Daſia & pſile. oriũtur quoq; diphthongi quędã. Nam Aleph et Vau. ſimiliter ain et vau faciunt o uel u. aleph & iod. ſignificant i uel e. Vau in fine ſine holem uel ſurek ſignificat di gãma ęolicũ. et facit diphthongũ af uel ef. ſicut apud gręcos αυ et ευ Similiter iod in fine nõ punctatũ. facit diphthongũ. cõmiſcendo uocem i cum pręcedẽte puncto. ut hęc infra latius patebũt. Et ſicut apud latinos i et u quandoq; ſunt uocales quandoq; conſonantes. ita vau & iod in hebręorum ſermone. Conſonãtes ſunt cum palati & labioꝝ miniſterio utuntur. Vocales ſunt cum ſolo exprimuntur oris hiatu. Quando autem conſonantium numero habentur. tunc uel pro ſimplice aſſumunt conſonãte uel pro duplice. omnino ſecundũ doctrinã Priſciani Cęſarienſis grammaticę artis libro primo. Cõſonantes ſunt literę quę uocibus adiunctę. inſtrumentorum adminicula in pronunciando requirunt. Inſtrumenta ſunt. labia. lingua. dentes. et palatum. Conſonantium uero alię ſunt biformes alię uniformes. Biformes dicuntur quę ſub uno nomine duplices characteres poſſident. & ſunt numero quinq;. Caph. Mem. Nun. Phe. Zade. Earum autem figurę quas in alphabeti uerſu poſitas cernimus. principales nominantur iſtę. צ פ נ מ כ quę in principio dictionum ſiue etiam in me dio tantum locari debent. & nunquam in fine. Teminales autem figurę dicuntur iſtę. ץ ף ן ם ך quæ ſolum in fine dictionum inueniuntur poſitæ. uno tantum uerſiculo excepto. Iſaiæ nono. Multiplicabitur eius imperium. ubi Mem terminalis dictionem inchoat. quod myſterium altiorem requirit indaginem. quam quæ ad grammaticum ſpectet. Reliquæ ſunt uniformes cunctę. quod vbique olcorum una & ſola characteris ſpecie ſcribantur. Eſt et alia xxii. literaꝝ partitio. Ex eis enim undecim ſunt ſubſtãtiales tantũ. & reliquę undecĩ ſimul etiã accidẽtales. Subſtantiales ſunt quę ſolũ pri

mitiua dictionũ denotãt ut חטספרגועצרק. Accidentales autẽ quę simul etiam grãmaticas passiones atq; inflexiões deriuatiuorumq; formationes indicant et secundum Rabi Mose Kimhi sunt istę אתבנחמשליבו Sed Rabi Mose ben Gebirol sic eas colligit. אני שלמה כותב. Accidentaliũ aliæ solent capitibus dictionũ præponi tantũ, ut אלבש alię uero tam in prĩcipio quam in fine reperiuntur, ut תכןחירם Consonantium item aliquę solent duplicem pronunciationis modum suscipere. possunt enim uel leniter uel fortiter ꝓnunciari. & sunt sex בגדכפת Quando enim quadam mollicie ac leui spiritu proferuntur. tunc aut supra capita earum ponitur uirgula iacens quæ nominatur raphe sic – aut certe si nõ superponatur nihilominus tamen superposita intelligitur. Sic Beth. loco V consonantis enũciatur. Caph. loco chi grecę literę. quę apud nos ualet ch. Item Pe. loco phi quę valet. F. uel. ph. Similiter Thau. loco thita quę latinis ualet th. efficitq; in pronũciando hebraice linguam blesam. Si enim supra thau lineam raphe iacentem conspexeris. opertebit te in sibilando linguam inter superiores & inferiores dentes collocare. & sonitũ emittere qualẽ anseres solent cum iracundia mouẽtur ad uindictam. Contra uero enumeratę literæ si puncto in uentre posito notẽtur. qui punctus Dagges nominatᷣ. tunc fortius ac duriuscule nec ultra liquide pronunciantur. Solet enim pũctus dagges ita literas fortificare. ut sæpe unica litera pro geminis habeatur. Duę uero sunt quę neq; dagges neq; raphe suscipiũt scilicet Teth et quf. Penultima autem Sin. dupliciter quoq; enunciatur. Si enim in sinistro latere supraponatur ei punctus. exprimet uocem sigma uel s acuto sibilo. Quod si idem pũctus in latere dextro supraponatur. tunc emittet sonitum aquę uehemẽtis ex altis rupibus impetu labentis et spumantis. unde illud posthac breuitatis causa Sin dexterum uel s spumosum siue spumans appellabo. ad significandum spumantis aquę sonitũ. quem & imitabimur cũ superiores et inferiores dentes directe cõnectimus linguam a dentibus retrahẽdo. Eum sonũ germani per sch. Itali per sci. Galli per x uł ch significare conãᷣ. Vnde literã sin Italia scribit scin. Gallia etiam Celtica xin uel chin. et Sueuia schin. Quoq̃mõ scripseris ĩtelligito pinguẽ spumosum & lati-

Hinc loco S. legunt aliqui.

lingue sibilum sicut et quibusdam gentibus consuetudo est literam s. ore rustico et spumante proferre.

DE VOCIBVS.

n Vnc ad secundã partẽ elemẽtorũ. quas esse uoces diximus. manũ apponamus. Est autem uox secũdum Aristotelem in libro de Anima secũdo. aeris respirati ab anima in partibus uocalibus percussio ad arteriam. Ea fit apud latinos quinque. apud Hebręos autem decem modis. Latini enim uocum notas cum cęteris literis insertas habent. Hebręi autẽ solũmodo habitu uocales literas in alphabeto. Voces autẽ actuales extra uersum alphabeti posuerũt. Quapropter aliud est apud eosdem uocalis. et aliud uox. Vocalis est litera quã primũ apta in uocem arterialem prodire. adhibitis domicliorum suorũ uarietatibus. Sed uoces sunt puncta literis cohęrentia. quę rictum oris pro literarum diuersitate aperiunt. Vt autem uoces hebręorum clarius intelligas. procedam secundum uocales latinas. A. E. I. O. V. quarũ singulę una dempta. bifariam diuiduntur. scilicet in uocem subtilẽ siue rectam. et uocẽ grossam siue obliquam. et sic erũt uoces decem ut experiemur. A rectũ hac linea notat̃ — soletq; pferri more italorũ. a. sicut in appello et affectus et parapside. dicit̃q; patha. A obliquum signat̃ hoc lineamento ⊤ fitq; clausiore oris rictu. et a superiore declinat sono paulolum. ad O germanis certe crebrum in loquẽdo. Vnde quam illi syluam uocant Orcyniam. Aristoteles eã in meteorologicis scribit Arcyniam. & uerius tanq; ab Harce idest pice cognominatã. Et quod gręcis marmaros a nobis marmor dicit̃. Medium est igitur per participationem inter a italicum. & o id quod vocamus camez. Sequitur uocalis secunda latinorum. E. cuius instar hebręi duo puncta tenent sic .. & uocatur zere. proferturq; subtilit̃ vt E in epigrãmate. Erigone. Emãcipare. Enim. Ennula. Contra uero grossum imitantes sueuorum E. scribunt tribus punctis sic ∴ et nominatur Sęgol. declinat autem in pronunciando ab e ad a. ut si cupias inter e & a italicum aliquod per participationem inuenire medium. quasi earum uocalium cõmixtione. apte proferas Segol. dum tamen ab e incipias & in a desinas uno hiatu. sic sueui e pronunciant in error. ergo. extra. esse. tessara. Tertiam latinorum uocalem imitatur pũctus vnus subiectus sic · & uocatur Hirik. quę cum sit uox purę latinitatis

more ſemper proferenda. non habet obliquiorem ſe. producitur aũt cum iod ſuperadditur. Accedit quarta uocalis O. ſimpliciter ore ro/ tundo enuncianda. cuius loco hebręi unum punctum ſuperponunt. & uocatur Holem. debetq́ recte proferri atq; ſubtiliter. ut in addo. beneuolus. ſubdolus. Eregione ſolet inueniri uox aliqua. quę ab o ad a declinet. ſitq́ media inter o & a. ſed plus accedat ſono ad o quam camez ſupra memoratum. ideoq́ uocatur Hatef Camez. Conſueuit autem ab indiſtincte proferentibus. ſemper loco ipſius o pronũciari. vt Codorlaomer rex Elamitarum. & ſubſcribitur lineamento ipſius Camez prępoſitis duobus punctis alternatiue inuicem conſtantibus ſic -: Quinta Romanorum uocalis eſt V. ad quam uocẽ effingendã ſolet Vau accipi cũ puncto in uentre eius incluſo ſic ו uocatq́ Surek. Collateralis eius eſt collectio labiorum. & ſcribitur tribus pũctis ſca/ lariter ſeu gradualiter ſibi inuicem ſubiunctis ſic ∴ & nominat̃ kibuz. habetq́ eum ſonum quem apud gallos V ſcilicet commixtione i uo/ calis. Eſt autem uox media inter v & i qualem olim gręci ſuę literę hy pſilo dedere. Vnde ſolebãt in uentre ipſius v notam uocalis i ponere ſic V. quam poſtea eximẽtes ſubteradnexuerunt ſic V ut in harpyia. Deſcripſimus hebręorum uoces claras nouem numero. Reſtat alia vox ebes. obtuſa. & tam exilis. ut uel uix uel nunq́ audiatur. et uocat̃ ſeua. ſcribiturq́ ad ſimilitudinem hatef ſupra oſtenſi. duobus pũctis alternatiue inuicem ſubiunctis ſic : Vnde ſolet quandoq́ eo uoca/ bulo hatef nuncupari. ut in hac dictione comprimo. ſeu amraphel. ſi per m labia claudas. non poteris ad ulteriorem ſyllabam procedere. niſi os rurſum aperueris. eaq́ uocula quę tunc apertione labiorũ ex/ oritur. quantulacũq́ et quantumuis ſit breuiuſcula dicitur ſeua quaſi proferas comoprimo amaraphel. Eſt enĩ indiſcretus ſonus. qui pro/ pter ſui tenuitatem uix queat ſenſu apprehendi. Pręponitur autem Hatef ſupra memoratum tribus uocibus. Patha. Camez. et Segol. & dicit̃ hatefpatha. hatefcamez. & hatefſegol. ideſt rapidũ atq́ uelox. indicatq́ uocem correptam. Reponitur quãdoq́ in he finali pũctus. qui relationem pronominalẽ ſignificat. & uocatur Mappik. ſed nihil ad pronunciationem pertinet.

EPILOGVS DE ELEMENTIS.

Complectamur itaq́ breuibus. quę hucuſq́ docuimus. ut cito dicta percipiant animi dociles. teneantq́ fideles.

ALPHABETVM XXII. LITERARVM.

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

Vocales ſex אוחיעה Reliquę ſunt conſonantes. Aſpiratio lenis ה Aſpiratio fortis ח Vocales ſimul & conſonantes. iod. & vau. Conſonantes principales ſimul & mediaſtimę ſunt. כמנפצ Conſonantes terminales tantum ךםןףץ
Conſonantes ſubſtantiales. חט ספר גוע צרק

Conſonantes accidentales. אתכנה משלי בו

Conſonantes aſpirandę uel roborandę בגר כפרת

Sibilus Samech & Sin ſiniſtri. pronunciatur ſicut ſigma. ſeu s Romanorum ſubtili & acuto ſono. Sibilus ſin dextri. fit dentibus directe coniunctis. & ab eis lingua retracta inſtar ſonitus impetuoſarũ aquarũ. Sibilus zade ſicut ts ſcaber durus et aſper. Sibilus zain ſicut ſd tenuis & blandus. Sibilus thau lingua inter ſuperiores & inferiores dentes inſerta & ore bleſo. Sibilus caph aſpirati hoc eſt raphe ſuprapoſito fit applicatione radicum linguę ad vuulam faucis. aſthma exprimendo ſicut gręci ſolent in litera chi. Pronunciatio literę ain oritur in rumine gutturis. ſicut aleph in oris concauo. Puncta uocum ſunt. X. A patha – et camez ₜ E zere ·· et I hirik · ſubter. O holē – ſupra. et hateſcamez ₜ: V ſurek וּ et kibuz ⋱ Vox autem exilis & obtuſa ſeua : Puncta compoſita hateſpatha—: hateſcamez ₜ: et hateſſęgol ∴: Dages . in uentre literę fortis. in media dictione geminat literam. Raphe—ſupra literam leni flatu aſpirans. Punctus unus · quandoq; ponitur in he finali. & ſignificat relationem rei ad rem. uocaturq; mappik

DE SYLLABIS.

HAbes materiam literarum. et formam punctorum. quibus inter ſe applicatis componitur ſyllaba. de qua nunc a diffinitione incipientes diſſeremus. Syllaba eſt applicatio literę uel literarum ad uocum puncta. Nam ſi Beth cum patha ſociabitur fit Ba. Eodem modo quo apud latinos. ſi b & a iungantur. Similiter ſi poſt beth ſequatur lamed cũ patha ſociatũ. fit Bla. Si uero ante lamed inuenia-

tur Beth cum patha iunctũ fit Bal. Hic te mihi puerꝫ prębeas & ferulę aſueſcas uelim. Nam de ſingulis literis atqꝫ punctis experiemur mon ſtrato ad oculũ exemplo. quapropter arrige aures et intẽde oculos.

A Rectum.

tha ſa ra qa za pa a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אַבַגַדַהַוַזַ חַטַיַ כַ לַמַנַסַעַפַצַקַרַשַׁתַ

A Obliquum.

tha ſa ra qa za pha a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אָבָגָדָהָוָזָ חָטָיָבָ לָמָנָסָעָפָצָקָרָשָׁתָ

E rectum

the ſe re qe ze pe e ſe ne me le che ie te hhe ſde ve he de ge be e

אֵבֵגֵדֵהֵוֵזֵ חֵטֵיֵכֵ לֵמֵנֵ סֵעֵפֵצֵקֵרֵ שֵׁתֵ

E obliquum.

thę ſę rę qę zę pę ę ſę nę mę lę chę ię tę hhę ſdę vę hę dę gę bę ę

אֶבֶגֶדֶהֶוֶזֶ חֶטֶיֶכֶ לֶמֶנֶ סֶעֶפֶצֶקֶרֶשֶׁתֶ

I

thi ſchi ri qi zi phi i ſi ni mi li chi ij ti hhi ſdi vi hi di gi bi i

אִבִגִדִהִוִזִ חִטִיִ כִלִמִ נִסִעִפִצִקִרִ שִׁתִ

O rectum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אֹבֹגֹדֹהֹוֹזֹחֹטֹיֹ כֹלֹמֹ נֹסֹעֹפֹצֹקֹרֹשֹׁתֹ

O obliquum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אֳבֳגֳדֳהֳוֳ זֳחֳטֳיֳבֳלֳמֳנֳסֳעֳפֳצֳקֳרֳשֳׁ תֳ

V

thù ſù rù qù zù pù ù ſù nù mù lù cù iù tù hhù ſdù vù hù dù gù bù ù

אֻבֻגֻדֻהֻוֻ זֻחֻטֻיֻכֻלֻמֻ נֻסֻעֻפֻצֻקֻרֻשֻׁ תֻ

De ſeua.

ſchûth qûr zok poz iph nis lęm ięch hhet heſd gad ab

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

Ex quibus alphabetis & pūctis ita ſyllabas cōfice. aleph patha a. beth patha ba. gimelpatha ga. dalethcamez do. he camez ho. vau zere ve. zain zere ze. heth ſęgol hę. teth ſęgol tę. iod ſęgol ię. caph holem co. lamed holem lo. mem holem mo. nun hatefcamez no. ſamech hatefcamez ſo. aleph et vau ſurek v. ain et vau ſurek v. ain kibuz ů. pe kibuz pů. ſade kibuz zů. qof kibuz qů. ſin ſcheua ſch. taf ſeua th.

Vt autem ad ulteriora facilior tibi pateat aditus. oportebit primo tē ptare uires. pręparare os & calamū. iugiter inſtare ut poſt agnitionē elementorum et ſyllabarū ſcientiam. ad dictionum poſſis prolationē peruenire. id fiet ſi te prius in multarū ſyllabarꝝ connexione diligēter exerceas. quomodo Demoſthenem aiunt lapillis in os proiectis lrām rho gręcam quā uitio linguę diu proferre non poterat. ſtudio indefeſſo ac immenſo labore multum et ſępe repetijſſe. quatenus ex lōgo ſaltem uſu nihil obſtaret quin rho ipſum eloquereť. quod cum ita cō tigiſſet. ferť dixiſſe uerbis gręcis eurika to rho reroreumenō. ut oſtēderet ꝙ labor im ꝓbus omnia uincit. Reuertamur igiť ad ſyllabas. & experiamur quid ſibi cohęrētes efficiāt. ut ſi dicas aleph patha beth iā exoritur ab beth patha gimel bag. gimel patha daleth gad. he patha ſdain haſd. quod iccirco ſic noto. ut accurate memoria teneas quoniā in epilogo elemētorꝝ audieris duplex eſſe z. unū ualde lene q̄d uocať zain. & ut ea lēitas ꝓlatiōis molliciaqꝫ pateat. ego tibi ꝓ zain aſcripſi ſdain. q̄le et Hieronymus prior me fecit. nā cū debuiſſet ſcribere librꝝ Ezrę p̄ zain. ſcripſit Eſdrę. ſcilicet ꝓ zain ſd. aliud eſt z aſperꝝ et uocať zade q̄d pronunciať ſicut tſ. ut ezem quaſi etſem. ſic ez quaſi ets. memento igiť te habere duo z ſcilicet zain et zade. unū lene alterꝝ durꝝ. duo s ſcilicet ſamech et ſin. duo t thau et teth. et adhuc ambobus his mollius d ideſt daleth. quā lrām daleth ea de cauſa multi etiā aliquātu lum ſibilant. et q̄d nos iod ipſi ius dicūt.. Item qof et caf atqꝫ ambobus his mollius gimel. duas aſpirationes he et heth. q̄rum prima leniter efflat. ſecūda fortiť anhelat. duo a ſcilicet aleph et ain. q̄rum primū in ore. ſecundū in gula. Horū oīm ſic ſępe meminerim. ut ea ipe fidelius

S·C·P·

memoria teneas. multũ enim ualebit ad ſyllabas pronũciandas. Accedit ad hoc etiã noticia diphthongorꝝ. quarum expeditionẽ uſqꝫ huc reſeruauimus. nã abſqꝫ his nec ſyllabas nec dictiones recte leges. Eſt autẽ diphthongus duarꝝ uocum ſub unico puncto cõmixtarꝝ monoſyllabica eloqutio. Diphthongorꝝ alię dicunt̃ ꝓprię. alię uero improprię. Diphthongi proprię ſunt ſex. af. ef. if. ai. ei. oi. prima diphthõgus eſt af. ut thaf ſic תָּו Ezechielis. ix. Signa thau ſuper frontes uirorũ. Similiter עֵשָׂו Eſaf Geñ. xxv. Et uocatum eſt nomen eius Eſau. Secunda ef ut Kiſlef ideſt nouẽber ſic כִּסְלֵיו Zacharię. vij. in quarta mẽſis noni qui eſt Caſleu. Tertia if. ut zif ideſt aprilis ſic זִיו iij. Re. vi. In anno quarto menſe ziu. Et licet Romani pro ijs dicant au. ei. iu. Gręci tamen in hoc imitantur Hebręos. ut cum dicunt Aftocrator ꝓ autocrator ideſt imperator. Efangelion pro euangelion ideſt Euangelium. Ifgenios pro Eugenios ideſt barbatus. debet tamen hoc loco F leniter et nõ fortiter ſonare ſicut digãma ęolicum quondã. ꝓ quo latini inuenerunt v conſonantẽ. teſte Priſciano in li. i. quod adhuc hodie nominari poteſt digãma ęolicũ. Quarta diphthongus ꝓpria eſt ai. ſicut apud latinos Virgilius. Aulai in medio libabãt pocula bachi. Ita quoqꝫ hebraice hai ſic חַי ideſt viuus. Pſ. xlij. Sitiuit anima mea ad deum fortem viuũ. vel ai per camez ut יִשָׁי Ieſę. Quinta diphthõgus eſt ei. ut heil ſic חֵיל ideſt diuitię ſeu abundantia. Iob. xx. iuxta multitudinem adinuẽtionum ſuarꝝ. quomodo etiam latini. Terẽtius in Andria. Hei metui a Chriſide. Sexta diphthongus eſt oi. ut hoi ſic הוֹי ideſt vę. Ierem̃. xxij. Vę frater et ue ſoror. q̊d latini in e finiunt vt hoe. Oratius in odis. Heu hoe parce liber. Ceterꝝ alię dicunt̃ diphthongi inproprię. quãuis enim duabus ſub una ſyllaba uocalibus ſcribant̃. tamen in ipſa prolatione nõ eſt plurium uocũ cõmixtio. ſed una tantum uox ſonat. Sunt autem inproprię diphthongi numero tres. I vt אֵי uel עֵי O ut אוֹ uel עוֹ V ut אוּ uel עוּ Hęc itaque de diphthongis paucula ſufficiant rudibus.

DE PROFERENDO VEL NON PROFERENDO

IN conficiendis autem ſyllabis uocales quędã proferuntur. quędam uero non proferũtur. Nam quęcumq; habent unũ de punctis uocalibus illę proferunt ſecundum uocẽ puncti ſibi adnexi. Excipiuntur ambę aſpirationes in fine ſyllabę. cum ſub eis notatur ſeua. exemplum de he. iiij. Re. x. ואהרגהו idest. et inter feci eũ. exẽplum de heth. Iſaię. liij. ונחמדהו. i. et deſyderauimus eum. quia nõ pronunciantur niſi ſequatur uocalis altera. Quę autem nullum punctũ habent. tametſi ſcriptę ſint. tamen non proferuntur. ſed accipit ipſa ſyllaba uocẽ ſuam a puncto in eadem ſyllaba literã uocalẽ pręcedente. excipit iod finalis in tribus ſpeciebus. prima quãdo per digreſim ſoluit diphthõgus ut אוי tunc digreſis facit diſſyllabũ oi. Secũda ſpecies qñ p̃cedit v ſurek ut תלוי triſſyllabũ. i. ſuſpẽſus. Tercia ſpecies. Quãdo iod ꝓnoĩaliter adiicit q̃tenus p ſe ſignificet ut פני triſſyllabũ ideſt facies mea. Iſtis tribus ſpeciebus uocalis iod finalis quamuis nõ punctet tamen nihilominus profertur naturali ſuo ſono ſcilicet I. in aliis aũt manet regula. ꝓ q̃ clarius explicãda. liceat exẽpli cauſa primã biblię dictionẽ ĩ mãus ſumere. q̃ eſt בראשית breſith. in q̃ dictiõe uides duas uocales literas ſcilicet aleph et iod. Q; ſi aleph e dictione tollas nihilomĩus leget breſith. qa ſub res cõſonãte pũctus ſedet q zere uocat. ergo cũ res et zere faciãt re. uidẽus aleph ad uocẽ re nõ neceſſario accedere. eodẽ mõ de iod lr̃a uocali iudicandũ eſt. q̃ ſi nõ eſſet ſcripta. nõ minus cõſonans ſin et pũctus hirik facerẽt ſi. cõiunctoq; thau fieret ſith. et ſic breſith. q̊d nõ ſolũ in medio dictionũ diliget uer; etiã in fine ualidius eſt cõſyderãdum. nam ſecũda dictio biblię ברא bara. i. creauit. cõſtituit ex beth et camez. i. ba. & res camez. i. ra ubi aleph qeſcit et ſilet tãetſi ſcriptũ. Eſt qñ duę lr̃ę uocales in fine dictiõis ſilẽt quantũuis ſcribãt ut היא hi. i. hęc. nam he lr̃a et pũctus hirik faciũt hi. cętera ſilent. Illud q̊q; in primis notandũ eſt. vocalẽ he aſpiratõnis notã in fine dictionũ nunq; ꝓnũciari. tãetſi

ſcriptã. ſimiliter heth. officium enim illarum literaꝝ in fine dictionũ eſt puncto cuiq; ſpiritum poſtergare. accõmodareq; uel aſperum uel lenem quamuis in ſcribendo he & heth differant. nam he terminalis nunq; punctatur. ſed heth terminalis quandoq; pũctum ſubiectum habet. ut רוּחַ quod pronunciatur Ruah et non ruha. Dignũ nota profecto. nec obliuioni dandũ q dixi cum fuerit heth terminalis. nã ſi alia litera ſequatur. ipſa quaſi aliam ſimul ſyllabã ĩcipiẽs flatũ ſuũ priore ordine accõmodat. ut רוּחִי ideſt ruhi. & רוּחוֹ .i. ruho. Sed quando ipſum ſibiipſi finalẽ ſyllabam efficit. tunc uox puncti ſub iecti pręcedit flatum. & flatus fortis ipſam prolationẽ uocis cõſequit̃. Cęterum nec id te lateat qualis uſus in pũcto ſeua cõſueuit obſeruari. Solet enim ea quandoq; proferri quandoq; non. In conſonantibus nanq; connexilibus alio ultra alpes alio citra more utuntur. Sunt aũt connexiles binarię ſecundum Priſciani doctrinam in fine libri primi artis grãmaticę. BD. GD. CT. PT. MN. SB. SC. SL. SM. SP. ST. Et apud hebręos ſicut de s ita de z iudicandũ eſt. Omnes quoq; mutę pręcedunt tres liquidas ſingulariter ſingulas. ſcilicet l. n. r. ſed huic m ſolum pręponi poſſunt. c. d. g. t. In fine uero dictionis omnes liquidę inueniuntur ante s. ſed tres tantum pręcedunt x. uel cs. ſcilicet. l. n. r Ternarię item capitales poterunt cohęrere. ſcr. ſtr. ſpr. ſimiliter. ſcl. ſtl. ſpl. Finales autẽ cum ſunt liquida primũ. deinde muta. tertio s. Illo accurate cõſyderato. animaduertendum eſt q ſeua punctus quoties conſonantibus ſubſcribitur connexilibus apud germanos ſolet quieſcere atq; ſilere. apud italos uero & hiſpanos paululũ moueri ac muſſitare ceu ſi quoddam e ualde exile ſubaudias. quod experimur in ſuprapoſito biblię initio בְּרֵאשִׁית ubi muta et liquida ſunt una cõnexiles. ideo ſeua ſub beth a Germanis nõ proferẽ. dicũt enim breſith ſicut latini breuis. Capiamus ſecundi libri biblię initium. et inuenitur ſecunda dictio שְׁמוֹת ubi connexiles ſunt ſm. ergo ſeua punctus quieſcit et ſilet citra mõtes ideſt in germania. muſſat aũt ultra mõtes dicũt enim germani ſmoth. Itali et hiſpani ſemoth. Iambice prima ſcilicet ualde correpta. ſimilit̃ סְפָרַדִי ideſt Hiſpanus. & צְפַנְיָה

profeta. sic obseruandum est in ternis cõnexibilibus si qua inueniant. sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur. duarum aũt præcedentium quælibet punctum seua subiunctũ habet qui silet & quiescit. vt stran & strepan. In ahastran et ahastrepan Ester. viij. & Ezræ. iij. atq;. viij. In aliis uero nõ connexilibus tam in primis quam in mediis syllabis seua nõ silet sed mussat. ut יְמִין Iemin Dextera. & דְבָרִים debarim uerba. & לְשׁוֹנוֹת leschonoth linguæ. similiter יְלַמְדוּ docebunt ubi m et d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabarũ quam dictionum siue plures sint cõsonantes seu una sola. semper seua silet. ut בֵּלְטְשַׁצַּר idest Baltschazer. Danielis. iiij. Daniel cuius nomen Baltasar. habet quippe tres syllabas. et prima desinit in duas consonantes. l. et. t. quarum quælibet scribitur per seua. attamen nõ legitur uox sed uirtus ambarũ consonantiũ deseruit puncto patha quod sub beth signatum est. quapropter ita legitur balt. exemplum regulæ in fine dictionis ubi similiter puncta seua silẽt. ut in nomine Artaxerxis Ezræ. vij. quod scribitur אַרְתַּחְשַׁסְתְּא et legitur Arthahschasst. Non absimiliter putabis fore iudicandũ de unica consonante quæ uel syllabam finit uel dictionem. quia seua punctus sub illa notatus non profertur sed silet. ut לִבְנֶה nomen arboris quod profertur libne. Item כַּפְתֹּר sic Castor. i. scyphus. Item יִשָּׂשְׂכָר ijsaschar quod nos legimus Isachar. Hæc autem regula de medio dictionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles. quas optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis duæ consequenter positæ uidentur consonantes. quarum prima in se continet punctum dagges subscribiturq; seua. eo casu profertur consonans fortiter ac si esset gemina propter dagges. ut supra patuit. & seua profertur suo more breuiter admodum. ut סִיסְּרָא quod legitur Sissera trissyllabum. Iudicum. iiij. Non autem sic in עֶזְרָא. i.

Ezra illo ſcriba. nam diſſyllabũ eſt. eo quod zain nõ continet punctũ dagges. Secunda exceptio eſt. Quando una eademq; conſonans in medio dictionis geminatur ideſt conſequẽter bis ponitur. tunc ſi prima conſonans per ſeua notatur. regulariter ſeua pronunciatur. ut הַלְלוּיָה Alleluia. nam ſi ſeua non pronunciaretur. tunc contextũ Alluia diceretur triſſyllabum. nunc uero tetraſyllabum eſt. ideſt laudate deum. Hęc de ſeua conſonãtium dicta ſint. Quando autem poſt conſonantem ſub qua ſcribitur ſeua ſequitur uocalis. tũc ſeua ſemp pronunciatur. ut תְּאֵנָה theena ficus. & יִשְׁמְעוּ audient. triſſyllabum quę ambo leguntur Gen. iij. מְעָרָה meara triſſyllabũ ſpelunca eiuſdem. xxiij. Item קְחוּ Sumite. eiuſdem. xliij. quod eſt diſſyllabum. et ſic de aliis ſimilibus. Illud quoq; de camez etiam huc afferre perplacet. quod uſus nos hactenus magis quam ars docuit. Nam quoties duo ſeſe camez conſequuntur. poſterius ad pronunciationem ipſius o uocalis declinat. ſeu quod pluribus eſt in more primum o rectum. ſecũdum a obliquum ſonat. quod & in monoſyllabis ęque accidit. pręſertim in lamed deſinentibus. & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & ſequens per ſeua ſcribitur. Obſeruatur id etiam a quibuſdam in polyſyllabis dictionibus cum ultima per camez ſcribitur et ſequitur dictio monoſyllaba. quę omnia continentur his exemplis.

Bo Ethmoch Adom Chol Hochma

חָכְמָה כָּל אָדָם אֶתְמָךְ בּוֹ

quod ad ultimum interpretaẽ ſuſcipiã eum Iſaię. xlij. at uero in primis quiſq; admonẽdus eſt me nõ iam doctis ſcribere ſed rudibus. quibus lacte opus ſit nõ ſolido cibo. Quapropẽ de legẽdo tantũ pcepta polliceor nõ de ſcribẽdo. In hoc enim rudimentorꝝ libro ſaltẽ hoc unũ te docebo. ut ſcripta legas. nõ ut legẽda ſcribas. Nam ſin aliẽ. ego certe multa conficerẽ ingenij et ratis indicia. quę tñ adnuẽte deo nõ omittã poſteaq; te ſenſero elemẽtarios limites egreſſum. altiora deſyderare.

DE DOCTRINA EMPERICA

Oſt tot & tam uarias elementorum et ſyllabarum regulas. opinor apprime quã utiliſſimũ fore. ĩmo ad artificiũ legẽdi ferme neceſſariũ. electa quędã uocabula in mediũ afferre. quę nõ ſint auribus tuis omnino peregrina nec tamen nõ difficilia cõprehenſione ſimul atq; ꝓlatione ut illis os & ſpiritũ conformes. ſolẽt enim quę aliena penitus exiſtũt. iuxtaq; huius linguę idioma de trito loquendi calle aberrant. ſępe animum Neophyti terrore aut deſperatione principio auertere pręſertim in eo ſtudio quod adhuc noſtra lingua illuſtratum non eſt. Econtrario accidit. ut is qui operam & impendiũ ad initia quędam artis applicat. maxime quidem nolit circa vulgaria & omnino trita ſudare propter laudẽ uirtutis adipiſcendã. quę ſemper circa ardua uerſat. Vnde conueniẽs eſſe duxi pręclaram Marię uirginis proſapiam erudiendis ꝓponere. quã ſępe in eccleſia licet indocte ꝓnunciatam feſtis exercere diebus audierunt. nec tamẽ ſic uulgo decãtatã. ut nõ totis oporteat uiribus ad ſyllabas colligẽdas intẽdere. Quare ſenſibus hęc imis res eſt non parua reponas.

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS EX QVA HOMO NATVS EST REX REGVM IESVS DEVS OPT. MAX.

Hanoch Iared Mahalaleel Cainan Enos Seth Adam

אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ קֵינָן מַהֲלַלְאֵל יֶרֶד חֲנוֹךְ

Euer Sala Arfachſchad Sem Noa Lamech Methuſelach

מְתוּשֶׁלַח לֶמֶךְ נֹחַ שֵׁם אַרְפַּכְשַׁד שֶׁלַח עֵבֶר

ÿzhak Afraham Tharah Nahor Serug Reu Pęlęg

פֶּלֶג רְעוּ שְׂרוּג נָחוֹר תֶּרַח אַבְרָהָם יִצְחָק

Amminadab Ram Hezron Perez Iehuda Iaacof

יַעֲקֹב יְהוּדָה פֶּרֶץ חֶצְרוֹן רָם עַמִּינָדָב

Schlomo Dauid ÿſchai obed Boaz Salma Nahſchon

שְׁלֹמֹה דָּוִד יִשַׁי עֹבֵד בֹּעַז שַׂלְמָא נַחְשׁוֹן

Ahaziahu Ioram Iehoſchaphat Aſa Abia Rehabaam

רְחַבְעָם אֲבִיָּה אָסָא יְהוֹשָׁפָט יוֹרָם אֲחַזְיָהוּ

Ioſchiahu Amon Mnaſſe Hiskiahu Ahaz Iotham

יוֹתָם אָחָז חִזְקִיָּהוּ מְנַשֶּׁה אָמוֹן יֹאשִׁיָּהוּ

Iehuda Iohanan Reſa Zerubabel Schealthiel Iechonia

יְכָנְיָה שְׁאַלְתִּיאֵל זְרֻבָּבֶל רֵשָׁע יוֹחָנָן יְהוּדָה

Heſli Nagid Maoth Mathathia Semei Ioſeph

יוֹסֵף שְׁמָעִי מַתִּתְיָה מָאוֹת נָגִיד חֶסְלִי

Leui Melki Iane Ioſeph Matthathi Amos Nahum

נָחוּם עָמוֹס מַתִּתִי יוֹסֵף יַנָּה מַלְכִּי לֵוִי

Iehoiakim Mathath

Virgo מִרְיָם Maria
Miriam

מַתָּת יְהוֹיָקִים

אָדָם duas habet ſyllabas. aleph camez facit a obliqũ. eſt igit̃ ea ſylla ba int̃ a et o uoce media ꝓferẽda: ſecũda ſyllaba daleth camez ſimilit̃ da. et iũcto mem dam ea fit Adam. quia uero duo camez ſeſe cõſequũt̃ poſterius ad uocẽ o declĩat. iõ dicũt Adom. claudit̃ aũt mem nec eſt ſiſ̃is ei lr̃ę quę ĩ uerſu alphabeti notat̃. quia ex quĩqꝫ terminalibus una ẽ ſolũ ĩ fine locãda. שֵׁת monoſyllabũ nomẽ eſt. cuius prĩa cõſonãs uocatur ſin dextrũ. ideſt ſchinſpumoſum. ſecunda uero cõſonans eſt

thau raphatũ.i.thau bleſũ et ſibilãs.dic ergo ſic. ſchin zere ſche. iũge thau ſibilãs fit ſcheth.hunc ſibilũ exprimere nõ poſſũ ꝑ ſcripturã noſtrã niſi ſupponẽdo iacentẽ lineã. אֱנוֹשׁ duas habet ſyllabas. prĩa aleph hateſſegol facit ę obliquũ et breue ꝓpť hateſ.ea ſyllaba generat ronchũ ęn correptũ.ſecũda nun vau holẽ et fit no. iunge ſin dextrũ & ſpumoſum ſic oritur noſch cõprehẽde ſingula et fit Enoſch. קֵינָן Duas hẽt ſyllabas.prĩa quf zere facit ke cui iungiť iod ꝑ diphthõgũ q̃ eſt quĩta nũero.et fit kei.ſcd'a nun camez facit na obliqũ cui addẽdo aliud nun .i. n fit nan. cõprehende ſingula et fit keinan. Habet autem nun finale aliam figurã quam antecedẽs. quia eſt una de quĩqꝫ terminalibus cõſonantibus ſupra notatis. מַהֲלַלְאֵל quinqꝫ habet ſyllabas.prima mem patha facit ma rectũ. ſecunda he hatef patha facit ha leniter correptũ propť hateſ.tercia lamed patha la. quarta lamed ſeua muſſat ſubitaneũ e.pronunciatur autem et nõ tacet.quia cum ſe quiť uocalis punctata ſemper pronunciať ſeua.ut in ſuperiore capitľo patuit.quinta aleph zere facit e rectum.cui ſubiungendo lamed ideſt l erit el.comprehende ſingula et fit Mahalaleel. יֶרֶד duas habet ſyllabas.prima iod camez facit ia obliquum. eſt autẽ iod conſonans. quãuis enim ſit litera uocalis ſcilicet aptitudine.tamẽ uſus hic eius eſt cõſonans.& regulariter ſemper iod in principio ſyllabę eſt conſonãs actu.quod memento diſcipule.ſecũda res ſegol facit re groſſum ſiue obliquum cui ſubiungẽdo daleth ideſt d erit red. cõprehẽde ſingula & fit iared. חֲנוֹךְ duas habet ſyllabas. prima heth cum hatef patha facit ha rectum & breue. rectum propter patha. breue propter hatef.& forti anheloqꝫ flatu eſt pronuncianda.quia eſt daſia et aſpiratio fortis.quę cum ad latinitatem tranſfertur debet a nobis per h ſcribi.nam altera ſcilicet pſile aſpiratio apud latinos non ſcribitur ſed uocalis ſola quam aſpirat. ſecũda nun vau holem facit no. cui ſubiũcto caph raphato ideſt ch erit noch. comprehende ſingula & fit Hanoch.Caph autem oblonga non habet figuram ei ſimilem quę in uerſu alphabeti ponitur.quia eſt una de quinqꝫ terminalibus.

Et nota q̊d ea in fine semꝑ aspirat̃. pronunciat̃q; sicut chi greca uł ch.

מְתוּשֶׁלַח quatuor habet syllabas. prima mem seua mussat uocẽ subitaneã et exilẽ siue tu e intelligas siue a. nihil curo dũmodo sit uix cõprehensibilis sonus. qua ꝓpter quidã loquunt̃ me quidã ma. et hic memorię tuę ponas uelim insignẽ notam. ut posthac recorderis me hoc in loco tibi dixisse. q̊d ꝓpt̃ instãtaneã et tã exiguã soni apprẹhẽsionem Seua a diuersis diuersimode pronũciat̃ secundũ diuersas uocaliũ uoces. Ego uero iuxta mores Iudęorum Alemanię semper ex seua ronchũ. i. sonitũ nariũ cõcipio ęn breuissimũ et obtusum. notato hęc. quia nõ oĩbus in locis oĩa pręcipimus secũda syllaba thau vau surek facit thu sibilãs propt̃ raphe. tercia sin dextrũ et sęgol faciũt schę obliquũ et spumãs. obliquũ ꝓpter sęgol. spumãs propt̃ punctũ ad dexteram ipsius sin cõsonantis suprapositũ. quẽ solẽt aliqui in ipsius literæ humeris ponere sic שׁ simılit̃ de sinistro intellige. alit̃ aũt de dagges iudicandũ est. qui pũctus oĩno in uentre locat̃. quarta syllaba lamed patha facit la. cui subiũcto heth forti aspirationi orit̃ lah anhelũ. comprehẽde singła et fit methuschęlah. לֶמֶךְ duas habet syllabas. prĩa lamed camez facit la obliquũ. secũda mẽ sęgol facit mę obliquũ. cui si iungat̃ caph finale raphatũ. i. ch fit lamęch. נֹחַ duas hẽt syllabas. prĩa nun holẽ fit no. secũda heth patha facit ah et nõ ha. cõprehende singła et fit noah iuxta regulã in superiore ca. datã. שֵׁם monosyllabum cõstituit ex sin dextro cũ zere q̊d facit sche. cui si iũgat̃ mẽ. i. m fit schem. אַרְפַּכְשַׁד tres habet syllabas. prĩa a patha facit a rectũ cui si cõsonet res. i. r fit ar. secũda pe raphatũ cũ patha facit pha. cui si consonet caph raphatũ fit phach. nã seua subscriptũ nõ legit̃. iuxta regulã in superiore ca. datã. q̃ in fine tã syllabaꝝ q̃ dictionũ siue plures sint consonãtes seu una sola semp seua silet. habes igit̃ arphach. tercia sin dextrũ patha facit scha spumãs. cui si cõsonet daleth. i. d erit schad. comprehende singula et fit arphachschad quod in nostra biblia Arfaxad legimus. שָׁלַח duas habet syllabas. prĩa sin dextrꝝ cũ camez

facit ſcha obliquũ et ſpumãs. ſecũda lamedpatha facit la rectũ cui ſi ad-iungat̃ heth fortis aſpiratio erit lah anhelũ. comphende ſingula et fit ſchalah. עֵבֶר duas habet ſyllabas. prima ain cũ zere facit e rectũ in ruma gutturis. qa ain eſt lr̃a gutturalis. ſecunda beth raphatũ cũ ſegol facit digãma ęolicum et e obliquũ ideſt vę. cui ſi conſonet res erit vęr. comprehende ſingula et fit Euęr. פֶּלֶג duas habet ſyllabas. prima pe ſegol pę obliquum. & profertur pę et non phe ſeu fe. quia litera pe habet punctũ dagges in uentre. ſecunda lamed ſegol facit lę. cui ſi con ſonet gimel erit lęg. comprehende ſingula et fit pęlęg. רְעוּ duas ha bet ſyllabas. prima res ſeua muſſat re. breuiſſimo roncho. ſecunda ain vau ſurek facit inpropriam diphthongũ v ut ſupra ca. quinto. quia uero quando poſt conſonantem ſub qua ſcribitur ſeua ſequit̃ uocalis tunc ſeua ſemper pronũciatur. iccirco ſeua uocem licet exiguã habet. comprehende ſingula et fit Reu. quod noſtra biblia legit ragau. con-ſueuit nãq; Hieronymus ſępe ante literam ain quę eſt gutturalis g po nere. ut oſtendat motum gutturis ſiuę ruminis debere uocalem ain p̃cedere. ſic fecit in Gomorra Gẽ. xix. q̃d hebraice ſcribit̃ עֲמֹרָה Et in Gomor menſura Exodi. xvi. quod ſcribit̃ עֹמֶר et ſic de alĳs. optimum factu facies diſcipule. ſi huius non obliuiſcaris. שְׂרוּג duas habet ſyllabas. prima ſin ſiniſtrum. ideſt ſibilus acutus cum ſeua facit ſe ſubitaneum. nam ſeua non ſilet. ſed pronunciatur ex regula ſu perioris capituli. quę dicit ſic. In alĳs uero nõ cõnexilibus tã in primis quam in medĳs ſyllabis ſeua non ſilet ſed muſſat. ſecũda res vau cum ſurek facit ru. cui ſi conſonet gimel ideſt g erit rug. comprehende ſin-gula & fit ſerug. נָחוֹר duas habet ſyllabas. prima nun ķamez facit na obliquum. ſecunda heth et vau cum holem qui pũctus ſignat̃

ſuper occipitium ipſius vau et facit ho cũ anhelo ſpiritu. cui ſi cõſonet res ideſt r erit hor. comprehende ſingula et fit nahor. תָּרַח duas habet ſyllabas. prima thau per dagges ergo nõ ſibilat. ſic thau camez facit tha obliquum. ſecunda res patha facit ra. cui ſi ſubiungatur heth ideſt flatus fortis erit rah. comprehende ſingula et fit tharah. אַבְרָהָם tres ſyllabas habet. prima aleph patha facit a rectũ. cui ſi conſonet beth raphatum ideſt digãma ęolicum fit ab. i. af. et eius ſeua non legitur. quia br ſunt literę connexiles. uel uerius quia beth termi nat ſyllabam. ſecunda res camez facit ra obliquũ. tertia he camez facit ha obliquum cum minimo flatu. quia he eſt pſile ideſt aſpiratio lenis. cui ſi conſonet mem terminalis ideſt m erit ham. connecte ſingula & fit afraham ſeu abraham per digãma ęolicum. יִצְחָק duas habet ſyllabas. prima iod hirik facit ij. ubi prior eſt conſonans et poſterior vocalis. cui ſi conſonet zade fit ijz. ſecunda heth camez facit ha obliquum & anhelũ. cui ſi conſonet quf erit hak. comprehende ſingula & fit ijzhak. יַעֲקֹב tres habet ſyllabas. prima iod conſonans cum patha facit ia rectũ. ſecunda ain ſeua muſſat uocem in gutture. et facit exiguum e uel a non curo utrum. tertia quf holem facit ko. cui ſi conſonet beth raphatum ideſt digãma ęolicum erit kof ſiue cob. comprehende ſingula et fit Iaacob uel Iaecof. יְהוּדָה tres habet ſyllabas. prima iod ſeua facit ie. & pronunciat̃ quia ſequit̃ uocalis. ſecunda he vau ſurek facit hu leniter. tercia daleth camez facit da obliquum. cui ſi addatur lenis aſpiratio erit dah minime aſpiratum. cõprehende ſingula & fit iehudah. פֶּרֶץ duas habet ſyllabas. prima pe ꝑ dagges cum ſęgol facit pę obliquum. ſecũda res ſęgol facit rę obliquũ. cui ſi conſonet zade ideſt z erit ręz. comprehende & fit pęręz. חֶצְרוֹן duas habet ſyllabas. prima heth ſęgol hę obliquum et anhelum. cui ſi conſonet zade fit hęz. & ſeua ſilet quia finit ſyllabam. ſecunda res vau holem facit ro. cui ſi conſonet nun finalis. i. n erit ron. comprehende

omnia et fit hezron. רָם monosyllabū. res camez facit ra obliquū. cui si cōsonet mem terminalis id est m fit ram. עַמִּינָדָב quatuor habet syllabas. prima ain patha facit a rectum & gutturale. quia uero sequens mem in medio dictionis positum in uentre suo continet punctum dagges. ideo tanq̄ litera gemina est pronuncianda. quapropter tam priori syllabę cōsonat quam posteriori. In eo autem ꝙ primę syllabę consonat facit am. secunda mem hirik facit mi. cui subiungit iod uocalis quę cum non punctatur etiam non pronunciatur. iuxta regulam superiore capitulo datam circa eius prīcipium. tertia nun camez facit na obliquum. quarta daleth camez facit da obliquum declinādo ad o. cui si cōsonet beth raphatum id est digāma ęolicum erit daf siue dab. comprehende singula et fit Amminadab. rectius Amminadaf. נַחְשׁוֹן tres habet syllabas. prima nun patha facit na rectū. secūda heth seua mussat uocē cum expresso anhelitu et facit a uel e obtusum. tertia sin dexterum & vau cum holem faciunt scho. cui si cōsonet nun finale. i. n erit xon siue schon. comprehende singula et fit Nahaschon seu Naheschon. שַׂלְמָא duas habet syllabas. prima sin sinistrum patha facit sa rectum et acutum. cui si cōsonet lamed id est l fit sal. nam seua non pronunciat̄ propter finalitatis rationē. secunda mem camez facit ma obliquū. cui adiūgitur aleph & nō legitur quia nō punctat̄. comprehende totum et fit Salma. בֹּעַז duas habet syllabas. prima beth cum dagges et holem faciūt bo solidum & nō aspiratum. secūda ain patha facit a rectum et gutturale. cui cōsonat zain tenuis sibilus & est az. comprehende singula et fit boaz. עֹבֵד duas habet syllabas. prima ain holem facit o gutturale. secūda beth raphatū cum zere facit ue rectum. cui cōsonat daleth et fit ved. collige & erit oued uel obed per digāma. יִשַׁי duas habet syllabas. prima iod consonans cum hirik facit ij. secunda sin dexterum camez facit scha obliquum.

cui iungitur iod ſine puncto & facit diphthongum ai. comprehende & ſit iſai. דָוִד duas habet ſyllabas. prima daleth camez facit da obliquum. ſecunda vau conſonans hirik facit vi. cui ſi cõſonet daleth finale ideſt d erit vid. comprehende ſingula et fit Dauid. שְׁלֹמֹה duas habet ſyllabas. prima ſin dexterum cum ſeua tacet ſpumando quia cum initio dictionis duę connexiles ponuntur. et ſub prima ſcribitur ſeua. tunc citra montes ſeua non legitur. ergo dic ita. ſin dexterū cum lamed holem facit ſlo ſpumando ut ſit ſchlo. ſecũda mem holem facit mo. cui ſuperadditur lenis aſpiratio quę non pronunciatur. comprehende ſingula et fit ſchlomoh. רְחַבְעָם quatuor ſyllabas habet. prima res ſeua muſſat uocem & non ſilet quia ſequitur uocalis. ſit ergo re ſubitaneum. ſecunda heth patha facit ha rectum & anhelum. tertia beth digãma ęolicum cum ſeua quod pronũciatur. quia ſequitur uocalis quapropter muſſat uocem et fit fe. quarta ain camez facit a obliquum gutturale. cui conſonat mem finale ideſt m et dicitur am. comprehende ſingula et fit Rehafeam uel Rohoboam. אֲבִיָּה tres ſyllabas habet. prima aleph hateſpatha facit a breue et rectum. ſecũda beth digamma cum hirik facit vi. cui ſubiungitur iod partim uocalis quę non pronunciatur. & iccirco ponitur in uentre iod dagges quaſi ſit iod geminatum. tertia iod conſonans cum camez facit ia obliquũ. cui ſuperadditur he aſpiratio lenis. quę nõ pronunciatur quia nõ punctatur. collige totum et fit avijah. אַסָא duas habet ſyllabas. prima aleph patha facit a rectum. ſecunda ſamech camez facit ſa obliquũ cũ ſibilo acuto. cui ſubiungitur aleph quod non pronunciatur quia non punctatur. יְהוֹשָׁפָט quatuor habet ſyllabas. prima iod ſeua muſſat uocẽ et profertur. quia ſequitur uocalis. ſecũda he holem vau facit ho. tertia ſin dexterū camez facit ſa obliquũ et ſpumoſum. quarta phe raphatũ camez facit pha obliquum. cui cõſonat teth. i. t et ſic erit

phat.comprehende ſingula et ſit Iehoſchaphat. יורם duas habet ſyllabas.prima iod cōſonans cū vau holem facit io.ſecūda res camez facit ra obliquum.cui conſonat mem finalis ideſt m ſic erit ram.comprehende et fit Ioram. אחזיהו quatuor habet ſyllabas.prima aleph patha facit a rectū.et quia pręponit̃ hatef ideo correptā ſyllabam intelligas.ſecunda heth patha facit ha rectum et anhelū. cui conſonat zain tenuis ſibilus et fit haz.et ſeua nō legitur quia finit ſyllabā. tertia iod camez facit ia obliquum.quarta he vau ſurek facit hu cum aſpiratione leni.comprehende ſingula et fit ahaziahu. יותם duas habet ſyllabas.prima iod vau holem facit io.ſecunda thau raphatum camez facit tha obliquū ſibilans.cui conſonat mem finalis ideſt m & erit tham.comprehende ſingula et fit iotham. אחז duas habet ſyllabas.prima aleph camez facit a obliquū.ſecūda heth camez facit ha obliquum et anhelum propter flatū fortē ipſius heth.cui cū zain conſonat ſibilus tenuis erit haz.comprehende ſingula et fit ahaz. חזקיהו quatuor habet ſyllabas.prima heth hirik facit hi anhelū. cui cōſonat zain tenuis ſibilus ſub quo ſeua non profert̃ quia finit ſyllabam.et ſic fit hiz.ſecunda quf hirik facit ki. tertia iod camez facit ia obliquū.et quia cōtinet dagges in uentre ideo quaſi geminata ꝓfert̃ q̃rta he vau ſurek facit hu leni flatu.cōnecte ſingula et fit hizkiiahu. מנשה duas habet ſyllabas ſecundū citramōtanos.prīa mem nun patha facit mna.quia ſeua tacet & nō legitur eoq; conſonātes in principio dictionis ſunt connexiles iuxta regulam ſuperius datam.ſecūda ſin dexterum cum ſegol facit ſſe obliquum & ſpumans ac geminandū propter dagges in uentre.cui ſubiungit̃ he tenuis quę nō pronunciat̃ quia non punctatur.cōprehende ſingula et fit mnaſſe. אמון duas hēt ſyllabas.prīa aleph camez facit a obliquū.ſecunda mem vau holē facit mo. cui ſi conſonet nun ideſt n erit mon.collige totū et fit amon.

יֹאשִׁיָּהוּ quatuor habet ſyllabas. prima iod aleph holem facit io. ſecunda ſin dexterum hirik facit ſi ſpumans. quia uero iod continet dagges. ideo quaſi geminata utrincꝫ ſeruit. tertia iod conſonans & camez faciūt ia obliquum. quarta he vau ſurek facit hu tenui flatu. comprehende et fit Ioſchiiahu. יְכָנְיָה tres habet ſyllabas. prima iod ſeua facit e muſſans ideſt uocem ſubitaneam et obtuſam. pronunciatꝛ autem quia iod et caph non ſunt connexiles. ſecunda caph raphatum cum hateſcamez facit cho cui cōſonat nun. & ſeua non legitur propꝛ finem ſyllabȩ. ſic fit chon. tertia iod camez facit ia obliquum. cui ſubiungitꝛ in fine he flatus lenis & inperceptibilis qui nō legitur. comprehende modo et fit Iechoniah ille uīctus in Babylone qui cognominatꝛ Iehoiachin filius Iehoiakim filij Ioſię. שְׁאַלְתִּיאֵל quatuor habet ſyllabas. prima ſin dexterū ſeua muſſat uocem ſpumantē. ꝓnunciatur autem ſeua quia ſequitꝛ uocalis. ſecunda aleph patha facit a rectū cui ſonat lamed cum ſeua quod non profertur & ſic fit al. tertia thau dagges hirik fit thi durum ac ſolidum. quarta aleph zere facit e rectū cui conſonat lamed ideſt l et erit el. comprehende et fit ſchealthiel pater ipſius phadaia et auus ipſius Zorobabel. זְרֻבָּבֶל quatuor habet ſyllabas. prima zain ſeua facit uocem ſubitaneam tenui ſibilo. et profertur quia zain et res non ſunt cōnexiles. ſecunda res kibuz facit ru. tertia beth daggeſſatum & camez faciunt ba ſolidum et obliquū. quarta beth raphatū hoc eſt digāma ȩolicum et ſȩgol faciūt vȩ. cui cū additur lamed ideſt l erit uȩl. comprehēde ſinglã et fit zerubauȩl ille filius phadaia et nepos ipſius Salathiel. רֶשָׁע duas habet ſyllabas. prīa res ſȩgol facit rȩ obliquū. ſecūda ſin dexterū et camez faciūt ſcha obliquū et ſpumās. cui ſubiungitꝛ ain gutturalis. q̄ nō indicat aliud niſi motū gulȩ. alitꝛ nō profertꝛ quia nō punctatꝛ. cōprehēde et fit rȩſa. qui cognominatꝛ meſollam. יוֹחָנָן tres ſyllabas hēt. prīa iod vau holē io. ſecunda heth camez ha obliquum & anhelum. tertia nun camez

na obliquum, cui adde nun finale & erit non. comprehende ſingula & fit Iohanon. יְהוֹחָנָן tres habet ſyllabas. prima iod ſeua muſſat uocem et profertur cum roncho breuiſſimo. nec ſilet ſequitur enim vocalis. ſecunda he vau ſurek facit hu aſpiratione leni. tertia daleth camez facit da obliquum. cui additur he tam exilis flatus ut percipi nequeat. unde non pronunciatur quia nõ punctatur. collige totum et fit Iehuda dictus Hircanus primus. יוֹסֵף duas ſyllabas habet. prima iod vau holẽ facit io. ſecunda ſamech zere facit ſe rectum. cui ſubiungitur phe finale ideſt f et erit ſeph. nam caph & phe ſemper in fine aſpirantur. quamuis raphe eis nõ ſuperponatur. hoc ualde notato. comprehẽde ſingula & fit Ioſeph qui dicit̃ primus. שִׁמְעִי duas habet ſyllabas. prima dexterum ſin & mem camez faciunt ſchma obliquum et ſpumans. nam ſeua ſub ſin nõ legitur. quia ſin et mem ſunt connexiles. ſecunda ain hirik facit i cui addit̃ iod uocalis ut ſit diphthongus impropria. collige totum et fit ſchmai. q̊d ultramontani dicunt ſemai. מַתִּתְיָה tres habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. quia uero ſequens thau dagges in uentre cõtinet. ideo quaſi geminata partim priori ſyllabę conſonat & fit math. ſecunda thau ſolidum & patha faciunt tha. cui cõſonat alterũ thau raphatum & fit thath cum ſibilo finali. nam ſeua nõ pronunciatur eoq̧ finalis ſit ſequente cõſonante. tertia iod camez facit ia obliquum. cui ſubiungit̃ he tenuis ſpiritus ſed nõ pronunciatur. quia non punctatur. comprehende ſingula et fit matthathiah. מָאוֹת duas habet ſyllabas. prĩa mem camez facit ma obliquũ. ſecũda aleph vau holẽ facit o diphthõgum inpropriã. cui ſi cõſonet thaf raphatũ fit oth cũ ſibilo finali. connecte et fit maoth. נָגִיד duas habet ſyllabas. prima nun patha facit na rectũ. ſecunda gimel hirik facit gi. & addit̃ iod uocalis quę eo non ꝓnunciat̃ q̧ nõ punctat̃. cui cõſonat daleth. i. de et erit gid. collige & fit nagid חֶסְלִי duas hẽt ſyllabas. prĩa heth ſegol facit hę obliquũ et anhelũ. cui cõſonat ſamech. i. s et fit hes. nam ſeua non pronunciat̃

quia finit syllabam sequente consonante. secunda lamed hirik facit li. cui additur iod uocalis quę non pronunciatur quia non punctatur. collige singula et fit hesli. נַחוּם duas habet syllabas. prima nun camez facit na obliquum. secūda heth va surek facit hu anhelū. iunge mem finale idest m et erit hum. collige totum et fit nahum. עָמוֹס duas habet syllabas. prima ain camez facit a obliquum & gutturale. secūda mem vau holem facit mo. cui consonat samech idest s et sic est mos. collige & fit amos. מַתָּתִי tres habet syllabas. prima mem patha facit ma. quia uero thau recipit dagges iccirco quasi gemina partim priori cōsonat syllabę & fit mat. secūda thau camez facit tha obliquū. tertia thau hirik cum sibilo raphe facit thi. cui subiungitur iod uocalis sine puncto. & ideo non legitur. collige totum et fit matthathi. יוֹסֵף duas habet syllabas. prima iod vau holem facit io. secunda samech zere facit se. cui consonat phe finale sic erit seph. collige et fit Ioseph. qui dicitur iunior et cognominatur arses. יַעְנֵה tres habet syllabas. prima iod patha facit ia. secunda ain seua mussat uocem a uel e incertā in gutture. tertia nun zere facit ne. cui subiungitur he aspiratio tenuis quę non pronunciatur. comprehende singula et fit Iaaneh qui dictus est hircanus secundus. מַלְכִּי duas habet syllabas. prima mem patha facit ma. cui consonat lamed idest l et sic fit mal. qui seua finalitatis ratione non legitur. tertia caph hirik per dagges facit ki cui additur iod uocalis scripta sed non legitur quia non punctatur. comprehēde singula et fit malki לֵוִי duas habet syllabas. prima lamed zere facit le. secunda vau digamma ęolicum et hirik faciunt vi. cui superadditur iod sed nō legitur. comprehende singula et fit leui. מַתַּת duas habet syllabas. prīa mem patha facit ma. & comunicato thau propter dagges

fit mat. secunda thau patha per dagges fit tha solidum quidem. cui cõ sonat thau raphatũ et sibilans. & sic erit thath. collige totum & fit matthath. יְהוֹיָקִים quatuor syllabas habet. prĩa iod seua mussat

vocem uix sensibilem et non silet. quia sequitur uocalis. secũda he vau holem facit ho. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta quf hirik facit ki. cui additur iod uocalis quę non pronunciatur quia nõ punctat̃. ad hoc consonat mem idest m et fit kim. comprehẽde omnes syllabas & fit Iehoiakim nomen apud Syros idem et unum cum eli. et eliakim vt scribit Philo Iudęus. Vnde Iehoiakim pater Marię uirginis cognominatur Eli. Tria enim ut dixi hęc nomina Aegyptiis & Syriis sunt synonyma. Eli. Eliakim. et Iehoiakim. מִרְיָם duas habet syllabas.

prima mem hirik facit mi. cui consonat res idest r et fit mir. seua nãq; finalitatis ratõne nõ pronunciat̃. secũda iod camez facit ia obliquum. cui consonat mem finale clausum idest m et sic est iam. comprehende singula & fit Miriam illibata uirgo nata hucusq; de sanguine regali Dauid. quam nos uocamus Mariam theotocon.

יְהֹשׁוּה duas habet syllabas. prima iod zere facit ie. cui ascribitur

he lenis aspiratio cum subnotatione seua. quę non legitur. ut patet supra de proferendo & non proferendo in principio. secunda dexterũ sin cum vau surek facit su spumans. cui rursus ascribitur he tenuis flatus et non legitur quia non punctatur. comprehende singula et fit Ihesuh. nomẽ illud pentagrammaton super omnia excelsum. de quo aliqua in Capnione nostro edidimus. plura post hac fauente deo scripturi. cum sermo hebraicus nostris hominibus me docẽte factus erit notior.

Habes Dionysi frater quę de literis atq; syllabis ad tui doctrinam colligere potuimus. uberiora p̃cepta in quibus ante omnia teipsum exerceas. ut quamprimum in legẽdo promptus fias. Nunc ad dictionũ proprietates accingimur. quas in scripturis hebraicis maxime diligẽter aspicias uelim. sic enim multas et maxime intricatas labyrinthos

λαβυρινθος in theologia cum honore summo potes euadere.

אָב בעס ארבע אותיות

P Ater etate honore et cura diuisim scribitur puncto camez Ezechiel.xxij.Patrem et matrē contumeliis affecerunt in te. Coniunctim uero pūcto patha ut Geñ.xvij. Pater multarū gentium. Et recipit in fine paragogen iod. & dicitur אֲבִי Geñ.x. Pater oīm filiorum Heber. Declinatur in plurali sicut nomina foeminina אָבוֹת ut Numeri.xxxvij. Accesserunt principes patrum per familias Gallad. Significat etiam eo nomine et maior. et dominus & author. et magister. Inuenitur et in Daniele אֲבוּךְ idest pater tuus. vide magistrū Paulū Epm Burgensem in additōne psal. secūdi.

אֵבֶב Virgultum siue lignum uirescens. palmes aut surculus inuenitur p apocopen ultimi b geminati etiā fortificatū puncto dagges in numero plurali Canticorum sexto. Descendi in hortum nucum ut uiderē אִבֵּי idest amoena uirgulta seu ligna uiridia atq fructifera. quod Hieronymus poma transtulit.

אָבִיב Spica cū nouis frugibus tritici seu hordei. torrefacta igne. uocabulū alludens ad superiorem palmitē surculum siue uirgultum. cuius instar spica fruges gerit. Vnde mēsis nouarū frugū qui a nobis Iulius ab hebreis mensis אָבִיב siue אָב nominatur.

אָבַד Perijt. Isaie.lvij. Iustus perijt. Et ps. prīo. Via pctōrū peribit.

אָבָה Voluit. Deuteronomij.xxiij. et nō uoluit dominus deus tuus audire Balaam. inde deriuatur uocabulū sequēs.

אֲבִיוֹנָה Voluptas. & per apocopen ultime litere. eo quod qui caret fine uoluptatis dicitur pauper.

אֶבְיוֹן Pauper. inops. ut ps. lxx. Ego uero egenus et pauper.

אבחת Mucrõ. gladius. inde uenit diſtrictio ſeu frendor gladiȷ̃. in Ezechiele

אבחת חרב Diſtrictio. pauor. frẽdor. ſonitus. fremitus. ſtridor gladiȷ̃ uel mucronis.

אביר Fortis. ſtrenuus. primas. angelus. cęlũ. ſaginatus. p̃s. lxxviȷ.

Panem angelorũ manducauit homo. Item deus. ut ſępe in p̃s. cxxxii. Tabernaculum deo Iacob. & iterꝝ. votum uouit deo Iacob.

אבך Oberrauit. impegit. conuolutus eſt. perplexus & implicatus eſt. Iſaię. ix. & conuoluetur in ſuperbia fumi.

אבל Luxit. ſic Oſeę. x. quia luxit ſuper eum populus eius. ſimiliter

Iob. xiiii. vnde ducit͂ nomen uerbale אבל ideſt luctus uel plãctus.

Geneſis ultimo. Quod cũ uidiſſent habitatores terrę canaan dixerũt planctus magnus alias luctus grauis eſt iſte Aegiptiis.

אבל Sed. profecto. uticꝫ. ſed et. atqui. Geneſis. xvii. Sed et Sara uxor tua pariet tibi filium.

אבל Planicies. q̃d Hieronymus nõ trãſtulit Iudicũ. xi. Percuſſitcꝫ

ab aroer uſcꝫ dum uenias in Minnith. xx. ciuitates. et uſcꝫ ad abel quę eſt vineis conſita ideſt ad planiciem uinearũ. ſimiliter. i. Regum. vi. vſcꝫ ad abel magnam ideſt ad planiciem.

אובל Riuus ſeu fluuius. ſed Symmachus tranſtulit paludem. & ſe-

ptuaginta atcꝫ Hieronymus portam. Danielis. viii. Vidi autẽ in uiſione eſſe me ſuper portam vlai. ubi ponitur vbal. Eſt autem ſecundum hebręorum grammaticos vbal proprium nomen fluuii. et vlai nomẽ fontis unde oritur vbal ut infra.

אבן Lapis ſub uoce maſculina eſt generis feminini. ut Geñ. xxix.

& os eius grãdi lapide claudebat͂. Et in plurali אבנים גדולות

Ioſuę.x.Et dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cęlo. ſic etiam coniunctim proferendo אַבְנֵי Exodi.xxxix.Et parauerũt lapides onychinos aſtrictos & incluſos auro.

אַבְנֵט Baltheus ſacerdotalis Exodi.xxix.Cingeſq; baltheo.

אָבְנַיִם Cathedra ubi pariẽs ſedet tempore partus.uel ubi figulus ſedet laborando Exodi primo.Quando obſtetricabitis hebręas.

אֵבוּס Pręſepe.Prouerbiorum.xiiij.Vbi non ſunt boues pręſepe uacuum eſt.

אָבָק Puluis ut Nahum primo.Et nebulę puluis pedum eius.& Canticorũ.iij.& uniuerſi pulueris pigmentarii ubi ponit̃ אַבְקַת

אָבַר Pręualuit Inde abir ualidus ideſt potens et robuſtus Geneſis .xxxxix.Per manus potentis Iacob.de quo uocabulo ſupra diximus.

אֵבֶר Ala uolucrum & pennę & membrum ut p̃s.liiij.Quis dabit mihi pẽnas ſicut columbę.uerius alas.unde deriuatur אֶבְרָה quæ dictio partem ſignificat circa poſteriora uolucrum.uel etiam alam ut Iob.xxxix.Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij.

אֲגוּדַּת Faſciculus ut Exodi duodecimo.Accipietiſq; faſciculum hyſſopi & tingetis in ſanguine.

אֱגוֹז Nux ut Canticorum ſexto.In hortum nucum deſcendi.

אֶגֶל Gutta.ſtilla uel emanatio.Iob triceſimooctauo.Vel quis genuit ſtillas roris.inde agallim nomẽ proprium loci in Iſaia nominati.

אֲגַלִּים Nomen proprium loci in Iſaia nominati.

אֲגַם Stagnum. foſſa. lacus. ut pſalmo. cvi. Poſuit deſertum in ſta-gnum aquarum. & in plurali fortificat m primitiuum per dagges dicendo אֲגַמִּים

אַגְמֹן Ferreus circulus uel hamus. ut Iob xl. Nunquid pones circu lum in naribus eius.

אַגְמוֹן Cacabus ſiue ahenum quod ſupra focum pēdet. quod nos caldare nominamus. alii ollam interpretantur. ut Iob. xli. Sicut ollę ſuccenſę atq; feruentis. hoc ita eſſet dicendum. de naribus eius uel meis exibit fumus ſicut ollę feruentis et caldaris.

אַגְמוֹן Iuncus ab eo deriuatum quod גֹּמֶא apud Iſaiam. xxxv. dicitur. ut viror calami et iunci. quod hebręorꝝ doctores uocāt גֹּמִי

אַגָּן Crater ut Exodi. xxiiij. Tulit itaq; Moyſes dimidiam partem ſanguinis & miſit in crateras. & habet אַגָּנוֹת in plurali. & in nu-mero ſingulari אַגָּן ut Canti. vii. Vmbilicus tuus crater tornatilis.

אֲגַף Ala exercitus. & ab Hieronymo traducitur agmē. ut Ezech. xvij. Et omnes profugi eius cum uniuerſo agmine ſuo gladio cadēt. & dicitur אֲגַף quaſi כָּנָף.

אֲגַרְטְלֵי Pelues quo manus lauant. Hieronymus traduxit phia-las. Ezrę primo. Phialę aureę triginta.

אָגַר Collegit. ut Deuteronomij. xxviij. Et uinum non bibes nec colliges ex ea.

אִגֶּרֶת Epiſtola.ut Neemię.vi.Et epiſtolam habebat in manu ſua fortaſſe a ſuperiori uerbo deriuatum & a colligēdo dictum. eo quod in epiſtola multorum negocia & uerba plura colligantur. & habet in plurali אִגְּרוֹת .ii. paralipomenon . xxx. Scripſitq; epiſtolas ad Ephraim & Manaſſen.

אֲגוֹרַת Nummus.ut primo Regum ſecundo.Et offerat nummū argenteum & tortam panis.

אָרַב Mœſtus eſt. afflictus.infirmatus.triſtis.& mœrore conſum ptus eſt.per conuerſionem uerbi רָאַב quod idem ſignificat.ut p̄s. lxxxviij. ubi dicitur oculi mei languerunt prę inopia. veritas habet oculus meus infirmatus eſt ab afflictiōe uel mœrore conſumptus eſt.

אָדַם Rutilauit. rubuit.ut threnorum.iiij.Rubicundiores ebore an tiquo.quod uerius traducitur rubuerunt ſplendore ſeu aſpectu plus quam aurum uel corallius ſiue margarita.unde nomen uerbale ruti lus uelut ignis מְאָדָּם ut Nahum ſecundo. Clipeus fortium eius ignitus. Quod alio in loco Hieronymus tranſfert rubricatum.Et pluraliter מְאָדָּמִים Exodi viceſimoquinto.& pelles arietum ru bricatas at potius rutilantium.a quo nomen qualitatis אָדוֹם rubi cundus ruber ut canticorū.v.Dilectus meus cādidus et rubicūdus. vnde אֱדוֹם Eſau dicitur Gen̄.xxv. quam ob cauſam uocatum eſt nomē eius Edom.Sępe geminat̄ ut אֲדַמְדָּם rufum uel rubeū vt Le.xiij.Veſtis lanea ſiue linea q̄ leprā habuerit in ſtamīe atq; ſubte gmīe aut certe pellis uel q̄cquid ex pelle cōfectū ē ſi alba uł rufa macła

fuerit. cuius fœmininum eodem capitulo ponitur אֲדַמְדֶּמֶת & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit siue sub rufa. A colore hoc ue-nit vocabulũ lapidis אֹדֶם idest sardius Exodi. xxviij. alii uocant ru-binum lapidem.

אֲדָמָה Solum. Terra subrufa. ut Genesis sexto. Cumq; cœpissent homines multiplicari super terram. unde homo dictus est.

אָדָם Homo primus Genesis secundo. erant autem uterq; nudus Adam & uxor eius. sic nominatus ab אֲדָמָה idest terra de qua sumptus est. Genesis tertio capitulo. Vt operaretur terram de qua sumptus est. Item significat totam humanam naturam ut Numeri. iij. Ab homine usq; ad pecus. & Genesis primo. Creauit deus hominem masculum & fœminam creauit eos.

אָדוֹן Dominus. ut Isaię primo. Propter hoc ait dominus dominus exercituũ. & habet in plurali אֲדֹנֵי coniuncti legẽdo. uł אֲדֹנִים diuisim idest domini. & pluraliter sic sępe de deo dicitur qui est super omnia unus. De primo ut psalmo. lvi. Confitemini dominis dñorũ. vbi nostra translatio habet domino. veritas autem dominis. De secũ-do sic scribitur Malachię primo. Et si dominus ego sum ubi est timor meus. quo in loco hebraice ponitur pluraliter domini. dicunt hebręi hoc fieri ob diuinę maiestatis reuerentiam. Quidam distinguũt no-men hoc prophanum a sacro per puncta camez & patha. Hoc scien dum est quod אֲדֹנָי tetrasyllabum adonai semper sacrum et nũq; prophanum est.

אדן Periſtillium, columna auxiliaris uel baſis ut Exodi. xxxviii. Centum baſes factę ſunt de cētum talentis. talentum ad baſem in plurali adne uel adanim ut eodem ca. paulo ſuperius. inde אדניח .i. fundatio uel fulcimentum.

אדיר Magnificum. forte. excellens. admirabile honoratū ps̄. viii. Domine dominus noſter quam admirabile eſt nomen tuum. Et ſignificat magnum Ezechiel. xvii. & erit in cedrum magnam. item in fœminino ſine iod אדרת et ſignificat grande. vt eodem ca. ut ſit in uineam grandem. cuius paſſiuum Exodi. xv. ponitur. dextera tua magnificata eſt נאדרי pro נאדרת.

אדרת Lodix hirſuta. ut gen̄. xxv. In morem pellis hiſpidus. uocatur etiam ueſtis quędam piloſa babylonica hoc nomine ut Ioſue. vii. vidi enim inter ſpolia pallium coccineum.

אדר Menſis februarius ut Eſter. ix. Igitur duodecimi menſis quē adar uocari iam diximus.

אדרכן Solidus Eſrę. viii. Et crateras aureos. xx. quę habebāt ſolidos millenos.

אהב Dilexit ut Gen̄. xxxvii. Iſrael autem diligebat Ioſeph. inde nomen uerbale אהבה amor uel amicicia Cāticorum. iii. Aſcenſum purpureum media charitate conſtrauit. ſignificat etiam dilectam. ut eodē capitulo. Adiuro uos filię Ieruſalem per capreas ceruoſq́ camporum. ne ſuſcitetis neq́ euigilare faciatis dilectam. cętera huiuſmōi quęre in eodem libro.

אהה Vox clamantis cum dolore Ioelis primo. Aha diei quia ꝓpe eſt dies domini. Et Ieremię primo Aaa domine neſcio loqui.

אֱהִי Vbi.ut Osee.xiij. Vbi est rex tuus.

אָהַל Tetendit tentoria. quod Hieronymus exposuit habitauit.ut Gen̄.xiij.Lot uero moratus est in oppidis quę erant circa Iordanē et habitauit in sodomis.& nomen uerbale ab eo deriuatū אֹהֶל idest tentoriū.tabernaculum.ut Ps.cxxxi. Si introiero in tabernaculū do- mus meę.Sic Iosue.vij.Et abscondi in terra contra mediū tabernaculi mei. Et inueniť per ablationem aleph Isaię.xiij.Nec ponet ibi tētoria arabs sic יַהֵל et יָהֵלּוּ pro יַאֲהִילוּ Isaię eodē ca.Stellę cęli & splendor earꝶ non expandent lumen suum·Ab eius trāsitiuo secundo quod poniť Iob.xxv. יַאֲהִיל idest faciet extendere siue spargere seu expandere·quod noster translator per incuriā traduxit sic. Ecce luna etiam nō splendet.quod si latine possemus magis proprie extē- tificabit uel sparsificabit diceremus.Et caue ne putes idem esse uerbū quod scribitur Iob.xli. Sternutatio eius splendor ignis. ubi ponitur תָּהֶל &.xxix.eiusdem libri.Quando splēdebat lucerna eius super caput meū.ubi ponitur בְּהִלּוֹ Quando enim splendorē significat in primitiuo suo nullum habet aleph naturaliter.

אֲהָלוֹת Aloes.ut Canticorꝶ.iiij.Mirrha et aloes cū omnibus pri mis ungentis.Alij dicunt genus esse aromatis q̊d medici sandalum & arabes zandel uocant.poniť & אֲהָלִים in eodem significato Pro- uerbiorꝶ.vij.Mirrha & aloe.

אוֹ Vel.aut.si.ut Leuitici.i. Si autem de auibus holocausti oblatio fuerit dn̄o. de turturibus uľ pullis columbę.ubi nostra impressio habet et pro uel sed male.

אוב Python dęmon.& ars pythoniſſandi.ut Leuitici.xx. Vir ſiue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit ſpiritus.

אוד Torris uel ticio.ut Zacharię.iij.Nunquid non iſte torris eſt erutus de igne/cuius plurale ponitur in Iſaia.vij·Cor tuum ne formi/det a duabus caudis ticionum fumigantium iſtorum.

אודות Propter.cauſa.gratia.ut Ioſue.xiiij.Noſti quid locutus ſit dominus ad Moyſen.Hominẽ dei de me & te in cadesbarne.vbi ma/gis proprie debuit traſferri propter me & propter te. vel gratia mei & gratia tui.vel mei cauſa et tui cauſa. vel deniq; ſuper cauſa mea & ſuper cauſa tua.hoc ultimũ eſt propriiſſimũ.nam cõmuniter ponitur prępondendo עַל ideſt ſuper.Numeri.xij·propter uxorem eius.

אוה Deſyderauit.ut Iſaię.xxvi.Anima mea deſyderaui te in nocte. vbi anima eſt ſeptimi caſus.nam deſyderaui eſt primę pſonę prięteriti perfecti indicatiui modi.

אַוָּה Deſyderium nomen uerbale ab אוה uerbo ſuperiori.ut Deuteronomij.xij. vbi textus in noſtra tranſlatione eſt obſcuratus cum legitur.Si autem comedere uolueris & te eſus carniũ delectaue rit.occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quã dedit tibi in urbibus tuis. nam de uerbo ad uerbũ textus ita legitur. Verum tamen in omni deſyderio animę tuę occides & comedes carnes iuxta benedictionem dñi dei tui in omnibus portis tuis. ubi ponitur אַוָּה pro deſyderio & uoluptate.inde נַאוָה ideſt deſyderata uel deſy/derabilis.uel placens.quod noſtra trãſlatio habet formoſa. Cantico/rum primo.Nigra ſum ſed formoſa. aliud nomẽ uerbale תַּאֲוָה idem quod deſyderium.cxij.ps.Deſyderiũ peccatorum peribit. dicit etiam finis.terminus.uel limes.Geñ.xlix.Donec ueniret deſyderium collium ęternorꝝ.quod hebręi exponunt finis uel terminus.& a paſſi uo uenit נאוו ideſt deſyderabiles factę ſunt. pro eo quod Canti/corum primo capitulo legitur. Pulchrę ſunt genę tuę ſicut turturũ.

Ponitur etiam hoc uerbum באוה ſępe pro placet. item pro decet. vt Prouerbiorum.xxvi. Quomodo nix in ęſtate et pluuię in meſſe. ſic indecens eſt ſtulto gloria. quod uerbum e uerbo dicitur ſic. non decet ſtulto gloria. uel non placet. uel nō eſt pulchrū ſeu decorum ſtulto. Deriuata & denominata ab illo ſępe per defectū aleph aut vau reperiuntur. quod ex arte grammatica diſcere licet.

אוח Beſtiam quandā monſtroſi generis ſignificat. ſed quo apud latinos appelletur nomine uel cuius ſit naturę nihil certi potuerunt interpretes inuenire Iſaię.xiii. ubi ſcribitur. Sed requieſcent ibi beſtiæ & replebuntur domus eorum Ohim. quod Hieronymus tranſtulit draconibus. Aquila typhonibus. Symmachus dimiſit uerbū abſq; interpretatione ohim ſicut & Ionathas chaldęus qui more chaldęorum mutauit m in n dicēs ohin. Septuaginta et Theodotion traduxerūt clamores vel ſonitus. Alii Martichoras et barbari uocant Marder. multi hebręorum dicunt eſſe feles marinos. pręceptor meus expoſuit cercopes. Nicolaus de lyra putat aues eſſe magnas ſolitudinē amantes. Tanta diuerſitas ignorantiā eius nominis אוח profitetur. cū quibus trāſeo.

אוי Vę ut Numeri.xxi. vę tibi Moab periſti popule camos.

אויל Stultus. ut Oſeę.ix. Scitote Iſrael ſtultum prophetā. unde nomen אולת ſine iod ſtulticia Prouerbiorum.v. & in multitudine ſtulticię ſuę decipietur.

אולי Si quęſitiuū. ſi forte. nōne ſi. nunquid ſi. Gen.xviij. Si fuerint quīquaginta iuſti in ciuitate. & ſic conſequēter. & ſignificat quandoq; abſq; ſi tantummō forte ſeu forſitan. ut Ioſue.ix. Forte in terra quæ nobis forte debetur habitatis.

אולם et אלם Verū. perfecto. vere. certe. verūtamen. alioquin. ut Iob.ii. alioquin mitte manū tuā. quāuis Hiero. exponat quandoq; pro utinā ut Iob.xi. atq; utinā deus loqueretur tecū. ſed tamen proprie ſignificat uerū.

q̄d translatio chaldaica ōndit traducēs בְּרַם .p. אוּלָם ut Nūeri

xiiij. ubi legitur. Viuo ego & implebit gloria dn̄i uniuersa terra hebraica ueritas habet. & uere uiuo ego.

אוּלָם Palatium. uestibulū porticus. ut. iii. Re. vi. Et porticus erat ante templum. xx. cubitorum.

אוֹן Virtus. fortitudo. iniustitia. dolor. luctus. tristis. murmurās. ut Iob. xviij. Artabunt̄ gressus uirtutis eius. & eiusdē. xx. Filij eius atterent̄ egestate et manus illius reddent ei dolorē suū. sic infra. xxi. Deus seruabit filiis illius dolorē patris. Hęc omnia simul uoluit complecti Hieronymus cum Numeri. xi. pro מִתְאֹנְנִים traduxit murmur

populi dolentium prę labore. & pro murmure specialiter ponit̄ threnorū. iij. Quid murmurauit homo uiuens.

אָוֶן Iniquitas. vanitas. Isaię. xxxij. Et cor eius faciet iniquitatem. pro quo. lxx. uana intelliget.

אָרַץ Instanter hortatus est & coegit. ut Exodi. v. Pręfecti q̄q; operum instabāt. i. festināt̄ cogebāt. ubi ponit̄ אָצִים & significat אָץ

festinauit. ut Iosue. x. Stetit itaq; sol in medio cęli et nō festinauit. oīa eiuscemodi significata ad festinationem. impulsionem. oppressionē. tribulationem pertinent.

אוֹר Luxit a luceo. ut Gen̄. xliiij. Pro eo q̄d apud nos legit̄. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. hebraica ueritas habet. Mane lucescebat. & uiri dimissi sunt ipsi et asini eorū. & p̄s. cxxxix. Et dixi forsitā tenebrę cōculcabunt me & nox illuminatio mea. q̄d hebraica ueritas sic habet. Et dixi forsitā tenebrę opperiēt me et nox luxit corā me. ubi ponit̄ אוֹר. i. luxit. quod uolēs Symmachus imitari traduxit. et nox lux circū me sedit. potest et rectius exponi. & nox illūinauit circa me. ponit̄ itē in imperatiuo apud Isaiā. lx. אוֹרִי surge illuminare Ierl̄m. q̄d magis grammatice diceretur surge lucesce. atq; dictio Ierl̄m nō ponit̄ ī hebraico. sed in ītērp̄tatione chaldaica Ionethę inuēit̄. deīde in iā dicto uersu ponit̄ et אוֹר. i. lux uel lumē. & a superiori uerbo transitiuū secundū deriuamus הֵאִיר. i. fecit lucere hoc est apparere. p̄s.

xcvi. Alluxerunt fulgura eius orbi terrę. ſecundum grãmaticam ideſt fecerunt lucere fulgura orbẽ. nam terrę nõ ponit̃ quod ſi poſſemus latine. uticꝫ exponeremus lucificauerũt magis ꝓprie. q̃d ſaltẽ illuminauerũt dicamus. vnde יָאֵר .i. faciat lucere hoc eſt illuminet p̃s. lxvii. Illuminet uultũ ſuum ſup nos. inde מָאוֹר luminare et pluralit̃ fœminine מְאוֹרוֹת ut Geñ. i. Fecitcꝫ deus duo luminaria magna. ſed אוֹר declinat̃ maſculine אוֹרִים inuenit̃ etiam אוֹרָה ut Eſter. viii. Iudęis autem noua lux oriri uiſa eſt.

אוּר Chaldęorũ eſt uallis. uel loci ꝓprium nomẽ. multi ut cõueniat ſuperiori uocabulo dixerũt eſſe luſtrationẽ chaldęoꝝ quam diis ſuis peragebant. nam luſtrare illuminare dicimus. ut Virgilius. Poſtera phœbea luſtrabat lãpade terras. & poteſt utrũcꝫ ſignificare idem uocabulũ. tam locũ uallis in chaldęa in quo Aran natus eſt. ut ſcribitur Geñ. xi. Et mortuus eſt Aran ante Tharah patrẽ ſuum in terra natiuitatis ſuę in vr. chaldęoꝝ. quã etiam luſtrationẽ ignis chaldęorũ idolis ſolẽnem a quo idololatrię crimine deus Abrahã pręſeruauit. ut Geñ. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęoꝝ. multa de hoc fingunt̃ in libro de agricultura Aegiptiorũ. teſte Rabi moyſe ęgiptio in perplexorum libro. iij. ca. xxx.

מְאוּרַת Cauernula in quã uoluit ſe aſpis. ut Iſaię. xi. Et delectabit̃ ĩfans ab ubere ſuper foramine aſpidis & in cauerna reguli &c̃. ſcribit̃ autem in pleriſcꝫ codicibus per iod loco vau ſic מְאִירַת

אוֹרוֹת Herbę uirides ad ueſcendũ aptę & uiſum aſpectu illuſtrantes. ab illuſtratione ſic dictę ſecundũ magiſtros hebręorũ. ut. iiii. Re. iiij. Et egreſſus eſt unus in agrum ut colligeret herbas.

אוֹר Pluuia. ut Iob. xxxvij. Frumentũ deſyderat nubẽ & nubes ſpargit lumen ſuũ. pro quo melius hebraica ueritas habet nubes ſpargit pluuiam ſuam.

אוֹר Fulgur. ut Iob. xxxvij. ubi legit̃ in trãſlatione noſtra. & lumen illius ſup termĩos t̃rę. exponit̃ ab hebręis et fulgur illius ſup alas t̃rę.

אוֹת Signũ. ut Deute. xiij. Et ꝓduxit ſignũ aut portentũ. et euenerit ſignũ et portentũ. ſilit̃ אוֹת ſignificat l̃ram ut infra in grãmatica.

אָז Tunc.ut Exodi.xv.Tūc cecinit Moyses et filij Israel.& quādoq́ scribitur in fine iod.ut אֲזַי ps.cxxiiii. Forsitan uiuos deglutissent nos .quod hebręi exponunt certe.utiq́.tum.

אֵזוֹב Hyssopus herba ut Exodi.xii. Fasciculumq́ hyssopi tingite in sanguine.

אָזַל Abiit.recessit.defecit.ut Deuteronomij.xxxii. Videbit quod infirmata sit manus.quod hebręi exponūt.videbit quod abiit robur. & Iob.xiiij.Quomodo si recedant aquę de mari.est etiā nomen lapidis mōstrantis uiam transeuntibus secundū Ionathan chaldęū אִזֵּן Pręceptor & scientiarū inuestigator.Ecc'ls.xii. & inuestigans composuit parabolas multas.

אֹזֶן Auris.ut Exodi.xxix.et pones sup extremū auriculę dexterę Aaron & filiorꝝ eius.& habet in plurali אָזְנַיִם ut ps..xl. aures autē perfecisti mihi.unde uenit מֵזִין.i.obedit.ut Prouerbiorꝝ.xvii Malus obedit linguę iniquę.

אָזֵק Ferramenta quibus manus ligantur idest manicę seu catenę siue compedes.ut Hieremię.xl. Quando tulit eum uinctū catenis in medio omniū.& quandoq́ scribit' sine aleph.ut circa finem libri psalmorum Ad alligandos reges eorum in compedibus.

אָזַר Cinxit.accinxit.i.Re.ii.Et infirmi accincti sunt robore. vbi hebraica ueritas hēt.Infirmi accīxerūt robur.unde nomē ṽbale אֵזוֹר idest cingulum.Isaię.v.Cingulum renum eius.

אָח Pyra.rogus.caminus.q̄d Hiero.traduxit arulā Hiere.xxxvi.& posita erat arula corā eo plena prunis.q̄d secundū hebręos exponi posset.& rogus ante eū ardens.uel potius ꝓ foco ponit' ut dū seq' et ꝓiecit in ignē qui erat super arulā idest focū donec consumeretur omne uolumē igne qui erat in arula idest super focum.

אָח Heu dolentis et luctus uox.ut Ezechielis.vi.et dic heu ad omes abominationes malorum domus Israel.

אָח Frater.ut ps.xlix.Frater nō redimit.redimat homo.qnod secū

dum aliquos hebreos transfertur. unus non redimit. redimāt singuli vel redimat quisque. ut sit אַח pro אֶחָד sicut alias חַד ponitur pro אֶחָד inde יַחַד simul in unum. et assumit quandoque iod in fine sicut אב ut Geñ. xiiij. Fratris escol & fratris Aner.

אָחוֹת Soror. ut Canticorum. viij. Soror nostra parua et ubera non habet. In plurali אֲחָיוֹת sorores ut in grammatica.

אֶחָד Vnus. ut Ezech. xxxvij. et rex unus erit oībus imperans. et seruus meus Dauid rex sup eos & pastor unus erit oīm eorum.

אֲחָדִים Pauci. ut Geñ. xxix. Et uidebant̃ illi pauci dies pre amoris magnitudine. & secundum hanc significationē multa deriuant̃ ab eo.

אָחוּ Carectum. pratum fœni. seu ulua. ut Iob. viij. Nūquid uirere potest scirpus absque humore aut crescere carectum sine aqua.

אָחַז Apprehendit. tenuit. ut Exodi. xv. Dolores. alias tremores tenuerunt habitatores philistim. vnde participialiter Canticorum. iij. Omnes tenentes gladios. & eodē ca. tenui eum idest apprehendi eū. sicut eiusdem ca. secundo capite nobis uulpes. inde uenit.

אֲחֻזָּה Idest apprehensio. possessio. ius utendi fruendi. hereditas. vt Geñ. xxiii. Date mihi ius sepulchri uobiscū. et eiusdē. xlvii. Ioseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegipto.

אַחֲלַי Potentia facultas. Hieronymus traduxit utinam in ps. cxix. Vtinam dirigant̃ uie mee. quidam optatio mea. alij oratio mea. lxx. grece traduxerūt οφελον ophelon quod ab utili utinam dicimus quasi vtile nam. &. iiij. Regū. v. Vtinā fuisset dn̄s meus. ubi ponit̃ אַחֲלֵי & est obsecrantis per prepositionē aleph. nā absque eo rogare et orare & obsecrare significat. ut Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū deum suum. ubi ponitur וַיְחַל & exponit Ionathas chaldeus bone domine mi.

אַחְלָמָה Amethyſtus.ut Exodi.xxviij.tertio ligurius achates & amethyſtus.alii exponunt pro cryſtallo.

אַחֵר Alius uel alter.ut p̄s.cix.Et epiſcopatum eius accipiet alter.

אַחַר Poſt.i.Eſrę.vij.Poſt hęc autem uerba.unde multa deriuantur.ut אַחֲרִית ultimum.nouiſſimum.poſtremum.finis.Deuteronomij.xxxii.Vtinam ſaperent et intelligerent et nouiſſima eorum prouiderent.

אֲחֹרַנִּית Retrorſum uel poſterius.ut Gen̄.ix.Et incedentes retrorſum operuerunt uerenda patris ſui.

אַחֲרֹנִים Vltimi.Geneſis tricesimo tertio.Lyā uero et filios eius in ſecundo loco.Rachel autem & Ioſeph in nouiſſimo.

אֵחַר Tardauit.ut Deuteronomii.xxiii.cum uotū uoueris domīo deo tuo non tardabis reddere.

אֲחַשְׁדַּרְפַּן Dux.ut Eſrę.viii.Satrapis qui erant in conſpectu regis et ducibus.ſimiliter et Eſter.iii.

הָאֲחַשְׁתְּרָנִים Mulę ex equa et onagris manſuefactis ſecundū Plinium libro.viii.ca.xliiii.veloces in curſu pro quo Hieronymus traduxit veredarios celeres.ut Eſter.viii.Egreſſiq; ſunt veredarii celeres nuncios perferentes.

אַט Declinauit.uel ſtigauit.ut Oſeę.xi.Et declinaui ad eum ut ueſceretur.quaſi diceret ueſtigia duxi ſuper eum.Vnde Gen̄.xxxiii.ſcribitur.et ego ſequar paulatim ueſtigia eius.ubi ponitur לְאִטִּי ideſt ueſtigia ſequēdo per paragogē iod.et eius natura eſt ſignificare pedetentim.plane paulatim ſaltem.

אָטָד Tribulus ſeu genus ſpinarum.quod aliqui carduum uocant.Geneſis ultimo.Quod cum uidiſſent habitatores terrę canaā dixerunt.vbi verba ſunt diminuta in noſtra tranſlatione.Nam ſic legi deberet.et uidit habitator terrę cananeę luctum in area atad.

quod paulo superius posuit cũ diceret. uenerũtq; ad aream atad quę sita est trans Iordanẽ. & secũdum hebręos teste Nicolao de lyra. atad non est nomen proprium hoc loco. sed area hęc septa fuit spinis unde area spinarꝫ dicta est. ego inuenio Genesis tertio in translatione chaldaica Onkelũ hoc esse uocabulo usum cũ litera hebraica habet spinas & tribulos germinabit tibi. traduxit Onkelus chaldęus pro tribulis atadin pluraliter. alias translatio nostra uertit rhamnum. p̃s. lviij. Priusq; intelligerent spinę uestrę rhamnum.

אֲטַם Occuluit. clausit. obstruxit. obturauit. ut Isa. xxxiii. Qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ אֲטֻמִים occultum clausum Ezech. xl. Et fenestras obliquas in thalamis. q̊d Ionathas chaldaice traduxit fenestras ocultas. & translatio. lxx. habet fenestras absconditas.

אֵטוּן Funis instita. Hieronymus traduxit tapete Prouerbiorum vij. Intexui funibus lectulum meum straui tapetibus pictis ex ęgypto. & proprie est tendiculum uel zona.

אָטַר Strinxit. urgebat. clausit. obturauit. ut p̃s. lxix. Neq; absorbeat me profundum neq; urgeat super me puteus os suum. Male nanq; traduxit qui ait. et ne coronet super me puteus os suum. hoc enim per aleph scribitur illud autem per ain literam.

אֵי Vbi. ut Genesis quarto. Vbi est Abel frater tuus. & est quęsitiuũ loci. recipit in fine quandoq; h ut.

אֵיָה Vbi. Genesis. xviij. Vbi est Sara uxor tua. et ab eodem uocabulo. אֵי deriuãtur אֵיכָה vbi et אֵיפֹה ubi.

אִי Insula. ut Isaię. xx. Et dicet habitator insulę huius. & pluralir̃ אִיִּי ut Hiere. ij. trãsite ad insulas cethim. u el אִיִּים Ezechiel. xxvi. Et turbabuntur insulę in mari. Et ponitur אִי sępe pro non per apocopen (nun literę. ut Prouer. xxxi.

post uersiculũ noli regibus o samuel noli regibus dare uinum. & se/quitur quod translatio nostra nõ habet. et principibus non sit sicera seu ebrietas.

אי Vę. ut Ecclesiastis. x. Vę tibi terra cuius rex est puer.

אילו Vę. ut Ecclesiastis quarto. Vę soli qui ceciderit. compositũ ab אי idest uę. & לו idest ei.

איה Vultur. ut Leuitici. xi. Miluum ac uulturem iuxta genus suũ.

איב Inimicatus est. ut Exodi. xxiij. Inimicus ero inimicis tuis. inde אויב inimicus. i. Regum. xviij. & factus est Saul inimicus Dauid. & איבה inimicicia. ut Genesis. iii. & inimiciciã ponã inter te et mulierẽ.

איד Afflictio. pernicies. calamitas. interitus. Prouerbiorũ primo. Ego quoq; in interitu uestro ridebo. & p̃s. xvii. pręuenerunt me in die afflictionis meę.

איד Vapor. quod translatio nostra fontem nominat. Genesis. ii. Sed fons ascendebat e terra. sed alii nubem interpretantur. sicut Onkelus chaldęus traduxit.

איך Quomodo. ut Genesis. xxxix. Quomodo ergo possum hoc malũ facere. quod per paragogẽ h aspirationis dicitur qñq; איכה Threnorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas. quod aliquando per geminatum caph scribitur איככה ut Canticorum quinto. Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa. laui pedes meos quomodo inquinabo illos.

איכה Vbi. deriuatum ab אי ut Canticorꝝ primo. Vbi pascas ubi cubes in meridie.

איל Dominus. auxiliator. fortis. potens. robustus. Ezechielis. xvii Sed et fortes terrę tollet.

אֱיָלוּת Fortitudo.robur.uirtus.auxiliũ.poteſtas.ut p̃s.xxij. Tu autem domine ne elongaueris auxiliũ tuum a me.inde אֵל fortis ut Exodi.xv.Quis ſimilis tui in fortibus domine.& pro deo fortiſſimo poniť.ut Geñ.xxxiij.Inuocauit ſuper illud fortiſſimũ deũ Iſrael.

אֵלָה uel אֵילוֹן Arbor.quercus.ut Iudicũ.ix.Et conſtituerũt regem Abimelech iuxta quercũ quę ſtabat in Sichem.& ubi habeť in hebraico ꝓ arbore ĩ genere עֵץ ibi chaldęus exponit אִילָן arbor uel lignum.

אַיִל Aries.Geñ.xxij.Viditq́ꝫ poſt tergum arieťe.&pluraliter.p̃s.xxix.Afferte domino filios arietum.

אַיָּל Ceruus.ut p̃s.xlij.Quemadmodũ ceruus deſyderat.ſimiliter etiam אַיָּלָה Geñ.xlix.Nepthalim ceruus emiſſus.&pluraliť ponitur Canticorum.ii.Adiuro uos filię Ieruſalẽ per capreas ceruoſq́ꝫ camporũ.& eſt comunis generis.Nã in fœminino Hiere.xiiij.poniť cerua in agro peperit ſcilicet אַיֶּלֶת

אַיִל Limẽ.frons ędificii.frontiſpicium uel circũſtantia liminum uel margo feneſtrarꝫ de cuius uocabuli uaria interpretatione uide Hieronymum in commentariis ſuper Ezechielem.xl.ubi reperies

אֵילָו אֵילִים אֵלֵי אֵיל ꝓ frõte ſupliminari poſtibus limine.

אֵילָמוֹת אֵילֵיהֵמָּה Margines feneſtrarum.

אִילוּ Si.ut Eſter.vii.Atq́ꝫ utinã in ſeruos et famulas uenderemur.pro atq́ꝫ ſi in ſeruos rc̃.

אים Horribilis et terribilis. ut Habacuk. i. horribilis et terribilis est. cuius fœmininũ est אימה Can. vi. terribilis ut castrorꝫ acies.

אימה Terror horror. nomẽ ut Gen̄. xv. Et horror magnus et tenebrosus inuasit eum.

אימים Populi sunt Gigantei Deute. ii. Deniqꝫ moabite appellant eos emĩ. et dicunt̃ sic a terrore quoniã uisu sunt horribiles et timendi.

אין deriuatum ab אי quesitiuum est loci. ut מאין idest unde Gen̄. xxix. Fratres unde estis

אין Non. ut Gen̄. xxviij. Nõ est hic aliud nisi domus dei. cuius etiã compositũ inuenit̃ מאין idest non. nec. neqꝫ. ut Hiere. xxx. Ve quia magna dies illa nec est similis eius. & similiter כאין quasi pene. ut psalmo. lxxiij. pene effusi sunt gressus mei.

איפה Modius. ut Le. xix. ęquusqꝫ sextarius scribitur etiam absqꝫ iod. ut Leuitici. v. Similę partem ephi decimam.

איפה Vbi. ut Iob. xxxviij. Vbi eras qñ ponebã fundamẽta terrę.

איפוא Vbi. Gen̄. xxvij. quis. ubi. ille est qui dudum captam uenatione attulit mihi. & est articulus sine coniũctione media quis. ubi. simile Habacuk. iij. Sol luna steterunt. non sol et luna.

איפוא Nunc. uel hic. Hieronymus exposuit posthac Gen̄. xxvij. Et tibi posthac fili mi ultra quid faciam. Inuenies etiã per vau solam scriptũ in Iob ואיה אפו. xvii. ubi nunc ergo est p̃stolatio mea.

איש Vir. ut Beatus uir qui non abiit. Et Beatus uir qui timet dñm. & pluraliter אישים Isaię. liii. nouissimum uirorum. eius fœmininum scribitur sine iod et in fine cum he.

אשה Mulier. ut Genesis secundo. Hæc uocabitur uirago quoniam de uiro sumpta est. Voluit enim interpres deriuatiuũ

latine a uiro querere quod mulieri conueniret ſicut nos in lingua he-

braica facere conſueuimus. dicit etiã אִשָּׁה & pluralit אִישׁוֹת

nam q̃d inuenit נָשִׁים ideſt mulieres ab אֱנוֹשׁ deriuatur.

אִישׁ Vnuſquiſq;. uel quilibet. uel quiſq;. ut Exodi. xxv. vbi nos legimus expandentes alas et operientes oraculũ. reſpiciantq; ſe mutuo verſis vultibus. ibi hebraica ueritas habet. & erunt expandentes alas ſuperne uiciſſim plectentes alas eorum ſuper propiciatoriũ et aſpectus eorum quiſq; ad fratrẽ ſuum. in eodem ſignificato etiam in fœminino genere dicitur אִשָּׁה ut eiuſdem. xxvi. pro eo q̃d nos legimus

quinq; cortinę ſibi iungent mutuo. illic hebraica ueritas habet. quĩq; cortinę erunt iunctę una quęq; ad ſororem ſuam.

אִישׁ Heros uir magnus et caput atq; p̃cipuus. ut Iudicũ. vij. nõ eſt hoc aliud niſi gladius Gedeonis filij Ioas uiri Iſrael. mẽdoſe enĩ legit Iſraelitę ſed potius uiri Iſrael ideſt capitis Iſrael. & primo Regũ. xxvi. Nunquid non uir tu es.

אִישׁ Homo patricius & nobilis. Adã uero homo plebeius e uulgo ut p̃s. xlix. vbi nos legimus. Quiq; terrigenę et filij hoĩm. Habraica ueritas habet tam filij plebei quam filii patricii hoc eſt filii אִישׁ

אִישׁוֹן Imago nigra in pupilla oculi. et capitur pro pupilla ut p̃s. xvii. Cuſtodi me ut pupillam oculi. Et uolunt quidã dicere q̃d hęc ſit forma diminutiuorum apud hebręos ſcilicet וֹן

אֵיתָן Durus. fortis. robuſtus ut Numeri. xxiiii. Robuſtum quidẽ

eſt habitaculum tuũ. & Deuteronomii. xxi. circũlocutus eſt interpres eam dictionem dicens. & ducent eam ad uallem aſperã atq; ſaxoſam. pro forti & dura.

אֵיתָן Nomẽ Aluei fluuialis. ut p̃s. lxxiiii. Tu ſiccaſti fluuios ethan.

Hieronymus iuxta priorem ſignificationem traduxit flumina fortia.

Nicolaus de lyra dicit quod sit nomen propriū deserti sed negligent & incaute aspexit orthographiam. nam mansionem Israeliticā deserti significat. scribitur in fine per mem. ut Numeri. xxxiii. De sochoth ue nerunt in etham quę est in extremis finibus solitudinis. Cum uero proprium est aluei Iordanis ut hic. scribitur per nun in fine. & Exodi xiiii. notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur. Cūq; extendisset Moyses manū contra mare reuersum est primo diluculo ad priorem locum idest ad alueum consuetum

אַךְ Sed. at. uerūtamen. aūt. quidē. certe. etiā. saltē. ut Exodi. x. Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac uice. & Gen̄. xxix. Os quidem meum es et caro mea. Significat etiam quam ut. ps. lxxiii. Quam bo nus Israel deus. Cōponitur et cū רַק idest uerūtamē ut sit אַךְ רַק tantūmodo. ut Numeri. xij. Num tantūmodo per Moysen locutus est dominus.

אָכַל Comedit. ut Deute. viii. Vt cū comederis et saturatus fueris.

אֹכֶל Esca uel uictus. ut Genesis. xlii. De terra Canaan ut emamus victui necessaria.

אָכַל Deuorauit. consumpsit. combussit. ut. iiii. Regum. i. Descēdat ignis de cęlo et deuoret te. et exodi. iii. & uidebat quod rubus arderet et non combureretur. & Deute. iiii. Dn̄s deus tuus ignis cōsumēs est.

אָכְלָה Acies gladii. ut Hieremię. xlvi. Deuorabit gladius et satu- rabitur. alias acies gladii saturabitur. sic מַאֲכֶלֶת Culter ad imo- landum propter acuitatem sic dictus.

אָכֵן Siquidem. certe. itaq;. autem. uero. ut p̄s. lxxxii. Vos autem sicut homines moriemini.

אָכַף Inclinauit. flexit. curuauit. diuertit. cōpulit. ut Prouerbiorū xvi. Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum. & significat idem quod כָּפַף ut p̄s. cxlvi. Dominus erigit elisos. pro quo hebręi exponunt inclinatos recuruos.

אִכָּר Arator, agricola, ut Hieremiȩ, li. Et collidam in te agricolam & iugales eius.

אַל Non, ut p̃s. cxxi. Non det in cõmotionem pedem tuum, et signi ficat idẽ q̃d unde, similia sunt לֹא׃ אַיִן׃ אַל׃ בַּל׃ בְּלִי׃ בִּלְתִּי quȩ negationem significant. & secundum aliquos ponit̃ אֶל pro עַל idest supra uel contra, ut. i. Regum. xxvii. Contra meridiem iudȩ. uerũtamen אֶל per segol pro ad traducimus, ut et dixit dominus ad Moysen Exodi. x. & sic de aliis locis. significat etiam אַל per patha nonne uel num. ut. i. Regum. xxvii. In quem irruisti hodie. pro quo scribitur nonne irruistis hodie scilicet interrogatiue.

אֵל Deus, ut p̃s. l. Deus deorum dominus locutus est. & fortis. Exo. xv. Quis similis tui in fortibus domine. & p̃s. xlii. ad fortẽ uiuum. q̃d nos male legimus ad fontẽ, nam etiã. lxx. traduxerũt ischyron, i. fortẽ.

אֶלָּא Tamen, sed, tantum, nisi, solum, preter.

אֱלִיל Nihil, res nullius momẽti, idolum uanum, dȩmoniũ. Hiero. traduxit peruersum dogma, ut Iob. xiij. Prius uos ostendens fabricatores mẽdacij, et cultores peruersoꝵ dogmatũ. & pluralit̃ אֱלִילִים idola, dȩmonia, ut Leuitici, xix. Nolite cõuerti ad idola nec deos conflatiles facietis uobis. forsitan ab אַל, i. nõ deriuatũ q̃a nihil sit boni.

אֶלְגָּבִישׁ Grando, ut Ezechielis. xiij. Et dabo lapides pergrãdes. pro grandinis.

אַלְלַי Vȩ dolẽtis ululantis et eiulantis est, ut Michee. vij. Vȩ mihi. & ab eiulatu sic dicitur, ut Iere. xlviij. vlulate et clamate. et paulo post ideo sup Moab eiulabo, ubi ponit̃ in pr̃ia p̱sona futuri t̃pis אֵילִיל

אֱלֵי Fortiter, Hieronymus traduxit uehemẽt̃, ut Iob. iij. Gaudẽtq̃

vehementer cum inuenerint ſepulchrum.

אָלָה Iurauit.ut Iudicum.vii. Mille et centum argenteos quos ſe parraueris et ſuper quibus me audiente iuraueras.

אָלָה Execratio.iuramẽtum.ut Geñ.xxvi.Sit iuramentũ inter nos & ineamus fœdus.&pluralit̃ אָלוֹת execrationes. maledictiones. ut Deute.xxx.Omnes autem maledictiones has conuertet ſuper ini/micos tuos.inde תַּאֲלָה.i.labor.fatigatio. ut threnorũ.iij. Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.

אֱלִי Plange.querulare.ut Ioelis primo.Plãge quaſi uirgo accincta ſacco.ſic enĩ Ionathas chaldęus planctũ traduxit ꝓ eo ponẽs אִלְיָא Ezechielis.xix.& tu aſſume planctum ſuper principes Iſrael.

אַלְיָה Cauda.ut Leuitici.iij. Adipem et caudam totã cũ renibus.

אֵלָה Arbor.Hiero.traduxit terebinthũ.Geñ.xxv.At ille infodit eas ſubter terebinthum quę eſt poſt urbem ſichem.eandẽ dictionem poſtea traduxit pro quercu Ioſue ultimo. et tulit lapidem per gran/dem poſuitq; eum ſubter quercum quę erat in ſanctuario domini.q̊d alii exponunt de tilia.alii uero exponũt limen ſecundũ Ionathan chal. qui interpretat̃ אַלְתָּא q̊d eſt ianuę limẽ ut ſuꝑ de אַיִל diximus.

אֱלִים Idola.dij gentiũ.ut Iſaię prĩo.Confundentur enim ab idolis quibus ſacrificauerunt.

אֻלַי Nomen fontis unde oritur fluuius vbal ut ſupra in ea dictio/ne oſtendimus.et melius uidetur Danielis.viii.

אֻלַי Pars indeclinabilis de qua ſupra uidimus. ſignificat aũt qñq; niſi.ut Numeri.xxii.Et niſi aſina declinaſſet de uia. & ſic in pluribus aliis locis.nam paulo ſuperius affirmatiuam condicõnem ſignificat in eodem capitulo.Si quomodo poſſim pugnans abigere eum.

אֱלַי Heus uocandi composita dictio ab אֶל idest ad et iod quod significat me. significat enim huc ad me. ut Exodi. xxxii. Si quis est dñi iungatur mihi. quasi diceret. Quis est domini heus huc. et sic proprie legendum esset.

אֶל Ad. de quo supra ut dixit dominus ad Moysen.

אֶל Significat quandoq; de uel ab. ut Gen̄. xli. Omnesq; prouinciæ veniebant in Aegyptum ut emerent escas a Ioseph. Significat contra. erga. aduersum. ut. i. Regum. xxvi. Quis es tu qui clamas erga uel aduersus regē. Nam nō ad regem sed ad Abner Dauid clamabat. Sæpe etiam sigmificat in. designans non tantum ad locum sed etiā quādoq; in loco. ut. i. Regū. xvii. Et misit Dauid manum suam in peram. ecce ad locum. & percussit Philistæū in fronte. ecce in loco. uel secundū hebræos. percussit eum super frontem. nam et alias significat super. ut dicit Rabi Kimhi in comentariis super quatuor. i. Regū. iij. Omnia quæ locutus sum super domū eius. significat et coram. Sic igitur uarie pro sententiæ cōmoditate poteris interpretari. ut sepelite me cū patribus meis in spelunca duplici. ubi Genesis. xlix. bis ponitur אֶל primo pro cum. secundo pro in.

אֱלוֹהַּ Deus. ut Habacuk tertio. Deus ab austro ueniet.

אֱלֹהֵי Deus. ut Exodi. iii. Deus hebræorum uocauit nos.

אֱלֹהִים Deus. ut Gen̄. i. In principio creauit deus cælum et terram & secundum Hiero. ad Marcellā comunis numeri est. quod et unus deus sic uocetur et plures ut שָׁמַיִם idest cælum et cæli. ut apud nos athenæ. thebæ. & secundū Moysen Aegyptiū in libro perplexorum primo hoc nomē cōuenit deo. angelis. et hominibus admiratiōe dignis. Inuenitur et pro idolis & iudicibus. vbi enim nos legimus Exodi. xxi. Offerat eū dñs diis et applicabit ad ostiū. exponūt hebræi iudicibus. Sic etiā chaldaica trāslatio habet. adducat eū magister suus ad iudicē.

אָלַח נֶאֱלַח Fetuit. corruptus et inutilis factus est. ut Iob. xv. Quanto magis abominabilis et inutilis homo. et p̄s. xiiii. omnes decli

nauerunt simul inutiles facti sunt.

אָלַם Manipulauit, uel collegit fasciculos, inde אֵלֶם fasciculus, manipulus, ut Gen. xxxvij. et ecce nos manipulantes manipulos. quod magis latine Hieronymus sic. Putabã nos ligare manipulos in agro. Idem etiam in fœminino eadem significatione profertur eodem quo supra loco אֲלֻמָּה & in plurali אֲלֻמּוֹת ut illic.

אֻלָם Vtiqȝ, certe, expletiua particula, ut psalmo, lviij. Si uere utiqȝ iusticiam loquimini.

אִלֵּם אֵלֶם Mutus. ut in titulo psalmi, lvi. Ad uictoriam super columba muta, quod Dauid Kimhi exponit columba palatij, et Exodi quarto, aut quis fabricatus est mutum.

אַלְמָן Viduatus, ut Hieremię, li, Quoniam nõ fuit uiduatus Israel et Iuda a domino deo suo.

אַלְמָנָה Vidua, ut Gen̄, xxxviij . Esto uidua in domo patris tui donec crescat sela.

אַלְמְנוּת Viduitas, ut Isaię, liiij. Et opprobrij viduitatis tuę non recordaberis amplius.

אַלּוֹן Arboris genus quod quercũ interpretant̄. ut Oseę, iiij. Subtus quercum & populũ et terebinthum, ubi et אֵלָה reperies quid sit, ut supra monstratũ est, inde pluralit̄ אַלּוֹנִים Ezechielis, xxvij. Quercus de basan. & אֵלוֹנֵי quod etiam querceta significat et planicies arboribus ordine cõsitas, vnde Hiero, conuallẽ trãstulit, Gen̄, xviij. Apparuit aũt ei dn̄s in cõualle Mamre, quasi diceret, in campo, in planicie, ubi arbusta siue querceta mamre sita fuerunt.

אֶלֶף Mille, ut Numeri, xxxi, mille uiri de singulis tribubus eligant̄. Et plr̄ אֲלָפִים ut Exodi, xviij, ubi nos legimus cõstitue ex eis tribu-

nos et centuriones. ibi hebraica ueritas habet, et pone ſuper eos principes millium & principes centenorum.

אלפים uel אלפי Armenta. boues. Deute. vij. Oleo et armẽtis gregibus ouium tuaꝝ. et Deute. xxviij. & greges armentorũ tuorũ. Inde מאליפות ideſt robuſto fœtu plenę. ut pſal. cxliiij. Oues eorum fœtoſę.

אלף Docuit. ut Iob. xxxiij. Tace docebo te ſapientiam.

אלוף Prȩceptor. magiſter. dux. doctor. ut pſalmo. lv. Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus.

אלוף Bos. et ſcribit̃ p l fortificatum. ut p̃s. cxliiij. Boues eoꝝ craſſę.

אלץ Moleſtauit. coercuit. angariauit. oppreſſit. ut Iudicũ. xvi. vbi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus eſt dicens. Iugit̃ adhereret ſpacium quieti non tribuens. pro affligeret eum.

אם Si. ut Exodi primo. Si maſculus fuerit interficite eum. ſi fœmina reſeruate. ponit̃ autẽ quãdoq; ꝓ an prȩcedente quęſitiuo ה ut Exo. xvij. Eſt ne deus in nobis an nõ. Item pro ſiue. ut Eccleſiaſtis ultimo. Siue bonum ſiue malum. & cum prȩdicto quęſitiuo ה ſignificat num ut Numeri. xvij. Num uſq; ad internecionem cuncti delendi ſumus. Et cum כי ſignificat ſed. ut pſal. primo. Sed in lege domini uoluntas eius. exponũt etiã pro uere cũ in multis aliis tum in hoc loco Numeri xvi. Sin autẽ nouam rem fecerit dñs. ut ſit. vere nouam rem faciet dominus. accipit̃ aliquãdo ꝓ itaq; uel quod ſi. ut Exo. xx. Quod ſi altare lapideũ feceris mihi. & deſignare uidetur negationẽ ſcilicet nõ. ut p̃s. lxxxix. Semel iuraui in ſancto meo ſi Dauid mentiar. & pſalmo. xcv. vt iuraui in ira mea ſi introibunt in requiem meam.

אם Mater. ut Geneſis tertio. Mater cunctorum uiuentium. & pluraliter אמות Matres. ut Threnorum. ij. Matribus ſuis dixerunt.

אֻמָּה uel אֻמִּים Populus. tribus. prosapia. ut Numer. xxv. pro eo quod trāslatio nostra dicit prīcipis nobilissimi Madianitarū. hebraica lectio habet capitis populorum familię Madianitarum. & Geñ. xxv. Duodecī prīcipes tribuū suarū. ubi pluralis ponit̃ nūerus ab אֻמָּה sed plurale alterius est אֻמִּים ut p̃s. cxvij. Laudate eū oēs populi.

אַמָּה Cubitus. mensura. ut Genesis sexto. Et cubito consummabis summitatem eius.

אַמָּה Frons. postis siue superliminare. ut Isaię. vi. Et commota sunt superliminaria cardinum.

אָמָה Ancilla. Genesis. xxi. Eiice ancillam hanc & filium eius.

אַמְתַּחַת Saccus. ut Genesis. xliij. Imple saccos eorum frumento quantū possunt capere. et pone pecuniā singulorū in summitate sacci.

אָמֵן Fiat uerum. deriuatum a superiori scilicet uero. ut Deuteronomij. xxvij. Et dicet omnis populus amen. & Hieremię. xi. Et respondi & dixi amen domine.

אֱמֶת Verus. uerum. seu ueritas. ut Hieremię. x. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens. & p̃s. li. Ecce enim ueritatē dilexisti.

אָמַל Defecit. imbecillis. infirmus fuit. et sępe geminato l profertur אֲמֵלָל ut Nehemię quarto. Quid Iudęi faciunt imbecilles. Et אֻמְלַל Isaię. xvi. traduxit Hieronymus desertum esse quoniā suburbana hessebon deserta sunt idest defecerunt. nam aliter idē uerbum traducit̃ p̃s. vi. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. eius fœmininum ponitur Ieremię. xv. Infirmata est quę peperit septem.

אָמְנָם Vere. ut Genesis. xviij. Num uere paritura sum anus.

הֶאֱמִין Pro uero credidit. ut Genesis. xv. Credidit Abraham deo. & p̃s. cxvi. Credidi propter q̃d locutus sum. ubi ponit̃ הֶאֱמַנְתִּי

אֵמֻן uel אֵמוּן Fides.creditũ.ut Deute.xxxij.Generatio enĩ perversa est.et infideles filij.ubi in hebręo habet & filij in quibus non est fides.exponunt hebręi idest ueritas.Significat etiam adiectiue fidelẽ. ut Prouerbiorꝫ.xx.Multi homines misericordes uocant. virum autẽ fidelem quis inueniet.quasi exponeret.virũ credentiarꝫ.si grãmatice liceret.inde נֶאֱמָן fidelis.Numeri.xij.Seruus meus Moyses qui in omni domo mea fidelis est.significat & firmum.

אֱמוּנָה Veritas.ut psalmo.xxxvi.Et ueritas tua usq; ad nubes.

אָמָּן Artifex seu opifex.ut Can.vij.Quę fabricata sũt mãu artificis.

אוֹמֵן uel אֹמֵן Alumnus.Nutricius. ut Ester.ij. Qui fuit nutricius filię fratris sui Edissæ.

אָמַץ Pręualuit. confortatus et fortificatus est. ut ps̃.cxlij. Libera me a persequentibus me quia confortati sunt super me. & Iosue.i. Confortare et esto robustus.pro אֱמָץ

אָמֹץ Subrubicundus seu vulpecularis color.ut Zacharię.vi. Et in quadriga quarta equi uarij et fortes.pro quo ultimo hebręi exponunt lucide rubescentes.

אָמַר Dixit.ut Isaię.lxvi.Hęc dixit dñs deus. & mlta deriuãt ab eo.

אִמְרָה Verbum.sermo.eloquium.ut ps̃.xij.Eloquia domini eloquia casta.idest sermones dei sermones puri.similiter אֵמֶר ut ps̃.cxxxviij.Quoniam audiuerunt uerba oris tui.

אָמִיר Extremũ rami.palmes in summitate arboris quod proprie verber dicitur.ut Isaię.xvij.Et sicut excussio olęę duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

הֶאֱמִיר Magnificauit. exaltauit. elegit. pręamauit. laudauit. ut Deu.xxvi. Dñs elegit te hodie. et paulo superius. Dñm elegisti hodie.inde quidã exponunt illud Isaię.iij. אִמְרוּ צַדִּיק Eligite laudate amate iustum quia bonum.ab אֲמִירָה idest laus uel amor.

vbi nos habemus dicite iusto quoniam bene. melius nos. ut patet per traslationem chaldaicam.

אֶמֶשׁ Heri. nocte pręterita. ut Geñ. xxxi. Sed deus patris tui heri dixit ad me.

אָנָה et אָן Quo. ut. p̃s. cxxxix. Quo ibo a ſpiritu tuo et quo a facie tua fugiam. et Canticorum. v. Quo abiit dilectus tuus.

אָנָּא O obſecrantis particula. ut p̃s. cxviii. O domĩe ſaluum me fac o domine bene proſperare.

אָנָּה Hęc dictio etiam ſignificat o ſicut ſuperior. quãuis illa ſcribat̃ in fine per aleph. et hęc per he. ut p̃s. cxvi. O domine libera animam meã. & inferius. O domine q̃a ego ſeruus tuus. interpretant̃ quãdoq; obſecro. ut Exodi. xxxij. Obſecro. peccauit ppl̃s iſte pc̃tm̃ maximũ.

אָנָה Luxit a lugeo. cōtriſtatus et mœſtus eſt. ut Iſaię. iij. Et mœrebunt atq; lugebunt portę eius.

אִנָּה Fatauit. fortuitu permiſit incidere. forte tradidit. ut Exodi. xxi Qui autem non eſt inſidiatus ſed deus illum tradidit in manus eius.

אֲנִי Ego. ut Geñ. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęorꝝ.

אֳנִי Nauis. ut Iſaię. xxxiii. Nõ tranſibit ſuper eum nauis remigum. Dicit̃ etiam claſſis. ut. iij. Regum. ix. Claſſem quoq; fecit rex Salomõ.

אֳנִיָּה Significat etiam nauem. ut Ionę. primo. Et inuenit nauem euntem in tharſis.

אָנַח Suſpirauit. gemuit. Ionę primo. Quid ingemuit animal.

אֲנָחָה Gemitus. ut Iſaię. xxxv. Fugient dolor & gemitus. & dicit̃ ſecundum Dauid Kimhi ſuſpirium.

אֲנַחְנוּ Nos ut p̃s. xx. Ipſi obligati ſunt et ceciderũt nos autem ſur

reximus et erecti ſumus. & quandoq; deponit aleph in principio & dicit̃ נַחְנוּ ut Geñ .xlii. Omnes filii unius uiri ſumus.

אֲנָךְ Linea. perpendiculum. amuſſis. regula latomi. quod Hiero. trullam interpretat̃ Amos. vii. Quid tu uides amos. et dixi trullam. fortaſſe a terendo dictam quod ea murus terẽdo leuiget̃. ſed maiores noſtri non pro tali inſtrumento ſed pro poculo trullam poſuerũt. ut eſt apud Horatium ſecundo ſermonũ. Qui veientanũ feſtis potare diebus Cãpana ſolitus trulla. melius igit̃ Ionathan chaldęus din ideſt iuſtificatorium uocat quo fabri utuntur appenſo plumbo.

אָנֹכִי Ego. ut Geneſis. xv.. Noli timere Abram ego ꝓtector tuus.

אָנַס Coegit. compulit. vimfecit. inde nomen אוֹנֶס violẽtia. ut Eſter primo. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.

אָנַף Iratus eſt. ſuccenſuit. ut pſalmo ſecundo. Ne quando iraſcat̃ dominus & pereatis de uia.

אֲנָפָה Auis in lege prohibita. Leuitici. xi. quam interpretes tam varie tranſferũt ut neſciam quid cui credã. alii enim palumbem ſyluestrem. alii picum. alii miluum. alii graculum. Hieronymus appellat caradryon. ab eo fortaſſe quod criſtam in uertice geſtare uideat̃. cuius inſtar inuenio quoſdam hebręos uocabulum hoc uoluiſſe upupam ſignificare. Sed Dauid Kimhi ſcribit magiſtros ſuos pręcipere quoddam milui genus eſſe.

אָנַק Clamauit. ſtridit prędolore. ſingultiuit uel gemuit. ut Ezech. xxiiij. Ingemiſce tacens. mortuorum luctum non facies. inde.

אֲנָקָה Vociferatio. gemitus. ſtridor. ut p̃s. cii. Vt audiret gemitus compeditorum et ſolueret filios interemptorum. nomen uerbale.

אֲנָקָה Animal quadrupes unum ex prohibitis Leuitici. xi. quod aliqui ericium appellant. Hieronymus Mygalen.

אֱנוֹשׁ Homo. ut pſalmo. ciii. homo ſicut fœnum dies eius. et pluraliter אֲנָשִׁים et fœmininũ ſine aleph נָשִׁים ideſt mulieres.

אָנַשׁ Doluit.ęgre tulit.desperauit.secũdo Regum.xij.Percussitq̃ dominus paruulũ quem peperit uxor urię Dauid et desperatus est. inde אֲנוּשָׁה flagellũ.dolor.desperatio.Multi uolunt hominẽ ab afflictione sic dici.ut sciant gentes quoniam homines sunt.p̃s.ix.

אָסָם Penus.repositoriũ annonę.cella frumẽtaria.ut Deute.xxviii. emittet dominus benedictionem super cellaria tua.

אָסוֹן Mors.ut Exodi.xxi. Si autem mors fuerit subsecuta.reddet animam pro anima.

אָסַף Recollegit.retraxit.congregauit.ut Geñ.xxx. Abstulit deus opprobriũ meum.i.retraxit.& Hiere.x.Congrega de terra confusionem tuã.Futurũ eius habet̃ Michee .ii. Congregatione congregabo Iacob totũ te ubi ponit̃ אָסֹף אֶאֱסֹף אָסַף item consummauit.finiuit terminauit.inde סוֹף finis.ut Ecclesiastis ultimo. Finem loquendi pariter omnes audiamus.sed uidetur aliam radicem habere.ut infra patet in litera samech.

אָסַר Vinciuit.ligauit.ut.iiij.Regũ.xxiij. Vinciuitq̃ eum Pharao necho in ribla. inde אָסוּר uictus.ut Geñ.xxxix.tradiditq̃ Ioseph in carcerẽ ubi uincti regis custodiebant̃.pro אֲסוּרִים uinciuntur. & quãdoq̃ deponit aleph ab initio.ut ecclesiastis.iiij. Quod et de carcere catenisq̃ int̃dũ quis egrediat̃ ad regnũ.ubi ponitur הַסוּרִים pro הָאֲסוּרִים

אַף Etiam. quoq̃. ut Leuitici.xxvi. Ego quoq̃ hęc faciã uobis. etenim.adhuc.ĩsuper.et psalmo.xcvi.Etenĩ correxisti orbẽ terrę qui non cõmouebitur.& quandocumq̃ additur ei כִּי significat omnino itaq̃ uel quãtomagis. ut.iij. Re.viij. Quãtomagis domus hęc quam ędificaui tibi.& Geñ.iij.Cur pręcepit uobis deus ut non comederetis ex omni ligno.idest.est ne omnino ita quod pręcepit vobis deus.Onkelus exponit vere.quęsitiue.quasi diceret est ne uerum.

אַף Ira.ut p̄s.cxxxviii.et ſuper iram inimicorum meorũ extendiſti manũ tuã.licet quidã textus hebraici ꝓ eo q̄d nos legimus עַל־אַף conuerſo modo habeant אַף־עַל .i.& ſuper inimicos meos mittes manum tuam.ceterꝫ pſalmo.xcv.Q̄ꝛ iuraui in ira mea ſi introibũt in requiem meam.

אַף Naris.ut p̄s.cxv.Nares habent et non odorabunt.

אַף Facies.ut Geñ.ii.Et ſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitę.

אָפַף Circumdedit.circumplexus eſt.ut p̄s.xl. Circumdederũt me mala quorum non eſt numerus.

אָפַר Conſtrinxit.cinxit.Exodi.xxix. Quod conſtringes baltheo et pones tiaram in capite eius.

אֵפֹד Super indumentum quo caput cingimus ad humeros uſq;. quod nos ſuperhumerale appellamus.ut.xxviii.&.xxix.Exodi.& eſt inſtar pepli quod a flamine flaminium romani dixerũt.quo apud nos Sueuos noſtrę mulieres caput uelant.& Ionathas chaldęus ſuper illud.ii.Regũ.vi. Porro Dauid erat accinctus ephod lineo. tranſfert peplum de lino.accipit etiam in fine he ut ſignificet ſimiliter in fœmi nino genere capitis tegumentũ ut Exodi.xxviii.Ipſa quoq; textura et cuncta operis uarietas &c̄.

אֵפוֹא et אֵפוֹא De his dictionibus uidimus ſupra in aleph iod.

אָפָה Pinſuit.coxit.ut Geñ.xix.Et coxit azima & comederũt. inde nomen uerbale אֹפֶה Piſtor.ut Geñ.xl.Pincerna regis Aegypti & piſtor domino ſuo.

אָפַל Caligauit.inde אֲפֵלָה Caligo.Prouerbiorũ vii.In noctis tenebris & caligine.ſimiliter et אוֹפֶל ut Iob.x.in fine.

אוֹפַן uel אֹפַן Rota.ut Ezechiel primo.Apparuit rota una.

אָפֵס Desiit. defecit. consummatum est. ut Gen. xlvij. Quare moriemur corã te deficiente pecunia. inde nomẽ uerbale אֶפֶס defectus. vt Prouerbiorum. xxvi. Cum defecerint ligna extinguetur ignis.

אֶפֶס Nisiquod. veruntamen. sed. ut Numeri. xiij. Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes. ponitur quandoq; pro non. uel nullus. ut Isaię. xlv. Quoniã absq; me non est deus. hoc dicit scriptura quia nõ est. uel quia nullus absq; me. Significat et finem alicuius rei. quãdo ultra nihil eius est. ut p̃s. lxvij. Benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus et metuant eum omnes fines terrę.

אֶפַע Id quod nõ est. et nihil. ut Isaię. xli. Ecce uos estis ex nihilo. & opus uestrum ex eo quod non est.

אֶפְעֶה Vipera. ut Isaię. xxx. Vipera et regulus uolãs. & est species serpentis.

אָפַק Continuit se. dissimulauit. mutauit faciem. simulauit uultũ. ut Gen. xliij. Rursumq; lota facie egressus continuit se. & Ester. v. Et dissimulata ira reuersus in domum suam. significat etiã fortificari et fortiter se habere.

אֲפִיק Inundatio. fluctus. fortis decursus. torrens. lxx. traduxerunt πηγα hoc est fons. ut p̃s. xviij. Et apparuerunt fontes aquarũ. quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est. Et apparuerunt effusiones aquarũ. Et Iob sexto. Sicut torrens qui raptim transit in cõuallibus. Significat etiam fortem. ut supra uisum est. Iob. xij. vbi nos habemus. & eos qui oppressi sunt releuat. ibi hebręi legunt. & ligamina fortium dissoluit. sunt qui exponunt cincturas uinculorum. nam significat etiam uinculum.

אֵפֶר Cinis. Gen. xviij. Cum sim puluis et cinis. qui alio nomine uocatur דֶשֶׁן Leuitici. vi. Tolletq; cineres quos uorax ignis exussit.

אֲפֵר Velamen. tegumentũ. iij. Regum. xx. Et mutauit aspersione pulueris. ꝓ et mutabat̃ velamĩe sup̱ oculos eius. p̱ metathesin פְּאֵר

ideſt vitta Ezechielis.xliiij. Vittę lineę.inde uenit אפריון ut Canticorum .iij. Tabernaculum cortinis uelatum.

אופיר Filius fuit Iectan de ſtirpe Sem. cuius cognatio in oriente habitauit.ut Geñ..x.Quando diuiſę ſunt terrę et inſulę ſecundũ familias filiorum Noę.vnde Iectan cũ liberis ſuis fertiliſſimũ Indię fluuiũ Gangem et proximã illi terrã omniũ ditiſſimã poſſedit. eius duo filij Ophir et Heuilah largiſſimas aurifodinas ſortiti ſunt. quapropter regiones illę nomina ſumpſerũt a duobus illis dñis et poſſeſſoribus ſuis Ophir et Heuilah.ut Geñ.ij.Nomen vni Phiſon ipſe eſt qui circuit omnẽ terrã Heuilah ubi naſcit̃ aurum.& aurũ terrę illius optimũ eſt. De altero ſcribit̃.iij.Regũ.ix.Miſitq́ Hiram in claſſe illa ſeruos ſuos viros nauticos et gnaros maris cũ ſeruis Salomonis.qui cũ ueniſſent in Ophir ſumptũ inde aurum quadringentoꝵ viginti talentoꝵ detulerũt ad regem Salomonẽ. illud aurũ ex ophir nos obrizum nominamus.teſte Hieronymo ſuper Hieremiam .x.quaſi ophirizum.

אץ Velox.

אצל Reliquit.deſtinauit.Hiero.expoſuit reſeruauit.Geñ.xxvij.Nunquid nõ reſeruaſti ait et mihi benedictionẽ. quaſi diceret.nõne reſeruaſti apud te mihi benedictionẽ.ita exponũt hebręi. Item Eccle.ij.Et oĩa quę deſyderauerũt oculi mei nõ negaui eis.ubi ueritas habet nõ dimiſi uel reliqui ab eis. Multi trãſferunt ſeparaui diuiſi.ut Numeri.xi.Et auferã de ſpiritu tuo tradamq́ eis.et infra auferens de ſpiritu.&c.

אצל Apud.iuxta.ut Leuitici.vi. Et ponẽs iuxta altare ſpoliabitur prioribus ueſtimẽtis.& in fœminino אצלה Geñ.xxxix.vbi nos legimus & ille recuſabat ſtuprũ.veritas habet.et nõ exaudiebat eam ut cõcumberet apud eam cum eſſet ſecum.

אציל Aliquis ex primoribus et magnatibus honoratus.magiſtratus.ut Exodi .xxiiij.Nec ſuper eos qui procul receſſerãt de filiis Iſrael miſit manũ ſuã.pro quo legũt hebręi. & ad magnates ſeu honoratos filiorũ Iſrael nõ miſit manũ ſuã.cui cõcordat trãſlatio chaldaica Onkeli q traduxit רברבי .i.magiſtratus. dños. magnos.honoratos.

אָצַר Recondit. repoſuit. ut. iiij. Regū. xx. Auferent oīa quę ſunt in domo tua et quę condiderunt patres tui. & Iſaię. xxiij. Non condentur neq; reponentur.

אוֹצָר Theſaurus. Nehe. x. Ad gazophylacium in domo theſauri. & in fœminino אוֹצָרוֹת ut pſalmo. cxxxv. Qui producit uentos de theſauris ſuis.

אַקּוֹ Hircus ſilueſtris. noſtra tranſlatio uult eſſe tragelaphum. ut Deuteronomij. xiiij. Bubalum tragelaphum pigargum.

אָרַר Maledixit. execrauit. ut Deute. xxviij. Maledictus eris in ciuitate et maledictus in agro. & inuenit cū ſimplici ר ut. xxij. Numeri. Veni igit et maledic pplo huic. ubi ponit he in fine. et ſine he ut infra eodē. noui enī q̊d benedictus ſit cui benedixeris. et maledictus in quē maledctā cōgeſſeris. ubi pōit תָּאֹר יוּאָר. i. maledicēs maledicet.

אָרַב Inſidiatus eſt. ut Deute. xix. Si quis aūt odio habēs proximū inſidiatus fuerit uitę eius. inde nomē uerbale מַאֲרָב inſidię. ut p̄s. x. Sedet in inſidiis cū diuitibus. inde etiā יֶאֱרֹב paulo inferius in eodem ca. Nomē rei eſt אוֹרֵב & piuralit אֲרֻבּוֹת ſpecula ex qua ꝓſpicientes inſidiamur. & ponit ſimile ꝓ feneſtra uel cataracta cęli. ut Gen. vij. Et cataractę cęli apertę ſunt. & Iſaię. lx. Et quaſi columbæ ad feneſtras ſuas. quod Hiero. fumariū traduxit Oſeę. xiij. Et ſicut fumus de fumario. uult dicere. de foramine uel feneſtra fumarij.

אָרַג Texuit. intrichauit. plexit. ut Iudicum. xvi. Si inquit ſeptem crines capitis mei cum licio plexeris.

אֶרֶג Tela. tricha. complexio. ut Iudi. eodem capitulo quo ſupra.

אַרְגָּמָן Purpura. ut Exodi. xxv. Hyacinthū et purpurā coccūq;.

אַרְגַּז Arcula. capſella. ut primo Regum. vi. Ponetis in capſellam ad latus eius.

אוֹרֵג Textor. ut primo Regum. xvij. Haſtile aūt haſtę eius erat quaſi liciatorium texentium. multa inde deriuantur.

ארה Collegit. decerpſit. Canticorꝝ.v. Meſſui myrrham meam cū aromatibus meis.pro quo hebręi legunt decerpſi uel collegi myrrhā meam.ſimiliter p̄s.lxxx. Vindemiāt eam omnes qui prętergrediunt̃ viam .pro colligunt uel decerpunt.

ארות Stabula.pręſepia.ut.ij.Paralippomenō.xxxij.Et pręſepia omnium iumentorum.ſimiliter.iij.Regum.iiij.Et habebat Salomon quadraginta millia pręſepia equorum.

אריה Leo.ut Amos.iij.Nūqd rugiet leo in ſaltu. etpl'r אריות vt.iij.Regū.x.Et duo leones ſtabāt iuxta manus ſingulas. inuenit̃ etiā ſine aſpiratione he in fine ארי ideſt leo.ut Numeri.xxiij.Ecce populus ut leena conſurget et quaſi leo erigetur. etpluraliter אריים ut tertio Regum decimo et duodecimo.Leunculi ſtantes.

אריאל Altare holocauſtorꝝ.ut Ezechielis.xliij.Et ariel.xij. cubitorum in longitudine.et per ſimilitudinem tranſfertur ad Hieruſalē quę uocatur אריאל ut Iſaię.xxix.Vę ariel ariel ciuitas quā expugnauit Dauid.

אריאל Fortis.ſtrenuus.magnus. robuſtus quaſi leo.ut.ij. Regū xxiij.Ipſe percuſſit duos leones moab. quod hebręi exponunt.duos fortiſſimos Moab.uel duos magnos et ſuperiores ſecundum expoſitionem chaldaicam.et componitur a leone et fortitudine.

אראל Angelus magnus.ut Iſaię.xxxiij.pro eo quod legimus.ecce videntes clamabunt foras.hebręi exponunt.ecce angeli eorum clamabunt.ut in cōmentariis Dauid Kimhi ſuper Iſaiam prophetam.

ארז Cedrus. ut Ezechielis.xij.Et tulit medullam cedri. et infra.Et ſumam ego de medulla cedri ſublimis.&pluraliter ארזים Canticorum quinto.Electus ut cedri.

ארזה Summum domorꝝ tignum ſeu culmen. quod Hieronymus attenuare et.lxx.cedrum expoſuerunt.

חרוזים pro ארוזים Monilia. ut infra in litera heth.

ארח Semita. ut Iob. xvi. Et semitã per quam nõ reuertar ambulo. a uerbo ארח idest cœpit iter. inde אורח aduena uiator inde ארחת comitatus. ארוחת Portio.

ארך Prolongauit. ut Deuteronomij. vi. Vt prolongẽtur dies tui.

ארך Tardus. longus. ut p̃s. ciij. Misericors et miserator dominus tardus ira siue longanimis & multum misericors.

ארוכת Sanatio. reparatio. ut Nehe. iiij. Quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem. quod hebrei legunt. quod accesserit sanatio seu reparatio muris Ierusalem.

ארם Syrus. ut. ij. Regum. x. Conduxerunt mercede Syrum rehob. Significat et Syriam quę cum sit duplex secundũ Strabonẽ libro. xvi. nominat Cœlosyria fluminũ grece Mesopotamia quod sit media int̃ duo flumina sita Euphratẽ et Tigrim. ut sentit Plinius libro. v. Altera vero Syrophœnicia quę mercatoribus plena est. nam Mesopotamia agricolis et pecoribus gaudet. vnde scriptura duas syrias cõmemorat primo Paralip. xix. Miserunt mille talenta argenti ut conducerẽt sibi de aram naharaim idest Syria mesopotamia. et de aram maacha idest syrophœnicia.

ארמון Domus. palatium. lar. penates. penetrale. ut. iij. Regũ. xvi. Ingressus est palatiũ et succẽdit se cũ domo regia. et p̃l'r ארמנות vt Hieremię. vi. Surgite & ascẽdamus in nocte et dissipemus domos eius. ubi cessat holem propter coniunctam lectionem. inuenitur etiã in hac dictione he aspiratio pro aleph. ut Amos. iiij. Et proiiciemini in harmona dicit dominus. quod Symmachus traduxit in armenia. & septuaginta montem remmon. Aquila montem armona. Theodotion montem mona. quinta editio mõtem excelsum. Lyra dicit quod est nomen regionis longinquę ultra terram assyriorum.

ארן Arboris genus. quod aliqui cedrum aliqui pinum nominant. Isaię. xliiij. Plantauit pinum quam pluuia nutriuit.

ארון Arca, ut Exodi, xxv, Arcam de lignis ſetim compingite.

ארנבת Lepus, ut Leuitici, xi, Lepus quoqꝫ nã et ipſe ruminat.

ארץ Terra, ut Geneſis, ij, In die quo fecit dominus deus terram & cęlum, tam pro elemento quam etiam pro patria.

ארשת Eloquium, ſermo, quod noſtra tranſlatio uoluntatem tra duxit. p̃s. xxi. Et uoluntate labiorum eius non fraudaſti eum.

ארש Deſpõſauit, ut Deuteronomij uiceſimo, Quis eſt homo qui deſponſauit uxorem et non accepit eam.

אש Ignis, ut Leuitici nono, Et ecce egreſſus eſt ignis a domino & deuorauit holocauſtum.

אשישי Fundamenta, ut Iſaię, xvi, Hijs qui letantur ſuper muros cocti lateris loquimini plagas ſuas, quod hebręi exponunt et Dauid Kimhi in comentariis ſuis ſuper Iſaiam hoc loco traducit, i, fundamentis hoc eſt uiris fortibus atqꝫ primariis, ſuper quibus fundabãt regnũ Moab et maximę ciuitatis Kirhareſeth, quod Hieronymus traduxit Hieremię, xlviij, muri fictilis.

אשישי Dolia, ciphi, ſecundũ Lyram, uel vinacia ſecundũ Hieronymum Oſeę, iij, Et ipſi reſpectant ad deos alienos et diligũt uinacia vuarum, hebręi tranſferunt lagenas.

אשישות Racemi, palmites, quęqꝫ uirentia, tranſlatio comunis habet flores, ut Canticoꝝ, ij, Fulcite me floribus, quod Hiero, in eius libri omiliis de origine tranſlatis omilia, iij, ſic expoſuit, Confirmate me in ungentis.

אשישה Puls, offa, frixa oleo ſimila, ut, i, Paralippomenon, xvi, Et frixam oleo ſimilam.

אשיה Fundamentum, ut Hiere, l, Ceciderunt fundamenta eius,

אשד Radix.ſcaturigo.oſtiū.effuſio.fluctus.riuus.torrens.decurſus aquarum.ut Numeri.xxi.Scopuli torrentum inclinati ſunt.quod Onkelus chaldęus effuſionem traduxit.

אשך Coleus.teſto.ſeu teſticulus.ut Leuitici.xxi.ubi ponit̄ herniosus.ibi hebraica ueritas habet compreſſo uel attrito teſticulo.quem Vlpianus de uerborum ſignificatione uocat θλασιαν thlaſiam.

אשל Arbor.et eſt nomen generale ad omnes arbores et oīa ligna ſyluarum.ut Geñ.xxi.Abraham uero plantauit nemus.

אשם et אשם et אשם Peccauit.delictum.mulcta.ut Leui.v. quia per errorem deliquit in dñm.eſt et locus immūdus et deſolatus.

אשף Magus.ut noſtra tranſlatio habet Danielis ſecūdo.uerbum huiuſcemodi ſuſcitatur ab omni ariolo et mago & chaldęo.& paulo ante.ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldęi.Sed hebręorum magiſtri dicunt eſſe aſtrologum.Abraham Ezraides exponit prędictum locum de medicis.

אשפת Stercus.ut pſalmo centeſimodecimotertio.Et de ſtercore erigens pauperem.& Nehemię ſecundo.Et ad portam ſtercoris.& pluraliter אשפתות ut threnorū.iiij.Amplexati ſunt ſtercora.

אשפה Pharetra.ut Iob.xxxix.Super ipſum ſonabit pharetra.& threnorum.iij.Miſit in renibus meis filios pharetrę ſuę ideſt ſagittas.

אשר Relatiuū omnis generis et utriuſꝗ numeri quis quę quod. qui.quę.qua.Numeri.xiij.Hęc ſunt nomina uirorū quos miſit Moyſes.Significat etiam coniunctionem quod.quia.quoniam.immo.ut primo Regum.xv.Et ait Saul ad Samuelem.Immo audiui uocem domini.Item quandoꝗ ponitur loco למען ideſt.ut Ruth.iij.Et pro uidebo ut bene ſit tibi.ubi ponit̄ אשר nam in cęteris ſimilibus locutionibus inuenies priorem dictionem.ut Deuteronomij.xij.ut bene

ſit tibi. ſimiliter Geneſis. xij. vt bene ſit mihi propter te.

אֲשֵׁרָה Lucus. ut Deuteronomij. xvi. Non plantabis tibi lucum omnis arboris iuxta altare. & habet pruralem numerũ maſculini ge/neris ut Exodi. xxxiiij. lucoſq; ſuccide.

אַשְׁרֵי Bene uel beatus. ut p̃s. primo Beatus uir qui nõ abiit. quod hebręi quidam exponunt. Bene uiro qui non abiit.

אֹשֶׁר Beatitudo. ut Geñ. xxx. Dixitq; lia. hoc ꝑ beatitudine mea. inde uerbum beatifico. ut eodem loco pro beatificabunt legimus. beatam quippe me dicent omnes mulieres. propterea appellauit eũ aſer.

אֲשׁוּר Greſſus. veſtigium. inceſſus. ut pſal. lxxiij. Pene effuſi ſunt greſſus mei. & ponitur aliquando ſine vau per cubus ∴ et p dagges vt Iob. xxxi. Si declinauit greſſus meus de uia. omnia hęc et eis ſimilia ſignificant ſemitam. viam. veſtigium. inde uenit uerbum.

אִשֵּׁר Ambulauit. ut Prouer. ix. Et ambulate per uias prudentiæ.

תְּאַשּׁוּר Eſt genus arboris quam alij cedrum alij lignum quod barbarice priſilium uocant. multi multis modis.

אֶת Articulus obliquorum caſuum. ut Geñ. i. In principio creauit deus cęlum et terram. ubi ante cęlum ponitur אֵת & ante terrã etiã ponitur אֵת vbiq; cum quodã alio appropriato articulo ha. Repe/ritur et quãdoq; articulus eſſe recti ſeu nominatiui. ſed raro. ut Exodi x. vbi nos legimus. Reuocaueruntq; Moyſen & Aaron. ibi hebraica ſcriptura ſecũdum accomodata puncta ſic habet. et reuocatus eſt ipſe Moyſes et ipſe Aaron ſcilicet collectiue duo tanq; unus. expono iam articulum per ipſe. habet enĩ talẽ ſępe ſignificantiã ſegregatę ſubſtãtię quaſi ſuiipſius. q̃d ex deriuatis eius cognoſcit̃ אוֹתוֹ ut Deu. ultimo. & ſepeliuit eũ in ualle terrę Moab. q̃d hebręi exponũt. et ſepeliuit ſe/ipm in ualle. ponit̃ enĩ illic אוֹתוֹ ſic אוֹתִי ideſt ego ipſe אוֹתָם illiipſi uariando ſecundum caſus. aliquando addita met particula. Significat etiam in quibuſdam locis de uel ab uel ex. ut Geneſis qua/dragesimonono. vbi nos legĩus. Deus p̃ris tui erit adiutor tuus & om

nipotens benedicet tibi. In eo loco textus hebraicus habet. a deo pa-
tris tui et a Sadai hoc est ab omnipotente. ubi ponitur אֵת similiter
Geñ. xli. vbi nos legimus. nec erat qui interpretaret. veritas habet. &
non erat interpres ex eis Pharaoni. significat etiã prępositionem cũ.
ut Geñ. xliij. Quos cũ ille uidisset et Beniamin simul cum eis. itẽ paulo
post. quoniã hodie mecum sunt comesturi meridie. capit aliquando
pro lamed articulo datiuo. ut Leuitici. xvi. Cumq mactauerit hircũ
pro peccato populi inferet sanguinẽ eius intra uelũ sicut pręceptũ est
de sanguine uituli. vbi hebraice sic legit. Inferet sanguinẽ eius intra ue
lum. et faciet ipsi sanguini eius sicut fecit sanguini uituli. significat etiã
in uel ad. ut p̃s. lxxviij. Et nõ est creditus cum deo spiritus eius. quod
exponunt in deo. ubi ponit אֵת Et cum iod finali prima fortificata
syllaba per dagges inuenit hortandi pro heus ueni mecum. ut Canti-
corum quarto. Veni de libano sponsa. veni de libano.

אִתֵּי Vomeres uel ferramẽta quibus proscinditur terra. Hierony-
mus traduxit aratra Ioelis. iij. Cõcidite aratra uestra in gladios. quidã
putant ligones esse quibus fodimus terram siue bidentes.

אַתָּ Tu. pronomẽ secundę personę singularis numeri. ut Deute. v.
Loquerisq ad nos et nos audientes faciemus. & pluraliter אַתֶּם ut
Geñ. xlij. Exploratores uos estis. & assumit hoc pronomẽ in singlari
quandoq he in fine אַתָּה ut p̃s. vi. Et tu domine usq quo. quod
tamen fœmininum eius nunq facit. sed semper sine he reperitur con
trario aliorum nominum more.

אָתָה Venit. ut Isaię. xxi. Venit mane & nox. et Iob. iij. Quia timor
quem timebam euenit mihi. et reperies illud quãdoq per defectum
aleph in prĩcipio. et cõmutata he in aleph in fine. ut Deute. xxxiij. qui
venit cũ principibus ppl'i et fecit iusticias dñi. et mutat aliqñ he finalis
in iod. ut Isaię. lvi. omnes bestię agri uenite ad deuorandum. similiter
mutatur aliquando aleph principalis in he. ut Isaię. xxi. Occurrentes
sicienti afferte aquam pro facite uenire aquam.

אָתֹן Asina. Numeri. xxij. Et strata asina ꝓfectus est. scribit etiã cũ
vau post thau. ut eodẽ ca. reperies sepius. Cũq uidisset asina angelũ.

ב בעונדיך הריליך לידס דיענ

n uel cum. & prȩponitur uel nomini uel gerundiuis. Gene/
i sis primo. In principio creauit. et eodem tricesimotertio. Et
prosequerer te cum gaudio & cum canticis & cum tympa/
nis & cum citharis.

בָּבַת Pupilla. ut Zacharię. ij. Qui enim tetigerit uos. tãgit pupillã oculi mei. Inuenitur autem per aphęresin. ut threnorum. ij. Necq taceat pupilla oculi tui.

בֵּאֵר Declarauit. enunciauit. enarrauit. explanauit. ut Deuterono. primo. Cœpit Moyses explanare legem et dicere.

בְּאֵר Puteus. cisterna. fons. Geñ. xxvi. vbi nos legimus. Foderũtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam. ibi hebraica ueritas habet Et foderunt serui Ishac in torrentem et inuenerunt illic fontem aquę viuę. ponitur autem hęc dictio sępe pro puteo in eodem capitulo.

בָּאַשׁ Putruit. Fetuit. pessime oluit. ut Exodi. vij. Pisces quocq; in fluuio morientur. et putrescet aqua pro fetebit aqua. inde nomen uerbale fetorem significans Ioelis. ij. Et ascendet fetor eius. et uerbum transitiuũ secundi poniť Ecclesiastis. x. Muscę morientes perdũt suaui tatẽ ungenti idest fetere faciũt. simile uerbũ reperies Exodi. v. Videat dñs et iudicet. quoniã fetere fecistis odorẽ nostrũ. omnia huiusmodi significant סַרְחוֹן idest fetorẽ. significant etiam odiosum esse & nauseabile. ut Genesis. xxxiiij. Odiosum fecistis me cananęis.

בְּאֻשִׁים Vuę odibiles et mali saporis quas uocamus labruscas. vt Isaię. v. An q̊d expectaui q̊d faceret vuas et fecit labruscas.

בַּג Esca. ferculum. cibus. ut Danielis primo. Et constituit eis rex an/ nonam per singulos dies de cibis suis.

בָּגַד Spreuit. fefellit. preuaricatus est. threnorum. i. Oẽs amici eius spreuerũt eã. et Hiere. xij. Bene est oĩbus p̃uaricatoribus q̃ p̃uaricãt.

בֶּגֶד Vestis uel uestimentũ. ut Exodi. xxviij. Faciesq; uestẽ sanctã Aaron fratri tuo. et infra. Hęc erunt uestimenta.

בִּגְלַל Noĩe. gratia. ꝑpter. Geñ. xij. Et uiuet aĩa mea ob g̃rani tui.

בד Linum uel linteũ. ut Leuitici. xvi. Tunica linea ueſtietur. fœmi/
nalibus lineis uerenda celabit. accingetur zona linea cidarim lineam
imponat capiti.

בד Mẽdax. diuinus ſiue diuinator. ut Ieremię. l. Gladius ad diuinos
eius qui ſtulti erũt. ſic Ioſeph Kimhi in cõmentariis Hieremię allegãs
thargum Ionethę. nam alij interpretantur mendaces.

בד Fulcimentum. baculus. haſtile. vectis. ut exodi. xxv. Facieſq; ue
ctes de lignis ſetim.

בדי Membra. fulciti. fortes. ſolitarij. profunda. ut Iob. xvij. In pro/
fundiſſimum infernum deſcendent omnia mea.

בד Pondus. ut Exodi. xxx.. ęqualis ponderis erunt omnia. pro quo
hebraica ſcriptura habet bad cum bad. quod Onkelus chaldęus inter
pretaẽ pondus cũ põdere. alij unũq̊dq; ſeorſum q̃d medici dicũt ana.

בדד Solus. ſolitarius. generis omnis utriuſq; numeri threnorũ. i.
Quomodo ſedet ſola ciuitas. & Deute. xxxiij. Habitabit Iſrael confi/
dẽter et ſolus. quod Onkelus chaldęus traduxit in unione. Nicolaus
de lyra recipiens uerba Salomonis cõmentatoris vangionis exponit
pro ſingulariter et nõ gregatim. Itẽ pluraliter eodem ut ſupra modo
receptis articulis. ut Michęę. vij. Habitantes ſolos in ſaltu. inde com/
ponitur מלבד ideſt dempto ſolo. ſeu pręter. ut Leuitici. xxiij.
Exceptis ſabbatis dñi. frequenẽ enĩ reperiẽ p apocopã alterius daleth.

בודד Solitarius. per epentheſim vau. ut Oſeę. viij. Onager ſolita/
rius ſibi effraim. & p̃s. cij. Sicut paſſer ſolitarius in tecto.

בדא Excogitauit. finxit. mentitus eſt. ut. iij. Regum. xij. Quintade/
cima die menſis octaui quem finxerat de corde ſuo.

בדל Diuiſit. ſeparauit. ut Geneſis primo. Et diuiſit lucẽ a tenebris.
Alia deriuata multa reperies ab eo. ut Numeri. xvi. Nunquid pa/

rũ uobis eſt quod ſeparauit uos deus. & infra. Seperamini de medio congregationis huius.

בדל Cartilago ſiue extremum auris. ut Amos .iij. Si eruat paſtor de ore leonis duo crura aut extremum auriculę.

בדיל Stannum uel lithargyriũ. Zacharię. iiij. Et uidebunt lapidẽ ſtanneum in manu Zorobabel.

בדלח Bdellium. quod ſecundũ Priſcianum in primo eſt genus lapidis. ut Geñ. ij. Ibiq́ꝫ inuenitur bdellium et lapis onychinus. ſunt qui ꝓ bdellio trãſferũt carbunculũ. teſte Hiero. de hebraicis q̃ſtionibus.

בדק Rimatus eſt. ſartiuit. rimas et fiſſuras reſtaurauit. ut. ij. paralip xxxiiij. Vt inſtaurarent templũ et infirma quęq́ꝫ ſartirẽt. inde בדק rima. fiſſura. ruina. et omne quod uenit reſtaurandũ. ut. iiij. Regũ. xij Et inſtaurẽt ſarta tecta domus ſi quid neceſſariũ uiderit inſtauratõe.

בהו Priuatio materię ſeu uacuum. ut Geñ. i. Terra autẽ erat inanis & uacua. ſic etiã Onkelus chaldaice traduxit. ſed ſcribunt pręſtantiores hebręorũ magiſtri quod תהו ſit res om̃i forma carens. ut eſt materia prima. & בהו aptitudo habendi ſiue deſyderium quod mouet materiam primam ad omnem formã naturalem. ut in primo phyſici auditus libro determinauit Ariſtoteles.

בהט Smaragdus. uel alius quidam lapis ex gemmis enumeratis. Eſter. i. Super pauimentum ſmaragdino et pario ſtratum lapide. quidam hebręi genus quoddam marmoris dicunt eſſe.

בהל Turbauit. terruit. horruit. ſtupuit. Hieronymus traduxit conturbatus eſt primo Regũ. xxviij. Ingreſſa eſt itaq́ꝫ mulier illa ad Saul. conturbatus enim erat ualde. vbi hebręi legũt. Et uidit ipſa quod ille tremuit uel ſtupuit. ſeu uerius quod attonitus erat ualde. ſimiliter p̃s vi. Et anima mea turbata eſt ualde. & in fine. Erubeſcant et cõturbentur uehementer ideſt terreantur.

בָּהַל Nimium uelociter accelerauit. temere festinauit. irruit concitatus. et obruit inconsulto. Ecclesiastis. iiij. Ne temere quid loquaris. & eiusdem. vij. Ne sis uelox ad irascendum. Hester. vi. Et cito eum ad conuiuium quod regina parauerat pergere compulerunt.

בֶּהָלָה Terror. turbatio. Hieronymus traduxit uelociter. Leuitici xxvi. Visitabo uos uelociter in egestate &c. quasi diceretur. Constituam super uos terrorem. utrumq; igitur significabit.

בְּהֵמָה Bestia. animal. ut Deuteronomij. xiiij. Hoc est animal q̃d comedere debetis.

בֹּהֶן Pollex seu pedica magna. ut Leuitici decimoquarto. Et super pollices manus eius ac pedis dexteri. et plr̃ declinatur in fœminino addito vau בְּהוֹנוֹת

בֹּהַק Lentigo. albedo maligna cutis. Hieronymus traduxit maculã coloris candidi Leuitici. xiij. Sciat non esse lepram sed maculam coloris candidi et hominem mundum. quod alij lentiginem exponunt.

בָּהַר Canduit. Leuitici. xiij. Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit. inde בָּהִיר lucidum. candidum ut nix.

בּוֹא Venit. ut p̃s. xxxvi. Non ueniet mihi pes superbię. quod per defectum vau sępius reperitur בָּא ut. i. Regum. iiij. Timueruntq; philistim dicẽtes. venit deus in castra inde תְּבוּאָה idest ꝓuentus. redditus. ut. iiij. Regũ. viij. Restitue ei om̃ia quę sua sunt et uniuersos redditus agrorũ. variant̃ eius deriuata & composita mirũ in modum per multas regulas grammaticę. tam abundantia quam defectu.

בּוּז Approbrauit. despexit. cõtempsit. ut Prouerbioꝝ. xxiij. In auribus insipiẽtum ne loquaris. quia despiciũt doctrinã eloquij tui. quod sepius per syncopam vau reperit̃ בָּז ut Prouerbioꝝ. i. Sapientiã atq; doctrinam stulti despiciunt. & apertius scribit̃ Zacharię. iiij. Quis enĩ

despexit dies paruos. & Malachię.ij. Propter q̃d et ego dedi uos con-
temptibiles. ubi ponitur נבזים

בוך Irretiuit. inde uenit נבוך perplexus est. oberrauit. confusus
& dubius fuit. Hester. iij. pro eo quod interpres traduxit. & cunctis
Iudęis qui in urbe erãt flentibus. hebraica ueritas habet. & ciuitas Su-
san perplexa fuit. inuenit etiam per defectũ vau cuius loco surek pun
ctus pronunciatur Exodi. xiiij. vbi nos legimus coartati sunt in terra.
ibi ponitur נבכים idest oberrantes. irretiti. dubij. confusi.

בול Truncus. palus ligneus. Isaię. xliiij. Ante trũcum ligni procidã
est autem species ligni ut sit appositiua constructio secundũ magistrũ
Ionam. Palus lignum. quasi diceret lignũ palum adorabo. sicut terrã
puluerem & imbrem pluuiam.

בול Frutex. q̃d Hieronymus traduxit herbam. Iob. xl. Hinc mõtes
herbas ferunt. significat autem omne quod terra producit. ut sunt fru
ctus et frutices. et palmites. et sic de quibuscumq; aliis quę media sunt
int̃ herbã et lignũ. simile est יבול ut p̃s. lxvij. terra dedit fructũ suũ.

בול October mensis. ut. iij. Regum. vi. Et in anno undecimo mense
bul ipse est mensis octauus perfecta est domus. dicunt quidam hebrę
orum mensem eum uocari a מבול idest diluuium Genesis. vi. Ecce
ego adducã aquas diluuij sup̃ terrã. eo q̃d ille mẽsis abũdet imbribus.

בוס Pessundedit. conculcauit. inquinauit. ad nihilũ deduxit. ut p̃s.
lx. Et ipse ad nihilum deducet tribulãtes nos. Hieronymus in transla-
tione hebraica interpretatur conculcabit. inde nomẽ uerbale Zacha
rię. x. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum in medio uiarum in
prelio. intercipit sin literam. ut Amos. v. Iccirco pro eo quod diripie-
batis pauperem.

בוץ Linum. quod Hieronymus byssum interpretatur. Hester. i.
Sustentata funibus byssinis atq; purpureis.

בוק Euacuauit. dissipauit. ut Nahum secundo. dissipata est et scissa
& dilacerata. & geminata ultima litera בוקק deuastauit. uacuauit.

dissipauit. Isaię.xxiiij. Ecce dominus dissipauit terrã. Et paulo inferius Dissipatione dissipabitur terra.

בּוֹלֵק Vastauit. nudauit. ut loco q̊ supra. Isaię.xxiiij. Et nudabit eã.

בּוֹר Puteus. cisterna. ut Genesis.xxxvij. Miseruntq; eum in cister/nam ueterem quę non habebat aquam. et differt a בְּאֵר quod illud manu artificis. hoc duce natura constat. Item significat carcerem. ut Genesis.xli. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt. Item significat sepulchrũ uel foueã. quod Hieronymus traduxit lacum. p̃s.xxviij.. Et assimilabor descendẽtibus in lacũ. idest sepulchrum secundum hebręos. significat etiam terram incultam & in solitudinem redactam & locum desertum.

בּוֹשׁ Confusus est. erubuit. ut psalmo.lxxi. Cum confusi fuerint & reueriti qui quęrũt mala mihi. & supra psalmo.lxx. Confundantur et reuereantur qui quęrunt animam meam.

בּוֹשֶׁת Opprobrium. verecundia. cõfusio. ut p̃s.lxxxix. Perfudisti eũ confusione. & per epenthesim quandoq; recipit nun lr̃am. et dicit̃.

בָּשְׁנָה Verecundia. confusio. ut Osee.x. Confusio Ephraim ca/piet et confundetur. Inde transitiuum hiphil הֵבִישׁ ut psalmo.liij. Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. inde מֵבִישׁ idest confusionem faciens. Prouerbiorum.x. Et putredo in ossibus eius quę confusione res dignas gerit idest confusionem facit.

בּוֹז Rapuit. prędatus est. ut Isaię.xxiiij. Dissipatione dissipabitur terra. et deprędatione prędabitur. Et geminata ultima litera inuenitur per defectum vau בָּזַז deprędatus est. diripuit. ut Ezechielis trice/simonono. Et deprędabuntur eos quibus prędę fuerant. & pronun/ciatur quandoq; per apocopen unica zain litera. inde nomen uenit verbale בִּיזָּה pręda. ut Ester nono. Prędas de substantiis eorum agere noluerunt.

בָּזָה Contempsit. vilefecit. spreuit. ut Numeri decimoquĩto. Ver/

bum enim domini contempſit.

בָּזָא Diripuit. deprędatus eſt. rapuit. ut Iſaię decimooctauo. Diri-
puerunt flumina terram eius. nam ſupra oſtendimus quod בָּזַז in-
uenitur per apocopen. ſed et tunc addit he literam. et dicitur בָּזָה in
eodem prędationis ſignificato. quę quidem aſpiratio ſępe mutatur in
aleph. ut hic.

בָּזָק Scintillatio. coruſcatio. fulgur. ut Ezechielis primo. Et anima-
lia ibant & reuertebantur in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. dictũ
quaſi בָּרָק quod idem ſignificat. eſt etiam nomen loci. Iudicum pri
mo Et inuenerunt Adonibezek in bezek.

בָּזַר Diſperſit quaſi פָּזַר ſparſit. ut pſalmo. cxlvij. Nebulam ſicut
cinerem ſparget. et Ioelis tertio. quos diſperſerunt in nationibus.

בָּחַל Horruit. abominatus eſt. teduit. ut Zacharię undecimo. pro
eo quod nos legimus. ſi quidem et anima eorum uariauit in me. he-
brei exponunt nauſeauit. abhorruit.

בָּחַן Probauit. temptauit. Zacharię. xiij. Et probabo eos ſicut pro-
batur aurũ. et Ezechielis. xxi. Plaude ſuper fœmur quia ꝓbatum eſt.

בַּחוּן Arx. fortalicium. turris. propugnaculum. et robuſtiſſimus
quiſq;. tranſlatiue loquendo. ut Iſaię. xxiij. In captiuitatẽ traduxerunt
robuſtos eius.

בָּחַר Elegit. ut p̃s. cxxxv. Quoniam Iacob elegit ſibi dominus. &
Iudicum quinto. Noua eliget dominus.

בָּחוּר Adoleſcens. iuuenis bellicoſus. uir electus. puer ualidus. ij.
Regum ſexto. Cõgregauit autem rurſus Dauid oẽs electos ex Iſrael.
inde nomen aduleſcentia et iuuentus. ut Eccleſiaſtis. xi. Letare ergo
iuuenis in aduleſcentia tua et in diebus iuuentutis tuę.

בָּחִיר Electus. ut p̃s. lxxxix. Diſpoſui teſtamentum electis meis.

בָּטָא Lubrice oblocutus est uel protulit.ut Leuitici quĩto.Anima quę iurauerit et ꝓtulerit labiis suis.& in nomine uerbali mutat aleph in he literam.

בָּטַח Sperauit.ut psalmo.xxviij.In ipso sperauit cor meum.multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes . quas ex arte grammatica quęrere oportet. et usu librorum.

בָּטַל Vacauit.ociosus fuit.ut Ecclesiastis.xij.Et ociosi erunt molentes in minuto numero.

בֶּטֶן Venter.ut Prouer.xiij.Venter aũt impiorum insaturabilis.

בָּטְנִים Pinee.Hieronymus traduxit Terebinthi fructus.ut Geñ. xliij.Stactes et terebinthi et amygdalorum.& in thargum Ierusolimitano sumitur pro oleo aromatico.

בִּיב Concauum.vacuũ.inane.Exodi.xxvij.Non solidum sed inane & cauatum intrinsecus facies illud.

בִּין Intellexit.Danielis ultimo.Et ego audiui et non intellexi.

בִּינָה Intelligentia . quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transferat.Nam prouer.iiij.interpretatus est prudẽtiam. Audite filij disciplinam patris.et attendite ut sciatis prudentiam.& eiusdem.xxx. traduxit sapientiam.Stultissimus sum uirorum , et sapiẽtia hominum non est mecum.Inde הָבִין idest intelligere.ut Prouer.xiiij.Sapientia callidi est intelligere uiam suam.Inde נָבוֹן ut eodẽ . Et doctrina prudentum facilis.Inde תְּבוּנָה idest intelligentia.quod etiã quãdoq; prudentiam et aliquando sapientiam traduxerunt. ut p̃s.cxlvij. Et sapientię eius non est numerus. et sic de aliis deriuatis.in quorum omnium expositione magis ꝓprie loquunt᷑ Cabalistę.cũ de quinquagĩta portis intelligẽtię scribũt.nõ prudẽtię neq; sapiẽtię.nec cognitionis siue scientię.ostendũtq; multas int᷑ sapientiã et intelligentiam esse differentias.q̃d altera est iudicij altera gratię.ut in arbore decẽ numerationũ ea clarius tractantur.et Iob.xxviij.in fine eius.

בֵּין Inter.ut Geñ.i.ubi nos legimus. Diuisitq; aquas quę erant sub

firmamento &c.ibi habet hebraica ſcriptura.Et fecit differentiam int̄ aquas quę ſunt ſub firmamento,et inter aquas quę ſunt ſuper firmamentum.ſimiliter ubi ſequitur,Et diuidāt diem ac noctē. ibi hebraice legitur.ad faciendum differētiam inter diem et inter noctem. inuenit etiam בֵּינוֹת ut Ezechielis.x.Et imple manum tuam prunis ignis, quę ſunt inter cherubim.& accipit prępoſitiones quādoq;,et nōnunquam articulos.ſed inuenitur quoq; declinari per numeros.

בֵּיצִים Oua.ut Deuteronomij.xxij.Et matrem pullis uel ouis deſuper incubantem. eius ſingulare in ſacris literis raro legitur.in aliis tamē libris בֵּיצָה heteroclite inuenimus.quo etiam nomine ſingularis quidam liber inſcriptus eſt.

בֵּיר Fouea.ciſterna.puteus.quaſi בְּאֵר Hieremię ſexto. Sicut frigidam facit ciſterna aquam ſuam.

בִּירָה Palatium.regia.reſidentia.quod Hieronymus regni exordium traduxit. Eſter primo. Suſan ciuitas regni eius exordium fuit. ideſt palatium et reſidentia.et habet pluralem numerū בִּירָנִיּוֹת

בַּיִת Domus.ut Exodi.xij.Neq; enim erat domus in qua non iaceret mortuus.ſignificat etiam proſapiā ſeu ſtirpem. ut Deuteronomij xxv.Sic fiet homini qui non ędificat domum fratris ſui. item nidum & q̊dcumq; habitaculū.ut p̄s.lxxxiiij.Etenī paſſer inuenit ſibi domū.

בַּיִת Intus uel intrinſecus.ut Geneſis ſexto.Et bitumine linies intrinſecus et extrinſecus.& Ezechielis primo.Velut aſpectum ignis intrinſecus per circuitum eius.

בִּיתָן Palatiū.aula.ut Eſter ſeptimo. ꝓ eo quod nos legimus. Qui cum reuerſus eſſet de horto nemoribus conſito,et intraſſet conuiuij locum.hebręi legunt.Et rex reuertebatur de horto palatij ad domū conuiuij.

בָּכָא Arboris genus, quam aliqui morum, Hieronymus pyrum appellauit. ſecundo Regum quinto. Et uenies ad eos ex aduerſo pyrorum. & cum audieris ſonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

בָּכָה Fleuit. ut Oſeę duodecimo. Fleuit et rogauit eū. & quandoq; ponitur abſq; he litera finali. ut Geneſis quinquageſimo. Ruit ſuper faciem patris, et fleuit ſuper eum, et oſculatus eſt eum. inde nomen verbale בְּכִי ideſt fletus. ut pſalmo triceſimo. Ad ueſperum demorabitur fletus. quod et בָּכָה & quandoq; etiam בָּכוּת nominat̃. vt Geneſis. xxxv. Vocatumq; eſt nomẽ loci illius quercus fletus. inde quoq; riuoꝝ ſinus deriuat̃, ad ſimilitudinem lachrymaꝝ abūdantiū.

בְּכוֹר Primogenitus. pſalmo octogeſimonono. At ego primogenitum ponam illum. declinatur heterodite pluraliter בְּכוֹרוֹת uel בְּכוֹרֵי Significat etiam בְּכֹר מָוֶת Angelum. mammona prefectum morti. quem Hieronymus appellauit primogenita mors. vt Iob decimooctauo. Et conſumat brachia illius primogenita mors. eam Rabi Ioſeph putat eſſe morbum lœtalem, quem ſequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, quę pręuenit mortem naturalẽ.

בִּכּוּרֵי Primitię. ut Exodi triceſimoquarto. Primitias frugū terræ tuę offeres in domo domini dei tui.

בַּל Non uel ne. ut pſalmo decimoſexto. Quoniam a dexteris eſt mihi ne commouear. aſſumit in fine iod. ut בְּלִי ideſt non. ſecūdo Regum primo. Clypeus Saul quaſi non eſſet vnctus oleo. Rurſus idẽ aſſumit in principio mem. ut מִבְּלִי ideſt non uel ſine. Iob quarto. Tigris periit, eo quod non haberet prędam. inde לְבִלְתִּי tantummodo. ut. non. pręter. ut Leuitici. xx. & מִבִּלְתִּי et מִבַּלְעֲדֵי et cętera quę negationem niſi. pręter. ſine. ſignificant. ut pſalmo. xviij Quoniam quis deus pręter dominū. aut quis deus p̃ter deū noſtrū.

בְּלִיַּעַל Malum.iniquũ.ut p̃s.xli. Verbum iniquum constituerunt aduersum me.inde nomẽ dęmonis qui est pater oĩs mali . ut Nahũ .i. Et nõ adiiciet ultra ut pertrãseat in te belial.vnde ꝗ ex patre diabolo sunt dicunt̃ filij belial.ut Iudicum.xix. Venerũt uiri ciuitatis illius filij belial.chaldaica trãslatio exponit filios malicię . quidã hebręoꝝ cõpositũ arbitrant̃ a בְּלִי et יַעַל q̃d mentẽ nostrã nõ patit̃ ferri sursũ.

בָּלַל Permiscuit.cõfudit.ut Geñ.xi.Quia ibi cõfusum est labiũ uniuersę terrę.quod hebraice legit̃.Quia ibi permiscuit seu cõfudit dñs labiũ uniuersę terrę.& cõuersione ultimę lrę in he aspirationẽ, ponit̃ in eodẽ ca.paulo superius נָבְלָה.i.cõfundamus ibi linguã eorum. inde uolũt deriuare בְּלוּלָה.i.permixta.q̃d Hiero.cõspersum traduxit Leuitici.ij.Similę cõspersę oleo et absq; fermẽto.uerbũ hoc tinctores inficere dicũt.inde תֶּבֶל.i.confusio.scelus. ut Leuitici.xx.Si quis dormierit cũ nuru sua,uterq; moriatur.quia scelus operati sunt. inde תְּבַלֻּל idest macula oculi.quã Hieronymus albuginem nominauit,Leuitici.xxi.Si albuginẽ habẽs in oculo.dictũ sic a בַּלְבֵּל idest confusione pupillę in oculo.a quo etiam בָּבֶל Babylonia dicta est quasi balbel.inde.

בְּלִיל Stramentum iumentorum ex diuersis mixtum fæno et palea et quisquiliis.a cõfusione siue mixtione diuersorum sic dictum . quod Hiero.migma gręce, nõ inueniẽs latinũ, a mixtura uocauit . Isaie.xxx Cõmixtum migma comedent sicut in area uentilatum est.

בָּלַג Contentus est.perstitit firme.ualuit.roboratus est.et confortatus.quanquã Hieronymus tormenta doloris esse uoluit.Iob.ix.Cum dixero nequaquam ita loquar.commuto faciem meam,et dolore torqueor.ubi ponit̃ אַבְלִיגָה quod hebręi exponunt, Si dixero obliuiscar querelę meę,dimittam iram meam et confortabor.

בלה Inueterauit.detritum eſt.computruit.ut Deuteronomiȷ.xxix Non ſunt attrita veſtimenta veſtra.nec calciamenta pedum ueſtrorꝫ vetuſtate conſumpta ſunt.inde בלה ideſt vetula.

בלהה Terror.ſtupor.turbatio ſubita.ut Iſaię.xviȷ.In tempore veſperę et ecce turbatio uel ſtupefactio.ſicut בהלה de quo ſuperius dictum eſt.

בלט Paulatim.clam.ut.i.Regũ.xviiȷ.Loquimini ad Dauid clam.

בלם Coartauit.clauſit.obturauit.cõſtrinxit.refrenauit.ut p̃s.xxxiȷ In camo et freno maxillas eorum conſtringe.ideſt ad conſtringendũ ſeu coartandum.ſic enim legitur לבלום

בלס Scrutatus eſt.quęſiuit.Hieronymus traduxit in propheta Amos vellicauit.ut Amos ſeptĩo.Sed armentarius ego ſum uellicans ſycomoros.idem poſtea expoſuit in commentariis Amos ſtrinxit.ſed apud hebręos hoc uerbum ſignificat legere hoc eſt colligere fructus ſiue bacas.teſtante Dauid Kimhi in ſuis commẽtariis hebraicis ſuper Amos prophetam.

בלע Ingurgitauit.deglutiuit.deuorauit.ut Exodi ſeptĩo.Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum.inde nomen uerbale בלע quod Hieronymus in quotidianę lectionis noſtrę pſalterio traduxit pręcipitatio.licet ſeptuaginta melius catapontiſmos hoc eſt demerſio ſeu proprie ingurgitatio ſiue abſorptio.pſalmo.liȷ.Dilexiſti omnia uerba pręcipitationis lingua doloſa.Gręci autem.Dilexiſti omnia uerba abſorptionis linguam doloſam.Quod idem ſanctus Hieronymus eũdem uerſum iuſtius de hebraica ueritate trãſferens ſic interpretat̃.Dilexiſti omnia uerba ad deuorandum linguam doloſam.

בלע Fortificatum per dagges ſignificat deſtruxit.perdidit.corrupit.oppreſſit.quem punctum multi non conſyderantes exponunt

ſuperius uerbum pro iſto.ut et ſeptuaginta quoq; fecerunt. Abacuk primo. Quare non aſpicis ſuper contemptores tacebis cum deuoraue rit impius iuſtiorem ſe. Et nos legimus. Quare non reſpicis ſuper inique agentes & taces deuorante impio iuſtiorem ſe. vbi ambę trãſla tiones non conſyderauerunt punctum dagges. Sed Hieronymus gnauiter in commentariis hoc uerbum exponit dicẽs. Cur pateris ab impio Nabuchodonoſor iuſtum opprimi Iſrael. Clarius intelliges Threnorum ſecundo ſignificatum eius. Pręcipitauit dominus nec pepercit.pro deſtruxit & perdidit.

בִּלְעֲדֵי Niſi.abſq;.pręter.excepto.ut Geneſis decimoquarto. Exceptis ijs quæ comederunt iuuenes. & aſſumit in principio mem.ut pſalmo decimooctauo. Quis deus preter dominum.

בָּלַק Deuaſtauit.deſtruxit.lacerauit.ut Nahum ſecundo. Diſſipata eſt & ſciſſa & dilacerata.

בִּלְתִּי Niſi. pręter. ut Numeri undecimo. Nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man uel pręter man. aliquando vltimum iod non eſt de ſubſtãtia dictionis.ſed pronomẽ primę perſonę ſignificat. ut Oſeę decimotertio. Et deũ abſq; me neſcies. & ſaluator non eſt pręter me. vbi etiam hęc dictio זוּלָתִי ſynonyma ponitur de qua par erit iudicium.et pene in omnibus בִּלְתִּי ſignificat pręter. exceptis admodũ paucis locis ubi pro non uel ne accipitur. ut Iſaię decimoquarto. Cedentem populos in indignatione plaga inſanabili.i. pro nõ ceſſante. & Iſaię decimo. Ne incuruemini ſub uinculo. & tunc recipit in princi pio mem uel lamed ſicut ſupra oſtendimus.

בָּמָה Locus eminens. aliquid excelſum. ut pſalmo decimooctauo. Et ſuper excelſa ſtatuẽs me. inde ab altitudine altare dicitur. ut tertio Regum tertio. Illud quippe erat excelſum maximum Mille hoſtias holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud.

בָּנָה Aedificauit. ut pſal. cij. Quia ędificauit dominus Sion. et con

iugatur בָּנִיתִי defectiue. ut.iij. Regum.viij. Aedificans ędificaui domum habitaculum tuum. de hoc faciunt hebręorum grammatici mentionem in capitulo de ijs quę in fine deficiunt.

בִּנְיָן Structura.ędificium.ut Ezechielis.xl.Et mensus est latitudinē ędificij calamo uno.altitudinem quoq; calamo uno.& capitur in grā matica hebręorum pro coniugatione.

בֵּן Filius.ut Exodi secundo.Quę concepit et peperit filium. Etplura liter בָּנִים ut Iob primo.Natiq; sunt ei septem filij. inde בַּת filia. vt p̄s.cxxxvij. Filia Babylonis misera.etpluraliter בָּנוֹת ut Iob su/periori loco.Et tres filias.dicitur etiam בַּת pupilla oculi.ut p̄s.xvi. Custodi me ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum si/gnificās filios uł filias reperiat̄ diuersis in locis legere posthac poteris in amplioribus grammaticis.

בֹּסֶר Vua acerba.ut Hieremię.xxxi.Patres comederūt vuam acer bam et dentes filiorum obstupuerunt.potest etiā significare quēlibet fructum immaturum.

בָּעָה Petiit.quęsiuit.rogauit.ut Isaię.xxi.Si quęritis quęrite conuer timini et uenite.et Isaię.xxx.Et requisita in muro excelso.

בָּעָה Fecit proiicere ampullas.a feruendo dictum secundū Dauid Kimhi in comentariis Isaię.eo quod aqua feruens tales fungos seu ue/ficas proiiciat.vnde Hiero.ardere interpretatus est Isaię. lxiiij. Sicut exustio igni tabesceret.aquę arderet igni.inde uenit אֲבַעְבּוּעוֹת idest ampullę uel inflationes.pustulę.vesicę.ut Exodi.ix. Erunt enim in hominibus et iumentis ulcera et uesicę.

בָּעַט Recalcitrauit. ut Deuteronomij.xxxiij. Incrassatus est dile ctus & recalcitrauit. בָּעַל Rem cum muliere habuit.coiuit.subagitauit. maritauit. subiugauit. domi/

natus eſt.ſubiugauit.Hieronymus honeſte traduxit habuit mulierē. vt Deute.xxiiij.Si acceperit homo uxorem et habuerit eam.& eiuſdē libri ca.xxi.uariando traduxit pro dormire cū ea. Et poſtea intrabis ad eam dormieſq́ cum illa.& hoc modo omne q̄d prēminet & ante ſtat ſeu ſubiectū aliquid habet dicit̄ בַּעַל author.magiſter.dominus maritus.Exodi.xxi.Si habēs uxorem et uxor egrediet̄ ſimul. pro quo hebrēi legunt.Si maritus uxoris eſt et exibit uxor eius ſecum.Significat magiſtrum.ut Gen̄.xlix.Inuideruntq́ ei habentes iacula.i. periti ſagittarij hoc eſt magiſtri baliſtarꝝ.Significat dominū ſeu principem. Leuitici.xxi.Sed ne in principe populi ſui contaminabit̄. Deriuata lectione cognoſces.ut eſt עָלַל ; בַּעֲלִיל ; בַּעֲלַת ; et cētera.Deuterono.xxij.Si dormierit uir cū uxore alterius pro maritata marito.

בָּעַר Combuſtus eſt.arſit.Numeri.xi.Vocauitq́ nomē loci illius incenſio.eo quod ſuccenſus fuiſſet cōtra eos ignis domini.et p̄s.xviij. Et carbones ſuccenſi ſunt ab eo. & Exodi.iij. Et uidebat quod rubus arderet.et ſequitur infra. Quare non comburatur rubus.Iſaiē primo. Et ſuccendetur utrumq́ ſimul.

בָּעַר Tulit.ut Deuteronomij.xxij.Et auferes malum de medio tui. & eiuſdem.xxvi.Attuli quod ſanctificatū eſt de domo mea. & ſequit̄ Nec ſeparaui ea in qualibet īmūdicia.ecce idē uerbū trāſtulit ſepaui.

בָּעַר Ardor.ſuccenſio.Iſaiē.iiij.In ſpiritu iudicij et ſpiritu ardoris. hebrēi exponunt deſtructionem.deuaſtationē.et exterminationem.

בָּעַר Conſumpſit.moleſtauit.lēſit.depaſtus eſt.eruit.ut Exodi.xxij Si lēſerit quiſpiam agrum uel uineam.

בְּעִיר Iumentum.ut loco ſupra citato.Exodi.xxij.Et dimiſerit iumētum ſuum ut depaſcatur aliena.duo uocabula diſces hac allegatione.

בָּעַר Deſipuit.inſaniuit.infatuatus eſt.ut Ieremiē.x.Pariter inſipientes & ſtulti probabuntur.fortaſſe a iumento ſeu bruto ſuperiori di

ctum. quia stultus bruto similis est. inde בַּעַר stultus. insipiens. fatuus. psalmo. xciiij. Intelligite insipiētes ī populo. & psalmo. xcij. Vir insipiens non cognoscet.

בַּעַת Terruit. stupefecit. Isaię .xxi . Emarcuit cor meum, tenebrę stupefecerunt me.

בִּצָּה׃בֹּץ׃בַּצָּץ Lutum. argilla. ut Ieremię .xxxviij. Demerserunt te in cœno, et in lubrico pedes tuos. lubricum pro luto ponitur.

בָּצָל Cepe. ut Numeri. xi. Porriq̧ & cepe et allia.

בָּצַע Profuit. ut Geñ. xxxvij. Quid prodest si occiderimus fratrem nostrum. idest quę cupiditas siue licentia in malum. Nota quod significant hec et inde deriuata iniuriam. fraudem. calumniā. et auariciam. vt Exodi. xviij. Et qui oderint auariciam.

בִּצַּע Compleuit. perfecit. ut threno℞. ij. Compleuit sermonē suū quem pręceperat a diebus antiquis.

בָּצַע Percussit. vulnerauit. incidit. fidit a findo. ut Amos. ix. pro eo quod nos legimus, auaricia enim in capite omnium. hebręi legunt. Et vulnerabit eos in capite omnes. uel secundū Dauid Kimhi in cōmentariis hebraicis super duodecim minores. & incidit seu percussit caput omnium. quod septuaginta melius expresserunt, sic scribentes. vt disecaret in capitibus omnium.

בָּצֵק Pasta. massa parata ad coquendū panem. ut Exodi duodecīo. Tulit igitur populus conspersam farinam.

בָּצֵק Tumuit. Hieronymus traduxit subtritus est. Deutero. viij. Et pes tuus non est subtritus. hebraice. pes tuus nunquam tumuit.

בָּצַר Incidit arbores. vindemiauit. ut Deuterono. uicesimoquarto, Si uindemiaueris uineam tuam.

בִּצֵּר Muniuit. ut Numeri. xxxij. Paruuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus munitis.

בִּיצוּר Firmus, fortis, munitus, ut Numeri, xiij. Sed cultores for-tiſſimos habet, & urbes grandes atq; muratas.

בִּיצָּרוֹן Munitio, fortificatio murorum, Zacharię, ix. Conuerti mini ad munitionem.

בָּצַר Deſtitit, uitauit, prohibitus eſt, ut Gen̄, xi, Nec deſiſtent a cogitationibus ſuis donec eas opere compleant.

בֶּצֶר Aurum, Iob, xxij, pro eo quod nos legimus, Dabit pro terra ſilicem &c̄, hebręorꝝ magiſtri traducunt ſic, Et reponet pro puluere aurꝝ, et in petra fluuiorꝝ ophir, hoc eſt aurū obrizū, & plr בְּצָרִים

בָּקַק Vacuauit, deſtruxit, vaſtauit, Nahum, ij, Quia uaſtatores diſ-ſipauerunt eos,

בַּקְבּוּק Vas teſtaceum quaſi gutturnum, a ſono nomen accipiens cum in aquam mergitur, quod Hieronymus laguncula traduxit, Ieremię, xix, Vade & accipe lagunculam,

בָּקַע Fidit, rupit, ſcidit, diuiſit, diſſecuit, ut Amos, i, Eo q̊d diſſecue rit pregnātes Galaad. Iſaię, lviij. Tunc erūpet quaſi mane lumen tuū.

בִּקְעָה Planicies, vallis, campus. Gen̄, xi. Inuenerūt campū in terra Senaar, et Deu, viij. In cuius cāpis et mōtibus erūpūt fluuiorꝝ abyſſi.

בֶּקַע Semiſſis uel dimidium pondus, ut Exodi, xxxviij. vbi nos legi mus, oblatū eſt autem ab ijs qui tranſierūt, ibi veritas hebraica teſtāte Nicolao de lyra ſic habet. Dimidius ſiclus per ſingula capita.

בִּקֵּר Quęſiuit, explorauit, ut Leuitici, xiij. Sin autem poſt emunda tionem rurſus creuerit macula in cute, non quęret amplius.

בֹּקֶר Mane, ut Gen̄, i. Et factum eſt ueſpere et mane dies unus, & pluraliter בְּקָרִים ut Iſaię, xxxiij. Eſto brachium noſtrū in mane, di ctum fortaſſe a quęrendo, nam incipimus res q̄rere cū mane luceſcit.

בָּקָר Vacca ſiue bos, ut Geneſis, xij. Fueruntq; ei oues & boues.

etpluraliter בְּקָרִים vaccę. quod Hieronymus traduxit bubali. Amos.vi. Aut arari poteſt in bubalis.inde בּוֹקֵר armentarius. ut Amos ſeptimo. Sed armentarius ego ſum.

בִּקֵשׁ Quęſiuit.ut Canticorum quinto. Quęſiui et non inueni illũ.

בַּר Mundus.purus.ut ps.xxiij.Innocens manibus et mũdo corde. inde puritas בֹּר ps.xviij.Et ſecundũ puritatem manuũ mear,alias mundiciẽ.ſignificat etiam בַּר electus.ut eodẽ ps.Et cum electo electus eris.Item ſignificat foris.ut Iob.xxxix. ſecundũ hebręos, vbi nos legimus. & pergunt ad paſtũ.ibi Iudęor magiſtri interpretanť ſic. & pergunt foras,uel cornupetunt foris.Item בַּר filius.ut Prouerbio. xxxi.vbi nos legimus.Quid electe mi quid electe uteri mei, quid electe uotorũ meorum.ibi hebręi legunt.quid fili mi.quid fili uteri mei. quid fili uotorum meor.Item ſignificat triticũ.ut Geñ.xlv. Et totidẽ aſinas triticum in itinere,paneſq; portãtes.cuius inſtar ſic exponetur verſus pſalmi.lxxij.vbi ꝓ eo quod legimus.erit firmamentũ in terra. legunt hebręi frumentũ.nam teſte Burgenſe,tranſlatio ſecundum hebraicã ueritatẽ talis eſt.Erit placenta frumenti in terra. ergo concluſionem huius uocabuli cum ſententia .S. Hieronymi faciamus. qui in apologetico contra Rufinũ pammachio ſic ſcribit.Bar apud hebręos diuerſa ſignificat.dicitť enĩ et filius.ut eſt iſtud. Bar iona filius colũbę. & Bartolomeus filius Ptolomei.et Barchineus.et Barchiſeus. et Barrabas. Triticũ quoq; et ſpinarũ faſciculus.et electus.ac purus.Hęc idẽ Hieronymus.

בֵּרַר Secreuit. elegit. clarificauit. inde dicitť id quod ſcribitť primo Paralippo.xvi.Et poſt eum heman et Idithun et reliquos electos.hoc eſt pręclaros.& uidetur multis uerbum primitiuum eſſe pręcedẽtis.

בָּרָא Finxit.creauit.Geñ.i.In principio creauit deus cęlũ et terram.

בֵּרֵא Succidit uel excidit.eruit,ut Ioſuę.xvij. Aſcende in ſyluam & ſuccide tibi ſpacia.& paulo inferius.Succides tibi atq; purgabis ad habitandum ſpacia.

בְּרִיאָת Res noua quę prius non fuit,quam nos creaturam uoca

mus.ut Numeri.xvi.Sin autem nouam rem fecerit dominus.

בָּרִיא Firmus.sanus.pinguis.crassus.ut Iudicũ.iij. Erat aũt Eglon vir crassus nimis.deriuata legẽdo inuenies.& sępe per defectũ aleph in fine he inuenies בְּרִיָּה ut Ezechielis.xxxiiij.Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum.

בַּרְבּוּר Gallinaceus.uel auis altilis.ut.iij.Regũ.iiij.Excepta uenatione ceruorum caprearum atq; bubalorum,et auium altilium. vbi ponitur בַּרְבּוּרִים אֲבוּסִים idest altilium saginatorum in stabulis,hoc est stabulantium.

בָּרָד Grando.ut Exodi.ix.Ecce pluam cras hac ipsa hora grandinẽ multam nimis.inde uerbum בָּרַד prima camez,secunda patha.

בְּרֻדִּים Respersi punctis seu maculis.ut Genesis.xxxi. Varios maculosos atq; respersos.

בָּרָה Elegit.ut primo Regum.xvij.Eligite ex uobis uirum.

בָּרָה Pransus est.comedit.ij.Regũ.xiij. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia p̃s.lxix.Et dederunt in escam meã fel. et.ij.Regũ.xiij.Infer cibũ in conclaui, et uescar de manu tua. putãt ex hoc intelligi uersiculũ Geñ.xlviij.Eratq; uernũ tempus.vbi secundũ hebraicam ueritatem legẽdum est(cum iam esset quasi pascuus ager) quam certe parenthesim circumloquendo aliis uerbis expressit interpres dicens.Erat enim vernum tempus.

בַּרְזֶל Ferrum.psalmo.cv.Ferrum pertransiit animam eius.

בָּרַח Fugit.ut secundo Regum.xiij.Porro Absolom fugiẽs abiit. Item contignauit.clausit.ut infra.

בְּרִיחַ Repagulum.hastile.tignũ.vectis.ut Exodi.xxvi.pro eo q̊d nos legimus.& eiusdem numeri ad occidentalem plagã.et sequit̃.qui mittent̃ per medias tabulas,hebraica ueritas sic habet.Et tignus transiens in medio tabular℞ contignans a termino ad terminũ.significat et seram uel repagulũ.ut Iob.xxxviij.Et posui uectẽ.i.repagulũ et ostia.

בָּרַךְ Benedixit.ut ps.cxviij.Benedictus qui uenit in nomie dñi.Benediximus uobis de domo dñi.Item salutauit. ut Genesis.xlvij. Qui benedicẽs illi.pro quo hebraica ueritas habet.Et salutauit Iacob Pharaonem.Item flexit genua.ut ps.xcv. secundũ hebraicam ueritatem. venite adoremus.curuemur.flectamus genua.& Geñ.xxiiij. Cumq; camelos fecisset accumbere.

בֵּרֵךְ Blasphemauit.increpauit.reprehendit.maledixit.ut.iij.Regũ xxi.pro eo quod nos legimus.Benedixit Naboth deũ et regẽ, quamobrem eduxerũt eum extra ciuitatẽ,et lapidibus interfecerũt. hebrei trãsferũt sic.blasphemauit.& chaldaica trãslatio Ionathę hẽt גַּדִּיף idest contempsit.vnde Lyra exponit benedixit.i. maledixit.sic Iob.ij. Benedic deo,et morere.hebrei exponunt.increpa et reprehẽde deũ.

בְּרָכָה Munus.donum.Genesis.xxxiij.Et suscipe benedictionem quam attuli tibi.idest suscipe munus quod allatum est tibi.

בִּרְכַּיִם uel בִּרְכֵּי Genua.ut Deuteronomij.xxviij.Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus et in suris.

בְּרֵכָה Fons.viuarium.stagnum.piscina.ut Canticorum septimo. Oculi tui sicut piscinę in hesebon.

בְּרֹם Vestis cuiusdã preciosissimę genus.alij putãt esse scriniolum preciosoꝝ iocaliũ.Hiero.traduxit gazã preciosam. Ezech.xxvij.Ipsi negociatores tui multiphariam inuolucris hiacynthi et polymitorũ gazarũq; preciosaꝝ.vbi septuagĩta interptati sunt thesauros electos.

בָּרָק Resplendentia.fulgur.coruscatio. scintillatio.ij. Regum.xxij. Misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgur et consumpsit eos. Significat et lapidem eiuscemodi.

בַּרְקָנִים Spinarum quędã species,quas trãslatio nostra tribulos vocauit.Iudicum.viij.Et cum reuersus fuero uictor in pace conteram carnes uestras cum spinis tribulisq; deserti.

בְּרוֹשׁ Arbor quędam ex qua fiunt iacula. Hieronymus traduxit. abietem,alij cedrũ.Isaię.lv. pro saliuncula ascendet abies. & eiusdem lx. abies & buxus & pinus simul.

בְּרוֹשִׁים Missilia. lanceę. tela.iacula.sagittę.quoniam eę hastę ex arbore prius nominata,propter ipsius proceritatē fiunt.Hiero. autē agitatores traduxit.et translatio.lxx.exposuit equites.Nahū.ij. Et agitatores consopiti sunt.lxx.sic.et equites timuerunt in exercitibus.voluerunt enim pro uirili sua imitari chaldaicā translationē Ionathę.qui excelsos et magnates exponit,et exercituū magistros.et Ioseph kimhi putauit ita eos appellari a pceritate arboris siue cedri seu abietis.teste filio suo ī comētariis sup duodecī.ego lāceatos seu balistarios dicerē.

בְּרָת Cypressus. Canti.i. Tigna domorum nostrarum cedrina laquearia nostra cupressina.

בְּרִית Fœdus.pactum.ut Ieremię.xxxi.Ecce dies uenient dicit dn̄s Et feriam domui Israel et domui Iuda fœdus nouum. non secundum pactum.ecce idem uocabulum dupliciter traduxit.

בָּשַׁל Maturauit.ut Ioelis.iij.Mittite falces q̄niā maturauit messis.

בָּשַׁל Coxit.ut Exodi.xij.Non comedetis ex eo crudū quid nec coctum aqua.et Ezechiel.xxiiij.et discocta sunt ossa illius in medio eius.

בֹּשֶׂם Suauis odor.aroma.ut Isaię.iij.Et erit pro suaui odore fetor. et cum sex pūctis aromaticū.ut Exodi.xxx.Sume tibi aromata primæ myrrhę. et cinamomi aromatici.itē et calami aromatici.ita enī legēdū est.& Canticorum.v.Messui myrrham meam cum aromate meo.

בָּשַׁס Onerauit.oppressit.grauauit.Hieronymus īterpretatus est diripuit.Amos.v.Iccirco pro eo quod diripiebatis pauperem ubi ponitur בּוֹשַׁסְכֶם quod exponunt hebręi עֲמַסְכֶם idest onerauit intelligentes de principibus et iudicibus,authoritatē allegatam. Rabi Ioseph kimhi putat sin literam pro samech positam, ut alias sępe vide supra in בּוּס

בָּשָׂר Caro.p̄s.cxlv.Et benedicat omnis caro nomini sancto eius.

בִּשֵּׂר Annunciauit.euangelisauit.ut Isaię.lij.Quam pulchri super

montes pedes annunciantis et prędicantis pacem, annunciãtis bonū. vbi ponitur nomen eius מבשר euangelista. nūcius. qui barbarice ambassatōr dicitur. inde בשורה Pręmium uel merces pro nūcio relato. vt. ij. Regū. iiij. Cui oportebat me mercedē dare ꝑ nuncio.

בתה Inanis. deserta. vastata. ut. Isaię. v. Et ponam eam desertam.

בת Est mensura liquidorꝝ. quam Hieronymus alludens uocabulo bathum traduxit Ezechielis. xlv. Statera iusta. et ephi iustū, et bathus iustus erit uobis.

בתולה Virgo. ut Gen̄. xxiiij. uirgoq́ꝫ pulcherrima īcognita uiro. & pluraliter בתולות ut Amos. viij. In die illa deficient uirgines pulchrę. nam pluralia masculini generis בתולים et בתולי significant integritates seu signa uirginitatis. ut Deutero. xxij. dicens. nō inueni filiam tuam uirginem. pro eo quod legere deberemus. Nō inueni in filia tua incorruptiones siue integritates. et hęc sunt signa virginitatis filiæ meæ.

בתק Perfodit. interfecit. trucidauit. Ezechiel. xvi. Et trucidabunt te gladiis suis.

בתר Seperauit. partitus est. diuisit. ut Gen̄. xv. aues aūt nō diuisit.

בתר Pars. diuisio. separatio. portio siue partitio. ut Gen̄. xv. ubi supra. et utrasq́ꝫ partes contra se altrinsecus posuit. & Canticorū. ij. Similis esto dilecte mi caprę hinnuloq́ꝫ ceruorꝝ super mōtes bether. vbi quidam ignari scriptores posuerunt. l. pro. r. bethel. sed hebręi legunt super montes partitionis seu separationis.

גג בעס ידוני עילון

Ectum.ut ps.cij.Et factussum sicut passer solitarius in tecto. t &declinat heteroclite secundum genus fœmininum pluraliter גגות ut Sophonię primo.& eos qui adorāt super tecta militiam cęli.

גאה Elatus est.eleuatus est et exaltatus.dominatus est. et gloriose magnificatus est.neutraliter.ut Exodi.xv.Cātemus domino,gloriose enim magnificatus est.quod uerbum e uerbo legitur. Superbiendo superbiuit,seu dominando dominatus est.& Isaię.xvi.significat arrogantiam et superbiam.ut Audiuimus superbiam Moab,superbus est valde.superbia eius et arrogantia eius &c. inde גאוה

גאון Eo uocabulo Hieronymus in cōmentariis super duodecim dicit significari fremitū et sonitū aquę decurrentis.Zacharię.xi.vbi translatio.lxx.dicit.Vox rugientium leonum quia afflictus fremitus Iordanis.sed rectius nostra sic legitur.vox rugitus leonum quia uastata est superbia Iordanis.quod etiam testatur chaldaica translatio Ionathę.qui exponit altitudo Iordanis.

גאל Luit.redemit.ut Isaię.xlviij.Dicite redemit dñs seruum suum Iacob.inde גאלה & גאל & multa alia deriuata inuenies Leuitici.xxv.Luitionem et redemptionem et liberationem significātia. Item significat fœdare.inquinare.deturpare.obscurare.ut Iob.iij.Obscurent eum tenebrę & umbra mortis.Item etiā polluere.ut Danielis primo.Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur.

גב Cacumē.dorsum.altitudo.summitas.ut ps.cxxix.Supra dorsum meū fabricauerūt peccatores.Itē significat supcilium.Leui.xiiij.et die vij.radet capillos capitis,barbāq; et supcilia.et qñq; addit nun lrã.ut ps.lxviij. vbi nos legimus. Mōs coagulatus.ibi Hiero.in psalterio de hebraica ueritate rectius traduxit mōs excelsus . quidā econtrario exponūt hūilis mōs et colliculosus.i.gibberosus.et sic deriuat a sequēti.

גבן Gibbus seu gibberosus.tractū fortassis a dorsi altitudine.sic enī Hiero.traduxit Le.xxi.si fracto pede,si māu.si gibbus.si lippus.quāq; thargū Hierosolymitanū ītelligat hoc uocabulū de is qbus in utroq; oculorꝝ sinu supciliorꝝ pili excrescūt.qd nūc cōit sequunt Iudęi expo

nentes eandem dictionē de homine cuius oculos supercilia obnubūt atq; condensant, quem ego dicerem superciliosum.

גֶּבֶא Fouea. cisterna. palus. et omnis aquarum conseruatio. ut Isaię xxx. Aut hauriatur parum aquę de fouea. hoc est de cisterna. sic enim Onkelus chaldęus in sua translatione pro בּוֹר hebraico uocabulo ponit גּוּבָא nomen chaldaicum, Genesis tricesimoseptimo.

גָּבַהּ Superbiuit. exaltatus est. tumuit. p̄s. cxxxi. Domine non est exaltatum cor meum neq; elati sunt oculi mei. vbi quādoq; he aspiratio mutatur in aleph. inde superbus. p̄s. ci. Superbo oculo et insatiabili. in alia etiam coniugationis forma inuenies hoc uerbum in Abdia. Si exaltatus fueris ut aquila. quod exponunt quidam magistri iudęorum transitiue. si exaltaueris suple nidum tuum. alij neutraliter seu intransitiue, ut hic. et in alia q̄q; forma p̄s. cxiij. Qui in altis habitat. ubi iod finale superfluum est. ut sępe alias

גֹּבַהּ Altitudo. p̄s. ciij. Quoniam secundum altitudinē cęli a terra.

גִּבֵּחַ Caluus. depilatus. ut Leuitici. xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus et mundus est. Inde גַּבַּחַת idest caluicies seu alopecia. ut eodem loco.

גְּבוּל Limes. terminus. finis. regio. Deuterono. xix. Non assumes seu transferas terminos proximi tui. et sequitur uerbū inde deriuatū.

גָּבַל Limitauit. terminauit. diffiniuit regionem agrorum. ut eodē loco supra citato. Quos fixerunt priores.

גְּבִנָּה Caseus. ut Iob. x. Nōne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti.

גֶּבַע Collis. ut Zacharię. xiiij. De colle Remmon ad austrum Ierusalem. & quādoq; cataparagogen assumit in fine he aspirationem. ut Ieremię. l. De monte in collem transierunt.

מִגְבָּעָה Pilius. galerus. tiara. Exodi. xxviij. Et baltheos ac tiaras in gloriam & decorem.

גבעל Folliculus lini.Exodi.ix.Et linū iam folliculos germinaret. ponitur enim illic uerbale גבעול

גביע Calix.poculum.ſcyphus.ut Gen̄.xliiij.Scyphum autem meū ſcyphum argenteum pone in ore ſacci iunioris.nam ueru ideſt obeli/ſco debet confodi.quod nos legimus.et precium quod dedit tritici.& Exodi.xxv.Tres ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos.

גבר Pręualuit.uiguit.robuſtus fuit.uires cœpit.nos legimus cor/roborauit.pſalmo.ciij.Corroborauit miſericordiā ſuā ſuper timētes. ſed Hieronymus in pſalterio de hebraica uerıtate melius tranſtulit. Confortata eſt miſericordia eius ſuper timentes eum . ideſt cōualuit. ita enim traduxit Gen̄.xlix.Benedictiones patris tui confortatę ſunt. Item Gen̄.vij.Et aquę pręualuerunt nimis ſuper terram.inde nomen ſubſtantiuum גבורה quod robur.fortitudinem.virtutem.uires. potentiam interpretant̄.ut.ij.Paralip.xx.In manu tua eſt fortitudo et potentia.& p̄s.lxxxix.Si autē in potentatibus.In alia cōiugationis for ma reperimus נגביר p̄s.xij.Linguam noſtram magnificabimus. quod Hieronymus traduxit in pſalterio de hebraica ueritate. linguā noſtram roboremus.

גבור Potens.fortis.robuſtus.ut Gen̄.x.Ipſe cœpit eſſe potens in terra.ſequiturq̧.& erat robuſtus uenator,ubi unum et idem uocabu lum mox aliter traduxit interpres.& Canticorum.iij.En lectulum Sa lomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael.

גביר Dominus. caput. ſuperior. ut Geneſis.xxvij En dominum tuum illum conſtitui.fœmininum eius גבירה Imperatrix. domi/na.regina.ut Hieremię.xiij.Dic regi & dominatrici.

גבר Vir.a maſcula uirtute et poteſtate ſupra mulierem.ut Prouer biorum triceſimo.Viam uiri in aduleſcentula . in alia forma ponitur pſalmo decimooctauo גבר Et cum uiro innocente innocens eris. Cum tamen in eodem cantico quod ſcribitur ſecundo Re/

gum.xxij.ponatur גִּבּוֹר et cum robusto perfectus.

גֶּבֶר Gallus gallinaceus.Isaię.xxij.Sicut asportatur gallus gallinaceus,ita enim se didicisse affirmat a suo pręceptore Iudęo Hieronymus in commentariis.

גָּבִישׁ Lapis preciosus . Iob . xxviij . vbi translatio nostra habet. Excelsa et eminentia non cõmemorabuntur.ibi hebraica ueritas hos duos lapides pręciosissimos notat,qui in raro sunt usu,dicẽs. Ramoth & gabis non cõmemorabuntur. nam comparatione eius hoc totum obelisco auferendum est.Error autem interpreti accidit hic, propter incuriam et negligentiam orthographię, quę multos sępe decepit.ut patet in uariis locis.

גַּד Coriandrum.ut Numeri.xi.Erat aũt man quasi semẽ coriãdri.

גַּד Fortuna dea.ut Isaię.lxv.Qui disponitis fortunę mensam. Rabi Moyses cohen dicit,quod sit stella Iouis,et quod Iupiter in lingua Cedar idest arabica sic uocet.et Rabi Dauid Kimhi in cõmentariis Isaiæ exponit pro sydere,

גָּדַד Collegit exercitũ,accinxit se ad prelium.expediuit se. ut Geñ. xlix.Gad accinctus pręliabitur ante eum,et ipse accĩgetur retrorsum. quem uersiculum Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum sic transfert.Gad latrunculus latrocinabitur eum, et ipse latrocinabitur plantam, et tamen ibi Gedud exponit accinctus et expeditus.ego supplerem cohorte.ut.ij.Regum.xxij.In te enim curram accĩctus. quod similiť Rabi Salomon gallus,in superiori loco exponit חָלוּץ idest expeditus.nos legimus eiuscemodi milites latrunculos .ut quarto Regum uicesimoquarto.Immisitq; ei dominus latrũculos chaldęorũ & latrunculos syrię.et latrunculos moab,et latrũculos filiorꝝ Ammon. vbi semper ponitur גְּדוּדֵי et Ionathas chaldęus מַשִׁירְיַת exponit,tanquam expeditionem bellicam.

גָּדַד Dilaniauit . dilacerauit . excoriauit . scalpsit . Ieremię . xlvij. Vsq; quo concideris.

גדי Hedus. ut Gen̄.xxxviij.Miſit autem Iudas hedum caprarū per paſtorem ſuum.& Iudicū.xv.Et attulit ei hedum de capris. &pluralit̄ declinat̄ utroq; genere.in maſculino,ut Gen̄.xxvij. Affer mihi duos hedos optimos. in fœminino,ut Cantico.primo.Et paſce hedos tuos iuxta tabernacula paſtorum.

גדות Litora . ripę . ut Ioſuę tertio.Iordanis autem ripas aluei ſui tempore meſſis impleuerat.

גדל Magnificauit.magnus fuit.magnificatus eſt.ut p̄s.ciiij . Domi ne deus meus magnificatus es uehementer.&.i.Paralip.xxix.Magni/ficauit ergo dominus Salomonem.& Gen̄.xli.pro eo quod legimus vno tantum regni ſolio pręcedam te.verbum e uerbo ſic legitur. tan/tummodo ſedem magnificabo ſupra tuam uel ſupra te.ſed potius quę a facio latine componuntur,ea ueniunt hebraice a coniugatione graui גדל q̄d ponit Eſter.iij.Poſt hęc rex Aſuerus exaltauit Aman. pro magnificauit.& Geneſis.xxv.pro eo quod noſtra tranſlatio legit, quibus adultis.hebraica ueritas habet.& magnificati ſunt pueri ideſt creuerunt.in eo & ſimilibus ſemp ſeruat̄ pūctus dagges. inde גדול magnus.Exodi.xi.Fuitq; Moyſes uir magnus ualde.oīa eiuſcemodi ſignificant magnificentiā.honorē.pulchritudinem.ſtaturam. fortitu/dinem et robur.Ezechielis.xvi.Et fornicata eſt cum filiis Aegypti ui/cinis tuis magnarum carnium.ubi ponitur גדלי

גדל Magnitudo uel magnum.ſubſtantiuū nomen.ut Deutero.v. Ecce oſtendit nobis dn̄s deus noſter maieſtatem et magnitudinē ſuā. & quandoq; ſcribitur prima cū puncto ſurek.ut p̄s.ultimo . Laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius. & quādoq; accipit he in fine cū ſurek in penultima.ut p̄s.cxlv.Et magnitudinis eius non eſt finis. Inuenies omnia inde deriuata ſupereminentiam ſignificare qualitatis aut quantitatis.

מגדל Turris.Canti.iiij.Sicut turris Dauid collū tuū . & hetero/

clite declinatur pluraliter masculine et fœminine.

גְּדִילִים Phylacteria uestium. seu funiculi in fimbriis. Deuterono. xxij. Funiculos in fimbriis facies.

גָּדַע Fregit. abscidit. ps. lxxv. Et omnia cornua peccatorum cōfrin gam. & Ieremię. xlviij. abscisum est cornu moab.

גָּדַף Cōtempsit. opprobrauit. blasphemauit. Sophonię. ij. Audiui opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon.

גָּדַר Circumscripsit. sepiuit. conclusit. circūędificauit. muro cinxit. threnorū. iij. Circūędificauit aduersum me. item cōclusit uias meas la pidibus. inde nomen גֶּדֶר Sepes. caula. maceria uel murus. ut Nu meri. xxij. pro eo quod nos habemus. in angustiis duarū maceriarū, quibus uineę cingebant. hebręi legunt sepes hinc. et sepes inde. & re peritur tam in masculino genere quā in fœminino. primū. ps. lxxx. ut quid destruxisti maceriā eius. secundū. ps. lxxxix. destruxisti omnes sepes eius. Significat hoc uocabulo apud logicos definitio. eo qp ter minet & circumscribat rem definitam.

גָּדִישׁ Aceruus manipulorū siue frugū in aristis. ut Exodi. xxij. Si egressus ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceruos frugum.

גֵּה Hic. ut Ezechielis. xlvij. Hic est terminus in quo possidebitis ter ram. et dicit loco זֶה secundum Rabi Kimhi in commentariis super Ezechielē, mutatione zain in gimel iuxta morē אַטְבַּח de cuius alphabeti arcana et eleganti practica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

גָּהָה Medicatus est. sanauit. cessare fecit. deposuit. soluit. ut Osee. v Nec soluere poterit a uobis uinculū. quod septuaginta transtulerunt cessare faciet. et Ionathas chaldęus expōit. nō faciet quiescere a uobis flagellum.

גָּהַר Prostrauit. inclinatus ad terrā. pronus super uentre. ut. iij. Re

gum.xviij.Et pronus in terram poſuit faciem ſuam inter genua ſua.

גו Intus ſeu medium.ut Iob.xxx.pro eo quod nos habemus. qui de conuallibus iſta rapientes.hebręi legũt.ab intra uel de intus expellẽt. & aſſumit he in fine.ut Iob.xx.Eductus et egrediẽs de uagina ſua. pro eo quod trãſferri debuit.de interiori ſiue de intus ſeu de medio. nam vbi in hebraico ponitur מתוך ideſt de medio.ibi tranſlator chaldęus poſuit מגו Numeri.xvi.Seperamini de medio congregationis. vide in eo loco Onkelum.

גו Tergum.corpus.ut Iſaię.l.Corpus meum dedi percutientibus.& tranſfertur dorſum Prouerbiorũ.x.Et uirga in dorſo eius qui indiget corde.propter ſimilitudinẽ pronũciationis vau et beth . ut ſupra.Sic Neemię nono.Et proiecerunt legem tuã poſt terga ſua.&pluraliter habet גויות generis fœminini.ut eodem ca.in fine.Et corporibus noſtris dominantur.quod rectius a גוית deſcendit.ut infra.

גוב Cauea.congregatio.ut Nahum.iij.pro congregare.ſicut congregatio locuſtę.

גובי Locuſta.amos.vij.Et ecce fictor locuſtę.ſecũdũ.lxx.bruchus.

גוד Latrocinatus eſt.Geneſis.xlix. Gad accinctus latrocinabit eũ. Idem quod גדוד de quo ſupra tractauimus.

גוית Cadauer. corpus.ut Iudicum.xiiij.Nec tamẽ uoluit indicare quod mel de corpore leonis aſſumpſerat. forte a גוה tractũ quod aſſumpta he aſpiratione a uocabulo גו deducitur.ſimiliter Danielis x.Et corpus eius quaſi chryſolithus.dictum quaſi גופת

גוז Volauit.Numeri.xi.pro eo quod noſtra trãſlatio habet. vẽtus aũt egrediẽs a dño arreptas trãs mare coturnices dedit. hebręi legũt. Et ſpũs ꝑfectus eſt a dño,et fecit uolare coturnices de mari. Et quãq; ſine vau in eo loco ſcribať,tamen in ſupplementũ eius poniť camez.

גוז Educator. qui educit aliquid de potentia ad actum. Item protector.pſalmo.lxxi. Tu es protector meus.

גרח Trusit.eduxit.extraxit.ps̄.xxij.quoniã tu es qui extraxisti me de uentre.et uerbũ transitiuũ secũdũ.ut Iob.xl.quod influat Iordanis in os eius.idest q̃d faciat extrahi iordanẽ in os eius. ubi ponit̃ יגיח quidã dicunt inde nomẽ accepisse fluuiũ paradisi gehon,quod educit̃ ad irrigandũ hortũ.quo nomĩe lacus etiã hierosolymitanus uocabat̃, qui Siloah dicit̃.Significat etiam gemere et anxiari.Micheę.iiij. Dole & satage pro ingemisce.ab eo fortasse quod etiam educit lachrymas.

גוי Gens.natio.nam utrũq; super eodẽ uerbo ponit̃ Deute.iiij. nec est alia natio tam grandis.Itẽ.quę enim est alia gens sic inclyta . hebręi nunc uocãt eos qui nõ sunt Israelitę goię .i.ethnicos et gentiles. secundũ quod Ioelis.i.dicit̃.Gens enim ascendit super terram meam. quod tamen Ionathas chaldęus traduxit populus.

גיל Exultauit.Isaię.lxv. Et exultabo in Ierusalẽ,et gaudebo in pplo meo.& aptius Prouer.xxiij.Exultat gaudio pater iusti.quãuis habeat trãslatio cõmunis.ps̄.xxij.Sperauit in dño eripiat eũ.et Hiero.confugit ad dñm.sed rectius.Exultauit sup dñm.Inde transitiuũ alterum.ut Isaię prędicto ca.Sed gaudebitis et exultabitis.inde גילה exultatio paulo post.Ecce ego creo Ierusalem exultationem.& reperit̃ per apocopen finalis aspirationis.Oseę.ix.Noli letari Israel ad exultationem sicut populi.

גוע Consumptus est.expirauit.interiit.obiit.Geñ.xlix. Et obiit appositusq; est ad populũ suũ . et Numeri.xvij.Ecce cõsumpti sumus, omnes perimus.inde nomẽ גוע laborãs in extremis.ut ps̄.lxxxviij. Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute . Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate transfert erumnosus a iuuentute.hoc nos fatiscens.expirans.defessus.dehiscens exponere possumus.

גוף Corpus.cadauer.et illa persona materialis quę singularẽ quẽq; hominem circumdat.Exodi.xxi.pro eo quod translatio nostra habet Cum quali ueste intrauerit cum tali exeat.hebręi legunt . Si cum corpore suo intrauit,cum corpore suo exibit.& exponunt sic.Si in persona sua & nõ cũ altera persona intrauit. Quod Onkelus chaldęus ma

gis ſenſum quam uerbū exprimens ſic tranſfert. Si intrauit ſolus, e tiā ſolus exeat. Nicolaus de lyra putat hoc nomen pannum ſignificare. nihil uero pro ſe allegat. Sed tranſlatio chaldaica Ionathę proprietatē huius uocabuli nobis certe oſtendit. pro cadauere namq; ſeu corpore גופא ponit. ut primo Regum. xxxi. Et tulerunt cadauer Saul et cadauer filiorum eius. Et hebręorum magiſtri pręſentem dictionem vſurpant comuniter ꝓ corpore in genere ſubſtantię. ut Rabi Moyſes Aegyptius in libro primo perplexorū in capitulo. xlix. vbi docet q̊d multa uerba dicuntur de creatore, ex quibus ſi uocabula nude intelligerent, aliqs poſſet opinari q̄d creator eſſet גוף חי. i. corpus uiuū.

גור Habitauit. tanquā aduena ſeu inquilinus. p̄s. xv. Domine quis habitabit in tabernacło tuo. & Iſaię. xvi. habitabūt apd' te ꝓfugi mei. Significat etiā peregrinatus eſt. Geñ. xxvi. & peregrinare ī ea. vnde.

גר Peregrinus. aduena. inquilinus. Leuitici. xvij. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos. & pluraliter גרים Iſaię. v. Aduenę comedent. inde alia deriuantur quę habitationem. conuenticulum et habitaculum ſignificant. pſalmo. lv. Quoniā nequicię in habitaculis eorū. quod exponunt in conuenticulis eorum.

גור Timuit. expauit. ueritus eſt. Iob tertio. Et quod uerebar accidit mihi. inde מגור timor ſeu pauor. ut Ieremię ſexto. Quoniam gladius inimici pauor in circuitu. ſic legunt uerſiculum hunc Deute. xxxij. Niſi iram inimicorum timerem. pro quo nos legimus. Sed propter iram inimicorum diſtuli. alij uero ab אגורה ideſt collectione ſic legunt. Si non ira inimicorum collecta et aucta fuiſſet. diximus ſupra in aleph de hoc uocabulo.

גור Auxit. adduxit. congregauit. Habacuk primo. Traxit illud in ſagena ſua & congregauit in rete ſuum. Quicquid noſtra tranſlatio dicat uel etiam ſeptuaginta. Ita namq; Dauid Kimhi maximus apud hebręos uerborum criticus in ſuis commentariis ſuper duodecim exponit. ad hunc modum quidam intelligunt Oſeam decimo. Vaccas bethauen coluerunt habitatores Samarię. pro quo legunt timuerūt.

aliȷ congregauerunt.aliȷ adduxerunt.Ionathas chaldęus, aſcendere fecerunt.ſeptuaginta morabantur.ego dicerē adduxerunt. q̃d cōuenit & hiſtorię & idiomati.

גּוּר Pullus animalis ſeu catulus.ut Geñ.xlix. Catulus leonis Iuda.

מְגוּרָה Horreum.et quilibet locus quo fruges reponuntur. Hieronymus proprietatem eius uocabuli ſagacius et rationabilius inueſtigauit.dicēs ſignificare folliculum et thecā frumenti, in cōmentariis ſuper duodecim.ubi legitur Haggei ſecundo. Nunquid iam ſemen in germine eſt.Septuaginta uero tranſtulerunt aream.

גּוּשׁ Gleba et luti portiuncula. Hieronymus traduxit ſordes.Iob vȷȷ.Induta eſt caro mea putredine et ſordibus pulueris.

גָּזַז Totondit.Geneſis.xxxi.Eo tempore ierat Laban ad tōdendas oues ſuas.& primo Regum.xxv.Audiui quod tōderent paſtores tui greges tuos.& per apocopen ultimę literę reperitur monoſyllabum. Iob primo.vbi legimus.& tonſo capite.veritas habet. & totondit caput ſuum.Item Amos ſeptimo.Poſt tonſionem regis.

גִּזְבָּר Theſaurarius ſeu cuſtos arcę publicę.Ezre.vȷȷ.Omnibus cuſtodibus arcę publicę.

גִּזָּה et גֵּז Vellus.pſalmo.lxxȷȷ.Deſcendit ſicut pluuia in uellus.& Iudicum ſexto.Ponam hoc uellus lanę in area.

גָּזִית Leuigatum.cęſum.raſum et politum.et dicitur de lapidibus primo Paralip.xxȷȷ.Ad cędendos lapides et poliēdos.Hiero.traduxit lapides quadros.threnoꝝ.iȷȷ.Concluſit uias meas lapidibus quadris.

גָּזַל Rapuit.vi extorſit.prędatus eſt.ut Leuitici.vi.vel ui aliquid extorſerit.et ſequitur.reddet omnia quę per fraudē uoluit obtinere.ubi veritas hebraica habet.reddet prędam quam prędatus eſt. aut quod per calumniam obtinuit &c̃.

גּוֹזָל Pullus.quod Hieronymus traduxit columbam Geñ.xv.Turturem quoq; et columbam.ſed eſt etiam alterius ſpeciei.ut Deutero. xxxȷȷ.Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos.

גָּזָם Eruca, vermis naſcens in holeribus.Ioelis primo.Reſiduum eru

tę comedit locusta.

גזע Radix.stirps.germen.propago.Isaię.xi.Et egredietur uirga de radice Iesse.

גזר Excidit.abscidit.incidit.ordinauit.disposuit.statuit.Habacuk.iij Abscindetur de ouili pecus.ps.lxxxviij.Quotidiana lectio habet. et ipsi de manu tua repulsi sunt.sed rectius Hiero. in psalterio de hebraica ueritate.qui de manu tua abscisi sunt. et.iiij. Regũ.vi. Cum uenissent ad Iordanem cędebãt ligna.Inde nomẽ uerbale ut Geñ.xv. Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas.vocabulũ istud aliter transfertur threnorum.iij.Inundauerunt aquę super caput meũ,dixi perij. quod hebręi exponunt prędestinatus et ad id ordinatus sum.Est enim passiuũ in hoc loco.& eiusdem.iiij.Dispositionem ad pulchritudinem retulit trãslator cũ dixit sapphiro pulchriores. quod rectius interpretamur. Sapphirus dispositio eorum.sic Ester.ij.pro eo quod legimus.& quę passura esset.hebraica ueritas habet.et quid dispositum seu ordinatũ erat super eam.Similiter Leuitici.xvi.trãslator interpretatus est. Cũq́ portauerit hircus omẽs iniquitates eorũ in terram solitariam. hebręi exponunt in terram destinatam.scilicet ut fuerit a pontifice ordinatũ. vel uerius in terram extra omnem hominum habitationem tanquam abscisam et despectam.

מגזרות Cunei. claui. seu instrumenta quibus finduntur ligna aut aliud robur.Hieronymus traduxit cultros.ij.Re.xij.diuisitq́ cultris. quod Iudęi dicunt pugionibus seu cuneis ferreis.alij uocant serras.

גחל Carbo.pruna.Prouer.xxv.prunas enim cõgregabis sup caput eius.gimel scribitur per segol diuisim legendo .ij. Regũ.xxij. Carbones succensi sunt ab eo.sed cõiunctim scribitur per patha.ut eodem.carbones ignis.assumit quandoq́ in fine thau fœmininum.

גחון Venter.nos legimus pectus Leuitici.xi.quicquid super pectus graditur.et Genesis.iij.Super pectus tuũ gradieris.sed Onkelus chaldeus uentrem magis proprie traduxit.cui assentimur.

גיא Vallis.ut Isaię.xl.omnis uallis exaltabitur.et inuenitur quoq́ in fœmino genere Zacharię.xiiij.vallis magna ualde.pro quo nos legimus pre

rupta grãdi ualle reperit̃ etiã ſine aleph.ut Ioſuę.viij.Inter quã et eos uallis erat media.et habet pluralẽ numerꝝ more fœminino.ut Ezech. vi.mõtibus et collibus.rupibus et uallibus.et eiuſdẽ.xxxv. In collibus tuis et in uallibus tuis גיאותיך et in hoc fit ſępius uariatio ipſius iod.mõ ante aleph mõ poſt.ſuccedit nãqꝫ loco he aſpirationis quã uocabulũ hoc ſibi qñqꝫ aſſumit de q̊ in arte grãmatica tractãt authores.

גיד Neruus.ut Geñ.xxxij.Quã ob cauſam nõ comedunt filij Iſrael neruum qui emarcuit.etpluaraliter Iob.x.& neruis compegiſti me.

גיד Baculus . funis . neruus . lorum . ut Iſaię quadrageſimooctauo. Neruus ferreus ceruix tua.

גיל Par.coetaneus.coęuus.Danielis primo . Prę cęteris adulefcentibus coęuis ueſtris.

גית Clauſit. ut Neemię.vij.Cumqꝫ adhuc aſſiſterent clauſę portę ſunt et oppilatę.pro quo ueritas.claudant portas.

גיר Cruſta ex tunſis in puluerẽ lapidibus parieti pauimẽtoue apta. quidã uolũt ſignificare cementũ ex calce quo parietes leuigant̃. de ijs minutulis et in puluerẽ redactis lapillis legit̃ Iſaię.xxvij. & iſte oĩs fructus ut auferat̃ pct̃m eius.cũ poſuerit oẽs lapides altaris ſicut lapides cineris alliſos.ſeptuaginta ſic tranſtulerunt quando poſuerit omnes lapides ararum contritos quaſi cinerem comminutum.

גלל Girauit.mouit.uoluit.rotauit.Geñ.xxix.et amoueamus lapidẽ de ore putei.et Geñ.xxiij.ut deuoluat in nos calumniã . et p̃s.xxxvij. reuela dño uiã tuã.ꝓ volue aut ꝓmoue ad dñm uiã tuã.et exponũt reuela uel aperi ꝓpt̃ aliquas authoritates ubi ea ſignificatio bene q̃drat. ſed ea deriuant̃ a גלה ut infra patebit.ut p̃s.cxix.reuela oclos meos et Nu.xxij.ꝓtinus aperuit dñs oclos Balaã.tñ oclis etiã põt cõuenire ut moueãt̃ et girẽt̃,ꝓpt̃ eorꝝ rotũditatẽ et uolubilẽ motũ.vñ גלגל rotę uolubiles dicunt̃.q̃d Hiero.a rotũditate tornatiles traduxit Can. v.manus meę tornatiles.alij dicũt rotę aureę.alio in loco interpretãt̃ circuli Eſter.i.Qui eburneis circulis inſerti erãt.alij ſphęras trãſferũt.

& quodlibet rotundū. vnde גַלְגַל Sphęra. circulus. rota. quo no-mine cęlum uocat̃. ut p̃s. lxxvij. Vox tonitrui tui in rota. unde nomen ꝓprium Galgale. Iosue. x. & inueniт̃ uerbū hoc quãdoq; per simplex l ut eodẽ. x. Io. voluite saxa ingẽtia ad os putei. et a uoluẽdo מְגִלָּה

מְגִלָּה Volumen. libellus. epistola. scriptura. schedula. eo modo quo solebãt antiqui chartas uoluere nõ plicare. qui mos adhuc apud orientales cernitur. Inde illud Zacharię. v. Et ecce uolumen uolans.

גַלָל Palea siue stercus. ut Ezechielis. iiij. Et stercore quod egredit̃ de homine operies illud. Et Sophonię primo pluraliter sic. Et corpo-ra eorum sicut stercora.

גִלוּל Idolum. dictum sic a fetore et abominatione. ut Deuterono. xxix. Abominationes et sordes idest idola. uel dicitur a marmore niti do tanq; ebore, quod eo nomine uocatur unde fabricantur idola.

גֻלְגֹלֶת Craniū. testa capitis. caluaria. caput. ut Exodi. xvi. Gomor per singula capita. cuius locum corrupto uocabulo ꝓnunciamus gol gatha. uolẽtes dicere craniariū seu caluarię locum. quod rectius lege remus golgaltha Matthęi. xxvij. Et uenerunt in locū qui dicitur gol-gatha. hebraice gulgoleth. sed syriace gulgaltha.

גַל Aceruus lapidum. Gen̄. xxxi. Afferte lapides qui congregantes fecerunt tumulum. & pl̄r גַלִּים Osęę. xij. Altaria eorū quasi acerui.

גַל Vortex. scaturigo seu eruptio fontis, ꝓpter circuitū quem quasi ebuliendo facit in girum. Canticoꝝ. iiij. Fons signatus. & pl̄r גֻלּוֹת fontes uel uortices. a uertendo girando et mouendo. quę transferunt̃ a Hieronymo irrigationes seu irrigua Iosue. xv. et Iudicum. i. Dedit itaq; ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius. vnde scribitur Amos. v. Et reuelabit̃ q̃si aqua iudiciū. q̊d hebręi exponunt. et abibit. mouebit̃. deuoluet̃ sicut aqua. a ṽbo גָלַל q̊d pūctus patha indicat.

גַלִּי procellę. fluctus. et uoragines a circulis et globulis quibus se gi-

rant.ut Ionę.ij.Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierūt.

גֻּל uel גֻּלָּה Lenticula.uas rotundū sicut peluis. Hieronymus traduxit lampas.Zacharię.iiij.vna a dextris lāpadis et una a sinistris.

גְּלִיל Limes.terminus.regio.finis seu confinium. translatio nostra habet similiter et septuaginta interpretati sunt galilęa.Isaię.ix. Via maris trans iordanem galilęę gentium.quibus etiam Matthęus euangelista consentit.fortasse quia gręci iam translationem.lxx.assumpserāt. sed hebręi et simul cum ijs Symmachus traducunt terminū seu confinium.& Ionethas chaldęus exponit urbes ꝓpinquas gentium.quod idem est sicut confiniū gentium.&pluraliter Iosuę.xiij.Omnis uidelicet galilęa philistim.quod exponunt hebręi.omnes fines palęstinorꝫ, seu uniuersi limites philistęorum . et uenit a גְּלִילָה quod Hiero. Aquilam imitatus traduxit tumulū harenarū siue sabuli.quasi deriuatum esset a גַּל Ezechielis.xlvij.Aquę istę quę egrediunt̄ ad tumulos sabuli oriētalis.Sed mea sentētia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio.iuxta hebręorum interpretationem. quanquam alij dicant quod sit nomen proprium loci.

בִּגְלַל Gratia.contemplatione.ob.propter.Genesis.xij.& uiuat anima mea ob gratiam tui.

גַּלָּב Tonsor.coriator.membranarius.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radētium pilos.dicunt̄ etiam chartularij.librarij.scribę. & senatores גַּלָּבִים

גֶּלֶד Cutis.ut Iob.xvi.Saccum consui super cutem meam.

גַּלְמוּד Solitarius.orbus.derelictus.Iob.iij.Sit noxilla solitaria.

גָּלַע Confudit.miscuit.cuius hithpael legit̄ Prouer.xvij.Qui dimittit aquam caput est iurgiorꝫ,et anteq̄ calumniā patiat̄ iudiciū deserit. pro eo quod legendū esset.aperiens aquā,principiū est litis. et antequam cōminiscetur seu confundit̄ lis,desistit.et uide quomodo paulo

poſt idē uocabulū traducit̃ eiuſdem.xviij.Omni tempore erit expro-
brabilis.equidem miror hanc tranſlationem,ſicut et multas alias.

גָּלַשׁ Depilauit.Canticoꝝ.iiij.pro eo quod nos legimus.quę aſcē-
derunt de mōte galaad.hebręi exponūt.capilli tui ſicut gregis capraꝝ
quę depilatę ſunt.vnde quod raſo capite ſeu caluū eſt גָּלוּשׁ dicit̃.

גַּם Etiam.quoq͂.et.q͂.Gen̄.xxxi.Et uendidit comeditq͂ preciū no
ſtrum.hebraica ueritas habet.& comedit etiam precium noſtrum.&
ſępius ponit̃ ī oratione Pharaonis,quādo poſt mortē primogenitoꝝ
dimiſit filios Iſrael.dicēs Exodi.xij.Surgite ęgredimini a populo meo
et uos et filij Iſrael.et infra.& oues ueſtras et armēta aſſumite ut petie
ratis,et abeuntes benedicite etiā mihi.Sed trāſlator ubiq͂ traduxit et.
ſignificat autem.et.quotiens a principio orationis deinceps multipli-
catur.ut & pius et prudens.

גָּמָא Celeriter imbibit.uelociter ingurgitauit. Gen̄.xxiiij.pauxillū
aquę mihi ad bibendum prebe.ideſt fac me ingurgitare ſeu inguttare
paululum aquę de hydria.

גֹּמֶא Scirpus.iuncus.arundo.papyrus ex qua cauant̃ lintres lignū
leuiſſimum.Exodi ſecundo . Sumpſit fiſcellam ſcirpeam idem quod
comuni magiſtrorum ſermone dicitur גֹּמִי

גֹּמֶד Menſura palmę manus.ſeu pugnus . alij exponūt cubitū ſiue
vlnā.primū traducit̃ Iudicū.iij.qui fecit ſibi gladiū ancipitē habentem
in medio capulū lōgitudinis palmę manus.quo nomīe pygmęi dicūt̃
a tātilla ſtatura.Ezechiel.xxvij.ſed et pygmęi q erāt in turribus tuis.

גַּמָּה Aduerſum.cōtra.quod ponit̃ Habacuk.i.ſed noſtra trāſlatio
quā legimus eandē dictionē obmiſit dicēs.facies eorū uētus urens. cū
legi deberet.ex aduerſum faciebus eoꝝ.vnde.lxx. rectius īterpretati
ſunt.cōſumatio in īpios ueniet reſiſtētes faciebus eoꝝ ex aduerſo. &
Ionathas chaldęus tranſtulit מְקַבִּיל ideſt נֶגֶד quod ſignificat
contra.hoc ideo cōmemini.quia ſunt aliqui putantes aſpectum uul-
tuum ſeu formam ſignificare.

גָּמַל Retribuit.persoluit.rependit.reddidit.ut ps̄.cxvi. Cōuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi.pro quo hebraica ueritas habet teste Hieronymo.quia dominus reddidit tibi.& psalmo.cxix.Retribue seruo tuo.inde uicem dicunt גְּמוּל

גָּמַל Ablactauit. ut Geñ.xxi. Creuit igitur puer et ablactatus est. et Oseę primo.Et ablactauit eam quę erat absq; misericordia.

גָּמָל Camelus. ut Deuteronomij decimoquarto. Camelū leporē χοιρογύλλιον choerogylium.

גּוּמָּץ Fouea.Ecclesiastis decimo.Qui fodit foueam incidet in eam. Scribitur etiam per vau & dagges puncto.

גָּמַר Finiuit. defecit. consummatus est.ut psalmo.xij.Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus.

גַּן Hortus.ut Geñ.ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio.et Cantico.iiij.hortus conclusus soror mea.& plr̄ גַּנִּים ut eodē,fons hortorū.inueniť etiā in foeminino genere singulariter et pluraliter.ut Isaię.i.velut hortus absq; aqua . et paulo superius.Erubescetis super hortis quos elegeratis.& per hireck Canticorum sexto.In hortum nucum descendi.vbi ponitur גִּנַּת

גָּנַן Protexit.ut Isaię.xxxvij.Et ꝓtegam ciuitatē istā ut saluē eā.ubi loco ablatę nun lr̄ę poniť dagges.nā integrū legiť eiusdē.xxxi. ꝓtegēs et liberans,transiēs et saluans.ubi etiam poniť uerbum graue et defectiuū יָגֵן sic ꝓteget dn̄s exercituū Irl'm.vnde nomen מָגֵן ꝓtectio scutum.pelta.clypeus.Canticorū.iiij.Mille clypei pendent ex ea.declinatur tam in masculino quam in foeminino.

מְגִנַּת Tegumentū.alij dicūt fragmentū seu detrimentū.alij scutū seu ꝓtectionem.threnorum.iij.Dabis eis scutū cordis laborē tuum. Inde uerbum nominale Oseę.xi.Protegam te Israel.

גָּנַב Furatus est.surripuit.Geñ.xxxi.Cur furatus es deos meos.

גנז ideſt recondit. inde גנזי Gaza, theſaurus. uel locus quo repo nitur aurum argentum ſeu ueſtes precioſę. Eſter. iiȷ. Et decem millia talentorum appendam arcariis gazę tuę.

גנזך Cellarium. repoſitorium. i. Paralip. xxviiȷ. Deſcriptionem porticus & templi et cellariorum.

געה Mugiuit. ut Iob. vi. aut mugiet bos cū āte p̄ſepe plenū ſteterit.

געל Abominatus eſt. reſpuit. Le. xxvi. Et abominabit̄ uos aīa mea.

גער Inſonuit. increpauit. ut Zacharię. iiȷ. Increpet dn̄s in te Satan.

געש Impetum fecit. cōmouit. diſcurſauit. tremuit. ut pſalmo. xviiȷ. Commota eſt & contremuit terra.

גף Arx. ala. pinnaculū. Prouer. ix. ut uocarent ad arcē et ad mœnia ciuitatis. cui additur aleph per protheſin. et dicitur אגף de quo ſupra tractauimus.

גפן Vitis. ut Geneſis. xl. Videbam coram me uitem.

גפר Lignum ſtillans picem ſeu reſinā. uolunt quidam cedri genus eſſe. quod Onkelus chaldęus ſenſit cum expoſuit cadros. vnde quidā errantes lignum quadrū hoc eſt quadratū expoſuerunt. Geñ. vi. Fac tibi arcam de lignis quadratis. pro quo nos habemus de lignis leuiga tis. Hierony. in libro de hebraicis quęſtionibus exponit bituminatis. cōmuniter Iudęi hoc lignū nominãt abietē uel pinum. poſſent quidā opinari lignum eſſe de cuius cortice fiunt hypodemata. nam aliqui ex ponunt lignum leue, nihil uero cortice hoc leuius.

גפרית Sulphur. Geneſis. xix. Igitur dominus pluuit ſup̱ Sodomā & Gomorram ſulphur & ignem a domino de cęlo.

גרר Serrauit. inde מגרה Serra. iiȷ. Regum. viȷ. pro eo quod le gimus oīa lapidibus pręcioſis qui ad normam quandā atq; menſurā tam intrinſecus quam extrinſecus ſerrati erant. hebręi ſic habent. om-

nia hęc lapidibus pręciosis admodū politoꝝ serratis serra intrinsecus & extrinsecus. vnde uersiculum hunc Prouerbiorum. xxi. Rapinę impioꝝ detrahent eos. exponūt. dęmon impiorū dissecabit seu serrabit eos. fortasse quia attrahitur et detrahit̃ serra, ideo exponi possit distrahet. & Hieremię. xxx. procella ruens in capite impiorū quiescet. dicunt hebręi distrahens, et Ioseph Kimhi interimens seu detruncans.

גרגרת Guttur. Hieronymus traduxit collum. Prouerbiorum .i. Et torques collo tuo. sed eiusdem tertio. Circūda eas gutturi tuo.

גרד Scalpsit. ut Iob .ĳ. Qui testa saniem radebat. hebręi legunt. & tulit testam ad scalpendum se ea.

גרב Scabies. ut Deuteronomĳ. xxviĳ. Scabie quoqꝫ & prurigine ita quod curari nequeas.

גרגר Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam. Isaię. xvĳ. Duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

גרה Incitauit. irritauit. prouocauit. Prouerbioꝝ. xv. Vir iracūdus prouocat rixas. & Deutero. ĳ. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. i. ne irritetis eos. hęc oĩa et similia significãt mouere litem.

גרה Ruminauit. ut Leui. xi. Et sus ꝗ cũ ungulã diuidat nõ rumĩat.

גרה Obolus seu alia moneta modica. ut Exodi. xxx. Siclus uiginti obolos habet.

גרון Guttur. p̃s. cxv. Non clamabunt in gutture suo.

גרז Excidit. ut p̃s. xxxi. pro eo quod nos legimus. Ego autem dixi in excessu mentis meę proiectus sum a facie oculorum tuorum. hebręi legunt. excisus sum ab oculis tuis.

גרזן Securis. a superiori uerbo excisionis sic dicta. ut Deuteronomĳ. xix. Et in succisione lignorum securis fugerit manu.

גורל Sors. Numeri tricesimotertio. Singulis ut sors ceciderit ita

tribuetur hęreditas.

גרם Os oſſis.Prouerbiorꝝ.xvij.Spiritus triſtis exiccat oſſa.Inde dicitur oſſeus fortis et ualidus.Geñ.xlix.Iſachar aſinus fortis,

גרם Faſtigium ſeu gradus aſcenſionis.varie nancꝫ tranſfertur.iiij. Regũ.ix.Et unuſquiſcꝫ tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus eius in ſimilitudinem tribunalis.hebraice ſic legitur. Et tulerunt unuſquiſcꝫ ueſtimentũ ſuũ,et poſuerunt ſubter eum ad gradũ aſcenſionis. ſignificat enim gradũ ſolis in horologio.quod latine ſolariũ dicimus. Eſt autem lapis in foro publico ſublimatus ſignis horarꝝ inſculptus. de quo protenditur haſta quam gnomonem gręce, ſtilum latine uocamus.uſcꝫ ad eam ſublimitatẽ promouerũt Galaaditę regem ſuum Iehu ſuppoſitis ueſtibus ſuis quibus aſcenderat uſcꝫ ad lapidẽ ſolarij. vnde Dauid Kimhi in cõmentariis ſuis ſuper quatuor,exponit gradũ aſcenſionis ad aſcenſionẽ ſupremam graduũ illius lapidis.inſtar trãſlatiõis chaldaicę.Ionathas enĩ chaldęus trãſtulit על דרג שעיא .i. ad gradum horologij ſeu clauum in pariete umbram linearem demonſtrantem. alij aliter exponunt.vide comentarios ſuper uerſiculũ hunc Canti.ij.Colũba mea in foraminibus petrę in cauerna macerię.

גרם Diſlocauit.cõfregit.ut Numeri.xxiiij.Oſſacꝫ eorꝝ cõfringent.

גרן Horreum. ſed rectius area.ij.Regum.xxiiij.Cui Dauid ait ut emam a te aream.&.i.Regum.xxiij. Et diripiunt areas. In areis enim habent orientales horrea ſua.quare alterum ſępe accipiť pro altero.

גרס Obruit.confregit.fregit.contudit.vt p̃s.cxix.in gimel.Concupiuit anima mea deſyderare.pro eo quod hebręi legunt.fracta eſt anima mea ad voluptatem.ſiue contrita. ſeu potius obruta multitudine voluptatũ.verbum eius graue ponitur threnorum .iij. Confregit ad calculum dentes meos.quod non ſolũ per ſamech,ſed quandocꝫ per ſin literã ſcriptũ inuenies.vt Leuitici.ij.Et confringes in modũ farris. quod ſcribitur ſex punctis גרש inde מגרשת far.hoc eſt demolitum.tuſum.et detritum quaſi ador.

גָּרַע Diminuit.ut Deuteronomij.iiij.Non addetis ad uerbum.nec auferetis ex eo idest diminuetis.passiuũ eius Numeri.ix. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre.pro eo quod legendum est.quare minuimur idest deteriores sumus.

גָּרַת Detrusit.distraxit.deuoluit.Iudicum .v. Torrens Cison traxit cadauera eorum.

אֶגְרוֹת Pugnus.Exodi.xxi.Et percusserit alter proximum suum lapide uel pugno.per prothesin ipsius aleph literę.

מְגְרָפוֹת Stercora pręsepiorum.ut Ioelis.i.Computruerunt iumenta in stercore eorum.translatio.lxx.habet in pręsepibus suis . quidã ex hebręis ad uasa transferunt, quod mucore putrescant . Sed Rabi Dauid Kimhi sup.xij. dicit uocabulũ hoc significare atomos pulueris.

גָּרַשׁ Abiecit. expulit. reiecit. Gen͂.iiij.Ecce eiicis me hodie a facie terrę.& Ionę,ij.Et ego dixi abiectussum a conspectu oculorũ tuorũ.

גֶּרֶשׁ Maturitas. fruticatio. propagines fructiferarum arborum. excrescentia fructuum.ab expellendo fructus ex arboribus de mense ad mensem.sic Deutero,xxxiij. De pomis fructuũ solis ac lunę.

מִגְרָשׁ Suburbiũ.ut Numeri.xxxv.Et suburbana sint pecoribus. sic Ezechielis quadragesimooctauo.

מְגֹרָשָׁה et גֹּרַשׁ De his uocabulis supra locuti sumus in verbo גָּרַס

גָּשַׁשׁ Palpauit.attrectauit.ut Isaię.lix.Palpauimus sicut cęci parietem.& quasi absq; oculis attrectauimus.idem quod מָשַׁשׁ

גֶּשֶׁם Pluuia. imber. ut Isaię.lv.Quomodo descendit imber & nix de cęlo.a quo uerbum & participium Ieremię.xiiij. Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant.utũtur etiam eo ipso uocabulo Syri, simulq; cum illis magistri hebręorum pro corpore . ut Rabi Moyses

Aegyptius libro.i.perplexorum ca.xlix.tractãs de angelis,dicit quod non sint גְּשָׁמִים idest corpora.vtũtur aũt maxime illo uocabulo in genere quantitatis continuę.vnde dicunt quod גֶּשֶׁם est res quę habet longum latum et profundum.ut legimus in arte logica sapiẽtis phi Abenrusd.qui apud nos propter ignorantiam grecarum literarꝝ dictus est Auerrois,ob quandam characterum ny et rho similitudinẽ & intrichationem sigma cũ taf.ita enim grece scribitur αβενϱους idest Abenrust.q̊d maiores nostri linguarũ imperiti legerunt Auerroys. sicut in multis quoq; aliis paralogizãtur. Habeo ego eiusdem philiso phi logicen opus proprium hebraicis literis conscriptum.

גַּת Mola tunsilis.torcular.Iudicum.vi.Cũq; Gedeon filius eius ex-cuteret atq; purgaret frumẽta in torculari.Et Ioelis tertio. Venite & descendite quia plenum est torcular.&pluraliter גִּתּוֹת Neemiæ xiij.In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato. Alludit superscriptio psalmi octaui . Ad uictoriã super Githith. dicunt enim prestantes hebreorũ preceptores,quod eum psalmũ Dauid compo-suerit cum esset in torcularibus Philistęorum. quantumuis repugnet Aben Azra.

גָּלָה Transmigrauit.abiit.exultauit.Hiero.traduxit translatum est. primo Regum.iiij.Translata est gloria domini de Israel . transitiuum eius ponitur.i.Paralip.ix.Translatiq; sunt in Babylonem . & Isaię .v. Propterea captiuus ductus est populus meus.sic גָּלָה peregrinauit. seu exultauit.ut Amos.v.Quia Galgala captiua ducetur.hebręi expo nunt expellendo repelletur . Quod Hieronymus interpretatus est abstulit.Iosuę quinto . Hodie abstuli opprobrium Aegypti a uobis. hoc est transmigrare feci . unde גָּלוּת transmigratio traducitur Abdię ultimo.Et trãsmigratio exercitus huius filiorꝝ Israel.i.expulsio.

גִּלָּה Aperuit.reuelauit.detexit.discooperuit.Amos.iij.Quia nõ fa

ciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. & sine he cũ dagges et prima hirek. Ezechielis. xxiij. Ipsi discooperuerunt ignominiam eius. et iterum. Denudauit quoq; fornicationes suas. passiuum eius paulo infra inuenies. Et reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen apertus. ut Ieremiæ xxxij. Librũ emptionis hunc signatũ, & librum hunc qui apertus est.

גִּלָּיוֹן Libellus. charta siue mẽbrana. Isaię octauo. Sume tibi librum grandem.

גִּלְיוֹנִים Specula. a corporis reuelatione dicta. Isaię tertio. Et specula, & sindones. et vittas.

גִּלַּח Rasit. Deuteronomij. xxi. Quę radet cęsariem, et circumcidet vngues. & Iudicum. xvi. Si rasum fuerit caput meũ. & infra. vocauitq; tonsorem & rasit.

גָּלַם Glomerauit. inuoluit. compegit. ut. iiij. Regũ. ij. Tulitq; Elias pallium suum & inuoluit illud. et percussit aquas.

גֹּלֶם Corpus imperfectum in quantum corpus. in quo nulla consyderatur forma, quasi esset materia formis priuata. psalmo. cxxxix. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo in quo nulla est sapientia, secundum magistros hebręorum.

דד

m amilla.vber.Canticorum.i,quia meliora ſunt ubera tua uino.

דאב Anhelauit. doluit. languit. infirmatus eſt. p̃s.lxxxviij.Oculi mei languerunt prę inopia.Hiero.in hebraica ueritate. oculus meus infirmatus eſt ab afflictione.cuius uerbum graue notat Leuitici.xxvi. Et cõſumat animas ueſtras.ideſt dolere et infirmare faciat animas ue/ſtras.ſcribiturq́ꝫ illic kataſyncopen ipſius aleph. Inde nomen Iob.xli. Et faciem eius pręcepit egeſtas ideſt aſthma uel difficilis anhelitus.

דאג Formidauit. timuit. ſollicitus fuit.Ieremię.xlij.Et fames pro qua eſtis ſolliciti adherebit uobis.& Iſaię.lvij.,ꝑ quo ſollicita timuiſti.

דאה Volauit.ut Deutero.xxviij.In ſimilitudinem aquilę uolantis. pro quo hebręi legunt.Sicut uolabit aquila. et inuenitur per defectũ cataapocopen he finalis.pſalmo.xviij.Et ſecũdo. Regũ.xxij. Volauit ſuper pennas uentorum.

דאה Auis immunda.quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij.xiiij.Ixon & uulturem ac miluum.

דביונים Fimus uel ſtercora columbarum.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi ſtercorum columbarum quinq́ꝫ argenteis.

דבב Denunciauit. famã concitauit. diffamauit.rumigerauit.fecit loqui.Canticorum.vij.pro eo quod traſlatio noſtra habet. Labiiſq́ꝫ et dentibus illius ad ruminandum.hebraica ueritas ſic legit. Faciẽs loqui uetera.fortaſſis ſcriptor errauit, ruminandum ſcribens pro rumigerãdum ideſt famandũ. & capitur in partem iuſtã et iniuſtam.Nam primo uere famauit Ioſeph fratres ſuos.Geñ.xxxvij. Accuſauitq́ꝫ fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.vbi hebraica ueritas ſic legit. & fecit uenire Ioſeph famã eorũ malam ad patrem ſuum.ſecundo aũt. falſe diffamabant terram Chanaan qui cum Caleb erãt. Numeri.xiij. Detraxeruntq́ꝫ terrę quã aſpexerant. vbi ſcriptura hebraica legit ſic. Fecerunt exire infamiã terrę quã uiderant.ſic fama ſiue uera ſeu falſa, dicitur דבה quod inuenio quandoq́ꝫ.lxx.pſogon trãſtuliſſe ideſt

vituperium.ps.xxxi.Quoniam audiui uituperationem multorũ.Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium.

רֶבַא Senecta.secundum translationem nostram Deutero.xxxiij. Ferrum et ęs calciamentũ tuum,sicut dies iuuẽtutis tuę ita et senectus tua.hebręi sic legunt.Et sicut dies tui,ualiditas tua. Onkelus chaldęus ita transtulit.Robustus sicut ferrũ et ęs. et sicut dies iuuentutis robur tuum. quare sic exponunt hebręi hanc benedictionẽ.Eris fortis et robustus in diebus senectę,sicut in diebus iuuẽtę.

רְבֵלָה Carica idest massa ficuum.ut Isaię.xxxviij. Et iussit Isaias ut tollerent massam de ficis.

רָבַק Adhesit.ut Genesis.ij.Quamobrem relinquet homo patrem suũ & matrẽ suam,& adherebit uxori suę. Inuenitur etiam ultima per zere.ut.iiij.Regum.iij.Verũtamẽ in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel adhesit.& uerbum transitiuum Ezechielis.xxix Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis,pro faciam adherere.significat quãdoq; persequi.ut Ieremię.xlij.Et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis idest persequet̃ uel cõprehendet uos.

דָבָר Res.ut quarto Regum quinto.Et si rem grandem dixisset tibi propheta. Item significat uerbum. ut Ester.vij.nec dum uerbum de ore regis exierat.inde actiuũ q̃d significat loqui.ut Amos.iij. Audite uerbũ q̃d locutus est dñs.Et ponit̃ עַל דְבַר uel עַל דִבְרַת loco ꝓpter uel gratia alicuius vel super aut de aliquo. ut Ecclesiastis.iij. Dixi in corde meo de filiis hominũ.& transfert̃ secundũ ordinem. ut ps.cx.Secundũ ordinẽ Melchisedek.et Exodi.viij.pro respõsione ranarũ.et circuitus uerbo℞ dicit̃ inquisitio in criminalibus.ut Deutero. xxij.Imponit ei nomen pessimum idest opprobrium inquisitionis.

דֶבֶר Pestis.pestilentia.uel lues.ut Exodi.v.Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.vnde deriuat̃ uerbũ transitiuũ q̃d significat interimere. ut ps.xviij. & subdis populos sub me.quod hebręi exponunt. Et occidis seu interimis populos sub me.

מִדְבָר Desertum.solitudo.vastitas.ut Exodi.xix.In die hac venerunt in solitudinem Sinai.

דָּבָר Instinctus.inclinatio.ductus.consuetudo.mos. ut Micheæ.ij. Quasi pecus in medio caularum. Quod.lxx.traduxerunt. quasi gregē in medio cubili eorū.sed hebręi exponunt. sicut grex in suo ductu seu more.nā chaldaica trāslatio exponit uerbū duxit p hoc uerbū דְּבַר Gen̄.xxxi. Tulitq; omnem substantiam suam et greges.ubi pro hebraico וַיִּנְהַג ponit Onkelus וְדַבַּר vnde proprietatē ꝑpositi vocabuli licebit agnoscere.a quo precedēs deserti atq; solitudinis nomen uolunt quidam ortū esse,quod eo pecora ducant̄ pascēdi causa.

דֹּבְרוֹת Rates.ut.iij.Regum.v.Et ego componam ea in ratibus.

דְּבוֹרָה Apis.ut Isaię.vij.Et api quę est in terra assur. &pluraliter masculine.ut Iudicum.xiiij.Et ecce examen apum in ore leonis.

דְּבִיר Adytum . hoc est locus secretior templi unde promuntur oracula.& capitur etiam pro oraculo.ut.iij. Regū.vi. Oraculū aūt in medio domus.& paulo superius .per circuitum templi & oraculi.

דְּבַשׁ Mel.ut Exodi.iij.Ad terram fluentem lacte & melle.

דַּבֶּשֶׁת Gibbus camelorū in quo tamq; in sella sedetur. Isaię.xxx. Et super gibbum camelorum thesauros suos.

דָּגָה Multiplicatum est.creuit.Gen̄.xlviij. Et crescant in multitudinem super terram.

דָּגָה Piscis. ut Isaię.l. Computrescet piscis eorum sine aqua.& monosyllabum masculini generis דָּג etiam significat piscem.ut Ionę secundo.Et preparauit dominus piscem grandem . inde piscari et piscator per paremptosin iod.Ieremię.xvi.Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus & piscabuntur eos.

דֶּגֶל Signum exercitus.vexillum seu quodlibet insigne.ut Numeri secūdo.Singuli per turmas signa atq; uexilla et domos cognationum suarum castrametabuntur.inde uerbum insignire singulari nota tanquam uexillo.vt Canticorum.v.dilectus meus candidus et rubicundus electus ex millibus.pro quo hebraica ueritas habet, Insignis prę decem millibus,uel singulariter notatus ex multis millibus . sic ps,xx.

Et in nomine dei nostri magnificabimur.sic enim grȩca translatio ha bet.sed errauit in orthographia putãs uerbũ ipsum a gadol deriuatũ, cum sit ortum a dagal.unde Hieronymus in psalterio de hebraica ve/ritate conatus est rectius traducere dicens. Et in nomine dei nostri ducemus choros.Quod ego magis ꝓprie dici putauerim, In nomine dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

דָּגָן Frumentum.ut.ij. Paralip.xxxij.Apothecas quoq; frumenti. vini & olei.

דָּגַר Incubuit seu fouit.ut solent aues super oua residere. Ieremiæ xvij.Perdix fouit,quȩ non peperit.

דָּדָה Perrexit.paulum & leniter mouit. item molliter incedẽdo ambulauit seu progressus est.Hieronymus traduxit uarie. Nam Isaiȩ xxxviij.pro recogitatione ipsum accepit. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animȩ meȩ.idest secundum hebrȩos, Faciã pro/gredi seu commouebo omnes annos meos ad amaritudinẽ. est enim transitiuum ad tertium.vnde daleth puncto dagges notatur per de/fectum tau.lxx.grȩce transtulerũt ut nos legimus admirabile.psalmo xlij.In locum tabernaculi admirabilis.Sed credo quod similitudo lite rarum res et daleth uarietatem hanc effecerit. sicut sȩpe alias. Nam Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur aliter .ta cebo usq; ad domum dei.Iudȩi exponunt ambulabo cum eis. uel per/gere eos faciam usq; ad domum dei.& Isaiȩ.x. Migrauit Medemna. Multam autem habet collusionem cum נָדַד idest mouit. Isaiȩ.x.& non fuit qui moueret pennam.

דָּהָב Aurũ.per cognationẽ daleth cũ zain quasi זָהָב nã aurum chaldaice דַּהֲבָא nominat᷑.vide Onkelũ Gẽn.ij.vbi nascit᷑ aurꝫ,& aurꝫ terrȩ illius optimũ.dicit᷑ aũt ab hoc uocabulo מַדְהֵבָה aurũ tributariũ quo recognoscimus dominiũ. secundũ translationẽ quam legimus Isaiȩ.xiiij.quomodo cessauit exactor? quieuit tributum?

דָּהַם Stupefecit. obruit curis. inde est quod reperimus apud Iere/miam.xiiij. נִדְהָם idest consternatus mẽte. Hieronymus traduxit vagus.quare futurus es sicut uir uagus.hebrȩi uero exponunt attoni/

tus.ſtupidus. & quaſi ſyncopizans.

דהר Concuſſit. fremuit in morem equi iraſcentis.item clamauit. Nahum.iij. Vox impetus rotę,et equi frementis.

תדהר Sapinus . arbor picea . ſeu alia cedri ſpecies. Hieronymus traduxit vlmum,Iſaię.xli.Ponam in deſerto abietem vlmum & buxũ ſimul.noſtri hebręi fagum exponunt.

דוב Vrſus.ut threnorum.iij. Vrſus inſidians factus eſt mihi.

דוג Piſcator.mutatione iod in vau.Ezechielis.xlvij.Et ſtabunt ſup illa piſcatores.inde דוגה inſtrumentũ piſcatorium quo piſces ca/piuntur.tranſlatio noſtra quam nos legimus, neſcio quem feruorem ſignificari eo uocabulo uoluit.Amos.iiij. Et reliquias ueſtras in ollis feruentibus.Sed Aquila melius,et ad proprietatẽ linguę aptius inter/pretatus eſt,in lebetibus piſciculorꝫ. chaldaica tranſlatio piſcatoriam venationem intelligit.

דוד Patruus. hoc eſt patris frater.ut Leuitici.xxv. Qui uoluerit ex fratribus ſuis redimet eum aut patruus aut patruelis.

דוד Amatus.dilectus.ut Cantico.ij.Dilectus meus mihi et ego illi.

דוד Mamma. vber. ſecundum uulgatam tranſlationem Cantico/rum primo.Quia meliora ſunt ubera tua vino . Sed hebręi noſtri ex/ponunt.Meliores ſunt dilectiones & amores tui quam vinum.Nos autem vbera interpretamur Canticorum ſeptimo.Ibi dabo tibi ube/ra mea.& Prouerbiorum ſeptimo . Veni inebriemur uberibus . Sed iſtius varietatis cauſa eſt orthografię varietas . Nam pro amicicia uel dilectione ſcribitur cum vau.ſed pro vberibus ſine vau.

דוד Ahenum.ſiue caldarium ſeu magna olla. ut primo Regum ſe/cundo.Et mittebat eam in lebetem uel in caldarium . Hieronymus & ſeptuaginta tranſtulerunt cophinum . ut pſalmo octogeſimoprimo. Manus eius in cophino ſeruierunt.rectius ab olla tranſierunt . quod Hieronymus de hebraica veritate traduxit.Manus eius a cophino re ceſſerunt. Varietas hęc propter ſimilitudinem accidit literarum res et daleth.vt ſępe alias.

דודאי Violę Mandragorę.vt Canticorum.vij. Mandragorę dederũt odorẽ.Et Geñ.xxx.Reperit mãdragoras quas matri Lię dedit. & postea.nisi etiam mandragoras filij mei tuleris.

דוה Patiens.dolens.mœrens.vt threnorꝝ.i.Tota die mœrore cõfectam.maxime autẽ dicitur de patiente fluxũ.quasi זָבָה ut Leuitici xv.Ista est lex eius qui patit̃ fluxum seminis &c̃.et quę menstruis temporibus separatur.et quandoq; mutat̃ he litera in iod.ut threnorũ.i. Et cor meũ mœrẽs. inde nomẽ dolor.mœror.passio.angustia.ut Iob vi.Nunc prę angustia cibi mei sunt.assumit etiã quandoq; in principio mem.vt מַדְוֵי idest infirmitas seu passio.ut Deutero.vij. auferet dominus a te omnẽ languorem et infirmitates Aegypti.Significat etiam מַדְוֵי vestimenta.ut.ij.Regum.x.Et pręcidit uestes eorũ medias.videbimus in dictione mad.

דחה Eiecit.impulit.euertit.supplãtauit.detrusit.ut p̃s.xxxv. pro eo quod legimus.& angelus dñi coartans eos. Hieronymus rectius in psalterio de hebraica ueritate traduxit.Et angelus domini impellat.et p̃s.cxviij.Impulsus euersussum ut caderẽ. Hieronymus sic. Impulsus pellebar ut caderem.& p̃s.cxl. Qui cogitauerũt supplantare gressus meos.et p̃s.cxlvij.pro eo quod legimus.dispersiones Israelis congregabit.Hierony. traduxit melius de hebraica ueritate. Eiectos Israel congregabit.Item mutatione vau in iod דִיחַ Lauit. ut Isaię.iiij.Et sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

דוך Triuit.concussit seu quassauit.inde מְדוֹכָה mortarium Numeri.xi.Frangebat mola siue terebat in mortario.

דום Tacuit.siluit.ut Leuitici decimo.Quod audiens tacuit Aaron. inde דומה Cauerna.sepulchrum.infernus. ut psalmo nonogesimoquarto.Paulo minus habitasset in inferno anima mea. fortasse a fictione silentij.ut Virgilius in sexto.Dij quibus imperium est animarum umbręq; silentes.& chaos & phlegethon loca nocte silentia late. Item Hieremię.xlvij.Refrigerare et sile.

דין Certauit.diſceptauit.litigauit.iudicio cõtendit.iudicauit.ut Geñ vi.pro eo quod nos legimus.Non permanebit ſpiritus meus in homine in ęternum.hebraica ueritas habet ſecundũ Rabi Salomonẽ et lyrã nõ diſceptabit ſpiritus meus in ęternũ.quod ex chaldaica expoſitione licet intelligere.non erigetur generatio putrida contendere corã me in ęternum.Sed Rabi Iuda putat hoc ipſum uerbum a נדן eſſe deriuatum hoc loco,quod ſignificat uaginã.ut.i.Paralip.xxi.Pręcepit dñs angelo et conuertit gladium ſuum in uaginam.et aphęreſi locum eſſe quaſi dicat dominus.nõ uaginabitur ſpiritus meus in homine . quem imitatur Burgenſis in additionibus.quamuis eum quidã frater audaculus non intelligens neq̧ hebraicũ neq̧ gręcum, ſicut ſępe alias, ita in hac quoq̧ expoſitione multũ temere reprehẽdat . Sed ego non de ſententia ut theologus,ſed de uocabulis ut grãmaticus diſputo. Item contentionẽ & iudicialẽ quandam argumentationẽ ſignificant deriuata eius.ut.ij.Regũ.xix.Omniſq̧ populus certabat in cunctis tribubus Iſrael.ideſt quibuſdã contentioſis mediis argumentabaẽ . quod uideẽ Ionathas chaldęus probare,cum exponit certabat.i.liquidabat ſeu iuſtificabat.Inde cataſyncopen דן filius Iacob et Balę ancillę. unde cognominata eſt una de.xij.tribubus.Geñ.xxx.Iudicauit mihi dominus &c̃.et iccirco appellauit nomẽ eius Dan.&.xlix . Dan iudicabit pplm̃ ſuũ.et ſecundũ quotidianam conſuetudinẽ mutatõne uau in iod דין .i.iudex.ut p̃s.lxviij.Patris orfanorꝶ et iudicis uiduarũ. a uerbo דין ideſt iudicauit.ut p̃s.lxxij.Iudicabit populũ tuũ in iuſticia. ſimiliter Eccleſiaſtis.vi.Et non poſſit contra fortiorẽ ſe iudicio cõtendere. inde.

מדון Contentio.lis.rixa.ut Prouerbiorꝶ.xv. Vir iracundus ꝓuocat rixam.Item eiuſdem libri.xvi.Homo peruerſus ſuſcitat lites.et.xxi quam cum muliere litigioſa.Item eodem.quam cum muliere rixoſa. ideſt litium ſiue rixarum.

מדינה Prouincia.pręſidatus.ut Eſter.i. Super centũ.xxvij.Prouincias.et ſic dicitur a poteſtate iudicãdi.eoq̃d pręſes ſit iudex iudicũ.

דין Rigor.iudiciũ.nomẽ a ſuperiori uerbo deriuatum.ut Iob.xxxv.

pro eo quod legimus.Iudicare coram illo et expecta eum . Multi he/breorum exponunt,Iudicium coram illo.uel ultio.uel rigor.& in isto significato frequens est eius uocabuli usus apud magistros hebręorum, maxime autem cabalisticos.vnde est illud de angelorum locis ultionum & misericordiarũ.ut uidere licet in scholijs circa arborem decẽ numerationũ.ex qua illustris Ioannes picus Mirandulanus comes, ętate nostra omniũ nobilissimus philosophus,transtulit proprietatẽ clementię et iudicij in suis conclusionibus cabalisticis. Hiero.etiam hoc nomen traduxit causam scilicet quę agitur in iudicio.ut Iob. xxxvi. Causa tua quasi impij iudicata est causam iudiciũq; recipiens.pro quo hebręi legunt.Iudicium iniqui compleuisti &c.

דוץ Lętatus est.ut Iob.xli.pro eo quod legimus.Et faciem eius pręcepit egestas.hebręi exponũt.Et coram eo letabitur mœror, uel ante ipsum gaudebit dolor.& profecto non tantũ miror translationẽ quã/tum cõmentatorẽ nostrũ de lyra,qui pene semp transit perfunctorie. fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus . Sed laudo Aristotelis sententiam Amicus Plato maior amica ueritas.

דור Durauit.habitauit.incoluit.ut ps.lxxxiiij.quam habitare in ta/bernaculis peccatorum . pro habitare enim chaldaica expositio hoc vocabulum traducit.

דור Strues.Ezechielis.xxiiij.Compone quoq; struem ossiũ sub ea. Inde מדורה idest pyra rogus.ut eodem. Vę ciuitati sanguinum cuius ego grandem faciam pyram.

דור Aetas:duratio:generatio.ut Ecclesiastis.i. Generatio pręterit, & generatio aduenit.&pluraliter declinatur tam in masculino quam fœminino genere.deriuatũ fortasse a priori uerbo quasi quanto tempore homo in hoc sęculo hĩtat uel durat,ipa sit generatio uel ętas sua.

דוש Triturauit.Michęę.iiij.Surge et tritura filia Sion.et Isaię.xxv. Et triturabitur Moab sub eo sicut teruntur palęę in plaustro.Inde.

דיש Tritura.Leuitici.xxvi.Apprehẽdet messiũ tritura vindemiã.

דישון Pygargus . animal. Deutero.xiiij.Pygargum. orygem.alij nominãt vnicornem,eoquod Onkelus chaldęus trãstulerit רימא

רחה Pepulit.euertit.puertit.errare uel labi fecit. ad mala induxit. decepit.supplantauit.et est idem cũ superiori uerbo דחה ut psalmo xxxvi.Expulsi sunt nec potuerũt stare.et ps.cxl.Qui cogitauerũt supplãtare gressus meos.ĩde nomẽ ṽbale.ps.lvi.et pedes meos de lapsu.

דחן Milium.ut Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi frumẽtum et hordeũ & fabam.& lentem.& milium.& uiciam.

דחף Impetu festinauit.impulit.Ester.iij.Festinabant cursores qui missi erant.& eiusdem.vi.Et Aman festinauit.

דחק Oppressit.coartauit.coegit ui.ut Ioelis.ij. Vnusquisq; fratrẽ suum non coartabit.

די Sufficientia.abundantia.Malachię.iij.Et effudero uobis benedictionem usq; ad abundantiã.& Exodi.xxxvi.Eoq̃d oblata sufficerent & abundarẽt.& Leuitici.v.Sin aũt nõ potuerit offerre pecus .i. non sit sufficientia pecudis.Significat etiã satis.ut Isaię.xl.Et libanus nõ sufficiet ad succendendũ,et animalia eius non sufficient ad holocaustum idest non erunt satis.

די Transmigratio temporis.& comuniter sic reperit̃ cũ mem מדי idest de tempore in tempus.ut Isaię ultimo.Et erit mensis ex mense.et sabbatum ex sabbato.

די Syllabica quędam adiectio est.et pręsertim cum iungitur beth literę uel caph.ut Ieremię.li.& labores populoꝝ ad nihilum & gentiũ in ignem erunt.quasi diceret in די nihilum.& in די ignem.

דיה Miluus.ut Deutero.xiiij.Vulturem ac miluũ iuxta genus suũ. & plr̃ etiã fœmĩne.ut Isaię.xxxiiij.Illic cõgregati sũt milui alr̃ ad alteꝝ.

דיו Atramentũ.ut Iere.xxxvi.& ego scribebã in uolumĩe atramẽto.

דיק Antemurale . propugnaculum . munitio. ut Ezechielis.iiij.Et ędificabis munitionem.

דכא Contriuit.cõfregit.contudit. suppressit.humiliauit.ps. cxliij. Humiliauit in terra uitã meam.pro quo Hiero . in hebraica ueritate.

Confregit in terra uitam meã. ideſt cõtriuit. & p̃s.xxxiiij.Et humiles ſpiritu ſaluabis.rectius Hieronymus.Et confractos ſpiritu ſaluabit. & quandoq; inuenitur poſitum vau pro aleph.

דכה Contriuit.quaſſauit.humiliauit.ut p̃s.li. Cor contritũ et humiliatũ deus nõ deſpicies. & in eodẽ. Et exultabũt oſſa humiliata. & ſignificat idem cum uerbo ſuperiore.

דך Egenus.inops.pauper.p̃s.ix. Et factus eſt dñs refugiũ pauperi. Cuius ſynonyma ſunt מסכן דל אביון עני et רש

דוכיפת Gallus ſylueſtris.uel ſecundum noſtram tranſlationem vpupa.ut Leuitici.xi. Vpupam quoq; et ueſpertilionem.

דלל Exhauſit.attenuauit.exiccauit.Iſaiȩ.xix.Attenuabuntur & ſiccabuntur riui fluminum.

דל Miſer.pauper.inops.ut ſupra.& Leuitici.xiiij.Quod ſi paup̃ eſt & nõ poteſt manus eius inuenire quȩ dicta ſunt. declinat̃ maſculine et fœminine additis terminationibus.inde דלת nomẽ collectiuũ paupertas,ſicut iuuentus apud latinos.ut.iiij.Regũ ultimo. Et de pauperibus terrȩ reliquit uinitores et agricolas. vbi hebraice collectiue ponitur.& de paupertate terrȩ,ideſt de congregatione pauperum.

דלת Cȩſaries. coma. ut Canticorum. vij.Et comȩ capitis tui ſicut purpura regis.

דלג Tranſiliuit.ſaltauit.Canti.ij.Ecce iſte uenit ſaliens in mõtibus, tranſiliens colles.& Iſaiȩ.xxxv. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus.

דלה Hauſit aquam.Exodi.ij.Inſuper et hauſit aquam nobiſcum.& paulo ante.Quȩ uenerant ad hauriendam aquam.

דלי Situla.ut Iſaiȩ.xl.Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulȩ.

דלה Eleuauit.ſuſtulit.Iſaiȩ.xxxviij.Attenuati ſunt oculi mei.pro q̃ hebrȩi exponũt.Eleuati ſunt oculi mei.ſecundũ Dauid Kimhi in com

mentariis ſuper Iſaiam.Ionathas chaldęus interpretatur erectionem.

דלה Faſtigiũ.culmẽ.ſecundũ aliquos Iſaię.xxxviij.Dũ adhuc ordi rer ſuccidit me.pro a ſummitate.alij a languore et miſeria.

דלה Erexit. eleuauit. ut p̃s.xxx.Exaltabo te dñe quoniã ſuſcepiſti me.pro quo hebręi exponũt.quoniã eleuaſti me.q̊d putarẽt aliqui cõ cordare dicendo ſuſcipere eſt ſurſum capere,hoc eſt eleuare. niſi.lxx. traduxiſſent elabes ſimplicit᷑.i.cępiſti.Hiero.traduxit,quoniã ſaluaſti me.Rabi Iacob filius Eleazari ſcribit p patha ſub daleth.Prouer .xxvi vbi nos habemus.quomõ pulchras fruſtra habet claudus tibias,ſic in- decẽs eſt in ore ſtultorꝵ parabola,hebręi legũt.erigite crura a claudo & parabola in ore ſtultorum.

דליות Rami.palmites.frondes.Ezechielis.xvij.Reſpicientibus ra mis eius ad eam.& infra.palmites ſuos extendit ad illam.

דלח Turbauit.Ezechieł.xxxij.& nõ conturbabit eas pes hominis vltra,necꝫ ungula iumentorum turbabit eas.

דלף Stillauit.ut Iob.xvi.Ad deũ ſtillat oculus meus.& p̃s.cxix.pro eo q̊d trãſlatio.lxx.habet.Dormitauit aĩa mea prętedio.Hiero. de he braica ueritate rectius traduxit ſic.deſtillauit anima mea pręſtulticia.

דלק Perſecutus eſt.ſuccẽdit.Abdias. & erit domus Iacob ignis,& domus Ioſeph flamma,& domus Eſau ſtipula, & ſuccendent in eis.& Prouer.xxvi.pro eo q̊d habemus ſic.labia tumẽtia cũ peſſimo corde ſociata.hebręi legũt.labia ardẽtia uel pſequentia. inde nomẽ uerbale ardor.Deu.xxviij.Percutiet te dñs egeſtate.febre.frigore. et ardore. ſignificat etiã pſequi.ut Gẽn.xxxi.et ob q̊d pc̃tm̃ meũ ſic exarſiſti poſt me.,p q̊ hebręi legũt.q̊d pc̃tm̃ meũ q̊d inſequutus es poſt me.& hęc ęquocatio diuerſitatẽ facit in trãſlationibus.p̃s.x.Dũ ſuperbit impius incendit᷑ pauper.vel ſecundũ Hiero.de hebraica veritate,In ſuperbia impij ardet pauper.q̊d hebręi ſic legũt.In ſuperbia nocentiũ perſecu- tionem patitur pauper ſeu fugatur.

דלת Oſtiũ.ianua.ut Exodi.xxi.& applicabit᷑ ad oſtiũ et poſtes.&

Geñ.xix.Egressus ad eos Lot ac post tergũ claudens ostiũ. & pluralit᷑ declinat᷑ cũ masculina et fœminina terminatõne.et inuenit᷑ per apoco pen דַל ps̃.cxli.Et ostium circumstantię labiis meis. quod Hierony mus traduxit.Serua paupertatem labiorum meorum.

דָם Sanguis.ut Geñ.ix.Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.& pluraliter secundũ hebręos Geñ.iiij.pro eo quod habemus.vox sanguinis fratris tui clamat ad me.illi legunt.vox sanguinum fratris tui clamãt ad me.in plurali numero.quãuis Onke lus chaldęus etiã nobiscũ singulariter traduxerit. sic comuniter apud nos in singulari transfertur, vbi apud hebręos in plurali ponitur.ut Zacharię.ix.Et auferam sanguinem eius de ore eius.nisi quando cri men capitale et pœnam ultimi supplicij significat. ut ps̃.li. Libera me de sanguinibus.idest a pœna sanguinis.et etiã singulariter.quod Hie ronymus noxã interpretatus est.Numeri.xxxv. Absq; noxa erit qui eum occiderit.sic et pluraliter.Deutero.xix.Ne sis sanguinis reus. q̊d de uerbo ad uerbũ hebraice legit᷑.eritq; super te sanguines.i.ultimum supplicium seu pœna sanguinis.significat etiam דָם vinum rubeum. ut Deuteronomij.xxxij.Et sanguinem vuę biberent meracissimum.

דָמַם Quieuit.siluit.expectauit.threnorũ.iij.Bonum est prestolari cum silentio salutare domini.& ps̃.cvij.Et statuit ꝓcellã eius in aurã. quod Hiero.traduxit.Statuet turbinem in tranquillitatem.idest silen tium uel quietem.sic Iosuę.x. pro eo quod nos habemus. Sol contra Gabaon ne mouearis.hebręi legunt.Sol contra Gabaon quiesce uel sile uel expecta.tunc sequit᷑.& stetit .i. quieuit.Inde id q̊d in ps̃. lxij. le gimus. Nonne deo subiecta erit anima mea.Hieronymus de hebrai ca ueritate transtulit.Attamen ad deum silẽtium anima mea.et infra. Verumtamen deo subiecta esto anima mea. verius multo Hierony mus. Verumtamen deo tace anima mea.

דָמָה Assimilauit.similis factus est.ut ps̃.cxliij.homo uanitati simi lis factus est.& Ezechielis.xxxi. Cui similis factus es in magnitudine tua. Inde דְמוּת similitudo.Geñ .i.Faciamus hominem ad imagi

nem nostram secundum similitudinem nostram. cuius proprietatem Moyses egyptius libro perplexorum primo explicauit. Significat etiã excidit. proiecit. diruit. vastauit. compescuit. consumpsit. finiuit. Oseæ x. Transire fecit Samaria regem suũ. vbi translatio. lxx. melius, scilicet. Proiecit Samaria regem suum. et eiusdem. xi. vbi nos legimus. Sicut mane transiit pertransit rex. lxx. habent. Mane proiectus est rex. Quod varie quidem in multis locis transferunt multi. ut Osee. iiij. Nocte tacere feci matrem tuam. pro quo. lxx. Nocti assimilaui matrem tuam. hebręi exponunt. Compescui congregationem tuam. sic Sophonię. i. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta. Assimilatus est om̃is populus Canaan. hebręi exponunt. Excisus. perditus. et deuastatus est. ut dicit Dauid kimhi in cõmentariis super duodecim. Solent itaq; promiscue interpretari tam a superiori isto quam ab illo uerbo deriuata. ut Isaię. vi. Vę mihi quia tacui. secundum hebręos. Fœdatus & deuastatus sum. Aliter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere. ut p̃s. xlviij. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare. ut p̃s. l. Existimasti inique quod ero tui similis. & Hieronymus sic. Existimasti me futurum similem tui.

דמיון Similitudo. ut p̃s. xvij. pro eo quod nos legimus. Susceperũt me sicut leo paratus ad prędam. hebraica ueritas habet teste Hieronymo. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prędam.

דמן Sterquilinium. ut Ieremię. viij. In sterquilinium super faciem terrę erunt.

דמע Plorauit. lachrymatus est. ut Ieremię. xiij. Plorãs plorabit & deducet oculus meus lachrymã. vbi et uerbũ et deriuatũ inde nomen inuenies. significat etiã liquorẽ. Exodi. xxij. pro eo q̃d nos habemus: Decimas et primitias tuas nõ tardabis offerre. exponũt hebręi. plenitudinẽ tuã scilicet frugũ: et liquorẽ tuũ scilicet uini uel olei ne differas.

דמשק Damascus. Amos. iij. In plaga lectuli et in damasci grabato. vbi plures hebręorũ magistri uolũt daleth abundare quasi syllabicã adiectionẽ, ut alias sępe inuenit quod supra docuimus. vt sit sensus super cruribus seu sustentaculo grabati. & Genesis. xv. Et filius procuratoris domus meę iste damascus Eliezer.

דנג Cera.ut Micheę primo.Sicut cera a facie ignis.

דעך Contriuit.extinxit.consumpsit.Prouerbiorum.xx.Qui maledicit patri suo et matri extinguetur lumē eius in mediis tenebris. & Isaię xliij.Contriti sunt.quasi linum extincti sunt. et pro eo quod habetur psalmo.cxviij.Circumdederunt me sicut apes. exarserunt sicut ignis in spinis.quodq; Hieronymus traduxit. Extincti sunt quasi ignis spinarum.hebręi legunt.consumpti sunt et dissipati.

דפי Opprobrium.vitium.calumnia.scādalum. ut ps.l.Et aduersus filium matris tuę ponebas scandalum. Hiero. traduxit opprobrium.

דפק Pulsauit.Canticorum.v. Vox dilecti mei pulsantis.& Genesis xxxiij.Quas si plus in ambulando fecero laborare moriētur uno die. verius sic.Et pulsatę uno die morientur.

דקק Attenuauit.subtiliauit.comminuit.contriuit.ut Exodi.xxxij.Cō bussit et cōtriuit.& Isaię.xxix.Et erit sicut puluis tenuis.& ps.xviij. Vt lutum platearum delebo eos.Hiero.proiiciā eos.hebręi attenuabo uel conterā eos.aliqui hebręorum errore similitudinis vau et res dicunt euacuabo eos.

דק Tenuem habens pellem super pupilla oculi.quod Hieronymus lippus transtulit.Leuitici.xxi.Si gibbus si lippus.

דוק Pellis.membrana.cutis.tela aranearum.Hieronymus traduxit nihili. Isaię.xl.qui extēdit uelut nihili cęlos. Lyra exponit telā. hebręi cortinam.seu pelles.

דק Exiguus.tenuis. puluis.propter subtiliationem. ut Isaię.xl.Ecce insulę quasi puluis exiguus.

דיק Tormentum bellicum.quod bombardam uocant, eoquod cō terat et comminuat muros.quod Hieronymus munitionem transtulit.Ezechielis.xxvi.Et circumdabit te munitionibus.

דקר Perfodit. transfixit. confixit. Zacharię.xij.& aspicient ad me quem confixerunt. et Numeri.xxv. Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierem.

דר Lapis precíosus.ut Ester primo.Super pauimentum smaragdi-

no & pario ſtratum lapide.& dicunt eum lucere ſicut meridiem.unde nomen accepit.Nam דָּרוֹם ſignificat meridiem.

דְּרוֹר Libertas.remiſſio.Leuitici.xxv.Et uocabis remiſſionẽ cunctis habitatoribus terrę tuę.Inde quod eſt liberum uocatur דְּרוֹר vt Exodi.xxx.Sume tibi aromata prima myrrhę electę,ideſt eius quæ libere fluit atq; ſua ſponte,non demum inciſo cortice.Inde quędã auis dicta eſt דְּרוֹר quam quidam irundinem uocant.quia apud homines etiam in domibus libere nidificat abſq; ullo timore.ſicut Burgeñ. in additione pſalmi.lxxxiiij.ſentit.tranſlatio.lxx.interpretatur trygona ideſt turturem.ſed Hieronymus auem,genus pro ſpecie.

דְּרָאוֹן Opprobrium.Danielis.xij.Alij in ignominiam et opprobriũ ſemper.q̊d orthographia decepti tranſtulerunt.vt uideãt ſemp.

דָּרְבָן Stimulus.primo Regum.xij.Vſq; ad ſtimulum corrigendũ.

דְּרָג Gradus ſuper muros ſeu in turribus,ut ſupra diximus in uerbo גֵּרֶם Inde Hieronymus maceriã traduxit.Canticorꝫ.ij.In cauernis macerię.& Ezechielis triceſimooctauo tranſtulit ſepes . Et cadent ſepes et omnis murus.Sed poſtea in commentariis ſe corrigens,exponit munitiones.quod rectius idiomati conſonat.& Lyra dicit fortalicia.quæ Ionethas chaldęus appellauit magdalaia . Sunt autem ſecundum Rabi Salomonem petræ erectæ & impendentes quaſi caſuræ videantur.Onkelus chaldęus nominat gradus dragin Exodi vigeſimo.Non aſcendes per gradus.

דַּרְדַּר Sentis. ſpina. carduus. Geneſis.iij.Spinas et tribulos germinabit tibi.

דָּרַךְ Inceſſit.iuit.calcauit.ambulauit.Deute.i.et ipſi dabo terrã quã calcauit.et Nũeri .xxiiij.Orieť ſtella ex Iacob.q̊d hebręi legũt.Inceſſit ſtella de Iacob.ſed Onke.exponit chaldaice.q̊d eleuabiť rex de domo Iacob. Itẽ ſignificat direxit. hoc eſt recte fecit incedere.ut p̃s.xxv.Di-

riget mansuetos in iudicio.& in eodem.dirige me in ueritate tua.

דֶּרֶךְ Via.ut Numeri.xxi.Via regia gradiemur.& ps̄.i.Via pecca
torū peribit.et Ezechielis.xix.Vnūquemq̄ iuxta uias suas iudicabo.
Inde uerbum Abacuk.iij.Viam fecisti equis tuis in mari.

מִדְרַךְ Vestigium.ut Deutero.ij.Quantum potest unius pedis
calcare uestigium.

דָּרַךְ Traxit.tetendit.ut threnorū.ij.Tetendit arcum suum quasi
inimicus.& ps̄.lxiiij.Intenderunt arcum rem amaram.Hieronymus,
Tetenderunt sagittas.

דַּרְכְּמוֹן Drachma uel solidus.ut Esrę.ij.Auri solidos quadraginta
millia & mille.

דָּרוֹם Meridies.ut Deuteronomij.xxxiij.Mare & meridiem possi-
debit.et idem est quod נֶגֶב uel תֵּימָן

דָּרַשׁ Quęsiuit.ut Leuitici.x.Cū quęreret Moyses,exustū reperit.

דָּשָׁא Pullulauit.germinauit.herbam fecit.Ioelis.ij.Quia germina
uerūt speciosa deserti.Inde דֶּשֶׁא herba tenera et recens orta.Geñ
primo.Germinet terra herbam uirentem.ea enim herba quando tra
ctu temporis consolidata fuerit dicitur עֵשֶׂב

דָּשֵׁן Pinguescebat seu pinguefactus est.ut Deutero.xxxi.Cumq̄
comederint et saturati crassiq̄ fuerint.inde pinguedo per sex puncta.
psalmo.lxiij.Sicut adipe et pinguedine.

דֶּשֶׁן Cinis.ut Leuitici primo.In loco in quo cineres effundi solēt.
hebraice.In locum cineris.vnde uersum hunc psalmi.xx.Et holocau-
stum tuum pingue fiat.exponunt hebręi quidā.& holocaustum tuū
incineretur semper.

דָּת Lex.constitutio seu ius.Ester.i.Scientiū leges ac iura maiorum.

חה

h dolentis interiectio, cui sępe additur in principio aleph.
a vt Ioelis primo. Aa diei. Et Ieremię primo. Aa domine nescio loqui.

הֵא Ecce. ut Genesis quadragesimoseptimo. pro eo quod legimus. Accipite semina & serite agros. hebraica ueritas sic habet. Ecce uobis semen, serite terram.

הָבַל Vacauit. euanuit uel vanus factus est. Inde vanitas uel uacuũ. quæ dictiones ambæ in una sententia inueniuntur. Ieremiæ secundo. Et ambulauerunt post uanitatem, & vani facti sunt. Sic Ecclesiastis primo capitulo. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. idest adnihilatio quædam.

הָבְנִי Aliȷ Elephantem. aliȷ pauonem. aliȷ arborem uocant hebenum. & ideo uarie transferunt locum hunc Ezechielis vicesimoseptimo. Dentes eburneos & hebeninos comutauerunt in precio tuo. Septuaginta. Dentes elephantinos & iȷs qui introducebantur reddebas merces tuas. Hieronymus in commentariis exponit. Dentes eburneos eloquentiæ candorem pollicentes, verumtamen hebenini sunt idest nigri coloris.

הֹבֵר Astrologus. Quod Hieronymus iuxta Symmachum & Theodotionē Augurem interpretatur. aliȷ aruspicem. Isaię quadragesimoseptimo. Saluent te augures cęli qui contemplantur sydera. Rectius septuaginta sic traduxerunt. Saluam te faciant astrologi cęli.

הַבְהַב Oblatio. donum. munus. Osęę octauo. Hostias offerent. quod septuaginta sic. Simulant hostias. & secundum Dauid Kimhi in comentariis super duodecim putatur ortum esse uocabulum a יָהַב idest obtulit. adduxit. attulit. per geminationem sic dictum.

הָגָה Dissertauit. meditatus est. disputauit. ratiocinatus est. locutus est. sonos seu uerba composuit. ut psalmo septuagesimoseptimo. Et meditabor in omnibus operibus tuis. & psalmo. cxv. Et non clama

bunt in gutture ſuo. quod non eſt recte tranſlatum de ſeptuagin- ta qui grece traduxerũt φωνισουσιν phoniſuſin debebat igitur iuxta proprietatem grecitatis dicere,non vociferabunt vel loquentur, vel modulabũtur.ſed Hieronymus de hebraica ueritate cõmodius inter- pretatur.Nõ ſonabunt in gutture ſuo.nos exponere poſſumus. non diſſertabunt.vnde logicã.rhetoricam.et poeticã.hebrei ſub uno artis vocabulo cõprehendentes הגיון nominant quaſi ut Cicero ait in topicis rationem diſſerendi. ſeu etiã modulos ſiue ſonos effingendi. quod Hiero.meditationẽ traduxit.p̃s.xix.Et meditatio cordis mei in cõſpectu tuo ſemper.Iſaie.lix.Locuti ſumus de corde uerba mẽdacij. Et in eodem ca.Quaſi columbe meditãtes gememus. nam columbarum et turturum uox dicitur gemitus.Inuenitur etiam geminato gimel p̃s. xxxix.In meditatione mea exardeſcet ignis.

הגה Abſtulit.amouit.ut Iſaie.xxvij.pro eo quod nos legimus. me ditatus eſt in ſpiritu ſuo duro per diem eſtus.docti hebreorũ magiſtri legunt abſtulit ſcilicet fructus in uento ſuo duro per dies orientales. vnde eſt illud Prouerbiorum. xxv. Aufer rubiginem de argento.& aufer impietatem de uultu regis.

הגן Directum.paratum.ſecundum Rabi Ionam.ut Ezechielis.xlij. pro eo quod nos legimus. Que uia erat ante ueſtibulum ſeperatum per uiam orientalem ingredientibus.magiſtri hebreorum ſic legunt. Oſtium in capite uie,e regione antemuralis recta.hoc eſt directe uer- ſus pomerium ſiue peribolum uia ſubſolana ingredientibus. Noſter Lyra cum multis aliis interpretibus hoc loco proprietatem uocabuli non accurate aſpexit.exponit enim clauſuram organizationis putans hic הגינה idem eſſe quod נגינה inſtrumentum muſicum. quod ipſe appellat organum in titulo pſalmi quarti. Ad uictoriam in organis pſalmus Dauid.Et utitur longa perifraſi ad unius tantum uo cabuli errorem colorandum.quanquam et Hieronymus quoqꝫ illud capitulum ſe neſcire fatetur,propter interpretationum obſcuritatem. allegans illud Socratis.Hoc ſcio quod neſcio.

הד Sonitus ſeu ſtrepitus.et uerius reſonantia ſiue echo. vnde illud Ezechielis.vij. Prope eſt dies occiſionis et nō glorię montium. quod Symmachus traduxit.Prope eſt dies feſtinatōnis et nō recraſtinatio/nis.et.lxx.ſic.appropinquauit dies nō cū perturbatione neq; cum do/loribus.Theodotion autem.Prope eſt dies famis non glorię montiū. Sed huius idiomatis periti ſic interpretantur.prope eſt dies clamoris. eiulatus.ſeu luctus.et nō echo uel ſonitus montiū. talis enim fictus & non uerus eſt hominū ſonus,qui inter altiſſimos montes uocē noſtrā imitari conatur.vnde הידד ideſt clamor ſeu ſtrepitus.quod Hiero celeuma tranſtulit.Ieremię.xxv.Celeuma quaſi calcantiū concinetur. ita enim uulgo dicitur,quamuis apud gręcos mediante s regulariter celeuſma ſcribēdum ſit.Eſt aūt celeuſma clamor nautarū et mutua co/hortatio.ut apud Martialē.Lętos tīgitis ad celeuſma remos. traduxit etiam Hieronymus alias idem uocabulū pro uoce calcantium. ut Iſaię xvi. Vox calcantium irruit.vocem calcantium abſtuli.

הדה Poſuit.extendit.porrexit.miſit.ut Iſaię.xi.Et in cauernam re/guli qui ablactatus fuerit manum ſuam mittet.et inuenitur quandoq; he primę ſyllabę mutari in iod ſecundū doctrinā Rabi Iudę qui expo/nit dictam ſententiam ſic.Et in cauernam reguli ablactatus mittendo mittet, aut ponens ponet.ſicut threnorum.iij. Et poſuerunt lapidem ſuper me.de hoc infra dicemus in litera iod.

הדך Conculcauit.cōtriuit.ut Iob.xl.Et cōtere impios in loco ſuo.

הדם Scabellum.Iſaię.lxvi. Terra autem ſcabellum pedum meorꝫ. & p̄s.cx.Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

הדס Myrtus. ut Nehemię .viij.Frondes myrti et ramos palmarū. & Iſaię.lv.pro vrtica creſcet myrtus.

הדף Pulſauit.ꝑpulit ſeu impulit.Numeri .xxxv . Si per odiū quis hominē impulerit.& alibi Hieronymus deleuit interpretatus eſt,ma/gis ſenſum de ſenſu,quam uerbum e uerbo.Deuteronomij.vi. Vt de leret omnes inimicos tuos coram te.

הדר Decorauit. glorificauit. honorauit. Leuitici .xix. Et honora

perſonam ſenis.& Danielis.v.Deum qui habet flatum tuum in manu ſua non glorificaſti.Inde nomen הָדָר idest magnificentia . gloria. decor.ſiue honor.ut p̃s.cxlv.Magnificentiam glorię ſanctitatis tuę lo quent.quod aliquanto comodius traduxit Hieronymus . Decorem glorię magnitudinis tuę et uerba mirabilium tuorum loquar . niſi q̃d hod laudem & confeſſionem ſignificat,non magnitudinem . Item Da nielis quarto.Et in gloria decoris mei.

הֲדַר Decor.et ſcribitur ſex punctis.ut Danielis.xi. Et indignus de core regio.lxx.traduxerunt lamprotis ideſt claritudo ſeu ſplẽdor. p̃s. cx.In ſplẽdoribus ſanctorum.quod Rabi Salomon gallus exponit ſic. Hoc tibi contigit in puritate claritudinis ſanctę,quę fuerat in te ab ute ro matris tuę.Hiero.in pſalterio hebraicę ueritatis intellexit res literã pro daleth.qua ſimilitudine abductus,interpretatus eſt. In montibus ſanctis.& aſſumit in fine he aſpirationẽ,ſiue coniunctim thau,fitq; fœ minini generis.ut Prouerbiorum.xiiij.vbi tranſfertur pro dignitate. In multitudine populi dignitas regis.

הֲדוּרִים Amfractus et abrupta uiarum.& circuitus et ambages. quod Hieronymus traduxit glorioſos.Iſaię.xlv.Et glorioſos terrę hu miliabo.ſed Ionethas chaldęus ſuraia.vnde illud exponunt hebręi ſic. Et abrupta uiarum ęquabo.

הוֹי Vę.heu.Amos.v.Et in cunctis quę foris ſunt dicetur vę uę.

הוּא Hic.hoc.idem.uel ipſe.ut Geneſis.xliiij.Qui furatus eſt cyphũ ipſe ſit ſeruus meus,vos autem abite.

הוֹד Laus.confeſſio.ut primo Paralip.xxix.Tua eſt domine magni ficẽtia et potẽtia.et gloria atq; uictoria.& laus.& p̃s.ciiij. Confeſſionẽ & decorem induiſti.omnia ab eo deriuata ſignificant virtutem et ma- gnidecentiã et confeſſionẽ.Inde יְהוּדָה ſcilicet a cõfeſſione laudis ac laudatione.Gẽ.xlix.Iuda te laudabunt fratres tui.

הוֶֹה Erat.fuit.ut Eccleſiaſtis.ij.pro eo quod tranſlatio noſtra habet. Quid enim proderit homini de uniuerſo labore ſuo.hebręi legunt. Nam quid eſt homini de uniuerſo labore.Et Ezrę quinto.Templum

quod erat extructum.et eiusdem.iiij.Nam et reges fortissimi fuerunt in Ierusalem.& sępe mutatur vau in iod et econuerso.ut infra dicetur in חַיָּה

הַוָּה Corruptela.peruersitas.quod Hieronymus desyderiũ trãstulit,fortasse putãs esse ab אִוָּה de q̊ superius tractauimus.ut Michee vij.Et magnus locutus est desyderium animę suę.nam aliter traduxit in p̄s.xxxviij.de hebraica ueritate.Et inuestigantes mala mihi,loquebãtur insidias.sed cõmodius ante eum.lxx. matęotitas idest uanitates interpretati sunt.& Isaię.xlvij.putauerunt recte dici foueam in quam quis incidit.quod esse potest descriptio peruersitatis. verũtamen illic Hieronymus aliquãto melius sic enũciauit. Irruet super te calamitas. hebręi autẽ hoc mõ.Et cadet in te p̃uersitas quã nõ poteris expiare.

הוֹי Vę.ut Ieremię.xxij. Vę frater et vę soror.non plangent eum.vę domine et uę inclyte. & inuenitur per defectum literę iod.ut supra. Hieronymus super Isaiam.xxix.scribit eam interiectionem quãdoq; vocatiuo casu dici.

הוֹן Copia diuitiarum.Prouer.xiij.Est quasi pauper cum in multis diuitiis sit.quod paulo inferius substantia transfertur.ut substantia festinata minuetur.significat etiam satis uel sufficientia. Prouerbiorum xxx.quartum q̃d nunq; dicit sufficit.et ignis uero nunq; dicit sufficit

הָזָה Dormitauit.quod uocabulũ circumlocutus est Hieronymus. Isaię.lvi. Videntes uana.dormiẽtes.et amãtes somnia.Et.lxx.sic.Somniantes.lectulum amantes.dormitantes.

הִי Vę.hei.uox doloris.vt Ezechielis.ij.Et scriptę erant in eo lamentationes & carmen & uę.

הִיא Hęc.illa.ipsa.& sępe capitur pro participio seu uerbo substantiuo.ut Gen̄.xij.Quare non indicasti mihi quod uxor tua esset.

הָיָה Fuit.erat.Gen̄.x.hic erat robustus corã dn̄o.verbũ substãtiuũ.

הָיָה Corrupit.destruxit.adnihilauit.et in passiuo euanuit. periit.fugit.Danielis secundo.Et somnus eius fugit ab eo.

היך Quomodo.primo Paralip.xiij.Quomõ possum ad me introducere arcam dei.Et conuertit he in aleph.de quo uocabulo dixi superius in prima litera.

הים Perdidit.interfecit.& inuenitur per syncopam iod literę. Deuteronomij.vij.Et interficiet illos donec penitus deleat̃. ubi ultimum mem non de substantia uerbi,sed pronomẽ relatiuũ pluralis numeri est.& in sententia prędicta inuenies eius nomen uerbale.

הים Clamauit.fremuit.cõturbauit.cõmouit. tumultuauit.rumores fecit.ĩpetuose rumigerauit.ut ps̃.lv.pro eo q̃d nos legimus.Contristatus sum in exercitatiõe mea et cõturbatussum.hebraica ueritas habet. Lamentabor in sermone meo et tumultuabor . Quod Hiero. futurũ mutans in pręteritũ traduxit sic. Humiliatussum in meditatione mea et conturbatus.& Ruth.i.vbi hoc uerbũ perifrasticos circumlocutus est interpres dicens.Quibus urbem ingressis,velox apud cunctos fama percrebruit.cum sic hebraice legatur.Et factum est cum uenirent in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis,et dixerũt . Num hęc est Noami?

הין Voluit.paratus fuit.ut Deutero.i.Cumq́ instructi armis pergeretis in montẽ.pro quo hebręi legunt.Voluistis ascendere montem. vel parati eratis ascendere.

הין Mensura liquorum.ut Exodi.xxix.Et quartam partem hin:

היכל Regia.palatiũ.domus dominica.quã Gręci kyriakin, Germani kyrchen.Latini templum uocãt.iij. Regũ.vi. Et porticus erat ante templũ.et cętera illic similia.addit̃ aũt sępe iod post he per prothesin, et fit quatuor literaꝝ.sed nunq́ est nisi dictio dissyllaba.declinat̃ autẽ in plurali tã masculine quã fœminine. Et nota dñm per Ieremiam ter hoc nomẽ ꝓtulisse. Ieremię.vij.Nolite cõfidere in uerbis mẽdacij dicentes . Templum domini templum domini templum domini est. Nihil enim spiritussanctus frustra loquitur.

הכר Obruit.stupefecit.adduxit in admirationẽ uel in alienationẽ mentis.attonitum fecit. Quod Hieronymus oppressit interpretatur. Iob.xix.Et non erubescitis opprimentes me.

הָלַל Laudauit.laudem dixit.ut p̃s.cxix.Septies in die laudem dixi tibi.& p̃s.cl.Om̃is spiritus laudet dñm.ubi ponit̃ הַלְלוּ יָהּ inde allelu ia,duę sunt dictões hallelu uerbũ imperatiui modi pluralis nu meri. ia uero est unũ de diuinis nominibus.et significat deũ siue dñm. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia ca. de sacra vnctione.Allelu ia significat laudate dñm . Consueuerũt aũt verbũ hoc et gręci et latini sine aspiratione tam in pricipio quã in fine scribere.eo q̊d tantũmodo hebraica penes nos aspirant̃ ea,quę p heth idest dasian hoc est forti aspiratione scribunt̃.cętera quę psilen habẽt. idest quę per he scribuntur,apud nos carent aspiratione. vnde cũ he- bręi dicant halleluiah.nos scribimus alleluia.

הָלַל Insaniuit.inique egit.p̃s.lxxv.Dixi iniquis nolite inique agere. quod Hiero.traduxit.Dixi inique agẽtibus.nolite inique agere. Alij exponũt.stolidis stolide agere siue stulte. iuxta paradoxũ Ciceronis. Omnes stultos insanire.Inde insania et stulticia et error הוֹלֵלוֹת vt Ecclesiastis.vij.Et ut cognoscerẽ impietatẽ stulti,et errorẽ ĩpruden tium.& eiusdẽ.x. Initiũ uerborꝝ eius stulticia, et nouissimũ oris illius error pessimus.Ex deriuatis huius et superioris uerbi ꝓpter literarũ vtriusq; similitudinẽ sępe cõtingit interpretationũ uarietas.ut p̃s .cij. Et qui laudabãt me aduersum me iurabãt.Hiero.sic. Exultãtes per me iurabãt.hebręi nostri sic.Insultãtes mihi uel infatuãtes me,cõtra me iu rabãt.Inde illud Nahũ.ij.In itineribus cõturbatę sunt quadrigę.pro q̊ lxx.interpretes traduxerũt.cõfundentur currus. pro inique agentur. idest ducentur currus.

הָלַל Splenduit.luxit.Iob.xxix.Quando splendebat lucerna eius su per caput meũ.vbi solum ponitur unum l fortificatum per dagges & hirek in prima.est enim officium dagges ut cõpleat defectus. de quo plenius in arte grammatica.& Isaię .xiij. Quoniam stellę cęli et splen- dor earum non expandent lumẽ suum.de q̊ superius uide in אָהַל

הָלְאָה Trans.ultra.Amos.v.Et migrare uos faciam trans dama-

ſcum.& ab eo fit etiã uerbũ.ut ſi dicerẽ ab ultra ultrare,ſicut ab intra intrare.Micheę.iiij.ꝓ eo quod nos legimus. Et eam quę laborauerat in gentẽ robuſtam.hebraica ueritas habet,ſi latine dicere liceret.Et ulterioratã in gentem robuſtã.q̊d.lxx.volentes exprimere traduxerũt. Et repulſam hoc eſt procul pulſam in gentem fortem. ſignificat igitur remote tam a loco quam a tempore.

חָלָה Inique egit. praue geſſit..idem cum ſuperiori uerbo חָלַל in ſecundo eius ſignificato.Iob.iiij.Et in angelis ſuis reperit prauitatẽ.

הָלַךְ Tranſiuit.iuit.ambulauit.abiit.p̃s.i.Beatus uir qui non abiit. Et p̃s.cxix.Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini.& p̃s lxxiij.Et lingua eorũ trãſiuit in terra.Inde nomẽ uerbale הֲלִיכוֹת Iter.ambulatio.Habacuk.iij.Ab itineribus ęternitatis eius.

הָלַם Quaſſauit. concuſſit. Hiero.interpretatur cecidit penultima producta.Iudicũ.v.Vngulę equoꝝ ceciderũt ideſt percuſſerũt. Sed ſecundũ magiſtros hebręorũ de equo qui quatit ungulam uelociter currendo dicitur הָלַם Sed cũ quatit non currendo dicit̃ דָהַר ut ſupra in daleth.Item ſignificat peſſundare. conculcare. Iſaię.xvi. Domini gentium exciderunt pro conculcauerunt.

הוֹלֵם Percutiens ſiue percuſſor.a ſuperiori uerbo deriuatũ nomẽ vt Iſaię.xli. Percutiens malleo eũ q cudebat tũc tẽporis. ab הָלְמָה Iudicum quinto.Percuſſitq; Siſaram.

הַלְמוּת Malleus.ut uerſu ſupradicto Iudicum quinto.Et dexterã ad fabrorum malleos.

הָלוֹם Lapis precioſus.quem nominauit tranſlatio noſtra Iaſpidẽ. Exodi.xxviij.In ſecũdo carbũculus ſapphirus et iaſpis.vbi legitur hęc dictio per ꝓtheſim iod.ſed ſcribit doctiſſimus Abraham filius Ezrę, quod hiſpanus quidam in literis excellentiſſimus dixerit hunc lapidẽ

eſſe adamāta,ſic nominatū q̊d frāgat et diuidat robuſtiſſimas gēmas.

הלום Huc.illuc.ut primo Regū.x. Vtrum nam uenturus eſſet illuc. Inde noſtra tranſlatio uerſum hūc primo Regū.xiiij.ſic habet. Et ecce multitudo proſtrata et huc illucꝗ fugiens.quod hebręi dicunt expe/ ctauit.fregit.diſſipauit.diuiſit.nō enim hoc loco aduerbiū eſſe poteſt, ſed uel uerbum uel participium.

הם Pronomen maſculini generis tertię perſonę pluralis numeri. ps̄ xcv.Et iſti nō cognouerunt uias meas. ps̄.xxxviij. Et lumē oculorum meorum et ipſum non eſt mecū. & ponitur quandoꝗ pro uerbo ſub ſtantiuo. ut Gen̄.xlviij. Et reſpondit filij mei ſunt.& per paragogen recipit he aſpirationē המה ps̄.xx. Ipſi obligati ſunt et ceciderunt. & accipit per protheſin mem ut מהם et ſignificat illi.quod tranſla tio noſtra diuiſit dicens.ex eis.Ezechielis.vij.Non ex eis et non ex po pulo,necꝗ ex ſonitu eorū.hoc ſic exponunt hebręi.non illi.nō diuites. non illi illi . vbi fit geminatio ſecundum eorum doctrinam pro filiis fi liorum ſuorum.quod etiam tranſlatio chaldaica Ionethę probat.

המם Fremuit.perſonuit.uociferauit.Hiero.traduxit vexauit. Iſaię xxix.Necꝗ uexabit eū rota plauſtri . q̊d hebręi ſic.Et perſonabit rota plauſtri eius ſiue fremet.Significat etiā perdidit.cōſumpſit. interfecit. cōturbauit.Id q̊d ſupra in uocabulo הום oſtēſum eſt in primo eius ſignificato.ſecundo Regum.xxij.Fulgura et conſumpſit eos.Similiter pſalmo.xviij.Fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

המה Cōturbatus eſt. fremuit. tumultuauit.rumores fecit.clama/ uit.ſtridit.Hiero.trāſtulit ſonuit.Iſaię.xvi.Super hoc uenter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.& eiuſdē.xvij.vt mltitudo maris ſonātis. ſed poſtea ca.xxij.traduxit frequentiā.vrbs frequēs.vbi hebręi expo/ nūt vrbs clamoris ſiue rumoris.Inde המון ſonitus. fremitus . cla/ mor.& ex eo trāſlatio nr̄a legit ppl̄m,hoc eſt uulgū et plebē tumultuā tem.Iſaię ubi ſupra ca.xvi. Auferet̄ gloria Moab ſuper omni populo multo.ut īferius patebit.et in hac ſignificatiōe traduxit Hieronymus Amos quinto.Aufer a me tumultum carminum tuorum.

הָמְלָה Vociferatio.collatio.cõuersatio.dissertatio.ut Ezechielis primo. Quasi sonus erat multitudinis.quod opinant̃ uenire a מְלָה idest loquela seu uox,per prothesin he.

הָמוֹן Multitudo.populus.excellentia.altitudo . copia.diuitię.vulgus.Ezechielis.xxxij.Fili hoĩs cane carmẽ lugubre super multitudinẽ Aegypti.Itẽ sequit̃ infra.Et attraxerũt eã et omnes populos eius. et superius.In gladiis fortiũ deiiciã multitudinẽ tuã.& eiusdẽ.xxxix.Et uocabitur uallis multitudinis Gog. & Geñ.xvij. Quia patrẽ multarum gentiũ cõstitui te.& Ecclesiastis.v.Qui amat diuitias.vnde uolunt mamon dici.i.pluto.quasi מְהוֹמָה idest plurimum seu copia. quod trãslatio nostra insaniã traduxit.Amos.iij. Et uidete insanias multas. q̃d alij exponũt copiã seu diuitias multas. Significat etiam fremitus et tumultus uulgi.ut.i.Regũ.iiij.Quis est hic sonitus tumultus huius.

הֲמוֹנָה Proprium nomen ciuitatis vbi sepulchrũ erit ipsius Gog apud Ezechielem. xxxix.

הֲמָס Extorruit.arefecit.q̃d translatio nostra exposuit tabuit. Isaię lxiiij.Sicut exustio ignis tabescerent.q̃d hebręi exponũt.Sicut ardore ignis extorret.nã oĩs ignis excellẽs.fortis.et magnus dicit̃ הֲמָסִים idest exurens.desiccans.et extorrẽs.ut scribit Dauid kimhi in commentariis super Isaiã.Dicunt aũt hoc uerbum a מָסַס uenire per ꝓthesin he aspirationis , et apocopen geminationis. ita quod in proximo vocabulo iod et mem notę sint pluralis numeri.et psalmo sexagesimo octauo trãstulit Hieronymus in hebraica ueritate.Sicut tabescit cera a facie ignis.vbi comuni translatione legimus.Sicut fluit cera.

מַהֲמֹרֹת Fouea.decipula.pedica.plaga uenatorum.nostra trãslatio legit miseria.ps̃.cxl.In miseriis nõ subsistẽt.Sed Hiero. in hebraica veritate traduxit sic.Deiicies eos in foueas ut non resurgant.

הֵן En.ecce.ut Geñ.xxx.pro eo quod nos habemus . Gratum habeo quod petis.hebręi legunt.Ecce tantum fiat secundum uerbum tuum.

& ps.li. Ecce enim ueritatem dilexisti. & accipit he aspirationem in fi/
ne הִנֵּה ut Isaię.xxiij. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & seruit pro
nominibus sicut eccum et ellum apud latinos.
הֵנָּה Modo uel huc. pręsens uel loci uel temporis. quod utroq; mo
do simul inuenitur in nostra translatione. Gen̄.xv. Generatione autē
quarta reuertētur huc necdū enim completę sunt iniquitates Amor/
reorum usq; ad pręsens tempus.
הֵן Pronomen fœminini generis pluralis numeri, tertię personę. ut
Numeri.xxvij. pro eo quod legimus. Et ei in hereditatem succedant.
hebraica ueritas habet. Et trāsire facias hereditatem patris earum ad
eas. & per paragogen recipit etiam he in fine הֵנָּה idest ipsę uel illę.
ut Exodi primo. Ipsę enim obstetricandi habent scientiam.
הַס Tacuit. siluit. Amos sexto. Tace et non recorderis nominis
domini. & ab eo transitiuum Numeri decimotertio. Inter hęc Caleb
compescens murmur. hoc est silere fecit.
הָפַךְ Subuertit. vertit. conuertit. Threnorum tertio. Tantum in
me uertit et conuertit manum suam. transfertur quandoq; pro muta
uit. ut Leuitici.xiij. Et pilos in album mutatos colorem. idest uersos.
vnde deriuatur מִתְהַפֶּכֶת idest versatilis. Gen̄ tertio. Et flam/
meum gladium atq; uersatilem. & sic de cęteris deriuatis.
מַהְפֶּכֶת Compedes. vincula. neruus. carcer. domus captiuorum.
Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.
הֹצֶן Rheda uel quadriga. est autem instructio uecturę. Ezechielis
xxiij. Et uenient super te instructi curru et rota. vel secundum quosdā
instructio exercitus.
הָרָר Mons. ut Gen̄.xiiij. In mōtibus Seir usq; ad cāpestria. & ps.l.
Iumēta in mōtibus et boues. & per apocopē inuenit̄ sępius הַר ut ps
xxiiij. Quis ascēdet in montē dn̄i. et inuenit̄ in masculino et in fœmīno
genere Amos.i. Eoquod dissecuerit pregnantes Galaad. quod hebrę
orum quidam interpretantur. Eo quod dissecuerint montes Galaad.

ſicut conſequenter declaratur ſcilicet ad dilatandū terminum ſuum, hoc eſt ut latiores facerēt limites regionis ſuę, exciderūt et abſtulerūt montes galaad. Reperitur et quandoq; trāſlatiue pro ciuitate munita et forti quaſi cincta montibus .ut.iiij. Regum.xv. pro eo quod nos habemus. Et interfecit omnes pregnantes eius et ſcidit eas. hebręorum magiſtri legunt. Et percuſſit omnes urbes eius diruens.

הרג Occidit. interfecit. ut Gen̄.iiij. Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel & interfecit eum. & infra. Om̄is qui occiderit Cain. & Eccleſiaſtis tertio. Tempus occidendi et tempus ſanandi. inde nomen הריגה occiſio. ut Ieremię.xij. Et ſanctifica eos in die occiſionis. & reperitur aliquando ſine he finali.

הרה Concepit. Iob.xv. Concepit dolorem et peperit iniquitatem. & inuenitur per holem loco camez. ut Iſaię.lix. Conceperunt dolorē et pepererunt iniquitatem. inde nomen הרה ideſt pregnans uel quę cōcepit. Gen̄.xxxviij. De uiro cuius hęc ſunt cōcepi. pro ego ſum concipiens. ita enim habet ſcriptura. Inde הרון conceptio. Gen̄.iij. Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos. et inuenitur mediante iod הריון Ruth.iiij. Et dedit illi dn̄s ut cōciperet, ꝑ dedit cōceptū.

הרס Excuſſit. cōtriuit. depoſuit. euertit. deſtruxit. ut Exodi.xv. Depoſuiſti aduerſarios meos. & p̄s.lviij. Deus conteret dentes eorū. pro quo Hieronymus. Deus excute dentes eorum.

התת Inſidiatus eſt. prorupit in uerba maligna. irruit. ut p̄s.lxij. Quouſq; irruitis in hominem. Quod Hieronymus in pſalterio de hebraica ueritate traduxit. Vſq; quo inſidiamini contra uirum.

התל Deluſit. fefellit. deriſit. circumuenit. ut Gen̄.xxxi. Sed et pater veſter circumuenit me. et Iudicum.xvi. Per tres uices mētitus es mihi.

εν ονοματι τω τετραγραμματω ו

V Au litera alphabeti.est etiã cõiunctio copulatiua significans et.ut Geñ.i.In prĩcipio creauit deus cęlũ et terrã.Qñq₃ uero nõ est cõiunctio,quia nõ copulat aliquid ad aliquid. ut Geñ. xxij.pro eo quod nos legimus.Die aũt tertio eleuatis oculis uidit locũ procul.hebraica ueritas habet.In die tertio et leuauit Abrahã oculos suos.Sed hoc modo cõuertit futurum in pręteritũ et econuerso. ut in principiis librorꝝ scilicet Leuitici.Et uocauit Moysen.Numeri. Et locutus est dñs ad Moysen.Iosuę.Et factũ est post mortẽ Moysi.Iudicũ. Et factũ est post mortẽ Iosuę.Ruth.Et factũ est in diebus iudicis iudicum.Itẽ Samuelis.Et fuit uir unus.Item Regũ. Et rex Dauid senuerat. Itẽ Ezrę.Et in anno primo Cyri.Itẽ in principio Ester . Et factũ est in diebus Ahasueri.Itẽ Ezechielis.Et factũ est in tricesimo anno.Item Ionę.Et factum est uerbum domini.In omnibus istis vau litera ponitur ab initio librorum quando nihil copulat.Sed uerbũ quod alias de sui cõiugatione futuri erat temporis,facit hoc modo temporis pręteriti. Similiter ecõuerso, vau ꝑpositum uerbo pręteriti,facit ipsum tẽporis futuri.ut Exodi.xxv.Facientq₃ mihi sanctuarium. & in consequenter capitulis.xxvi.&.xxvij.In uerbo facies et facietis.& per scripturam sacram in plurimis locis.vt uidere licet in arte grammatica.

וָו Caput alicuius rei retortũ instar literę vau. ut Exodi.xxvi. Quarũ erunt capita aurea & bases ęneę.& eiusdem.xxvij.Et capita earum cũ celaturis suis argentea.

וָהֵב Moles. Numeri.xxi.pro eo quod legimus.Sicut fecit in mari rubro,sic faciet in torrentibus arnon. hebręi transferunt uerbum de verbo sic.A mole in mari usq₃ ad torrentes arnon.Quę translatio placet magistro Salomoni gallo in cõmentariis super pentateuchũ. Qui putat hoc uocabulum sic dici quasi יְהָב idest moles. ut ꝑs.lv. Iacta super dominum curam tuam.rectius molem tuam.

וַשְׁתִּי Reginę proprium nomen.Ester primo. Vasthi quoq₃ regina fecit conuiuium.

זאב

Lupus.ut Isaię vndecimo.Et habitabit lupus cum agno.

זבוב Musca.Isaię.vij.Sibilabit dn̄s muscę quę est in extremo flumi num Aegypti.

זבד Dos.donatio.portio legitima . Geñ.xxx.Dotauit me deus do te bona.Inde uerbum ut in eodem uersiculo.

זבח Imolauit.sacrificauit.occidit.p̄s.l.Imola deo sacrificium laudis. & primo Regū primo.Et imolauit Elcana.inde nomē sacrificium per ſegol.item et alia deriuata quę legendo bibliam inuenies . Inde locus super quo sacrificatur dictus est מזבח idest altare siue ara.Genesis octauo.Aedificauit autem Noah altare domino.

זבל Cohabitauit.ut Geñ.xxx.pro eo quod nos legimus.Etiam hac vice mecum erit uir meus.veritas habet.hac uice cohabitabit mihi uir meus.inde זבול idest habitaculum.ut tertio Regum.viij. Aedificās ędificaui domum: habitaculū tuum.& recipit quandoq; in fine he aspi rationem.ut Habacuk tertio.Sol et luna steterunt in habitaculo suo.

זג Folliculus siue cortex vuarum exterior.Numeri sexto.Quicquid ex uinea esse potest ab vua passa ad acinum non comedent. pro quo hebręi sic legunt. De omni quod factum erit ex vite uini ab acinis ad folliculum seu corium vuę non comedat.

זה Is.ille.hic.iste.ut p̄s.xxiiij.iuxta translationem Hieronymi de hebraica ueritate.quis iste rex glorię.et infra.quis ipse iste rex glorię.& in masculino scribitur per ſegol ut supra.in fœminino aūt per holem. vt Ecclesiastis.ij.ꝓ eo q̄d nos legimus.& gaudio dixi qd frustra deciperis.hebraica ueritas habet.et leticię,quid ipsa facis: et scribit̄ q̄nq; ꝑ vau finale loco he זו ut p̄s.cxxxij.Et testīonia mea hęc q̄ docebo eos. q̄d est utriusq; nūeri et oīs generis.ut Exodi.xv. pplō quē redemisti. et istud quidē in masculino,hoc aūt in fœmīno.in p̄s.cxlij.In uia hac q̄ ambulabā.nūc in nūero plurali.p̄s.lxij.Duo hęc audiui.Itē mutat̄ vau in aleph,et adiungitur thau terminatio fœminina,et dicitur זאת ut psalmo.cxxxij.Hęc requies mea.

זהב Aurum.iiij.Regum.vij.Tuleruntq; inde argentum et aurum. & quia nihil in rebus nostris purius est auro,iccirco puritatem & serenitatem quoq; significat.ut Iob.xxxvij.Ab aquilone aurũ uenit. idest serenitas seu puritas aeris.Sic enim transfertur ab hebręis. Ab aquilone serenitas adducet,corã deo reuerendo decor . Et Abraham Aben Ezra hoc in loco intelligit splẽdorem cęli,quoniam specie assimilatur auro.& a regione aquilonis splendor cęli aperitur.cui astipulatur Aristoteles ĩ libro meteorologicon secũdo,ubi dicit ab arcto flare πνευμα λαμπρον idest uentum splendidum . constat autem apud eum etesias aquilones esse,qui a nautis uocãtur delicati.vnde etiam scribit ipse in eodem libro serenitatem euenire quam νκνεμιαν appellat quasi carentem uento ac turbine.

זהם Inquinauit.abominabile fecit et nauseabile.Iob.xxxiij.Abominabilis ei fit in uita panis.

זהר Pręmonuit.admonuit.cauit.docuit seu instituit.ostẽdit. Exodi xviij.Ostendasq; populo cerimonias et ritus colendi . & Ecclesiastis iiij.Qui nescit pręuidere in posterum . inde cautus et circumspectus. & prouidus.& pręmonitus.

זהר Splendor.Ezech.viij.Quasi aspectus splẽdoris et uisio electri,

זו Is.hic.ille.Rabi Ionas intelligit relatiue qui quę quod.& rectius is qui.ea quę.id quod.ps̃.xxxij.Et instruam te in uia hac qua gradieris. & ps̃.cxlij.In uia hac qua ambulabã.pleriq; arbitrantur he in vau esse mutatum.ut supra ostendimus.

זוב Fluxit.Ieremię.xlix.Quid gloriaris in uallibus tuis? fluxit uallis tua.exponunt hebręi scilicet sanguine interfectorum.

זוד Temerauit.licenter patrauit.superbe egit.Exodi.xviij.eoquod superbe egerint cõtra eos.Inde זד superbus.petulans.temerarius. ps̃.cxix. Superbi inique agebant usq; quaq;.et increpasti superbos. Inde זדון petulantia.temeritas.superbia.Prouerbiorum.xxi.Superbus & arrogans uocatur indoctus,qui in ira operatur superbiam.

זוית Acies.angulus.quod Hieronymus cornu trãſtulit.Zachariæ ix.Et quaſi cornua altaris.& p̃s.cxliiij.vbi nos legimus.Filię eorũ com poſitę.rectius Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate inter pretatur.Filię noſtrę quaſi anguli ornati.

זוז Superliminare.poſtis.limẽ.addito mem in prĩcipio et he in fine. Deuteronomij.vi.Scribeſq; eam in limine et hoſtiis domus tuę.& dicitur ſic a ſublimando.

זול Vilipendit.ſpreuit.ut threnorũ primo.Omnes qui glorificabãt eam ſpreuerunt eã.& inueniť geminato lamed in fine.ut Ieremię .xv. Et ſeperaueris precioſam a uili.ubi ponitur זולל

זון Genus farris.inde מזון eſca uel alimentum.ut Geñ.xlv.Et toti dem aſinas triticum in itinere paneſq; portantes.vbi deeſt et farinam vel eſcam uel pulmentarium portantes.vt ſit textus. aſinas portantes triticum et panem et eſcam patri ſuo ad iter.ſic enim hebraice poniť.

זן Formę.genus uel ſpecies.Ita enĩ exponit Rabi Ionas hunc uerſum pſalmi.cxliiij.vbi nos legimus.Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud.Ipſe legit. Anguli noſtri pleni expromentes de genere in genus.probat expoſitionẽ ſuam per tranſlationem chaldaicam. nã vbicumq; Geñ.i.legimus מין ideſt forma genus uel ſpecies.ibi On kelus traduxit זן alij exponunt annum dicentes.Emittentes de anno in annum.quaſi eſſet corruptum a זמן

זונה Meretrix.ut Ioſuę.ij.Ingreſſi ſunt domũ mulieris meretricis. alij interpretanť lixa quę diſcurrit hinc inde ut conferat eſcam. Sic Ionathas chaldęus tranſfert cauponã . vnde Rabi Ionas ſimiliter hunc locum Ioelis.iij.Et poſuerũt puerum in proſtibulo expoſuit ſic . Et tra diderunt puerum in tabernam cauponariam.ubi poniť זונה

זן Arma.quod inuenitur per protheſin aleph אזן et ſignificat inſtrumentũ fodiendi et humandi,quod pala dicitur . & a Hieronymo diminutiue profertur Deutero.xxiij. Habebis locum extra caſtra ad quem egrediaris ad requiſita naturę,gerens paxillam ſcilicet in fœmi

nino a pala,non autem in maſculino a palo,ut quidã mendoſe habẽt. quod.iĳ.Regũ.xxĳ.tranſfertur a Hiero.habena.Et habenas lauerunt iuxta uerbũ domini.Sed rectius ſecundũ Nicolaum de lyra. Et arma/ turas ſeu inſtrumenta lauerunt.nam arma nõ tantũ artificũ et pugilũ, ſed etiam ruſticorum et foſſorum inſtrumenta ſunt.teſte Priſciano in libro de.xĳ.carminibus.ut Virgilius in primo georgicon.Dicendum et duris quę ſint agreſtibus arma.

זוע Commouit.ut Eccleſiaſtis.xĳ.Quando cõmouebunt cuſtodes domus.& Eſter.v.Et nõ ſolum non aſſurrexiſſe ſibi,ſed nec motũ qui dem de loco ſeſſionis ſuę.quod hebraice ſine ambagibus ſic legitur.& non ſurrexit et nõ mouit ab eo. & reperit geminatis ſyllabis prolatũ Habacuk.ĳ.Et ſuſcitabuntur lacerantes te .lxx.Inſidiantes tibi. hebręi cõmouentes te ſeu commotores tui.

זור Fregit.infirmauit.conculcauit.Iob.xxxix.Obliuiſcitur quod pes conculcet ea ideſt franget.Inde מזור conculcatio.proſtratio.con/ cuſſio.Hieronymus tamen et ſeptuaginta interpretati ſunt inſidias in Abdia.Ponẽt inſidias ſubter te.quod Dauid kimhi Iudęus languorẽ. percuſſionẽ.et humiliationẽ expoſuit in comentariis ſuper .xĳ. & alĳ aliter traduxerunt Oſeę.v.Hieronymus et Aquila ſic.Et Iudas uincu lum ſuum.lxx.uero ſic.Et Iudas dolorẽ ſuum. Dicitur etiã cataplaſma vel emplaſtrum quod vulneri apponit medicinę loco.vnde Iſaię pri/ mo dicitur vulnus et liuor et plaga tumens non eſt circumligata nec curata medicamine ideſt cataplaſmata.vbi ponitur זורו

זורר Oſcitauit. ut.iiĳ. Regum.iiĳ.Et oſcitauit puer ſepties.hebręi tranſferunt ſternutauit.ut Rabi kimhi in comentariis ſuper quatuor allegans pro ſe illud Iob.xli.Sternutatio eius ſplendor ignis. quod Sy riace exponitur זרירותי

זחח Leuauit. ſeparauit. depoſuit. ut Exodi.xxviĳ.Et a ſe inuicem rationale et ſuperhumerale nequeant ſeparari.quod hebręi ſic legũt. Et non leuabitur ſeu ſeparabitur rationale de ephod.

זחל Expauit.quod Hieronymus circũloquendo ſic traduxit. Iccir/

co demiſſo capite ueritus ſum. ubi hebręi legunt. Expaui et timui.& Rabi Ionas expoſuit. Subſtiti ſeu retroceſſi.

זחל Serpſit.repſit.quę ſimul Hiero. cõprehendens tranſtulit Deu teronomiȷ.xxiȷ.Cum furore trahentiũ ſuper terram atq; ſerpẽtium. & Michee.viȷ. Velut reptilia terrę.

זיו Aprilis menſis.ut.iiȷ.Regũ.vi.In anno quarto menſe zio ipſe eſt menſis ſecundus regni Salomonis.& ſic dicitur ab aparitione florum. vnde Ionathas chaldęus locũ ſupra citatum interpretatᷓ menſe zif gẽ mante ſeu floreſcente,quia ſcilicet in ſecundo menſium gẽmant. reflo reſcunt.et germinant uniuerſa plantarum genera.

זיז Amœnitas ſecũdum Ionatham chaldęum.pro quo.lxx. introitũ. Symmachus pinguedinẽ.Theodotio multitudinẽ. Aquila et Hieronymus omnimodũ trãſtulerunt.Iſaię.lxvi.Et delitiis affluatis ab omimoda gloria eius.alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit. tamen Hieronymus ſpeciem interpretatus eſt, vbi tranſlatio noſtra legit pulchritudinem.p̃s.l. Et pulchritudo agri mecum eſt.quia.lxx. oreotis ideſt ſpecioſitas traduxerunt.q̊d tamen Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate uniuerſitatem tranſtulit. ſed eandem dictionem.lxx.p̃s.lxxx.monios interpretati ſunt ideſt ſingularis,hoc eſt aper.Et ſingularis uerus depaſtus eſt eam.quod Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate omnes beſtię agri uertit.& iccirco ſcribunt hebręorũ magiſtri q̊d hęc dictio זיז ſit genus ad oĩa anĩalia fera et agreſtia.

זיק Flãma.ſcintillatio.ut Iſaię.l.Ecce omnes uos accendentes ignem accincti flammis,ambulate in lumine ignis ueſtri,et in flammis quas ſuccendiſtis de manu mea.

זית Oliua.Ieremię.xi.Oliuam uberem pulchram.& Leuitici.xxiiȷ. Vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum.

זכך Mundatus eſt.purus fuit.Iob.xv.Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius.Inde nomẽ זך .i.purus ſeu mũdus.Leui.xxiiȷ. Vt afferãt tibi oleũ de oliuis puriſſimũ.et Iob.viiȷ.Si mũdus et rectus inceſſeris.

זכוכית Vitrum cryſtallinum.ut Iob.xxviiȷ.Non adęquabitur ei

aurum uel uitrum. Dicitur autẽ ſic propter puritatẽ et tranſparentiã.
זָכָה Apparuit mundus. emendauit. purificauit. correxit. p̃s. cxix. In quo corriget adoleſcentior uiam ſuam. Et Iob. xv. Quid eſt homo ut immaculatus et ut iuſtus appareat. Similiter eiuſdem. xxv. Apparere mundus. natus de muliere.

זָכַר Meminit. recordatus eſt. Ionę. ij. Domini recordatus ſum. & Threnorum. v. Recordare domine. Inde זִכָּרוֹן monumentũ. memoriale. memoria annales ſiue hiſtoria. Exodi. xxxix. In monumentũ filiorũ Iſrael. & Heſter. vi. Iuſſitq́ꝫ ſibi afferri hiſtorias et annales priorum temporum. Eccleſiaſtis. i. Non eſt priorum memoria. Inuenitur etiam abſq́ꝫ nun finali זֵכֶר in eodẽ ſignificato. Exodi. iij. Et hoc memoriale meum in generatione et generationem. Reperitᷓ et cum mem in principio מַזְכֶּרֶת commonefactio. ut Numeri. v. pro eo quod nos legimus. & oblatio inueſtigans adulterium. hebraica ueritas habet. & memoriale commonefaciens crimen.

זָכָר maſculus ſeu uirilis ſexus. Geñ. i. maſculũ et fœminã creauit eos.

אַזְכָּרָה Memoria uel monumentum. Leuitici. xxiiij. Vt ſit panis in monumentum oblationis domini. hebręi exponunt. vt ſit in odorẽ oblationis domini. alij. vt ſit repreſentatio oblationis dñi. Vnde illud quod ſcribitur Iſaię. lxvi. Qui recordatur thuris. uertunt ſic. qui odorificat thus. Iccirco rabi Dauid kimhi in comẽtariis hoc ꝟbũ מַזְכִּיר exponit מַקְטִיר ideſt ſuffumigat. cui aſſentitᷓ tranſlatio chaldaica Ionethę quia dictionem hanc interpretatur qui offert uel offerens. Simile cõtingit Canticorum. i. nam ubi nos legimus. memores uberum tuorum ſuper uinum. ibi docti hebręorum exponũt. odorificatus eſt amor tuus plus quam uinum.

זָלַל Liguriuit. deuorauit. exedit. cõmeſſauit. Deute. xxi. Cõmeſſationibus uacat et luxurię atq́ꝫ cõuiuiis. ſic epulones dicuntᷓ זוֹלְלִים Sed combibones et potatores סוֹבְאִים a qua leuitate quidam dictum putabant זוֹלֵל ignominioſum. vile. abiectũ. leue. threnorũ. i.

vide domine et consydera quoniam facta sum vilis.

זָלַג Reperitur per ꝓthesin mem מִזְלָג fuscinula seu tridens.primo Regū.ij.Et habebat fuscinulā tridentē. & tale instrumentū uocāt harpicellum.&pluraliter declinatur in fœminino. ut Exodi.xxvij.Et forcipes atq; fuscinulas.

זוּלַת Absq;.preter.nisi.excepto.ut.iiij.Regū .xxiiij. Nihilq; relictū est exceptis pauperibus populi terrę. Inueniť et per paragogen iod. Deutero.i.Pręter Caleb filium Iephonę.sed idē iod quādoq; capiť in hac dictione ꝓnominaliter.ut Oseę.xiij. Deum absq; me nescies.

זַלְזַל Surculus.frutex.propago. ramusculus. Isaię.xviij. Et pręcidētur ramusculi.

זַלְעָפָה Intemperies.procella.impetus.tēpestas. ut ps̄.xi. Spiritus ꝓcellaꝝ pars calicis eoꝝ.pro q̊ Hiero.de hebraica ueritate traduxit. Spiritus tempestatum.ut ps̄.cxix.Defectio tenuit me.pro quo Hieronymus.horror obtinuit me.alij ęstus.alij intemperies.

זָמַם Pręsumpsit.statuit.cogitauit.threnoꝝ.ij.Fecit dn̄s quę cogitauit.& Deuteronomij.xix. Sicut fratri suo facere cogitauit.inde nomē verbale זִמָּה &plr̄ זִמּוֹת Iob.xvij. Cogitationes meę dissipatę sunt.et per prothesin accipit in principio mem מְזִמָּה Prouerbiorum quinto. Vt custodias cogitationes.

זִמָּה Scelus.nephas.capitale crimē.Le.xx.qui sup̄ uxorē filiā,duxerit q̊q; matrē eius,scelus operatus ē.et in hac significatiōe recipit etiā mē in prīcipio sicut p̄cedens uocabulū.ut Ieremię.xi.quid est q̊d dilectus meus in domo mea facit scelera multa.dicūt quidā q̊d hęc significatio deriueť ab illa superiori.quia est peccatū ex proposito.

זְמַן Tēpus limitatū et determinatū.ut Ecclesiastis.iij. Omnia tēpus habent.Inde quasi a uerbo sisto seu determino inuenitur מְזֻמָּנִים vel מְזֻמָּנוֹת .i.stata.limitata.cōstituta.deťminata.ut Nehemię.x

Per tempora a temporibus anni ad annum.vbi hebręi ſic legunt. Ad tempora ſtata de anno in annum. Et eiuſdem ultimo . In temporibus conſtitutis et in primitiis.aliȷ exponunt temporibus paratis.

זָמַר Cantauit.pſallit.p̃s.xlvıȷ.Pſallite deo nr̃o pſallite. pſallite regi nr̃o pſallite.Inde מִזְמוֹר .i.pſalmus.ut ĩ titulo eiuſdẽ.inde זָמִיר ideſt cantus ſcilicet auiũ circa ver.uel putatio arborꝝ.Canticorꝝ.ȷȷ.Tẽpus putationis aduenit.et זְמִירָה cantio.carmẽ.p̃s.cxix.pro eo q̊d nos legimus.Cantabiles mihi erãt iuſtificatõnes tuę.Hiero.de hebraicã ueritate rectius interpretat̃.Carmina mihi erant. Item in p̃s .cxviȷ. Fortitudo mea et laus dominus. deficit enim hic iod pronomen.non laus mea.q̊d tñ ſubĩtelligit̃ ſecũdũ Dauid kimhi in libro de radicibus.

זְמוֹרָה Fœditas.Fœtor.odor malus.noſtra tranſlatio ad imitationem Theodotionis habet ramus a putatione arboris. Ezechielis.viiȷ. Et ecce applicant ramum ad nares ſuas. Symmachi autem tranſlatio fœdum raucumq̧ ſonitum de naribus procedẽtem in dei contemptũ ſignificat.teſte Hieronymo in commentariis.

זְמוֹרָה Germen.propago.Iſaię.xvȷȷ.Et germen alienum ſeres.

זָמִיר Surculus.propago.ut Iſaię.xxv.Quaſi calore ſub nube torrẽte propaginem fortium marceſcere facies.

זִמְרָה Genus delicatiſſimi et optimi fructus. Gen̄ .xliȷȷ. Sumite de optimis terrę fructibus.

זָמַר Secuit.putauit.incidit.Iſaię.v.Non putabitur et nõ fodietur.inde מַזְמֵרָה falx putatoria.ut Iſaię.xviȷȷ.Et pręcidentur ramuſculi eius falcibus.

זֶמֶר Camelopardalis in tranſlatione noſtra.Deuteronomiȷ.xiiȷȷ. Orygem camelopardalim.aliȷ uocant hoc nomine capras rupicolas.

זָנָב Cauda.ut Deutero.xxviȷȷ.Cõſtituet te dñs in caput et nõ in caudam.&plr declinat̃ in fœminino.ut Iſaię.vȷȷ.A duabus caudis titionũ.

זִנֵּב Caudam abſcidit.extrema percuſſit.pręcidit.proſecuit.Ioſuę.x. Et extremos quoſq̧ fugientium cędite.

זנה Fornicatus illicito amore intentus eſt. Deutero. xxxi. Populus iſte cõſurgens fornicabitur poſt deos alienos. inde putant aliqui deriuari זונה .i. meritrix. de quo ſupra locuti ſumus. Inde fornicator et fornicatio nomina uerbalia. et fornicari uerbũ. quę omnia legimus Oſeę. iiij. vbi uarię formę et mlͭiplex orthographia eius ỽbi reperiť.

זנח Repulit. dereliquit. threnorum. ij. Repulit dñs altare ſuum.

זנק Fluxit. ut Deutero. xxxiij. Dan catulus leonis fluet largiter de Baſan. vbi largiter nõ eſt de textu. et uerificata eſt hęc benedictio ipſi Dan ꝓpter Leſem quã regiõem uicerũt et obtinuerũt Danitę. vnde fluit Iordanis. ut notat Rabi Salomõ gallus et allegat uictoriã de Leſem, q̊d mutato nomine dan uocauerũt. Ioſue. xix. quod eſt lais. ſecundũ Dauid kimhi in comentariis ſuper quatuor. ad q̊d allegat id quod ſcribiť Iudicũ. xviij. vocato nomĩe ciuitatis dan iuxta uocabulũ patris ſui quẽ genuerat Iſrael quę prius lais dicebať. cũ igiť fluuius ille deſcẽderet ab eo loco qui dan nominabať, et nomẽ ſuũ inde acciperet quaſi iored. i. deſcendẽs a dan. merito iã benedictio illa putabatur cõpleta, q̊d dan flueret de baſan. Inde putãt aliqui nõ recte dici Iordan a duobus fõtibus, vno ior et altero dan, vt Lyra ſcribit Hierony. ſequens, in libro hebraicaꝝ quęſtionũ. vnũ enim fontẽ eſſe Iordanis dicunt. qui a Plynio in libro naturalis hiſtorię. v. pameas uocať. et a Iudęis leſem. ſicut ait Rabi Ishac. et ideo dicitur iordan ſecundum Rabi Iohanan quaſi יורד ideſt deſcendens a דן hoc eſt a pameade.

זעה Diſperſit. et mutat he in vau. ut Deuteronomij. xxviij. Vt diſpergaris per omnia regna terrę. ubi ponitur זעוה cuius dictionis ultimum he genus connotat.

זער Mutilauit. concidit. cõſtrinxit. breuiauit. ut Iob. xvij. Dies mei breuiabuntur. quod hebręi legunt. Dies mei conciſi ſeu mutilati ſunt.

זעם Indignatus eſt. ſuccenſuit. iratus fuit. deteſtatus eſt. fremuit. Numeri. xxiij. Qua ratione deteſter quem dominus non deteſtatur.

זעף Succenſuit. impatiens et iratus contriſtatus eſt. ut Gen̄. xl. Ad quos cum introiſſet Ioſeph mane et uidiſſet eos triſtes. & inde nomẽ verbale Michęę. vij. Iram domini portabo. et. iij. Regum. xx. Furibun

dus uenit in Samariam.

זָעַק Clamauit.ut ps.xxij.Ad te clamauerunt et salui facti sunt.Inde nomen clamor.Nehemię.v.Et factus est clamor populi.

זָעַק Accersiuit.congregauit.conuocauit.ut Iudicum quarto.Qui accersitis Zabulon & Nephthali.

זְעֵר Modicum.ut Isaię,xxviij.Modicum ibi modicum ibi. & accipit quandoq; per prothesin in principio mem.

זֶפֶת Pix.ut Isaię.xxxiiij.Et conuertentur torrentes eius in picem.et erit terra eius in picem ardentem.

זָקַק Purgauit.distillauit.sublimauit.conflauit.Iob vicesimooctauo. Habet argentũ uenarũ suarũ principia.et auro locus est inq̊ conflat̃. Inde מְזֻקָּק idest sublimatũ.purgatum.ps.xij.Purgatũ septuplũ.

זִקִּים Cõpedes.ut ps.cxlix.Ad alligãdos reges eoꝝ in cõpedibus.

זָקֵן Senuit.Geñ.xxvij.Senuit aũt Ishac.Inde nomẽ זָקֵן idest senex Geñ.xxiiij.Erat aũt Abrahã senex.a q̊ deriuat̃ nomẽ pluralis numeri tantũ quod ętatẽ senectã significat זְקֻנִים ut Geñ .xxxvij.Eo q̊d in senectute genuisset eũ.ꝓ quo hebręi legũt.quia filius senectę fuit sibi. Talia enim nomina conditionẽ ętatis significantia pluralia sunt tantũ. vt est ętas puellaris et adolescentię ac cęterę. Item alia orthographia Geñ.xlviij.Oculi enim Israel caligabant pr ę nimia senectute.

זָקָן Barba.ut ps.cxxxiij.Quod descẽdit in barbam.barbam Aaron.

זָקַף Leuauit.erexit.ut ps.cxlv.Et erigit omnes elisos.sic Onkelus chaldęus Exodi decimoquarto.Leuantes filij Israel oculos uiderunt. pro hebraico וַיִּשְׂאוּ traducendo posuit hoc pręsens uerbum.

זָרַב Dissipauit.secũdum nostrã translationem.Iob.vi. Tempore q̊ fuerĩt dissipati peribũt,et ut in caluerint soluent̃ de loco suo.quia uero nõ reperio uerbũ hoc alibi ĩ usu sacrę scripturę. iccirco facilius patior q̊d multi hebręoꝝ magistri ipsum multiphariã interp̃tati sunt.nã rabi Sadia exponit pro frigore.Moyses gactilides ꝓ calore.alij transferũt

rugauit.et illa corrugatio poteſt ob utramq; intẽperiem tam frigoris quã caloris cõtingere.putãt aliȷ ſic dictũ quaſi שָׁרָב aliȷ q̃ſi צָרָב ab eſtu et calore.

זָרָה Alienatum eſt.horruit.eguit.fraudatum uel elongatum eſt.p̃s lxxviiȷ.Nõ ſunt fraudati a deſyderio ſuo.& .lviiȷ.p̃s.Alienati ſunt peccatores a vulua.Iob.xix.Halitũ meũ exhorruit uxor mea . et quãdoq; mutat he in aleph,et dicit̃ זָרָא alienatio.q̃d Hiero.traduxit nauſea. Numeri.xi.Donec exeat per nares ueſtras et vertat̃ in nauſeã.aliȷ exponunt longinquũ uel procul. Rabi Salomon gallus in comentariis ſuper pentateuchũ dicit ſe uidiſſe in libris cuiuſdã Moyſi,q̃d is audiuerit linguã in qua gladius eo nomine uocat̃.Inde מֻזָר alienus.extraneus.ut p̃s.lxix. Extraneus factuſſum fratribus meis.Inde uenit זָר alienus uel alienigena.Leuitici.xxiȷ.Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis.& Iſaie.xliȷ.Et non fuit in uobis alienus.

זֵר Corona.peripheria.margo.complexus.bractea.Exodi.xxv.Facieſq; ſupra coronam auream per circuitum.

זָרָה Diſperſit.Numeri.xvi.Et ignem huc illucq; diſpergat.et Ieremie.xlix.Diſpergam eos in omnẽ uentum.ſunt qui putant זָר alienũ ſeu alienigenam inde nominari.de quo ſupra dictũ eſt.Inde מְזָרֶה ideſt diſpergens. ut Ieremie.xxxi.Qui diſperſit iſrael cõgregabit eũ.

זָרָה Circũligauit. circũdedit. cinxit.ut.iȷ.Regũ.xxiȷ.Accinxiſti me fortitudine ad prẽliũ.vnde quidã hebrẽi exponũt hũc uerſiculum p̃s. cxxxix.Semitã meã & funiculũ meũ ĩueſtigaſti.ſic.circũdediſti ut rabi Iuda.uel circũligaſti ut Rabi Ioſeph.q̃d Hiero.ĩ pſalterio de hebraica veritate traduxit euentilaſti.forte ſecundũ ſuperiorẽ ſignificationem diſperſionis.quaſi ſemitã diſperſerit ſecundũ longitudinẽ in ante et retro.et funiculũ hoc eſt latitudinem in ſurſum deorſum dextrorſum et ſiniſtrorſum.ſecundum Dauid kimhi in libro de radicibus.

זַרְזִיף Roſcidus humor.guttulatio.ſeu pluuiolatio.q̃d.lxx. ſtagon. ideſt gutta ſtilla uel ſtillicidium tranſtulerũt.nos legimus p̃s.lxxiȷ.Stil

licidia ſtillãtia ſuper terrã.Hiero.ſic trãſtulit. Vt ſtillę irrorãtes terrã.

זַרְזִיר Canis uenaticus mirę uelocitatis. qui ab Ouidio li.iij. metamorphoſeos uocatur lęlaps a uẽti uelocitate,iuxta quẽ morẽ germani eum quoq; canem uentum appellant.et galli a leporibus inſectandis leporarium nominant.alij putãt eſſe auem ſturnum.Hiero.gallum interpretãt.Prouerbiorũ.xxx.Gallus ſuccĩctus lumbos ſuos. Sed Lyra dicit quod nõ ſignificet gallum.quid autem ſit non dicit. alij ſcribunt quod ſit pardus,quia gracilis circa lumbos et tamen fortis. quia uero hęc eſt prophetia Salomonis de futuris nos admonens. uerba iccirco prophanis ſunt incerta quibus myſteria proponuntur.

זָרַח Ortus eſt.ut Iſaię.lx.Et gloria domini ſuper te orta eſt.inde nomen uerbale ortus.quod recipit mem in principio.ut p̃s.cxiij. A ſolis ortu uſq; ad occaſum.et accipit quandoq; aleph in principio,ſicq; indigenam et omne origenariũ ſignificat,quaſi inde ortum. ut Leuitici xix.Sed ſit quaſi indigena inter uos,aduena qui habitauerit in uobis.

אֶזְרָח Lignum uiride ſemper recens,quod putant eſſe laurum. p̃s xxxvij. Vidi impium ſuperexaltatum et eleuatum ſicut cedros libani. rectius,ſicut laurum.

זֶרֶם Impetus. fluctus. tempeſtas.imber ualidus.Iſaię.xxxij.Erit uir ſicut qui abſconditur a uento et celat ſe a tẽpeſtate.& Iob.xxiiij. Quos imbres montiũ rigant.quod hebręi legunt.A riuis ſeu fluctibus montium humectabuntur.Sed Ionathas chaldęus imbrem ualidum ex nubibus ꝓlapſum putauit.ubi nos legimus Habacuk .iij.gurges aquarũ trãſiit. alio in loco tetrũ fetorẽ fœminini ꝓfluuij ꝑ iſto nomine intelligit ſcilicet Ezechielis.xxiij.Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

זָרַע Plantauit. ſeruit.ſeminauit.ſeuit.Iudicũ.vi.Cũq; ſeuiſſet Iſrael. Inde nomen participiale זָרוּעַ ſeminatũ.ſatũ.plantatũ. p̃s.xcvij.ꝓ eo q̃d nos legimus.Lux orta eſt iuſto.hebręi habẽt. Lux ſeminata eſt iuſto.Inde ſemen.Geneſis primo.מַזְרִיעַ זֶרַע ideſt ſeminificantem ſemen.pro quo legimus afferentem ſemen.& Numeri viceſimo quarto.Et ſemen illius erit in aquas multas.q̃d pro liberis ſcilicet filiis

atq; nepotibus hic accipitur, quibus multiplicabunt regna ſecundum multitudinem populorum, iuxta tranſlationem chaldaicam Onkeli. hoc igitur uocabulum et de herbis et de plantis et hominibus dicitur. ſicut et de fructu legimus. fructus arboris et fructus uentris.

זְרוֹעַ Brachium. p̃s.cxxxvi. In manu potenti et brachio excelſo. & declinatur pluralit̃ in utroq; genere. In maſculino Geñ.xlix. Et diſſo-luta ſunt uincula brachiorum manuũ illius. In fœminino Danielis.x. Brachia eius et quę deorſum uſq; ad pedes. Recipit quandoq; aleph in principio. ut Iob.xxxi. Et brachiũ meũ cum ſuis oſſibus confringat̃.

זָרַק Sparſit. diſperſit. proiecit. Exodi.ix. Et ſpargat illum Moyſes in cęlum. et Exodi.xxiiĳ. Partem autem reſiduam fudit ſuper altare, ideſt ſpargendo proiecit. nam mox eandem dictionẽ rectius interpretatus eſt. Ille uero ſumptum ſanguinem reſparſit in populum.

מִזְרָק Peluis. gutturnum. Ieremię.lĳ. Et urceos et pelues et cande-labra. & pluraliter declinatur in maſculino et in fœminino.

זֶרֶת Palmus. Iſaię.xl. Et cęlos palmo ponderauit. de quo ſupra.

זֶרֶת Menſura palmi. Exodi.xxviĳ. Menſuram palmi habebit.

חח

h Amus.fibula.armilla.ut Exodi.xxxv.Armillas et inaures.& dicitur fibula sic a spina,quia per annulũ seu circulũ transeũt spinę quibus uestes subnectuntur.spina uero nominat̃ חוח Canticorũ.ij.Sicut liliũ inter spinas.vnde hic circulus intra se gerens spinã nomen accepit. quapropter ipsum sępe pro circulo transferunt.ut Isaię xxxvij.Ponam ego circulum in naribus tuis.vbi per paragogen assumit iod in fine sicut alia pleraque. &pluraliter legitur Ezechielis .xxix. vbi nos habemus.Et ponam frenum in maxillis tuis. ibi hebręi legũt. Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis.Accipit etiam per epenthesim vau quod et spinam et fibulam significat, ut supra dicit̃. & Iob quadragesimo . Aut armilla perforabis maxillam eius. quod hebręi rectius.& spina perforabis.

חָבַב Dilexit uehementer.Deuteronomij.xxxiij.Dilexit populos.

חָבָא Ascondit.ut Iob.xxiiij.pro eo quod nos legimus. Oppresserunt pariter mãsuetos terrę.hebręi habent.Simul abscõditi sunt.sicut recte ponitur eiusdem.v. A flagello linguę absconderis. &.iiij.Regũ vi.Quę abscondit filium suum. Mutat autẽ quandoque aleph in he,et econuerso he in aleph.de quo uide Dauid kimhi in libro primo artis grãmaticę,vbi de hoc uerbo et eius accidentibus singulare capitulum posuit.Inde nomen absconsio חֶבְיוֹן Habacuk.iij.pro eo quod habemus nos.Ibi abscondita est fortitudo eius . hebręi legunt. Et ibi absconsio fortitudinis eius.

מַחֲבַת Patella in qua frixatur pasta.& secũdum Rabi Salomonẽ fuit tale instrumentũ in sanctuario in quo pinsebantur oblata azyma in oleo.Leuitici.ij.vbi nos legimus craticulã,Si autem craticula fuerit sacrificiũ.ibi hebręi legunt patellam.Hieronymus trãstulit sartaginẽ. Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi sartaginẽ ferream.vbi capitur pro leuigali instrumento simili patellę quo parietes leuigant̃.Ad hoc chaldaica translatio tam Ionathę quam Onkeli concordat. Inuenitur et sine mem in libro Paralippomenon.

חבט Excussit.purgauit.Iudicum.vi.Cumq; Gedeon filius eius ex cuteret atq; purgaret frumenta. quod tamen Hiero . aliter traduxit. Deuteronomij.xxiiij. Si fruges collegeris oliuarum.pro excusseris. Sic Ruth secundo. Virga cędens et excutiens.

חבל Excussit debitorem.pignoris loco accepit.pignorauit. Deute ronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam.et significantius transfert abstulit pro pignore.Iob.xxiiij.Ab/ stulerunt pro pignore bouem uiduę.Inde חבול pignus.Ezechiel' xxxiij.Et pignus restituerit ille impius.

חבל Corrupit.deuastauit.demolitus est.dissipauit. disperdit.pu/ trefecit. Ecclesiastis.iiij.Dissipet cuncta opera manuū tuarū.Isaię.xiij. Vt disperdat oēm terrā.et Canti.ij.Quę demoliunt̄ uineas.translatio nostra in Nehemia similitudine uocis seducta,traduxit a vanitate.q̊d tamen per he scribit̄ et nō per heth.pro eo enim quod dicere deberet. peccauimus fœditate fœdati sumus seu putrefacti uel corrupti sumus tibi.quo significato ipsum in Isaia quoq; reperies ca .x. Et cōputrescet iugum a facie olei.tamē sic posuit Nehemię.i.Peccauimus uanitate se/ ducti sumus.& melius omnibus reperire licet Micheę.ij. Propter im mundiciem eius corrumpetur putredine pessima.vbi ponitur et uer/ bum et nomen.

חבל Mensus uel partitus est.obligauit.irretiuit.illaqueauit. Pro/ uerbiorꝫ.xiij.Ipse se in futurū obligat.Inde funiculus. regula. pertica. funis.laqueus. Zacharię.ij.Funiculus mēsorum. et Amos .vij.Et hu/ mus tua funiculo metiet̄.& Isaię.xxxiij.Et oēs funiculi eius nō rūpent̄. et Ezechielis,xxvij.Quę obuolutę et astrictę erant funibus.

חבל Parturiuit.seu peperit.p̄s.vij.Ecce parturit iniusticiam.Inde partus חבל Isaię.lxvi. Antequā ueniret partus eius. & Canticorū octauo.pro eo quod nos habemus.Ibi corrupta est mater tua. ibi uio lata ē genitrix tua.hebręi legūt.Ibi parturire iussa est.īde nomē scilicet

חבל Dolor.fortasse a pariendo dictus.Isaię.xiij· Torsiones et do/

lores tenebunt.

חוֹבֵל Nauta seu patronus nauis,qui gubernator dicit. Ezechielis xxvij.Sapiētes tui Tyre fuerūt in te,qui sunt gubernatores tui. dictus fortasse a funibus regēdis in naui.a quibus et arbor nauis quam malū dicunt ita nominatur.

תַּחְבּוּלֹת Versutia.consilium.astutia.malum ingenium. ut Prouerbiorum.xij.Consilia impiorum est fraudulentia.

חֶבֶל Cuneus. societas. congregatio.conuentus.grex.i.Regum.x. Obuium habebis gregē prophetarꝝ.et eodem.Et ecce cuneus ꝓphetarum.& pro eo quod nos legimus psalmo .cxix.Funes peccatorum circumplexi sunt.verius exponunt,cateruę peccatorum.

חֹבְלִים Pręsidēs et caput alicuius cōuentus seu cōgregationis.sed translatio.lxx.sicut et trāslatio nostra legit funiculos. Zacharię.xi.Et alterā uocaui funiculos . q̄d exponūt uel a dolore.uel a malo ingenio. vel a deuastatione.scilicet regē malū.Exponūt autem Zachariam sic. vnam uocaui Noam idest dulcorem nō decorem.intellige sacerdotē. & aliā uocaui hoblim .i.regem.sic Dauid kimhi in libro de radicibus.

חֲבַצֶּלֶת Rosa.flos.Canticorum secundo.Ego flos campi.

חִבֵּק Amplexus est. Ecclesiastis.iij.Tempus amplexandi et tēpus lōge fieri ab amplexibus.significat et complicare.eiusdem.iiij.Stultus complicat manus.

חִבֵּר Coegit.congregauit.coaceruauit.collegit.coniunxit.sociauit. Geñ.xiiij.Omnes hi conuenerunt in uallem siluestrem, pro cōgregauerunt.& Exodi.xxviij.Duas oras iunctas habebit. Inde.

חָבֵר Socius.particeps.p̄s.cxix.Particeps ego sum oīm timentiū te. & ī fœmīno genere.socia et particeps.Malachię.ij.Et hoc ꝑticeps tua.

חָבַר Incantauit.Deute.xviij.Ne sit maleficus nec incantator.& p̄s lviij.Et uenefici incantantis sapienter.pro quo Hieronymus.Nec incantatoris incantationes callentis. & Isaię .xlvij. Sta cum incantatori-

bus tuis.Itē in eodem.ꝓpter duriciam incantatorꝝ tuorꝝ uehementē.

חַבּוּרָה Tumor uel liuor carnis.Exodi.xxi.Liuorē pro liuore.q̄d alio in loco trāslatio nr̄a cicatricē uertit. p̄s. Putruerūt corruptę sunt cicatrices meę.dicit̄ autem sic secundum magistros hebręorum.quod in tali percussione congregetur sanguis,et talis coniunctio sanguinis postq̄ diu perstat ,apparet diuersis maculis.

חֲבַרְבּוּרֹת Macula.uarietas.et uidetur a superiori deriuatum geminato medio.Ieremię.xiij.Aut pardus uarietates suas.

חָבַשׁ Vinciuit.ligauit.translatio nostra habet ī posuit.Exodi.xxix. Et impones eis mitras.sed rectius Isaię.xxx.In die qua alligauerit dominus uulnus populi sui.

חָבַת Patina siue patella.quod assumit quandoq̄ mem in principio.de quo supra.

חֲבִתִּים Frixorium. sartago. ubi carnes friguntur .i. Paralippomenon nono.Pręfectus erat eorum quę in sartagine frigebantur.

חָגַג Tripudiauit.festiuauit.celebrauit.feriauit. Leuitici .xxiij. Celebrabitis ferias dn̄i.vij.diebus. et infra. Celebrabitisq̄ solennitatem eius.Item et mēse septimo festa celebrabitis.vbi חַג significat ferias. solennitatem et festa.

חָגָּא Pauor.tremor.Isaię.xix.Et erit t̄ra Iuda Aegiptiis in pauorē.

חָגָב Bruchus. alij dicunt locusta. translatio nostra uarie traducit. scilicet pro locusta bruchū et ecōuerso. Leuitici.xi.atq̄ locusta,singl'a secundū genus suum.vbi paulo ante pro אַרְבֶּה posuit bruchum. vt est bruchus in genere suo. quod tamē frequētissime locustā uertit. Exodi.x.Et diuersa esse indicat anīalia.Ioelis.i. Residuū locustę comedit bruchus.sed Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus determinat q̄d locusta sit genus,et bruchus species eius.aliqui dicūt hoc uocabulū etiam significare lumbos.dorsum.seu posteriora hominis.Ecclesiastis xij.Impinguabitur locusta.quod ipsi exponunt. onerabit̄ dorsum.

חֲגָוֵי Scissura.rima.foramē.cauerna. Canticorꝝ.ij.Colūba mea in

foraminibus petrę.et in Abdia.habitantem in scissuris petrarum. vbi in numero plurali mutatur he finale in vau,quod est notandū.& Ionathan chaldęus in sua translatione chaldaica uertit inter duas petras.

חגר Circūdedit. cinxit. circūligauit.Exodi.xxix.Cingesq; eos bal theo,Aarō scilicet et liberos eius.et eiusdē.xiȷ. Renes uros accingetis. et Ezech.vȷj.accingēt se ciliciis.pro quo hebręi.Induēt cilicia siue saccos. significat et cōtrahi et cōstringi.ut.ij.Regū.xxij. Et contrahent in an gustiis suis.pro quo hebręi.& claudent in uinculis suis. hoc idē ponit in libro psalmorum per metathesin literarum.ps.xviij. Et claudicauerūt a semitis suis.pro quo hebręi.& formidabunt a claustris suis. Sed recte Claudicauerūt secundum linguam chaldaicam catametathesin.

חדד Acuit. agilitauit.uelocitauit. Habacuk.i. Et ueloctiores lupis vespertinis.Prouerbiorum.xxvij.Ferrū ferro acuit, et homo acuit faciē amici sui.inde nomē verbale Isa.xlix.Et posuit os meū quasi gladiū acutū.

חדה Gauisus seu lętatus est.Exodi.xviij. Lętatusq; est Iethro sup omibus bonis.et ps.xxi.Lętificabis eū in gaudio.vbi quidam libri he braice impressi uitio librariorum habēt.viuificabis eū.sed male.hoc etiā modo exponunt magistri hebręorum uersiculum Iob.iij.Non com putetur in diebus anni.sic,Non gaudeat diebus anni.

חדל Desiit.cessauit.dereliquit.dimisit.Geñ.xli.pro eo quod Hiero. rhetorice circūloquēdo traduxit.Et copia mensurā excederet. hebrai ca ueritas legit sic. Vsq; ad id quod desiit numerari. quoniā nō erat nu merus.Iob.iij.Ibi ipsi cessauerūt a tumultu.inde nomē terminus.finis. nouissimus.ut Isaię.liij.despectū et nouissimū uirorum. inde nomē sub stantiuū cessatio.pro quo Hiero.quietē trāstulit.Isaię.xxxviij. Nō aspi ciā hoīem ultra et habitatorē qetis.sed.lxx.verbaliter traduxerūt sic. nō videbo hominē adhuc cum habitātibus.cessauit generatio mea. ut sit punctus post habitantes.quod est contra linguę hebraicę proprieta tem.vbi ipsa orthographia requirit post se genitiuum.

חדק Spinę genus.quod trāslatio nostra paliurū nominat.Micheę vij.Qui optimus in eis est,quasi paliurus.

חֲדַר Cubiculum.tertio Regum.xx.In cubiculum quod erat intra cubiculum.& reperitur positum more aduerbij ad locum.quod denotat ultimum he quo scribitur.Genesis.xliij.Et introiēs cubiculū fleuit. ponitur quandoq; pro penetralibus et partibus interioribus. ut Iob nono.Et interiora austri.Scribit namq; Rabi Abraham Ezraides.q̊d sunt quędam stellę in parte meridionali, quę cum non uideantur ab aquilonaribus,nominantur penetralia seu interiora austri.ut sunt stellę antarcticę,de quibus hoc loco Iob mencionem facit.

חָדַשׁ Renouauit.instaurauit.Isaię.lxi.Et instaurabunt ciuitates desertas.& psalmo.ciij·Renouabitur ut aquilę iuuentus tua. Inde nomē deriuatur Ecclesiastis primo.Nihil nouum sub sole.& dicitur sic mensis propter nouam lunam quę facit initium mensis cuiuslibet apud hebręos.sicut et latini mēsem a gręco mene idest luna dixerūt. & singulę triginta dies dicuntur חֹדֶשׁ et potissimum primus dies mensis eodem uocatur nomine.quem nos kalendas appellamus . ut Ezechielis xlvi.Et adorabit populus terrę ad ostium portę illius in sabatis et in kalendis coram domino.vbi pręsens nomen ponitur de quo agimus.

חוֹב Debitor.Ezechielis.xviij.Pignus debitori reddiderit.

חוּג Circuiuit.girauit.circinauit.Inde sphęra. circulus.girum. circinus.Isaię.xliiij.Et in circino tornauit illud.et eiusdem.xl. Qui sedet super girum terrę.& Prouerbiorum octauo.quando certa lege & giro vallabat abyssos

חוּד Proposuit.ęnigma.problemā.exemplum.in quo aliquid arcanum latet quod difficile explicatur.ut Iudicum decimoquarto.Proponam uobis problema.& infra.Propone problema tuū.Inde חִידָה ęnigma.siue arcanum problema.ut in loco pręnominato.

חָוָה Ostendit.explanauit.enunciauit.ut Iob decimoquinto. Ostendam tibi audi me.quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio.Et ęnigmata percipite auribus uestris.pro enūciationes meas.aleph enim hoc loco in principio assumptum facit no

men uerbale.in superiori aūt primę personę futuri tēporis est indiciū.

מחוז Assumit in prīcipio mem.et significat.regio.finis.ducatus.portus. ps̃.cvij. Et deduxit eos in portū uolūtatis eorū.i.ad finē uel locū.

חוח Spina.de quo supra.ut Canticorum.ij. Sicut liliū inter spinas.

חוט Filum.Hieronymus traduxit vitta.Cāticorum.iiij.Sicut vitta cocinea labia tua.sed Genesis.xiiij.filum interpretatus est a filo subtegminis usq; ad corigam.

חול Anxiatus est.cōtremuit.parturiuit.doluit.Isaię.xxiij. Non parturiui et non peperi.Isaię.liiij.hinni quę non pariebas. et Michee.iiij. Dole et satage filia sion.& ps̃.cxiiij.pro eo quod legimus. A facie dn̄i mota est terra.Hieronymus de hebraica ueritate sic. A facie domini contremiscit terra.hebręi sic.A facie dn̄i parturita est terra. cui nō ab simile legitur ps̃.xcvij. Vidit et cōmota est terra.& trāsfertur pro cruciatu instar dolorum parturientis.ut Ioelis.ij.A facie eius cruciabunt populi.Inde uerbum transitiuum secundum.contremiscere fecit.ut ps̃ xxix. Vox domini concutientis desertū et cōmouebit dominus desertum cades.& geminat lamed.

חולל Obstetricauit.pręparauit partum.ps̃.xxix. Vox domini pręparantis ceruos.pro quo Hieronymus de hebraica ueritate.Vox dn̄i obstetricās ceruos. ide legit Iob .xxxix.parturiētes ceruas obseruasti.

חיל Dolor.psalmo.xlviij.Ibi dolor sicut parturientis.Inde uerbum Isaię.xxiij.Dolebunt cum audierint.

חלחל Doluit.consternatus et dolore commotus est.ut Ester.iiij. Quod audiens consternata est.geminato scilicet uerbo. Inde nomen angustia.dolor.Isaię vicesimoprimo.Et angustia possedit me.

חלל Detraxit.infirmauit.truncauit.interemit. ut Isaię vicesimotertio.Vt detraheret superbiam omnis glorię.Inde nomen uerbale truncatus.vulneratus.interfectus.ut threnorum secundo. Quasi uulneratus in plateis.& eiusdem quarto.Melius fuit occisis gladio.

חלל Violauit.contaminauit.polluit.prophanauit. ut Threnorū

ſecundo.Polluit regnum & principes eius.Malachię ſecundo.Violās pactum patrum noſtrorum.& infra eodem.Contaminauit Iudas ſanctificationem.Inde חָלִילָה ideſt abſit tanquam pollutū atq; prophanū.Geñ.xviij.Abſit a te.Significat etiā facere aliquid comune & publicare.ut Deutero.xx.Plantauit uineam et necdū fecit eā comunē .i.publicauit.Inde dicit Leui.xxi.Meretrix.vile ,pſtibulū.i.publica.

חֹלָה Cecidit.conquieuit.metatus eſt.uenit.moratus eſt.ſecundo Regum tertio.Et ueniat ſuper caput Ioab.& Ieremię.xxx.In capite impiorum conquieſcet.in alio loco traduxit veniet.ut eiuſdem.xxiij.Et tempeſtas erumpēs ſuper caput impiorum ueniet.& threnorum.iiij.Et non cœperunt in ea manus.quod hebręi exponunt.Et non metata ſunt in ea caſtra.uel non quieuerunt ſeu morabantur in ea loca.quia in momento et abſq; mora ſubuerſa eſt Sodoma.ut in eodem uerſu patet.& ſecundum hanc interpretationem exponit Rabi Ionas hunc verſum Eccleſiaſtis quinto.Eſt et alia infirmitas peſſima ſic.Eſt et malum ueniens uel cadens ſcilicet in hominem.

חֹלָה Expectauit.ſperauit.Michęę primo.pro eo q̊d nos legimus.Quia infirmata eſt in bonum.Rabi Ioſeph.pater Dauidis kimhi.& multi Iudęorum traduxerunt.Quia expectauit uel ſperauit ad bonū.& Geneſis octauo.Expectatis autem ultra ſeptem diebus.quod per protheſin iod et apocopen he ſepius inuenitur.

חוֹלֵל Fecit.formauit.creauit.pſalmo.xc.Aut formaretur terra & orbis.Inde nomen uerbale.Deuteronomij.xxxij.Oblitus es domini creatoris tui.et pſalmo.li.Ecce enim iniquitatibus conceptus ſum.pro factus ſeu formatuſſum.

חוֹל Arena.Iob.vi.Quaſi arena maris hęc grauior appareret.&.i.Regum.xiij.Sicut arena quę eſt in litore maris.

חוֹל Profanū·laicū.i.Regū.xxi.Non habeo laicos panes ad manū.

חוֹל Aſſumit mem in principio et quandoq; he in fine.& ſignificat chorum.Exodi.xv.Egreſſęq; ſunt om̄es mulieres poſt eam cum tym-

panis & choris. & Canticorum ſeptimo. Quid uidebitis in Sulamite niſi choros caſtrorum.quod quidam ab inſtrumento muſico deriua-ri putant.ut infra.

חוּם Rufum.fuſcum.ut Geneſis triceſimo. Et quodcumq; rufum & maculoſum.de quo plenius infra.

חוּס Miſertus eſt. pepercit. curauit. pro quo Hieronymus doluit interpretatus eſt.Ionę quarto.Tu doles ſuper hederam.quod ſeptuaginta uerterũt ſic.Tu pepercisti ſuper cucurbita.ſed melius ſequitur. Et ego non parcam niniue. & pſalmo .lxxij. Parcet pauperi & inopi. vbi hebręi exponunt ſic.Miſerebitur ſuper pauperem et inopem.

חוּץ Extra.prętor.Geneſis.xix.Eduxerunt eum et poſuerunt extra ciuitatem. & Eccleſiaſtis ſecundo. pro eo quod legimus.Quis ita de-uorabit et delitiis affluet ut ego.hebraica ueritas hẽt plus p̃ter me.

חוּץ Platea.Ieremię ſeptimo. Et in plateis Ieruſalem. Inde חִיצוֹן atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis.xliiij. Cumq; egredientur atrium exterius.quod aſſumit he in fine.et quandoq; po nitur ſine he.

חוּר Album ſeu candidum.quod Hieronymus traduxit hyacinthi-num.Eſter octauo.Fulgebat ueſtibus regiis hyacinthinis uidelicet & aeriis.& eiuſdem primo.Aerij coloris et carbaſini.alio loco tranſtulit farinam,fortaſſe propter eius albedinem.Geneſis.xl. Quod tria cani-ſtra farinę haberem. quod tamen partim Iudęorum ita tranſſerunt. Tria caniſtra alba.hoc eſt ex uirgultis et uiminibus decorticatis et al-bis facta.de quorum numero eſt Dauid kimhi in libro de radicibus. partim uero putant ea ſic dici a foraminibus.eoquod tales corbes uir-gultis contexti ſint foraminoſi.& hos ſequitur Nicolaus de lyra.eo q̧ hor etiam foramen ſignificat.ut patebit.

חוֹר Optimus quiſq;.& liberaliſſimus.ſignificãtur enim principes capitanei et magnates hoc nomine.ut Ieremię.xxvij.Et oẽs optimates Iuda et Ieruſalem.qui apud Arabes lóben quaſi candidati dicuntur.

חוֹר Spelunca.foramen.Canticorꝵ.v.Dilectus meus miſit manum ſuam per foramẽ.et Nahũ.ij.Et impleuit preda ſpeluncas ſuas.

חוּשׁ Festinauit.Deutero.xxxij.Et adesse festinant tēpora.& ps.lxx Dñe ad adiuuandū me festina. & ps.cxix. Paratus sum et nō sum turbatus. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit. Festinaui et non neglexi.Inde nomē uerbale festinantes.pro quo translatio nostra habet accincti.Numeri.xxxij. Nos autem ipsi armati & accincti.et Ecclesiastis.ij.ꝑ eo quod nos legimus. Quis ita deuorabit et deliciis affluet ut ego.hebręi exponūt. quis comedet et quis agilior festinantior aut promptior est plus quam ego.

חָזִיז Apparētia macularum in uarietate nubiū tempore pluuię. quā lxx.īterpretati sunt phantasiam. Zacharię.x.Dominus fecit phātasias & pluuiam hiemalem dabit eis.pro quo translatio nostra legit.Et dñs faciet nubes et pluuiam imbris dabit eis. vbi Hieronymus ait. Nescio quid uolētes septuaginta phantasias interpretati sunt.sed Dauid kimhi in comentariis super duodecim causam qua moueri potuerunt assignat,quod a uisione talis dicta est apparitio in nubibus. nam חָזָה visionis uerbū est.ut infra sequitur,sicut et apud gręcos a phanizo.i. appareo uenit deriuatiuū uerbū a q̊ phātasia et phātasma.i.apparitio.

חָזָה Speculatus est. vidit.contemplatus est.ps.lviij.Lętabitur iustus cum uiderit uindictam.

חָזֶה Pectus.ut Exodi.xxix.Sumesq; pectusculum de ariete. &pluraliter חֲזוֹת Leuitici.ix.Pectora eorum et armos.

חָזַק Confortauit. consolidauit. fortitudinem addidit. vim intulit. oppressit.ps.cxlvij.Quoniam confortauit seras portarum tuarum. & Isaię.liiij.Et clauos tuos consolida.et Exodi.xij. vrgebantq; Aegyptij populū.& Genesis.xli.Nam et illos oppresserat fames. quod hebręi legunt.Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis et fortitudo & cętera secundum artem grammaticam.

חֲזִיר Sus.Leuitici.xi.Et sus quę cum vngulam diuidat nō ruminat.

חָטָא Peccauit.ut Iosuę.vij.Peccauit Israel.Inde monosyllabice peccatū.threnoꝝ.i.Peccatū peccauit Ierusalē.ubi caret aleph.sicut alias sę

pe.et recipit terminationes ut in arte.Inde significatᷓ etiam expiatio et sacrificiũ expiationis seu purgationis.Numeri.xxxi.Et aliquid in utẽ-silia preparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur.

חָטַב Secuit. excidit. scidit. cedebat. Deuteronomij.xxix.Exceptis lignorum cesoribus.

חִטָּה Frumentum.triticum.Isaię.xxviij.Et ponet triticum per or-dinem.Et Ioelis primo. Vlulauerunt vinitores super frumento:

חָטַם Obstruxit.occlusit.obturauit.q̃d Hiero.interpretatᷓ frenauit. Isaię.xlviij.Et laude mea infrenabo te.sed hebręi exponũt hoc de furo re.ira.et magnanimitate.quã flatus narium indicat. ut de equis scribit Virgilius.iij.georgicon.Collectũq; premẽs uoluit sub naribus ignẽ. vno enĩ uocabulo hebręi et nares et furoris fremitũ significari uolũt. scilicet אַף similiter aũt et חוֹטֶם nares quoq; et furorẽ significat. vt docet Rabi Dauid kimhi in comẽtariis super Isaiã et in libro de radi cibus.vnde mg̃ri hebręo℞ sic traducũt p̃dictũ uersiculũ. Et ꝓptᷓ lau-dẽ meã obturabo nares tibi.i.cõtinebo tibi furorẽ meũ ad laudẽ meã.

חָטַף Rapuit cũ uelocitate motus.psalmo.x. Insidiatᷓ ut rapiat pau-perem rapere pauperem dum attrahit eum.

חֹטֶר Virga.Isaię.xi.Egredietᷓ uirga de radice Iessę.et Prouer.xiiij. In ore stulti uirga superbię.quod Rabi Ionas exponit. propter uerba quę loquitur stultus.veniet super eum uirga superba.hoc est procera qua dabuntur in eum grandes percussiones.

חַיִּי Vita.Gẽ.xxiij.Vixit aũt Sara.q̃d hebręi legũt.Erãt uitę ipsius Sara centũ.xxvij.anni.inde חַי uerbũ idest vixit.Gẽ.xi.Porro Ar phachsad uixit trigintaquĩq; annos.inde חַי aduerbiũ iurãdi. Nũeri xiiij.Viuo ego et implebitᷓ gloria dñi uniuersa terra.et eodẽ modo.i. Regũ.xxv.viuit dñs et uiuit anima tua.significat etiã uiuus uľ uiuẽs.ut Isaię.xxxviij.viuens uiuens ipse confitebitur tibi.et p̃s.lv. descendant in infernum uiuẽtes.et ut ait Rabi Iuda omnium illorum primitiuum est חָיָה ut Genesis.xij.Et uiuat anima mea. Inde חַיָּה animans fera.bestia.animal.Genesis.xxxvij.Fera pessima comedit eum.bestia

deuorauit Ioseph.vbi hebraica ueritas habet.Bestia mala comedit eũ rapiens rapuit Ioseph.& per continuitatẽ lectionis mutat he in thau. Geñ.i. Vt sint uobis in escam et cũctis animãtibus terrę.pro omĩ ani/mali terrę.&pluralit haioth.Ezechielis.i. Et animalia ibãt et reuerte/bant.Inde nomẽ propriũ.hauah.q̊d nos dicimus eua secundũ gręcos, qui suas aspirationes non pronũciant fortiter.sic autem dicit eoquod sit mater omnium uiuentium,ut dicit scriptura.in quo uocabulo mu/tatur iod in vau.ut sępe alias.

חַיִל Robur.uirtus.fortitudo.exercitus.Ezechielis.xxxvij.Exercitus grandis nimis ualde.et p̃s.xxij.Fiat pax in uirtute tua.et Isaię.lx.Forti/tudo gẽtium ueniet tibi.et Ioelis.ij. Ficus et uinea dederunt uirtutem suam.quod septuaginta transtulerunt fortitudinem suam.

חֵיל Substantia.diuitię.mammon.Isaię.xxx. Portantes super hume ros iumentorum diuitias suas.

חֵל Reperit sine iod quandoq̃.et significat etiã congregationẽ siue exercitum.sicut superius profectum cum iod.ut Abdię ultimo.Et trãs migratio exercitus huius filiorum Israel.

חֵיל Paruus murus.uel antemurale. threnorum secundo. Luxitq̃ antemurale,et murus pariter dissipatus est.

חִין Gratia.oratio. deprecatio.ut Iob.xli.Et ad dep̃candũ cõpositis. Rabi Iona scripsit hoc uocabulũ inter primitiua.et ĩterpretatur firmi/tatem seu ualiditatẽ.quasi diceret dñs ipsi Iob.nõ obmutescã mẽdaciis suis et uerbis potẽtibus,et ualida compositione sua.sic enim hebraice legitur.Alij uero grammatici Iudęorum deriuatum putant ab חָנַן vt infra patebit p̃ ĩterpositionẽ iod.ut in aliis pluribus fieri solet.

חֵיק Medietas.sinus.ut Isaię.lxv.Retribuã in sinu eorũ. &.iij.Regũ xxij.Fluebat aũt sanguis plagę in sinũ currus.q̊d hebręi exponunt. In mediũ seu concauitatẽ siue profundum currus.cui applaudit transla/tio chaldaica Ionathę.

חַיִץ Sepes.murulus.paries.ut Ezech.xiij.et ipse ędificabat parietẽ.

חֵךְ Palatum.guttur.Canticorꝫ.vij.Guttur tuum sicut uinum opti/

mum.et Oseę.viij.In gutture tuo sit tuba. & threnorum .iiij. Adhesit lingua lactentis ad palatum eius.

חַכָּה Hamus.Isaię.xix.Et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum.et Iob.xl.Leuiathan hamo.

חִכָּה Expectauit. ut Isaię.xxx. Beati omnes qui expectant eum.& Habacuk.ij.Si moram fecerit expecta illum.

חַכְלִיל Candidauit.fucauit.colorauit.ornauit.illustrauit.Geñ .xlix Pulchriores sunt oculi eius uino.i.colore illustriori.et scribit Moyses Nehemanides Gerundensis clarissimus hebręorũ author in pentateucho suo de hac dictione,quod per metathesin primarũ literarũ & geminato l a uerbo כָּחַל oriatur.quod significet rubescere oculos ex potu uini.licet aliter translatum sit Ezechielis . xxiij. Circumlinisti stibio oculos tuos.

חָכַם Sapuit.uel sapiens fuit.ut Prouerbiorũ.ix.Si sapiens fueris, tibimetipsi eris. ꝑ eo quod hebraice legit̃. Si sapias, sapias tibiipsi. Inde sapiens et sapientia.ut in arte grammatica.

חַל Placenta.panis.torta.assumpto he in fine.uel per continuitatẽ lectionis thau pro he.quod Hiero. collyrida interpretat̃.ij.Regũ.vi. Singulis collyridam panis unã.sunt autẽ placentę lagana collyridę diuersę species panum apud hebręos.ut scribit Rabi Salomon Leuitici vij.Et collyridas olei admixtione consperſas panes q̃ꝗ fermentatos.

חַל Assumpto he in principio.cœpit.incepit.ut.i.Regũ.ij.Incipiã et cõplebo.et paulo superius.Et oculi eius caligauerant. pro q̃ hebręi legunt cœperunt caligare seu tenebrescere. et Genesis .iiij. Iste cœpit inuocare nomen dñi.pro quo legũt hebręi.tunc cœptum est ad uocandum nomẽ domini.&.i.Regũ.xxij.Num hodie cœpi pro eo cõsulere dominũ.Inde nomen uerbale תְּחִלָּה idest exordium.principiũ. initium.ut Prouerbiorum.ix.Principium sapientię timor domini.

חָלַל Infirmatum eſt.languit.conturbatus.vulneratus.interfectus. occiſus eſt.ps̃.cix.Cor meum conturbatum eſt intra me.quod Hiero. de hebraica ueritate traduxit.Cor meum vulneratũ eſt intrinſecus.et Ezechielis.xxi.Vt daretis ſuper colla uulneratorum.& threnorum quarto.Melius fuit occiſis gladio quam interfectis fame.

חָלִיל Inſtrumentum muſicum.quod tranſlatio noſtra tibiã nomi/nat.Iſaię.xxx.Et lętitia cordis ſicut qui pergit cũ tibia.inde מְחַלֵּל buccinator ſeu tibicen.ut:iĳ.Regũ primo.Canentiũ tibiis et lętantiũ.

חַלּוֹן Feneſtra.ut Geñ.xxvi.Proſpiciens Abimelech rex Paleſtinorum per feneſtram.&pluraliter declinat̃ maſculine ac fœminine.Nã in maſculino genere ponitur.iĳ.Regũ.vi.Fecitq; in templo feneſtras obliquas.at uero in fœmĩno Ezechielis.quadrageſimo.Et feneſtras obliquas in thalamis.

חֶלְאָה Rubigo ęris ſecundum tranſlationẽ.lxx.et noſtram.Sed quidã hebręi putant eſſe ſpumã.Ezech.xxiiĳ.Ollę cuius rubigo in ea eſt.

חָלָב Lac.ut Iſaię.lv.Emite abſq; argento et abſq; ulla commuta/tione uinum & lac.

חֵלֶב Adeps.ſcribitur quinq; punctis.Leuitici.vĳ.Qui obtulerit ſanguinem et adipem.&pluraliter maſculine.ut eiuſdem.viĳ.Poſuit ſuper adipes.Significat aũt omne pingue animalis.quod Onkelus in tranſlatione chaldaica indicat.Geñ.iiĳ.Abel quoq; obtulit de primo genitis gregis ſui & de adipibus eorum.pro q̃ chaldęus.& de pinguedine eorum.

חֶלְבְּנָה Galbane.aroma.Exodi.xxx.Sume tibi aromata ſtacten & onycham galbanen boni odoris.

חֶלֶד Subſtantia.vita.ut.ps̃.xxxix.Et ſubſtantia mea tanquã nihilũ ante te.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Et uita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo.Sed hebręi tradunt ſignificari hoc uo/

cabulo quandam durationem certi temporis.

חֹלֶד Muſtela.Leuitici.xi.De ijs q̄ mouent̄ in terra muſtela et mus.

חָלָה Languit.ęgrotauit.Iſaię.xxxix.Audierat enim q̄d ęgrotaſſet & conualuiſſet.& Canticoꝝ.ij.Quia amore langueo.Inde nomen ge minatū חַלְחָלָה defectio.ęgrotatio. anxietas.Nahum ſecundo. Et defectio in cunctis renibus.

חָלָה Orauit.Exodi.xxxij.Moyſes autem orabat dominū deū ſuū.

חֲלִי Monile.et accipit terminationē he uel thau. Oſeę.ij.Et ornaba tur inaure ſua et monili ſuo.& mutat iod in aleph.ut Canticorum.vij Iuncturę fœminum tuorum ſicut monilia.

חָלַט Vſurpauit. appropriauit. applicauit. rapuit .iij.Regum.xx. Rapuerunt uerbum ex ore eius.

חֵלְךָ Pauper.ut p̄s.x.Oculi eius in pauperē reſpiciunt.Item in eo dem.Tibi derelictus eſt pauper.et ſcribitur in fine per paragogen he. Nam quod pręcedit ſcilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum. non uidetur eſſe recta tranſlatio.eſt enim iſtic חֵלְכָּאִים dictio cō poſita quaſi congregatio dolentium et oppreſſorum.ſecundū Dauid kimhi in libro de radicibus.

חָלַם Somniauit. Geñ.xli. Vidi ſomnia nec eſt qui ediſſerat.pro q̄ hebręi legunt.Somnians ſomniaui.et interpres non eſt illius.

חָלַם Saginauit.impinguauit.augmentauit. roborauit.cōfirmauit. Iob.xxxix.pro eo quod ibi legimus.Separant̄ filij earū. hebręi habēt. Roborantur filij earum.ideſt creſcunt et augentur.

חַלָּמוּת Vitellū oui.ſcilicet pilula rubea quę in ouo extat.nā albū id clarūq; quo uitellum circumdatur רִיר nominant.Iob.vi.vbi ne ſcio quonam motus tranſlator noſter ſic uertit.aut poteſt aliquis gu

ſtare quod guſtatum affert mortem.cum nihil horum in hebręo po-
natur.nec etiam ſequens uerſiculus.ſed loco eius ueritas ſic habet. An
extat ſapor in albo uitelli.quod quidem album excellens medicus Ra
bi Iſhac exponit ſputamen craſſum ſeu phlegma oui quod inſulſum
nauſeamus.magiſtri namq́ iudęorum de ouo ſic dicere conſueuerũt
Extra חֶלְבּוֹן intra חֶלְמוֹן ideſt extra albugo intra uitellũ. vn-
de quidam putant nominari lapidem אַחְלָמָה de quo in litera
aleph.qui lapis eſt tertius tertĳ uerſus ſiue ordinis rationalis iudicĳ.
vt Exodi.xxviĳ.In tertio ligurius achates & amethyſtus.

חַלָּמִישׁ Silex.petra.ſaxum forte.durũ. Deuteronomĳ.viĳ. Qui
eduxit riuos de petra duriſſima.ubi per endyadis figuram duobus uo
cabulis idem dicitur,quaſi diceret petra ſilex.quod uno uerbo cõple-
ctitur Iſaias ca.l.Ideo poſui faciem meã ut petram duriſſimam.

חַלּוֹן Feneſtra.Ieremię.xxĳ.Qui aperit ſibi feneſtras.

חָלַף Pręteriuit.tranſiit. mutauit. Canticorũ.ĳ.Himber abiit et re
ceſſit.& Iob.ix.Pertranſierunt quaſi naues.& p̃s.xc.Mane ſicut herba
tranſeat.mane floreat et tranſeat.inde uerbum tranſitiuum ſecundum
Geñ.xxxĳ.Ac mutate ueſtimenta ueſtra.& p̃s.cĳ.Et ſicut opertoriũ
mutabis eos et mutabuntur.Inde ueſtis mutatoria & cętera deriuata
quę alterationem & innouationem ſignificant.

חֵלֶף Pro.ſic dictũ a cõmutatione unius pro altero. Numeri.xviĳ.
Quia precium eſt pro miniſterio quo ſeruitis. & eſt ſcribendum ſex
punctis ſecundum Iudęorum grammaticos.

חָלַף Incidit.percuſſit.perforauit.Iudicum.v.Et tempus ualide per
forans.& Iob.xx.Fugiet arma ferrea & irruet in arcum ęreum.pro q̊
veritas habet.Et percutiet eum arcus ęreus.

מַחֲלָף Culter.ut Ezrę primo.Cultri uigintinouem.ab incidendo
ſic dicti ut ſupra.

מַחְלְפוֹת Cincinni siue crines. Iudicum decimosexto. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris.

חָלַץ Diuisit. partitus et distinctus est. secessit. ablatus est. Oseę. v. Et non inuenient. ablatus est ab eis.

חָלַץ Extraxit. nudauit. soluit. ostendit. Threnorum quarto. Sed & Lamię nudauerunt mammam.

חָלַץ Eruit. tulit. deposuit. exuit. ut Deuteronomij. xxv. Tollet calciamentum de pede eius. & Leuitici decimoquarto. Iubebit erui lapides in quibus lepra est. Inde dictę sunt uestes mutatorię, quę depositis & exutis prioribus induũt. ut Zacharię tertio. Et indui te mutatoriis.

חָלַץ Eripuit. liberauit. Prouerbiorum undecimo. Iustus de angustia liberatus est. & psalmo. cviij. Vt liberentur dilecti tui. & psalmo sexto. Conuertere domine & eripe animam meam.

חָלָץ Lumbus. Iob tricesimooctauo. Accinge sicut uir lũbos tuos. & Genesis tricesimoquinto. Et reges de lumbis tuis egredientur.

חָלַץ Expediuit in armatura. inde armatus. quę ambo uno uersiculo comprehendunt. Numeri. xxij. Expediti pergite coram dño ad pugnã. & oĩs vir bellator armatus &c̃. Inde armatura et arma bellica.

חָלִיץ Impinguauit. quietauit. quiescere fecit. incinerauit. ut Isaiæ lviij. Et ossa tua liberabit. pro quo septuaginta traduxerunt. Et ossa tua pinguescent. secũdum quod dicitur Prouerbiorum decimoquinto. Fama bona impinguat ossa. Scribit autem Rabi Dauid kimhi in libro radicum, similiter et in libro cõmentariorum super Isaiam. quod magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere. scilicet pro nudare. liberare. quietare. & armare.

חָלַק Diuisit. distribuit. parauit. impertitus est. Deuteronomij. iiij. pro eo quod legitur. Quę creauit dominus deus tuus in ministerium

cunctis gentibus.veritas sic habet.quę distribuit dn̄s deus. & Onkelus chaldęus interpretatur parauit seu destinauit. & Iosue.xviij.Diuidite uobis terram in septem partes.

חֲלָקָה Pars.portio.ager.hęreditas.Amos.iiij.Pars una compluta est et pars altera super quam nō pluuit aruit.pro quo hebręi quidam ager dicunt. sed rectius per apocopen sic diceretur.

חֵלֶק Ager.campus.ut.iiij.Regū.ix.Iesabel quoq; comedent canes in agro Iezrael.

חָלַק Mollificauit.leniuit.blanditus et adulatus est. dolo suasit. dolose egit.ut p̄s.xxxvi.Quoniam dolose egit in conspectu eius.& p̄s.v. Linguis suis dolose agebant, pro blanditi sunt. & p̄s.lv.pro eo quod nos legimus.Diuisi sunt ab ira vultus eius.veritas habet.Leniuerunt plusquam butyrum os suum.Inde blandicię ac adulationes.p̄s.xij. Labia dolosa.quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate uertit labium subdolum.sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חֲלַקְלַקּוֹת Lubricum. leue. p̄s.xxxv. Fiant uię illorum tenebræ & lubricum.

חַלּוּק Leue et nō scabrum.quod translatio nostra uertit limpidū. primo Regum decimoseptimo.Et elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente.dictum a leuitate blandiciarum metaphorice.

חַלָּשׁ Imbecillis.debilis.oppressus.collisus.infirmatus.Exodi.xvij. Fugauitq; Iosue Amalech.pro debilitauit.& Ioelis tertio. Infirmus dicat quia ego fortis sum.

חָמַם Calefactum est.incaluit.ferbuit.Exodi decimosexto. Cumq; incaluisset sol.& Isaię quadragesimoseptimo.Non sunt prunę quibus calefiant.Haggęi primo.Operuistis uos & non estis calefacti. inde putant deriuari חוּם rufum & fuscum.ut Genesis tricesimo. de quo supra diximus.nam ille color denigratione caloris fieri solet.ut scripsit

Ariſtoteles in libro de coloribus.cuius ſunt uerb a hęc gręce. Melana pyrothenta,chroma phinicun.ideſt nigra ignita color rufus.Inde hoc nomine dicitur ęſtus.ut Geneſis.viij.Frigus & ęſtus. ſcribitur tamen hoc cum holem.ſed illud ſuperius cum ſurek.

חמאה Butyrum.Iſaię.vij.Butyrum et lac comedet.& ab eo quandoq; aufertur aleph.ut Iob.xxix.Quando lauabam pedes meos butyro.&pluraliter declinatur ſicut alia fœminini generis atq; formę.ut p̃s.lv.pro eo quod nos legimus.Diuiſi ſunt ab ira uultus eius. veritas habet.Leniuerunt pluſquã butyra os ſuum.ſcribitur enim per aleph.

חמד Concupiuit.deſyderauit. Michee ſecundo. Et concupierunt agros.& Exodi.xx.Non concupiſces domum proximi tui.nec deſyderabis uxorem eius.ubi utrumq; ſignificatum legitur. Inde uenit deſyderium.Danielis nono.Quia uir deſyderiorũ es. & inde deriuationũ varię formę quas legendo conſequeris.

חמה Sol.ut Canticorum ſexto.Electa ut ſol.ſic nominatus ſcilicet propter ęſtum.

חמה Aeſtus.calor. p̃s.xix. Nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.

חמה Socer.Geneſis.xxxviij.Nunciatum eſt Thamar quod ſocer illius aſcenderet. & paulo poſt. Miſit ad ſocerum ſuum.& reperitur generis comunis.Ruth primo.Orpha oſculata eſt ſocrum ſuam.

חמה Ira.furor. pſalmo.xxxviij. Domine ne in furore tuo arguas me neq; in ira tua corripias me.

חומה Murus.Cãticorum.viij.Si murus eſt.& infra. Ego murus.

חמט Genus animalis immundi.quod tranſlatio noſtra lacertam nominat.Leuitici vndecimo. Lacerta & talpa omnia hęc immunda ſunt.Dauid kimhi ipſum nominat limacam. cęteri teſtudinem.

חמל Pepercit. gratulatus eſt. indulſit. miſertus eſt.Ieremiæ decimoquinto.Quis enim miſerebitur tui Ieruſalem. Malachiæ tertio. Et

parcam eis ſicut parcit uir filio ſuo. vbi alij exponunt. Et gaudebo ſuper eo ſicut gaudet uir ſuper filio ſuo. & Ionathas chaldæus indulſit interpretatur.

חַמָּן Imago. truncus ſacer. ſimulacrum. Leuitici viceſimoſexto. Et ſimulacra ueſtra confringam.

חָמַס Diſſipauit. contempſit. excidit. amouit. rapuit. ſecundum uarias tranſlationes. Nam noſtra tranſlatio habet contempſit. Ezechielis viceſimoſecundo. Sacerdotes eius contempſerunt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt. chaldaica tranſlatio Ionathæ traduxit rapuerunt ſeu raptim amouerunt ſcilicet eoq; non ſtabilierunt neq; confirmarunt legem. & threnorũ ſecundo. Et diſſipauit quaſi hortum. quod paſſiue aliter traducitur Ieremię decimotertio. Pollutę ſunt plantę tuę.

חָמָס Iniuria. iniquitas. rapina. ſecundo Regum viceſimoſecundo. De iniquitate liberabis me. quod Ionathas chaldęus traduxit. De manu omnium raptorum. Dauid Kimhi in comentariis ſuper quatuor exponit. De manu hominum rapinę & iniuriarum.

תַּחְמָס Auis immundę ſpecies veſci prohibitę. quam noſtra tranſlatio noctuam uocat. Sed iuxta thargum Hieroſolymitanũ apparet quod eſt genus accipitris ab accipiendo & rapiendo ſic dictum. & ne valde a noſtra tranſlatione diſcedam. ego expono accipitrem nocturnum, quē Plinius libro decimo naturalis hiſtorię cymindin nominat. Cui ſimilem fuiſſe ſomnum poetice fingit Homerus. & eam auem lingua deorum chalcida nominari aſſerit. libro Iliados decimoquarto. Sic me interprete ſcribens. Chalcida quam ſuperi dicunt homineſq; cymindin.

חָמֵץ Fermentauit. ſuffiuit. ut Deuteronomij. xij. Neq; enim poterat fermentari. et ſupra. Tulit igitur populus conſperſam farinam antequam fermentaretur. Inde nomen ut ſuperius eodem. Quicumq; comederit fermentatum. & omne fermentatum nõ comedetis. Significatur etiam eodem nomine ſubacidum ſiue ponticum, quam ſaporis

ſpeciem Ariſtoteles in libro de ſenſu drimea uocat,ſcilicet aliquantu/lum guſtu aſperum.de quo Numeri.vi.Acetum ex uino et ex q̄libet alia potione &c̄.quod ego de uerbo ad uerbum ita transferrē.Aſperū vini et aſperum ſiceræ non bibet.nam quod ſequitur & quicquid vua exprimit.non eſt de textu.voluit autem per ſiceram intelligi omnem potum qui nō eſt uinū inebriare tamen poteſt.quem Vlpianus citro mū ſeu ceruiſiam appellauit.quo condiendo utunt̄ lupulo qui cauſam prebet fermentationis et acredinis.vnde quod in p̄s.lxxiij.dicit̄.quia inflammatum eſt cor meum.rectius Hiero.ſic uertiſſet.quia exacer/batum eſt cor meum.quam ut contractum in ſuo pſalterio de hebrai ca ueritate traduceret.

חָמִיץ Sapidum.grati ſaporis.pro quo Hiero.poſuit Iſaiæ.xxx. Commixtum migma comedent.& ſeptuaginta interpretes tranſtule runt.paleas commixtas ordeo uentilato.ſed Rabi Ionas exponit gra/tum guſtui delectabile et amœnū.quomodo ſolet fœnū eſſe iumētis.

חוֹמֵץ Violentus.Iniquus.nocens.p̄s.lxxi.De manu contra legē agentis et iniqui.quod Hieronymus in ſuo pſalterio traduxit.De ma nu iniqui et nocentis.hoc uerbo chaldaica tranſlatio utitur pro eo q̊d nos habemus confundit.Prouerbiorum.xxviij.Qui autem cōmeſſa/tores paſcit confundit patrē ſuum.vnde exponūt illud Amos quarto Et ſacrificate de fermentato laudem.aliter ſcilicet hoc modo.Et ſuffu/migate de uiolentia.ſic enim Ionathas chaldaice tranſtulit.laudem,uel ſecundum Aquilam gratiarum actionem.

חוֹמֶץ Acetum.p̄s.lxix.Et in ſiti mea potauerunt me aceto.

חָמוּץ Tinctus.coloratus.Iſaiæ.lxiij.Tinctis ueſtibus de bozra.q̊d lxx.interpretes uerterunt.Fuluis ueſtibus de boſor.

חָמַק Vertit.declinauit.Canticorum.v.At ille declinauerat.& Ie/remiæ.xxxi.Vſq; quo deliciis diſſolueris filia uaga.ꝑ quo rectius.lxx. Vſq; quo conuerteris filia deſpecta.& Canticorum.vij.Iuncturæ fœ/minum tuorum.hoc eſt vertebra coxarum.quæ apud græcos Iſchia dicuntur.vnde morbus iſchiaticus quem illiterati ſciaticum uocant.

חָמַר Vinum merum.pſalmo.lxxv.Calix in manu domini uini me

ri ideſt excellentis.& Deuteronomij.xxxij.Et ſanguinem vuę biberet meraciſſimum.& Iſaię.xxvij.In die illa uinea meri.

חֵמָר Cementum ex calce & arena comixtum.& argilla ſeu bythumen quo aliqua inter ſe lutantur picantur ſeu ferruminantur.Geneſis vndecimo.Habuerunt lateres pro ſaxis,et bithumen pro cemento.ſic Geneſis.xiiij.Puteos multos bithuminis.eſt et lutū. Exodi.i. Opibus duris luti et lateris.Inde uerbum uenit quod a luti ſimilitudine turbare ſignificat et intumeſcere. p̄s. xlvi. Sonuerunt et turbatę ſunt aquæ eorum.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Sonantibus et intumeſcentibus gurgitibus eius. & duplicatur hoc uerbum more ſermonis hebraici.ut Iob.xvi.Facies mea intumuit a fletu.& threnoꝝ .i.Conturbatus eſt uenter meus.ſed rectius.Intumuerūt uiſcera mea:

חֹמֶר Corus.modius.Oſeę tertio.Et coro hordei et dimidio coro hordei.Ezechielis.xlv. Vt capiat decimā partem cori bathus & decimam partem cori ephi.

חוֹמֶר Accumulatio.quia intra ſe reſidunt fluctus ut ſolet in pelago contingere.Habacuk tertio.pro eo quod dicitur.In luto aquarum multarum.ſeptuaginta uerterunt. Conturbando aquas multas.Sed magiſtri hebręorum exponunt congregationem ex reſidentia intra ſe fluctuum.ut aſtipuletur id quod pſalmo.xxxiij.legitur. Congregās quaſi in utre aquas maris.& talem intra ſe incubantem aceruum Ionathas etiam in ſua tranſlatione chaldaica inſinuat.

חֹמֶר Aceruus. agger. Exodi octauo. Congregaueruntq́ȝ eas in immenſos aggeres.

חֲמוֹר Aſinus.a cumulis et ſarcinis ferendis ſic dictus.i. Regū.xvi. Tulit itaq́ȝ Iſai aſinū plenū panibus.ubi in hebraico deeſt plenū. et dicit aſinū panū ſeu ſarcinā panū.et Iudicū.xv.In maxilla aſini in mandibula pulli aſinaꝝ deleui eos.q̄d hebręoꝝ magiſtri ſic interpretant̄.In maxilla aſini accumulantis cumulos ſeu coaceruātis aceruos in maxilla aſini ꝑcuſſi uel ſecūdū alios libros necaui mille uiros.et hic ſenſus ex chaldaica trāſlatione patet.et.iiij.Regū.vi.Caput aſini .lxxx. argēteis. Inde dici putant יַחְמוּר bubalum. Deuteronomij .xiiij. Ceruum

& capream & bubalum. Rabi Ionas ſcribit in lingua punica quoddam animal ſic nominari quod maximis capris eſt ſimile. quare noſtrates Iudęi exponunt gempſen.

חָמֵשׁ Quinq;. & contra morem aliorum nominum terminationes generis tranſformat, in maſculino aſſumẽs in fine he aſpirationẽ. vt Geneſis. xlvij. Extremos quoq; fratrum ſuorum quinq; uiros conſtituit. & in fœminino ſine he. ut primo Regum. xxv. Et quinq; arietes coctos.

חֹמֶשׁ Inguen. ut ſecundo Regum ſecundo. Percuſſit ergo eum Abner auerſa haſta in inguine. & ut Lyra ſcripſit, eſt locus corporis humani poſt quintam coſtam, ubi uitalia membra latent. cuius expoſitionis author fuit ante Lyram Rabi Iohanan hebręus. qui dicit eum eſſe locum in hominis corpore ubi pendent iecur et fel. & ad humani pectoris ſimilitudinem arma bellica ſunt fabricata cum coſtis et iuncturis ferreis protegentia uirum uſq; poſt inguina. quę quidem arma gręci thoracas & armatos thorectas appellant. pari modo hebręi armatos uocant חֲמֻשִׁים Exodi. xiij. Et armati aſcenderunt filij Iſrael de terra Aegypti.

חִמֵּשׁ Quintam partem impoſuit. quaſi loquimur decimauit. ſic diceremus quintauit. Geneſis. xli. Et quintam partem fructuum congreget in horrea. quod de uerbo ad uerbum liceat nobis ſic dicere. Et quintauit terrã Aegypti in abũdãtia annorꝝ fertilitatis. reliqua uerba nõ ſunt de textu ueritatis hebraicę. pars aũt quinta dicĩ חֲמִישִׁית Numeri quinto. Quintamq; deſuper ei in quem peccauerit.

חֵמֶת Lagena. hydria. uter. Geneſis. xxi. Cumq; conſumpta eſſet aqua in utre. Itẽ ſuperius. Tollẽs panẽ et utrẽ aquę. ſic quidã exponũt verſum Habacuk. ij. Vę qui potum dat amico ſuo mittẽs fel ſuũ & inebriãs. aliter et hoc mõ. vę qui potũ dat amico eius admouens lagenã tuã ut inebrieĩ. vbi dictio p̃ſens uarias inĩpretibus ſuffecit trãſlatiões. Nam Symmachus traduxit thymon ideſt animũ ſiue furorẽ a nomĩe

hama de quo ſuperius tractauimus. iuxta q̃d et illud Deuteronomij xxxij. Fel draconũ uinum eorũ. Hieronymus in cõmentariis Oſeę traduxit. Furor draconum uinum eorũ. quod alij putãt rectius. poculum draconum uina eorum. Theodotion uerbum Habacuk ſuperius uertit diffuſionẽ. quinta editio ſubuerſionẽ irę. Aquila emiſſionem furoris. alia editio turbinẽ. alia amentiã turbidam. Sed doctiſſimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat, et proximũ ſuũ inebriat uino de uaſe tuo. iuxta uocabulum quod eodẽ modo legitur Oſeę. vij. Cœperunt principes furere a uino. quod ipſe et Dauid kimhi enunciãt utrem ſeu lagenam de uino ideſt plenã uino. & pater eius Ioſeph kimhi hunc uerſiculum intelligit de prelatis, qui cũ ſunt ſobrij dicuntur principes. poſt uero quam cœperunt repleri de lagena plena uino, dicuntur deluſores. ſunt etiam multi hebręorum qui dictum vocabulum pro ira & furore traducunt inſtar uerſiculi Iob. xxi. & de furore omnipotentis bibet.

חָנַן Gratificauit et per gratiã donauit. miſertus eſt. Exodi. xxxiij. Et miſerebor cui uoluero. rectius. miſerebor cui miſerebor. & ponit̃ per apocopam ultimę literę nun. ſed integre legitur. Geñ. xxxiij. Quos donauit deus ſeruo tuo. & pſalmo. cxix. Et de legẽ tua miſerere mei. pro quo Hieronymus in ſuo pſalterio ſic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicum. xxi. Miſeremini eorum.

חֵן Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo. quod in Iob per epentheſin iod reperitur. ſicut et in aliis quoq; dictionibus frequenter accidit. Inde uenit.

חֲנִינָה Miſericordia. gratia. pietas. & neſcio quare tranſlatio noſtra legit requiem. Ieremię. xvi. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiem. vult enim propheta dicere. qui non preſtabunt uobis miſericordiam. ſic enim chaldaica tranſlatio uertit rahanim ideſt clementiam. Inde multa deriuata deprecatiua ut.

תְּחִנָּה Clementia. gratia. miſericordia. Ioſuę. xi. Et non mererent̃ vllam clementiam. quidam interpretantur etiam precem. iij. Regum viij. Reſpice ad orationem ſerui tui et ad preces eius. et quod ſequit̃.

תחנון Deprecatio.obſecratio.oratio.ſupplicatio.Prouerbiorum xviij.Cum obſecrationibus loquitur pauper.ſic ſingulariter in maſculino.ut ps̃.cxxx.In uocem deprecationis meę.ſed pluraliter tam in maſculino.ut Zacharię.xij.Spiritũ gratię et precũ.quã etiã in fœminino vt ps̃.lxxxvi.Et intende uoci deprecationis meę.Inde ueniunt diuerſę formę uerborũ deriuatiuorũ,quas legendo bibliam experieris. ut eſt illud Deutero.iij.Precatuſq; ſum dominũ, ideſt pecij donũ gratuitũ.

חנם Fruſtra.gratis.ſuperuacue.ps̃.xxxv.Quoniã gratis abſconderunt mihi interitũ laquei ſui.ſuperuacue exprobrauerunt animã meã per paragogen ab hen quod ex gratia & ſine premio ſit.

חנה Caſtrametatus eſt. ſuperauit. expugnauit. pręualuit.manſit. habitauit.ut Iſaię.xxix. Vę ariel ariel ciuitas quam expugnauit Dauid, quod Ionathas chaldęus ſic interpretaẽ.Heu altare altare filiorꝝ ciuitatis quam ſuperauit uel in qua pręualuit Dauid.Symmachus caſtrũ, et Theodotion circũuallatio uerterunt. Refert Hieronymus quendam eruditiſſimũ hebręorũ ut ipſe ait,habitaculum expoſuiſſe. quilibet in ſenſu ſuo abundat.nam idẽ uerbum Zacharię.ix.aliter tranſferunt.ꝓ eo enim quod nos legimus.Et circũdabo domum meã ex ijs qui militant mihi.tranſlatio.lxx.ſic habet.Et ponã in domo mea eleuationem. Inde deriuaẽ מחנה ideſt circumuallatio.turma.caſtramãſio.et eſt generis comunis tã in ſingulari quã in plurali. Geñ.xxxij. Alia turma quę reliqua eſt ſaluabiẽ.Ecce in ſingulari maſculino.Item in eodem.Si venerit Eſau ad turmã unã.Ecce in ſingulari fœminino . Itẽ in plurali maſculino Geñ.eodem. Et appellauit nomen loci illius mahanaim.i. caſtra.Itẽ in plurali fœminino in eodem loco.Diuiſit populũ qui ſecũ erat &c̃.in duas turmas.eſt et alia eius uocabuli forma quę legitur.iiij Regũ.vi.In loco illo et illo ponamus inſidias.rectius de uerbo ad uerbum ſic.In loco ignoto et abſcõdito manſiones meę. Inde legiẽ Iudicũ xix. חנות ideſt manſiones ſeu habitacula ad pernoctandum.

חנית Lancea.haſta.i.Regũ.xxvi.Ecce haſta regis.et.ij.Regũ.xxiij. Ipſe eſt qui leuauit haſtam ſuam.& in plurali eſt tam maſculini quam fœminini generis.

חנט Gemmauit ſeu fructuum groſſos arbor quęlibet produxit.ut Canticorum.ij. Ficus protulit groſſos ſuos.& in arabico nominant triticum híntin a germinando.quod hebraice hitkon dicunt.

חנט Condiuit aromatibus. quod noſtri dicunt balſamauit.ut in corporibus mortuorum fieri ſolet longo tempore ſine putredine du/raturis.Geneſis.l.Vt aromatibus condirent patrem ſuum . & ſequit. quibus iuſſa explentibus.quod uerius ita transferetur. Et condierunt aromatibus medici Iſraelem.

חנמל Pruina.ut ps.lxxviij.Et moros eorum in pruina. quod Hieronymus frigus uertit.ſed hebręi dicunt quod ſit ſpecies grandinis.

חנך Imbuit.initiauit.domeſticauit.et a primis rudimētis exercuit. Prouerbiorū.xxij.pro eo quod legit.prouerbium eſt.adoleſcēs iuxta uiam ſuam.hebręi habent.Exerceri puero. uel imbuere adoleſcētem iuxta uiam ſuam.ideſt prima debent eſſe puerorum exercicia ſecundum indolem eorū ſcilicet parum et adhuc parū.ſecundū quod teneritudo eorū ferre poteſt.Inde dicunt uernę et domeſtici alicuius חניכים ideſt aſueti et legibus domus imbuti.ut Gen.xiiij. Numerauit expeditos vernaculos ſuos.

חנך Initiauit.dedicauit.ſacrauit. Deuteronomij.xx.Quis eſt homo qui ędificat domū & nō dedicauit eā . Rabi Ionas ducit huius uerbi ſignificatum ex ſuperiori.Inde nomen dedicatio. ut in titulo pſalmi xxx.Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

חנף Hypocriſauit.ſeduxit.pręuaricatus eſt.accepit perſonam. polluit.ſic enim tranſlatio noſtra legit Ieremię.xxiij .Propheta namque & ſacerdos polluti ſunt.vbi tranſlatio chaldaica Ionethę habet. fecerunt furtum legis eorum.ideſt uerba legis tenentes abutūtur mēte legis quę propria dei eſt.& aliud ſimulant aliud agunt.vnde nomen חנף trāſlatio noſtra hypocritam uertit Iſaię.ix. Quia omnis hypocrita eſt & nequam.In ſequenti capitulo eiuſdem transfert fallax. Ad gentē falla

cem mittam eum.hoc eſt vitioſam.ſic Rabi Salomon exponit id quod legimus Numeri.xxxv.Ne polluatis terram habitationis ueſtrę.ideſt ne uitietis terram.cui alludit tranſlatio noſtra ſi bene emendetur Iſaię xxiiij.Et terra infecta eſt ab habitatoribus ſuis.ideſt ſecundum Dauid kimhi in comentariis.quaſi uideatur maligna et deſerta nullũ profe- rens fructum.Omnia huius uocabuli deriuata ſignificant maliciam et dolum acceptionemq́ perſonarum.

חֶנֶק Strangulauit.necuit.laqueo ſuffocauit. Nahum.ij. Et necauit leęnis ſuis. itē.ij.Regum.xvij.Et diſpoſita domo ſua ſuſpēdio interiit. & Iob.vij.Quamobrem elegit ſuſpendium anima mea.

חֶסֶד Beneficium.gratia uel gracioſitas.lxx.eleos interpretati ſunt. vnde noſtra tranſlatio ubiq́ habet miſericordia.p̄s .lxxxix.Miſericor dias domini ineternum cantabo.Quoniā dixi eternū miſericordia ędi ficabitur.ꝓ quo nos legimus. quoniam dixiſti ineternũ miſericordia ędificabitur in cęlis.& Ionę.ij.Miſericordiam ſuam derelinquūt.ideſt beneficia ingrati non recordantur.

חָסִיד Virtuoſus.ſacer.qui eſt in ſtatu gratię ſanctus,beneſitia dei conſecutus.p̄s.xviij.Cum ſancto ſanctus eris.

חֶסֶד Vitioſum.ſacrum ideſt execrabile.ut eſt apud Virgiliū. auri ſacra fames nepharium.damnabile.Leuitici.xx.Nephariam rem ope rati ſunt.occidentur.

חֲסִידָה Ciconia.noſtra tranſlatio porphyrionem traduxit. Leui tici.xi.Onocrotalū et porphyrionem.auis eſt immūda et edi ꝓhibita.

חָסָה Texit.protexit.ſperauit.tutatus eſt.Sophonię.iij.Et ſperabūt in nomine domini.ſic etiam chaldaica tranſlatio habet.Prouerbiorũ xiiij.Sperat autem iuſtus in morte ſua.& pſalmo.lxi.Protegar in uela mento alarum tuarum. & pſalmo .xxxvi. In tegmine alarum tuarum ſperabūt, alias tutabuntur . & Deuteronomij.xxxij.Vbi ſunt dij eorꝫ in quibus habebant fiduciam.quod alij traducunt.vbi ſunt dij eorum robur in quo tutati ſunt.

חָסַל Perdidit. deuaſtauit. abſumpſit.deuorauit.Deutero.xxviij. Quia locuſtę deuorabunt omnia.rectius ſic. quia deuorabit ipſum locuſta.Inde חָסִיל ideſt rubigo.Ioelis.i.Reſiduum bruchi comedet rubigo.ſed aliter uertit tranſlatio noſtra Iſaię.xxxiij. Sicut colligitur bruchus.& aliter.lxx.interp̃tes ſic. quomõ ſi quis cõgreget locuſtas.

חָסַם Os occluſit.Deuteronomij .xxv.Non ligabis os bouis.Inde nomen cuiuſdã clauſtri quo iumentis ora claudunt̃.dictũ מַחְסוֹם quod tranſlatio noſtra appellauit cuſtodiam . ut p̃s .xxxix.Poſui ori meo cuſtodiam.

חָסֹן Potens.fortis.Amos.ij.Et fortis ipſe q̃ſi quercus inde חוֹסֶן theſaurus.diuitię.potẽtia.Iſaię.xxxiij. Diuitię ſalutis ſapiẽtia et ſciẽtia.

חַסְפַּס Iuncto mem in principio.minutum album gregatim ſparſum.quod Hieronymus traduxit quaſi pilo contuſum.Exodi.xvi.Apparuit in ſolitudine minutum et quaſi pilo contuſum.

חָסֵר Defecit.defuit. diminutum eſt.iij. Regũ.xvij.Nec lecythus olei minuetur.& infra.Et lecythus olei non eſt imminutus. ideſt non defecit.& Geneſis.xviij.Quod ſi minus quĩquaginta iuſtis quinq; fuerint.quod uerius ſic traducitur.Si forte deficiãt quinquaginta iuſtorũ quinq;.et Eccleſiaſtis.i.Et ſtultorũ infinitus eſt numerus.quod ſic oẽs ętate noſtra theologi hactenus allegauerunt. ſed nuſq̃ hęc ſententia reperitur.eſt enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in linguã latinam traducendus.Et defectus non poterit reparari. conſyderabis aliquãdo circa hoc uocabulum defectus noſtros in ſcriptura ſacra,ut hyperbolice loquar,infinitos defectus.de quibus utinam nobis deus miſericors largiatur tempus copioſius differendi.

חָפַף Defendit.occultauit.protexit.velauit.Deute.xxxiij. quaſi in thalamo tota die morabit̃. q̊d hebraica ueritas et Onkelus chaldaice de uerbo ad uerbũ ſic traducũt.Erit ꝓtector ꝓ eo tota die.inde חוֹף .i.ſtatio nauiũ.qa occultat et defendit naues a uẽtis.ut dicũt hebręorum grãmatici Geñ.xlix. Zabulõ in litore maris hĩtabit et ĩ ſtatiõe nauiũ.

חָפָה Occultauit.cooperuit.velauit.Iere.xiiij.operuerũt capita ſua.

חפן Precipitauit.festinauit.ij.Regũ.iiij.Cũqꝫ festinaret ut fugeret. & ps.cxvi.Ego dixi in excessu meo.quod Hiero. traduxit in stupore meo.sed uerius in festinatione uel precipitatione mea.Inde nomẽ uerbale חפזון .i.festinatio.quod cũ prępositione aduerbialiter transfertur.Exodi.xij. Et comedetis festinanter. rectius cum festinatione. passiuum eius legit.i.Regũ.xxiij.pro eo quod nostra translatio habet. Porro Dauid desperabat se posse euadere.veritas hebraica de uerbo ad uerbũ sic legit.Et fuit Dauid festinatus ad eundũ a facie Saul. & p̃s. ciiij. A uoce tonitrui tui formidabunt.idest cum pauore mouebunt.

חפן Interior pars manus. quę vola dicitur Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cũ requie quã plena utraqꝫ manus cũ labore et afflictiõe.

חפץ Placuit.voluptatem.uoluntatẽ.complacentiã. dilectionẽ habuit.Geñ.xxxiiij.Amabat enim puellam ualde.quod secundũ hebraicam ueritatẽ de uerbo ad uerbum sic transferendum esset. Quia complacentiam habuit in filia Iacob. & Canticoꝝ.viij. Donec ipsa uelit.i. voluntatem habuerit.ut p̃s.cxlvij.Non in fortitudine equi uoluntatẽ habebit.Inde nomen uoluntas.beneplacitũ.p̃s.i. Sed in lege domini voluntas eius.

חפר Fodit.Genesis.xxi.Quoniam ego fodi puteum istum.

חפר Explorauit.et a fodiendis rimis rimatus est.cõsiderauit.Iosuę .ij.De filiis Israel ut explorarent terram.Item paulo post.Et omnem terram considerare uenerunt.

חפור Talpa a fodiendo dicta.Isaię.ij.Talpas & uespertiliones.alij dicunt esse speciem auis.

חפר Confusus est.erubuit.Isaię.xxiiij.Et erubescet luna et confundetur sol.& Micheę.iij.Et confundentur qui uident uisiones & confundentur diuini.

חפש Inuestigauit. scrutatus est. Prouerbioꝝ.xx.Que inuestigat oĩa secreta uentris.& in Abdię principio ponit passiue.quomõ scrutati sunt Esau.& p̃s.lxxvij. Et scopebã spiritũ meũ.q̃d hebraice legit in tertia psona trãsitiui secũdi.Et factus est inuestigare spiritus meus q̃si

liceret dicere. ſcrutificauit ſpiritus meus. eius et nomen et uerbum ha/
bēt ps̄.lxiiij.Scrutati ſunt iniquitates.defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.
ſcribitur autem nomen cum zeri et ſegol.

חָפַשׂ Mutauit habitum.iiij.Regum.xxij.Porro rex Iſrael mutauit habitum ſuum & ingreſſus eſt bellum.

חָפְשִׁי Manumiſit. liberauit.Iob.iij.Et ſeruus liber a domino ſuo. vbi paragogice adiicitur iod.nam ſine eo legitur Leuitici.xix. Nec li/bertate donata.Item eodem. Quia non fuit libera ideſt liberta.

חֵצִי Sagitta.iaculum.Ieremię.ix.Sagitta vulnerans lingua eorū. per apocopen literę geminatę.& ps̄.cxxvij. Sicut ſagittę in manu po/tentis.Inde nomē baliſtariorum ſeu phalangę armatorum et curruū. Iudicum quinto.Vbi colliſi ſunt currus.

חֲצִי Dimidiauit.Iob.xxi.Et ſi numerus menſium eius dimidietur.

חָצָץ Scrupulus. calculus. lapillus in formam arenę diminutus & contuſus.et ſic a calculo metaphorice numerū traduxit intp̄res noſter threnorꝝ.iij.Confregit ad numerū dentes meos.q̊d hebręi legūt.Cō/tudit in modū arenę dentes meos.aliJ confregit ſilice dentes meos.Sic Prouer.xx. Implebit̄ os eius calculo.ſignificat etiā lapidē fulgureū. ꝓ q̊ Hiero.ſagittas q̊ꝗ trāſtulit.ps̄.lxxvij.Etenim ſagittę tuę tranſeūt.

חָצַב Excidit. dolauit. incidit. effodit.fabrefecit.Oſeę.vi.Propter hoc dolaui in prophetis.& Deute.vi. Ciſternas quas nō fodiſti.Inde nomen ps̄.xxix. Vox dn̄i intercidentis flammā ignis.ꝓ q̊ Hiero.Vox dn̄i diuidens flammā ignis· & Iſaię.v.Et torcular extinxit in ea.

חָצָה Separauit. partitus eſt. diuiſit. dimidiauit.Numeri.xxxi.Ex media parte filiorꝝ Iſrael quā ſepauerat.Inde mlt̄a deriuata ſcd'm artē.

חֹצֶן Gremiū.ſinus. aliJ vlnas exponūt ſeu brachia.ſicut nos legīus Iſaię.xlix.Et afferēt filios ſuos in ulnis.q̊d.lxx. traduxerūt in ſinu.

חָצַר Clanxit. ſcilicet geminato zade.i.Paralippo.xv. Sacerdotes clangebant tubis.Inde חֲצֹצְרָה ideſt taratantara tuba claſſica. Oſeę.v.Clangite buccina in gabaa tuba in rama.

חָצֵר Villa.atrium.Ezechielis.x.Et atrium repletum eſt ſplēdore.

glorię domini.et eſt generis comunis tã in ſingulari quã in plurali.& Leuitici.xxv.Si aũt in uilla fuerit domus quę muros non habet.

חציר Herba.fœnum.Iſaię.xxxvij.Et herba tectorum quę exaruit. & eiuſdem.xl.Omnis caro fœnum.et eiuſdem .xv. Quia aruit herba.

חציר Porrum.Numeri.xi.Porriq; et cœpe & allia.

חקק Decreuit.pręcepit.ſtatuit.tulit leges.Iſaię.x. Ve qui condunt leges iniquas.& Prouer.viij.Et legum conditores iuſta decernũt. Inuenitur et per defectum alterius kuf. Prouerbiorꝝ.viij. Quãdo certa lege et giro uallabat abyſſos.Itẽ quãdo appẽdebat fundamẽta terrę.

Inde nomẽ מחוקק ideſt legiſlator.pręceptor.et maxime in ſacris canonibus.q̃d noſtra tranſlatio dux tranſtulit. Geñ .xlix. Nõ auferet ſceptrũ de Iuda et dux de fœmore eius.et alibi prĩceps . Iudicũ.v.Cor meũ diligit principes Iſrael.Illic enim legitur ſine mem. reperitur iod abundans in fine.Iſaię.xxij.memoriale diligenter in petra.

חק Pręceptum.ſtatutum.congruentia . legitimũ.conſuetum.Geñ. xlvij.Quibus et ſtatuta cibaria ex horreis publicis prębebãtur. & accipit in fine he,fitq; fœminini generis. ut Numeri.ix. Pręceptum idem erit apud uos tam aduenę quam indigenę.

חיקק Cogitabundus.conatus.pro quo tranſlatio noſtra habet magnanimus.Iudicũ.v.Magnanimorum reperta eſt contentio.

חקה Inſcripſit.depinxit.inſculpſit.Ezechielis.xxiij.Cumq; uidiſſet viros depictos in pariete.

חקר Probauit. expertus eſt. perquiſiuit.inueſtigauit.explorauit. Deuteronomij.xiij.Quere ſollicite et diligenter. & p̃s. cxxxix. Proba me deus et ſcito cor meum.& eodem paulo ſuperius. Domine ꝓbaſti me et cognouiſti.pro quo Hieronymus tranſtulit.Domine inueſtigaſti me.Inde uerbum tranſitiuum ſecundum Eccleſiaſtis.xij. Enarrauit quę fecerat et inueſtigauit.Inde nomen Iudicum.v. Magnanimorum reperta eſt contentio. pro quo Ionathas chaldęus rectius ſollicitatio ſeu cogitatio cordis traduxit.

חרר Aestuauit.succensuit.aruit.Iob.xxx.Et ossa mea aruerūt prę caumate.per apocopē res literę et assumptionem he. et.ij. Regū.xxij. Quoniā iratus est ei.sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. et Gen̄.iiij. Quare iratus es.Passiuum eius legit̄ p̄s.cij.Et ossa mea sicut cremium aruerunt idest ustulata sunt.& perdit in fine he.sic Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in igne idest combustum seu ustulatum est. Inde.

חררה uel חרר Siccum uel siccitas.Ieremię.xvij.Sed habitabit in siccitate in deserto.et nota q̊d reperit̄ qn̄q; prima duplicata.ut Deu tero.xxviij.Ardore et ęstu.est autem חרחר morbus ardens.

חרב Exiccatum est.Gen̄.viij. Viditq; quod exiccata esset superfi/ cies terrę.q̊d transtulit Hieronymus vacuefactus.Iob.xiiij. Et fluuius vacuefactus arescat.Inde uerbū graue, quod nostra trāslatio exponit ad desertum deducere. Nahū.i.Et oīa flumina ad desertum deducēs. Inde nomen חרבה siccum.Exodi.xiiij. Et uertit mare in siccum. vnde est illud adiectiuū Prouer.xvij.Melior est buccella sicca. & Le/ uitici.vij.Siue oleo conspersa siue arida fuerit. & aliud nomē חרב siccitas.Iudicū.vi.Et in omi terra siccitas.et Isaię.xxv.Quasi calore sub nube torrēte.&pl̄r declinat̄ in genere fœminino. ut Isaię .xlviij. Non sitierūt in deserto.pro nō sitierūt in aridis seu siccitatibus. quo motus Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate p̄s.xxxij. ꝓ eo q̊d nos legi mus.Dum configitur spina.rectius sic transtulit.Cū exarserit ęstas.

חרב Aestus.ut Deute.xxviij.Ardore et ęstu. et scribit̄ sex pūctis.

חרב Culter.gladius.et est genus ad omia ferramēta acuta quibus scindimus.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radentem pilos. & Iudicum.vij.Gladius domini et Gedeonis. Scribit̄ et ipsum q̊q; sex punctis.Item Exodi.xx.Si enim leuaueris cultrū tuū sup̱ eo polluet̄.

חרב Deuastatū et desolatū est.Ieremię.ij.Et portę eius desolamini vehemēter.et Oseę.xiij.Et desolabit fontē eius.rectius.Et siccari faciet fontē eius.et uerbū transitiuū Sophonię.iij.Desertas feci uias eorū.

חרב Coruus.secundum.lxx. et nostrā translationem Sophonię.ij.

Coruus in ſuperliminari.ſed non ita hebręi.

חרגל Species uolatilis quatuor habẽs pedes,cuius ſuffragines re tro ſunt longiores.q̃d animal tranſlatio noſtra nominat ophimachũ. Leuitici.xi.Et attacus atq̧ ophimachus.alij dicunt eſſe genus locuſtę.

חרג Cinxit.ligauit.contraxit.conſtrinxit.ij.Regũ.xxij.Et contra/ hent in anguſtiis ſuis.quod per metatheſin literarum.חגר legitur. p̃s.xviij.Et claudicauerunt a ſemitis ſuis.de quo ſupra locuti ſumus.

חרד Perterritus eſt.pauit.ſtupuit.uel horruit potius.Iſaię.xxix.Et ſtupebunt et timebũt a facie cõmotionis manus dñi.et.i.Regum.xiij. Et omnis populus perterritus eſt qui ſequebatur eum.&.iij.Regũ.i. Territi ſunt ergo et ſurrexerunt.

חרד Curauit.laborauit.ſedule miniſtrauit.iiij.Regũ.iiij.Ecce ſedu le in omnibus miniſtraſti nobis.quod hebręi et Ionathas chaldęus ſic uertunt.Ecce procuraſti nobis omnem procurationem iſtam.vbi & nomen uerbale quoq̧ inuenitur additione he in fine.

חרד Mouit ſe pręterrore ſubito.quod Hieronymus traduxit for/ midauit.& in alio loco auolauit. Oſeę.xi.Et formidabunt filij maris. Item paulo inferius.Et auolabunt quaſi auis ex ęgypto.

חרה Succẽſuit.iratus eſt.Zacharię.x.Sup paſtores iratus eſt furor meus.Inde nomẽ p̃s.lxix.Et furor irę tuę cõphendet eos.Inde paſſiuũ iratus factus eſt.p q̃ trãſlatio nr̃a habet pugnauit. Canti.i.Filij matris męę pugnauerũt cõtra me.et more idiomatis pfert p apocopã he.p̃s. xxxvij.Noli emulari.et in paſſiuo Ieremię.vi.Defecit ſufflatorium in igne.ideſt extoſtus ſeu ſuccenſus eſt follis.

חרוז Monile.iocale.quod torquem dicunt.Cantico.i. Collũ tuum ſicut monilia.& eſt gemarum ſeu precioſorum lapillorum in unũ filũ concatenatio quã collo circũligant.ſecundũ magiſtros hebręorum.

חרטם Incantator.ariolus.magus.Exodi.vij.Fecerunt etiam ipſi p incãtatiões ęgyptiacas et Danie.ij.Ab oĩ ariolo et mago.& ſcribit Rabi Abraham Ezraides q̃d ſunt genethliaci q diuinãt p natiuitates.

חרט Stilus uel pugillaris.Iſaię.viij.Et ſcribe in eo ſtilo hominis.&

Exodi .xxxij. Formauitq́ꝫ opere fuſorio. quod alias ſic exponitur. Et formauit ipſum pugillari ſeu ſtilo.

חֲרִיטִים Acus et fibulę ueſtium muliebrium. ut Iſaię. iij. Linteamina & acus.

חָרַךְ Stigmatizauit. ambuſſit. aſſignauit. hoc eſt rei ſuę notas ſeu ſigna inuſſit quo facilius eā inter alienas poſſit inuenire. quare utputo Hiero. inuenire traduxit Prouerbiorꝝ. xij. Non inueniet fraudulētus lucrū. hebręi exponunt ſic. Non inuret dolus aucupiū ſuum. q̊d ſecūdum Rabi Ioſeph patrem Dauidis kimhi ita eſt intelligendū. pennas volucris captę non incidit neq́ꝫ eripit ne turpitudine plumarꝝ uenalis cōtemnat̃. ſed potius ſummas pinnulas amburit et uſtulat ne manibus facile auolet. vir aūt doloſus non in tanto proſperabitur, ut tā diu auis capta in ſuis manibus permaneat quouſq́ꝫ illā poſſit inurere. quinimo ante ſtigmatū cauteria de manibus doloſi aucupis auolabit. hoc ipſum parabolice inſinuat. Diuitias iniuria & dolo malo quęſitas vix dum poſſeſſas uelociter perire. hęc Rabi Ioſeph.

חֲרַכִּים Cancelli. Canticorum ſecundo. Proſpiciens per cancellos.

חָרוּל Vrtica. Prouerbiorꝝ. xxiiij. Et ecce totum repleuerant urticę. Sunt etiam aliqui quorum opinio eſt cardui ſpeciem eſſe. Sophonię ſecundo. Siccitas ſpinarum et acerui ſalis.

חָרַם Occidit. deſolauit. vaſtauit. deleuit. ꝑdidit. Numeri. xxi. Delebo urbes eius. & Ioſuę. vi. Et interfecerunt oīa quę erant in ea. & Iſaiæ xi. Et deſolabit dn̄s linguā maris ęgypti. Inde nomē חֵרֶם q̊d ſcribit̃ ſex punctis. anathema. ꝓhibitio. excomunicatio uel excomunicatum. perditio. deletio. Ioſuę. vi. Sitq́ꝫ ciuitas hęc anathema. & ca. vi. Tuleruntq́ꝫ de anathemate. i. ꝓhibitione comunionis. & poſtea. quia pollutus ē anathemate. deus enī ꝓhibuit ne contrectarēt res hierechōtis. cū ait. vos aūt cauete ne de ijs q̄ p̄cepta ſunt quippiā cōtingatis. q̊d de uerbo ad uerbū ſic uertit̃. vos aūt facite p̄ſeruari ab excomunicato ne excomunicemini et tollatis de excomūicato et ponatis exercitū Iſrael ad excomunicationē. aſſumit q̄nq́ꝫ he in fine. Nūeri. xxi. et Deute. vij. Multi hoc uocabulo mortē intelligūt. ſicut Michęę. vij. vir fratrē ſuū ad mortem uenatur. Sed .lxx. ſic uerterunt. vnuſquiſq́ꝫ proximum ſuum tribulat tribulatione. tunc quinq́ꝫ punctis ſcribitur. ſignificat et

ſagenã.Habacuk.i.Traxit illud in ſagena ſua.et infra.propterea imo-
labit ſagenę ſuę.hoc eſt idolo.ſunt aũt laquei ꝓprij piſciũ.ſicut et feris
ſyluestribus ſui ſunt laquei.q̃d utrũq; uno uerſiculo cõplexus eſt Eccle
ſiaſtis.vij.Quę laqueus venatorum eſt et ſagena cor eius.

חרמש Falx.Deuteronomij.xxiij.Falce autem non metes.

חרום Simus naſum.Leuitici.xxi.Si torto naſo.

חרס Sol.Iob.ix.Qui pręcipit ſoli et non oritur.ſcribitur ſex pũctis & hoc eſt unũ ex tribus nominibus maxime planetarũ ſolis quibus co gnoſcit̃ et motus ſolis et angelus ſiue motor eius.ſecũdũ Rabi Ioſeph caſtilienſem in libro qui inſcribitur hortus nucum.& cataparagogen aſſumit he in fine.ut Iudicum.xiiij.Die ſeptimo ante ſolis occubitum.

חרס Prurigo.Deuteronomij.xxviij.Scabie quoq; et prurigine.

חרף Cõuiciatus eſt.ignominia affecit.blaſphemauit.exprobrauit. .i.Regũ.xvij.Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie.& Iudicũ.viij. Super quibus exprobraſtis mihi dicentes.et p̃s.lv.pro eo q̊d legimus. quoniã ſi inimicus meus maledixiſſet mihi.rectius Hiero.in ſuo pſalte rio ſic uertit.Non enim inimicus exprobrabit mihi.& pſalmo.lxix.Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.Significat etiam reprehendere.ut Iob.xxvij.Neq; enim reprehendit me cor meum.

חרף Deſponſauit.ut Leuitici.xix.pro eo quod legimus.quę ſit an cilla etiam nobilis.hebręi habẽt.quę ſit ancilla deſponſata uiro.ſuper quo ait Rabi Salomon ſimile huic ſe non reperiſſe in biblia.quod et ordinaria hebręorum allegatio atteſtatur.

חרף Hyemauit.Iſaię.xviij.Et omnes beſtię terrę ſuper illum hye-mabunt.Inde חרף ideſt hyems.Geneſis.viij.Aeſtas et hyems.Et Amos.iij.Et percutiam domum hyemalem cum domo ęſtiua.

חרץ Mutiuit.ut Exodi.xi.Apud oẽs aũt filios Iſrael nõ mutiet ca-nis.& Ioſuę.x.Nullus contra filios Iſrael mutire auſus eſt.hebręi expo nunt pro mutire ſcilicet mouere linguam et exacuere.

חרוץ Diligens.probus.rectus.iuſtus.quod noſtra tranſlatio for-tis interpretat̃.Prouerbiorũ.xij.Manus fortiũ dominabit̃.& ſequit̃.

Et ſubſtantia hominis erit auri precium. hebręi exponunt. Quod di-gnitas quę eſt in abundantia diuitiarum hominis eſt ipſa probitas & virtus. quare ſic tranſferunt. Et ſubſtantia hominis digni eſt iuſta. vel ſic conuerſo modo. Et ſubſtantia hominis probi eſt digna. tranſlator noſter uariauit. Nam mox eiuſdem. xiij. operantem uertit ſic. Anima autem operantium impinguabitur. Rabi Ionas exponit ab auro ſic. Anima theſaurariorum ditabitur.

חָרִיץ Conciſio ſecundum Aquilam et Simmachum et quintam editionem. vnde tranſlatio noſtra legit Ioelis. iij. Populi populi in ualle conciſionis. quia iuxta eſt dies domini in ualle conciſionis. quod cum ſuperiori poteſt conuenire. Nam uir probus rectus et iuſtus ęquat operationem ſuam ad precìſionem ne extra metas virtutis uagetur, idque facit diligenti ratione preuia quod iudicium appellamus. Iccirco tam hebręi quam etiam. lxx. interpretes et Theodotion uerterunt ſupradictam ſententiam Ioelis ſic. In ualle iudicij quia iuxta eſt dies domini in valle iudicij ſeu definitionis. vnde legimus Iſaię. x. Conſumatio abbreuiata. i. deciſa et definita inundabit iuſticiam. & illic ponitur eius paſſiuum. abbreuiationem dominus deus exercituum faciet in medio omnis terrę. quod eodem modo ponitur eiuſdem. xxviij. pro quo. lxx. abbreuiatas res tranſtulerunt.

חָרוּץ Claua dentata. ſerra uel flagellum. virga. tribula. ſeu baculus quo demeſſę ſegetes excutiuntur. Iſaię. xxviij. Non enim in ſerris triturabitur git. quod. lxx. ſic. Non enim cum duricia mundabitur gith. et eiuſdem. xli. Ego poſui te quaſi plauſtrum trituram. quod. lxx. ſic. Ecce feci te quaſi rotas plauſtri nouas in ſerrarum modum. vide quibus uerbis circumloquuntur huius uocabuli inſtrumentum iuxta morem excutiendi frumenti cuique regioni proprium. vocatque a quibuſdam a terendo tribula ſerrata vel a plodendo plauſtrum. Amos. i. Eoque triturauerunt in plauſtris ferreis galaad.

חָרוּץ Mœnia. muri. Danielis. ix. Aedificabitur platea et muri. dicta ſic mœnia propter ſimilitudinem ſerrę dentatę.

חַרְצָן Acinus. lapillus vuę. Numeri. vi. Ab vua paſſa ad acinum. pro quo hebręi. Ab acinis ad folliculum. ut ſupra in litera zain legimus.

חֲרִיצֵי Caſeorum formulę. ut. i. Regum. xvij. Et decem formellas caſei has deferes. quod hebręi exponunt. decem caſeos lactis hos deferes. Sic Ionathas chaldęus traduxit.

חרוץ Aurum.Iob.xli.Sternet ſibi aurum quaſi lutum. & Prouerbiorū.xiȷ.Et ſubſtantia hominis erit auri precium.

חרצב Innodatū.ligatum.p̃s.lxxiȷ.Quia non eſt reſpectus morti eorum.alias Hieronymus traduxit. quod nō cogitauerunt de morte ſua.ideſt non ſunt eis colligantię et innodationes ad mortem eorum.

חרק Fremuit.frendit.ſtridit.p̃s.cxiȷ.Dentibus ſuis fremet et tabeſcet.& Iob.xvi.Infremuit contra me dentibus ſuis.& threnorum.iȷ.& fremue runt dentibus.

חֶרֶשׂ Teſta.vas fictile.vt p̃s.xxiȷ.Aruit tanquā teſta uirtus mea.et Leuitici.vi. Vas autem fictile in quo cocta eſt confringetur.& Iſaię xvi.Ad murum cocti lateris.& Iob.iȷ.Qui teſta ſaniem radebat.quod in hebręo legitur.& ſumpſit ſibi teſtam.

חרש Siluit.tacuit.ut Numeri.xxx.Et tacuerit,voti rea erit.& p̃s. xxviiȷ.Deus meus ne ſileas a me.& p̃s.xxxv. Vidiſti domine ne ſileas. hoc eſt.ne facias quaſi ſurdus.Inde nomen חֵרֵשׁ ſurdus. Leuitici xix.Non maledices ſurdo.Inde מַחֲרִישׁ tacite cogitans.i. Regū xxiiȷ.Quia prępararet ei Saul clam malum. ideſt tacite cogitaret.

חֲרִישִׁית Vehemens.fortis.validus.tranſlatio noſtra uertit vrēs. Ionę.iiiȷ.Vento calido et vrenti. cui Rabi Ionas aſtipulatur qui dicit q̊d fuerit ventus frigidus et ſiccus,qui tēpore arationis ingruerę ſolet.

חרש Arauit.p̃s.cxxix.pro eo quod nos habemus. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. hebręi legunt, & Hieronymus q̊q; in ſuo pſalterio uertit.Super ceruicē meam arauerunt arantes.et Deuteronomiȷ.xxiȷ.Non arabis in boue ſimul et aſino. Inde nomē aratrū vel aratio.Exodi.xxxiiiȷ.Die ſeptimo ceſſabis arare et metere. ꝓ quo hebręi.Die ſeptimo quieſces in aratione et in meſſe.ſic.i. Regum.viiȷ. Et aratores agrorum ſuorum ideſt agricolationis ſuę.Paſſiuum huius verbi ponitur Michęę tertio.Syon quaſi ager arabitur.

vnuſquiſcꝫ vomerem ſuum.

חָרָשׁ Opifex.faber.ęrarius.induſtrius artifex.Iſaię.xli.Conforta-
uit faber ęrarius percutiens malleo.ſimiliter Geñ.iiij.Faber in cuncta
opera ęris et ferri.& Exodi.xxxi.Ad excogitandũ quicquid fabre fieri
poteſt.vbi hebraice legiť.In fabrefactione ſeu opificio lapidis et in opi
ficio ligni.&.i.Regũ.xiij.Porro faber ferrarius nõ inueniebať in om̃i
terra Iſrael.&.ij.Regum.v.Artifices lignorum artificeſcꝫ lapidum.&
Ezechielis.xxi.Fabricantium interitum.

חֹרֶשׁ Virgultum denſis frondibus.Ezechielis.xxxi.& frondibus
nemoroſis.

חֹרְשָׁה Silua.i.Regum.xxiij.Porro Dauid erat in deſerto ziph in
ſilua.& paulo inferius.Manſitcꝫ Dauid in ſilua.

חֶרֶשׂ Sol.uel potius eius reſplendentia.ut Iob.xli.Sub ipſo erunt
radij ſolis.a ſuperiori uocabulo heros.mutato ſamech in ſchin.

חָרַת Sculpſit.ut Exodi.xxxij.Scriptura ꝗcꝫ dei erat ſculpta ĩ tabl'is.

חֲשַׁשׁ Calor.ardor.Iſaię.v.& calor flãmę exurit. & eiuſdẽ.xxxiij.
Cõcipietis ardorẽ et parietis ſtipulã.alij uolũt quiſquilias interꝑtari.

חָשַׁב Cogitauit.i.Regum.xviij.Porro Saul cogitabat Dauid tra
dere ĩ manus Philiſtinorũ.& Geneſis.l.vos cogitaſtis de me malũ,ſed
deus uertit illud in bonũ.pro quo ueritas hebraica legit.Deus cogita-
uit ipſum ad bonum.

חֹשֵׁב Polymitus.magiſtralis.ingenioſus.Exodi.xxvi.Opere plu-
mario facies.pro quo hebraice.Ingenioſe facies ea.& eiuſdem.xxviij.
Opere polymito.hanc artificij ſubtilitatem circumlocutus eſt conſe
quenter tranſlator dicẽs. Ipſa quocꝫ textura et cũcta operis uarietas.
vbi ponitur חֵשֶׁב quincꝫ punctis.vnde et magiſtralis theorica di
citur חֶשְׁבּוֹן apud philoſophos.quam alij dicũt artem mathema-

ticam aliȷ̄ ſupputationem. Eſt autem omnis ars qua aliquid ratione & demonſtratione inueſtigamus. ut Eccleſiaſtis. vıȷ̄. Et querẽrem ſapientiam et rationem. & eiuſdem. ix. Quia nec opus nec ratio nec ſapiẽtia nec ſcientia erunt apud inferos quo tu properas.

חָשַׁב Putauit. eſtimauit. In precio habuit. iıȷ̄. Regum. x. Non erat argentum nec alicuius precıȷ̄ putabatur in diebus Salomonis. ſic intelligitur illud Malachię. iıȷ̄. Timentibus dominum et cogitantibus nomen eius hoc eſt in precio habentibus nomen eius. cui aſtipulaẗ trãſlatio. lxx. interpretum, qui uerterunt. ıȷ̄s qui timent dominũ et reuerenẗ nomen eius. hoc modo loquũtur magiſtri hebręorum de honorabili aliquo uiro dicentes חָשׁוּב

חָשָׁה Tacuit. Iſaię. lxıȷ̄. Propter ſion nõ tacebo. & p̃s. xxviıȷ̄. Deus meus ne ſileas a me. & Eccleſiaſtis. iıȷ̄. Tẽpus tacendi et tẽpus loquẽdi.

חָשַׁךְ Obſcurauit. obtenebratus eſt. Iſaię. xiıȷ̄. Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo. Inde nomen tenebrę. Ioelis ſecundo. Dies tenebrarum & caliginis. & p̃s. cv. Miſit tenebras et obſcurauit.

חָשַׂךְ Retinuit. auertit. remouit. abſtinuit. vitauit. Gen̄. xxıȷ̄. Et non pepercisti filio tuo unigenito propter me. pro quo hebręi legunt. Et nõ remouiſti ſeu uitaſti filium tuũ. ſic enim Onkelus chaldęus uertit. & eiuſdem. xx. Et ideo cuſtodiui te ne peccares in me. pro quo hebręi ſic. Et retinui etiam ego te a peccando in me. & Gen̄. xxxix. pro eo q̊d nos legimus. Nec quicquam eſt quod non in mea ſit poteſtate uel nõ tradiderit mihi. veritas hebraica ſic habet. Et non retinuit uel remouit a me quicquam.

חָשַׁל Debilitauit. laſſauit. fatigauit. Deuteronomıȷ̄. xxv. Et extremos agminis tui qui laſſi reſidebant. per metatheſin uocabuli חָלַשׁ de quo ſupra diximus.

חַשְׁמַל Electrum. et angelus uocatur eo nomine. Ezechielis primo. Et uidi quaſi ſpeciem electri.

חַשְׁמַן Vir magnus et excellens ſicut aliquis legatus.p̄s.lxviij. Venient legati ex Aegypto.

חֹשֶׁן Pectorale.rationale.Exo.xxv.Ad ornādū ephod et ratiōale.

חָשַׂף Denudauit.manifeſtauit.diſcooperuit.Iſaię.xlvij. Diſcooperi humerum tuum.& Ioelis.i.Nudans ſpoliauit eam. quod rectius ſic legitur.Nudans nudauit eam.

חָשַׂף Deſumpſit.tulit.hauſit.Iſaię.xxx. Aut hauriatur parum aquę de fouea. Scribit Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.quod de ea fouea ſit hęc authoritas intelligenda. quę paululum aquę teneat qua ſublata et deſumpta denudetur et diſcooperiatur fundus ciſternę.& ſic ſecunda hęc ſignificatio ex prima oritur.

חֲשִׂיף Paruus grex.iij.Regū.xx.Quaſi duo parui greges caprarū.

חָשַׁק Cōcupiuit.placuit.amāter adheſit.dilexit.Gen̄.xxxiiij. Sichē filij mei adheſit anima ſua filię ueſtrę.et Deuteronomij.vij.Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus eſt uobis dominus,hoc eſt placuit in uobis ſeu amanter adheſit uobis. vnde illud q̄d legit̄ Exodi xxxviij.Et ipſas ueſtiuit argēto.hebręi legunt.& ſubiunxit accinxit ſeu circumdedit ea.quaſi dicens quod ſubiugauerit ea. ſecūdum Onkelū chaldęum.& Iſaię.xxxviij. vbi nos legimus. Tu autem eruiſti animā meam ut non periret.hebręi exponunt. Tu autem deſyderaſti animā meam a foſſa putrefactionis.quod ſecundum Dauid kimhi in comentariis intelligitur ſic. Tu autem adhęſiſti ad defendendum animā meā a fouea corruptionis.

חִשּׁוּק Radius rotarum.iij.Regum.vij.Et axes et radij earum.

חָשַׁר Colligantia.denſum.et per he finale dēſitas.ut.ij. Regū.xxij. Cribrans aquas de nubibus.pro quo hebręi legunt.denſitas aquarū. vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant.ſignificat etiā rotarū extremam circumferentiam quam canthum uocamus.iij.Regum.vij. Et axes earum et radij et canthi.

חָתַת Confregit.contriuit.terruit.formidauit.timuit. defecit.Ma-

lachię.ij.Et a facie nominis mei pauebat. quod hebręorum doctores exponūt. a facie nominis mei fractus et humiliatus est.nam in genere passiuo hic ponitur,quamuis.lxx.formidaret interpretati sint. & Isaię li.Et iustitia mea nō deficiet. hoc est secundū Dauid kimhi nō frāget. & Iob.vij. Terrebis me per somnia.& eiusdem.xxxij.Extimuerūt nec responderunt.Inde nomen timor.pauor.eiusdem Iob.xli. Qui factus est ut nullum timeret,idest ut esset absq; timore. & quandoq; accipit mem in principio.

חתה Fouit.sustentauit.congregauit.ut Prouerbiorum.xxv.Prunas enim congregabis super caput eius.idest fouebis.& assumpto mem in principio significat vas in quo sustentatur ignis. quod alij focum alij arulam dicunt.nostra trāslatio putat quoddam cinerum esse receptaculum,ubi emuncti lychni extinguuntur.ut Exodi.xxv. Et ubi ea quę emuncta sunt extinguūtur.iuxta sententiā Rabi Salomonis.licet illud vas aqua plenum Lyra sine authore certo arbitretur.

חתך Incidit.conscripsit.determinauit.statuit.et abbreuiauit.ut solent amannenses et notarij obsignare ad futuram rei memoriam.de quo in arte poetica dicit Horatius,leges incidere ligno.Danie.ix. Septuaginta hebdomades abbreuiatę sunt super populū tuum.et super urbē sanctam tuam.

חתל Fasciuit.inuoluit.circumligauit.Ezechielis.xxx. Vt ligaretur pannis et fasciretur linteolis.

חתם Ratificauit.obfirmauit.signauit.sigillauit.Ieremię. xxxij. Scripsi in libro et signaui.et Canticorū.iiij.Hortus cōclusus fons signatus, idest obfirmatus.Hieronymus traduxit quasi sub signacło clausit. Iob ix.Et stellas claudit quasi sub signaculo. & inde nomē signū signaculū vel sigillum.Canticorum.viij.Pone me ut signaculum super cor tuū vt signaculum super brachium tuū.quod exponit Dauid kimhi sicut qui digito gestat annulum signatorium nec ullo unquam tempore dimittit eum.ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuum ne unquam recedam a memoria tua.

חתן Affinitatem contraxit. connubia iunxit. coniugio duxit,siue

nupsit.Deuteronomij.vij.Nec sociabis cū eis coniugia. Inde חוֹתֵן gener.socer.affinis.Exodi.xviij.Cognatus Moysi ꝑ affinis. & eiusdē iij. Moyses autē pascebat oues Iethro soceri sui. & Genesis.xix.Habes hic quempiam tuorum generum. & in fœminino Deuterono.xxvij. Maledictus qui dormit cum socru sua.Inde nomen nuptiarum. Canticoꝝ.iij.In die desponsationis illius.Inde sponsus.ps̃.xix.Sicut spōsus procedens de thalamo suo.et Exodi.iiij.Sponsus sanguinū tu mihi es.

חָתַת Rapuit.precipitauit.festinauit.uel aliquid repente egit. Iob ix.Si pro ecce. repente interrogabit,quis respondit ei.

חָתַר Perfodit.Iob.xxiiij.Perfodit in tenebris domos. & Ezechielis.xij.Et uespere perfodi mihi parietē manu.Inde nomen Exodi.xxij. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuētus. Reperitur in alio significato per translationem,sicut nos dicimus . Iste sulcat mare, vel secat fluctus.ita pro remigare ponitur Ione.i. Et remigabant uiri vt reuerterentur ad aridam.idest secundum.lxx.vim afferebant. secūdum magistros hebreorum, infodiebant ancoras.

טאטא   יד׳ סס יזוק יבוין

s copauit. Isaię .xiiij. Et scopabo eam in scopa. Quidam putãt eius primitiuum esse טאח duplicatis syllabis.

טאב Beneplacuit. pro quo translatio nostra legit. vehementer gauisus est. Danielis. vi. Tunc uehementer rex gauisus est.

טבח Mactauit. occidit. laniauit. quod Hieronymus traduxit percussit. threnorum. ij. Percussisti nec misertus es. & Geñ. xliij. Occide victimas. & eiusdem. xxxix. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister. nescio quare translatio nostra principem facit exercitus pro laniis seu mactatoribus exercitũ interpretata. quod alias vertit principem militię. Ieremię. lij. Fortassis quia milites occidunt. quos in eo loco Ionethas chaldęus occisores uocat. q̃d alij de coquis exponunt. ut. i. Regum. ix. Leuauit autem cocus armum. apertius aũt Onkelus chaldęus in Genesi traduxit ubi supra. mactatorem seu macellariũ carnificem seu etiã occisorẽ. Inde nomen per sęgol scribendũ, idest occisio. Isaię. liij. Sicut ouis ad occisionem ducetur.

טבל Baptizauit. tinxit. Leuitici. xiiij. Tinget in sanguine passeris. Et Genesis tricesimoseptimo. Et in sanguinem hedi quem occiderant tinxerunt. & quarto Regum quinto. Descendit et lauit septies in Iordane. ꝓ baptizabatur septies. Inde passiuum Iosue tertio. Et pedibus eorũ in parte aquę tinctis. Ezechielis vicesimotertio. Et tiaras tinctas in capitibus eorum. idest coloratas. quasi mitras in tincturã mersas.

טבת Mensis december. Ester secundo. Mense decimo qui uocatur tebeth.

טבע Defixit. immersit. demersit. submersit. Exodi decimoquinto. Submersi sunt in mari rubro. & Ieremię. xxxviij. Demerserũt ĩ cœno et in lubrico pedes tuos. et threnorꝶ. ij. Defixę sunt in terra portę eius.

טבעת Annulus. Genesis. xli, Tulitq; annulum de manu sua. & Exodi. xxviij. Facies et duos annulos aureos.

טבע Natura. quo uocabulo utuntur magistri hebręorum, cum de

natura loquuntur.ut Moyſes ęgyptius in libro primo perplexorum ca.lxxij.alias.lxxi.vbi per omnia uenatur.quid dicant phyſici naturã. & in libro Cozar paulo poſt principium quarti uoluminis.Item in libro hortus nucũ.vbi de hoc inuenies ꝓpria capitula. & ita in cęteris Iudaicorum philoſophorum libris.

טבור Vmbilicus.media pars uentris.vnde de medio terrę ſic dicit̃. Iudicum nono.Ecce populus de vmbilico terrę.& Ezechielis.xxxviij. Habitator vmbilici terrę.quod Hieronymus in commentariis exponit.in medio terrę.

טהר Mundus fuit.purificatus eſt.Leuitici.xv.Lotis ueſtibus et toto corpore in aquis uiuentibus erit mundus.& eiuſdem.xxij.Et occubuerit ſol tunc mundatus ueſcetur.Inde nomẽ טהור ideſt mũdũ. pſalmo.li.Cor mundum crea in me deus.

טוב A pulchro et bono,ſi uerba fieri poſſent.ſed dicamus.bonum vel pulchrum fuit.Numeri.xxiiij. Quã pulchra ſunt tabernacula tua. Inde nomen bonum ſeu decorum,quod etiam gręce una dictione cõprehenditur. Geneſis primo. Et uidit deus quod eſſet bonum.Inde benignitas et beneficium.&c̃.

טוה Neuit.filauit.Exodi.xxxv.Sed et mulieres doctę &c̃.quod hebraice ſic legitur.Et omnes mulieres prudenti corde manu ſua neuerunt.& paulo poſt.Et omnes mulieres quibus eleuatum eſt cor in ſapientia filauerunt ſeu neuerunt capras,ideſt pilos caprarum.

טוח Obleuit.incruſtauit.complanauit.expoliuit.ebetauit.i. Paralippomenon.xxix.Ad deaurandos parietes templi . hebraice ſic. Ad complanandum et expoliendum ſeu incruſtandum parietes templi, ſcilicet auro et argẽto.ſicut alias luto uel cemẽto.Leuitici.xiiij. Et luto alio liniri domũ.q̃d per ſyncopen literę vau ſcribit̃. mox aũt integre ſequit̃ gerundiuũ paſſiuũ.q̃d noſtra trãſlatio circumloquit̃ . ſignificat aũt in ędificiis rimas inter lapides ſeu totũ parietẽ tegere, et incruſtatione quadã abſcondere. vnde in p̃s.li. ſcribit̃. In abſcõditis et arcano ſapientię erudies me.pro q̃ tranſlatio noſtra legit.Incerta et occulta ſapientię tuę manifeſtaſti mihi.alij legunt. In ebetudinibus et obturato ſapientiam doceas me.

טור Acies.diſpoſitio.ordo.uerſus.ꝓgreſſio linearis.Exodi.xxviij. Poneſqꝫ in eo quatuor ordines lapidum.in primo uerſu erit lapis ſardius.chaldaice autem ſignificantur hoc uocabulo montes altiſſimi, q̊s propter ſumma cacumina tauros appellamus. ut Danielis.ij. Factus eſt mons magnus et impleuit uniuerſam terram.

טוש Approperauit.aduolauit.Iob.ix.Sicut aquila uolans ad eſcā.

טחה Intendit.iecit.uerbum inuſitatum.a quo ſecundum Rabi Ionan deriuantur cōiugationes daggeſſatę.vnde illud eſt quod legitur Geneſis.xxi.Quantum poteſt arcus iacere. & ponitur hic nomen in numero plurali pro iactibus ſeu ictibus.Inde tohoth intentiones.

טחן Moluit.Numeri vndecimo.Frangebat mola.& Iudicum.xvi. Et clauſum in carcere molere fecerunt. vbi ponitur nomen uerbale. quare veritas hebraica ſic legit. Et fuit molens ſeu molitor in domo vinctorum.& Eccleſiaſtis duodecimo.Et ocioſę erunt molētes. quod rectius de ipſis lapidibus ſic dicitur.Et uacabūt molares. & in eodem. In humilitate uocis molę.Quia uero in piſtrinum dabantur ſerui et ancillæ ut perpetuo molerent.iccirco tranſlatiue pro ſeruire ac tundere ponitur.Iob triceſimoprimo.Scortum alterius ſit vxor mea. quod de verbo ad uerbū inſtar molę tunſilis ſic uertitur. Molat ſeu ſubſeruiat alteri uxor mea.paſſiue tamen ponitur.quaſi Iob dicat.tundatur alteri.hoc eſt,ſubagitetur ab aliis.

טחר Infirmitas ani quam ficum dicunt.quem morbum tranſlatio noſtra circumloquitur.primo Regum quinto. Et computreſcebant prominentes extales.& infra.Percutiebātur in ſecretiori parte natiū.

טטפ Ornamentum frontale.quod Iudęi capitibus ſuis loco coronæ imponunt ut moneantur pręceptorum dei. de huiuſcemodi monilibus ſcribitur Deuteronomij ſexto. Eruntqꝫ et mouebuntur inter oculos tuos.& vocantur chaldaice thphillin, q̊d nomen iam hebręis in quotidiano eſt uſu pluſ quā alterū. habēt aūt nodū in occipite qui formam crucis figurat.quia oīa dei precepta in cruce conſummātur. dicente deo.qui non accipit crucē ſuā et ſequit᷑ me nō eſt me dignus.

טיט Humus. lutum.cœnū.p̄s.lxix.Eripe me de luto ut nō infigar. & Habakuk.ij.Et aggrauat contra ſe denſum lutum. ubi hoc nomen eſt compoſitum ex duobus rectis.

טול Proiecit. miſit. Ione.i. Dn̄s aūt miſit uentū magnū.et poſtea. Tollite me et mittite in mare.et poſtea.Et tulerūt Ionā et miſerunt in mare.Inde geminatū טלטל ideſt ꝓiecit.aſportauit.Iſaię.xxij.Ecce dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinacius.

טירה Habitatio.cōmotio.reſidentia.p̄s.lxix.Fiat habitatio eorū deſerta.q̊d Hiero.traduxit cōmoratio eorū.alio modo dicit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus ſignificari tabulata ſeu parietes. et allegat Canticoꝝ.viij.Si murus eſt, ędificemus in ipſum tabulata argenti.q̊d nos legimus.ędificemus ſuper eū ꝓpugnacula argētea.alij ab ordine dictum hoc uocabulum putant quaſi טור propter lapidū quadraturam et ordinem quibus tabulata lapidea exędificantur.

טלל Texit.operuit.Nehemię.iij.Ipſe ędificauit eā et texit. Inde habitantes ſub umbra arboris dicuntur qui tegūtur arbore. ut Danielis iiij.Subter eam habitantes beſtię agri.ideſt ſub ea tectę et opertę.

טל Ros.Canticorum.v.Quia caput meum plenum eſt rore.

טלוא Maculoſum.Gen̄.xxx.Quodcūq; rufum et maculoſum uariumq; fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. vnde ꝓ eo quod legitur Ezechielis.xvi. Feciſti tibi excelſa hincinde conſuta. rectius interpretatur Symmachus excelſa multicoloria,hoc eſt idola. et a uariis coloribus conſuta dicunt.ut quādo uetera nouis reſartiunt. ſic Ioſue.ix.Et utres uinarios ſciſſos atq; cōſutos hoc eſt uerſicolores.

טלה Agnus.Iſaię.lxv. Lupus et agnus paſcentur ſimul.quod hebręi exponunt de pace.inſtar eius quod legitur eiuſdem.xi.Habitabit lupus cū agno.ſimili enim uocabulo Ionathas chaldaice ambos locos interpretatus eſt.dicunt autem grāmatici ultimam he literam nō eſſe generis notam.ſed de ſubſtātia dictionis mutatione aleph in he factā.

ſic.i.Regū.vij.Tulitq; Samuel agnum lactentem unum. & pluraliter in maſculino genere טְלָאִים Iſaię.xl.In brachio ſuo congregabit agnos.Aſtronomi ſic nominant in cęlo ſignū arietis.

טָמֵא Prophanauit.polluit.contaminauit.abominatus eſt. Numeri.vi.Quoniā polluta eſt ſanctificatio eius.& uſum huius uocabuli inuenies ſępe et multū Leuitici.xv.et nomen eiuſdem.xi.

טָמַח Obturauit.obſtruxit.Leuitici.xi. ꝓ eo q̄d tranſlatio noſtra habet.Nec tāgatis quicquā eoꝝ ne immūdi ſitis.hebręi legūt.Nolite abominabiles facere animas ueſtras in omni uegetabili q̄d uegetat. & ne polluamini in eis et obturamini hoc eſt,abſcondimini ab eis. quaſi dicat obſtruita corda ueſtra a deſyderiis eorum.

טָמַן Abſcondit.ut p̄s.cxl.Abſconderūt ſupbi laqueū mihi.& Prouerbiorū.xix.Abſcōdit piger manū ſuā ſub aſcella.Inde nomē abſconditū.reconditū.q̄d trāſlatio noſtra theſaurū uertit.Gen̄.xliij.Deus patris ueſtri dedit uobis theſauros in ſaccis ueſtris.licet non fuerit auri ſed argenti abſconſio.ut patet ex textu.ſic Ieremię.xli.Habemus theſauros in agro ideſt abſconſionem.

טֶנֶא Cartallū.corbis.Deute.xxvi. Suſcipienſq; ſacerdos cartallū. & Deutero.xxviij.Benedicta horrea tua et benedictę reliquię tuę.rectius hebręi ſic.benedicta caniſtra tua.uel corbes tui. ſic enī Onkelus chaldęus tranſtulit.

טִנֵּף Inquinauit.defedauit.Canticoꝝ.v.Laui pedes meos quomō inquinabo illos.

טָעָה Errauit.ut in Ieremia.Errare fecerunt populū meū. & idē eſt cū eo uerbo q̄d per thau ſcribit̄.nam Onkelus chaldęus alteꝝ interp̄tatur per alterum.ut Gen̄.xxi.Quę cum abiiſſet errabat in ſolitudine.

טָעַם Guſtauit.i.Regum.xiiij.Guſtans guſtaui in ſummitate uirgę. &.ij.Regum.iij.Si ante occaſum ſolis guſtauero panem. & dicitur de eo quod ſumotenus ore uel lingua tangitur.

טַעַם Diſciplina.ordinatio.pręceptū.regula. ſtatutū. ritus.Ionę.iij. Et dixit in niniue ex ore regis et principū. ideſt ex precepto uel ordi

natione.sic enim chaldaice interpretatur Ionathas. & ps.cxix. Bonitatē disciplinam et scientiam doce me.& Ezrę.vij.Ego Artaxerxes rex statui atq; decreui.& infra.Omne quod ad ritum dei cęli pertinet. Et in grāmatica significat idē q̄ ꝓnūciatio accentus seu significatio dictōis.

טַעְמָא Sermo uel ratio. sicut apud gręcos dictio λογος .Danielis sexto. Vt satrapę illis redderent rationem.

טְעַן Onerauit.Gen̄.xlv.Onerantes iumenta ite in terram Canaan.

טָפַף Garriuit.applausit.blāditus est. more infantiū oggāniuit.gesticulatione allexit.Isaię.iij. Et nutibus oculorum ibant et plaudebant hoc est gesticulatione alliciebant.

טַף Puerorum et infantium congregatio. et ponitur semper pro paruulis seu liberis.Gen̄.xlvij.Et in cibum familiis et liberis uestris. & eiusdem.l. Absq; paruulis et gregibus.

טֶפַח Mensura quatuor digitorum.Exodi.xxv.Altā quatuor digitis. eam Hiero.noster palęsten gręce noīari dicit.esseq; sextā partē cubiti putat.quā alij palmā appellāt.Ezechielis.xl.Calamus mēsurę sex cubitorum et palmo.secundū quā mensurā Dauid dixit ps.xxxix.Ecce mēsurabiles posuisti dies meos.q̄d exponit Dauid kimhi.secundū paruam mēsurā mēsus es dies meos,quia mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna.& threnorum.ij.Paruulos ad mensurā palmę.Inde uerbū mēsurauit.augmentauit.et educauit. threnorum eodem loco quo supra. Quos educaui & nutriui.

מִטְפַּחַת Vestimentū muliebre,q̄d nos plagā uel ricā latine dicimus.est aūt linteū q̄ fœminę operiūt,q̄d palliū traduxit Hiero. Ruth iij.Expāde inquit palliū tuū q̄ operiris.sed etiā linteamē uertit Isaię.iij. Et linteamina et acus et specula. ad similitudinē mantilis. quod multi sic exponunt.Peplum seu mantile.

טָפַל Composuit.iunxit. affixit.quāuis translatio nostra comunis legat mltiplicauit.ps.cxix.Multiplicata est sup me iniquitas supborum. ꝓ q̄ rectius noster Hiero.in psalterio de hebraica ueritate sic. Applicabant mihi mendacium superbi .i. composuerunt super me falsum. secūdum Rabi Salomonem sic pro compositoribus fabricatores legi-

mus.Iob.xiij.Fabricatores mēdacij hoc eſt cōpoſitores.
טפסר Preſes.princeps.prefectus.Ieremie.li.Numerate cōtra eā taphſar.q̄d Lyra noſter exponit exercitū.ſed Paulus burgeñ.pluſquā ille in lingua hebraica doctus lōge rectius ducē et capitaneū traduxit. ſic mutato pūcto hirek in patha.idē ſignificat Nahū.iij. Et prefecti tui quaſi locuſte locuſtarū.q̄d forte propt̄ incuriā et negligentiā trāſlator noſter paruulos eſt īterpretatus.propter ſimilitudinē dictiōis thaph de quo ſupra diximus.

טפש Incraſſauit. ebetauit. obtudit.pro quo tranſlatio noſtra cō-munis legit coagulauit. p̄s.cxix. Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum. ſed Hieronymus melius.Incraſſatum eſt uelut adeps cor eorum.
טרד Aſſiduauit.cōtinuauit.ꝑpetuauit.Prouer.xxvij. Tecta ꝑſtil-lātia īdie frigoris.ꝓ q̄ hebrei legūt.Impluuiū ſeu ſtillicidiū. vehemēs. aſſiduū.continuū.In die impetuoſi imbris.vnde cōſueuerūt aſſiduū la boratorē uł̄ diligētē patrēfamilias nōinare טרדיד a iugi ꝑpetuitate.

טרח Putruit.Inde טריח putridū.virulentū.et quod humi ui-rore tabeſcit. Iudicum.xv. Mandibulam aſini que iacebat arripiens. ſcilicet que tabeſcebat dicere uoluit.
טרח Laborauit ad fatigationē.vnde eſt illud q̄d legit̄ Deutero.i. Negotia ur̄a et pōdus et iurgia.q̄ſi dicat laborē et fatigationē ueſtri.
טרם Antequam. Geneſis ſecundo. Antequam oriretur in terra. & Iſaie.lxv.Eritq; antequam clament ego exaudiam.
טרף Laniauit.cœpit.rapuit.p̄datus eſt. Deutero.xxxiij.Cœpitq; brachiū et uerticē.et p̄s.viij.Ne q̄n rapiat ut leo aīam meā. et Geneſis xxxvij.Rapiēs rapuit Ioſeph.ꝓ q̄ nos legīus.beſtia deuorauit Ioſeph. Inde nomē טרפה rapina laniata.captura.preda.quod Hiero.tra duxit captū a beſtia.leui.xxij.morticiniū et captū a beſtia nō cōedent. quod alibi ſine aſpiratione finali reperitur ſex punctis ſcriptum. Geñ. xlix.Ad predam fili mi aſcendiſti.
טרף Surculus et raptus de trunco palmes.Ezechielis.xvij. Et ſicca bit omnes palmites germinis eius.

יאב   יי כיזוק אלהינו

d Esyderauit.ps.cxix.Quia mandata tua desyderaui.

יאל Placuit.voluit.pretendit.cœpit.ausus est. Deuteronomij primo.Cœpitq́ Moyses explanare legem et dicere. & Gen.xviij. Quia semel cœpi loquar ad dominū meum.idest quia ausus sum.

יאל Adiurauit.i. Regum.xiiij. Adiurauit autē Saul populū dicēs.

יאל Stulte patrauit.Numeri.xij.Ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

יאר Riuus.flumen.Exodi.ij.In carecto ripę fluminis. & ponit̄ sępe pro Nilo fluuio ęgypti.ut hic.sed etiam quandoq́ pro flumine tigri. Danielis.xij.Vnus hinc super ripam fluminis,et alius inde ex altera ripa fluminis.significat aūt oēm aquā quę agros irrigat et riuis deducit̄.

יאש Spem uel curam alicuius rei a corde dimouit.Ecclesiastis.ij. Renunciauitq́ cor meū ultra laborare sub sole.sic primo Regū.xxvij. Et desperet Saul cessetq́ me quęrere.

יאת Acquieuit.assensus est.morem gessit.et secundum Rabi Salomonem complacuit. Gen̄ .xxxiiij. Sed in hoc ualebimus fœderari si uolueritis esse similes nostri.pro quo hebręi.Sed in hoc complacebimus uobis si eritis sicut nos.et paulo post. Tantū in hoc acqescamus.

יבב Eiulauit. lamentabiliter uociferauit. vlulauit. Iudicum.v. Per fenestram respiciens ululabat mater eius.

יבל Produxit.deduxit.attulit.ps.lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam.

יובל Riuus.deductio aquarum.humor.Ieremię.xvij.quod ad humorem mittit radices suas.& putāt hanc dictionem ab vbal deriuari. mutatione aleph in iod.

יבול Fructus.germē.fruges.Leuitici.xxvi. Et terra gignet germē

ſuum.& Habacuk.iij.Et non erit germen in uineis.ſignificat aũt oms prouentus quos terra producit.ut Iob.xx. Apertum erit germen do/mus illius. reperitur et quandoq; per aphęreſin iod.

יבל Sonitus cornu arietini.Ioſue.vi. Tollant ſeptem iobilęorum buccinas.vnde quinquageſimus annus dicit̃ hoc nomı̃e.quia in anno iobilęi perſonabant eiuſcemodi cornibus et buccinis.ut patet Leuitici xxv.Et clanges buccina.& infra.Ipſe eſt enim iobilęus,

יבם Connubia iunxit. contraxit affinitatem. Geñ.xxxviij. Sociare illi ut ſuſcites ſemen fratri tuo. & Deuteronomij.xxv. Sed accipiat eã frater eius.vnde fratris vxor noĩat̃ יבמת et ſororius dicit̃ יבם ut in eodem Deuteronomij capitulo.

יבש Exaruit.exiccatum eſt.Ioelis.i.Omnia ligna agri aruerunt.& infra.Quoniã exiccati ſunt fontes aquarum. Inde tranſitiuum graue Zacharię.x.pro eo quod tranſlatio noſtra legit. Et confundent̃ oĩa profunda fluminis.rectius dicetur.& ſiccabuntur. ſic Ezechielis.xvij. Cum tetigerit eam uentus urens ſiccabit̃.et in areis germinis ſui are/ſcet.Inde nomen.ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum. & Geneſis primo.Et appareat arida.ideſt terra habitabilis.

יבוש Deſpectus.confuſus et uerecũdus eſt.Ieremię.xvij.Confun/dantur qui me perſequuntur et non confundar ego.& Ioelis.i.Confu ſum eſt uinum.vinea confuſa eſt.ſunt qui etiam vineam eſſe exiccatã fuiſſe et ſic deſiiſſe.exponant a uerbo ſuperiori.

יגב Ruſticus.foſſor.agricola.Ieremię.lij.Reliquit princeps militię vinitores & agricolas.

יגה Afflixit.triſtari fecit.trãſlatio noſtra exponit abiecit. threnorũ iij.Et abiecit filios hominum.& ſecundum aliquos pro he finali ſcribit̃ aleph.Inde תוגה ut in eodem loco. Quia ſi abiecit et miſerebitur. & Iob.xix. Vſq; quo affligitis animam meam.Inde nomẽ dolor. affli/ctio.triſticia.mœror.ps̃.xxxi.Quoniam defecit in dolore uita mea.

יגע Laborauit. p̃s,vi. Laboraui in gemitu meo.& Isaię.xliiij.Nec laborasti in me Israel.Inde transitiuũ alterum in eodem loco. Nec laborem tibi prębui in thure.Inde nomen laboriosum et difficile.Ecclesiastis.i.Cunctę res difficiles idest laboriosę.

יגר Timuit. veritus est. Iob.iij. Et quod uerebar accidit.et pro eo quod legimus p̃s.cxix.Amputa obprobrium meum quod suspicatus sum.rectius in suo psalterio Hieronymus. Auerte opprobrium meũ quod reueritus sum.

יד Prophetia. consilium. uirtus.ripa.latus.locus.manus.Geñ.viij. Extenditq; manum suam.&.ij.Regũ.xviij.Et appellatur manus Absalom usq; in hanc diem.quod rectius uertitur. Et appellat̃ locus Absalon.nam iad locus est quod translatio nostra agrũ traduxit.ij.Regum xiiij.Scitis agrum Ioab ad agrum meum.et paulo superius. Nunquid manus Ioab tecum est.idest consiliũ Ioab.& Exodi.xiiij.Et manũ magnam quã exercuerat dominus contra eos.idest uirtutẽ seu potentiã. Sed et incrustaturas legit translatio nostra ידות Exodi.xxvi.

ידד Iecit.posuit.extendit.misit.secundũ alios elegit.ut in Abdia.Et super Isrm mittebant sortẽ.et threnorꝶ.iij.Et posuerũt lapidẽ sup̧ me.

ידיד Dilectus.amans seu amatissimus.Deute.xxxiij. Amãtissimus dñi habitabit confidenter.& p̃s.lxxxiiij.Quã dilecta tabernacula.

ידה Deiecit seu abiecit.Zacharię.i.vt deiiciãt cornua gentiũ.vnde potuit illud superius allegatũ deriuari.threnorꝶ.iij. Et iecerũt lapidẽ contra me.pro eo q̃d nos dicimus.Et posuerũt lapidẽ sup̧ me. et sicut scripsimus in lr̃a he,cõmutatione iod cũ he legit̃ similit̃ הדה inde putãt illud ortũ q̃d laudẽ et confessionẽ significat. ut p̃s.cxxxvi. Confitemini dño quoniã bonus.et Geñ.xlix.Iuda te laudabũt fr̃es tui.

ידע Cognouit.sciuit.i.Regũ.iij.Porro Samuel nec dũ sciebat dñm. et Geñ.iiij.Adã uero cognouit uxorẽ suã.et p̃s.lxxvi. Notus in Iudęa deus.Inde illud q̃d legit̃ Exodi.vi.nomẽ meũ adonai nõ indicaui eis. exponendũ sic est.Et in noĩe meo tetragrãmato nõ sum factus notus eis.est enim in eo loco passiuum.multa inde uarie deriuantur.ut cum sine he scribitur aut cum he.et cętera de quibus in arte.

מֵרֵעַ Cogitatio.ſententia.iudicium.ęſtimatio.Eccleſiaſtis.x.In co-
gitatione tua regi non detrahas.

מוֹדַע Propinquus.cõſanguineus.gentilis.quaſi ex eadem familia
natus atq; notus.Ruth.ij.Erat aũt uiro Elimelech conſanguineus.

יָרַע Fregit.cõminuit.cõtriuit.Iudicũ.viij.Et cõtriuit cũ eis atq; cõ
minuit uiros Sochoth.ſic Prouer.x.qui aũt deprauat uias ſuas mani-
feſtus erit.hoc enĩ modo legit nr̃a tranſlatio.cui et aſſentit Rabi Iudas
grãmaticus.ſed iuxta pręſentis uerbi ſignificationem eundem uerſum
legit rabi Ionas ſic.Et obliquãs uias ſuas confringetur.

יַדּוּעַ Animalis nomẽ ſecundũ Rabi Salomonẽ.et ſpecialit̃ ſecundũ
Rabi Dauid kimhi eſt auis qua magici ad diuinatiões et incãtationes
vtunt̃ ea fortaſſe q̃ a latinis motacilla et a gręcis ſiſopygis uel ſiſura a
caudę frequẽti motu dicit̃.proprie uero iynx p̱ quã amica uirũ ſuum
apud Theocritũ in pharmaceutria incãtat.vnde יִדְּעֹנִי dicit̃ ma-
gus qui oſſibus illius auis ĩ ore ſuo cõtẽtis ſtridẽdo mirabilit̃ incãtat.
vt Iſaię.viij.quęrite a pythonibus et diuinis q ſtridunt incãtationibus
ſuis.Et Leuitici.xix.Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid
ſciſcitemini.& Deuteronomij.xviij. Ne ſit maleficus nec incantator
neq; pythones conſulat neq; diuinos.

יְהָב Dedit.attulit.p̃ſentauit.tradidit.Ezrę.v.tradidit eos in manus
Nabuchodonoſor regis babylonis chaldęi. Inde nominalit̃ traduxit
noſtra trãſlatio curã.p̃s.lv.Iacta ſup dñm curã tuam.uel ſecũdũ Rabi
Salomonẽ onus ſiue põdus tuum.ſecundum uero alios hebręos. tra-
ditum uel datũ tuũ.ſcilicet q̊dcumq; deus dederit tibi uſq; in p̃ſentẽ
diẽ.Hiero.autẽ ſimiltudine alterius dictictionis captus אַהֲבָה de
qua in litera aleph mentionẽ fecimus,traduxit charitatẽ.cui nõ aſſen-
tior.Danielis.ij.Imperium et gloriã dedit tibi. & quandoq; inuenit̃
per aphęreſin .p̃s.xxix.Afferte domino filij dei.

יָהִיר Arrogans.ſuperbus.Prouerbiorum.xxi.Superbus et arrogãs
vocat̃ indoctus.q̃d de uerbo ad uerbum ſic hebręi legunt.temerarius
arrogans.deriſor nomẽ eius.et Habacuk.ij.Sic erit uir ſuperbus.

יום Dies.et quandoq; reperitur ꝓ die artificiali quo sol lucet supra nostrum orizontem.ut Geñ.primo.Et appellauit lucem diem et tenebras noctem.quandoq; pro die naturali.xxiiij.horaꝶ. ut cum sequit̃. Factumq; est uespere et mane dies unus.quãdoq; duplicat̃ finalis lr̃a mem.et dicit̃ iomam.ut p̃s.i.Et in lege eius meditabit̃ die ac nocte. & quandoq; inter duo mem ponit̃ iod,et dicit̃ iomaim trissyllabũ. sicq; significat duos dies seu biduũ.quandoq; pronunciat̃ pluraliter a iom duabus syllabis iomim.et significat plures dies.sępe etiam vau per syncopen aufertur.Geñ.iij.Et terrã comedes cunctis diebus uitę tuę.

יון Lutum.cœnum.fęx.stercus.p̃s.xl.Et de luto fęcis.quod Hiero.in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit de luto cœni.

יון Columbus.cuius fœmininũ est in usu iona idest colũba. ut Geñ. viij.Et emisit columbam quę non est reuersa.in plurali autem masculine declinatur.ut Canticorum primo.Oculi tui columbarum.

יון Gręcia.sic dicta a Ionibus.Isaię.lxvi.In italiam et gręciam ad insulas longe.quod Ionathas chaldęus ponit ꝓ nomine regionis. Hiero. vero in libro hebraicarum quęstionũ sic ait. Iauan Iones qui et gręci vnde et mare ionium.

יזם Cogitauit.considerauit.Geñ.xi. Nec desistent a cogitationibus suis.q̊d rectius sic.et nũc nõ uitabit̃ ab eis om̃e q̊d cogitauerũt facere. sic etiam Onkelus exponit.est autem unum et idem cum זמם

יזן Armauit.phalerauit.apparauit.Ieremię.v.Equi amatores in fœminas et emissarij facti sunt. ꝓ q̊ hebręi legunt: Equi armati habenis phalerati uel apparati trahẽtes facti sunt.Rabi Iacob filius Eleazar deriuat hoc uocabulum a mazon idest nutrimento. quasi diceret equi saginati.alij ab habena quę dicit̃ ab Hieronymo.יזן iij.Regum .xxij. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

יזע Sudor.metaphorice pro labore.Ezechielis.xliiij. Et non accingentur in sudore.vnde per metathesin זיעה sudor. quod etiã sępe caret iod.Geñ.iij.In sudore vultus tui.

יחד Simul.in unum.p̃s.xlix.Simul diues et paup̃.recipit q̃nq; paragogen quasi indicantẽ pluralitatẽ יחדיו Ieremię.xxxi.Iuuenes &

ſenes ſimul.uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab אחד ideſt vnus.de quo ſupra diximus.Inde יחיד unicus. pſalmo .xxv.Quia vnicus et pauper ſum ego.

יחל Expectauit.Gen̄.viij.Expectatis autem ultra ſeptem diebus.et infra.Expectauitq́ꝫ nihilominus ſeptem diebus aliis.paſſiuū eius ſuſci pit vau in prima ſyllaba נוחלה Ezechielis.xix. Quę cum uidiſſet quoniā infirmata eſt et periit expectatio eius.pro quo Idonei legunt. Et uidit quod cū expectaret̄ periit ſpes ſui.quē locū Rabi Dauid kim/ hi ſic exponit.Cum iā ſtaret diebus multis in expectatione ecce periit ſpes ſui.hoc eſt ſperatio de eo habita.Inde uerbū graue הוחיל pſ. cxxx. ꝓ eo q̊d nos legimus. Suſtinuit aīa mea in uerbo eius ſperauit aīa mea in dn̄o.rectius hebraica ueritas ſic habet.Suſtinuit aīa mea. et ad uerbū eius expectaui.nā q̊d Ieremię.iiij. legit̄. ventrē meū ventrē meū doleo.nō ab hoc ſed a uocablo חיל deriuatur de q̊ ſup̄ dixīus.

יחם Calefecit.et metaphorice cōcepit.Eccleſiaſtis .ij. vnus quomō calefiet.Gen̄.xxx.Et in aſpectu earū conciperet̄.item ut in eoꝝ cōtem plątione conciperent.& ſuperius ſecundū hebraicā ueritatem. Et con ceperunt oues erga uirgas.et p̄s.li.Ecce enī in iniquitatibus cōceptus ſum et in peccatis concepit me mater mea. quamuis Hieronymus in ſuo pſalterio tranſferat.peperit me mater mea.

יחף Diſcalciatus.Iſaię.xx.Et fecit ſic uadens nudus et diſcalciatus.

יחש Inſignis.nobilis.gentilis dictus a proſapia gentilitate ac nobili parentela.i.Paralip.iiij.Hęc eſt habitatio eoꝝ et ſedium diſtributio. pro quo hebraica ueritas legit. Hę ſunt ſedes illoꝝ et nobilitatio ſeu gētilitas eoꝝ ipſis.ſic eiuſdē libri ca.v.Et nō ē ille reputatus in primo/ genitū.ꝓ q̊ hebraica ỽitas legit.Et nō nobilitādo ad primogeniturā.

יטב Placuit.ij.Regū.iij.Et placuerūt eis cuncta q̄ fecit rex.et Ioſue xxij.Placuitq́ꝫ ſermo cunctis audientibus.et quidam uolunt hoc uer/ bum a טוב deduci.q̊d ſignificat bonū.quaſi placeat om̄e q̊d bonū videt̄.ſed grāmatici ſcribunt ip̄m inter primitiua.Inde היטב quod nos dicimus ad beneplacitū.Deute.ix.Cōminuēs oīno. q̊d Onkelus

chaldęus exponit.demoliens ip̄m in demolitione beneplacita.

יין Vinum.Numeri.xv.Et uinũ ad libamentũ.et infra.Et uinum ad liba fundenda.& in numero plurali declinatur fœminine.

יכח Arguit.corripuit.Geñ.xxxi.reſpexit dñs et arguit heri.& p̄s.l. Arguam te et ſtatuam contra faciem tuam. & Prouerbiorum.xxviij. Qui corripit hominem.gratiam poſtea inueniet.

יכל Potuit.Geñ.xlv.Nõ ſe poterat ultra cohibere Ioſeph.et Nũeri xiiij.quoniã poterimus obtinere eã.Inde mgr̄i hebręorꝝ nominãt decurſum aquę in alueo feſtinant̃ labẽtis.quę poſſit uadari מיכל nimis detorta deriuatione.nõ enĩ habet dictionẽ ſibi ſimilẽ.& ponit̃.ij. Regũ.xvij. ꝓ q̃ nr̄a tranſlatio in ꝓpria circũlocutiõe uſa ẽ dicẽs.tranſierunt feſtinant̃ guſtata paululũ aqua. q̄d hebraica ueritas ſic legit. tranſierunt uadum aquę ſeu riuũ.cui aſtipulatur Ionathas chaldęus q̃ hũc locũ exponit in lingua chaldaica ſimplicit̃ ſic. trãſierunt Iordanẽ.

יכת Agitauit.cõcidit.demolitus eſt.Nũeri.xiiij.Percutiẽs eos atq; concidens.ad quod allegat Rabi Salomon primã eius perſonã. Deuteronomij.ix.Et in fruſta cõminuens omnino q̄q; in puluerẽ redigẽs. cui alludit Onkelus chaldęus q̃ uerbũ hoc exponit chaldaice laſſauit.

ילל Doloris exclamatio.clamor.eiulatio.ululatus.nr̄a tranſlatio traduxit horror.Deu.xxxij.In loco horroris et uaſtę ſolitudinis. Sophonię.i.vox clamoris a porta piſciũ et ululatus a ſecunda.ab eo uerbum q̄q; gerundiuũ reperit̃ per aphęreſin iod ללת et per defectũ unius lamed.nã ita tribus lll ſcribi deberet.ex q̄bus unũ ꝓpt̃ euphoniã deponit̃.i.Regũ.iiij.pregnãs erat uicinaq; partui. q̄d multi hebręorum mgr̄i ut Moyſes frat̃ kĩhi,cęteriq; ꝑ hãc ſignificationẽ interp̄tant̃ ſic. Et nurus eius uxor phinees pregnãs eiulãdo. id exponit̃ ſcd'm eos cũ appropĩquarẽt dies doloris et clamoris ad partũ.alij uero cũ q̄bus cõcordat nr̄a trãſlatio.putant ita poni ꝑ ſyncopẽ daleth. cui aſtipulatur trãſlatio Ionathę qui ait.vxor phinees inſtans ad pariendũ.Zacharię. xi.Vlula abies.vlulate quercus baſan.& infra.Vox ululatus paſtorũ. non ſicut.lxxt.raduxerunt. Vox lugentium paſtorũ.

ילד Peperit. genuit.ps̃.vij.Concepit dolorē et peperit iniquitatē. & ps̃.ij.Ego hodie genui te.non autem ut quidam indocti hebręorũ exponunt.ego hodie nobilitaui te.Inde מילדת obstetrix quę curat partũ.ut Exodi.i.Dixit aũt rex ęgypti obstetricibus.et מולדת natiuitas.Geñ.xxxij.Et in terrã natiuitatis tuę. & thaldah generatio. Ruth.iiij.Hę sunt generationes Phares.& ילד puer siue natus.iiij. Regum.iiij.Cernit autem puer.&.i.Regum.i.Hannę autem non erãt liberi idest pueri.nati.

ילך Venit.uasit.abiit.iuit.gressus est.Exodi.xxxiiij.Obsecro ut gradiaris nobiscum.quod hebraice sic legitur. Vadat obsecro dominus meus in medio nostrum.inde per apocopen iod לך Numeri.xxiij. Veni mecum in alterum locũ.quandoq̧ ponit̃ geminate causa uehementię.Genesis.xij.Egredere de terra tua.

ילפת Scabiosus.Leuitici.xxi.Si iugem scabiem.

ילק Genus locustę. quod bruchum nostra translatio uertit.Nahũ vltimo.Bruchus expansus est et auolauit.est aũt iuxta Hieronymum atellibus quē Aquila cõmessorem interpretatur parua locusta inter locustã et bruchũ,et modicis pennis reptãs potius q̧ uolãs semperq̧ subsiliens.et ob hãc causam ubicũq̧ orta fuerit usq̧ ad puluerē cũcta consumit.rectius autem bruchum uermē pilosum et stantibus comis horripilantem puto.iuxta Ieremiam ca.li.Adducite equitatum quasi bruchum horripilantem.

ים Mare.Isaię.xi.Sicut aquę maris operiẽtes.et quãuis qñq̧ suscipiat adiectiuũ fœmininũ.tñ masculino genere declinat̃.ut Geñ.i.Et cõgregationes aquaꝝ uocauit maria.quia uero mare mediterraneũ iudęis est occidẽtale,ideo hęc dictio etiã occidẽtē significat.ut dicit Hiero.in cõmentariis sup psalmi.cvij.uersiculũ.A solis ortu et occasu ab aquilone et mari. his uerbis. Vbicumq̧ mare auditis secundum climata semper intelligitur occidens.a situ enim Hierusalē mare hoc magnũ

quod dicitur in occidente est.hęc ille.et Deuteronomij.xi. A deserto et libano & flumine magno euphrate usq; ad mare occidentale erunt termini uestri.

יֵמִים Muli nati ex asino et equa.Gen̄.xxxvi.ubi nos legimus.Iste est Anan q̄ īuenit aquas calidas.ibi hebraica ueritas habet. Iste est Anan qui inuenit mulos.quod magistri hebręorꝝ exponunt. quia cum pascerent asinos patris sui in deserto inuenit modū quo asinus ascenderet super equam & inde conciperetur mulus.

יָמִין Dextera.Gen̄.xxiiij. Vt uadam ad dexteram siue ad sinistram: Inuenitur et pro meridie.quoniā sicut oriens est prius et occidens posterius.ita meridies est dextera et boreas est sinistra.p̄s.lxxxix.pro eo ꝙ translatio nr̄a habet.Aquilonē et mare tu creasti. ueritas hebraica legit. Aquilonem et meridiē tu creasti eos. et Hieronymus traduxit. Aquilonem et dexterum tu creasti. Mirādumq; est ꝙ. lxx.interp̄tes tam negligenter uersum inspexerunt pro iamin iamim traducentes. sic enim et ipsi in linguā gręcam uerterūt. Boream et mare tu creasti. vnde et auster תֵּימָן nominatur sola thau literę prępositione.

יָמַר Deliciauit.si esset latine dictum et grāmatice.nam sic Ionathas chaldaice interpretat̄ Isaię.lxi.vbi nos legimus.Et in gloria eorum superbietis.quasi diceret blādiemini.et putāt aliqui iod mutari in aleph et fieri אָמַר de quo supra in aleph diximus in uerbo הֶאֱמִיר quod ponitur Deuteronomij.xxvi.

יָנָה Spoliauit.decepit.depopulatus est.translatio nostra interpretat̄ afflixit.Leui.xxv.Nolite affligere cōtribules vr̄os.sed alio in loco rectius Ezech.xlv.Et nō depopulabunt̄ ultra principes pp̄lm meū.

יָנַח Reposuit.i.Regū.x.Et reposuit corā dn̄o.et eiusdē.ij. Et posuit eū in hortū uoluptatis.Inde deriuat̄ nomen נַחַת requies.Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cum requie.Inde deriuantur quę consolationem et quietem designant.vide infra in uerbo nuah.

יָנַק Suxit.Isaię.lx.Et suges lac gentiū.Inde infans ab ubere q̄ adhuc

lac sugit dicit׳ יוֹנֵק Isaię.xi.Delectabit׳ infans ab ubere.Inde lacten-
tes & lactãtes secundũ diuersas grãmaticę formas.et a tali teneritudi-
ne plãtas etiã nouellas cognominamus. Iob.xv. Ramos eius arefaciet
flãma.q̃d hebręi exponũt.radicẽ eius sugentẽ hũores exiccabit flãma.
יָסַד Fundauit.p̃s.ciiij.Fũdauit terrã super stabilitatẽ suam.et infra.
In locum quem fundasti eis.Inde nomen adiectiuũ. Isaię .xxviij.Ecce
fundatus in zion lapis.lapis probatus angularis preciosus fundamẽtũ
fundamentatum.nã bis ponit׳ מוּסָד primo nomen.secundo parti
cipium.nos uero legimus.Ecce ego mittam in fundamentis &c̃. Inde
verbum passiuũ נוֹסַד fundatus uel firmatus uel stabilitus est uel
fuit.p̃s.ij.Astiterũt reges t̃rę et prĩcipes firmati et fundati sunt simul.
pro q̃ legimus.& principes cõuenerunt in unum.alij interpretantur
consuluerunt a סוֹד idest secretum consilium.vnde Hieronymus
in suo psalterio posuit tractauerunt.
יָסַךְ Fudit. linit. vnxit.Exodi.xxx.Caro hominis nõ vnget׳ ex eo.
יָסַף Congregauit.addidit.adiecit.Gẽ.xxxviij. Et nõ addidit ultra
cognoscere eam.pro q̃ nos legimus.attamen ultra nõ cognouit eam.
Recipit et vau.Gẽ.xxx.addidit mihi dñs filium alterum. et loco vau
recipit etiam aleph.Exodi.iiij.Et cõgregauerunt cunctos seniores fi-
liorum Israel.& Isaię.viij.Et adiecit dominus loqui ad me.
יָסַר Erudiuit.Prouerbiorꝫ.ix.Qui erudit derisorẽ.Oseę.vij.Et ego
erudiui.Inde מוּסָר eruditio. disciplina.ut hęc ãbo patẽt Prouer.i.
Ad sciendũ sapientiã et disciplinã, ad suscipiendum eruditionem do-
ctrinę.Inde pro castigatione et correptione sumitur. ut Ieremię.xxxi.
Castigasti me domine et eruditus sum.
יָעַד Conuenit.cõstituit.pactus.testificatus et pollicitus est. ꝓmisit.
despõdit.Exodi.xxi.Si aũt filio suo desponderit eã.et paulo superius.
quã nõ despõsauit.ꝓ q̃ nos legimus.cui nõ tradita fuerit.et eius passi
uũ ponit׳ Exodi.xxv.ubi nos habemus. Inde pręcipiã et loquar ad te.
ibi hebręi legunt.Et testificabor tibi illic et loquar tecum.Inde per de
riuationem.pacta.constituta.fœdera. solennia.

יָעָה Purgauit.depurauit.translatio nostra interpretatur subuertit. Isaię.xxviij.Et subuertet grando spem mendacij.quod hebręi ita exponunt.Et purgabit. remouebit. auferet. grãdo idest inimicus ꝓtectionem mendacij.Inde יָעִים idest scobę quibus domus mundant̃ et immundicię auferunt̃,quę fiunt quandoq̃ ex alis aucarũ pennatis.q̃nq̃ ex porcinis setis in unum fasciculũ uinctis.translatio nostra quã legimus uertit tridentes seu vncinos.Numeri.iiij.Omnia vasa quibus in ministerio eius utũtur.i. ignium receptacula . Fuscinulas ac tridentes vncinos & batilia.

יָעֵז Barbarus.obtusus.robustus.brutus.quasi per metathesin עֹז vbi abũdat iod.idest robur.fortitudo.Isaię.xij. Quia fortitudo et laus mea dominus.vnde robustos homines et corpulentos dixerũt barbaros et imprudẽtes.iuxta comune prouerbiũ . Raro breues humiles, longos raro sapientes.Inde נוֹעָז imprudens.barbarus.Isaię.xxxiij. Populum imprudentẽ non uidebis. idest ineloquẽtem et barbarum. quod facili transitu ipsius nun in lamed et econuerso dicimus in eodẽ significato לוֹעֵז p̃s.cxiij.In exitu Israel de ęgypto domus Iacob de populo barbaro.

יָעַט Inuoluit.induit.ut p̃s.ciiij.Amictus lumine sicut uestimento.i. Induens lucem quasi uestimentum.sic enim rectius vertit̃. & Isaię.lix. opertus ẽ q̃si pallio zeli.ego legerẽ.operuit uel induit q̃si palliũ zelũ.

יָעַל Iuuit.profuit.Habacuk.ij.Quid ꝓdest sculptile quia sculpsit id fictor suus.et Isaię.xxx.qui eis ꝓdesse nõ potuit,nõ fuerũt in auxiliũ.

יַעַן Eoquod.ꝓpterea.ꝓpter q̃d.pro eo. vice. ut Leuiti.xxvi.Eoq̃d abiecerint iudicia mea.ubi textus hebraicus propter uehementiam cominationum bis idem uocabulum posuit.quasi diceret vice et inuicẽ eius quod abiecerint iudicia mea.

יַעֲנָה et יָעֵן Struthio in fœminino.Leuitici.xi.Struthionem & noctuam et larum.Isaię.xiij.Et habitabunt ibi struthiones. in masculino genere threnorum.iiij.Quasi struthiones in deserto.

יעף Defecit.lassatus.defessus.fatigatus est.Habacuk.ij.Et gentes in vacuum deficient.pro defecerunt.& Isaię.xl. Et non deficient necꝫ laborabunt.Item qui dat lasso uirtutem.Item in eodem. Deficiēt pueri et laborabunt.Inde nomen adiectiuū fessus.ij.Regū.xvi. Vinū aūt ut bibat si quis defecerit in uia.quod de uerbo ad uerbū sic legit̃. Et uinū ut bibat fessus in deserto.Inde putant dictum Danielis.ix.Ecce uir Gabriel quem uideram in uisione a principio cito uolans tetigit me. ubi quidam magistri מֻעָף בִּיעָף iuxta nostram translationem uerterunt.volās uolatu.quasi diceret.cito uolans.non ab hoc nostro pręsente vocabulo.sed ab עוּף idest uolauit. de quo inferius in sua lr̃a. in qua opinione est Rabi Dauid kimhi in libro radicum sic exponens hunc locum.Gabriel quem uidi in uisione initio quū erat uolans desuper,tunc uidi quod fuit appropinquās ad me.Sed Rabi Leui ben gersom,qui teste Paulo Burgense in scrutinio Magister Leo de Banolis vulgo nominatus est.in suis cōmentariis super eundem prophetam interpretat̃ memorata Danielis uerba iuxta deriuationem expresse a pręsenti uocabulo sic.Gabriel quem uideram ab initio fatigatus fatigatione applicuit ad me.quod si utrosꝗ sequamur dicendū esset. Gabriel vel fatigatus uolando uel uolans cum fatigatione tetigit me.

תּוֹעָפֹת Robur.fortitudo. Numeri.xxiij.Cuius fortitudo similis est rhinocerotis seu vnicornis.

יעץ Decreuit. cogitauit . consultatione conclusit.statuit.Isaię.xxiij. Quis cogitauit sup tyrum.et infra.Dominus exercituū cogitauit hoc. & eiusdem.xiiij.Dominus exercituū decreuit.& ante.hoc consiliū q̄d cogitaui super omnem terram.Inde consiliarius. qui in consilio habet decretum et authoritatē interponere, sicut erant Romanoꝶ bini consules.Isaię.ix.Admirabilis consiliarius deus fortis. qui in iure dicitur silentiarius cui summa secreta credunt̃.vnde vetustissimi hebręorum sapientes uetabant ne legis arcana traderent̃ nisi ליוֹעֵץ חָכָם .i. consiliario sapienti.Inde consilium.p̄s.i.Beatus vir qui non abiit in cōsilio impiorum.per aphęresin iod.

יער Sylua.Deuteronomij.xix.In syluam ad ligna cędenda.& Can-

ticorum.ij.Sicut malus inter lingna syluę.&pluraliter declinatur etiã in fœminino genere.

יער Fauus.Canticorum.v. Comedi fauum meum cum melle meo.

יפה Pulchrefieri uel pulchrescere significat.ut Canticorum.vij. Quã pulchri sunt gressus tui.ubi si latinitas pateret legi oportuit.quantum pulchruerunt uicissitudines tuę.Item in eodẽ.quam pulchra es et decora.eius passiuum ponit Ezechielis.xxxi. Erat pulcherrimus in magnitudine sua.pro pulcher factus est uel fuit. Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellẽtiam pulchritudinis significandã. ps. xlv. Speciosus forma prę filiis hominum.pro pulcherpulcher fuisti. & inuenit per apocopẽ.Ezechielis.xxviij.Sup pulchritudinẽ sapiẽtię tuę.

יפח Apud se meditatus est.et intra se disposuit.uel secũ constituit atq; ordinauit.nam uarias inuenio translationes.Hieronymus in Ha bacuk ca.ij.apparuit inquit.sic enim legimus.Et apparebit iu finem et non mentiet.vbi.lxx.uerterunt.Et orietur in fine.multi traducunt. Et loquetur ad finem. Sic enim exponit ipsum doctissimus grãmaticus Rabi Dauid kimhi in cõmentariis super duodecim.& idẽ in libro radicũ insinuat hoc uerbũ significare aliquid intra se meditari, et mussitando seu murmurando secum parare atq; disponere. cui assentitur translatio chaldaica Ionethę.vnde id quod legimus. ps.xij. Fiducialit agam in eo.Item quod traduxerunt Prouerbiorum.xiiij. Profert mendacium dolosus testis.vbiq; ab hebręis exponit.loquitur uel dixit.

יפע Illustrauit.clarificauit.depurauit.Inde ĩ fine addito he uel thau. illustratio.apparitio.decor.puritas.Ezechielis.xxviij.Et polluent decorem tuũ.& Deuteronomij.xxxiij.ponit uerbũ deriuatũ. Apparuit de monte pharan.qd Onkelus chaldaice exponit.Apparuit in maiestate super monte pharan.quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuuit.Iob.x.Et consilium impiorum adiuues. quod hebręi illustras dicunt.

יפת Prępositio mem et holem.portentum alicuius futuri signũ qd prodigium dicimus.ps.lxxi.Tanquã prodigium factussum multis. & Deutero.vi.Fecitq; signa et prodigia magna.in masculino genere.

יצא Exiuit.egressus est.Habacuk.iij. Egredietur diabolus.et paulo inferius.Egressus es in salutem populi tui.& sępe inueniť per defectū aleph.ut Iob.i.Nudus egressus sum de utero.Item inueniť per aphęresin iod.Isaię.xxx.Egredere dices ei.Inueniť et hoc modo geminatū pro germine quod oritur et egrediť.ut eiusdem.xxxiiij.Orbis et omē germen eius.Significat etiam hoc more filios et nepotes. eiusdē.xxij. vbi nos legimus.vasorū diuersa genera. ibi chaldaica trāslatio habet. Filios et filiorum filios.pro quo Symmachus et Aquila traduxerunt. Nepotes et commixtos.sicut idem Isaias ca.xlviij.scripsit.Stirps uteri tui ut lapilli eius.pro quo Ionathas chaldęus exponit.Filij tui et filij filiorum tuorum.& צאים sunt uestimenta quę exuunť ut sordida. Zacharię.iij.Et Iesus erat īdutus uestibus sordidis.vnde educere hoc verbum significat et extrahere.quod fit primę syllabę addita vau lr̄a cum aspiratione more coniugationis uerborum grauiū. Genesis.xv. Eduxit eum foras.& Exodi.xx.Qui eduxi te de terra Aegypti.

יצב Statuit.a sistendo. Deuteronomij.xxxij. Constituit terminos populorum.& uerbum deriuatum.p̄s.ij.Astiterunt reges terrę.Inde statua . monumentum. titulus.Gen̄.xxxv.Ille uero erexit titulum lapideum.pro quo hebręi legūt.Et statuit Iacob statuam in loco.& paulo inferius.Erexitq́ Iacob titulum super sepulchrum eius,hic est titulus monumenti Rahel.quod sic hebręi legunt.Et statuit Iacob statuā sup sepulchrum eius,ipsa est statua sepulturę Rahel usq́ hodie.

יצג Locauit.posuit.statuit.Genesis.xxx.Posuitq́ eas in canalibus. putāt autem hoc uerbum grammatici quidam e numero eorum esse quę a nun litera ducunt initium.

יצע Expandit.strauit.extendit.exposuit.Isaię.lviij.Et saccum et cinerem sternere.& Iob.xvij.Et in tenebris straui lectulum meum.

יצק Fudit.Leuitici secundo.Fundetq́ super eam oleum.Item constituit.fixit.firmauit.psalmo.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.Sed rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ue

ritate.verbũ impietatis infundebãt ſibi.Omnes aũt eiuſcemodi locos Rabi Iuda quaſi eiuſdẽ aut ſimilis eſſe ſignificationis autumat ſi intelligentia recte ad penetrationem infuſionis et firmitudinẽ referatur.

יָצַר Finxit.formauit.creauit.orſus eſt.Geñ.ij.In quo poſuit hominem quem formauerat.& p̃s.xxxiij.Qui finxit ſingillatim corda eorꝝ. & Iſaię.xliij.Creãs te Iacob et formãs te Iſrael.Inde figulus.p̃s.ij.tanq̃ vas figuli.et figmentum.p̃s.cij.Ipſe cognouit figmentum noſtrum.

יֵצֶר Cogitatio uel potius deſyderium atq̃ cupiditas.Geñ.vi.Et cũcta cogitatio cordis intenta eſſet ad malũ.et dicit̃ de bono et de malo.

יָצַר Artauit.coanguſtauit.Prouer.iiij.Nõ artabunt̃ greſſus tui.

יֵצֶר Trepidauit.anxius fuit.et anguſtatus.Geñ.xxxij.Timuit Iacob valde et perterritus fuit.et.i.Regũ.xxx.Et contriſtatus eſt Dauid valde.habet aũt ſignificationem tribulationis et anguſtię. q̊d nomẽ inde deriuatum oſtendit p̃s.cxviij.De tribulatione inuocaui dominum.

יָצַת Accendit.combuſſit.Iſaię.xxxiij.Spinę congregatę igni comburentur.& .iiij.Regum.xxij.Et ſuccendetur indignatio mea.

יֶקֶב Torcular.Oſeę.ix.Area et torcular non paſcet eos.

יָקַד Vſſit.accendit.exarſit.Deuteronomij.xxxij.Et ardebit uſq̃ ad inferni nouiſſima. & uide diligenter Iſaię decimo. vbi nos legimus. Succenſa ardebit quaſi combuſtio ignis.Inde nomina uerbalia. ut Leuitici ſexto.ꝓ eo quod nos legimus.Cremabitur in altari tota nocte. rectius hebręi ſic.pro exuſtione ſuper altari. & pſalmo.cij. Sicut cremium aruerunt.ideſt ſicut exuſtum.

יְקָהָה Auſcultauit. obediuit. vnde eſt nomen illud uerbale de quo tot & tanti doctores & Iudęi & Chriſtiani tam uaria ſcribunt, quod ponitur in prophetia Iacob.Geneſis quadrageſimonono. Et ipſe erit

expectatio gentium ideſt יִקְּהַת alij namq; interpretantur expe ctatio.ut nos legimus.alij aggregatio.ut Lyra noſter poſt Rabi Salo monem qui eodē modo exponit. alij ut talmutiſtę quidā ſic uertunt. & ei erit deuaſtatio ſeu confractio gentium. alij a ferro obtuſo ſimili ſcilicet uocabulo dicunt ꝙ ille obtundet ſeu hebetabit gentes. Sed di miſſis opinionibus.nos ſequimur nobiliſſimos hebręorum gramma ticos dicentes,auſcultationem & obedientiā hoc uocabulo ſignificari. & hoc cernitur quicquid dicant alij chaldaica tranſlatio Onkeli ſenti re cum uerſiculum prędictum ſic tranſfert.Et ei auſcultabunt populi. ad quod pro ſimili allegant uerſiculum Salomonis. Prouerbiorum triceſimo.Et qui deſpicit partum matris.vbi idem uocabulum ponit. quem & Rabi Salomon Gallus & Rabi Moyſes Gerundenſis in ſuo pentateucho.& Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus unanimiter exponunt de auditu & auſcultatione ſic.Oculum qui ſubſannat ſeu ir ridet patrem & qui deſpicit auſcultando matrem.quanquam nōnulli rugas tranſferant,ſcilicet qui deſpicit rugas matris.quos & Lyra pro bat.de hoc latius Gerundenſis ſcripſit in loco prȩallegato.

יָקַע Affixit.ſuſpēdit in patibulo.Numeri viceſimoquinto. Et ſuſpē de eos contra ſolē in patibulis.Inde illud videt aliquibus eſſe deriua tum quod ſcribitur Geneſis triceſimoſecūdo.Tetigit neruum fœmo ris eius.quod de uerbo ad uerbum ſic legatur.Tetigit manu neruum eius & affixa eſt manus neruo Iacob.

יָקַף Circumdedit.obſedit.pſalmo decimoſeptimo.Inimici mei ani mam meam circumdederunt.& pſalmo viceſimoſecundo.Conſilium malignantium obſedit me.

יָקַץ Euigilauit.experrectus eſt.Geneſis nono.Euigilās autem Noe ex uino.Habacuk ſecundo. Et ſuſcitabuntur lacerantes te.

יָקַר Fuit in precio.precioſum & magnipenſum eſt.pſalmo triceſi moſexto. pro eo quod nos legimus. Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam deus. Septuaginta tranſtulerunt os eplinthy nas .i. ut multiplicaſti hoc eſt quantum auxiſti.ſenſum e ſenſu uerten

tes.nam hebraica ueritas sic habet.Quam magnipensa est misericor-
dia tua.Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse.quia forte inueniebat
ipsum in suis libris per cuph et patha scriptum, quemadmodum inue
nitur ps̄.cxvi.Preciosa in cōspectu domini mors sanctorum eius. pro
magnipensa est.Cęteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen.
eo quod in libris nostris cōmuniter habemus per cuph et camez scri-
ptum.sicut primo Regum tertio.Et sermo domini erat preciosus.hoc
est honorabilis.Inde honorificentia seu magnidecentia et magnitudo
ęstimationis hoc nomīe intelligitur.Ester primo. Ac magnitudinem
atq; iactantiam potentię suę.

יָקֹשׁ Irretiuit. laqueauit.retia posuit.pedicas statuit. aucupatus est.
cœpit.psalmo.cxli.custodi me de laqueo quem statuerunt mihi .hoc
est.quem more uenatorum posuerunt mihi. cuius passiuum ponitur
Deuteronomij.xij. ꝓ eo quod legimus.Caue ne imiteris eas.rectius
vertitur.Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos. Rabi Salomō gal
lus exponit.ne rapiaris post eos.ab alio uerbo primitiuo. Sed Onke-
lus chaldęus interpretatur.ne scandalizeris post eos.secundum huius
verbi significationem quod illicere et irretire significat.Inde tales au-
cupes et uenatores qui retia et pedicas seu offendicula atq; decipulas
ponunt dicti sunt יוֹקְשִׁים ut psalmo.cxxiiij . Anima nostra sicut
auis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu au
cupum . et transfert̄ vau in ultimā et significat idē.Prouer.vi.Et quasi
auis de insidiis aucupis.Inde מוֹקֵשׁ illex.decipula.uenatoꝝ fouea.
schādalum.ruina.offendiculum.et omne id quo incaute impingimus
ad enormem lesionem.aut ad cuius pręsentiā nutamus. vnde nostra
trāslatio ruinā uertit.Isaię.viij.Et in laqueū et in ruinā hītātibus Irl̄m.

יָרֵא Timuit.Exodi.ij.Timuit Moyses et dixit.et eiusdē.i.Et quia ti
muerunt obstetrices deū. &plr̄ in prima persona futuri tēporis.Iosuę
ix.Timuimus igit̄ ualde.Inde nomē מוֹרָא timor uel terror. Geñ.
ix.Et terror uester ac tremor sit sup̄ cuncta animalia. Inuenit̄ tamē in
eiusmodi uocablo ultimū aleph mutari in he.Itē passiue per nun.timē
dus.terribilis.reuerendus.Geñ.xxviij.Quā t̄ribilis est locus iste.Inde

illud ps.cxxx.Quia apud te propiciatio est et propter legem tuam. p
quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio.apud te propi
ciatio est quia terribilis es.Discordia aut translationu in eo loco acci
dit propter hoc uerbum תורא qd si sine pūctis scriptū aspiciatur.
legi potest thora quod significat legem.Si autē pūctetur ut debet scili
cet per hirek camez et zere,significat hoc nostrum uerbum timearis.
vt sit lectio.Quia apud te propiciatio est ut timearis. potuerūt igitur
lxx. interpretes in eo uerbo negligentes fuisse,ut trāsferrent thora uo
cabulum hebraicum in linguam grēcā nomon.circa quod scriptores
amanuenses ultra peccauerunt reponentes loco nomon.i. legem hāc
dictionem onoma.i. nomen.iam enim grēce passim legitur.propter
nomen tuum sustinui te dñe.In quo duplex amborum error hic ostē
sus deprehenditur. veritas autem sic habet. quia tecum propiciatio ut
timearis. sic legunt hebrēi oēs.testatur hoc post suū Rabi Salomonē
Lyra noster et Paulus burgensis.astipulatur quoq; translatio Hiero
nymi supradicta. sic exponunt scribentes et commentatores eius loci
Ioseph kimhi et Abraham aben ezra et Salomon Gallus.

נורא Longinquum.Isaiē.xxi.vbi nos habemus de terra horribili.
Iudēorum magistri legunt de terra longinqua scilicet Medorꝝ & Per
sarum.secundum mentem Rabi Ionē.quia solent homines peregrina
et longinqua timere cum nesciant eorum mores et consuetudinem
quare alia translatio habet de terra hostili. quicquid enim inde solet
deriuari.terrorem.trepidationem. timorem et horrorem significat.
ירד Descendit.Exodi.xix.Eoquod descendisset dominus super eū.
Inuenitur et quādoq; per aphēresin iod.ut Iudicum.xix.pro eo quod
legimus.& dies mutabatur in noctem.hebraica ueritas habet. Et dies
descenderat ualde. quod Rabi Dauid in cōmentariis super quatuor
exponit.descenderat uersus uesperam.Inde uerbum transitiuū secun
dum.quod nostri deducere uel humiliare transferunt.threnorum.ij.
Deduc quasi torrētem lachrymas.i.fac descēdere. Inde putant quidā
deriuari מורד prominēs.dependens.quasi declinās.iij.Regū.vij.
Quasi lora ex ēre dependentia.qd exponunt extentū uel expansum.
ירה Misit.proiecit.Exodi.xv.Currus Pharaonis et exercitum eius

proiecit in mare.et Iosue.xviij. Vt coram dño deo uestro mittã uobis hic sortem.reperitur quandoq; ultimũ he in aleph conuersum. ut.ij. Paralip.xxvi. Vt mitterent sagittas et saxa grandia.quandoq; utrũq; aufert apocope.ut Nũeri.xxi.ubi nos habemus. Iugũ ipsorꝝ disperiit ab esebon.ibi legunt docti hebręorꝝ.proiiciemus eos.et eum locũ sic exponunt teste Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. Proiiciemus eos et pugnabimus cũ eis quousq; pereat Hesebon.sed eam dictionẽ Rabi Salomon gallus deducit a nir hoc est dominiũ.& exponit sic regimen et iugum qđ habebant Moabitę in Hesebon peribit inde usq; ad dibon.hunc imitatur Lyra noster. Accedit huc indubitatũ exemplum.ij.Regũ.xi.Ex muro tela mittant.Inde uerbũ graue addito vau primę syllabę.ut eodem Regum libro.ij.ca.xi. Et direxerunt iacula sagittarij.ubi tam uerbum quam nomen inuenies inde deriuatum.

הורה Docuit.iiij.Regũ.xij.Quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Prouerbiorꝝ.iiij.Et docebat me atq; dicebat mihi.Inde nomen uerbale Prouerbiorꝝ.v.Nec audiui uocẽ docentiũ me siue doctorꝝ meorũ. Inde nomen substantiuum legis doctrinę atq; institutionis תורה quod per continuitatem lectionis mutat ultimum he in thau. ut ps.i. Et in lege eius meditabitur.

יורה Pluuia matutina.Deuterono.xi. Dabit pluuiam terrę uestrę temporaneã.vnde multa quę nos pro doctoribus magistris seu pręceptoribus traduximus.hebręi ad himbrẽ et pluuiam referunt.

ירח Luna.ps.ciiij.Fecit lunam in tempora.et quia mense quolibet luna renouat. iccirco uocabulũ hoc etiam mẽsem significat.Iob.xxix. Quis mihi tribuat ut sim iuxta mẽses pristinos.sed quia sępe multũq; renouatur in annos,quamuis una et eadem sit atq; maneat una. tamẽ contra normam aliorum planetarum.declinatur pluraliter et more germanorũ in genere masculino. ut Deuteronomij tricesimotertio. De pomis fructuum solis ac lunæ. pro quo hebraice lunarum legit.

ירט Seduxit.declinauit a bono.peruertit. aberrauit. Numeri.xxij. quia puersa ẽ uia tua mihiq; cõtraria.et ita exponit rabi Dauid.sed ra

bi Salomō expōit scilicet placuit.ut sit sensus.qn̄ placuit uia cōtra me.

ירך Coxa.fœmur.Gen̄.xxxij.tetigit neruū femoris eius.et īfra.qui emarcuit in femore Iacob.et eiusdem.xxiiij.Pone manum tuā subter fœmur meum.&pluraliter secūdum terminationem masculinā.Exodi.xxviij. A renibus usq; ad fœmora.

ירך Pes candelabri uel hastile unde procedunt calami cādelarum. Exodi.xxv.Hastile eius et calamos.

ירך et ירכה Plaga.latus. regio. Leuitici.i. Ad latus altaris q̄d respicit ad aqlonē.ubi ponit̄ ī masculino.accipit aūt literā t̄minalē fœminī generis in eodē significato.ut Gen̄.xlix.ptingēs usq; ad Sidonē. ubi hebraica ṽitas sic hēt.et plaga latus seu regio eius usq; ad Sidonē.

ירע Exasperauit.malignatus est.callide egit et odiose.Deutero.xv. Nec ages callide quippiā in eius necessitatibus subleuādis.Isaię.xv.Super hoc expediti Moab ululabūt,aīa eius ululabit sibi. ubi clamorē & eiulationē doloris īminētis hōini significat sub duabus orthographię formis,et cū iod et sine iod.sic enī Ionathas chaldaice trāstulit. armigeri moab ululāt.pro anima sua eiulātes siue clamātes. significamus igit̄ hoc uerbo aliquid fracto consternato subtristi et amaricato animo inuitum et suspirantem agere.

יריעה Velū.cortina.sagū.et qa eiuscemodi cortinę solebāt q̄nq; ex pellibus fieri.iccirco nr̄a translatio sępe ꝓ cortina seu uelamine traduxit pelles.ut p̄s.ciij.Extendēs cęlum sicut pellē.ubi rectius diceret̄. Expandēs cęlū sicut uelū.et similit̄ Canti.i.Sicut pelles Salomonis.i.sicut cortinę lecti eius.alit̄ enī et uerius hēt nr̄a trāslatio.Exodi.xxvi.Facies et saga cilicina undecim.ubi ueritas hebraica sic legit.Et facies cortinas siue saga caprarum idest de capris ad tentorium super tabernaculum.undecim sagis facies ea.

ירק Spuit.Numeri.xij.Si pater eius spuisset in faciem eius.similiter Deuteronomij.xxv.Spuetq; in faciem eius.

ירק Olus.viridis herba aut pululās quippiā.Gen̄.ix.quasi olera uirētia tradidi uobis oīa.et.iiij.Regū.xix.Et uirēs herba tectoꝝ. similit̄ Deute.xi. legūs.vbi iacto semīe in hortoꝝ morē aq̄ dicūt irriguę.hebraica aūt ṽitas sic.q̄d semīabis semē tuū et rigabis uicissitudīe tua si-

cut hortum oleris.Inde nomē adiectiuū viridis uel uirens. Iob.xxxix. Et uirentia queqꝫ perquirit.

ירקרק Saniosum.flauum.subalbidum.Leuitici.xiij.Si alba uel rufa macula fuerit infecta.Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri colorē tendit.Inde uolunt deriuari auruginem frugum uitiū ירקון Haggei secundo.Vento vrente et aurugine.similiter Amos quarto. Percussi uos in uento urente et aurugine.

ירש Possedit. hęreditauit. aut successione acquisiuit.Ieremię.xlix. Nunquid non filij sunt Israeli an hęres non est ei? Cur igit̄ hęreditate possedit Melchom Gad.& paulo post sequit̄.Et possidebit Israel possessores suos.&.i.Paralippomenon.xxviij. Vt possideatis terram bonam.Numeri.xiij.Ascendamus et possideamus terrā. quādoqꝫ uero inuenit̄ per defectum iod in principio kataphęresin.iij.Regū.xxi. Surge posside vineam Naboth.Inde nomē uerbale hęreditas.p̄s.lxi.Dedisti hęreditatē timētibus nomē tuū. inde uerbū graue q̄d significat expellere.delere.cōsumere.deuastare.Deute.iiij.vt deleret nationes. Iob.xiij.Et cōsumere uis me peccatis adolescētię meę.et Numeri.xiiij. Feriā igit̄ eū pestilētia et cōsumā eū.inde nomē possessor q possidet. Abdię in fine. Et possedebit domus Iacob eos q se possiderāt.i. possessores eorꝫ.alias hęreditātes siue hęredes.q̄d Hiero.ī libro explanationū sup Abdiā indicat his uerbis.Et possidebit domus supplantatoris Iacob eos qui se hęreditate possederant. Significat etiā alio modo depauperare.i.Regū.ij.Dn̄s pauperē facit et ditat. & Prouer.xxx.Aut egestate cōpulsus furer.ꝑ eo q̄d legi debeat.Ne depauperer et furer. Inde pauper et paupertas absqꝫ iod in principio. p̄s.lxxxij. Et humilē & pauperem iustificate.

ישיש Antiquus homo multorꝫ dierꝫ.Iob.xv.Et senes et antiq sunt in nobis.q̄d in singulari nūero hebraice illic ponit̄. significat aūt hoc uocabulū vetus plusquā senex et minus quā priscū quasi longęuum. Et potest oriri a uerbo יש quod significat est.p̄s.vij.Si est iniquitas in manibus meis.ceu quod diu est & longe durat.

ישב Sedit.residentiam habuit. hoc est habitauit. Genesis decimo tertio. Abram sedit seu habitauit in terra Chanaan.& psalmo primo. Et in cathedra derisorum non sedit. Inuenitur quãdoq; per apheresin iod aut metathesin.inde transitiua secundo et uerba grauia. ps.cxiij. Qui habitare facit sterilem in domo. Ruth.ij. Et nec ad momentum quidem domum reuersa est.pro domi resedit.alij sic. Illa quę habitat domũ mediocrem siue paruam.eadem enim dictio similiter interpre tatur habitatio Ieremię.ix. Habitatio tua in medio doli. quasi dicat cõ uersatio. Sępe autem confunditur pręsens uocabulum cum שוב q̃d inferius ponetur idest uertit. Ieremię.xxxij. Et reducam eos ad locum istum et habitare eos faciam confidenter.

ישה Est.quod per apocopen inuenitur יש quarto Regum deci mo. Nunquid est cor tuum rectum.et respondit est. inde תושיה quod tã uarie inuenio translatũ sicut cętera q̃q;,ut sępe mihiipsi per suasum habeã multos interpretes ęque atq; nosipsos potuisse errare. nostra enim translatio legit ęquitas Prouerbiorum. viij. Meum est consilium et ęquitas.alio in loco salus.ut eiusdem libri ca.ij. Custodiet rectorum salutem.item alio in loco iusticia.ut Isaię.xxviij. Et magnifi caret iusticiam.quod septuaginta interpretes uerterũt consolationẽ. Sed ego proprie uocabulum hoc dicerem significare energiam seu efficaciam qua quis molitur opus suum ad rei existẽtiam. quod mihi translatio nostra uidetur circumloquendo insinuare Iob quinto.cum ait. Ne possint implere manus eorum quod cœperant.pro eo quod hebraice legitur. Et non facient manus eorum efficaciam.quod Ione thas chaldaice uertit sapientiam in Isaia ca.xxviij. quasi deliberationẽ animi. Sic intelligit Rabi Dauid kimhi in commentariis super duode cim illud Michęe sexto. Et salus erit omnibus timentibus nomẽ eius. quasi clamaret propheta in ciuitate.quis est uir sapientię in eis hic so lum timebit in corde suo nomen tuum.ita enim hebraice legitur: Et sapientię uel deliberationis.hoc est.vir sapientię uel deliberati animi timebit nomen tuum.

ישח Humiliatio. recuruitas.declinatio. Michęę sexto. Et humilia tio tua in medio tui.inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare

ut Isaię secundo. Et incuruauit se homo & humiliatus est uir. & infra. Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autē multi qui hoc putant a fouea humi esse ortum. quę hoc nomine שַׁחַת dicitur. ut psalmo lxxxxiiij. Donec fodiatur peccatori fouea.

יָשַׁט Extendit. emisit. porrexit. Ester quarto. Nisi forte rex aureā virgam ad eum tetanderit. & eiusdem quinto. Et extendit contra eam virgam auream.

יָשַׁם Decultescit. ac incultum uastatum atq; desertum est. Genesis xlvij. Ne pereūte cultore redigatur terra in solitudinem. pro quo lr̄a hebraica sic habet. Et non moriamur et terra non sordescat seu uastet̄. Rabi Salomon exponit non sit deserta. Onkelus chaldaice. non squalescat. Inde nomē Genesis. xxxij. In loco horroris et uastę solitudinis. & p̄s. cvij. Errauerunt in solitudine in deserta uia.

יָשַׁן Dormiuit. Geñ. xli. Rursum dormiuit et uidit alterū somnium. & psalmo tertio. Ego dormiui et soporatus sum. & Canticorū. v. Ego dormio et cor meum uigilat. Inde nomen uerbale per aphęresin iod. sopor. somnus. dormitio. p̄s. cxxvij. Cum dederit dilectis suis somnū. quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus se somnū. Et ponitur hic aleph in fine pro he litera. quæ per continuitatem lectionis in thau mutatur. p̄s. cxxxij. Si dedero somnum oculis meis.

יָשָׁן Vetus uel uetustum. vt Leuitici. xxv. Et comedetis ueteres fruges. & infra. Donec noua nascant̄ edetis uetera. Inde uerbū senescere. inueterascere. durare in longū. Deutero. iiij. pro eo quod translatio nostra legit. Et morati fueritis in terra. hebraica ueritas habet in genere passiuo. Et inueterati fueritis in terra. ꝓ quo Onkelus chaldaice sic. Et antiqui facti fueritis in terra.

יֶשַׁע Salus. ut Habacuk. iij. Egressus es in salutē ppl̄i tui. et in eodē loco. In salutē cū christo tuo. et inponit̄ vau cū lr̄a finali he. p̄s. cxviij. Et factus est mihi in salutē. Reperit̄ et in eodē significato cata ꝓthesin thau. p̄s. cxliiij. Qui das salutē regibus. Inde v̄bū graue. i. Regū. xxv. et saluauit manū tuā tibi. et p̄s. xx. Nūc cognoui qm̄ saluificauit uł saluū

fecit dominus christum suum.vnde in p̃s.xviij.legitur. O domine sal ua obsecro. O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habetur הוֹשִׁיעָהנָּא hoschiana.cuius loco in sacrificiis nostris ꝓnunciamus osanna.propter imperitiã linguę sanctę. Inde saluator. Iudicũ tertio.Postea clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis saluatorẽ. & Nehemię.ix.Dedisti eis saluatores.in numero plurali. & quamuis ab hoc deriuet̃ nostri saluatoris sacratissimũ nomen propriũ, tamẽ cũ tot assumat literarum administrationes,merito non grammaticis sed cõtemplantissimis uiris iudicandũ relinquã.de quo multa in capnione nostro disseruimus.At uero poterit idem nomen a uerbo substantiuo יֵשׁ ortum esse.eoquod Christus Iesus dixerit. Antequã Abraham fieret ego sum.

יָשֵׁה Iaspis.Exo.xxviij.In quarto chrysolithus onychinus berillus. vbi pro berillo quidam uerterunt iaspidẽ,vox enim consonat.sed nostrę lectioni astipulat̃ chaldaica translatio.nam pro iasep, tã Onkelus quam Ionathas ambo chaldęi burla traduxerunt, quod nostri berillũ putant.Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerũ, ut in eis exquirendis plurimi ętate mea diligẽtissimi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur.cum quęlibet natio rebus suis nouo sęculo noua imponat nomina.& res etiam simul cum suis nominibus quotidie mutent̃.iuxta Horatium in arte. Ita uerborum uetus interit ętas. Et multa renascentur quę iam cecidere cadentq́ꝫ. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad vnguem intelligeretur.Sed et interpretes.lxx.& Aquila & Symmachus.et Theodotion.in hoc nomine discrepant. teste Hieronymo in Ezechiele.

יָשַׁר Placuit.rectũ fuit.i.Regum.xviij.Placuit sermo in oculis Dauid.inde nomen יָשָׁר rectum.Iudicum ultimo. Vnusquisq́ꝫ quod sibi rectum uidebat̃ hoc faciebat.& cataprothesin mem Canticorum primo.Recti diligunt te.

יָתֵד Clauus.Iudicum.iiij.Tulit itaq́ꝫ Iael uxor Haber clauum.declinatur in fœminino genere Exodi.xxvij. Tam paxillos eius quã atrij.

pro quo hebraice sic. Et omnes clauos eius et oēs clauos atrij ęneos.

יתם Pupillus. ps. cxlvi. Pupillum et uiduam suscipiet. et threnorum. v. Pupilli facti sumus absq; patre. hoc ita exponitur. Etiam si parētes nostri uiuāt, nihilominus facti sumus sicut orphani et pupilli. & accipiūt hebręi hanc expositionem ex sequētibus ubi mox sequitur. & matres nostrę quasi uiduę. non uere, sed quasi.

יתר Excelluit. abundauit. superest. exuperauit. Prouerbiorum. ij. Et simplices permanebunt in ea. pro quo hebręi legunt. & probi supererunt in ea. & eiusdem. xij. pro eo quod nos habemus. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. hebraica ueritas legit sic. exuperat plus quam proximus suus iustus. i. excellentior et magis laudatus est iustus quam quisquam alter. & posset quęri. Cur ergo non omnes sequuntur uiam iusti. respondet sapiens id quod sequitur. Quia iter impiorum seducit eos. Semper autem et superius. et plus et magis significat. vt Genesis. xlix. Principiū doloris mei prior in donis. maior in imperio. hebraice sic legitur. Principiū uirtutis meę superior offertorio superior fortitudine. quod Onkelus chaldaice sensum e sensu non verbum e uerbo exponit. Tibi inquit debebantur tres prærogatiuæ primogenitura sacerdotium et regnum. Inde יתר יותר Inde יתרון Superfluitas. nimietas. et abundantia. uel plus. amplius. magis. Ecclesiastis. iij. Quid habet amplius homo de labore suo. & eiusdē. xij. His amplius fili mi ne requiras. Inde uerbum graue. Effusus sicut aqua nō cresces idest non amplificaberis. & multa alia diuersarum formarum deriuata. vt Leuitici. ij. Quod autem reliquum fuerit. i. quod superest.

s ic.Exodi.xij.Sic autem comedetis illum.

באב Doluit. Iob.xiiij. Attamen caro eius dum uiuet dolebit. Inde nomen dolens.ps̃.lxix. Ego ſum pauper et dolens. & plr Geñ .xxxiiij. pro eo quod hebrei legunt.cum eſſent dolẽtes.trãſlatio noſtra habet periphraſticos quãdo grauiſſimus vulnerũ dolor eſt.et in alia forma deriuatiuorũ threnorum.i.Si eſt dolor ſicut dolor meus. ſimiliter ps̃. xxxviij. Et dolor meus in conſpectu meo ſemper.

באח Debilitas. triſticia.mœror. Ezechielis.xiij. pro eo q mœrore feciſtis cor iuſti mẽdaciter.et ĩ ſignificato pene par eſt ſuperiori. vnde ſequit̃ precedens uocabulum. Quẽ ego non contriſtaui. et in paſſiuo Danielis.xi. Et uenient ſuper eam trieres romane et percutiet̃ pro debilitabitur iuxta ſenſum Rabi Leui Ben gerſom.

כבב Stella. Nũeri.xxiiij.oriet̃ ſtella ex Iacob.et plr Geñ.i.et ſtellas.

כבד Graueſcebat uel graue fuit. Geñ.xviij.& peccatũ eorũ aggrauatum eſt nimis.et Exodi.xvij. Manus aũt Moyſi erãt graues. et Geñ xliij. Fames omnẽ terrã uehementer premebat,pro quo hebraica ueritas ſic. Et fames graueſcebat in terra. Inde p multiplicato ditato accumulato et ualido.inuenit̃ Geñ.xij.preualuerat enim fames in terra. et eiuſdẽ.xiij. Erat Abram diues ualde ideſt onuſtus. et ſignificat magnum.latũ.eminens.ut Iſaie.xxxij. Et vmbra petre prominentis. Inde hoc uocabulum ſignificat preeminentiã honorẽ et gloriã. ps̃.l. Sacrificium laudis honorificabit me. Iſaie.xl. Et reuelabitur gloria domini. & Leuitici.x. Et in conſpectu omnis populi glorificabor. Nomẽ eius reperit̃ in maſculino et fœminino.ps̃.xlv. Omnis gloria filie regis.

כבד Iecur. Prouerbiorũ.vij. Donec tranſfigat ſagitta iecur eius.

כבה Extinxit.ij. Paralippomenon.xxix. Et extinxerunt lucernas.et Canticorum.viij. Aque multe non potuerunt extinguere charitatẽ.

כבל Detentio.compes.vinculum.clauſura.ps̃.cv. Humiliauerunt in compedibus pedes eius.

כָּבוּל Tenax.adhęsiuum.lutosum.clausiuum.ut.iij.Regū.ix.Et appellauit eas terram Cabul idest sterilem et incultā quasi clausam, qua neq̃ transeant neq̃ morentᷣ populi.Magister Nahaman filius Ishac exponit a profunditate arenę qua pedes ambulantiū comprehendantur et figantur.quem allegat Rabi Dauid kimhi in cōmentariis regū: & Rabi Salomon teste Lyra terram sic nominatam a tenendis et uinciendis pedibus opinatur.

כָּבַס Lauit.mersit.tinxit.Geñ.xlix.Lauit in vino stolam suam.Sic Numeri.viij.Et lauerint uestimenta sua.& p̃s.li.Amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me.Inde fullo Isaię.vij.In uia agri fullonis.

כּוֹבַע Galerus.galea.Isaię.lix.Et galea salutis in capite eius.& primo Regum.xvij.Et posuit galeam ęream super caput eius.& declinatur in masculino genere Ieremię.xlvi.Et state in galeis.

כַּבִּיר Multiplex.fortis.magnus.Iob.viij.Et spiritus multiplex sermones oris tui.inde deriuatur uerbum graue.ut Iob.xxxv.Et absq̃ scientia uerba multiplicat.quasi magnificat.

כְּבִיר Pellis.i.Regum.xix.Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius.

מַכְבֵּר Stragula.uel uestis densa uel tegimen lectulorum.& fit ex pilis caprarum in modum pellium.vnde nomen cœpit.iij.Regum viij.Et tulit stragulum et infudit aquam.

כְּבָרָה Cribrum.Amos.ix.Sicut concutitur triticum in cribro.

כִּבְרַת Iuger.stadium.miliare.spacium.Geñ.xxxv.Venit uerno tempore ad terram quę ducit ephratam.quod hebraica ueritas legit. Erat adhuc stadium terrę eundi ad Ephratam.quod Rabi Salomon exponit superiori dictione quę multitudinem et magnitudinē signat. quasi diceret,multiplex spacium terrę fuerat ad Ephratam.

כְּבָר Iam.nunc.Ecclesiastis.iij.Quod factum est ipsum permanet. quod rectius hebraica ueritas sic legit.Id quod fuit iā est.et sequitur

Quę futura sunt iam fuerũt.quod hebraice singulari numero ꝓfert.

כָּבַשׁ Subegit.subiecit.in ditionem redegit.Zacharię.ix. Et subii-cient lapidibus fundę.quod secundum Rabi Iona intelligendũ est.Et subiicient inimicos suos per lapides fundę.quasi diceret. fundibularij capient inimicos eorum.et significatio huius uerbi et suorum deriua-torũ ē ponere subter pedes iuxta mentē Dauid kimhi in cõmentariis super.xij.vnde legitur Michеę ultimo.Deponet iniquitates nostras. &.ij.Regũ.viij.De uniuersis gentibus quas subegerat.

כֶּבֶשׁ Primus ascensus pedalis.uel initium graduum latiori spacio. vel scabellum.ij.Paralippomenon.ix.Sex quoq; gradus quibus ascē-debatur ad solium et scabellum aureum.et scribitur sex punctis.

כִּבְשָׁן Fornax.caminus.Exodi.ix.Tollite plenas manus cineris de camino.& Genesis.xix.Quasi fumum fornacis.

כֶּבֶשׂ Agnus.Isaię.xi.Et habitabit lupus cum agno.& Numeri.vij. Agnum unum anniculum in holocaustum.et mouetur de masculino in fœmininum iunctis terminationibus.

כַּדְכֹּד Lapis prcieosus.quem aliqui unionē seu margaritã dicũt. et album esse asserũt.alij crystallum.alij ut sapiens Abraham subatrã seu fuscam gemmã esse aiunt.quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaię.liiij.Et ponam iaspidem propugnacula tua.uide Hieronymum in eius loci commento.

כִּידוֹד Tęda scintilla.Iob.xli.Sicut tędę ignis accensę.significat etiam vrceum seu ollam.ut in eodem loco. Sicut ollę succensę atq; feruẽtis. Inde per apocopen cad idest hydria uel urceus. Gene.xxiiij. Habens hydriam in scapula sua.&.iij.Regum.xvij.Hydria farinę nõ deficiet. & Ecclesiastis.xij. Et conteratur hydria super fontem.

כַּדּוּר Globus.pila.vertebrũ seu uertibulũ.Isaię.xxij. Quasi pilam mittet te in terrã. vbi deficit dictio silitudinis q̃si ad uitandã cacopho niã ne geminet lr̃a caph.et habet Iob.xv.Sicut regē qui parat̃ ad p̃liũ. ꝓ q̊ dicũt alij ad globũ scilicet in exercitu.sic exponit hunc locũ Rabi Sadia instar rotę q̃ se uertit circũquaq;,ita globus militũ in p̃lio circũ dat regem.sicut uidemus in torneamẽtis.quasi dicat tribulationes &

angustię circumdabunt et circumgirabunt eum perpetuo, sicut solet sphęra perpeti motu circumagi.

כהה Obfuscatus est.caligauit. Deute.xxxiiij. Nõ caligauit oculus eius.Inde nomẽ obscurus.caliginosus.Leuitici.xiij. Et cicatrix subobscura.et.i.Regũ.iij.Et oculi eius caligauerãt nec poterat uidere.pro infirmabant caligãdo.et Nahũ ultio.Nõ est obscura cõtritio tũa.ambo per punctũ zere.sic Isaię.xlij.Et linũ fumigans nõ extinguet.q̃d scd'm Hiero.in cõmentariis alij obscurũ et tenebrosũ trãstulerũt et rectius.

כהן Pręsedit.pręfectus est.sacerdotio functus est.uel sacerdos ordinatus ẽ.Nũeri.iij.Fũctiq; sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar.et paulo superius.Cõsecrati manibus ut sacerdotio fungerent. Inde כהן p̃latus. caput plebis siue plebanus.pręses.magistratus.sacerdos.Ieremię ultio.Saraiã sacerdotẽ primũ et Sophoniã sacerdotẽ scd'm.Exodi.iij.Moyses aũt pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madiã.& eiusdẽ.ij.Erãt aũt sacerdoti Madiã septẽ filię.q̃d Onkelus chaldaice interpretat per hoc uocabulũ raba.i.mgr̃o uel pręsidi seu p̃lato Madiã erant septẽ filię.comunit aũt dicit de ęo qui sacris pręest et deo ministrat.ut Gen̄.xiiij.Erat autem sacerdos dei altissimi.

כה Sic.Numeri.vi.Sic benedicetis filiis Israel. & ubicumq; in prophetis legimus.Hęc dicit domius per hoc uocabulum, semper hebręi exponunt.Sic dicit dominus.quod et chaldęi sic interpretantur. Inuenitur et caph geminatum in eadem significatione. ut Exodi.xxix. pro eo quod nos legimus.Omnia quę pręcepi tibi facies super Aaron & filiis eius.Illic hebraica ueritas habet. Et facies Aaron et filiis eius sic iuxta omnia quę pręcepi tibi.& magistri hebręorum in suis libris cõmuniter utuntur hoc uocabulo per caph geminato detracta ultima he litera sic ככ ut Raban Iohannan filius Zachęi auditor pręceptorum Hillel & Semei.cum dixit. Si fecisti quę sunt legis tuę diligenter noli bonũ tibiipsi ascribere.ad sic enim formatus es.ubi ponit לכך

Significat autem suprascriptum uocabulum coh etiam locum ad quẽ scilicet huc uel illuc.ut Genesis.xxij. Ego & puer illuc usq; properan

tes.significat etiam tempus ad quod scilicet ad presens. ut Exodi.vij. Et usq; ad presens audire noluisti.& rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri אֵיכָה et אֵיכָכָה de quibus in aleph fecimus mentionem.

כָּוָה Incendit. combussit.Isaię.xliij.Cum ambulaueris in igne non combureris.

כֹּחַ Virtus. robur. firmitas. potentia seu potestas.fortitudo.Iob xxx.Quin uirtus manuū mihi erat pro nihilo.& Gen̄.xlix. Tu fortitudo mea et principium doloris mei.& p̄s.xxij.Aruit tāquam testa uirtus mea.et inuenitur positum ꝓ operatione et labore. ꝓ quo nostra translatio fructū legit.Iob.xxxi.Si fructus eius comedi absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hoc uocabulum ꝓ animali immundo in lege ꝓhibito.quod uarie uarij transferunt.est enim limaca seu panthera.chamęleon siue stellio.Leuitici.xi. Chamęleon et stellio. quod vocabulum non solum interp̄tes diuersis modis transferunt, uerum etiam ip̄i quoq; magistri et p̄ceptores hebręorum uarie exponūt.q̊d testatur rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כּוּל Valuit comp̄hendere. potuit capere uel continere.uel potuit ferre.tertio Regum.vij. Duo milia batos capiebat.& tertio Regum viij.Quoniam altare ęreum quod erat coram domino minus erat & capere non poterat holocaustum.ꝓ quo hebraica litera sic. Quia altare ęreum illud ante dominum paruum ultra quam q̧ posset capere holocaustum.sic per finalem terminationē iod.ij. Paralip.iiij. Capiebatq; tria milia metretas.Solet aūt hoc uerbū geminari. ut.ij. Parali. vi.Si cęlū et cęli cęloꝝ nō te capiunt.Inde nomen p̄posita litera mem. vt Malachię.iij.Et quis poterit cogitare diem aduētus eius. ꝓ quo septuaginta.Et quis sustinebit.et melius sequit̃.Et q̧s ferre poterit. Item Prouer.xviij. Spiritus uiri sustētat imbecillitatē suā. deinde significat etiam hoc uocabulū pascere.cibare.alere.ut Gen̄.xlv. Ibiq; te pascam idest sustētabo.&.iij.Regum.xviij. Et pauit eos pane et aqua. significat etiam depromere et dispensare seu disponere.ut p̄s.cxij.Disponet sermones suos in iudicio.sed Hiero.rectius.Dispensabit uerba sua.

כּוּן Parauit. formauit. Iob.xxxi. Et formauit me in vulua unus.rectius hebraice sic.Et parauit nos. et in passiuo Oseę.vi. Quasi dilucu

lum preparatus est egressus eius. & Deuteronomij.xvij. ꝑ eo quod nos legimus.& uerũ esse repereris.hebraica ueritas habet sic. & ecce ueritas parata uerbũ.sic etiam Onkelus chaldeus legit .Inde legimus secundum septuaginta psalmo quinto. Quoniam non est in ore eorum ueritas. quod alij dicunt possibilitas uel facultas.Inde uerbum graue Genesis quadragesimotertio.Illi uero parabant munera.& eodem loco paulo ante ubi nos legimus.Et instrue cõuiuium, ibi hebraica ueritas habet & para. ex quo inuenitur uerbum impersonale per vau & patha.Isaię decimosexto.et pręparabitur in misericordia soliũ. Aliud uerbum ultima litera nun geminata,quod nostri dirigere transtulerunt.ut psalmo nonogesimo.Et opera manuum nostrarum dirige super nos & opus manuum nostrarum dirige. quod alio in loco firmare uertit.ut Exodi decimoquinto. Sanctuarium domine firmauerũt manus tuę.& Ezechielis quarto.Et obfirmabis faciem tuam ad eam.Inde uenit כֵּן rectum & bonum & uerum.quarto Regum septimo.Non recte facimus.&pluraliter Geñ.xlij. pro eo q̊d trãslatio nostra habet.Pacifici uenimus.hebraica ueritas legit. Veridici aut recti seu boni sumus nos.sic rabi Salomõ exponit in suis cõmentariis.& allegat ad hoc Nũeri.xxvij.ubi nos legimus.Iustã rem postulant filię Salphahad.ibi textus hebraicus sic habet. ueꝝ rectũ seu bonum filię Zalaphad dicunt.significat etiã hoc uocabulum quandã similitudinẽ sic uel ita uel taliter . Exodi.vij. Fecerũtq; similiter malefici. & paulo ante.Fecerunt q; Moyses & Aaron sicut pręceperat dñs. & Geñ.i. Et factũ est ita. & accipit prępositionem ut si diceremus. ad sic. in sic. pro sic.primum exponit nostra translatio ꝓpterea.sophonię.ij. Propterea uiuo ego dicit dominus exercituum. secundum exponit tunc. Ester.iiij.Et tunc ingrediar ad regem.sunt etiã qui interpretant̃. & in ueritate ingrediar ad regẽ.tertiũ exponit ideo.ut p̃s.i. Ideo nõ resurgent ip̃ij.et a superiori uerbo deriuat̃ מָכוֹן.i.habitatio.sedes.basis. locus.Exodi.xv.Firmissimo habitaculo tuo q̊d opatus es dñe.recipit q̃nq; he aspirationẽ in fine מְכוֹנָה Zacharię.v.in fine capituli.ꝑ q̊ Ionethas chaldaice traduxit uicẽ uel sortẽ. sic in simplici primitiuo inuenimus.Geñ.xl.Et restituet te in gradum pristinum.i. in uicem et sortẽ seu statũ tuũ.q̊d etiã in fine recipit aspirationem he literę. ut p̃s. lxxx.ubi nos legimus.Et pfice eam quã plantauit.ibi hebraica ueritas habet.Et sedem uel habitationem quam plantauit dextera tua. Quod

Dauid kimhi in libro de radicibus exponit de terra Iſrael.

כִּיּוּן Idolum.quod multi putãt eſſe Saturni.eoquod ipſe Saturnus in lingua arabica et perſarum ita nominetur.Amos quinto.Et imaginem idolorum ueſtrorum.

כּוֹס Sciphus.calix. poculum.Geneſis.xl. Calicemq́ Pharaonis in manu mea.

כּוֹס Genus uolucris ululantis.quam Rabi Salomon pellicanũ.alij nominant nycticoracem.ut p̃s.cii.Similis factus ſum pellicano ſolitudinis ſicut nycticorax in domicilio.In alio loco reperimus tranſlatum bubonem.Leuitici.xi.Inter aues ad edendũ uetitas. Sed quia hebręis ignota eſt auis.iccirco uarie tranſferunt.

כּוּר Focus.fornax.Deuteronomij.iiij.Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea Aegypti.eſt autem inſtrumentum kalimicũ ſeu aurifabrorum in quo probant aurum et argentum.

כּוֹר Menſura frumenti.chorus.ſextarius.tertio Regũ quinto. Vigintimilia choros tritici in cibum domui eius.

מְכוּרָה Colonia.incolatus.habitatio.ſecundũ rabi kĩhi in cõmẽtariis.et Ionathan chaldęum.quamuis noſtra trãſlatio radicem interpretatur.Ezechielis.xvi.Radix tua et generatio tua de terra Canaan. ideſt colonia tua.et ſcribitur per holem.

כּוּשׁ Proprium nomen filij Cham.vnde dicta eſt ęthiopia Geñ.ij. Circuit omnem terram ęthiopię.inde deriuãtur ęthiopes.ut Ieremiæ xxxviij. Abedmęlech ęthiops uir eunuchus.per iod in fine.cui ſępe aliud iod adiungitur in deriuatiuis. ut Amos nono. Nunquid non ut filij æthiopum uos eſtis mihi. Quod exponit rabi kimhi ſecundum uerſiculum Ieremię.xiij. Si mutare poteſt ęthiops pellem ſuam. quaſi diceret.ſicut ille pellem ita uos uitia ueſtra mutare non uultis. hoc modo dictus eſt Saul ęthiops.p̃s.vij.Super uerba ęthiopis filij Iemini. quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo Dauid regem. quamuis dixiſſet.i.regum.xxvi.reuertere fili mi Dauid nequaquam enim ultra tibi malefaciam.Scribit autem Dauid kimhi in libro de radicibus q̃ æthiopes et Madianitę & Iſmaelitę idem ſint. Vnde quod ſcribitur Numeri.xij.Propter uxorem eius ęthiopiſſam. id intelligit

uxore madianitide sic cõcordat Geñ.xxxvij.de Ioseph ubi dicit̃ uẽdi derũt eũ Ismaelitis.et sequit̃.Madianitę uẽdiderũt Ioseph in ęgypto.

כזב Defecit.mẽtitus est.p̃s.cxvi.Oĩs homo mendax. et in passiuo. Prouer.xxx.Et arguat te inueniarisq; mẽdax.q̊d hebraice dicit̃.et mẽ tiaris passiue uel mendaciũ patiaris.verbũ graue Iob.xxviij.Quis me potest arguere esse mentitũ.et Nũeri.xxiij. Nõ est deus quasi homo ut mẽtiat̃.inde nomẽ uerbale Prouer.xxx.vanitatẽ et ṽba mẽdacij.et Ezech.xiij.q̃si p totũ.et ĩ eodẽ.mentiẽtes pplo meo credẽti mẽdaciis.

כזר prępositiõe aleph crudelis.immitis.immisericors.truculẽtus. Iob.xli.Nõ quasi crudelis suscitabo eũ. et eiusdẽ.xxx.mutatus es mihi in crudelem.& Ieremię.vi.Crudelis est et nõ miserebitur.& eiusdem .l. Crudeles sunt et immisericordes.

כחד Occultauit.abscõdit.p̃s.cxxxix.Nõ est occultatũ os meũ a te. et Iob.xv.Sapiẽtes confitent̃ et nõ abscondũt a patribus eorum.

כחד Extirpauit. eruit.deleuit.Iob.iiij.Et quando recti deleti sunt.

כחל Illustrauit seu colorauit. trãslatio nostra habet circumliniuit stibio.Ezechielis.xxiij.Circumlinisti stibio oculos tuos.

כחש Mentitus est. negauit.Leuitici.vi.Negauerit proximo suo depositum.vnde quod nostra translatio habet p̃s.xviij.Filij alieni mẽ titi sunt mihi.multi exponunt.Filij alieni negauerũt mihi. & Genesis xviij.Negauit Sara.et Habacuk.iij.Mentietur opus oliuę.

כחש Macrescit.extenuatũ est.imminutum est.p̃s.cix.Et caro mea mutata est propter oleum. quod rectius legeretur minuta est idest macruit ab oleo.

כי Quoniam.quia.quoniamquidem.Exodi.xxiij.Quia nõ dimittet cum peccaueris.significat et quod.ut ibi.quodsi audieris uocem eius. & facile assumit sibi אם et significat aduersatiuũ.sed.at. uerũtamen. p̃s.i.Sed sicut puluis quem proiicit uẽtus.de hac particula late scripsit Rabi Iona,quod quisq; crebra lectione biblię ipsemet experietur,

כיד Pernicies. afflictio. interfectio. Iob vicesimoprimo. Videbũt

oculi eius interfectionem suam.

כִּידוֹן Clypeus.sic enim translatio nostra exposuit.i. Regum.xvij. Et clypeus ęreus tegebat humeros eius. alij exponunt collarium. sed melius intelligitur scutum.ut Ieremię.l. Arcum et scutũ apprehendẽt. alio autem in loco significat lanceam uel hastã. ut Iosue.viij. quanquã nostra translatio teneat leua clypeum qui in manu tua est contra ur/bem Hai,tamen eo loci uertunt magistri hebręorum.extende lanceã. sicut et Ionethas chaldaice transtulit.exalta hastam.

כִּילַי Parcus.auarus.addita in fine iod litera. quamuis translationes nostrę aliter exponãt.Isaię.xxxij.Neq; fraudulẽtus appellabitur maior. et infra.Fraudulenti uasa pessima.primum per hirek,secundũ p zere.

כִּימָה Pliades.iuncta in fine he aspiratione.Iob.xxxviij. Nunquid cõiungere ualebis micantes stellas pliadas.& scribit Rabi Iona quod sit congregatio stellarum quę uocatur apud Arabes althoraie. et sapiẽs Rabi Abraham abenezra dixit q chimah sint septẽ stellę in fine signi arietis,& non longe ab ijs sit lucidissima quędam stella oculus tauri dicta.hęc ille.quamuis nostra translatio uariet alio in loco. nam Iob.ix. interpretatur oriona et hyadas.

כִּיס Loculus.marsupium.ut Prouerbiorum.i.Marsupium sit unũ omnium nostrum.

כֵּיף Saxum.rupes.petra.Ieremię.iiij.Et ascenderunt rupes.

כִּיּוֹר Conca.labium.castellum.in quo continetur aqua. Exodi.xxx. Facies et labium ęneum cum basi sua.Item.ij.Paralippomenon.iiij.Fecit quoq; concas decem.significat etiã clibanũ uel focum uel caminũ. Zacharię.xij.Sicut caminum ignis in lignis.quod Rabi Dauid kimhi in cõmẽtariis super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis.et Leuitici.xi.legimus.Siue clibani siue chytropodes destruentur. Signant autem chytropodes gręce sustentacula ollarum ad ignem in foco.est enĩ hic locus in foco ubi duo sustentacula titionũ ponuntur. & iccirco in plurali numero scribitur.

כִּכָּר Torta seu massa rotũda.ut Exodi.xxix.Tortãq; panis unius.

hinc est quod etiam sphęricitatē et circuitū significat.ut Gen̄.xiij. Vi-
dit omnem circum circa regionē Iordanis. ad cuius similitudinē signi
ficat quoq; stateram seu pondus utputa talentum. vt Exodi.xxv.Ha-
bebit talentū auri purissimi. &.ij. Paralippo.xxxvi. Et condemnauit
terram cētum talentis auri et talentis argēti. In numero aūt singulari
et plurali inuenitur.iiij.Regum.v.Da ei talentū argenti.& infra.Me-
lius est ut accipias duo talenta.

כִּלֵּל Consummatū.uniuersale.integrum.perfectū.species.corona.
threnoꝝ.ij.Hęccine est urbs quā dicunt perfecti decoris.& Ezechiel
xvi.Quia perfecta erat in decore meo.et eiusdē.xxviij. Perfectus de-
core.et.i.Regū.vij.holocaustū integrū domino.et in alia forma Ester
vij.Intellexit enim a rege sibi paratum malū.& Ieremię.ij. pro eo q̊d
translatio nostra uertit.Et charitatem desponsationis tuę. legi debet.
amore speciei tuę.

כֹּל Omne totum. p̄s.i. Et omnia quęcumq; faciet prosperabuntur.
secundum.lxx.interpretes.sed Hieronymus rectius in suo psalterio.
Et omne quod fecerit prosperabitur.

כָּלִיל Holocaustū. idest totum combustum sacrificiū.p̄s.li.Obla-
tiones et holocausta.quasi quod gręci τελετην uocant. idest consuma
tionē.de q̊ dicit̄ Leuiti.vi.Et tota cremabit̄ in altari. oē enī sacrificiū
sacerdotū igne consumetur.quod aūt exustionē significet apparet Iu
dicū.xx.Et flāmas in sublime ferri. ꝓ quo ueritas hebraica sic legit.Et
respexit Beniamin post se et ecce ascendit exustio ciuitatis cęlū uersus.

כַּלָּה Nurus.i.Regū.iiij.Nurus aūt eius uxor phinees. et Ezechiel
xxij.et socer nurū suam polluit.quod rectius legeretur. et unusquisq;
nurum suam polluit.inuenitur etiam pro spōsa tam apud.lxx. quam
in vulgata translatione Isaię.xlix. Et circūdabis tibi eos sicut spōsa.

כִּלְכֵּל Decreuit.limitauit.deṫminauit.calculauit seu numerauit.iij
Regum vicesimo.Et filij Israel recensiti sunt et acceptis cibariis profe-
cti.Quod magistri hebręorum exponunt. recensiti sunt et numerati
seu calculati.cui etiā astipulat̄ Ionathas chaldęus qui interpretat̄ cōsti
tuti seu determinati.quāuis etiā aliis in locis transferūt pascere. alere.

ut Gen̄.xlvij. Et alebat eos omnemq; domũ patris ſui prębẽs cibaria ſingulis.quod nihilominus uerbũ e uerbo ſic legi poſſet. Et conſtituit ſeu decreuit patri ſuo et fratribus ſuis et toti domui patris ſui eſcam ſecundum pueros.ſed cauſam eius uarietatis forſitan prębuit tranſlatio Onkeli,qui chaldaice uertit זן quod apud Babylonios de eſca dicit̃. & etiam de aliquo conſtituto ſcilicet per ſyncopen a זמן ſic paulo ſuperius Gen̄.xlv.Ibiq; te paſcam.pro quo etiam legi poſſet.& cõſti-tuam te illuc.Significat et ſuſtinere uel ferre paraphraſticos Ieremiæ xx.Ferre non ſuſtinens.

כלא Vetuit. prohibuit. Haggei.i. Propter hoc ſuper uos ꝓhibiti ſunt cęli ne darent rorem,& terra prohibita eſt ne daret germẽ ſuum. ideſt uitauit.& Numeri.xi.Domine mi Moyſes ꝓhibe eos. & Exodi xxxvi.Sicq; ceſſatum eſt a muneribus offerẽdis.quod uerbũ e uerbo ita ſtat.Et ꝓhibitus eſt populus ab oblatione.& Gen̄.viij.& ꝓhibitæ ſunt pluuię de cęlo.& p̃s.cxix.Ab omni uia mala ꝓhibui pedes meos.

כלא Cella.caula. carcer. artum monaſterium. Ieremię ultimo.Et eduxit eum de domo carceris.et paulo poſt.& mutauit ueſtimẽta car-ceris eius.Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he. quandoq; vero addere he aſpirationẽ,ut ego in antiquiſſimis libris reperio Ha-bacuk ultimo.Abſcindetur de ouili pecus.vbi etiam litera nominali-tatis mem pręponitur.

כלאים Duarum ſpecierum et mixtim uel permixta.ſic quo ad ulti-mũ Onkelus chaldęus interpretat̃ Leuitici.xix.vbi in uno uerſu eadẽ dictio ter ponitur. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus.agrum tuum nõ ſeres diuerſo ſemine.veſtẽ quę ex duo-bus texta eſt non indueris.quod de uerbo ad uerbum ita ponitur. Iu-mentum tuũ ne facias geniculari mixtim.agrum tuũ nõ ſeres mixtim. et ueſtis mixtim ſcilicet de lana et lino non aſcendat ſuper te.

כלב Canis.i.Regum.xvij. Nunquid ego canis ſum. & Exodi.xi. Apud omnes autẽ filios Iſrael non mutiet canis. &pluraliter Iſaię.lvi. Canes muti non ualentes latrare.

כְּלוּב Cauea in qua continentur altilia et aues quę ſaginant̃. quod noſtra tranſlatio decipulã uertit.Ieremię.v.Sicut decipula plena aui-bus.pro quo Ionathas chaldęus interpretat̃.ſicut domus ſaginatõnis. & ſcribit Dauid kimhi in libro de radicibus q̃ ſit receptaculũ ex uir-gultis contextũ,in quo aues ſeruari conſueuerunt.& Ioſeph hiſpanus pater eius in cõmentariis ſuper Ieremiã dicit q̃ ſit locus ad ſaginandũ altilia deputatus.vnde eſt illud quod habetur Amos.viij. Et ecce un-cinus pomoꝝ.quod magiſtri hebręorum interpretant̃ caniſtrum ſeu corbis repletus fructibus. cui et aſtipulatur expoſitio babylonica.& Dauid pręfatus in commentariis ſuper.xij. eo modo exponit.

כָּלָה Ceſſauit.defecit.finiuit.Ieremię.viij.Finita eſt ęſtas.uel finiuit ęſtas.& eiuſdem.xiiij.Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomen uerbale prępoſito mem eodem quo ſupra loco.Ego con ſumã eos.pro ego deficere faciens uel finiens eos.& p̃s.lxxiiij.De me-dio ſinu tuo in finem. Sed Hiero.rectius in ſuo pſalterio.ad medium ſinum tuum conſumens.quod Rabi Salomon exponit reiecit. Inde ſu pinum eiuſdem.xliij.Factum eſt aũt cum cõpleſſet Ieremias loquens ad populum.pro eo.Cum finiuiſſet Ieremias loqui.ſic exponendũ eſt illud Deuteronomij.xxvi.Quando cõpleueris decimam cunctarum frugum.ideſt quando finiueris decimare omnẽ decimam.inde parti-cipiale nomen adiectiuum Deutero.xxviij.Et deficientibus ad cõſpe ctum eoꝝ tota die.Item in alia forma Numeri.xxv. Et nõ ipſe delerẽ filios Iſrael.i.non facerem deficere uel finire filios Iſrael.Exodi.xxxiij. Ne forte diſperdã te in uia.ideſt faciam te finire uel deficere. Inuenit̃ autem hęc dictio quãdoq; in fine per aleph loco he ſcripta.ut Daniel ix.Vt conſumetur pręuaricatio.pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia ſignificant ceſſationẽ.finem.deletionem.interitum. et conſuma-tionẽ.ut Iſaię.x.Conſumatio abbreuiata inundabit iuſticiã. et Sopho-nię.i.Quia conſumationem cum feſtinatione faciet.et aſſumit in prin cipio thau.p̃s.cxix. Omnis conſumationis uidi finem. Item ſignificat etiã compleuit.finiuit.terminauit.perfecit.ij. Paralip.vij. Cõpleuitq; Salomon domum dñi.Inuenies ſępius hoc uocabulum in p̃s .cxix.in litera caph.ponit̃ et imperſonaliter p̃s.lxxij·Finiunt orationes Dauid filij Ieſſę.vel ſecũdum Hiero.Cõpletę ſunt orationes Dauid. & Geñ. ij.Et perfecti ſunt cęli et terra et omnis ornatus eorum. compleuitq;

deus die septimo &c.ceterum multi putant hoc uerbum etiam signifi care cõplacẽtiam seu delectationẽ et desyderium. vnde illud p̃s.cxix. quod nos legimus.Defecit in salutari tuo anima mea.alij sic interpre tantur.Complacuit delectata seu iocundata est anima mea.

כְּלָיוֹת Renes.Leuitici.iij.Et duos renes.item et reticulum iecoris cum renunculis.

כְּלִי Arma.uas.instrumentũ.vestis.p̃s.ij. Sicut vas figuli cõfringes eos.& Ester.i.Aliis atq; aliis vasis.Geñ.xxvij.Sume arma tua et pha retram.Isaię.xxij.Omne uas paruulũ a uasis craterarum usq; ad om̃e vas musicorum.&.xxxv.Si quis ferro percusserit.ubi legẽdum esset. Si quis instrumento ferreo percusserit.et infra.si ligno percussus.ubi sic stat.aut instrumẽto ligneo &c.In summa sicut apud latinos arma si gnificat omne quod hominibus ad manũ usui est.ita hebręis hoc uo cabulum usurpat̃.ut Leuitici.xv.vbicumq; sederit.idest instrumentũ super quo sederit.itẽ sagina super quod sederit.& infra. vas fictile cõ fringet̃.item uas ligneũ lauabit̃ aqua.Isaię.liiij. Om̃e uas q̃d fictũ est.

כֶּלַח Seniũ uel senecta.Iob.v.Ingredieris in abundãtia sepulchrũ. pro quo interpretari debuit.Ibis in senio ad sepulchrũ.et miror quare abundantiã traduxit.nisi forte in scholiis repererit saba.quod per h fi nale senectam siue senium interpretat̃.p̃s.lxxi. per ain uero saturitatẽ et abundantiam intelligimus.ex glossemate igit̃ hęc potuit negligẽtia oriri.nã hãc dictionẽ calah in eodẽ libro aliter interp̃tatus ẽ. Iob.xxx. Et uita ipsa putabãtur indigni.q̃d ita legendũ est. Ipsis periit senecta.

כָּלַם Erubuit.verecundatus.cõfusus.et reueritus est. Numeri.xij. Nõne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi. & psalmo.xl. Et reuereant̃ qui uolunt mihi mala.inde nomen uerbale.psalmo.lxix. Operuit confusio faciem meam.

כֵּילַפֹּת Bipennis.axina.securis.instrumentum dolatorium et quo la pides franguntur.p̃s.lxxiiij.In securi et ascia deiecerunt eam.pro quo Hieronymus in suo psalterio.Bipenni et dolatoriis derasserunt.

כָּמַהּ Desyderauit.cõcupiuit.pro quo.lxx.interpretes traduxerũt

in lingua grȩca posapos.q̄d nos legimus quã mľtiplicić. p̄s.lxiij. Quã multipliciter tibi caro mea.sed hebrȩi rectius dicũt.Desyderauit ad te caro mea.et ita interpretatus est Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate. scribit autem Rabi Salomõ de hoc uocabulo quod non inueniatur alibi in hac significatione.

בַּמֶּה Quot.ut p̄s.cxix.Quot sunt dies serui tui.qua dictione utunť hebrȩi ĩ p̄dicamẽtis ꝓ q̄ntitate.ut est apď Aberust ĩ logica hebraica.

בַּמָּז Ornamentũ fœmorale fœmini subligari solitũ.quasi fœminũ subligaculũ auro et gẽmis redimitũ.secundũ mgr̄os hebrȩoꝝ. trãslatio nr̄a uertit murenulas.Numeri.xxxi.Dextralia ac murenulas.

כַּמֹּן Cyminum uel uicia seu huiuscẽodi genus leguminis. ut Isaiæ xxviij.Seret gith et cyminum sparget.item in eodẽ. nec rota plaustri super cyminum circuibit.

מִכְמַן Abstrusum.thesaurus.Danielis.xi.Et dominabitur thesaurorum auri & argenti.

כָּמֻס Reconditum. repositum.absconsum.arcanum.Deuteronomij.xxxij.Nonne hȩc condita sunt apud me.

כָּמַר Caluit.Geñ.xliij.quia cõmota sunt uiscera eius. ꝓ q̊ uerbum e uerbo sic legendũ esset.quia incaluerunt miserationes eius.sic etiam Rabi Salomon exponit.astipulatur illud threnoꝝ ultimo. Pelles nostrȩ sicut clibanus exustȩ sunt.

כֹּמֶר Religiosus. monachus.nigris indutus ȩdituus.quẽ nominãt capellanum.Oseȩ.x.Et ȩditui eius super eum exultauerunt.& Sophoniȩ primo.Et nomina ȩdituorum cum sacerdotibus.

מִכְמָר Rete.laqueus.retiaculum.p̄s.cxli.Cadent in retiaculo eius peccatores.& Habacuk primo.Et congregauit in rete suum.

כֵּן Sic uel ita.Genesis primo.Et factum est ita.de qua dictione supra locuti sumus in uocabulo כון

כִּנִּים Cyniphes uel pedunculi.Exodi.viij.Et sint cyniphes in uniuersa terra ȩgypti.

כַּנָּה Locus residentiȩ.basis.sedes.Exodi.xxx.Labium ȩneum cum

basi sua.et ps.lxxx.pro eo q̃d nos legimus.Et perfice eã quã plantasti. hebrei traducunt.Et residentia quam plantasti. Rabi Salomon exponit.Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

כנה Cognominauit.pro quo nos legimus assimilauit.Isaię.xlv. Et vocaui te nomĩe tuo. assimilaui te.q̃d magistri hebręorum sic exponũt. vocaui te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus.et cognominaui te nomine appellatiuo hoc est rex uel Christus gręce. Messiah hebraice. vnctus latine.vngento enim reges Iudęorum pro corona utebantur. Inde partem orationis quam nos pronomen,eam hebręi כנויי uocant.ut cernere licet in arte grammatica.

כנס Collegit.cõgregauit. coaceruauit. Ecclesiastis.ij.Coaceruaui mihi argentũ et aurũ.& eiusdẽ.iij.Et tẽpus colligẽdi. inde uocant ecclesiã quę est congregatio uniuersorum seu cõciliũ הכנסת

מכנסי Subligacula.fœmoralia seu fœminalia.Exodi.xxviij. Facies et fœminalia linea. & Ezechielis.xliiij. Et fœminalia linea erunt in lumbis eorum.& est pluralis numeri tantum,quia duabus alis cõstat.

כנע Subiugauit.humiliauit.iij.Regũ.xxi.Nonne uidisti humiliatũ Achab corã me.quia igit̃ humiliatus est. & Iudicum.viij. Humiliatus est aũt Madian corã filiis Israel.& Nehemię.ix. Et humiliasti corã eis habitatores t̃rę.& Deutero.ix.Qui cõterat eos.i.qui subiugabit eos.

כנען Commutator.negociator.mercator.quãuis ubiq; transferat̃ apud nos pro Canaan terra.Ezechielis.xvij. Et transportauit eam in terrã Canaan.in urbe negociatorum.tamẽ Hiero.in cõmentariis super parabolas Salomonis ca.ultimo.Chananęus inquit interpretatur cõmutator.hęc ille.vnde dico ego hebręi uersiculum eius loci sic legũt. Et cingulum tradidit mercatori.secundum quod intelligendum est et illud Gẽ.xxxviij.Filiam hominis Cananęi idest negociatoris.

כנף Angulus. ala.penna. Deuteronomij.iiij. Vel auium sub cęlo volãtium.quod uerbum e uerbo legitur.Omnis auis alata. & Zacharię.v.Et spiritus in alis earum.et habebãt alas quasi alas milui. vbi cer

nitur eteroclita eius uocabli declinatio cõmunis generis. & Numeri xv. Fimbrias per angulos quatuor. & Deutero. xxij. Per quatuor an/ gulos pallij tui. nostra translatio uertit oram. Hagei. ij. In ora uestimẽ ti sui. ponitur hoc uocabulum ꝓ terminis et particulis uestimentoꝝ. quia diffute uestes faciunt quasi imaginem alarum. similiter etiam ꝓ ora terrę. Item Isaię. x. Et non fuit qui moueret pennam. Inde oritur verbum. Isaię. xxx. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum.

כִּנּוֹר Cithara. Geñ. iiij. Ipse fuit pater canentiũ cithara et organo. & Iob. xxx. versa est in luctum cithara mea. et declinatur in communi genere. nam in masculino habetur Ezechielis. xxvi. Et sonitus cithara rum tuarum non audietur amplius. et in fœimnino genere habet̃. iij. Regum. x. Et citharas lyrasq; cantoribus. nostra translatio uertit ge nerali uocabulo organa. p̃s. cxxxvij. Suspendimus organa nostra. q̊d Hieronymus in suo psalterio specialiter citharas traduxit.

כָּסַס Numerauit. supputauit. Exodi. xij. Iuxta numerum animaꝝ quę sufficere possint ad esum agni. quod uerbum e uerbo sic legitur. Iuxta numerum uel supputationem animaꝝ quemlibet numerabitis vel supputabitis secundum esum suum super agnum. Inde supputa tio prępo sita mem et ablata finali litera. Numeri. xxxi. Equibus in par tem domini supputatę sunt oues sescentę septuagintaquinq;. pro quo verbũ e v̾bo sic legũt. Et erat supputatõ dño de ouibus sescẽtę. quĩq; et septuaginta. sępiusq; hoc ip̃m uocabulũ eo loci cernere licebit.

כִּסֵּא Solium. thronus. sedes. Ieremie. xvij. Solium glorię altitudi nis a principio. et. ij. Regũ. iij. Et eleuetur thronus Dauid. et Isaię. lxvi. Cęlum sedes mea. mutat aũt quandoq; aleph in he. ut. iij. Regũ. x. qui habebat sex gradus. pro q̃ ueritas habet. sex gradus throno. et sequit̃. Et summitas throni rotunda erat. ubi scribit rabi Dauid kimhi in cõ mentariis super quatuor, q in hoc loco thronus bis scribitur per he aspirationem loco aleph. ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quam impressis.

כִּסָּה Celauit. abscõdit. operuit. texit. Prouer. xij. Homo uersutus cęlat scientiam. & Numeri. iiij. Et operient rursum uelamine hyacin thinarum pellium pro quo hebraica ueritas hab&. Et dabunt super illud cooperientem cutem taxi. Inde nomen cooperimẽtum uel tegu

mentum.Deutero.xxij.Pallij tui quo operiris.In alia q̃cp̃ forma Exo di.xxvi.Facies et operimẽtum.reperit̃ illud uerbũ in alia forma Geñ. xxv.At illa tollens cito pallium ſuum operuit ſe. ubi deeſt he finalis. quandocp̃ per zere et per iod.Iſaię.lviij.Cũ uideris nudũ operi eum.

בסח Reſecuit. excidit. Iſaię.xxxiij.Spinę congregatę igne combu rentur.pro quo hebraica ueritas legit.ſpinę exçiſę ſeu exectę.

כסל Inſipiens.ſtultus.Eccleſiaſtis.iiij.Stultus cõplicat manus ſuas. & eiuſdẽ.ij.Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbũ neutrũ. Ieremię x.Pariter inſipientes et fatui probabunt̃.quod uerbũ e uerbo uertit̃. Et ſemel infatuabunt̃ et ſtultificabunt̃.et p̃s.xlix. Simul inſipiẽs et ſtul tus peribunt.et in alia forma ſcribit̃ ſex pũctis loco iam allegato. Hęc via illorum ſchãdalum ipſis.quod melius traduxit Hiero. in pſalterio ſuo de hebraicã ueritate.Hęc uia inſipientię eorum.

כסל Fiducia.ſpes.p̃s.lxxviij.Et ponãt in deo ſpem ſuã.quod uoca bulum pro robore nos uerſum legimus.Iob.xxxi.Si putaui aurum ro bur meũ.ſed multo uerius tranſferret̃ ſic de uerbo ad uerbũ. Si poſui aurum ſpem meam.ſic enim legit rabi Salomon gallus et rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כסיל Sydus eſt unum ex ſtellis fixis in octaua ſphęra inſigne. de q̃ vocabulo Euſebius Hieronymus ſuper Iſaiam ca.xiij. ſic ſcribit. Xill ſeptuaginta oriona tranſtulerũt.hebręus quocp̃ quo ego pręceptore vſuſſum arcturum interpretatus eſt.nos generaliter ſequentes Sym machum ſtellas diximus.hęc ille.et ſcripſit rabi Ionas quod ſit magna conſtellatio quę arabice uocat̃ ſoil ſcilicet fortaſſe quas priſci ſuculas quaſi ſuillas et gręci hyadas appellauerunt.pręceptor meus mea ſen tentia ualde doctus homo Iacobus Iehiel loans hebręus ſtellas eas cre didit pleiadas eſſe.ſed ego facilius aſſentiar orioni q̃d ẽ illuſtre ſydus. ſub ſigno geminorꝝ et pene aliis ſplẽdidius. unde nr̃a tranſlatio ſplen dorẽ traduxit.Iſaię.xiij.Stellę cęli et ſplendor earꝝ. ſic Amos.v.Faciẽ ten arcturum et oriona.licet tranſlatio noſtra multũ uariet.nam etiã arcturum traduxit.Iob.xxxviij.Aut girum arcturi poteris diſſipare.

כסל Inteſtina quędam proxima renibus ſub lumbis. de quibus ha

betur Leuitici.iij.Cum adipe quo teguntur ilia.

כָּסַם Totondit.Ezechielis.xliiij.Sed tondentes attondēt capita sua.

כֻּסֶּמֶת Far.triticum.Exodi.ix.Triticum autem et far nō sunt lęsa.
alias uicia.Ezechielis.iiij.Milium et uiciam.dicitur autem vulgo spel
ta secundum rabi Dauid kimhi.

כָּסַף Concupiuit.desyderauit.p̄s.xvij.Sicut leo paratus ad prędā·
quod Hiero.in psalterio suo traduxit rectius.Similitudo eius quasi
leonis desyderantis prędam.cui etiam astipulatur expositio rabi Salo
monis.et p̄s.lxxxiiij.Cōcupiscit et deficit anima mea in atria domini.
& Gen̄.xxxi.Et desyderio erat tibi domus patris tui.pro quo uerbum
e uerbo interpretabimur.& desyderio desyderasti ad domū p̄ris tui.

כֶּסֶף Argentum.Gen̄.xiij.In possessione auri et argenti.translatio
nostra sępe pro denominatiuis interpretatur.ut Exodi.iij.Vasa argē-
tea et aurea.pro uasa argenti et uasa auri.et pro moneta argentea siue
pecuniis quandoqꝫ.ut Gen̄.xlv.Beniamin uero dedit trecētos argen
teos.et eiusdem.xlij.Et reponerent pecunias singulorꝝ in sacculis suis.

כֶּסֶת Puluillus.Ezechielis.xiij.Ve qui consuunt puluillos.et infra
eodem.Ecce ego ad puluillos.

כָּעַס Succensuit.iratus est.p̄s.cxij.Peccator uidebit et irascetur.&
ij.Paralip.xvi.Iratusqꝫ Asa aduersus uidentē.Inde uerbū transitiuum
secundum quod est iratum facere.Deute.xxxij.Et irritauerunt in ua-
nitatibus suis.idest iratum fecerūt.& in alia forma transitiuū secundū
iiij.Regum.xvi.Feceruntqꝫ uerba pessima irritantes dominum.Inde
nomen ira Deutero.xxxij.Sed propter iram inimicorum distuli.signi
ficat etiam deridere.ut Nehemię.iiij.Quia irriserunt ędificantes.

כָּפַף Deflexit.incuruauit cōuertit.Michee.vi.Curuabo genu deo
excelso.sed in hebraico illic ponit̄ passiue.testis est Dauid kimhi.ut sic
legendū sit.Curuabor deo excelso.nā ī ueritate hebraica deest genu.
vnde illud p̄s.cxlv.Et erigit omnes elisos.q̄d Hiero.uertit oēs iacētes.
exponendum est oēs recuruos.scilicet in morem decrepitorum.

כִּפָּה Frondis.ramus.surculus.Isaię.ix.incuruantem & deprauan

tem.quod ſecũdum hebraicam ueritatem legendum eſſet ramum & iuncum.et iuxta Dauid kimhi in cõmentariis Iſaiç ſignificant̃ forȷes et imbecilles.vnde Ionathas chaldaice papam & regẽ eo loci uoluit no/tari.& Iob.xv.Et manus eius areſcent.vbi debuit uerbum e uerbo in terpretari.& ſurculi eius nõ uireſcẽt.q̊d alio in loco traduxit ſpatulas: Leuitici.xxiiȷ.Spatulaſq; palmarum & ramos ligni.

כַּף Pugillus.interior pars manus aut pedis.vola.Eccleſiaſtis.iiiȷ.me lior eſt pugillus cũ requie.quod ita ponitur.melior plena uola qetis. & Iſaiç.i.cum dicit̃ a planta pedis.legi deberet a uola pedis. hoc eſt ab interiore parte pedis.& decliatur heterodite.nam in plurali numero cum ſecundũ aliorum regulas diſſyllabum eſſe deberet, uſuuenit triſ/ſyllabũ.ut Iob.xxxvi.In manibus abſcondit lucem.ſolet etiã poni pro veſtigio.ut.iiȷ.Regum.xviiȷ.Ecce nubecula parua quaſi ueſtigium ho minis.Iſaiç.lx.Et adorabũt ueſtigia pedũ tuoꝶ.& ab eius ſimilitudine ſolent nubes appellari.ut threnoꝶ.iiȷ.Leuemus corda noſtra cũ ma/nibus.quod hebrçi tranſferunt ſic.Leuemus corda noſtra uerſus nu bes ad deum in cçlis. teſte Dauide kimhi in libro de radicibus.ſicut ſcribitur Iſaiç.xlix.ecce in manibus meis deſcripſi te.quod rabi Ioſeph filius kimhi et rabi Sadias intelligũt ſic.Ecce ſupra nubes ordinaui te. quamuis Ionethas cum noſtra tranſlatione ſentiat.ſignificat etiam os concauum in quo fœmur uoluitur. quem noſtra tranſlatio neruum vocat.Geñ.xxxiȷ.Tetigit neruum fœmoris eius.ſignificat etiã cochle am uel concã uel cochleare.quod tranſlatio noſtra uertit mortariolũ. Numeri.vȷ.Mortariolũ aureum appendens.x.ſiclos plenum incẽſo. &.ȷ.Paralip.xxiiȷ.Phialç quoq; et cçtera uaſa.rectius dicitur cyphus vel cupa.et hoc eſt generis fœmini.ut patet ex ſequentibus. morta/riola aurea.xȷ.

כָּפָה Coercuit. extinxit ſeu reſtrinxit.Prouer.xxi.Munus abſcon ditũ extĩguit irã.aliq ut rabi Iuda exponũt ſecundũ uerſiculũ Michçç vi.curuabor deo excelſo ſic.munus in abſcõſo flectit uel reuertit irã.

כָּפַל Duplicauit.Exodi.xxvi.vt ſextum ſagum in fronte tecti dupli ces.paſſiuum eius ponitur Iſaiç.xxi.Et duplicetur gladius ac triplicet̃. Indç nomen duplex uel duplicatum.ut Geneſis.xxiiȷ. Det mihi ſpelũ cam duplicem.

בָּפַן Esuriit uel fame periit.quomodo quidam hebręorꝝ hunc uer/ siculũ quẽ nos legimus Ezechielis.xvij.Et ecce uinea ista quasi mittẽs radices ad eam.uerius interpretanť. Ecce uinea ista famelica. radices eius supra eam.Inuenitur enim caphan ideſt fames.Iob.v. In uastitate & fame ridebis.

בָּפִיס Tignum seu laquearium.noſtra translatio interpretať lignũ quod inter iuncturas ędificiorꝝ eſt.quod vulgo ligamen uocãt. Haba cuk.ij.Et lignũ quod inter iuncturas ędificiorꝝ eſt respondebit. quod lxx.interpretes uerterunt scarabeus de ligno loquiť.Symmachus iun ctura ędificij lignea.Theodotion laqueariũ ligneum. sic teste Hiero. quinta editio qui etiam scribit se alias translationes huius uersiculi ui/ disse,quarum altera vermis in ligno loquens.et altera uerterit Scolix de ligno loquitur.quod idem eſt.sed ipse idem Hieronymus determi minat in commentariis minorum. ꝙ casis significet lignum quod ad cõtinendos parietes in medio ſtructurę ponitur.communiter autem Iudęi putamentum lignorum cęsorum intelligunt/

בָּפַר Bituminauit seu picauit. Gen̄.vi.Et bitumine linies ĩtrinsecus & extrinsecus.vbi tam nomen quam uerbum inuenies.

כִּפֶּר Expiauit.placauit.propiciauit.Gen̄.xxxij.Dixit enim placabo illum muneribus.Inde ꝓpiciatoriũ.Exodi.xxv.Facies et ꝓpiciatoriũ de auro mundiſſimo.& Isaię.xlvij.Quam non poteris expiare.& Pro uerbiorum.xvi.Vir sapiens placabit eam.Inde dicũtur dies expiatio/ num qui hebraice nominãť kipurim sicut apud nos eſt tẽpus quadra gesimale.ut Leuitici.xxiij.Decimo die mẽsis huius septimi dies expia tionum erit celeberrimus affligetisꝗ animas ueſtras in eo. & sequiť. Quia dies propiciationis eſt ut propicietur uobis dn̄s deus ueſter.

כְּפָר Villa.i.Regum.vi.Ab urbe murata usꝗ ad uillam. & Canti/ corum.vij.Commoremur in villis.

כּוֹפֶר Species aromatis redolẽtis.q̃d alij camphorã appellant.alij herbã cyperũ.alij q̃dlibet florẽs et bene olens. ut Canticorꝝ.i.Botrus cypri dilectus meus.quasi cyprizusa q̃d gręce florens diciť. alij legũt botrus cyperi.sicut sequiť eiusdẽ ca.iiij.Cyperi cum nardo.

כְּפִיר Catulus leonis.ps̃.xvij.Sicut catulus leonis habitãs in abdi-tis.& ps̃.ciiij.Catuli leonũ rugientes.alio in loco translatio nostra vertit leonẽ. ut Ezechielis.xxxij. Leoni gentiũ. assimilatuses.q̃d Io-thas chaldaice sententiã ex sententia traduxit. Robustus in populo fa ctus es.inde robur et fortitudo.

כְּפוֹר Pruina.Exodi.xvi.Apparuit in solitudine minutũ et quasi pi lo tusum in similitudinẽ pruinę super terrã.& ps̃.cxlvij. pro eo quod nos legimus.Nebulam sicut cinerem spargit.multo rectius Hiero.de hebraica ueritate sic uertit.Pruinam sicut cinerem spargit.

כְּפוֹר Peluis siue crater.Ezrę.viij.Et crateras aureas.xx.

כָּפַשׁ Euertit. idest partem summam uertit ad imum.ut caput ad loca pedum et contra.threnorum.iij. Cibauit me cinere. q̃d Iudei sic transferunt. Versauit me in cinere.et non reperitur alibi.

כַּפְתֹּר Sciphus in modũ nucis uel nodi. uel iuxta formã mali gra nati superne effracti.Exodi.xxv.Tres sciphi ĩ nucis modũ p calamos singlos.i.sicut malogranata superne fissa.ad quorꝝ similitudinẽ dicũt eo nomine retinacula cardinũ in quibus ianuę uoluunt.quia sunt in modũ pomorꝝ perforatorũ.ut Amos.ix.percute cardinẽ.i.nodũ in q̃ voluit cardo.super quo sępe uolucres nidificant. Sophonię secundo. In liminibus eius morabuntur.

כַּר Agnus.Deute.xxxij.Cũ adipe agnorꝝ.et Ieremię.li.Deducã eos quasi agnos ad uictimã.et singularit Isaię.xvi. Emitte eũ agnũ domi-natorẽ t̃rę.q̃d Rabi Ioseph kihi exponit.mittite tributũ regi Ezechię dñatori terrę.scilicet agnũ.Sed Ionethas chaldaice de Messia expõit.

כַּר Capitaneus. seu secundũ Ionethã chaldęũ potẽtior in pplo.iiij. Regũ.xi.Tulitq; cẽturiones et carithi et pheleti legiones. dicit etiam cari cohors ut paulo superius.& assumẽs cẽturiones et milites.Intelli-git Ionethas p̃ualentes uiros et p̃fectos cohortis.et utrũq; intelligũt eodem uocabulo tam prefectũ cohortis quam cohortem ipsam.

כַּר Campus pascuus. siue locus pascuorꝝ secũdum Dauid kimhi in cõmentariis super maiores.Isaię.xxx. Pascet in possessione tua in die

illo agnus ſpacioſe.q̄d rectius.lxx.trāſtulerūt. Et paſcent iumēta tua in die illa locū pinguē et ſpacioſum.hinc exponunt magiſtri hebręorꝫ verſiculum p̄s.lxv.Induti ſunt arietes ouium.ſic. Induti ſunt campi paſcuorꝫ ouibus.ut Rabi Salomon cum ait. Induuntur cāpi et paſcua de ouibus quę ueniunt ad paſcendum gramē q̄d germinare facit pluuia.

כִּרְכֵּר Saltauit.chorizauit.ij.Regū.vi.Dauid ſaltabat totis uiribus ante dn̄m.inde gradarij equi incedentes ꝓporcione tripla eo nomīe fœminini generis uocant.hebręi aūt hoc uocabulo deſignāt camelos et cętera animalia uecturę apta quibus ferimur. quas noſtra trāſlatio carruchas interpretata eſt.Iſaię.lxvi.Et in mulis et in carruchis. ſed ue rius intelligunt animalia ſuꝑ quę ponunt dormitoria cū umbraculis, quę dicuntur lecticę opertę pellibus ſeu baſternę.iuxta tranſlationem Aquilę &.lxx. & Symmachum.

כַּר Stramentum. reclinatio iumentorum.Geneſis .xxxi. Subter ſtramenta cameli.

כִּרְבֵּל Inuoluit. induit. ut.i. Paralippomenon.xvi. Porro Dauid erat indutus ſtola biſſina.ideſt inuolutus pallio.

כְּרוּב Volucris.Exodi.xxv.Cherub unus ſit in latere uno et alter in altero.et infra.Et erunt cherubim expandētes alas. per cherub aūt Rabi Abraham aben ezra ītelligit genus ad omnē formā ſeparatam. veluti hominis aut bouis ut in uiſione Ezechielis.

כָּרָה Incidit.aperuit.excidit.abſtulit uel eradicauit.fodit.p̄s.vij.La cum aperuit et effodit eum.&.i.Regū.xx. Non auferes miſericordiā tuā.itē quando eradicauerit dn̄s inimicos Dauid.& p̄s.xl. ꝓ eo quod nos legimus.aures aūt ꝑfeciſti mihi.hebraica ueritas teſte Hiero. habet.aures aūt ꝑfodiſti.Gen̄.l.In ſepulchro meo q̄d fodi mihi. Inde nomē foſſio ſeu fodina.ut Sophonię.ij.Et acerui ſalis.quod hebręi exponunt.Et exciſio ſeu fodina ſalis.Inde dicuntur loca quę excidūtur pro ouibus quas caulas dicimus.ut Sophonię.ij. Et caulę pecorum.

כָּרָה Ordinauit. diſpoſuit. parauit. ſeu apparauit.ut.iiij.Regū.vi. Appoſita eſt eis ciborꝫ magna pręparatio.q̄d hebręi uerbum e uerbo ſic rectius legunt.Et fecit apparare eis apparatum magnum. hoc modo etiam Onkelus chaldaice exponit אַתְקֵין

בָּרָה Emit.ut Deuterono.ij.Aquam emptam haurietis et bibetis: quod uerbum e uerbo ſic legũt.Etiã aquas emetis et bibetis eas. vnde melius hebręi exponunt uerſiculum Oſeę.iij.Et emi eam mihi.xv. ar/genteis.pro quo nos legimus.Et fodi eam mihi.xv.argenteis. nam & lxx.ſunt interpretati.Et conduxi eam mihi.xv.argenteis.& Nicolaus de lyra ſimiliter aſſerit ſic in hebraico eſſe.ꝙ aũt caph per dagges ſcri bitur non indicat paſſiuum.ſed euphonię cauſa ponit̃.inde nomẽ uen ditio uel precium prępoſita litera mem. Numeri.xx. Dabimus quod iuſtum eſt.ideſt uerbum de uerbo.dabo precium earum. & Amos.ii. Vendiderunt pro argento iuſtum.ideſt ſuper uenditione eorum.ſe/cũdum huius uerbi ſignificationem melius intelligitur iuxta hebręos verſiculus quem nos legimus ſic Geñ.l. In ſepulchro meo quod fodi mihi.quod rectius tranſferetur.In ſepulchro meo quod emi mihi.ut patet perſpicacius intuenti.

בָּרַךְ Inuoluit.amiciuit.induit ſeu inſuit.Eſter.viii:Et amictus ſeri/co pallio atq̧ purpureo.

בַּרְבֹּב Girus.ambitus uel circuitus.ſic Onkelus chaldęus interpre tatur id quod legimus Exodi.xxvii.Quos pones ſubter arulã altaris. ſcilicet ſubter circuitum altaris. quod et Nicolaus de lyra hoc modo tranſfert,ſcilicet.quos pones ſubter ambitum altaris.

בַּרְכֹּם Crocus.quod arabice ſafran nominatur.Canticorum quar to.Nardus et crocus.

בֶּרֶם Vinea.Geñ.ix.Et plantauit uineã.&.i. Regum.viii. Et uineas et olíueta optima tollet.& Canticoꝝ.i.Poſuerunt me cuſtodẽ uineis, vineam meam non cuſtodiui.

בַּרְמֶל Frumentum e ſpica tritum atq̧ pręcox. quod pultem ex ſe gete noſtra tranſlatio uertit.Leuitici.xxiii.Et pultes nõ comedetis ex ſegete.Item campus ſilueſtris.Iſaię.xxix. Cõuertet̃ libanus in carmel. ideſt ſublimia mutabuntur in humilia. Item carmil ſignifcat colorem coccinum.ut.ii.Paralippomenon.ii. Purpura coccino. et hyacintho. Item abſq̧ iod ſignificat montem carmelum.i.Regum.xxv.Et poſſeſ/

ſio eius in carmelo.

בָּרְסֵם Exterminauit.eruit more porcorum et uaſtauit.p̃s.lxxx.Exterminauit eam aper de ſylua.quod Hieronymus tranſtulit uaſtauit.

בָּרַע Incuruatus eſt.genuflexit. curuauit genua.accubauit. Numeri.xxiiij.Accubans dormiuit ut leo.& Iſaię.x.Ne incuruemini ſub uinculo.& Iudicũ.vij.Qui autem curuatis genibus biberint.item reliqua multitudo flexo poplite biberat.&.iiij.Regũ.i.Curuauit genua cõtra Heliam.et uerbũ graue quod eſt curuari facere quaſi curuifacere.pro quo tranſlatio noſtra interpretata eſt ſupplantauit.p̃s.xviij.Et ſupplãtaſti inſurgẽtes in me ſubtus me.Inde dicũtur crura pecorꝛ quę latine dicimus ſuffragines.ut Amos.iij.Duo crura aut extremũ auriculę.

בַּרְפַּס Color carbaſinus.Eſter.i.Tẽtoria aerei coloris et carbaſini.

בְּרֵשׁ Venter.Ieremię.li.Repleuit uentrẽ ſuum teneritudine mea.

בָּרַת Pepigit. fixit.firmauit.tulit leges.percuſſit fœdus. excidit.exterminauit.repulit.Geñ.xv.In illo tempore pepigit dominus fœdus cum Abram dicens.& eiuſdem.xxi.Percuſſerũtq; ambo fœdus. Inde excíſio repulſa ſeu repudiũ.Ieremię.iij.Et dediſſem ei libellũ repudij.& in paſſiuo ponitur Exodi.xxxi.pro eo quod legimus.peribit anima illius de populo ſuo.hebręi habẽt.Excidet̃ uel exterminabitur anima illius.ſimiliter Numeri.xv.et Numeri.xiij.Abſciderunt palmitem cũ vua ſua.&.iiij.Regum.xix.Et ſuccidi ſublimes cedros eius.& Amos.i.Et diſperdã homĩes a facie terrę.ꝓ excidã uel ext̃minabo. Inde nomẽ Amos.ij.Gens perditorꝛ.pro q̃ legendũ eſſet Gẽtes abſciſione dignę.

כֶּשֶׂב Agnellus minor anniculo.per metatheſin ſic dictus.Leuitici tertio.Si agnum obtulerit coram domino.

בָּשַׂת Obleuit. ebetauit. obduxit multa pinguedine. Deuterono.xxxij.Incraſſatus impinguatus dilatatus.quod ultimũ magiſtri hebręorum exponunt obduxiſti et cooperuiſti cor tuum pinguedine quo minus poſſit uerum intelligere. Sic Rabi Salomon uerbum hoc pro operire et obducere accipit.quaſi mutatione ſamech in ſchin.

כָּשַׁל Impegit.nutauit.corruit.lapſum eſt.infirmatũ eſt.Oſeę.xiiij.

quoniã corruisti in iniquitate tua.sic Isaię.xxxi. Et corruet auxiliator. & eiusdem.lix.Impegimus meridiem quasi in tenebris. et infra eodẽ. Quia corruit in platea ueritas.inde nomen p̃s.cv.Et nõ erat in tribubus eorum infirmus.passiuũ uerbi ponitur Zacharię.xij.Et erit qui offenderit in die illa. idest offendetur uel offensus fuerit.Sophonię.i. Et ruinę impiorum erunt.Nahum.iij. Et corruẽt in corporibus suis. Inde dicitur nomen offendiculum iuxta quod aliquis ledit̃ uel in animo uel in corpore.Isaię.lvij.Auferte offendicula de uia populi mei. q̊d gręci schandalon uocãt.& Ezechiel̃.iij.Ponã offendiculũ corã eo.

כַשִׁיל Securis.p̃s.lxxiiij.In securi et ascia deiecerunt eam.

כִשֵׁף Incantauit seu magicauit.uel ueneficiis usus est. Deuterono. xviij.Ne sit maleficus,sub quo nomine latino tres illic species maleficorum in hebraico continentur.Item Exodi.xxij.Maleficos nõ patieris uiuere.q̊d in fœminino genere ponit̃ hebraice scilicet sic. malefica non uiuat.super quo scribũt magistri hebręorum quod potius in fœminino ponat̃ quam masculino.quia plus lamiarũ est quã magicorũ. hoc enim genus maleficij in uetulis et fœminis crebrius inuenitur. In masculino ponitur pluraliter Danielis.ij. Vt conuocarentur arioli et magi et malefici et chaldęi.

כָשֵׁר Conuenit.congruebat.Ecclesi.xi.Nescis quid magis oriatur. pro quid magis conueniat.& Ester.viij.pro eo quod trãslator noster circumlocutus est dicens.Et deprecatio mea non ei uidetur esse contraria.veritas hebraica habet.E conueniens seu congruens res erit coram rege.quasi dicat. et rectum erit seu acceptabile. sic pro eo quod Ecclesiastis.x.legitur.post industriam sequet̃ sapientia.tenet hebraica veritas.Et abundans congruentia est sapientia.nomen inde deriuatũ translatio nostra fortitudinem interpretata est. p̃s.lxviij. Qui educit vinctos in fortitudine.sed hebręi rectius legunt. in congruentiis. sic scribit Rabi Salomon quod congruentissimo ad iter capiendum tempore deus eduxit filios Israel ex ęgypto. nec in ęstu nec in frigore. Et cum nos legimus Prouerbiorum ultimo. Manũ suam misit ad fortia. hebręi exponunt.ad recta et congrua.

כָתַת Contudit. contriuit seu compressit.Leuitici.xxij.Contritis

vel tunsis.uel sectis.et inuenitur per apocopen ultimę literę.Ioelis. iij. Concidite aratra uestra in gladios.quod rectius transtulissent contũdite. sicut Deutero.ix. Et in frusta cõminuens. ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbum sic stat.Et peccatum uestrum quod feceratis scilicet uitulum sustuli et cõbussi ipsum in igne.et contudi ipsum molẽdo omnino quoad extenuabatur usq; in puluerem.simili quo supra modo cõuertit nostra trãslatio.Numeri.xiiij.Concidẽs eos usq; horma. & p̃s.lxxxix.Et concidam a facie ipsius inimicos eius. quod et Hiero. ita transtulit similiter Zacharię.xi.Et concident terram.

כָּתַב Scripsit.Exodi.xxxij.De libro tuo quem scripsisti.& Ieremiæ xxxvi.Tolle uolumen libri et scribes in eo.et Ezechielis.ij. Et erat scriptura ante et retro.pro quo legimus.Et erat scriptus intus et foris.& scriptum erat in eo lamentationes &c̃.et p̃s.lxxxvij. Dominus narrabitur in scripturis populoꝶ.et p̃positione mem literę.ut Exodi.xxxij. pro eo quod nos legimus.Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis. veritas hebraica sic habet.Et scriptura,scriptura dei erat. quod et sine mem inuenitur in eodem significato.ut Ester.iij. summa epistolarum hęc fuit.pro quo uerius legunt.Instructio scripturę.

כֹּתֶל Paries.ut Canticorum secundo.Stat post parietem nostrũ.

כֶּתֶם Auri massa. quod nostra translatio habet aurum optimum. Canticoꝶ.v.Caput eius aurum optimũ.quod hebraice duobus uocabulis describitur.quasi diceret aurum sublimatissimũ seu purissimũ. quod prisci aurum obrizum quasi ophirizum dixere. vnde trãslatio nostra sic habet Iob.xxxi.Et obrizo dixi fiducia mea. quod tamẽ alias improprie colorem uertit.threnoꝶ.iiij. Mutatus est color optimus. vbi Nicolaus de lyra recte docet q; hebraice ponať massa bona. Inde quidam uolunt ducere titulum et dignitatem militarem ipsius Dauid qui dicebať michtam quasi deauratus. sicut nos appellamus equites auratos.ut extat in titulis quinq; psalmoꝶ a.lvi.inclusiue ad.lxi.exclusiue.uel secundum alios Dauid michtam hoc est insignis uel notatus. nam כֶּתֶם etiam notam uel signum significat. et accipiť quandoq; in malum et pro macula exponiť.ut Ieremię.ij.Maculata es in iniquitate tua coram me.idest notata.sicut et apud latinos utrumq; anceps est

& nota & nobilis.

כֻּתֹּן Tunica.camisia.sagulum.id quod greci chiton uocant.Genesis xxxvij.Nudauerunt eum tunica talari & polymita.

כָּתֵף Humerus.scapula.latus.Zacharię.vij.Auerterunt scapulam recedentes.et Numeri vij.Et onera propriis portant humeris.significantur etiam orę uestimentorum circa humeros hoc uocabulo.ut Exodi.xxviij.Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.

כֶּתֶר Corona.diadema.Ester.ij.Et posuit diadema regni in capite eius.et a rotunditate coronę circumductę deriuat de se uerbum quod significat circumdare atque complecti.ut ps.xxij. Tauri pingues obsederunt me.quod Hiero.traduxit.vallauerunt me.hoc est circūdederunt me uel coronauerunt me.et Iudicum.xx.ubi iterum sicut sępe alias dimissis uerbis sola sententia traducta est.ait enim.atque ita factum est vt ex utraque parte ab hostibus cederentur neque erat ulla requies morientium.pro quo hebraica ueritas ita legit uerbum e uerbo. Circum ueniebant seu circūplexi sunt Beniamin et persequuti sunt eum usque ad mãsionem. cōculcauerunt eum usque prope Gabaa ab ortu solis.& Habacuk.i.Quia impius pręualet aduersus iustum. ueritas hebraica sic.Quoniam impius circumuenit iustum. significat etiam aliquando sustinere uel expectare.uel morari.ut Iob.xxxvi.Sustine me paululū.

כָּתַשׁ Tutudit uel contriuit. Prouerbiorum.xxvij. Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas. et inde dens molaris. ut Iudicum.xvi. Aperuit itaque dominus molarem dentem.Inde mola tunsilis quę dicitur pila.ut Sophonię.i.Vlulate habitatores pilę.

Nunc quoniam satis huius uoluminis magnitudo creuit. commodius est in altero libro de cęteris uocabulis deinde exponere.

FINIT LIBER
PRIMVS

Ioannis Reuchlin Phorzensis.ll.doctoris de rudimentis hebraicis ad Dionysium sacerdotem fratrem suum germanum liber secundus.

i N primo uolumine Dionysi frater de literis syllabis et ijs dictionibus quę ab alphabeti signaculis ordine suo undecim incipiunt sedulo dedimus operam ut et breuiter et dilucide scriberemus.verum quod de omnibus uno in libro cōmode dici non poterat.ita nobis placitum est,ut de cęteris uocabulis in hoc secundo uolumine tractari audias.totum igitur et perfectum dictionariū tenebis si ad hunc quoqꝫ librum animum aduerteris.

לֹא יו׳ כירכו בגלים יזוק

n On.ut p̃s.i.uersiculo primo.ubi ter ponitur. et uidetur per conuersionem aut metathesin dici ab אַל ut supra in aleph videre potes.reperit̃ quãdoqꝫ in fine he aspiratio loco aleph.ut Deuteronomij.iij.Qui est in rabath filiorum Ammon.quod uerius legit̃. Nonne hic est in rabath filiorum Ammon.similiter per vau cũ aleph idest utinam.Isaię.xlviij.et per vau sine aleph. Genesis.xvij. Vtinam Ismael uiuat coram te.

לָאַב Aruit.quod in deriuato inuenit̃ Osee.xiij.In terra solitudinis. quod exponunt mgr̃i.In terra sitis.hoc est arida et sitibunda scilicet in deserto.scripsit magister Ionas quod Arabes et Phœnices appellant loca arida & sicca לַאֲבָה

לָאַה Fatigatus est.Geñ.xix.Ita ꝙ ostium inuenire nõ possent.pro fatigati essent ad inueniendã ianuã.significat aũt tota deriuatio lassitudinẽ.infirmitatẽ.difficultatẽ.laborẽ et molestiã.ut Iob.iiij. Forsitã moleste accipies.et Malachię.i.Ecce de labore.et Michee.vi.Aut q̃d molestus fui tibi.quod Hieronymus in cõmentariis interpretat̃. Et quo labore te pressi.sed uerius.Et quo fatigaui te.

לְאַט Paulatim.leniter. sicut exponũt illud.ij.Regũ.xviij.Seruate mihi puerum Absalom scilicet sic. Leniter mihi de puero Absalom. quanquam Ionathas chaldeus nostrę translationi consentiat.

לָאַט Velauit.operuit.abscõdit.ĩuoluit.oculuit.ij.Regũ.xix.Porro

rex operuit caput suum. sunt aliqui putantes arcana quedã magicorum operimenta ab hoc uocabulo dici per defectum aleph. alij a לט ut Exodi. vij. Feceruntq; similiter malefici egyptiorum incãtatiõibus suis.

לאך Misit. sed reperitur cum prepositione mem. ut מלאך nuncius uel missus. Iob. i. Nuncius uenit ad Iob qui diceret. et est idem quod greci angelos nos inde angelus dicius. sic i sophoclis Aiace Tecmessa loquitur. neq; ab angelis uocatus idest nunciis. ut Hagei. i. Et dixit Hageus nuncius domini de nunciis domini. verius nũcius domini in legatione uel nunciatione domini. & iccirco propheta dicitur malach hoc est angelus eo quod dei sit legatus. Numeri. xx. Miseritq; angelũ qui eduxerit nos de egypto. quod rabi Salomon et Dauid kimhi ceteriq; exponunt de propheta scilicet Moyse. sic et superiorem uersiculũ Hagei quidam non indocti exponunt. Inde sic nominant spiritus dei ministri descendentes ad homines et ascendentes ad deũ quasi internuncij. Iudicum. xiij. Angelus domini pariter in flãma altaris ascẽdit.

מלאכה Res. substantia. opulentia seu diuitie. opus. Geñ. ij. Ab omni opere suo quod creauit. & Exodi. xxxvi. ubi nos legimus. Eoq; oblata sufficerent et superabũdarent. hebrei habẽt. Et opulentia erat sufficiens ad omne opus ut fieret illud et superabundans. hoc est secũdum magistros hebreorum. argentum et aurũ et reliqua q obtulerunt. Exodi. xxij. q; non extenderit manum suam in rem proximi sui. significat enim iumenta quoq; ac pecudes. ut Geñ. xxxiij. ubi nos legimus. Et ego sequar paulatĩ uestigia eius sicut uidero paruulos meos posse. pro quo hebrei uerius sic. Et ego minare faciam pedetentim ad uestigium armentum quod ante me est et ad uestigium natorum.

מלאכת Sydus. astrum. & reperitur per defectum aleph catasyncopen. iccirco uarij uarie traducunt. Nam translatio nostra reginam uertit quasi a nomine Melech deriuatum. Ieremie septimo. Vt faciãt placentas regine celi. quod septuaginta traduxerunt milicie celi. quasi de uniuersis syderibus complexim dicatur. Cui etiam assentitur Ionathas chaldeus qui transtulit sic. Vt sacrificent placẽtas stellis celi. rabi Ioseph kimhi dicit stellam magnã in celo sic uocari. ego uero arbitror planetas sic dici per prothesin litere mem. qui alias sine mem ita dicun

tur quasi a gradiendo gressibiles.de quibus Ioseph Castiliẽsis in libro qui inscribitur hortus nucum in tractatu de septem.

לְאֹם Populus.Geñ.xxv.Populusq́ȝ populum superabit.&pluralit̃ eodem.Et duo populi ex uentre tuo diuidentur.

לֵבָב Cor.Iob.xij.Et mihi est cor sicut et uobis. Inde deriuatur uerbum graue quasi latine dicere liceret cordificare. Canticorũ.iiij. Vulnerasti cor meum.pro cordificasti me. quod est cor meũ tibi ligasti. & eius passiuum ponit̃ Iob.xi. Vir uanus in superbia erigit̃. idest Vir inanis cordificabitur.hoc nomẽ pluraliter declinatur et in masculino et in fœminino genere.masculine Nahum.ij.Murmurantes in cordibus suis.fœminine primo Paralippomenon.xxviij.Omnia enim corda scrutatur dominus.Inde cordatus.argutus et solers factus est.

לֵב Cor.per defectum alterins beth literę.et in declinatione fœminina לִבָּה reperit̃.Ezechielis.xvi.In q̃ mundabo cor tuũ dicit dñs.

לָבִיא Leo.Deuteronomij.xxxiij.Quasi leo requieuit.& perdit sępe in fœminino aleph cuius loco succedit he aspiratio pręcedente iod. Ezechielis.xix.Quare mater tua leena.&pluraliter masculine.p̃s.lvij. Animam meam de medio catulorum leonum.&pluraliter fœminine Nahum secundo.Et necauit leenis suis.

לָבַט Verberauit.cecidit.confudit et circumplexus est siue retorsit. Prouerbiorum.x.Stultus labiis uerberabitur. et paulo ante. Stultus cęditur labiis.& Oseę.iiij.Et populus non intelligens uapulabit.

לְבֵנָה Later. Geñ.xi. Habueruntq́ȝ lateres pro saxis.Inde uerbũ graue quasi laterifico.ut eodem loco. Venite faciamus lateres.pro laterificemus lateres.Inde nomen furni in quo lateres pinsunt̃ מַלְבֵּן q̃d nostra trãslatio typũ aut formã qua lateres formant̃ traduxit.ij.Regũ.xij.& traduxit in typo lateꝶ.sic Nahũ.iij.Tene laterẽ. q̃d.lxx.uerterũt.obtine sup laterẽ.sed hebręi dicunt.fortifica fornacẽ laterum.

לָבָן Candidum.album.Exodi.xvi.Quasi semẽ coriandri album.&

Geñ.xxx.In his quę ſpoliata fuerãt cãdor apparuit. pro diſcooperiẽs vel denudãs albũ.Inde candidũ.et albor.et cãdor et ſimilia. Leuitici xiiij.quaſi per totũ.& ſanata albã ſiue rufam habuerit cicatricem. Item Et ecce ſi uerſa eſt in alborem.Inde uerbum dealbo & albeſio &c̃ p̃s. li. Et ſuper niuem dealbabor.

לְבֵנָה Species lapidis ſapphirini ſubalbidi.Exodi.xxiiij.Sub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphirini.pro quo Onkelus chaldaice interpretatur.quaſi opus lapidis precioſi ſeu boni.

לְבָנָה Luna.Iſaię.xxiiij. Et erubeſcet luna et confundetur ſol. quę ab albedine ſic nominatur.

לִבְנֶה Arbor ferens reſinam. uel ſecundum alios populus arbor. Oſeę.iiij.Subtus quercum populum et therebinthum.

לְבוֹנָה Thus id q̊d gręci libanũ nominãt.Leui.xxiiij. Et pones ſuper eos thus lucidiſſimũ.ſignificat etiã omnẽ reſinã ex quibuſlibet arboribus manantem.ſimiliter arborem tędiferam facile uſtibilem.

לַבֵּן Nomẽ ꝓpriũ cuiuſdã ex inimicis Dauid ſecundum quoſdã. de cuius morte ipſe Dauid fieri fecit pſalmũ.ix.Cõfitebor tibi dñe.vbi titulus p̃ figit̃.ad uictoriã ſup̃ morte Laben pſalmus ipſi Dauid. q̊d ſecũdũ Hiero.trãſfert̃.victori ſup̃ mortẽ filij.et iuxta nr̃am trãſlationẽ.In finẽ ꝓ ocultis filij p̃s.Dauid.cuius uaria eſt trãſlatio etiã a doctiſſimis et hebraicę linguę peritiſſimis hoĩbus allata.de q̃ nõ auſim meã ſententiã inſerere.ne cum indoctiſſimo eius linguę ac ĩperitiſſimo q̊dam fra terc͡io replicatore par uitiũ temeritatis incurrã.quas trãſlationes ſi q̄s noſſe cupit.Nicolaũ de lyra et Burgẽſem legat in cõmẽorato ſup̃ pſalmo.ix.p̃terea inuenio rabi Ioſeph filiũ kĩhi ſcripſiſſe in eo noĩe lamed eſſe articulũ.et ben fuiſſe cuiuſdã cãtoris tẽpli ꝓpriũ nomẽ. ſicut in li. Paralip.legit̃.ut ſit ſenſus.ad uictoriã ſup̃ morte ſcilicet golię ipſi cãtori Ben p̃s Dauid.alij putãt cõuerſum eſſe uocabl̃m laban ꝓ nabal. fuit etiã Laban frat̃ Rebeccę uxoris Iſhac.Geñ.xxiiij.Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban.

לְבָנוֹן Mons libanus et ſylua.Iſaię.xxxv. Gloria libani data eſt ei

decor carmeli et saron.

לבש Induit. Ester. vi. Debet indui uestibus regiis. ubi stat quod in duit sibi rex. & ps. xciij. Indutus est dominus fortitudinem. inde uestis et uestimentum et indumentum &c.

לגם Preposito aleph algom. significat genus ligni cuiusdã pciosi. ij. Paralip. ix. Serui Hiram cũ seruis Salomonis attulerũt aurũ de ophir & ligna thina. Inueniť & ĩ qbusdã locis almog. mlti putãt esse coraliũ.

להה Defecit. fessus et fatigatus seu oppressus est. Gen. xlvij. Et op presserat fames ťram maxime egypti et canaã. pro et fatigata est ťra seu fessa scd'm rabi Salomonẽ. & p reduplicationẽ inueniť Prouer. xxvi. Sicut noxius est qui mittit sagittas. pro quo rectius ita. Sicut fatigatur sagittans scintillationes. vbi ponitur hec dictio כמתלהלה

להב Flamma. Iudicũ. xiij. Cũq; ascẽderet flãma. et declinať pluraliť in masculino sic. Isaie. xiij. Facies cõbuste uultus eorũ pro flãmee. repe ritur et in fœminino singulariter sic. Numeri. xxi. Flãma de oppido Sehon. & plr fœminine sic. ps. cv. Ignem cõburentem in terra ipsorũ. Hiero in suo psalterio. ignẽ flãmantẽ. sed hebrei rectius ignẽ flãmarũ.

להב Acies lamine aut splẽdor eius. seu lamina polita et acuta, instar flãme splendentis. Nahũ. iij. Et micãtis gladij. translatio. lxx. hahet. & splendẽtis gladij. significat etiam ferrũ in lancea quasi esset lingula re splendẽs ad modũ pyramidis flãmee. et declinatur tunc in genere fœ minino. ut. i. Regum. xvij. Ipsum autem ferrum haste eius.

להג Dictum seu sermo. nostra translatio habet meditatio. Ecclesia stis ultimo. Frequensq; meditatio carnis afflictio est.

להט Acies gladij. uel secundum rabi Salomonem lamina scilicet polita nitida atq; resplendens. ut Gen. iij. Et flammeũ gladiũ atq; uer satilem. Inde urens uel adustio reflexa seu radiorum collectio tanq; in speculo concauo atq; ustiuo. ut ps. ciiij. Et ministros suos ignẽ urẽ tem pro resplendentẽ uibrantem et scintillantem ceu gladius politus

aduersus solem aut sicut speculũ concauũ reflectens radios qui urũt. vnde inflammare.incendere atq; urere uerbum ab eo deriuatum significat.Malachię ultimo.Et inflammabit eos dies ueniẽs. quod.lxx. traduxerunt et succendet.sicut legitur Deuteronomij.xxxij.Et montium fundamẽta comburet.significat etiam magica ueneficia quę fiũt per consecrationem gladij.quę nr̃a translatio nominat incantationes ęgyptiacas et arcana quędã.Exo.vij.Et fecerũt etiã ipsi per incãtatões ęgyptiacas et arcana quędã.Onkelus chaldaice trãstulit mussitatiões. et dicit rabi Salomon quod eius copia non habeatur alibi in biblia.

לָהַם Nutu allusit.uel obtuse locutus est.Prouerbiorum.xviij.Verba bilinguis quasi simplicia.pro quasi nutu loquentium uel quasi obtuse loquentium.alij exponunt quasi obtundentium. per metathesin literarum laham pro halam.sic enim scribitur Iudicum.v.Percussitq; sisaram quęrẽs in capite.ꝓ q̊ uerius sic.Obtudit sisarã sculpẽs caput eius.

לַהֲקַת Cœtus.turma.cuneus. congregatio.i.Regum.xix.Qui cũ vidisset cuneũ prophetarum.quasi per conuersionẽ dictionis קהלה idest ecclesia uel synagoga.

לוּ Fortasse.utinam.si forte.ne forte.Geñ.xvij.Vtinam Ismael uiuat coram te.& Geñ ultimo.Ne forte memor sit iniurię.

לֹג Est mensura parua.quam translatio nostra nominat sextarium. Leuitici.xiiij.Et olei sextarium duosq; turtures.

לָוָה Mutuauit.commodauit.fœneratus est. Deuteronomij.xxviij. Et fœneraberis gentibus multis et ipse a nullo fœnus accipies.& p̃s. xxxvij.Mutuabitur peccator et non soluet.

לָוָה Adhęsit.comitatus est.iunxit.copulauit.q̊d nr̃a trãslatio exponit scilicet secũ attulit.Eccľ.viij.et hoc solũ secũ afferet de labore suo. et Geñ.xxix.Nũc q̃q; copulabit̃ mihi maritus meus uel iunget̃ mihi. & Isaię.lvi.qui adhęret dn̄o.Inde nomẽ additamentũ.accumulatio.& augmentũ.Prouer.iiij.Dabit capiti tuo augmenta gratiarum.

לִוְיָתָן Draco.leuiathan.p̃s.ciiij.Draco iste quem formasti. & Iob

tertio. Qui parati sunt suscitare leuiathan.

לוז Discessit. nostra trãslatio habet effluxit. Prouerbiorꝝ. iij. Fili mi ne effluant hęc ab oculis tuis. & per iod loco vau scilicet uerbũ graue. Prouerbiorꝝ. iiij. Ne recedant ab oculis tuis. Inde nomen detractio. eodem ca. Et detrahentia labia sint procul a te.

לוז Auellana. quidam putant amygdala sic dici. eo quod Gẽn. xxx. scribit. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis. & ita putat rabi Sadias eo ꝙ in lingua Agarenorum adhuc hodie amygdalus ita nominetur. & translatio Ierosolymitana pro amygdalis luzim exposuit. sed aliis uidetur luz esse corylus quę ꝓfert nuces auellanas. Rabi Salomon scribit quod sit lignum proferens nuces exiguas.

לוח Tabula. Exodi. xxxij. Duas tabulas testimonij lapideas scriptas digito dei. Itẽ eiusdẽ. Pręcide ait tibi duas tablas lapideas ĩstar priorꝝ.

לח Viride. recens. humidum. Ezechielis. xvij. Et siccaui lignum uiride. et Numeri. vi. Vuas recentes siccasq; non comedet. sic Gẽn. xxx. Virgas populeas uirides. q̃d tamen in nũero singłari hebraice ponit̃.

לח Speciositas. reflorescẽtia. uiror atq; uigor. et bonus color faciei. Deuteronomij ultimo. pro eo ꝙ nos legimus. Nec dentes illius moti sunt. uerius hebręi exponunt. Et non fugerat formositas eius. Quod Onkelus chaldaice interpretatur sic. Et nõ alterabatur speciositas decoris uultus eius.

לט Clam. solitarie. abscondite ac cum silentio. Iudicum quarto. Et ingressa abscondite et cũ silentio. fortasse ꝑ defectum aleph in medio.

לוט Inuoluit. operuit. abscondit. primo Regũ uicesimoprimo. Est inuolutus pallio post ephod. & potest inueniri transmigratio vau in aleph et econuerso. sicut uidere licet superius in dictione לאט.

לוט Liquor aromaticus. quem translatio nostra stacten appellat

ſiue guttam.Geñ.xxxvij.Camelos eorum portantes aromata et reſi- nam et ſtacten.aiunt ſtacten eſſe guttam myrrhę.ſed hanc dictionem lot magiſtri hebręorum dicunt eſſe radicē cuiuſdã herbę precioſę.alij glandem.quidam uero caſtaneã.et ita in uocabulis rerum etiã hebręi ſępe uariãt atq; dubitãt. q̊d idē rabi Salomõ de ſe ipſo fatet̃ Geñ.xliij.

לוּל Cochlea.hoc eſt aſcenſus graduum columnam amplexantium in morem cochleę.iij.Regum ſexto. Et per cochleam aſcendebant in medium cenaculi.

לֻלָאוֹת Feneſtellę. noſtra tranſlatio habet anſulę.Exodi.xxvi. Quĩquagenas anſulas cortina habebit in utraq; parte. & addit aleph per epentheſin.

לוּלֵי Si non.niſi.Iſaię.i.Niſi dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen.Inuenitur et per aleph in fine loco iod.Geñ.xliij. Si non inter- ceſſiſſet dilatio.quidam arbitrant̃ duas eſſe dictiones.lu.i.ſi.et le.i.nõ.

לוּן Moratus eſt. pernoctatus eſt.manſit per noctem. quieuit.Geñ. xxxij.Ipſe uero mãſit nocte illa in caſtris.& Numeri.xxij. Manete hic nocte.& Iob.xli.In collo eius morabitur fortitudo.& p̄s.xlix. vbi nos legimus ſcilicet in medio eius pſalmi.Et homo cũ in honore eſſet non intellexit.rectius Hieronymus traduxit.Et homo in honore nõ com- morabitur.& p̄s.xxv.Anima eius in bonis demorabitur.Inde nomē pernoctator.Nehemię ultimo.Quare manetis ex aduerſo muri.& in alia forma.p̄s.xci. In protectione dei cęli cõmorabitur.Inde nomen manſio.pernoctatio.diuerſorium.per prępoſitionē literę mem.Geñ. xliij.Cum ueniſſemus ad diuerſorium.

לוּן Murmurauit. Numeri.xiiij. Vſq;quo multitudo hęc peſſima murmurat contra me.& infra.A uiginti annis et ſupra qui murmura ſtis cõtra me &c̃.& Exodi.xv.Et murmurauit populus contra Moy- ſen.Inde nomen eiuſdem.xvi.Audiui enim murmur ueſtrum contra dominum.& ſcribitur hoc ipſum uerbum ſępe per dagges ad diffe- rentiam ſuperioris.

לוּעַ Deglutiuit.ingurgitauit.abſorpſit.ut in Abdia.Et bibent et ab ſorbebunt.q̃ſi בָּלַע ſic enim Rabi Dauid kimhi exponit in commē

tariis super duodecim.sic Iob.xxxix.Lambunt sanguinem. per prępo sitionē ain literę q̄ qn̄qꝫ etiā inuenit in eius uerbi medio cōgeminari.

לוּץ Nugatus est. illusit. derisit.Prouerbiorꝫ.ix.Si autem illuseris, solus portabis.nam dictio malū ut aliqui habēt non est de textu.Inde derisor.nugator.illusor.ut in eodem.Qui erudit derisorē.et p̄s.i.pro eo quod nos legimus.Et in cathedra pestilentię.rectius Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.In cathedra derisorꝫ. & geminato zade reperitur Oseę.vij.Extendit manum suam cum illusoribus.et Prouerbiorꝫ.iij.Ipse deducet delusores.secundo significat etiam mediarę uerbis et ordinare sermonibus negocium aliquod ut faciunt Prosonetę. Prouerbiorꝫ.xix.Testis iniquus deridet iudiciū.pro disponit.mediat vel ordinat suo sermone iudicium. Inde prosoneta uel mediator seu diuersarꝫ partium interpres.et expositor qui uerba hinc et inde trans portat meliz nominatur.ut Gen̄.xlij.eo ꝙ per interpretem loqueret ad eos ubi scribit rabi Salomō ꝙ is eo nomine uocabatur qui sciebat et hebraicam et ęgyptiacam linguam.et talis erat tunc Manasses. hæc ille.Inde expositio. interpretatio . translatio. Prouerbiorum primo. Animaduertet parabolam et interpretationem.

לוּשׁ Subegit massam farinę aqua imbibitam more pistorum.i.Regum.xxviij.Tollensqꝫ farinam miscuit eam.et Gen̄.xviij.Tria sata similę commisce.

לָז Ille uel iste.Zacharię.ij.Loquere ad puerum istum dicens. Iudicum.vi.Pone supra petram illam.et assumit he aspirationem in fine. Gen̄.xxiiij.Quis est iste homo qui uenit per agrum.accipit etiam paragogen vau literę in fine pro זאת

לָזוּת Peruertit.Prouerbiorꝫ.iiij.Et detrahentia labia sint procul a te.pro eo quod legendū esset.Et peruersitatem labiorꝫ ꝓpelle abs te.

לְחִי Gena.mādibula.maxilla.Michęę.v.In uirga ꝑcutient maxillam iudicis Israel.Iudicum.xv.Inuentamqꝫ maxillam idest mandibulā asini.& threnorum primo.Lachrymę eius in maxillis eius.& Canticorum primo.Pulchrę sunt genę tuę.

לָחַךְ Lambit.linxit.mordicus carpsit.rosit.Nūeri.xxij.Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus cōmorant̃ quomodo solet bos herbas usq; ad radices carpere.ubi pręsens uerbum transtulit de lere atq; usq; ad radices carpere.quod uerbum e uerbo sic sonat.nūc abrodent turba omnes circum nos sicut abrodit bos gramen campi. & p̃s.lxxij.Inimici eius terram lingent.

לָחַם Comedit. Prouerbiorum.xxiij. Ne comedas cum homine inuido.ubi textus habet.ne comedas panem oculi nequam. sed nomē huius uerbi scilicet lehem non tantum panem significat uerum etiam generaliter omnem inescationem.ut.i.Regum.xiiij.Quando Saul interdixerat Lehem.quod nostra translatio quamuis minus bene panē interpretatur.tūc p̃uaricatus est Ionathas qui intinxit in fauū mellis. sic Nehemię.ix.Panē quoq; de cęlo dedisti eis.et constat q̧ est man. vnde patet quomodo exponendum sit illud psalmi.lxxviij.Panem angelorum mādu caūit homo.idest escam.Prouerbiorum.xxiij.Quādo sederis ut comedas cum principe.et non solum panem sed et carnes significat.Sophonię.i.Et corpora eoꝝ sicut stercora. quod uerius.lxx. interpretes transtulerunt ita.Et carnes eorum sicut stercus boum. Exponūt quoq; uersiculum Iob.xx·Pluet super illum bellum suum.hoc modo. pluet super illum in carne sua.Item significat oblationē.ut Leuitici.xxi. Vescetur tamen panibus qui offerūtur in sanctuario. quod hebręi et chaldęi interpretantur sic.Oblationem dei sui de sanctis sanctorum et de sanctis comedet.quod Onkelus transtulit corban idest oblatio.sic generaliter omne quo uescimur significat idem uocabulū. Leuitici.xxij.Aletur cibis patris sui.& est genus ad omne nutrimentum.ut scribit rabi Ioseph kimhi in Ieremiā super illud eiusdem.xi.ca. Mittamus lignum in panem eius.

מִלְחָמָה Bellū. eo q̧ sit comestio & ahsumptio gladij ex utraq; parte pugnantium.Exodi.xvij.Et bellum dei erit contra Amalech.& eiusdem.xv.Dominus uir pugnator pro uir pugnę. idest secundum Rabi Salomonē author pugnę.uel ut Onkelus chaldęus sentit. Adonai dominus seu magister uictorię pręlij.Inde uerbum quod sequit̃.

לָחַם Pugnauit.psalmo.xxxv.Expugna impugnantes me. & nomi

naliter siue participialiter.psalmo.lvi.Tota die impugnans tribulauit me.&pluraliter in eodem loco.multi bellantes aduersum me. & assumit nun literam in principio.et idem quoque significat Iudicum.xi.Pugnabant filij Ammon contra Israel quibus acriter instantibus.

לָחַץ Afflixit. oppressit.Iudicum.iiij.Et per.xx.annos uehemēter oppresserat eos.Exodi.xxij. Neque affliges eum.

לָחַשׁ Susurrauit.p̄s.xli.Aduersum me susurrabant omnes inimici mei.sic Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate uerbum e verbo.Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me. & ex tali susurro et murmure nominati sunt incantatores.p̄s.lviij. Quę nō audit uocem incantantium.Hieronymus interpretatur uocem murmurantium.unde Nehemię.iij.sellum dictus est filius Ha lohas idest cuiusdam sapientis philosophi incantatoris et exorcistę qui sciuit arcanas imprecationes et orationes ocultas ut. Vnde etiā tales orationes secretę nominant lahas.Isaię.xxvi. In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis. idest in tribulatione conuertunt se ad secretam orationem.

לְחָשִׁים Inaures ornamentorum genus unum ex mundo muliebri quod ponitur Isaię.iij.Inaures et annulos. dictum a carminibus quæ solent aures afficere.

לְטָאָה Animal de immundis et prohibitis.quod a quibusdā dicit stellio.ab aliis lacerta.ab aliis limaca.Leuiti.xi.Stellio lacerta et talpa. rabi Salomon dicit quod sit lacerta.et in hoc concordant Neoterici.

לָטַשׁ Poliuit.purgauit metallum.exacuit.i. Regū.xiij. Vt acueret vnusquisque uomerem suum.Inde nostra translatio malleatorem nominauit.Gen̄.iiij.Zilla quoque genuit Thubalcain qui fuit malleator.

לַיִל Nox.Isaię.xvi.Pone quasi noctem umbram tuam.& in fine accipit he aspirationē Ester sexto. Noctem illam duxit rex insomnem. & pluraliter declinatur in fœminino genere. ut Canticorum tertio. In lectulo meo per noctes quęsiui.

לִילִית Dęmoniū syluestre habitās ī desertis locis.& a Symmacho

transfertur lamia.ab aliis furia.Isaię.xxxiiij.Ibi cubauit lamia.super q̃ scripsit rabi Dauid kimhi q̄ sit animal ululans in deserto et p̃sertim de nocte.unde ei nomen est inditum.uel est auis quę de nocte uolat.

ליש Leo magnus. Isaię.xxx. Leęna et leo ex eis uipera. & ab aliis vertitur catulus leonum.

לכד Cœpit.ij.Regũ.v. Cœpit aũt Dauid arcẽ sion.et Habacuk.i. Et capiet eam.& Isaię.xxiiij. Tenebit laqueo.rectius sic. capiet a laq̃o.

למג Prępostito aleph.lignũ quoddã preciosum significat.q̃d qñq; reperitur almog quandoq; algom.ut.ij. Paralippomenõ .ix.Aurum de ophir et ligna thina.

למד Exercitauit .docuit. p̃s.cxix.Doce me iustificationes tuas.& Deute.xi.Docete filios uestros.Ecclesiastis.xij.Docuit pplm. Deute. iiij.Scitis q̃d docuerim uos. et in eodẽ.quę ego doceo te.Inde doctus passiuũ.quod nostra translatio uertit discipulus.Isaię.viij. Signa legẽ in discipulis meis quę et thalmid uocatur.i. Paralip.xxv. Tam maior quam minor doctus pariter et indoctus. sed uerius sic. Pręceptor & discipulus.Inde doctrina thalmud.

מלמד Virga longa bubulci quę in summitate eius gerit aculeũ infixum quo punguntur boues ut recta incedant.fortassis a superiori verbo deriuatum.quod ponit̃ Iudicum.iij.sed translatio nostra uertit vomerem.qui percussit de philistim sescentos uiros uomere. ubi legi deberet.Stimulo bouis.teste Nicolao de lyra.

לעב Subsannauit.irrisit.ij.Paralippomenon.xxxvi. At illi subsannabant nuncios dei.

לעג Subsannauit.derisit.Isaię.xxxvij.Despexit et subsannauit te uirgo filia sion.& p̃s.ij.Et dñs subsannabit eos.Inde nomẽ.p̃s.xliiij. Subsannationẽ et derisum ijs q sunt in circuitu nr̃o. Inde uenit balbutire

et blesum esse.Isaię.xxxij.& lingua balborꝝ uelocit̃ loquet̃. catametathesin ut infra ĩ litera ain ante lamed.et Isaię.xxviij.secundũ.lxx.interpretes propter irrisionem labiorum.quod nostra translatio legit sic. In loquela enim labij.quasi diceret.In balbutiẽte labio et subsannãte: vt secundo Paralippomenõ.xxx.Illis irridentibus et subsannantibus.

לעז Barbarus.et dicitur secundum Iudęos sic omnis qui non lingua sancta idest lingua hebraica loquitur.psalmo centesimodecimoquarto.De populo barbaro. super quo scribit rabi Salomon quod facilis est cõmutatõ de lamed in nun &econuerso.dicitur aũt homo grossus robustus et imprudens noez.ut supra in iod litera patuit.

לעט Fudit.Genesis vicesimoquinto.Da mihi de coctione hac rufa quia opido lassus sum.quod rabi Salomon exponit ita scilicet.Et dixit Esau ad Iacob aperiam os meum & tu funde obsecro hunc cibum in illud.rabi Dauid kimhi ĩterpretatur.Fac me comedere obsecro.Nrã translatio sensum e sensu uertit.

לען Apposito he aspiratione psile in fine significat absinthium.Ieremię nono.Ecce ego cibabo populum istum absinthio.& Threnorum tertio.Inebriauit me absinthio.item in eodem.Absinthij et fellis.

לפד Lampas.Isaię sexagesimosecundo. Vt lampas accendatur.alij dicunt esse tedam aut titionem accensum aut quamlibet eiusmodi inustionem. sicut Onkelus chaldaice traduxit Exodi.xx. Cũctus autẽ populus uidebat uoces et lampades.

לפת Complexus uel amplexatus est.comprehendit.Iudicum decimosexto.Et apprehendens ambas columnas.rabi Dauid kimhi hoc verbum exponit in commẽtariis super quatuor pro inclinauit deflexit et euertit.& in passiuo ponitur Ruth tertio.Expauit homo et conturbatus est.pro quo legunt hebręi. Expauit et inclinatus est.alij legunt et amplexatus est passiue.

לְצַר Prępoſito mem litera ſignificat prępoſitum domus.magiſtrū curię.cellarium quem priſci latinorum nominabant promum et condum.Danielis primo.Et dixit Daniel ad Malaſſar.

לָקַק Lambit.linxit.tertio Regum viceſimoprimo.In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth lambent q̊cꝫ ſanguinē tuū.

לָקַח Sumpſit. accepit.tulit. Geneſis viceſimo.Propter mulierem quam tuliſti.& eiuſdem viceſimoſeptimo.Primogenita mea ante tulit et nunc ſecundo ſurripuit benedictionem meam. Inuenitur etiam per defectum primę literę.Geneſis viceſimoſecūdo.Tolle filium tuū. & eiuſdem decimoquinto.Sume inquit mihi uaccam triennem. alias eſt uerbum perfectum trium literarum.ut Geneſis quinto.Quia tulit eum deus.licet in cōiugando per ethan perdat lamed principale, pro quo ipſum quſ aſſumit punctum dagges.ut in arte grammatica pręcipit. Inde nomina et participia Geneſis.ij.Quoniā de uiro ſumpta eſt.

מֶלְקָחַיִם Forceps. Iſaię ſexto. Quem forcipe tulerat de altari.& ſcribitur pluraliter quia ex duobus conſtat.accipitur et pro emunctoriis lucernarum.Exodi viceſimoquinto.Emunctoria quoqꝫ.

מַלְקוֹחַ Pręda pręſertim in pecudibus et iumentis.Numeri.xxxi. Prędam & uniuerſa quę cœperant ex hominibus quam iumētis.tria enim illic ponuntur uocabula prędam ſignificantia.primū captiuitatē hominum. ſecundum abactionem iumentorū.tertiū prędā utenſiliū.

מַלְקֹחַ Faux.pſalmo .xij.Lingua mea adheſit faucibus meis.

מִקָּחַת Merx. uenūdatio.uenale. Nehemię decimo. Qui important uenalia et omnia ad uſum.

מִקַּח Cupido.auaricia ſecundo Paralip.xix.Nec cupido munerū.

לֶקַח Doctrina. pręceptum. lex.Iſaię.xxix.Et muſſitatores diſcent legem.pro quo.lxx.īterpretati ſunt obedientiā. & Ionathas chaldęus pceptū ſeu doctrinā.ſic Deu.xxxij.Cōcreſcat ut pluuia doctrina mea.

לקט Collegit.Exodi.xvi.In die autem ſexta collegerunt cibos du/
plices.& plures eius uerbi figuras in eodem capitulo inuenies.

ילקוט Pera paſtoralis.uel ſaccus quo res colliguntur.primo Re/
gum.xvij.Et miſit eos in peram paſtoralem.

לקש Pluuia ſecũda uel imber ſerotinus.ut Amos.vij.In principio
germinantium ſerotini imbris. & ecce ſerotinus poſt tonſionẽ regis.
& accipit in principio mem literam. Deuteronomij.xi. Dabit pluuiã
terrę ueſtrę temporaneam et ſerotinam.

לשד Subactum et quaſi panificatum ſi licet ita loqui.Numeri.xi.
Saporis quaſi panis oleati. ſed magiſtri hebręorum exponunt idem
vocabulum pro humido atq; recenti.

לשך Taberna.cœnaculũ.triclinium.i.Regũ.ix.Introduxit eos in
triclinium.& Nehemię.x.Ad gazophylacium domus dei noſtri.

לשם Lapis precioſus. qui poniť in tertio uerſu rationalis iudicij.
cum noſtra tranſlatio liguriũ appellat.Exodi.xxviij.In tertio ligurius
achates et amethyſtus.alij ſcribunt eſſe topazion. chaldęi eum lapidẽ
cancere uocant.quem alij lydium nominant.

לשון Lingua.p̃s.xij.Et linguã magniloquã.ſignificat etiã loquelã.
Geñ.x.Vnuſquiſq; ſecundũ linguam ſuam. ſignificat etiam radiũ ſeu
baculum geometrę uel lineam agrimenſorũ.uel etiam lapidem termi
nalem qui limitaris dicitur.q; ſit ad ſimilitudinem linguę. Ioſue.xv.A
lingua eius quę reſpicit meridiem.item a lingua maris.et apud mgr̃os
hebręorum ſignificat expoſitionem.ſicut apud gręcos gloſſemata. &
apud nos gloſſæ generis fœminini pluraliter Zacharię.viij.Ex omni
bus linguis gentium.

לתח Prępoſito mem et addito he in fine ſignificat ueſtem ſeu ue/
ſtimentum. quarto Regum decimo. Dixitq; ijs qui pręerãt ſuper ue
ſtes.Scribit autem rabi Dauid kimhi in libro de radicibus q̃d ſcriniũ

ueſtiarium quo ueſtes reconduntur ſignificet. quod mihi plus placet.

לֶתֶךְ Dimidia menſura. ut Oſeę tertio. Et dimidio coro ordei.

לְתַע Prępoſito mem et aſpiratione in fine addita ſignificat maxil-lam ſeu molam dentium. ut pſalmo quinquageſimooctauo. Molas leonum confringet dominus.

מאד

lmis. ualde. Genesis primo. Et erant ualde bona. & psalmo
n cxix. Non me derelinquas usquequaque. quod rectius Hiero
mus sic. Ne derelinquas me usque nimis. & Genesis decimo
quinto. Merces tua multa nimis. & Iosue primo. Esto robustus ualde. hoc est ualide. unde pro ualiditate. fortitudine. et robore. atque potestate. facultate. substantia accipitur. Deuteronomij sexto. Et ex tota fortitudine tua. quod exponunt magistri hebreorum. Multum et cum omnibus uiribus.

מאה Centum. secundo Paralippomenon tricesimosexto. Et condemnauit terram centum talentis argenti. Inde mutatione he finalis in thau significatur aduerbium numeri centies. Ecclesiastis octauo. Peccator ex eo quod centies facit malum. glosa hebraica idest centum diebus uel centum annis.

מאם Ne quicquam. uel parum. et uix aliquid. uel quantulumcunque. Numeri. xxij. Nunquid loqui potero aliquid nisi quod deus posuerit in ore meo. Deuteronomij. xiij. Et non adherebit de illo anathemate quicquam in manu tua. accipit enim sepe he aspirationem in fine. sed et sine illa inuenitur. ut Iob. xxxi. Et si in manibus meis adhesit macula. quod aliqui putant interpretandum esse quantulumcunque. sed illud monosyllabum est, hoc autem dissyllabum. ut infra patebit.

מאן Renuit. noluit. Numeri. xxij. Noluit Balaam uenire nobiscum. Inde nomen nolens. Exodi decimo. Sin autem resistis et non uis dimittere eum. que quidem perifrasis hebraice sic legitur. Quoniam si nolens tu dimittere populum meum. & subintelligitur uerbum substantiuum crebro more hebreorum.

מאס Reprobauit. spreuit. despexit. odiuit. reiecit. abhorruit. psalmus. liij Quoniam deus spreuit eos. et Isaie. xxx. pro eo quod reprobastis uerbum. & Osee. iiij. Quia tu scientiam repulisti repellam te. idest spreuisti.

מאר Pupugit uel punxit. Leuitici. xiij. Infecta lepra reputabit. pro quo hebrei legunt. pungens lepra est. teste rabi Salomone. uel secundum Nicolaum de lyra corrosiua. capitur etiam pro defectuoso et execrabili.

מֶגֶר Delicatum.dulce.secundum rabi Salomonē Deutero.xxxiij. In benedictione Ioseph ubi hęc dictio sępe ponitur et ꝓ pomis ac frugibus secundum nostram translationem uulgariam interpretatur. sic enim legimus de pomis cęli.item de pomis fructuū solis et de pomis collium ęternorum et de frugibus terrę.pro quo ubiq; legunt hebręi de dulcedine seu de delicatis siue deliciis.et Canticorum.iiij. Cum pomorum fructibus.quod rectius hebręi sic.Cum fructibus dulcibus ac delicatis.quod chaldęi magdenin appellant.unde seruat eandē literā nun in fœminino plurali.ut Geñ.xxiiij.Fratribus quoq; eius et matri dona obtulit.ꝓ quo hebręi sic.Delicata obtulit.idest fructus de terra Israel dulces.sic enim rabi Salomō fœmininū per masculinū exponit.

מַגָּל Falx.Ioelis ultimo.Mittite falcem quoniam maturauit messis. & Ieremię.l.Et tenentem falcem in tempore messis.

מִגֵּן Clausit.protexit.Geñ.xiiij.Quo protegēte hostes in manibus tuis sunt.hebręi sic.Qui clausit hostes tuos in manibus tuis.alij sic.qui ligauit aut corripuit.cui uidetur translatio chaldaica consentire. Inde protectio uel scutum.ut eiusdem decimoquinto.Ego protector tuus. & Deuteronomij.xxxiij.Scutum auxilij tui.et Prouerbiorum.iiij.Corona inclyta proteget te.& Oseę.xi.Protegam te Israel.

מִגַּר Detraxit.deiecit.collisit.psalmo octogesimonono. Et sedem eius in terra collisisti.quod Hieronymus de hebraica ueritate sic uertit.Et thronum eius in terra detraxisti.

מַד Vestis seu tunica linea quā nos camisiam dicimus.Leuitici.vi. Vestietur tunica sacerdos. & ps̄.cix. Et induit maledictionē sicut uestimentum.& pluraliter declinatur tam masculine quam fœminine.

מָדַד Mensus est. Isaiæ.xl.Quis mensus est pugillo aquas. & Numeri.xxxv.Quæ a muris ciuitatū forinsecus.ubi concisus est uerborꝝ textus.sic enim hebraica litera sonat.Et mēsurabitis extra ciuitatē angulum orientalem duo milia cubitorum. & Oseę.i.Sicut arena maris

quę ſine menſura eſt.pro quo hebręi ſic.Quę non menſurabitur.

מִדָּה Modus et menſura.Zacharię ſecundo.Et ecce funiculus mẽ/ ſurę.quod ſeptuaginta uerterunt geometrę. Inde dicitur de homini/ bus procerę ſtaturę.Numeri.xiij.Populus quem aſpeximus procerę ſtaturę eſt.pro quo ueritas habet. Et omnis populus quem uidimus in ea homines menſurarum ſunt ſupple magnarum.ſic de rebus inani matis.ut Ieremię.xxij.ędificabo mihi domum latam. pro quo ueritas habet.ędificabo mihi domum menſurarum ſupple magnarum. trans ferunt etiam ſpacium.ut cernere liceat omnem dimenſionem hoc uo cabulo nominari.Ioſue.iij.Spacium cubitorum duum milium.

מְדִין Prouincia. urbs. ſemita recta. contentio.Eſter primo. Super centum uigintiſeptem prouincias.& Iudicum.v.ubi nos legimus.& ſe detis ſupra in iudicio.hebręi exponunt. Et ſedetis ſupra locum ſic no/ minatũ.aiunt enim proprium eſſe nomẽ loci uel ſemitę aut uię. ſimile in Ioſue libro legitur.reliqua uide in daleth litera.

מַדּוּעַ Cur.an.quare.quid.Gẽ.xxvi. Quid ueniſtis ad me homi/ nem quem odiſtis.& Iſaię.v.an ꝙ expectaui ut faceret uuas. Numeri xvi.Cur eleuamini ſuper populum domini. multi putant dictionem eſſe compoſitam.

מָה Quid.Eſter.v. Quid petis ut detur tibi et pro qua repoſtulas. Exodi.iij.Quod eſt nomen eius quid dicam. & ſignificat quando. ut p̃s.lxxix. Vſqꝫ quo domine iraſceris in finem.& cum lamed in princi/ pio ſignificat propter.ut Exodi.v.ubi nos habemus.quare miſiſti me. legunt hebręi.propter quid miſiſti me.& accipit etiam ſchin in princi pio.ut Canticorum.i.Ne uagari incipiam poſt greges ſodalium.loco propter quid.ſignificat etiam quam uel quantum.ut p̃s.xxxi. Quam magna multitudo dulcedinis tuę.& p̃s.cxxxiij. Ecce quam bonum & quã iocũdũ.de hoc uide q̃d latius ſcripſit doctiſſ. magiſter Paulus epi ſcopus burgenſis in additione.ij.ca.xxxviij. Iſaię prophetę.et pręponi tur ei caph.et tunc ſignificat quãtitatem.ut Gẽ.xlvij.Quot ſunt dies annorum uite tuę.ſignificat etiam quotiens.Iob.xxi. Quotiens lucer/ na impiorum extinguetur.

מְחְמֵהַּ Neglexit. posthabuit. tardauit. distulit. p̃s.cxix.Paratus sum et non sum turbatus.quod rectius in suo psalterio Hieronymus Festinaui et non neglexi.& Isaię.xxix.Obstupescite et admiramini scilicet ꝑ tarditate stuporẽ traduxit.& Genesis.xliij.Si nõ intercessisset dilatio.rectius sic.nisi tardauissemus.

מָהַל Permiscuit.Isaię.i.Vinum tuum mixtum est aqua.

מָהַר Festinauit.accelerauit.Geñ.xviij. Qui festinauit et coxit illũ. & p̃s.xvi.Postea accelerauerunt. eius passiuum Habacuk.i. Gentem amaram et uelocem.& Isaię.viij. Velociter spolia.cito prędare. & p̃s. xlv.Calamus scribę uelociter scribentis. quę nominaliter proferunt. Sed aduerbia fiunt per paragogẽ he finalis.ut Isaię.v.Et ecce festinus velociter ueniet.

מֹהַר Dos et donatio.paraferna.Geñ.xxxiiij.Augete dotem et munera postulate.& Exodi.xxij.Dotabit eam.item. Iuxta modum dotis quam uirgines accipere consueuerunt.

נִמְהָר Stultus.quasi qui omnia pręcipitat. Isaię.xxxij.Et cor stultorum intelliget scientiam.

מוֹג Defluxit. tabuit. liquuit. commotum est. Amos ultimo.Qui tãgit terram et tabescit.sic paulo inferius pro eo quod nos habemus. Et omẽs colles culti erunt.hebręi interpretant̃ liquescent seu defluẽt, scilicet abundantia lactis.sicut Ioel loquitur ca.iij. Colles fluent lacte.

מוֹחַ Medulla.Iob.xxi.Et medullis ossa illius irrigantur. & p̃s.lxvi. Holocausta medullata offeram tibi.

מוֹט Commotus est.lapsus.nutans.cadens.Prouerbiorum.xxv.Iustus cadens coram impio.& Leuitici.xxv. ubi legimus. Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu.hebręi habent sic. Et cum depauperatus fuerit frat̃ tuus et ceciderit nutauerit seu deflexa fuerit manus eius tecum.& Deutero.xxxij.Vt labatur pes eorum.& p̃s.xciiij.Si dicebam motus est pes meus.& p̃s.lxvi.Et non dedit in commotionem pedes meos.et p̃s.cxl.Cadent super eos carbones.

מוט Palus.pertica.uectis.hasta.uel baculus quo res suspensę uehũtur baiulantur aut loco mouentur.Numeri.xiij. Quem portauerunt in uecte duo uiri.et Numeri.iiij.Et inducent uectes.

מוטה Iugum iumentorum.translatio nostra habet cathenam.Ieremię.xxviij.Et tulit Ananias propheta cathenam de collo Ieremiæ prophetę et confregit illud. quod relatiuum hebręorum magistri ut congrua sit locutio ad iugum referunt.nã et motah apud eos est generis fœminini. & secundum idoneos eorum authores significat phalangam lignum longum quod transfigit iugum quo boues subdunt͠. q̊d quia est aliquando bifurcatum.ideo a.lxx.interpretatur furca in loco Ieremię ubi supra.

מוך Depauperatus.oppressus et attenuatus est.Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus.item si paupertate compulsus.cęterum pręceptor meus dixit hoc nomine bombicem significari.

מול Concidit.circumcidit. Deuteronomij.xxx. Circumcidet dñs deus tuus cor tuum.& Deutero.x.Circumcidite igit͠ pręputiũ cordis vestri.Inde secundũ grammaticã deriuata et inflexa sicut est uerbum graue quod per iod loco vau scribit͠.ut p̃s.cxviij.ubi nos legimus. Et in nomine domini quia ultus sum in eos.hebręi habent.quia excidam abscindam concidam eos. & ꝑ paragogen duplicat͠ lamed.ut p̃s.xc. Vespere decidat et arescat.pro excidet͠.Hiero.uertit conteretur.sic in alia forma.

מול Contra.exaduersum.ante.pro.Exodi.xviij.ꝓ eo quod nostra translatio habet.Esto tu populo in his quę ad deũ pertinẽt. hebraica ueritas legit.Esto tu populo ante deum uel coram seu exaduersum. & Deutero.i.Contra mare rubrum.significat etiam quandoq; situm loci.ut.ij.Regum.v.Et uenies ad eos ex aduerso piroꝝ.& Numeri.viij. Contra eam partem quam candelabrum respicit. scribit͠ etiam aliqñ per aleph post vau in eadem significatione loci quasi eregione. ut Nehemię .xij. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso idest eregione.

מום Sordes.macula. Leuitici.xxi. Qui habuerit maculã de semine Aaron.& Deuteronomij.xxxij. Et non filij eius in sordibus.Inuenit͠

secundum aliquos hebręorũ grãmaticos quandoq; cataparemptosin per insertionem aleph literę nihilominus monosyllabũ. ut Iob.xxxi. Si in manibus meis adhęsit macula.quod aliqui transferunt quantulumcumq; uel ne minimum quidem.ut superius inuenitur.

מִין Pręposito thau et accepta terminatione fœminina significat similitudinem.imaginem.effigiem rerum tam corporalium quam incorporalium.Exodi.xx.Neq; omnem similitudinẽ quę est in cęlo desup et quę in terra deorsum.

מֹץ Palea seu illud minimum quod est in spicis.ut sunt quisquilię. vnde a nostris sępe puluis transfert̃. ut Oseę.xiij. Sicut puluis turbine raptus. & p̃s.i. Sicut puluis quem proiicit uentus.& Sophonię.ij. Quasi puluerem transeuntem diem.translatio etiam nostra fauillam uertit.Iob.xxi.Et sicut fauilla quam turbo dispergit.

מֹר Myrrha.Canticorũ.i.Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi.

מוּשׁ Desiit.recessit.fecit recedere idest mouit.abstulit.Zacharię iij.Et auferam iniquitatẽ terrę illius.pro quo.lxx.contrectabo transtulerunt.& Nũeri.xiiij.Non recesserũt de castris.& Exodi.xiij.Nunq; defuit columna.est autem quandoq; actiuũ quandoq; neutrum sane illud quod habetur p̃s.cxv.Manus habent et non palpabunt.a sequẽti quodam primitiuo deducitur.

מוּת Mortuus est catasyncopen.i. Regum.xvij. Videntes autem philistim q; mortuus esset.& Geñ.xxv.Mortuus est in senectute bona.& Ezechielis.xxviij. Et morieris in interitu occisorum. quod.lxx. sic.Et morieris morte vulneratorum.ubi pręponitur mem cataprothesin.et id quod sequitur uerterũt.lxx.melius quam nos.Mortibus incircumcisorũ morieris.& ponitur hoc uerbis Isaię.vi.In anno quo mortuus est rex Ozias.& Genesis quadragesimoseptimo. Cur ergo morimur.Inde transitiuum graue secundo Regum primo. Ego interfeci Christum domini.et Ieremię vicesimo . Quia non me interfecit a vulua idest mortificauit.

מָזַג Miscuit.pincernauit. in pocula fudit. Canticorum septimo. Nunquam indigens poculis.

מָזֶה Aduſtio famis.ſecundum alios phreneſis. ſecundum alios tu/berculis uel apoſtema. Deuteronomij.xxxij. Conſumentur fame & deuorabunt eos aues.

מְזַח Obfirmatio.obligatio.zona.cingulum.Iſaię.xxiij.Non eſt cingulum ultra tibi.& p̃s.cix.Et zona qua ſemper pręcingitur.

מַמְזֵר Pręposito mem ut mamſer ſecundum rabi Iona.et ſignificat ſpurium. Deuteronomij .xxiij. Non ingredietur mamſer hoc eſt de ſcorto natus eccleſiam.quod aliqui latini errantes per n pronunciant. quidam autem deriuant ipſum a zar. de quo ſupra. dicentes duo m per protheſin addita.

מַזָּרוֹת Lucifer uel ſydus aliud,ſic dictũ Iob.xxxviij.Nunquid producis luciferum in tempore ſuo.et dicitur quaſi mazala cõmutatione lamed in res.

מָחָה Abſtulit.deleuit.Numeri.v.Et delebit ea aquis amariſſimis. & p̃s.li.Et omnes iniquitates meas dele.et Exodi.xvij. Delens delebo memoriam Amalek ſub cęlo.et in paſſiuo.ut p̃s.lxix. Deleantur de libro uiuentium.& Iſaię.xxv. Et auferet dominus deus lachrymam.& Iſaię.xliiij.Deleui ut nubem iniquitates tuas.

מָחָה Vergebat. peruenit. porrectum eſt. Numeri .xxxiiij. Inde peruenient contra orientem ad mare cenereth.

מָחָא Plauſit.percuſſit.& ponitur aleph loco he.ut Iſaię.lv. Om̃ia ligna regiõis plaudẽt manu.et Ezech.xxv. Pro eo q̃d plauſiſti manu.

מְחִי Aries. onager. balliſta. tormentum quo muri percutiuntur. mole iacta ſaxorum.q̃d uocabulũ rabi Iudas et rabi Ionas a ſuperiori uerbo deducũt.Ezech.xxvi.Et arietes temperabit in muros tuos.

מָחַץ Perfodit.uulnerauit.confregit. p̃s.cx.Cõfregit in die irę ſuę reges.q̃d Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate interpretat̃ ꝑcuſſit. ſic Deute.xxxij.Percutiã et ſanabo.alit̃ p̃s.lxviij. Verũtamen deus cõfringet capita inimicoꝝ ſuoꝝ.ſed illud q̃d in eodẽ pſalmo ſequitur ut intinguat̃ pes tuus in ſanguine nõ eſt de hoc ſignificato.quia per metatheſin ponitur a hamuz.de quo ſupra.

מחק Abſcidit.abſtulit.dempſit.amouit.depoſuit.Iudicū.v.Quæ/rens in capite uulneri locum.quod hebraica ueritas ſic legit.Amouit vel dempſit caput eius et perfodit ſcilicet hyſteron proteron.

מחר Cras.ut Exodi.ix.Cras faciet dominus uerbum iſtud.et acci/pit articulum loco prępoſitionis.ut Iudicum.vij.Sanctificamini in craſtinum.ſignificat etiam tempus longe futurum.ut Exodi.xiij. Cumq́ȝ interrogauerit filius tuus cras ideſt olim. recipit in fine thau.ut Nu/meri.xxxiij.Altera die phaſe ideſt de craſtino paſchę.

מחיר Commutatio quod alij precium traduxere. Deuterono/mij.xxiij.Nec precium canis in domo domini. et quarto Regum.xxi. Argenti precium quantum digna eſt.

מטט Nutauit. lapſus eſt. motus eſt. p̄s.xvij. Vt non moueantur veſtigia mea.Hieronymus ſic.ne labantur. et in aliquibus codicibus inuenitur per dagges ſcriptū quod notat ab hoc uerbo per apocopē eſſe dictum.in quibuſdam autem reperitur ſine dagges puncto.et tūc volunt a mot deduci.de quo ſupra ſcripſimus.

מטה Lectus.Geñ.xlviij.Sedit n lectulo.& Canticoꝝ.iij.En lectu lum Salomonis.&pluraliter Eſter.i.Lectuli quoq́ȝ aurei et argentei.

מטה Baculus.uirga.tribus.familia.Exodi.iiij. Virgam quoq́ȝ hāc ſume in manu tua in qua facturus es ſigna.etpluraliter eiuſdem ſepti/mo. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. et Numeri triceſimo ſexto per totum.de tribu in tribum.et ut hęreditas permaneat in fami liis.& Iſaię.x.Et baculus ipſe eſt.

מטיל Baculus. noſtra tranſlatio uertit fiſtulam. Iob.xl.Oſſa eius velut fiſtulę ęris.quod hebręi legunt uelut baculus ferreus.

מטר Pluuia.Deuteronomij.xxxij.Concreſcat ut pluuia doctrina mea.et iungit ſecum aliud uocabulum eiuſdem ſignificationis Zacha rię.x.Dominus faciet niuem et pluuiam imbris. etpluraliter declinat̄ in fœmino. ut Iob. xxxvij. Et hyemis pluuiis et imbri fortitudīs.Inde

verbum actiuum et passiuum Amos.iiij.Et pluui super unam ciuitatē et super alteram ciuitatem non pluui.pars una compluta est.

מִי Quis uel quid.Deuteronomij.xx.Quis est homo. & quęrit substantiam quandoq; propriam quandoq; appellatiuā solius hominis. vnde Manoah quęrens nomen proprium substantię angeli secum loquentis dixit Iudicum.xiij.Quis est nomen tuum.sic enim hebraice legitur.quod nos grāmatice uertimus.quod est nomē tuum. &.i.Regū xxv.Quis est Dauid et quis est filius Isai.de quo rabi Moyses gerundensis Geñ.xxi. Quis dixit ad Abraham.pro quo nos legimus. Quis auditurus crederet Abraham.et in cōmuni locutione cum sequit̃ relatiuum significat is.ea.uel id. sicut cum dicit rabi Moyses ęgyptius in prohemio libri q inscribit̃.dux neutrorum uel monstrator oberrantium uidelicet.ego autem adiuro in eo qui est benedictus omnē eum qui legerit.i.כל מי שיקרא quandoq; non sequit̃ relatiuum,et tunc significat aliquem.ut Iob.v.Et ad aliquem sanctorum conuertere.

מַי Aquę.ut Iosue.iiij.Defecerunt aquę iordanis. ubi etiam eam dictionem geminatam inuenies.sic et maim.

מִין Species.forma.genus.conditio.Geñ.i.Faciens fructū iuxta genus suum.& p̄s.ultimo.ubi nos legimus.Laudate eum in chordis. hebrei habent.laudate eum in multiplici conditione seu multipharíam.

מִיץ Expressor.emunctor.prouocator.emulsor. Prouerbiorꝝ.xxx. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac exprimit butyrū. & qui uehemēter emungit elicit sanguinem.et qui prouocat iras producit discordias.vbi ter ponitur miz. pręceptor meus Iacobus loans exposuit sucum expressum.quasi diceret . Quia sucus expressus lactis producit butyrum et sucus expressus naris producit sanguinem.& sucus expressus irarū ꝓducit rixam.unde מָצַץ suxit. et מִצְרָה humor emulsus seu expressus.

מִיק Interiit. dissolutum est. euanuit. psalmo septuagesimotertio. Cogitauerunt et locuti sunt nequiciam. Hieronymus irriserunt. sed

hebręi.euanefcent feu diffoluentur et loquentur in malum.fic pfalmo xxxviij.Putruerunt et corruptę funt cicatrices meę.hebręi fic. Putrue runt euanuerunt.

מיר Mutauit. Ieremię fecundo.Si mutauit gens deos fuos &c̄.populus uero meus mutauit gloriam fuam in idolum. & Leuitici uicefimofeptimo. Sanctum erit et mutari non poteft. et nomen thmura ideft permutatio.ut eodem quo fupra loco.

מכך Depauperauit.depreffit.humiliauit.pfalmo centefimofexto. Ethumi lati funt in iniquitatibus fuis.Inde nomē. ut Leuitici.xxvij.Si pauper fuerit.& Ecclefiaftis decimo. In pigriciis humiliabitur contignatio.& Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus. Itē percuffio fiue plaga quod a Nacha oriri uidetur.Ifaię primo. Vulnus et liuor & plaga tumens.ut infra patebit in nun litera.

מכר Emit. ut Leuitici.xxv. Quod reliquum eft reddet emptori. Inde precium.et eius uocabuli diuerfas formas inuenies in allegato capitulo.paffiuū eius ponitur Ifaię.l. Ecce enim in iniquitatibus ueftris uenditi eftis.Inde emptor et uenalia.Nehemię.xiij. Et manferunt negociatores et uendentes uniuerfa uenalia foris.

מכרת Habitatio.ut Genefis.xlix.Symeon et leui fratres uafa iniquitatis bellantia.quod Onkelus chaldaice fic.Symeon et leui fratres uiri fortes in terra habitationis eorum operantur fortitudinem.

מלל Loquutus eft.dixit.quo fępe thargum chaldaicum utitur.& hebraice Genefis.xxi.Quis auditurus crederet Abraham. ubi noftra tranflatio fenfum non uerba traduxit. nam hebraice fic. Quis? dixit Abraham.ideft fecundum rabi Salomonem.Quis eft ille quantus & quam magnus qui et fpem affert et complet fperatum. de quo rabi Moyfes gerundenfis fcribit ꝙ hęc dictio מי fecundū fubiectā fentētiam fignificet laudē uel uituperiū.hic aūt laudē,alibi uero ignominiā. vt quis eft Abimelech.&.i.Regum.xxv. Quis eft Dauid et quis eft filius Ieffę.chaldaica aūt trāflatō quā in p̄dicto Gen̄.uerficulo aliquātulum hęc noftra imitatur exponit tali modo. Quis faceret credere qui diceret ad Abraham confirmabitur ꝙ lactabit filios Sara. quafi diceret fecundum gerundenfem.Omnis qui audiet irridebit me quia nō

est aliquis homo cui haberetur tanta fides etiam coram Abraham si adnunciaret sibi hoc miraculum.similiter p̄s.cvi. Quis loquet̃ potentias domini.Inde nomen מִלָּה idest dictio.sermo. uocabulum.p̄s. cxxxix.Et non est sermo in lingua mea.pluraliter declinat̃ etiam termi natione masculina quandoqꝫ per n.ut Iob.xviij. Vsqꝫ ad quem finem verba iactabis.quandoqꝫ per m.ut eiusdẽ.xvi.Consolarer et ego uos sermonibus.grãmatici hebręorum ponunt hanc esse unam partium orationis quam nos partem indeclinabilem uel consignificatiuam di cimus.ut apparebit in arte nostra grammatica.

מְלִילָה Spicę tenerę,uel earum spicarum manipulus.Deuterono mij.xxiij.Franges spicas et manu conteres.

מָלֵא Plenum fecit. repleuit. impleuit. Exodi.xl.Et gloria domini impleuit tabernaculum. et inuenit̃ quandoqꝫ absqꝫ aleph.sed etiam inuenio q̃nqꝫ vau loco aleph.Ezechielis xli. Ad mensuram calami sex cubitorũ spacio . ꝓ quo rectius plenũ uel impletũ calami.ubi quidã hebraici codices tam impressi quã scripti tenent aleph. sed illa magna et castigatissima uolumina tenent vau cum holem loco aleph.

מִלּוֹא Mello nomẽ ꝓpriũ loci uacui in ciuitate Hierosolymitana ꝓpe murum qui nondum erat exædificatus. quem ædificiis repleuit Salomon.iij. Regum.ix. Tunc ędificauit mello. et a superiori uerbo uidetur trahere originem.

מָלַח Saliuit.uel sale condiuit.Leuitici.ij.Quicquid obtuleris sacri ficio sale condias.Inde sal ut eodem loco.

מָלַח Deuastauit.detriuit.corrupit.passiue legitur Isaię.li.quia cęli sicut fumus liquescent.& p̄s.cvij.Terram fructiferã in salsuginẽ. pro quo hebręi legunt terram fructiferam ad deuastationem.

מַלּוּחַ Herba quędam.Iob.xxx.Et mandebant herbas.hebręi sic. Et uellebant seu uellicabant sponte nascentes herbas atqꝫ contempti biles.Dauid kimhi scribit urticam eo nomine uocari.

ממלח Minutim ſparſum. diſcuſſum. in morem pigmentariorū multos acuarios pulueres tritos cōmiſcentium. quod legitur Exodi tricesimo. Mixtum diligenter. thargum chaldaicum Onkeli exponit cōfuſum. rabi Salomō ait minutī intritū pulchre pulchre illud cū illo.

מלח Gubernator remorum. nauta. remex. Ezechielis viceſimoſe ptimo. Omnes naues maris et nautę earum. ſeptuaginta uerterunt re miges. a ſuperiori uocabulo ſecundum rabi Salomonem dictum eo ꝙ cōmiſcent remis aquas atꝗ cōtundūt. ſic Ionę. i. & timuerūt nautę.

מלט Seruauit. liberauit. ſaluauit. Geneſis decimonono. Salua animam tuam. item nec poſſum in monte ſaluari. Item et infra. Parua & ſaluabor in ea. Item feſtina et ſaluare ibi. ſignificat etiam euaſit. Iob primo. Et euaſi ego ſolus.

מלך Regnauit. quarto Regum octauo. Et octo annis regnauit in Ieruſalem. et Ieremię. xxxiij. Et regnabit rex. uide ibi nomē et uerbū. Inde regnum et alia eiuſmodi. primo Regum. xxiiij. Et nūc ſcio ꝙ certiſſime regnaturus ſis et habiturus in manu tua regnum Iſrael. nomē cataprotheſin mem literę. et uerbum per epentheſin vau. reperitur et quandoꝗ ſcriptum per aleph in medio. quare caueas ne tunc credas angelum ſignificari. qui per aleph ſcribitur. ſecundo Regum. xi. Quo tempore ſolēt reges ad bella procedere. eſt enim quoddam ſingulare in biblia ſicut illic inſinuat adnotatio hebraica.

מלך Cōſtituit. cōſuluit. cogitauit. Nehe. v. Cogitauitꝗ cor meū.

מלך Dęmon. moloch. idolum. dominus figurę cęli qui plures habet dignitates apud aſtrologos. Hieronymus putat eſſe luciferum in commētariis Amos ca. v. Et portaſtis tabernaculum moloch ueſtro. Sed rabi Moyſes gerundenſis Leuitici. xx. Si quis dederit de ſemine ſuo idolo moloch. dicit ꝙ non ſit proprium nomen idoli. ſed generaliter omne id cui prçter deum creatorem ſacrificatur perperā et prophane. quod ſacrificium grçce idololatria dicitur. et de hoc longa doctrina utitur in prçfato loco. alij dicunt eſſe aſtrum. alij figuram natiuitatis uel electionis quam ſyderationem magi uocant.

מלץ Dulcorauit.ps.cxix.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.

et Hieronymus.quam dulce gutturi meo eloquiũ tuum.hebręi sic secundum rabi Salomonem.Quam dulcorant̃ uel dulcorata sunt fauci meę eloquia tua.vnde eloquentes et eloquentia &c̃.

מלק Verbum significãs ritum sacerdotalem in sacrificiis uolucrũ

imolandarum. q̊d ipse uno uocabulo latino haud quaquam eloquar. fortasse gręci kinzin diceret̃ ideſt secare.incidere.ac diuidere.sed pręceptor meus homo ex iudęis nõ parũ literatus Iacobus iehielis loans proprietatem exprimere cupiẽs periphrasticos exposuit malak ideſt vngue secuit ceruicem uolucris in sacrificiis,Hieronymus sic.Leuitici primo. Et retorto ad collum capite ac rupto uulneris loco.pro hoc hebraico scilicet vmalak roso ideſt et vngue secabit caput eius.

מן A.de.ab.e.ex.Ezechielis.xxxix. A die illa et deinceps. et Geñ.ij.

Sed fons ascendebat e terra.eiusdem.iij. Nisi quod ex ligno de quo pręceperam tibi ne comederes comedisti.et recipit pręposítionem.ut Ieremię.vij.A sęculo usq; in sęculum. et recipit postpositionẽ.ut Iob xx.Hoc scio a principio ex quo eſt positus homo.sępius etiam profert̃ absq; nun et sola mem litera.ps.cxiij. Ex hoc nunc et usq; in sęculum.

מן Non. sic enim Onkelus chaldęus uertit.Deuteronomij.xxxiij.

vbi et nos legimus.Et qui oderunt eum non consurgant.

מן Plus uel super uel quam.et eſt nota cõparationis. ut Prouerbiorum.xxij.Melius eſt nomen bonum quam diuitię multę. super argentum enim et aurum gratia bona. et sequente consonante deficit nun per apocopen.

מן Quod ab aliis etiam cum iod scribitur ut supra notatur.eſt uas

musicę organicum secundum rabi Salomonem.ut ps. ultimo. Laudate eum in chordis et organo.

מנה Numerauit.ij. Regum.xxiiij. Vade numera Israel et Iudam.

et gerundium eius.ps.xc.Dinumerare dexteram tuam sic notam fac. vbi Hieronymus melius & rectius quam septuaginta interpretes sic in suo psalterio traduxit. Vt numerentur dies nostri sic ostende.

Sed rabi Ionas ſcribit ꝙ ſit nomẽ cum articulo et nõ uerbum. & Iſaię lxv. Numerabo uos in gladio. Inde nomen numerus he conuerſo in iod,et aliquando nun in fine addito. Iſaię eodem. Et libatis ſuper eam. vbi textus habet.et peragitis numero de libamine.ideſt ſacrificatis ſeptem planetis.cui aſtipulatꝛ tranſlatio.lxx.Et impletis dęmoni poculũ. vnde dicunt hebręorum grãmatici ꝙ ſit nomen generale aſtrorũ. & Dauid kimhi in cõmentariis Iſaię ſcribit ꝙ ſit nomẽ ſtellę. ego autem numerum ſic puto ſignificari.ut idololatras pythagorizantes notarit numero ſeruientes.ad quod alludit ſcriptura more ſolito. cum ita ſequitur in textu. Numerabo uos in gladio.

מנה Pondus certum quod a nobis mna uel mina uel libra dicitur. ut.i.Ezrę.ij.Argenti mnas quinqꝫ milia.et Nehemię.vij. Et argenti minas duo milia.

מנה Decreuit.conſtituit.parauit.Danielis.i. Qui conſtituit uobis cibum et potum.& .Iob.vij.Et noctes laborioſas enumeraui mihi. q̊d non recte tranſlatum eſt,ſed ſic uertetur. Et noctes laborẽ parauerũt mihi.& per apocopẽ Ionę.ij.Et pręparauit dominus piſcem grandẽ.

מנה Pars.ſors.porcio.munus.uices.debitũ.conſtitutum.attinẽs. Leuitici.viij.In partem ſuam ſicut pręceperat ei dominus.et.p̃s.lxiij. Pars vulpiũ erũt.ſic enĩ ſingularitꝛ et nõ pluralitꝛ legi debet.et p̃s.xvi. Dominus pars hęreditatis meæ et calicis mei. quod hebraice ſic. Dominus ſors partis meæ.et reperitur aliquando per epentheſin aleph pro uice ac ſorte ſacerdotum. Reperitꝛ etiam per apocopen man q̊d nos manna dicimus. Exodi decimoſexto.Appellauitqꝫ domus Iſrael nomen eius man.Quia neſcientes quo nomine eum de cælo miſſum cibum nominarent.volebant generaliter dicere man quaſi munus ſic Nehemiæ nono.Et manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum.

מנחה Iuncto he finali ſignificat oblationem.ſacrificium.orationem. et placationem . Leuitici ſeptimo.Et omne ſacrificium ſimilæ quod coquitur in clibano.et pſalmo centeſimoquadrageſimoprimo. Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum.et Ezræ nono. Et ego ſedebam triſtis uſqꝫ ad ſacrificium ueſpertinum.

מָנַע Remouit. uitauit seu uitare fecit. priuauit. deposuit. Geñ. xxx. Qui priuauit te fructu uẽtris. & p̃s. lxxxiiij. Nõ priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. sic Numeri. xxiiij. Deus priuauit te honore.

מָנוֹר Lignum teres et oblongum instar mali quo stamen textorũ circumuoluitur. & a Hieronymo dicitur liciatorium. i. Regum. xvij. Hastile autem eius erat quasi liciatorium texentium. & scribi debet ul tima per literam res secundum antiquos et castigatos libros. quãuis in plurimis iuniorum uoluminibus maxime autem impressis per da- leth scriptum reperiam.

מָסַס Dissolutum est. euanuit. fugit. interiit. Isaię. x. pro eo quod nos legimus. & erit terrore profugus. hebręi dicunt. & erit quasi eua- nescẽs et fugitiua. quod etiam Ionathas chaldaice similiter exponit sic. Exodi. xvi. Cumq; incaluisset sol liquefiebat idest euanescebat. Onke lus chaldęus uertit resoluebatur. sic Iosue. vij. Pertimuitq; cor populi. idest dissolutũ est cor populi quasi liquefactum. eiusdem. ij. interpre- tatur. Et elanguit cor nostrum.

מַס Munus personale. collecta indictio super indictum. angaria perangaria. tributum. census. iij. Regum quinto. Et erat indictio tri- ginta milia uirorum. & threnorum primo. Princeps prouinciarum fa cta est sub tributo. & Genesis. xlix. Et erit tributis seruiens. Inde uenit per additionem he literę in fine מִסָּה idest oblatio quę fit superio ri domino propter debitum munus personale. Deuteronomij. xvi. Oblationem spontaneam manus tuę quã offeres iuxta benedictionẽ dei tui. quod nomen nos christiani sacrificio nostro impositũ retinui- mus usq; ad hoc tẽpus. ut a nobis appelleť missa. q̃d a gręcis liturgia. Nota igiť quod missa neq; gręcum neq; latinũ est, sed hebraicũ. sicut etiam pasha neq; gręcũ neq; latinũ extat. sed ab hebręis mutuatũ. ut in sua dictione uidebimus. cui astipulať illud euangelicũ, q̃d Christus de tributo cęsari dando iudicauit. Matthęi. xxij. Date quę sunt cęsaris cęsari. & quę sunt dei deo.

מָסָה Dissoluit. liquefecit. et concordat cum superiori. Iosue. xiiij. Dissoluerunt cor populi. & p̃s. vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo, idest liquefaciam. mollificabo. seu dissoluam.

מָסַךְ Infundendo miſcuit more pincernarum. p̃s.cij. Et poculum meum cum fletu miſcebam. Iſaię.xix. Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum uertiginis. ſic Prouerbiorum.ix. Miſcuit uinū ſuum. & in eodē loco. Bibite uinum quod miſcui. inde nomen per ſex puncta ſcribendum. pſalmo.lxxv. Plenus mixto.

מָסָךְ Velamen. operimentū ſublime coopertorium. ſicut ſolemus in lectulis ſupra caput diſtendere, quod uelum Galli cęlum nomināt. & Hieronymus illud appellauit a tendendo tentorium. Exodi.xxvi. Facies et tentorium in introitu tabernaculi et quincꝫ colūnas tētorij. aliter traduxit Iſaię.xxij. Et reuelabitur operimentū Iudę. alij textus habent. Et reuelauit operimentum Iudę. ſed. lxx. tranſtulerunt. Et reuelabunt portas Iudę. quidā hebręorum uerterūt ſic. Et exulabit dominiū Iudę. uel tranſmigrabit tentorium Iudęę. Rabi Ionas ſecundum huius dictionis ſignificatum exponit etiam illud Ezehielis.xxviij. Omnis lapis precioſus operimentum tuum. quod Ionathas dicit. diſtincte poſitus ſuper ueſtimentum tuū. et inuenit̃ alias ſcribi per ſin loca ſamech.

מָסַר Elegit. allegauit. tradidit. delegauit. Nūeri.xxxi. Dederūtcꝫ millenos de ſingulis tribubus. Onkelus chaldaice. Electi ſunt de militibus mille per tribus. unde per id uerbum dicitur a magiſtris hebręorum ꝙ Moyſes recepit legem de ſinai et delegauit Ioſue. & dicunt̃ allegationes in biblia maſaroth, quas ego annotationes ſoleo appellare. aliter autem ſupradictum uerbum exponunt eodē capitulo Numeri. Et pręuaricari uos fecerunt in dominū ſuper peccato Phogor. quod Onkelus chaldaice ſic traducit. fallendo falſe coram domino.

מָעַד Nutauit. uacillauit. lapſus eſt. p̃s.xviij. Et non ſunt infirmata veſtigia mea. pro quo Hieronymus in ſuo pſalterio. Et non deficient tali mei. cuius inſtar hoc idem traduxit. ij. Regum.xxij. Et non deficiēt tali mei. hebręi ſic. Et non labantur genua mea. & p̃s.xxxvij. Non ſupplantabuntur greſſus eius. pro quo Hiero. nō deficient greſſus eius. vnde nomen adiectiuum Prouer.xxv. Et pes laſſus. i. vacillās. labilis.

מֵעָה Viſcera. venter. inteſtina. Ieremię.iiij. Ventrem meum uentrem meū doleo. & Iſaię.xvi. Super hoc uenter meus ad Moab quaſi

cithara sonabit.& Ionę.ij.Et orauit Ionas ad dominum deum suum de ventre piscis.& dicit̃ pluraliter sicut uiscera. nam significat simul oĩa interiora.ut p̃s.xl.Et legem tuam in medio cordis mei. quia cor est omnium interiorum generale dominium et radix.

מָעַט Minuit.decrescebat.Prouerbiorꝝ.xiij.Substantia festinata diminuet̃.& Exo.xxx.Pauper nil minuet.Inde nomĩa et aduerbia parꝝ paulũ paululũ paulomĩus.p̃s viij.Minuisti eũ paulominus ab angelis.& nominaliter Geñ.xxiiij.Pauxillum aquę mihi ad bibendum prebe.&pluraliter Ecclesiastis.iiij.Iccirco sint sermones tui pauci. inde alterius formationis uerbũ Ezechielis.xxix.Et imminuã eos ne imperent gẽtibus.est et alia forma Ecclesiastis.xij.Molẽtes in minuto numero.

מָעַךְ Concidit.contriuit.conquassauit.confregit. compressit.Leuitici.xxij.Omne animal quod uel cõtritis &c̃. et Ezechielis.xxiij. Ibi subacta sunt ubera earum.quod.lxx.dicunt.Ibi ceciderunt ubera. Hieronymus rectius exponit.Ibi confregerunt ubera earum.

מָעַךְ Fixit.i.Regum.xxvi.Et hastam fixam in terra.

מָעַל Pręuaricatus est.transgressus est.pręteriit.Iosue.xxij.Nonne Achan filius Zare pręteriit mandatũ domini.et paulo superius.Quę est ista transgressio cur reliquistis dominum. & Leuitici.v. Anima si pręuaricãs cerimonias.magister Iacob iehielis loans pręceptor meus exposuit hoc uerbum pro sacrilegium cõmitere uel uiolare fidem.

מְעִיל Tunica siue pallium.Exodi.xxviij. Facies et tunicã superhumeralis totam.et Ezrę.ix.Scidi pallium meum et tunicam.& p̃s.cix.& operiantur sicut diploide.pro quo Hieronymus. Et operiantur quasi uestimento.magistri dicunt uestem esse honestam et insignem.

מַעַן Pręposito lamed significat dictionem propter.propterea.propterea q̃d.iccirco.ideo. Leuitici.xvij.Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel.et Exodi.xvi.Vt temptẽ eũ.idest propterea quod temptem eum.et Isaię.xxxviij.Propter me et propter Dauid seruum meum.

מַעַר Spelunca.recipit paragogen he literę.Geñ.xxiij. Vt det mihi

ſpeluncam duplicem.et.ij.Regū.xxiij.Ad Dauid in ſpeluncã odollã.

מַץ Lis.et aſſumit finalem literam he fœminini generis,et ſignificat quoq; azymum ac non fermentatum.Exodi.xij.Septem diebus azy-ma comedetis.

מָצַץ Suxit .noſtra tranſlatio habet mulxit a mulgendo. Iſaię.lxvi. Vt mulgeatis et deliciis affluatis.ſed rectius ſeptuaginta interpretes ſic.ut poſtq̃ ſuxeritis delectemini.uide ſupra in uocabulo miz.

מָצָא Suffecit.inuenit.Ieremię.xxxi.Inuenit gratiam in deſerto po-pulus.et Prouerbiorum.viij. Qui me inuenerit inuenit uitam.Inde nomen p̃s.xxxij.Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opor-tuno.rectius in ſuo pſalterio Hieronymus. ad tempus inueniens.& eius paſſiuum Iſaię.xiij.Omnis qui inuentus fuerit occidetur.

מָצָד Arx.turris.fortalicium.locus munitus.et altitudo petrarum inexpugnabilis.noſtra tranſlatio habet refugium. p̃s.xxxi. Quoniam fortitudo mea et refugium meum. etpluraliter eodẽ.In domum refu-gij.et.ij.Regum.v.Cœpit autem Dauid arcem zion.

מָצָה Profudit. expreſſit. extorſit. exhauſit.Iudicum.vi.Expreſſo uellere concam rore impleuit.eius paſſiuum.Leuitici.i.Decurrere fa-ciat ſanguinem ad crepidinem altaris.

מֵצַח Frons.Exodi.xxviij. Et erit ſuper thiaram imminens fronti pontificis.et Ezechielis.iij.Et frontem tuã duriorem frontibus eorũ.

מִצְחָה Ocrea.i.Regũ.xvij.Et ocreas ęreas habebat in cruribus.

מֵצַר Anguſtia uel locus ſtrictus unde fugere nequeamus. threno-rum.i.Omnes perſecutores eius apprehenderunt eã inter anguſtias. trãſlatio noſtra uertit pericula.p̃s.cxvi.Et pericula inferni inuenerũt me.ꝑ quo Hiero.ſic.Et munitiones inferni.ſępe mem appoſitiue po-nitur ut primitiuum uideatur zara, quod eſt tribulatio.ut in eodem. Tribulationẽ et dolorẽ inueni. unde illud p̃s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum et exaudiuit me in latitudine dominus.

מקק Perdidit. et perire seu tabescere atq; interire fecit. Item liquit uel liquefiebat. Isaię.xxxiiij. Et tabescet omnis milicia cęlorum idest peribit seu interibit.imo potius abolebitur et destruet. sic Ezechielis iiij.Et contabescat in iniquitatibus suis.& Zacharię. xiiij. Tabescet caro uniuscuiusq; stantis super pedes suos et oculi eius contabescent in foraminibus suis et lingua eorum contabescet in ore eorum.lxx. interpretes uerterunt.Et oculi eorum defluent de foraminibus.

מק Tabes.putredo.fetor.interitus.perditio.Isaię.iij.Pro suaui odore fetor.& nostra translatio quandoq; fauillam uertit. ut eiusdem.v. Sic radix eorum quasi fauilla.quod exponit rabi Dauid kimhi in commentariis super Isaiam quasi putredo uel caries.

מקל Virga.baculus.Ieremię.xlviij.Baculus gloriosus.per zere in fine.Geñ.xxx.Tollens ergo Iacob uirgas populeas. per patha.

מקום Locus. Exodi.xx. In omni loco in q̃ memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicam tibi.quod rectius sic uertitur.In omni loco ubi faciam meminisse nominis mei ueniam ad te.

מר Stilla.Isaię.xl.Ecce gentes quasi stilla situlę.

מרר Exacerbauit.amaricauit.Exodi.i.Atq; ad amaritudinem perducebant uitam eorum.& p̃s.cvij.Quia exacerbauerunt eloquia dei. Inde amarum et alia deriuata.& Isaię.v.Ponentes amarum in dulce et dulce in amarum.et Exodi.xv.Nec poterant bibere de marah eo q; essent amarę.Inuenit autē aspirationē he finalē mutare in aleph.Ruth primo.Sed uocate me mara idest amaram.inde om̃ia acetaria dicunt marorim ut est herba acetosa uel acidula seu lachtuca agrestis. sic enī scribit rabi Salomon Exodi.xij.Et azymos panes cum lachtucis agrestibus.q; omnis herba acerba dicitur maror.inde amaritudo.Iob.xiij. Scribis cōtra me amaritudines.et in alia forma Deu.xxxij. Et botrus amarissimus.et Isaię.xxxviij.Ecce in pace amaritudo mea amarissima. per unicam res literam.

מרירי Spiritus ęstuans.dęmon exacerbationis. furia infernalis q̃ gręce erynnis nuncupat.pro quo nescio quare trāslatio nostra habet Deuterono.xxxij.morsu amarissimo. ubi scribit rabi Salomon q̃d sit

proprium nomen dęmonis.rabi Dauid kimhi exponit eum locum de ęstu intenso qui hominibus inducit mortē.unde poterimus illud Iob iij. lucidius intelligere quam nos legimus. et īuoluatur amaritudine. sic rectius transferendo.& torreant eum diaboli diurni.uult dicere. dęmonium meridianum.hoc est ęstus nimij et calores febriles.

מָרַד Rebellauit.defecit.aduersatus est.quod translatio nostra interpretatur contempsit.Exodi.xxiij.Nec cōtemnendum putes. vnde quidam hebręorum exposuerunt uersiculum Isaię.xxxviij. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę.sic scilicet ad rebellionē aīę meę.uel secundū Ioseph kimhi.Immutationē animę meę.

מָרַד Immutauit.alterauit.Ieremię quadragesimooctauo. Et odor eius non est immutatus.

תַּמְרוּרִים Amaritudines.secundum Hieronymum in commentariis Ieremię.sed Symmachus uertit transmutationes. eiusdem.xxxi. Pone tibi amaritudines.Dauid autē kimhi in opere suo super Oseam prophetam ca.xij.Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis.ꝓ amaritudinibus transfert statuas. cumulos. aceruos siue congeries in modum arę seu altaris.et sunt eleuationes lapidum. Inde illud Danielis.viij.Efferatus est in eum. sic exponūt magistri hebręorum.& eleuatus est super eū.vt sit recta lectio.statue tibi titulos. pone tibi aras siue statuas.alias luctum seu fletum transtulerunt.Ieremię.xxxi.Vox in rama audita est lamentationis luctus et fletus.pro quo.lxx.lamentatio et fletus et luctus.Ionathas chaldaice sic exponit. quod plorat Ieremias propheta.quia magnam stragem et plurimam necem immiserit Nabuzardan de ramatha domui Israel quę fleuit ipsam Ierusalem in amaritudine &c̄.

מְרֵרָה Fel.Iob.xx.Fel aspidum interius.

מְרִיא Pecus pingue. pro quo nos legimus ouem.Isaię.xi. Vitulus et leo et ouis simul morabuntur.et significantur eo uocabulo armēta domi saginata.ut sunt oues et boues pingues.quare translatio nostra legit.iij.Regū.i.Arietibus et uitulis et uniuersis pinguibus.significat etiam exaltationem. sublimitatem.et eleuationem.quod translatio no

ſtra circumloquitur Iob.xxxix.Cum tempus fuerit in altũ alas erigit. ideſt ſublimabitur et uelificabitur.

מֹרַג Traha. tribula.ploſtrum quo excutiunť fruges. Iſaię.xli.Ecce poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum. etpluraliter ſecũdo Regũ xxiiij.Et plauſtrum et iuga boum in uſum lignorum.

מָרַד Defecit. rebellauit.receſſit.Geñ.xiiij.Et tertiodecimo anno receſſerunt ab eo.et.iiij.Regum.xviij.Rebellauit quoq₃ contra regẽ aſſyriorum.et Iob.xxiiij.Ipſi fuerunt rebelles lumini. aliqui hebręoꝶ exponunt.Ipſi fuerunt in deſcenſu luminis,ideſt in tenebris uel obſcuro.ut mem ſit ꝓthesis.Inde nomẽ מֶרֶד deſertio.defectio. rebellio. pręuaricatio.Ioſue.xxij.Si pręuaricationis animo hoc altare cõſtruximus.et ſcribitur ſex punctis.

מְרוּדִים Abiecti. uiles. humiles et egeni. Iſaię.lviij.Et egenos uagoſq₃ induc in domũ tuam.et threnoꝶ.i.Recordata eſt Ieruſalẽ dieꝶ afflictionis ſuę et pręuaricationis.quod rectius diciť et egeſtatis.conſequenter in ca. iij.eiuſdẽ. tranſlatio noſtra uertit tranſgreſſionẽ. recordare pauptatis meę et trãſgreſſionis meę. quaſi a ſuperiore deriuatũ.

מָרָה Diffidit.incredulus fuit.uel nõ credidit.Nũeri.xx.Quia non credidiſtis mihi ut ſanctificaretis me corã filiis. inde nomẽ ĩcredulus. ut eodẽ q̊ ſup̃ ca.Audite rebelles et increduli.ubi nr̃a trãſlatio utrũq₃ ſignificatũ ꝓ uno ỽbo hebraico poſuit.ſic igiť clare uides unde oriať tranſlationũ diuerſitas cũ interp̃tum alius aliter uocabula deriuanda cenſuerit.ut etiã p̃s.cv.Et nõ exacerbauit ſermones ſuos. ꝓ q̃ Hiero. rectius in ſuo pſalterio.& nõ fuerũt increduli uerbis eius ſcilicet Moyſes et Aaron.ita aũt pmixtim utunť interp̃tes hoc uocabulo ut quiſq₃ ſuã ſequať opinionẽ.threnoꝶ.i. Quia os eius ad iracundiã ꝓuocaui. mox aliť in eodẽ. Quia amaritudine plena ſum. itẽ ca.iij.eiuſdẽ. Et ad iracundiam prouocauimus.quaſi eſſet deriuatũ a primo marar.ſignificat aũt et ſic abalienationem.mutationem.et alterationem.

מוֹרָה Culter raſorius ſeu nouacula ſecundum Dauid kimhi in libro de radicibus.noſtra tranſlatio interpretatur ferrum.Iudicũ.xvi. Ferrum nunquam aſcendet ſuper caput meum.

מָרַח Cataplaſmauit.hoc eſt emplaſtra cõpoſuit more chirurgico

medicorum.Isaię.xxxviij.Et cataplasmarent super uulnus.Inde nomē Leuitici.xxi.ubi pro cataplasmato in testiculis trāslatio nostra posuit herniosum . uide supra in אֶשֶׁךְ

מָרַט Decapillauit. euulsit. Ezrę.ix. Et euulsi capillos capitis mei. eius passiuū Leuitici.xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt. pro facile euellunt.itē et si a fronte ceciderint pili.significat etiā nudare. limare. polire.atq; leuigare.Ezechielis.xxi. Gladius exacutus est et limatus. Item ut splendeat limatus est.idest ut coruscet politus est.item dedi eū ad leuigandū.item et iste limatus est.reperiunt oīa hęc in eodem ca.

מָרַץ Violauit.peruertit uerba alterius.detraxit.Iob.vi.Quare detraxistis sermonibus ueritatis.et.iij.Regum.ij. Maledictione pessima idest puersa.quod Ionethas chaldęus exponit acerbissima. et Dauid kimhi in commentariis Regum.fortiac uiolenta.

מָרַק Emundauit. purgauit.defricuit.detersit.poliuit.Leuitici.vi. q; si uas ęneum fuerit defricabitur.& Ieremię.xlvi. Polite lāceas. inde mundus muliebris hoc generali nomine appellatur quicquid ad cultum mulierum pertinet.ut Ester.ij. Expletis omnibus quę ad cultum mulierꝝ pertinebant.item postea.quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant.

מָרָק Ius.sorbillum.aqua in qua decoquūtur carnes uulgo brodiū appellant.Isaię.lxv.Ius prophanum in uasis eorum. & Iudicum sexto. Et ius carnium mittens in ollam.

מָשַׁשׁ Tetigit.attrectauit.apprehendit.palpauit. Geñ.xxvij. Si attrectauerit me pater meus.et infra.Accede huc ut tangam te fili mi.et Geñ.xxxi.pro eo q; legimus.scrutantiq; omē tentoriū. ueritas habet ita.Et attrectauit uel tetigit laban omne tentoriū.sic infra.Et scrutatus es omnē supellectilē meā.pro attrectasti. et Exodi.x. Tenebrę super terrā ęgypti tam densę ut palpari queant.& Iob.xij. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce.

מָשָׁה Extraxit.eduxit.extulit.Exo.ij.vocauitq; nomē eius Moseh dicens qa de aqua tuli eū.et.ij.Regū.xxij.& traxit me de aquis multis.

מֶשִׁי Vestis serica subtili stamine ac subtegmine cõtexta ita ut pilos atq; capillos tenuitate uel superet uel ęquet. vnde Hiero. subtile trãstulit. Ezechielis. xvi. Et indui te subtilibus. hoc. lxx. interpretati sunt rectius sic. Et circũdedi te trichapto. q̃d sane uocabulũ Hieronymus post diligentẽ inquisitionem cum in nullo grecorꝝ libro etymologiã eius inuenisset, asseuerat ipsos. lxx. interpretes pro nouitate rei nouũ cõposuisse. notauit hęc ipse in suis sup Ezechielẽ cõmentariis. Suidas vero grãmaticus grecus et author ualde bõus de trichapto sic scribit. Trichapton est bombycinus pannus uel uestis preciosa. hęc Suidas.

מָשַׁח Vnxit. Isaię. lxi. Spiritus domini super me eoq; unxerit me. verba sunt Mesię idest Christi regis uncti. et Geñ. xxxi. Ego sum deus Bethel ubi unxisti lapidem. Inde messiah. i. unctus. Leuitici. iiij. Si sacerdos qui unctus est peccauerit. et grece dicit̃ christus a chriomę. i. vngor. p̃s. cv. Nolite tangere christos meos. quo uocabulo reges nominantur. Isaię. xlv. Hęc dicit dominus christo eius Cyro.

מָשַׁךְ Duxit. traxit. extendit. tetendit. iij. Regũ. xxij. Vir quidam tetendit arcum. i. traxit arcum. et Deuterono. xxi. Quę nõ traxit iugũ. & Iudicum. iiij. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cison sissaram. et Ecclesiastis. ij. Abstrahere a uino carnem meam. Isaię. xviij. Ite angeli ad gentem dilaceratã et cõuulsam. significat et elõgari et in honore ac precio esse. Isaię. xiiij. Et dies eius non elongabuntur.

מֶשֶׁךְ Nomen gentis a filio Iapheth descendentis. quos Hiero. in libro de hebraicis questionibus putat cappadoces esse. sunt aũt pars minoris armenię. unde putat lr̃atissimus rabi Moyses abenezra nominatos esse ualidos apud Ieremiã equos illos q̃s nos legĩus emissarios. Ieremię. v. Equi amatores in fœminas et emissarij facti sunt. idest equi de mesech robustissimi atq; lasciui. rabi Ioseph gorionides hoc uocabulo dici putat gentem tuscanam.

מָשַׁל Dominatus est. p̃s. cvi. Et dñati sunt eorum qui oderunt eos. & Deute. xv. Dñaberis natiõibus plurimis et tui nemo dñabit̃. Geñ. xlv. Et ipse dñatur in om̃i terra ęgypti. Isaię. xl. Et brachiũ eius domĩabit̃. & p̃s. lxvi. Qui dominatur in uirtute sua Inde nomina deriuata. ut

dominatio.dominium et poteſtas.Gen̄.i.Vt prȩeſſet diei.item ut prȩ eſſet nocti.i.ad dominiū diei et ad dominium noctis. Accipit enim in fine he uel thau et in principio mem alterum.ſicut et p̄s.cxlv.Et domi natio tua in omni generatione et generatione.

מָשָׁל Cōparatio.aſſimilatio.parabola.prouerbiū.Ezechie.xviij. Si erit ultra uobis parabola hȩc in prouerbium. Inde prouerbiare & prouerbiātes ſi liceret ſic latine dicere.ut Ezechielis eodē ca. Quid eſt ꝙ inter uos parabolā uertitis ideſt parabolatis ꝓuerbiū.et in paſſiuo vt p̄s.xlix.Cōparatus eſt iumētis inſipiētibus. & p̄s.xxvij. & aſſimila bor deſcendentibus in lacum.

מֶשֶׁק Relictum.deſertum.ſiccum.Sophonię.ij. Siccitas ſpinarum. & putat rabi Ioſeph pater Dauidis kimhi q̊d expoſitio eadē etiā con ueniat illi uerſiculo Gen̄.xv.ubi nos legimus. Et filius ꝓcuratoris do mus meȩ iſte damaſcus Eliezer.ut ſit legēdum filius relicti ſcilicet cui omnia domus meȩ gerenda reliqui in manus ſuas.

מֶתֶג Frenum. capiſtrū uel camus.ſic.lxx.expoſuere in p̄s.xxxij.In camo et freno maxillas eoꝝ cōſtringe. eſt aūt camus a grȩcis ſumptū quod illi kimos dicunt.et eſt quȩdā ſpecies freni ſecundū Iulium pol lucem et Suidam.ita Prouerbiorum.xxvi. Flagellum equo et camus aſino. licet Dauid kimhi illic ſtimulū q̄ aſini pūgunt uelit intelligi.

מְתִים Gens. populus. uiri ſiue homines.Iob.xi.Tibi ſoli tacebunt homines.et p̄s.xvij.Domine a paucis de terra diuide eos.pro quo re ctius in ſuo pſalterio Hiero.A uiris manus tuȩ dn̄e qui mortui ſunt in profundo.et adiūctū numero ſignificat paucos. ut Deuterono.iiij.& remanebitis pauci.et hoc uocabulum tantum in plurali reperimus.

מְתֹם Integritas. ſanitas. p̄s.xxxviij. Nō eſt ſanitas in carne mea. rabi Salomon tam gallice quā teutonice exponit integritatē.et Iſaię.i. non eſt in eo ſanitas.ideſt ſecundū Ionathan chaldȩū uel quietudo.uł etiā integritas.ſecundū alios hebrȩos uel firmitas uel bona ualetudo.

מָתַח Expandit. tetendit. Iſaię.xl.Et expandit eos ſicut tabernacu lum ad inhabitandum.

אַמְתַּחַת Saccus. pera. Genesis.xliiij.Pone in ore sacci iunioris. fortasse ita nominatū a uocabulo superiore quod repletionibus quo tidianis extendatur.

מָתַי Quando.psalmo.cxix.Quando consolaberis me.et cum prę ponitur ad significat usq; quo uel quousq;.ut ps̄.vi.Et tu domine usq; quo.& ps̄.lxxx.Quousq; irasceris super orationem serui tui.

מֹתֶן Lumbus. Ieremię. xiij. Et pones illud super lumbos tuos.& infra.Sicut enim adhęret lumbare ad lumbos uiri. & Iob.xl. Fortitu do eius in lumbis eius.

מָתַק Dulcorauit. uel potius dulcescebat.Iob.xx.Cum enim dulce fuerit.& Prouerbiorum.xxvij.Anima dulcoratur.et nomen dulce in eodem capitulo.Esuriens etiam amarum pro dulci sumit.et eiusdem xvi.Et qui dulcis eloquio maiora reperiet.pro quo hebręi. Et dulce do labiorum addit eruditionem.nam ibi scribit̄ sex punctis. sed adie ctiuum per vau et holem.Canticorum secundo.Et fructus eius dulcis gutturi meo.

נא אלפי נוני אתקב נו

ia.nunc.obſecrantis particula o uel obſecro.uelut ueteres lo
c qui ſolebant amabo te. et ſimilia.Exodi.xi.Dices ergo omni
plebi..quod rectius legitur ſic.Loquere nunc ad aures popu
li. & Nūeri.xij.Obſecro domine mi.et infra.Deus obſecro ſane eam.
& recipit in principio aleph ana et idem ſignificat. p̄s.cxviij. O domi
ne ſaluum me fac o dn̄e bene proſperare.ſimiliter hortandi aduerbiū
Canticorum.iij.Surgam et circuibo ciuitatem pro eia ſurgam.

נא Alexandria ea quę eſt in ęgypto. ſic enim Ionathan chaldęus in terpretatur Ezechielis.xxx.Et faciam iudicia mea in alexādria. & Hieronymus in commentariis ſic ait.pro quo neſcio quid uolētes ſeptuaginta dixere dioſpolin.

נאד Lagena ſeu uter.Iudicum.iiij.Quę aperuit utrem lactis.& p̄s. cxix. Quia factus ſum ſicut uter in pruina.quod legi debet.ſicut uter in uapore fumi.& profecto mirarer tranſlationem niſi uiderē Hiero. etiam de habraica ueritate ita uertiſſe. credebā eſſe uitium ſcriptoris qui ꝓ pruna ſcripſerit pruina.ſed cum cernerē.lxx. interpretes gręce pachnc interpretatos.iam pēdebam animi.recordatus illud Pauli ad romanos.xiiij.vnuſquiſqꝫ in ſuo ſenſu abundat. &pluraliter declinat̃ in forma fœminini generis. Ioſue.ix. Vtres uini ſciſſos. ubi eius adiectiuū ē generis maſculini.ſicut īfra eodē.vtres uini nouos īpleuimus. et quāuis ſcribat̃ quādoqꝫ diphthongo aleph et vau.ut in ſupra citato Iudicum libro.quandoqꝫ per ſimplex aleph.ut in aliis.tamen mihi nō placuit in ordinē vau poſt nun ponere.ut quidā tēptauer̄t quaſi aleph eſſet literalis adiectio.ſed potius huc locaui ꝙ aleph mea ſententia ſit litera principalis qua ſimplici crebrius ſcribitur quam diphthongo.

נאם Eloquutus eſt.dixit.ait.inquit. Ieremię.xxiij. aſſumūt linguas ſuas et aiūt dicit.ubi ſecundum Hieronymū ſubauditur dominus.nā dominus non eſt de textu.& ſcribunt grammatici ꝙ נאם ſit nomē et ſignificet dictum. quamuis nos ſemper interpretemur uerbaliter. ut ait uel dicit.inde nōinant̃ eloquētes et prudētes eloqo נאמנים quod ab amen noſtra tranſlatio ueraces traduxit. Iob.xij.Cōmutans labium ueracium.alij uero ab hoc uocabulo dicendi ſic legunt.Labe factans labium oratorum uel eloquentium.

נאף Mœchatus est.adulteratus est.Leuitici.xx.Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui,morte moriat̃ et mœchus et adultera. et Iob.xxiiij.Ocu/lus adulteri obseruat caliginẽ. & reperitur geminata tertia litera ph. Oseę.ij. Et adulteria sua de medio uberum suorum.

נאץ Irritauit.opprobrauit.detraxit.blasphemauit.exacerbauit. ex/asperauit.idest ad iracundiam prouocauit.Prouerbiorꝫ.i. Et detraxe rint uniuersę correctioni meę.& threnorum.ij. Et in opprobrium & indignationem furoris sui.& Isaię.v.Et eloquiũ sancti Israel blasphe/marunt. & Nũeri.xiiij. Vsq; quo detrahet mihi ppl̃s iste. et p̃s.cvij. Et consilium altissimi irritauerunt. pro quo Hiero. blasphemauerũt.

נאץ Pullulauit.ꝑpagauit.floruit. Eccle.xij. Florebit amygdalus.

נאק Vociferauit amare.dolenter clamauit.nostra translatio inter pretatur gemuit.Ezechielis.xxx.Et gement gemitibus interfecti corã me. ubi chaldaica Ionathę translatio habet. Et rugiet rugitu.sic Iob xxiiij.De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.nomen eius Exodi secun do.Et audiuit dominus gemitum eorum,idest uociferationem et cla/morem.quia pręmittitur q̃ ascendit clamor eorum ad deum.et sic exponit rabi Salomon per uerbũ ęquipollens,q̊d apud Isaiã ca. v. cla/morem significat, ubi legitur, Et ecce clamor.

נאר Maledixit et gloriam abstulit.threnorum.ij.Maledixit sancti ficationi suę.et psalmo .lxxxix. Auertisti testamentum serui tui. pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Attenuasti pactum serui tui. Rabi Salomon. Vacare fecisti.alij deuastasti.ut Ioseph kimhi.Ego pu tarẽ significari hoc uerbo floccifacere.ex animo dimittere.et abiicere. sic Malachię.iij.Et in penuria uos maledicti estis.

נבב Vanum.inane.cauum.non solidum.Exodi.xxvij.Non solidũ sed inane et cauũ intrinsecus facies illud.& Iob vndecimo. Vir uanus in superbia erigitur.vide supra in uerbo bib. & Ieremię quinquagesi/mosecundo.Et intrinsecus caua erant.

נבא Prophetauit.uaticinatus est.Ioelis.ij.Et prophetabunt filij ue

ſtri.et Ieremię.xxiiį.Prophetant in Baal.inde nomen propheta et participium prophetans.et cętera deriuata reperies in eodem capitulo. & Deuteronomiį.xxxiiiį.Et non ſurrexit ultra propheta.

נבח Latrauit.Iſaię.lvi.Canes muti non ualentes latrare.

נבט Aſpexit. attendit. uidit. Iſaię.v. Aſpiciemus in terram.quod apud grammatice doctos atq̧ literatos tranſferendum eſt. aſpiciet in terram.nam litera nun ſubſtancialis hic eſt et non accidentalis.quę in aliis formis ſępe deficit.ut Iſaię.li.Attendite ad petrã unde exciſi eſtis. attendite ad Abraham patrem ueſtrum.et p̃s.ciį.Dominus de cęlo in terram aſpexit.et Geñ.xix.Noli reſpicere poſt tergum. quod uerbũ e uerbo ſic legunt.Ne reſpicias poſt te.

נבל Marcuit. attenuatus uel defatigatus eſt.expalluit. cecidit.Iſaię xl.Cecidit flos.quod aliį legũt.expalluit flos. potius autem emarcuit. ſic Iſaię.xxviiį.Et flori decidẽti fortaſſis ideo,quia putabãt p in b fuiſſe conuerſum.quia ſignificat infirmũ.et caducum. inane. et quod careat robore.ſic Ieremię.viiį.Folium defluxit.Exodi.xviiį.Stulto labore cõſumeris.quod duobus uerbis ſic.Marceſcens marceſces. uel ut Onkelus chaldaice tranſfert. Defatigatus defatigaberis. ſimile uocabulum uertit Ionathas chaldęus tabefecit.putrefecit.Iſaię .xliiiį. Diſſipatione diſſipabitur terra.

נבל Stolidus.uacillans.fatuus.inanis.leuis.ſtultus.inſipiẽs.prauus. abiectus.p̃s.liiį.Dixit inſipiẽs.uel ſecundũ Hieronymũ. dixit ſtultus. ſimiliter p̃s.xiiiį.et Iſaię.xxxiį.Non uocabitur ultra is qui inſipiens eſt princeps.et infra.Stultus enim fatua loquetur. & Deuterono. xxxiį. Popule ſtulte et non ſapiens.Inde peruerſitas.prauitas.nephas. Ioſue viį.Et fecit nephas in Iſrael.& Oſeę.iį.Et nunc reuelabo ſtulticiã eius. chaldaice leuitatem eius.quod Hieronymus exponit turpitudinem et.lxx.immundiciam. cõmuniter autem hebręi prauitatem. Ionathas leuitatem.ſic.i.Regum.xxv.Super uirum iſtum iniquum Nabal quoniam ſecundum nomen ſuum ſtultus eſt et ſit ſtulticia cum eo.ſic in fœminino genere Iob.iį.Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es. Inuenitur etiam uerbaliter Prouerbiorum.xxx. Et qui ſtultus apparuerit poſtq̃ eleuatus eſt.proprie ſic.Si infatuaris in eleuando. Item abſtra-

ctiue Iob.xlij. Vt non uobis imputetur stulticia. alias prauitas. Inde verbum graue. Ieremię.xiiij. Necp facias nobis contumeliam. quod hebraice sic legitur. Et non deturpabis soli um glorię tuę. idest ne floc cifacias seu abiicias aut uile reputes. sic Deuterono.xxxij. Et recessit a deo salutari suo. quod sic legendum est. Et abiecit deum siue contempsit. despexit. uile fecit.

נֵבֶל Lagena. uter. cantharus. uas uinarium factum uel ex corio uel ex luto aut argilla. i. Regũ.x. Alius portans lagenã uini. et eiusdẽ.xxv. Et duos utres uini. & Isaię.xxx. Sicut conterit lagena figuli. et Ieremię xlviij. Et lagunculas eorum collident.

נֵבֶל Lyra seu psalterium. species organi secundum Suidam. i. Regũ x. Et ante eos psalterium et tympanum. de quo uide beatum Hieronymum in epistola ad Dardanum de diuersis generibus musicorum & Angelum politianum in miscellaneis ca.xiiij. superius autẽ uocabulũ scribitur sex punctis, pręsens uero reperit etiam quincp. ut p̃s.xxxiij. In psalterio decem chordarum. sic enim extat in canonibus orthographię hebraicę. p̃s.lxxi. Nam et ego confitebor tibi in uasis psalmi. ubi ponitur hęc adnotatio non sęgol. Isaię.v. Cithara et lyra. et pluraliter Isaię.xxij. A uasis craterarum uscp ad omne uas musicorum.

נִבְלֵי Imbres inundationes. quod trãslatio nostra concentũ uertit. Iob.xxxviij. Et concentum cęli quis dormire faciet. Inde mabul quasi manbul cataclysmus seu diluuiũ. simile Isaię.xxx. Riui currentiũ aq̃rũ.

נָבַע Redundauit. effluxit. emanauit. Prouerbiorũ.xviij. Torrens redundans fons sapientię. Inde prępositione mem literę loco nun significatur id quod a scaturigine proximum decurrit dictũ fons quasi funs a fundendo. Isaię.xlix. Et ad fontes aquarum potabit eos. Ecclesiastis ultimo. Et conterat hydria super fontem. & in alia significatiõe importat eructationem et elocutionem. ut p̃s.cxix. Eructabunt labia mea hymnũ. pro quo Hieronymus. Fundant labia mea hymnum. & p̃s.xix. Dies diei eructat uerbum. et p̃s.lix. Ecce loquunt in ore suo. & p̃s.lxxviij. Loquar propositiones ab initio. & in alio significato reperitur Ecclesiastis.x. Muscę morientes perdunt suauitatem ungẽti. pro

nauſeari faciunt.vel ſecundũ rabi Iſhac auengieth ampullari. ac quaſi fungorum aut ueſicularum imaginem edere atq; tuberculari.

נֶגֶב Meridies.auſter.Danielis.xi.Et confortabitur rex auſtri.Geñ. xxviij.Dilataberis ad orientem et occidentem et ſeptẽtrionem et meridiem.ſic Ioſue.xvij.Ephraim ſit ab auſtro et ab aquilone Manaſſe. Et Iſaię.xxx.Onus iumentorum auſtri.Interpretatur autem Ionathas chaldęus hoc uocabulũ meridiem.i.Regũ.xxvij.Cõtra meridiẽ Iudæ et contra meridiem Ierahmeel et contra meridiem Ceni. alij exponũt locum deſertum ſterilem.aridum.quia a meridie illarum urbium ſita eſt vaſta ſolitudo et terra inhabitabilis.

נָגַד Retulit. explanauit. enunciauit. indicauit.Geñ.iij.Quis enim indicauit tibi.quod Onkelus chaldęus interpretaẽ. quis oſtendit tibi. eodẽ modo illud Deuteronomij.xxvi. Profiteor hodie coram dño. idem Onkelus interpretatur ſic.Oſtendi hodie domino deo tuo.Ecclesiaſtis.x.Et qui habent pennas adnunciabunt ſententiam.

נֶגֶד Exaduerſum. eregione.in cõſpectu.ante. coram.apud.penes. ꝓcul.i.Regũ.xvi.Num corã dño eſt chriſtus eius. quod uero ſcribiẽ Geñ.ij.Adiutorium ſimile ſibi.recte ſic legitur. Adiutoriũ quaſi corã eo.ideſt ſecundum gerundenſem.adiutorium q̃d ſtet coram eo a quo ſeparetur et cum quo coniungaẽ iuxta uoluntatẽ ſuam. & rabi Dauid kimhi exponit ſic quaſi diceret.Et erit in conſpectu eius paratum cõtinue ad obſequendum ei.et ut ait rabi Salomon gallus nõ ad pręliandũ.et ſic recipit alias partes indeclinabiles ſicut caph et lamed et mem. ſic etiam he in fine.Geñ.xxi.Seditq; eregione procul.

נָגִיד Capitaneus populi.dux.princeps.i.Regum.ix.Et unges eum ducem ſuper populum meum Iſrael.et eiuſdem.x.Ecce unxit te dominus ſuper hęreditatem ſuam in principem.

נָגַהּ Splenduit.fulſit.Iob.xxij.Et in uiis tuis ſplendebit lumen.Inde nomen Habacuk.iij.Splẽdor eius et lux erit. Ezechielis.i. Et ſplẽdor in circuitu eius.ſic in alia forma ubi ſplẽdificare ſignificat habetur ps. xviij.et.ij.Regum.xxij.Et dominus illuminabit tenebras meas.et Iſaię

xiij.Et luna non ſplendebit in lumine ſuo. inde noga ex ſeptē planetis quę uenus dicitur,quo uocabulo utuntur philoſophi et cabaliſtę ut rabi Iuda hariſi in libro de geomanticis quęſtionibus. et rabi Ioſeph minor in libro qui inſcribitur hortus nucum.

נגח Cornupeciit.inſultauit.impegit.inuaſit.Exodi.xxi.Si bos cornu percuſſerit.et infra.Si bos cornupeta fuerit. et Deuterono.xxxiij. In ipſis uentilabit gentes,hoc eſt ipſis cornibus inſultabit. et ps.xliiij. In te inimicos noſtros uentilabimus cornu.ubi tranſlatio noſtra circũlocutiue interpretatur hoc uocabulum. ſignificat autem inſultum & impulſum cornibus animalium.

נגל Falx a quo magel quaſi mnagel.ut Ioelis ultimo.Mittite falcẽ de quo ſupra in litera mem.

נגן Luſit inſtrumentis muſicis.iiij.Regũ.iij.Cumq; caneret pſaltes. verbũ e uerbo ſic.Et factum eſt cum organizaret organiſta uel citharizaret citharœdus.et.i.Regum.xvi.Et pſallat manu ſua.inde organiſta ſeu muſicus manualis.ps.lxviij. Pręuenerunt principes coniuncti pſallentibus.rectius quam Hiero.qui uertit pręceſſerunt cãtores eos qui poſt tergum pſallebant.et ex eo inſcribitur titulus pſalmi quarti ſic.victori in pſalmis.

נגע Percuſſit.tetigit.pulſauit.perculit.i.regum.x.Exercitus quorũ tetigerat deus corda.quod exponit Dauid kimhi in cõmentariis ſup quatuor ſic .quibus dedit deus in cordibus eorũ ad complacendũ ei. et Geñ.xxvi. Sicut et nos nihil tuorũ attigimus.quod Onkelus chaldaice ita.Sic q nos lęſimus te.Ruth.ij.ut nemo moleſtus ſit tibi. quod ſic ſcribitur.nonne mandaui pueris ne pulſent ſeu tangant te. et Geñ. iij.Et ne tangeremus illud.Inde uerbũ graue Canticorꝝ.ij. Tẽpus putationis aduenit.ideſt contigit ſiue attigit.et uerbũ tranſitiuũ ſecundi. ut Exodi.xij. Et aſpergite ex eo ſuperliminare. ubi uerbũ e uerbo ſic. Et facite tangere ſuperliminare ac duos poſtes de ſanguine.ſic Exodi iiij. Tetigitq; pedes eius.pro fecitq; tãgere pedes eius.ideſt adhibuit ſeu ꝓiecit ad pedes ſuos.et Iſaię.vi.Et tetigit os meum. ideſt adhibuit ſuper os meum et fecit tangere.

נגע Plaga.percuſſio. Exodi.xi.Adhuc una plaga tangam Pharao-

quod ſic ſcribitur.adhuc plagã unam uenire faciam ſuper Pharaonẽ. & Leuitici.xiij.plaga lepręet ſic ſcribitur nun ſęgol. uerbum autẽ & nomen reperitur in uno uerſiculo Geñ.xij. Flagellauit autẽ dominus Pharaonem plagis maximis.ꝓ plagauit ſiue percuſſit percuſſionibus magnis.nam gręce plaga iuxta linguam doricam dicit̃ percuſſio. a uerbo ãtiquo peplego pręſentis temporis,quod a peplega pręteriti temporis uerbi pleſſo deriuat̃.ut legitur in libro electorũ gręco Varini Camertis.ſed Hieronymus noſter.lxx.interpretes imitatus eſt etiam in ſuo pſalterio de hebraica ueritate.p̃s,lxxiij. Et cum hominibus non flagellabunt̃.quia.lxx.gręce traduxerunt maſtigothiſontę.ſimiliter in eodẽ.Et fui flagellatus tota die.q̃d.lxx.memaſtigomenos uerterunt.

נגף Impulit.irruit.leſit.luem attulit.q̃d noſtra tranſlatio percuſſit interpretatur.Exodi.xxi.Et percuſſerit quis mulierem pregnantem. mox uariauit in eodem capitulo trãſferendo uulnerauit,ibi.ſi bos alienus bouem alterius uulnerauerit. iterum.ij. Regũ.xij. Percuſſitq; dominus paruulũ.ſimilit̃ Exodi.xij.uarie traduxit. percutiens ęgyptios. et mox ſequitur.ingredi domos ueſtras et lędere. Onkelus chaldaice tranſfert utrobiq; ad percutiendũ.inde nomen ſex punctis ideſt lues ſeu internecio.Exodi eodem.nec erit inter uos plaga. quod Onkelus chaldaice uertit mortalitas. uerbum aliud. p̃s.xci. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum ideſt lędas.aliam formam per ꝓtheſin mem et paragogen he literarum inuenies Numeri.xxv.in fine. et eiuſdem xxvi.in prĩcipio.Quę percuſſa eſt in die plagę ꝓ ſacrilegio Phegor. poſtq; noxiorum ſanguis effuſus eſt.quod ultimum ita ponitur.& factum eſt poſt plagam.oĩa eius uocabuli deriuata ſignificant percuſſionem ad mortem uel ad minus prope mortem.

נגר Diſperſum.effuſum et euerſum eſt.diffluxit. ſecundo Regum decimoquarto.Quaſi aquę dilabimur.quod ſic ſcribitur. quaſi aquæ defluxę uel diſperſę in terrã.ſimile Michęę primo.Sicut aquæ quę decurrunt in pręceps.ideſt ſicut aquę diſperſę.Ionathas chaldęus uertit deriuantes uel defluentes ſcilicet aſdin. et threnorum tertio. Oculus meus afflictus eſt.ubi legitur hebraice.Oculus meus defluxit effudit. Item Michęę primo. Et detraham in uallem lapides eius,hoc eſt diſpergam lapides de montibus in ualles more cupientiũ ędificare.

נגשׁ Accessit.appropinquauit.Genesis.xliiij.Accedens autem propius Iudas. & Genesis decimonono. Recede illuc. pro appropinqua huc.cata aphęresin nun literę primę.& infra.Iamq; prope erant idest appropinquabant.sic Isaię.xxix.Eoquod appropinquat populus iste ore suo.

נגשׂ Angariauit.exegit.depoposcit.repetiit.quarto Regum.xxiij. Et unumquemq; iuxta uires suas exegit tam argentum quam aurum. & nominaliter Isaię decimoquarto.Et subiicient exactores suos.& infra.Quomodo cessauit exactor idest coactor.angariator.rursus Deuteronomij decimoquinto. Repetere nō poterit quia annus remissionis est.et infra.A peregrino et aduena exiges.omne significatū eiusdē vocabuli afflictionem denotat.

נֵד Massa.moles. aceruus.Iosue tertio. Vna mole consistent.quod postea ibidem circumlocutus est sic. ad instar montis intumescentis. & Exodi decimoquinto.Stetit unda fluens. ubi in latinis libris deest sicut moles seu aceruus. q̊d Onkelus chaldaice traduxit sicut paries. vnde Nicolaus de lyra exponit aqua sicut murus erecta.

נדד Remouit.fugit.recessit.Oseę septimo. Vę eis quoniam recesserunt a me.Ester sexto.Noctem illam duxit rex insomnem. uerbum e uerbo sic.in nocte illa fugerat somnus regem. et psalmo.xxxi. Qui uidebant me foras fugerunt a me. et Nahum tertio.Resiliet a te.Isaię.x. Migrauit Madmena.et Ieremię quinquagesimo. Recedite de medio Babylonis.omnia remotionē significant.Inde etiam remotio propter menstrua dicitur נִדָּה Leuitici decimoquinto. Et quę menstruis temporibus separatur.et eiusdem duodecimo.Iuxta dies separationis menstruatę.et omnino accipitur pro fœditate et immūdicia Ezrę.ix. Terra immunda est iuxta immundiciem.

נדב Libuit.fauit. indulsit. Exodi tricesimoquinto.Omnes uiri & mulieres mente deuota obtulerunt. & infra. Voluntaria domino dedicarunt.et sic significat idem quod uoluntarie liberaliter et spōtanee obtulit.Ezechielis quadragesimosexto . Cum autem fecerit princeps

ſpontaneum ideſt munificum . unde munifici et liberales hoc nomine dicũtur principes.ut pſalmo.cxiiij. Vt collocet eum cum principibus cum principibus populi ſui. et pſalmo.cx. pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die uirtutis tuę in ſplẽdoribus ſanctorum. Hieronymus traduxit populi tui ſpontanei in die fortitudinis tuę in montibus ſanctis.et pſalmo.cxix. Voluntaria oris mei. unde uoluntarius et liberalis dicitur nadib qui omnia indulget oculo bono,ſecundum rabi Dauid kimhi in cõmentariis ſuper Iſaiam capitulo.xxxij.Ibi princeps ea quę digna ſunt principe cogitabit et ipſe ſuper duces ſtabit.

נדח Remouit. ſeparauit. prolongauit. ita interpretatur Ionathas chaldęus. Amos.vi.Qui ſeparati eſtis in diem malum.

נדה Merces meretricis.et ſcribitur ſex punctis.Ezechielis.xvi.omnibus meretricibus dantur mercedes.et addit in principio nun ut ibidem cernere licet.

נדח Seceſſit.aberrauit.motus eſt.fugit.Deutero. xix.ſecuris fugerit manum.Deute.xxx.Si cardines cęli fueris diſſipatus.et paulo ante. In quas diſperſerit te dominus deus tuus.Inde nomen Iſaię.xi. Et congregabit profugos Iſrael.ſimile pſalmo.cxlvij.Diſperſiones Iſrael congregabit. pro q̃ Hiero. eiectos Iſrael cõgregabit.q̃d et poſtea ſic interpretatus eſt threnorum ſecundo.& eiectiones ideſt aufugia et exilia.

נדן Vagina.i.Paralip.xxi.Et conuertit gladiũ ſuum in uaginã.Inde uolunt dici uerbũ iadon. Geñ.vi. ubi nos legimus. non permanebit ſpiritus meus in homine.ibi mgr̃i hebręorum ſic uertũt.nõ uaginabitur ſpiritus meus,ut ſupra in litera daleth commemorauimus.

נדף Propulſauit.torſit.proiecit.p̃s.i. quẽ ꝓiicit uentus.et Iob.xiij. Contra foliũ q̃d uento rapit̃.i.foliũ propulſatũ. ſimile Iſaię.xli.Sicut ſtipulã uento raptã.i.ſicut ſtipulã ꝓpulſam.et p̃s.lxviij.pro eo q̃d nos legimus.Sicut deficit fumus deficiant.hebręi uertũt. ſicut propellitur fumus proiicias ſeu propellas.et uolunt hic eſſe gerundiũ paſſiuum.

נדר Vouit.ij.Regũ.xv.Vouens enim uouit ſeruus tuus.i.uotũ uouit.et Numeri.xxx.Si quis uirorum uotum domino uouerit.

נהה Lamẽtatus est.planxit.ululauit.Micheę.ij. Cantabit canticũ. sed rectius.lxx.interpretes planget planctus.sicut et Ieremię.ix. Doce te filias uestras lamentum. et eiusdem.xxx. Vox in excelso audita est lamentationis &c.

נהג Duxit.minauit. threnorũ.iij. Me minauit et adduxit.ps.lxxx. Qui deducis uelut ouem Ioseph.Ecclesiastis.ij.& animum meum trãs ferre ad sapientiam.idest asuefacere cor meũ in sapientia. unde mores et ductus hominum sic dicuntur ab inducta consuetudine.

נהל Sustentauit.tulit.portauit.Exodi.xv.Portasti eum in fortitudine tua.et concordat cum translatione chaldaica Onkeli.Isaię.li.non est qui sustentet eam.

נהם Fremuit.rugiuit.Prouerbiorũ.xix.Sicut fremitus leonis ira regis.pro quo hebręi.Rugit sicut leones ira regis. et eiusdẽ.xxviij.Leo rugiens.translatio nostra alibi aliter legit Prouerbiorum quinto. Et gemas in nouissimis tuis.pro fremas.

נהק Vociferauit. clamauit.sonuit. rudit. Iob.vi.Nunquid rugiet onager.puto interpretem dicere uoluisse rudet.nam rudere asinorũ et onagrorum est. Persius Findor ut arcadię pecuaria rudere dicas. miror translationem nostram alio in loco lętari interpretatam esse. Iob.xxx.Qui inter huiuscemodi lętabantur.sed hebręi sic legunt.inter arbusta clamant sub urticis conglutinantur.omnia inde deriuata significant fremitum sicut gręce bromasthę secũdum Suidam kai onkasthę quę sunt onagrorum et asinorum propria.

נהר Confluxit seu affluxit.et significat cursum ad libitum. Ieremię xxxi. Et confluent ad bona domini. Isaię.lx. Tunc uidebis et afflues. Inde nomen fluuius seu flumen.ps.lxxx. Et usq; ad flumẽ propagines eius.&pluralit declinat in cõmuni genere.in masculino ut Isaię.xxxiij. Locus fluuiorũ riui latissimi.in fœminino ut psalmo.xxiiij.& super flumina pręparauit eam.

נהר Illuminauit.illustrauit.psalmo.xxxiiij. Accedite ad eum et illuminamini.quod Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate a superiore uocabulo traduxit sic. Respicite ad eum et confluite. sed re

ctius rabi Salomon gallus exponit illuminamini, ut sit sensus uidete. sic etiam id quod supra fuit allegatum Isaię sexagesimo. tunc uidebis & afflues interpretant̃ aliqui. tunc uidebis et illuminaberis. in qua sententia est rabi Dauid kimhi in commentariis. Inde nomen lux uel lumen. Iob tertio. Nec illustretur lumine. inde illud quod legitur Iudicum sexto. Fecerũtq; sibi antra et speluncas in montibus. idest fecerũt subterraneas rimas seu fissuras tanquam fenestellas per quas lumen eis ad foueas latenter incideret hoc enim uocabulum insinuat.

נוא Deseruit. uitauit uerbũ graue. infregit. cessauit. irritauit. cõtradixit. deserere uel discedere fecit. Numeri. xxx. Si aũt statim ut audierit contradixerit pater. et eiusdem tricesimosecundo. Cur subuertitis mentes filiorum Israel. idest ad quid infringitis sententias filiorum Israel. uel potius cur uitare facitis corda filiorum Israel. & quandoque deficit aleph et mutatur vau in iod. ut p̃s. cxli. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. quod rabi Salomon interpretatur non deseret uel non uitabit caput meum. quem Nicolaus de lyra uolens imitari exponit non prohibebit caput meum. cęterum non recte hic transfertur peccatoris, sed oleum principis siue regis. item ab hoc verbo deriuatur nomen Numeri decimoquarto. Et scietis ultionem meam. & est sic iuxta mentem Onkeli. sed secundum proprietatem linguę significat desertionem uel discessionem. ut illic recte commentatur rabi Salomon.

נוא Alexandria. Nahum tertio. Nunquid melior es alexandria populorum. ubi uideas Hieronymum in cõmentariis super duodecim, & supra in principio nun.

נוב Excreuit. fructificauit. propagauit. germinauit. nostra trãslatio habet multiplicauit. psalmo. xcij. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio sic uertit. adhuc fructificabũt in senectute. et gemĩata beth litera. Zacha. nono. Et uinum germinans uirgines. et uide quam contrarium interpretatur nostra translatio threnorum quarto. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terræ. quod hebraice sic. Quoniam isti effluent trãsfossi fertilitatẽ agri. sed Prouer. x. parturire trãsfertur. os iusti parturiet sapientiam hoc est propagabit. inde nomen propago, siue germen aut surculus siue palmes. quod fructũ legimus Isaię. lvij.

Creaui fructum labiorum. & illud Ionathas chaldaice traduxit sermonem. vnde id quod legimus Malachię primo. Et quod supponitur contemptibile est cum igne quod illud deuorat. hebræi interpretantur. Et sermo eius scilicet sacerdotis offerentis contẽnitur et esca illius scilicet altaris ut panis et adeps &c̃. nam ignis hic nulla fit mentio. sed sunt qui similiter fructum a superiori significato exponunt cui aliquã tulum aspirat Hieronymus in commentariis cum ait. Fructus autem altaris ignis est cibusq; ignis hostię uel holocausta.

נוד Eiectus. mobilis. profugus. Genesis quarto. Vagus et profugus eris in terra. super terram. Inde moueri. Nahum tertio. Quis commouebit super te caput. super quo Hieronymus in commentariis recte sic ait. in hebręo non habetur caput, sed nos apposuimus ut sensus manifestior fieret. Symmachus interpretatur lugebit. septuaginta interpretes gemet. et Ieremię decimooctauo. & mouebit caput suum. & Prouerbiorum. xxvi. Sicut auis ad alta transuolans idest sicut auis ad mouendum. sic Ieremię. l. Et moti sunt et abierunt. & in alia forma p̃s. xxxvi. Et manus peccatorum non moueat me. per iod literam. & in alia forma Genesis. iiij. Et habitauit profugus in terra.

נוה Habitauit. constitit. sustentatus est. permansit. stetit erectus. Habacuk. ij. Sic erit uir superbus et non decorabitur. rectius sic. Vir superbus nõ stabit erectus. iuxta thargum Ionathę. hoc est Nabuchodonosor uir arrogans et superbus non consistet in permanẽtia regni sui. quasi diceret non permanebit in statu suo. Inde nomen consistentia. status. mansio. habitaculum. ędes. Ieremię decimo. Et decus eius dissipauerunt. quod hebręi legunt. & habitationes eorum seu ędificium eius deuastarunt. cui lectioni uidẽtur etiam Hieronymus et Nicolaus de lyra consentire in cõmentariis. nam Hieronymus sic scribit, q; in tantam solitudinem redegerunt Ierusalem ut publicarum et priuatarum ędium oĩa dissiparent. Lyra sic. dissipauerunt scilicet templũ in quo Iudęi maxime gloriabanť. unde uerius translatio nostra uertit Exodi. xv. Ad habitaculũ sanctum tuũ. quo in loco etiã eius nominis uerbum legiť. Iste deus meus et glorificabo eũ. quod secundũ ꝓprietatẽ linguę sic hebręi legunt. Iste deus meus et hospitabo eũ seu tabernaculũ habitationẽq; ei faciam. sic enim Onkelus chaldaice trãstulit. Iste deus meus et ędificabo ei sanctuarium. Significat etiam speciosam

vxorem ſecundum Paulum burgēſem et magiſtrum Dauid kimhi in libro de radicidus quę ſemper domi habitat. unde.lxx. tranſtulerunt gręce oreoteta ideſt decorem. q̃d nos legimus ſpeciem. p̃s.lxviij. Et ſpeciei domus diuidere ſpolia.pro q̃ in pſalterio ſuo Hieronymus ſic. Et pulchritudo domus diuidet ſpolia.quod rabi Salomon de ſynago ga Iſraelitica intelligit.id etiã Lyra exponit de eccleſia. et Ieremię.vi. Specioſę et delicatę aſſimilaui filiam.ſignificat etiam tugurium ſeu ta bernaculum paſtorum quo caulam ſępe intelligunt. quamuis tranſla tio noſtra interpretetur paſcua.ij. Regum.vij. Ego tuli te de paſcuis. euidentius legit Sophonię.ij.Et erit funiculus maris requies paſtorꝝ. vbi.lxx.etiam traduxere paſcua paſtorum.ſed Ionathas chaldęus do munculas paſtorum uertit.et quãdoq; plurale mutat alterum vau in aleph.ut Ioelis.i.Quia ignis comedit ſpecioſa deſerti,ideſt tuguria pa ſtorũ in deſerto.uolunt autem quidam dicere ꝙ ſit cuiuſdã loci in de ſerto propriũ nomẽ.ſed Hieronymus generaliter intelligit aut plana camporum aut pratorũ florentia aut uirentia herbis loca quę paſcua prębuere iumentis.hęc omnia propter ſignificatũ habitaculi oriũtur tranſſumenda.Iob.viij.Et pacatũ reddet habitaculum iuſticię tuę.& Ieremię.xxxi.Pulchritudo iuſticię mons ſanctus.quod Iudęi legunt ſi militer habitaculum dicentes.habitaculum iuſticię mons ſanctus. q̃d ſecundum rabi Ioſeph patrem Dauidis kimhi in eiuſdem commenta riis intelligitur de domo ſanctificationis et de monte unde procedet omnis benedictio ingternum. quia deus benedicet illum in diebus Meſſiæ benedictione quæ nunquam terminabitur.hæc Ioſeph.Sę pius tamen aliter et aliter uariant tranſlationes.ut Ieremię.xxiij.Et cõ uertam eos ad rura ſua.ideſt ad caulas ſeu mapalia ſua.

נוח Requieuit.Habacuk tertio.Requieſcam in die tribulationis.et Iſaię.lvij.Requieſcent in cubili ſuo.et primo regum.xxv. Locuti ſunt ad Nabal omnia uerba hęc ex nomine Dauid et ſiluerunt. pro et re quieuerunt atq; ceſſauerunt . Ionathas chaldęus interpretatur & fi nierunt.quod in ſermone nos ſolito appellamus pauſare. eſt autem pauſare diductum a gręco uerbo futuri temporis pauſomę ideſt deſi nam.quieſcam.ceſſabo.id quod hoc uerbum noah ſimiliter deſignat. Geneſis octauo. Requieuitque arca menſe ſeptimo. Inde nomen

quietum.tranquillum.iocundum.ſuaue ac placens.ſeu placidum. Numeri.xxviij.Holocauſtum ſuauiſſimi odoris atq; incenſi eſt domino ideſt placidiſſimi.ubi geminatur heth litera. et nomen in alia forma Eccleſiaſtis.iiij.Melior eſt pugillus cũ requie.et eiuſdem.ix. Verba ſapientum audiunť in ſilentio ideſt cum tranquillitate ocio requie.Inde verbum graue tranſitiuũ tranquillificare ſi liceat dicere,Exodi.xxxiij. Et requiem dabo tibi.ideſt compeſcam te uel mitigabo te. ſic Ezechielis.xvi.Et requieſcet indignatio mea in te.et Iſaię.xi. Et requieſcet ſup eum ſpiritus domini.Inde nomẽ requies ſub uariis formis. Eſter.ij. Et dedit requiem uniuerſis prouinciis.item aliter. p̃s. cxvi· Conuertere anima mea in requiem tuam.

נוט Concuſſit.mouit.p̃s.xcix.Moueať terra.ꝓ q̊ Hiero. cõcuciať.

נום Obdormiuit ſeu dormitauit.Nahum.iij.Dormitauerunt paſtores tui rex Aſſur.et pſalmo.lxxvi. Dormierunt ſomnum ſuum.et p̃s. cxxi.Neq; dormitet qui cuſtodit te ecce non dormitabit.

נוס Fugit.abiit.euanuit.ſeceſſit.Deuteronomij ultimo.Nec dentes illius moti ſunt.pro quo rectius Iudęi ſic legunt.Et non fugerat ſpecioſitas eius.quod chaldaica tranſlatio habet ſic. Et non alterabatur ſpecioſitas decoris uultus eius.ut diximus in litera lamed. & Ioſue.viij.ꝓ eo ꝙ habetur fugiemus et terga uertemus. legunt hebręi.fugiemus ãte eos.& Iſaię.xxx.Sed ad equos fugiemus ideo fugietis.Inde uerbũ graue fecit fugere,hoc eſt fugauit.Exo.ix.Fecit confugere ſeruos ſuos et iumenta in domos.inde nomen Ieremię.xlvi. Fugierunt conciti ꝓ fugam fugierunt. quod et protheſin patitur et paragogen. Iſaię.lij. Nec in fuga properabitis.

נוע Mouit.concuſſit.Amos nono. Et concutiam in omnibus gentibus domum Iſrael ſicut concutitur triticum. et paſſiue Nahum.iij. Si concuſſę fuerint cadent in os comedentis. & reperitur per conciſionem literę vau. Amos quarto.Et uenerunt duę et tres ciuitates. ideſt mouerunt uel ceſſerunt.& Geneſis quarto. Et ero uagus et profugus in terra. Inde nominantur מְנַעַנְעִים inſtrumenta muſica ænea quibus appendent multa crepitalia a concutiendo et mouendo ſic dicta.et a gręcis ſiſtra a ſio quod in futuro habet ſiſo ideſt quatio concutio. ij.Regum.vi.Et ſiſtris et cymbalis.

נוף Pampinauit.frondificauit.circumstipauit surculos aromatum. Prouerbiorum.vij.Aspersi cubile meum myrrha et aloe. hoc est inseui uel infixi in cubile meum surculos seu frondes aromatum.Inde nomen surculus.palmes ramus.propago seu frutex aromatū.ps̄.xlviij. Fundatur exultatione uniuersę terrę.q̄d miror ita de gręco esse trāslatū.lxx.enim gręce sic. eurizo agalliamati idest bene radicato gaudio vniuersę terrę.sed rabi Salomon eo loci nof interpretatur arbusculā, quasi uerbum e uerbo dicendum sit,ciuitas quę est pulcher surculus aromaticus lętificans omnem terram.translationes nostrę fauum esse uoluerunt.Canticorum.iiij.Fauus distillans labia tua sponsa.& Prouerbiorum.xxiiij.Et fauum dulcissimum gutturi tuo.

נוף Leuauit seu eleuauit mouendo hinc et inde.Numeri.vi. Susceptaq͂ rursum ab eo eleuabit in conspectu domini. quod de uerbo ad verbum secundum Onkelum chaldęum sic est legendum. & eleuabit ea sacerdos eleuationem corā domino. vbi notabis duas eleuationes in sacrificiis.unam sursum et deorsum et uocatur thruma. aliam dextrorsum et sinistrorsum seu antrorsum et retrorsum,nominaturq͂ a pręsenti uerbo thnupha.simile ponitur Leuitici.vij.Pectusculū enim eleuationis et armum separationis.sic Leuitici.viij. Tulitq͂ pectusculum ęleuans illud coram domino.idest mouens hinc et inde.

נוץ Floruit. Canticorum.vij. Si floruerunt mala punica.sic Ecclesiastis.xij.Et florebit amygdalus.ubi aleph ponit̃ loco iod in medio dictionis.Inde nomen flos.Geñ.xl.Paulatim in gēmas et post in flores. quod uerbum e uerbo sic legitur. & erat in gemmando ascendit flos eius.nam ultima litera he est mappik.potest tamen etiam de substātia dictionis esse quę alias mutet̃ in thau.Iob.xv. Et quasi oliua proiiciēs florem suum.assumit et quandoq͂ literam nun. Canticorum secūdo. Flores apparuerunt in terra.

נוצוץ Effulsio.scintilla.Ezechielis.i.Et scintillę quasi aspectus ęris. alio in loco reperit̃ prima per iod scripta.Isaię.i.Et opus eius quasi scintilla.& pro eo quod nos legimus ps̄.cxxxij.Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. rabi Salomon interpretat̃ ab igne seu scītilla illuminabit.quasi diceret scintillabit seu effulgebit.

נור Lucibulum.lucerna.iij.Regum.xi. vt remaneat lucerna Dauid

ſeruo meo.Iōnathas chaldęus ſic interpretatur.ut confirmetur regnū ipſi Dauid ſeruo meo.inde ſolent hebręi hunc uerſum pſalmi.cxxxij. Paraui lucernam chriſto meo ſic legere. Diſpoſui regnū meſſię meo. ſed in p̄s.cxix.concordant nobiſcum dicentes.lucerna pedibus meis verbum tuū.quod ſcribitur per zere,ſuperius autem per hirek.et de/clinat̄ pluraliter in genere fœminino.deriuat̄ ab eo per ꝓthesin mem & paragogen he candelabrū.Exodi.xl.Candelabrum ſtabit cū lucer/nis ſuis.quod uerbum e uerbo ſic.Et induces candelabrū et eriges lucernas ſeu lucibula eius.

ניר Sulcus.nouale.Oſeę.x.Innouate uobis nouale. ideſt ſulcate uobis ſulcos.et Prouerbiorꝝ.xiij.Multi cibi in noualibus patrum.alij ſic. Multa eſca in ſulcis pauperū.ſcilicet quos pauperes arant.

נוש Languit.infirmabat̄.ęgretulit.Hieronymus interpretat̄ deſperauit in ſuo de hebraica ueritate pſalterio.p̄s.lxix.dicens.Opprobrio contritum eſt cor meum et deſperatuſſum. ſed uerius ſic. opprobriū confregit cor meū et infirmatuſſum.ubi.lxx. interpretes nominaliter verterunt ta leporian.et noſtra trāſlatio legit improperiū expectauit cor meum et miſeriam.ſed ſecundū hebręos uerbū eſt et non nomen. rabi Salomon uoluit literam aleph de ſubſtantia uerbi eſſe anus. et ꝑ defectum alterius aleph quod perſonam primā denotat hoc loco ſic ſcriptum.ſed rabi Iona uerbum eſſe primitiuū nus docuit.et illud ip̄m aleph quod per prothesin legitur perſonam primam deſignare.quod uerum puto.uidebis ſupra in aleph.

נזד Coxit.ebullire fecit.Gen̄.xxv.Coxit autem Iacob pulmentum. Inde nomē ius coctum ſiue pulmentum.ut in allegato uerſu.et Haggęi.ij.Panem aut pulmentum.

נזה Aſperſit. Leuitici.iiij.Tincto digito aſpergens ſepties contra velum.Inde nomen aſperſor qui aſpergit. Numeri.xix. Ipſe q̊q; qui aſpergit aquas lauabit ueſtimenta ſua. hęc omnia per defectum nun literę.qua propter zain recipit dagges.

נזל Fluxit.Iſaię.lxiiij.A facie tua montes defluerent.Inde fluenta et riui.p̄s.lxxviij.Et eduxit aquam de petra.pro quo Hierony.Et eduxit

riuos.et Canticorum.iiij.Puteus aquarum uiuentiū quę fluunt impetu de libano.cuius uerbū sequitur ibi.Et fluent aromata illius.iterū per aphęresin nun literę quę sępe deficit.quod indicat punctus dagges.

נזם Inauris.torques.uel ornamentum nariū.Prouerbiorum.xi.Circulus aureus in naribus suis.ubi suis non est pronomen relatiuum,sed nomen sus suis,idest porci.etpluraliter ponitur Geñ.xxxv.Et inaures quę erant in naribus eorum.

נזק Lesio.damnum.nocumentū.scribit sex punctis.Ester.vij.Atque vtinam in seruos et famulos uenderemur esset tolerabile malū et gemens tacerem.nunc aūt hostis noster est cuius crudelitas redundat in regem.quod hebręi uerbum e uerbo sic legūt. et si in seruos et seruas uenderemur tacuissem. quia non tribulator uersaret circa damnum regis.Inde uerbum et deriuata quę magistris hebręorum sunt in usu maxime in suis cōstitutionibus de iniuriis et damno dato . sic scribitur Danielis.vi.Et rex non sustineret molestiam. quod rectius sic legendum est.Et rex non esset damnificatus.

נזר Religauit. separauit. abstinuit. restrinxit.diuisit.Leuitici.xxij. Vt caueant ab ijs quę consecrata sunt.pro quo hebręi sic legunt. Et separentur seu religant a sanctificatis.et Numeri.vi.A uino et omni quod inebriare potest abstinebunt.Inde nazaręus.separatus.religiosus.deuotus.restrictus.diuisus et solitarius tanquam monachus. Nūeri.vi. Hęc est lex nazaręi idest religiosi.et alia forma nominis uerbalis Numeri vi.Cunctis diebus quibus ex uoto dño consecrantur. uerbū e uerbo proprie sic.Cunctis diebus religionis suę uel abstinentię separationis aut monachatus sui.unde solet dici longam cęsariem gestanti tonde religionem tuam uel abrade consecrationem tuam.

נזר Corona.diadema.ij.Regū.i.tuli diadema quod erat in capite eius. sic intelligūt illud Leuitici.xxi.quia oleū sanctę unctiōis dei sui sup eū est.quod Onkelus chaldaice interpretat.quia clil.i.corona olei maiestatis dei sup ipsum . similiter illud Numeri.vi . quia consecratio dei sui super caput eius est.& sic scribitur quinque punctis.

נחה Minauit.duxit.ps.lxxvij.Deduxisti sicut oues pplm tuū.et ps. cviij.Quis deducet me usque in idumeam. inde uerbum transitiuum tercij.quasi ductificauit.i.misit uel dimisit.ut Exodi.xxxij.Dimitte me

vt irascatur furor meus.

נחל Hereditauit.quod translatio nostra possedit interpretat̃.Exo. xxxiȷ.Et possidebitis eã semper.sic Numeri.xxxiȷ. vsq; dũ possideant filiȷ Israel hereditatẽ suã.q̃d uerbũ e uerbo legũt hebrei.quousq; here ditabit̃ filiis Israel cuiq; hereditas sua.et sequit̃. Nec quicqnã q̃remus trans iordanẽ.nos ꝓprie sic. Quoniã nõ hereditabimus cũ eis.sic p̃s. lxxxiȷ.Quoniã tu hereditabis in oĩbus gẽtibus.inde nomen hereditas p̃s.xciiȷ.et hereditatẽ tuã uexauerũt. similit̃ Deute.xxx. Iacob funicu lus hereditatis eius.et eiusdẽ.xviiȷ.nõ habebũt sacerdotes et leuitę &c̃ partẽ et hereditatẽ cũ reliq̃ Israel dñs enĩ ipse est hereditas eorum.

נחל Flumen.fluuius.torrẽs.riuus.Iosue.xiȷ.Ab aroer quę sita est in ripa torrentis arnon.etp̃t̃r Ecclesiastis.i. oĩa flumina intrãt in mare. &.ȷ.Regum.xxiȷ.torrentes belial terruerũt me.significat etiã uallem angustã in qua deriuat̃ fluuius.tametsi q̃nq; exiccetur et arescat.Ioelis iȷ.pro eo quod legimus.et irrigabit torrentem spinarũ. Symmachus magis proprie traduxit uallem. & quod.lxx.ibidem schœnon grece interp̃tati sunt hoc non intelligit̃ pro torrente funiculoꝝ.ut Hierony mus putauit.nam etiã illud uocabulũ grecũ schœnus herbã significat preacutam. quã latine gladiolũ dicimus uel iuncũ in morẽ acus nascẽ tem secundũ Suidam.sed rectius gladiolũ tam a fodiẽdo quã etiam a scindẽdo uelut mucro.q̃d Aristophanes in comœdia quam inscripsit acharnanas his uersibus insinuat. Et non dimittã quin prius schœnus eis infigar acutus dolorosus incisiuus. voluerũt ergo .lxx. intelligere nõ torrentẽ funiculoꝝ sed spinosissimaꝝ et acutissimarũ herbarum quę et pungant et scindãt.sicut et Michee.vi.de setim usq; ad galgalã. idest de carecto.sic intelligũt hebrei illud q̃d legimus Geñ.xxvi.Fode runtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam.quis enim puteũ fo deret in torrente quin potius in ualle ubi solent reperiri aquæ uiuæ propter uicinos montes.

נחם Consolatus est.quod translatio nostra periphrasticos expo/ nit sic Gene .xxiiȷ. Vt dolorem qui ex morte matris acciderat tempe raret.uerbum e uerbo ita.et consolabatur Ishac post matrem eius.& Isaię.xl.Consolamini consolamini popule meus.sic Ieremię.xxxi. No/

lunt conſolari ſuper filiis eius quia non ſunt.et Ruth.ij.Quod conſola tus es me.Inde nomen Zacharię primo. Verba conſolatoria.

נחם Pœnituit.i.Regum.xv.Pœnitet me quod conſtituerim Saul regem.et eodem loco.Et dominũ pœnitebat ꝙ cõſtituiſſet regẽ Saul ſuper Iſrael.et eodem. Pœnitudine nõ flectet̃ neqꝫ enim homo eſt ut agat pœnitentiã.ſic tranſumptiue ſignificat ignoſcere.parcere. miſere ri.Ionę.iij.Et miſertus eſt ſuper maliciã. q̃d.lxx. interpretes uerterũt. Et egit pœnitentiã deus.ſic Iob.xlij.Ago pœnitentiã in fauilla et cine re.aliter.i. Regũ.xxiiij. Sed pepercit tibi oculus meus.& omnia eius verbi ſignificata denotant ſtimulationem. compunctionem. reſipiſcẽ tiam.et ſententię mutationem.

נחץ Feſtinauit. urgebat.i. Regũ.xxi. Sermo enim regis urgebat.i. feſtinus erat.uel potius ita legendũ eſt uerbum e uerbo. Quoniã erat negocium regis feſtinatum.uel ſecũdum Ionathę chaldaicũ ſic. Quia erat uerbum regis in acceleratione.

נחר Naris. Iob.xli. De naribus eius procedit fumus.et eiuſdem xxxix.Gloria naris eius terror.

נחש Practicauit. experimentatus eſt. uel experimento didicit.ac arte quadã arcana temptauit.Gẽn.xxx.Experimẽto didici quia bene⸗ dixerit mihi deus propter te. quod chaldaica Onkeli tranſlatio uertit temptaui.& eiuſdẽ.xliiij.Sciphus quẽ furati eſtis ipſe eſt in quo bibit dñs meus et in quo augurari ſolet.et infra. An ignoratis ꝙ nõ ſit ſimi lis mei in augurandi ſcientia.utrobiqꝫ ponuntur hęc duo ſimul iuncta ſcilicet augurando augurat̃ uel diuinando diuinabit.et exponũt ſic ꝙ inquiſiuit diuinos augures propter eum uel pro eo. Inde nomen Nu meri.xxiij.Non eſt augurium in Iacob. et eiuſdem.xxiiij.Nequaquã abiit ut ante perrexerat ut augurium quęreret.

נחש Serpens.Gẽn.iij.Sed et ſerpẽs erat callidior.et Numeri.xxi. Serpẽtes ignitos.et eodẽ loco.Locutus eſt dñs ad eũ fac ſerpẽtẽ ęneũ et pone eũ ꝓ ſigno.ſed in hebręo nõ ſic legit̃, neqꝫ ſerpẽs neqꝫ ęneus. vt ſcribũt rabi Salomõ et rabi Moyſes gerundenſis. ſed ſic ſecundum Onkelũ chaldęũ.Fac tibi aduſtionẽ.et ĩtellexit Moyſes ex ipſis uerbis dñi ſpiritu ꝓphetico ꝙ cõtra naturã et ſimilia ſimilibus uoluit curare et cõtraria cõtrariis.nihil aũt tã contrariũ in morſu uenenato quã ui

dere animal rabidũ q̃d nocuit uel eius imaginẽ.et nihil tã ſimile ardẽti quã ęs coruſcans.Fecit igit̃ ſerpentis imaginẽ qui nocuit et ſplendorẽ ęris addidit ut ardorẽ imitaretur.quatenus impleretur ꝙ dñs dixerat Deutero.xxxij.Ego occidã et ego uiuere faciã.percutiã et ego ſanabo.

נְחֹשֶׁת Cuprum.ęs.ahenũ.ęreũ.Ezechielis.i.Quaſi aſpectus ęris candentis.et.iiij.Regũ.xviij.Confregitq́ ſerpentẽ ęreum quẽ fecerat Moyſes.ubi habetur ꝙ Iſrael in modum idoli colebat eum.et uoca batur נְחֻשְׁתָּן nehyſthan quaſi ahenus ſiue ahenulus.quia nun fi nalis litera eſt diminutiua forma apud hebręos.et Gẽ.iiij.Faber in cuncta opera ęris et ferri.et in forma alia Leuitici.xxvi.Dabo uobis cęlum deſuper ſicut ferrum et terram ęneam.et hoc modo duriciem & fortitudinem ſignificat.

נְחֻשְׁתּ Pedica ęrea qui cõpedes dicunt̃.threnoꝝ.iij.Aggrauauit compedes meos.et pluraliter in maſculino.ij.Regum.iiij.Et pedes tui non ſunt compedibus aggrauati.

נָחַת Oppreſſit.contriuit.depreſſit.inflexit.infixit.incumbere ſeu occũbere fecit.fregit.Ioelis.iij.Ibi occũbere faciet dñs robuſtos tuos. pro q̃ chaldaicũ Ionathę ſic.cõtriuit ſeu fregit.et p̃s.xxxviij.Quoniam ſagittę tuę infixę ſunt mihi.eſt enĩ paſſiuũ.et cõfirmaſti ſup me manũ tuã.hoc eſt et depreſſiſti ſuper me manũ tuam uel deſcendere feciſti. &.ij.Regum.xxij.& componens quaſi arcum æreum brachia mea. ideſt inflectens ſicut tenditur arcus.

נָטָה Tẽtẽdit.extẽdit.declinauit.iij.Regũ.ij.Venit aũt nunciũ ad Salomonem.ubi in hebręo ponit̃ rumor uel auditus.et ſequit̃.ꝙ Ioab declinaſſet poſt Adoniã et poſt Salomonẽ nõ declinaſſet.et per defectũ nun.Iſaię.xxx.Declinate a me ſemitã.ſimilit̃ Prouer.iiij.ne declĩes ad dexterã neq́ ad ſiniſtrã.ſic ibidẽ inuenies ubi caret et pr̃icipio et fi ne.paulo ſuperius.ad eloquia mea inclina aurẽ tuã.ſed integꝝ ponit̃ Exodi.xiiij.extẽde manũ tuã.defectiuũ aũt ibidẽ paulo ſupius.cumq́ extẽdiſſet Moyſes manũ.ſilr̃ Gẽ.xxvi.et inuocato nõie dñi extẽdit ta bernaculũ.Inde מִטָּה .i.lectus ſecundũ aliq̃s.Gẽ.xlvij.Cõuerſus ad lectuli caput.et eiuſdẽ.xlix.collegit pedes ſuos ſup lectulũ.de bacu lo uide ſupra in mem.putãt aliqui q̃d quia inclinamur ſuper illo ꝙ ab

hoc uerbo deriuet.et significat etiã ome fulcimentũ et sustentationẽ. & declinat pluraliter in genere tam masculino quã fœminino. quęre de ambobus in litera mem.

נָטַל Portauit. leuauit.iecit.threnorꝝ.iij.quia leuauit se super se.& Ionę.i.Mittite me in mare.i.proiicite.& Isaię.xl. Ecce insulę q̃si puluis exiguus.ꝓ quo dici deberet ꝓiectus.consueuit aũt chaldęus Ionathas pro uerbo eleuare uel portare hoc nostrũ ponere.ut Isaię.xxx.Portãt super humeros iumẽtorꝝ diuitias suas.unde q̃d portat̃ uel leuat̃ onus ab eodẽ Ionatha isto uocabulo enunciat̃.ut in loco allegato Isaię.xxx. Onus iumentorꝝ austri.sic Prouerbi.xxvij. Graue est saxũ et onerosa arena.q̃d scribit̃ quĩcꝫ pũctis.et Sophonię.i.disperierũt oẽs qui inuo luti sunt argẽto.uel secundũ.lxx.qui erecti sunt argento.q̃d hebręi ma gis ꝓprie legũt.qui onerati sunt argẽto.i. oẽs qui portãt argentum.

נָטַע Plantauit.Ecclesiastis.ij.plãtaui uineas.feci hortos et pomaria et cõseui ea cũcti generis arboribus.q̃d uerbũ e uerbo sic.Feci hortos et paradysos et plãtaui in eis lignũ omnis fructus.et Ieremię.xxix.plan tate hortos.et per aphęresin nun Ecclesiastis.iij. Tempus plantandi.

נָטַף Emanauit.guttauit.stillauit.Canticorꝝ.v.Manus meę stillaue runt myrrhã.et p̃s.lxviij.Etenim cęli distillauerũt. et Canti.iiij.Fauus distillãs labia tua spõsa.et Iob.xxix.Sup illos stillabat eloquiũ meũ.& per defectionem nun literę ut sępe fieri solet Michęę.ij.Stillabo tibi in uinũ.et Ezechie..xx.Stilla ad africũ. Inde nomẽ uerbale q̃d trãslatio nostra circumloquit̃ Michęę.ij.et erit sup quẽ stillat̃ populus iste.

נָטָף Opobalsamũ .et secundũ rabi Salomonẽ sup librũ Exodi est resina quę stillat de ligno aromatico inciso. et comunit̃ gumi dicit̃ se cundũ eũ,latine uero gutta genus arõatis. et grece stacte.Exodi.xxx. Sume tibi aromata et stacten.est aũt secundũ Pedaciũ dioscoridẽ de materia medicinali libro.i. Stacte recẽtis myrrhę pinguedo incisę & quodã instrumẽto cũ aqua modica detritę maxime odorifera fitcꝫ un gentũ.sed ꝙ rabi Salomon scripsit nataph nominari thiriacam.impu

gnat rabi Moyſes gerundenſis in libro.ij.ſuper pentateuchum dicens thiriacã cõpoſitam et quomodo et ex quibus,et quare ſic dicat̃.et ꝓſequitur ad longũ.nataph uero de quo hic fit mẽtio ſimplicẽ eſſe reſinã pinguem ſtillãtem ex ligno balſami quod dicimus opobalſamũ ideſt ſucum balſami.de quo plene per Dioſcoridẽ gręcũ medicinę authorẽ li.i.ca.xxi.Omnis aũt liquor precioſus apud maiores gręcoꝝ ſtactos dicebat̃.quod Ariſtophanes comicus gręcus indicat in comędia quæ inſcribit̃ plutus.ubi penia ideſt paupertas arbitratur nihil nos diuitiarum habituros eſſe ſi auro et pecunia oĩes abundaremus. et inter cętera ſic ait.Nec enim habebis ungentis redolere ſtactis .i. liquoribus vtilibus.in tanto aũt precio ſtacte habita eſt.ut Antiochus a Polybio ſcribatur donatus ducentis libris ſtactę.deriuatur a uerbo ſtazo ideſt ſtillo,q̃d ĩ futuro habet ſtaxo.unde eſtagmę eſtaxę eſtactę.Inde ſtacte. quo rectius putarim ipſius uerbi nataph proprium eſſe ſignificatum. hęc ideo paucis adnotaui.ut ſciatis in plurimis uocabulis rerũ uariã & diuerſam authoribus etiã grauiſſimis eſſe opinionẽ.ut hic tam enim myrrha ſudat ſucum quam etiam balſamum arbuſtula utraq; corticem inciſa.ut Plinius libro.xij.naturalis hiſtoriæ capite.xvi. et capite xxxiiij. indicat.

נְטִיפוֹת Monilia uel colli ornamenta quę murenulę dicuntur. Iudicum.viij.Abſq; ornamentis et monilibus.et Iſaię.iij.et monilia.

נָטַר Cuſtodiuit.Canticorum primo.Vineam meam non cuſtodiui.Inde domen ut in eodem loco.Poſuerunt me cuſtodem uineis. pręceptor meus (miſericordia dei ueniat ſuper eum) Iehiel Ioans iudæus oſtendit mihi hoc uerbum ſignificare etiam ſcilicet iniuriam ſeruauit in corde uel exprobrauit.Nahum.i.Et iraſcens ipſe inimicis ſuis,& Ieremię.iij.Nunquid iraſceris in perpetuum.ideſt,Es ne ſeruator iniuriarum in corde in ęternũ.uel ſic.Cuſtodis ne rancorẽ in corde ſemp̱. Inde dicitur ſignum ad quod baliſtarius tendit.meta quam quis conſiderat.ſcopos quem quis obſeruat.conſideratio quam quis cuſtodit. ſcilicet a cuſtodiendo et obſeruando מַטָּרָה Iob decimoſexto.Et poſuit me ſibi in ſignum.& he finalis mutatur in aleph. ut threnorum tertio.Et poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Significat etiam obſer-

uantiam et custodiam. Nehemię.xij. Et steterunt in porta custodię.

נטש Proiecit. intermisit. dereliquit. dimisit. i. Regū.x. Intermissis pater tuus asinis sollicitus est ꝓ uobis. et Iudicū.vi. nūc. aūt dereliquit nos, et Isaię.ij. Proiecisti enim populum tuum.

נטש Sparsit. extēdit. Numeri.xi. Et dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest. idest dispersit in castra. sic exponunt illud Oseę.xij. Et sanguis eius super eum ueniet idest spargetur.

נטישות Rami. uirgulta. propagines. Iere.v. Auferte ꝓpagines eius. et eiusdē.xlviij. Vinea sabama ꝓpagines tuę transierunt mare.

נין Filius. Isaię.xiiij. Et germē et ꝓpaginē. q̊d magis ꝓprie Ionathas chaldęus interpretatur sic. Bar vbarbar. i. filius et filius filij. ut sic dicat scriptura. perdā babylonis nomen et reliquias et filiū et nepotem. sic ps̄.lxxiij. Dixerunt in corde suo cognatio eoꝝ simul. pro filij eorum simul. Iudęi neoterici eam dictionem libenter uerterent nepotem. sed chaldaica translatio cui plurimā fidem habēt aduersat̄ eis. ut supra auditum est. quanquā Hiero. noster forsitan p̄ceptori suo nimiū indulgens eos sequi uideat̄ nō modo in superioribus trāslationibus uerum etiā Iob.xviij. Nō erit semē eius neq̧ ꝓgenies in populo. et Geñ.xxi. vocabulū hoc ad simplicē posteritatem transferēdo cū ait. Ne noceas mihi et posteris meis stirpiq̧ meę. sed Onkelus chaldęus cū Ionatha p̄allegato cōcordat interp̄tando sic. vbibri vbarbri. i. uerbū e uerbo sic. et in filio meo et in filio filij mei. de q̄ si uelis erudiri clarius, lege ea quę uenerabilis mgr̄ Paulus ep̄s burgensis sacraꝝ lr̄arum expositor mea sentētia lr̄atissimus et doctor doctissimus in scrutinio scripturaꝝ distinctionis octauę. ca.x. ubi dicit ꝙ ea dictio significat filiū et nullam aliā habet significationē in sacra scriptura. de hoc scripsit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus his uerbis. et ab eo uenit passiuū ijnnon. ps̄.lxxij. ante solē p̄manet nomē eius. q̊d secundū Abrahā aben ezra nobis ita licet exponere. ante oē tēpus filiabit̄ messias. hęc ille. quāuis rabi Salomon traducat eam sentētiam ad dominium et regnū simul. Quod multi hebręorum libenter audiunt. et allegant Prouerbiorum uicesimonono: Qui delicate a puericia nutrit seruum suum. postea sentiet eum contumacem. idest secundū eos dominū imperiosum. sed

iuxta mentē rabi Dauidis kimhi. Seruus a teneris unguiculis delicate educatus a dn̄o cōtendit tandem esse manon.i.filiusfamilias. & est fortasse de filiatione ad hęreditatē et de hęreditate ad herile dominium transsumptio, non autem linguę hebraicę proprietas.

ניק Lactauit.nutriuit.Exodi.ij.Suscepit mulier et nutriuit puerum. Item paulo superius. Accipe puerum istum et nutri mihi.consimile est ינק idest suxit.de quo supra in litera iod.

נכד Nepos.Isaię.xiiij.Et progeniē.Gen̄.xxi.stirpisq; meę.et secūdū rabi Dauid kimhi hispanū est filius filij.scribiturq; sex punctis.ut Iob xviij.Non erit semen eius neq; progenies in populo.quod rectius sic legitur.Non filius ei non nepos in populo suo.

נכה Percussit.Zacharię.ix.Et percutiet in mari fortitudinē eius.& per apherēsin nun literę quod punctus dagges indicat.iij.Regū.xvi. Irruens ergo Zambri percussit et occidit eū.deficit qn̄q; in principio et in fine.ut.i.Regū.xix.Lancea aūt casso uulnere perlata est in parietem.q̊d uerius uerbū e uerbo sic legit̄.& percussit lanceā in parietem. sic paulo superius.percussit eos plaga magna.& Exodi.ix.percutiā te et ppl̄m tuū.ubi ponit̄ אך idest percutiā defectiuū in principio et in fine.nā sola caph lr̄a essentialis est nun et he desunt et aleph īdicat personā primā futuri tēporis singl̄aris nūeri.ut plenius in arte grāmatica.

נכה Infirmus in pedibus.claudus uel podagricus.iiij.Regū.xxiij. Ascendit Pharao nechao rex ęgypti.i.Pharao claudus.sicut solemus dicere Tiberius claudius a claudicādo.sic interpretat̄ trāslatio chaldaica Ionethę.Pharao hagira idest claudicans.secundū illud quod legit̄ ij.Regū.ix.Filius Ionathę debilis pedibus.similiter intelligūt uersum hunc p̄s.xxxv.Congregata sunt super me flagella idest egrotationes pedum.& in hijs sępe mutatur he finalis in aleph.

נכח Penes.prope.propter.iuxta.Exodi.xxvi.Et cōtra mēsam candelabrū idest prope uel penes.q̊d alias habet̄ in cōspectu.Exodi.xiiij. In conspectu eius castra ponetis.idest in pręsentia.et Gen̄.xxv.Deprecatusq; est Ishac dn̄m ꝓ uxore sua.i.propter uxorem suam.et deriuat nomina et uerba et accipit pronomina subiunctiua et declinationes.

גבל Insidiatus est.dolos struxit.et si dicere liceret ingeniauit.sic enĩ loquebaẽ preceptor meus (misericordia dei super eũ) Iacobus iehiel Ioans Malachię.i.Maledictus dolosus.idest secundũ rabi Dauid kimhi in cõmentariis super duodecim.Maledictus excogitator fraudulentę adinuentionis.et Numeri.xxv.Quia et ipsi hostiliter egerunt cõtra vos et decepere insidiis.quod rectius sic legiẽ. quia hostes sunt uobis in dolis quos fraudulenter struxerunt uobis. non per idolũ ut quidã mendosi libri habent sed per dolum.significat enim et dolum et insidias.et fraudem et astuciam.et deceptoriã adinuentionẽ seu industriã malam.nam ubi hebraice habetur orma idest astucia,ibi Onkelus in translatione linguę chaldaicę utitur hoc pręsente uocabulo. ut Exodi xxi.Si quis per industriam occiderit proximum suum et per insidias. patet hoc ps.cv.Et dolum facerent in seruos eius.

גבס Substantia.diuitię.res familiaris. bona tam mobilia quam se mouentia.Iosue.xxij.In multa substantia atq; diuitiis reuertimini.

גבר Cognouit.threnorum quarto.Et non sunt cogniti in plateis. & Genesis.xlij.Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis.& Prouerbiorũ uicesimo.Ex studiis suis intelligitur puer. & sępe deficit nun sicut in aliis.Genesis.xxvij.Et non cognouit eum.

גבר Retraxit seu abalienauit se.intumuit uel superbiuit. Deutero. .xxxij. Ne forte superbirent hostes eorũ.& clarius habeẽ eius significatio Geñ .xlij. Cum agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur. uerbum e uerbo sic. Cognouit eos & abalienauit se aduersum eos. ubi eiusdem uocis contraria uidentur significata.superius enim uerbum significat se animo et cognitione applicare ad aliquem. hoc vero significat animum et cognitionem suam auertere ab aliquo & alienis gestibus uoluntateq; despicabili erga quemlibet uti ac quasi peregrinum se illi fingere.Inde ueniunt nomina peregrinatio & peregrinus.alienigena seu alienus.ut in Abdia.In die peregrinatiõis eius. & Exodi.xij. Omnis alienigena non comedet ex eo. & ps.xviij.Filij alieni mentiti sunt mihi filij alieni inueterati sunt.

גבר Intrusit. conclusit. translatio nostra habet tradidit.i. Regum xxiij.Et ait Saul.tradidit eum dominus in manus meas.

גבת Aroma.Gen̄.xxxvij.Et camelos eorꝝ portantes aromata sup quo scribit rabi Salomō q̄ ea dictio significet in genere om̄e cōfectū ex aromatibus.et catapēthesin interponit aleph loco vau. q̄d Iudęorꝝ neoterici exponūt ceram. intelligētes uersiculū allegatū de ceromate nō aromate.Ionathas chaldęus uolens res p̄ciosas hoc uocabulo desi/gnare interpretatus est gazam.Isaię.xxxix.Et ostendit eis cellam aro/matum.quasi diceret.gazophylacium.

גלה Consumauit.finiuit.perfecit.desiit.Isaię.xxxiij. Cum fatigatus desieris contemnere contemneris.

גמל Excidit.amputauit.circūcidit.Gen̄.xvij.Et circūcidetis carnē pręputij uestri.et in eo loco diuersas formas eius uerbi inuenies. sępe enim perdit nun literam sic. ut et alia eiuscemodi uerba.ut Iob.xiiij. Quasi flos egreditur et conteritur.idest exciditur uel putatur.

נמלה Formica.Prouerbiorꝝ.vi.vade ad formicā o piger.&plr in forma generis masculini eiusdē.xxx.Formicę populus infirmus.

נמר Pardus animal,quod gręce pardalis dicit cutem habens macu losam et uarigeratā.Ieremię.xiij.Aut pardus uarietates suas.etplr Ha bacuk.i.Leuiores pardis equi eius.& Ieremię.v.Pardus uigilans sup ciuitates eorꝝ.Neoterici dicūt nōinari leopardū.Oseę.xiij.Et ego ero eis quasi leena et sicut leopardus in uia assyriorum.sic enim legunt.

נסס Exaltauit.leuauit.sustulit.Isaię.lix. Quē spiritus dn̄i cogit.re/ctius sic.In quo flatus seu spiritus dn̄i leuauerit.Nicolaus de lyra expo nit instigauerit.Theodotiō signatus est in eo. Aquila signaculū eius. & hoc ideo quia in exercitu solet uexillum aliquod leuari ad quod mi lites dispersi confugiant.illudq̄ leuamen dicitur signum. Lucanus in libro ciuilium bellorū primo.Infestisq̄ obuia signis signa. sic Isaię.xi. Et leuabit dominus signum in nationes.quod clarius intellIges ex uer su quē legimus Zacharię.ix.Quia lapides sancti eleuabūtur sup terrā eius.qa uero ad signū seu uexillū confugit.ideo etiā hoc uerbū fugere

ſignificat.Exodi.xiiij.Fugientibus autem ęgyptiis occurrerunt aquę. ſed forte a ſuperiori uerbo nus.nam propria huius uerbi ſignificatio eſt leuare uel exaltare.patet hoc Exodi.xvij.Et uocauit nomē eius dominus exaltatio mea.

נסג Comprehendit.Michee.ij.Non cōprehendet confuſio. et alibi duobus uerbis elocuta eſt tranſlatio noſtra ſignificatū eius. Deute. xix.Non aſſumes et transferas terminos proximi tui.ideſt comprehēdi facias.ſic eiuſdem.xxvij.Maledictus qui tranſfert terminos proximi ſui ideſt comprehendificat.

נסה Temptauit.Geñ.xxij.Temptauit deus Abraham. & p̃s.xcv. Vbi temptauerunt me patres ueſtri.et Exodi.xvij.Et uocauit nomen loci illius temptatio quia temptauerunt dominum. Inde alia nomina. vt Deuteronomij.xxix.Temptationes magnas et cętera.

נסח Diruit. demolitus eſt. Prouerbiorꝫ.xv. Domum ſuperborū demolietur dominus.inde nomen maſſah.iiij.Regū.xi.Et cuſtodietis excubias domus meſſah.ideſt ſecundū magiſtros hebręorꝫ.cuſtodite domū ab euerſione.uel domum ruinoſam a demolitione. nō eſt enim hic nomen alicuius regis proprium.

נסך Fudit. propinauit. libauit. miſcuit.Iſaię.xxix.Quoniā miſcuit vobis dominus ſpiritū ſoporis.et Exodi.xxv.In quibus offerēda ſunt libamina.inde nomen Exodi.xxxij.Fecerunt ſibi uitulum conflatilem ideſt fuſilem.ſic Iſaię.xl.Nunqd ſculptile conflabit faber ideſt fundet. item aliter Deutero.xxxij.Bibebant uinum libaminū. ex quo uerſiculo Iudęi alemanorum ſuperſticioſe plus quā cęterarum nationum nolūt cum chriſtianis uinum bibere,contra tamen mentem uerſiculi. quod eis grauem hactenus concitauit inimiciciā et maxima damna. Nūeri autem.xxviij.multiplicem eius uerbi figuram reperies quandoq; per quinq; aliquando per ſex puncta.item eodē ca. Et libabitis uini quartam partem hin per agnos ſingulos in ſanctuario domini.

נסך Conſtitui.ordinaui.prępoſui.p̃s.ij. Ego autē conſtitutus ſum rex.quod Hieronymus mlto melius de hebraica ueritate ſic. Ego aūt

ordinaui regem meum.et Burgensis ille doctus magister interpretať sic.Et ego constitui regem meum.

נָסַע Profectus est.migrauit.egressus est.recessit. Numeri.xi.Ventus autem egrediens a domino.et hoc uerbum sepe ponitur Numeri xxxiij.Profecti igiť de ramasse.Item de succoth uenerunt in etham. profectiqꝫ de mara uenerunt in elim.& Exodi.xiiij.Tollensqꝫ se angelus domini.idest profectus est angelus domini.Inde quas nos mansiones appellamus,filiorum Israel profectiones dici debent.et progressiones scilicet quando e mansionibus suis recedebant. ut Genesis.xx. Profectus inde Abraham in terram australem.et inuenitur aliquãdo transitiuum uerbum Exodi.xv.Tulit autem Moyses Israel de mari rubro.idest migrare fecit Israelem de mari. sic.iij.Regum.v.Pręcepitqꝫ rex ut tollerẽt lapides grandes.

מַסָּע Arma bellica significat.Iob.xli.Neqꝫ hasta neqꝫ thorax.ubi credo ꝙ uel propter ignorantiam uel propter diuersitatem interpretum translatio nostra hoc uocabulum dimisit intactum.

נָסַק Scandit.ascendit.p̃s.xxxix.Si ascendero in cęlum tu illic es.

נָעַל Obserauit siue clausura obsignauit.Iudicum.iij. Clausis diligẽtissime ostiis cęnaculi et obfirmatis sera.ad hunc modum exponẽdus est uersiculus Canticorum.iiij.Hortus conclusus fons signatus.totum hoc significat claudere sera et obfirmare.

נַעַל Calciamentum.p̃s.lx.In Idumea extendam calciamentũ meũ. Inde uerbum Ezechielis.xvi.Et calciaui te hyacintho.

נָעַם Placuit.seu fuit dulce.iocundum.suaue.elegans. amœnum.ij. Regũ.i.ubi nos habemus frater mi Ionatha decore nimis.ibi hebraica ueritas legit. Dulcuisti mihi uel dulcis fuisti seu placuisti mihi nimis. Ad hoc illud quod legiť Ruth.i. Ne uocetis me noemi idest pulchrã. imo rectius dulcem quia sequiť. Sed uocate me mara idest amarã. sic illud Iob.xxxvi.Cõplebunt dies suos in bono et annos suos in gloria, idest in suauitatibus et iocunditatibus. et Prouerbioꝝ.xxiiij. Qui arguunt eum laudabitur.rectius sic. Et arguentibus dulcescet uel suauis

erit.et ps.xvi.Delectationes in dextera tua usque in finem. sic enim secundum.lxx.interpretes canit ecclesia,quamuis hoc loco greca dictio terpnotis latine rectius iocunditas trasferretur. Hieronymus illud in suo psalterio traduxit.Decores in dextera tua eternos.sic habes in allegatis duobus uersiculis Iob et psalterij nominis istius pluralem numerum in duplici forma tam masculina quam fœminina.

נַעֲצוּץ Geminata per paragogen ultima litera significat secundum Hieronymū in cōmentariis Isaię libro.xv.herbam uilissimam et amaram odorisque pessimi,quod nomen ipse interpretatus est saliūculam. Isaię.lv.Pro saliuncula ascendet abies.sic scribit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus qd sit genus uirgulti abiecti.rabi Saadias dicit esse spinas albas acutissimas.Ionathas in translatione chaldaica hic nō uerba sed tantūmodo sensum interpretatus est dicens.pro iniquitate erigetur iusticia.quem rabi Salomon sequi uidet dum exponit.Potestas auferetur ab impiis et dabitur iustis.

נָעַר Clamauit.uociferauit.rugiuit.Ieremię.li. excutiēt comas ueluti catuli leonum.pro quo hebrei interpretantur clamabunt sicut catuli leonum.& chaldaica translatio Ionathę sic habet.tanque filij leonū exaltabunt uocem eorum.Huius instar solitus est rabi Ionas exponere uersiculum Zacharię secundo.ubi nos legimus. Sileat omnis caro a facie domini quia consurrexit de habitaculo sancto suo.aliter et sic. Quia rugiuit de habitaclo sancto suo. Cui expositioni assentitur rabi Ioseph hispanus pater Dauidis et filius kimhi arbitraturque simile dicēdi genus esse ei quod scribitur Ieremiæ uicesimoquinto.Dominus de excelso rugiet & de habitaculo sancto suo dabit uocē suam. siue Ioelis tertio.Dominus de sion rugiet.

נָעַר Deiectus. excussus.concussus uel explosus fuit.Isaię tricesimo tertio.Et concussa est Basan et Carmelus.psalmo centesimotricesimo sexto. Et excussit Pharaonem et excercitum eius in mare rubrum.& psalmo.cix.Excussus sum sicut locusta.

נַעַר Puer uel iuuenis.Ieremiæ primo.Quia puer ego sum.& pri-

mo Regum primo. Puer autem erat adhuc infantulus. Ruth ſecundo. Dixitq; Booz iuueni qui prĕerat meſſoribus. & quia per ĕtatem minor eſt puer, et eum conuenit maiori hoc eſt ſeniori miniſtrare, ideo accipitur etiam pro miniſtro cuiuſcumq; ſit ĕtatis uel ſtaturĕ. Geneſis quadrageſimoprimo. Erat ibi nobiſcum puer hebrĕus eiuſdem ducis militum famulus. & Exodi triceſimotertio. Miniſter eius Ioſue filius Nun puer. et quarto Regum quinto. dixit Gehezi puer uiri dei. Inde puella Geneſis. xxiiij. Puella decora nimis. et Ruth ſecundo. Cuius eſt hĕc puella. Inde nomen deriuatiuum. pſalmo. cxxix. Sĕpe expugnauerunt me a iuuentute mea. Item in alia forma Ieremiĕ. xxxij. Iugiter facientes malum in oculis meis ab adoleſcentia ſua.

נָפַח Flauit. ſpirauit. exufflauit. et per conſequens ſuccendit. Haggi primo. Et intuliſtis in domum et exufflaui illud. & Geneſis ſecundo. Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitĕ. et Ezechielis viceſimoſecundo. Ignem ad conflandum. & infra. Et ſuccendam uos in igne furoris mei ideſt conflabo. Inde follis et ſufflatorium inſtrumentum quo ſemiſopitus ignis excitatur. Ieremiĕ ſexto. Defecit ſufflatoriū in igne. per protheſin mem literĕ loco nun principalis. & Ezechielis. xxxvij. Et inſuffla ſuper interfectos iſtos et reuiuiſcent. & Malachiĕ primo. & exufflaſtis illud.

נֹפֶךְ Lapis precioſus. tranſlatio noſtra putat carbunculum. Exodi viceſimoctauo. et eiuſdem triceſimonono. In ſecundo carbunculus et ſapphirus et iaſpis. ſimiliter Ezechielis viceſimooctauo. Sapphirus et carbunculus et ſmaragdus. alij uolunt hanc dictionem ſignificare ſmaragdum et uidentur alludere interpretationi chaldaicĕ. Onkelus enī et Ionathas aſſirij iſtudipſum uocabulum ambo tranſtulerunt in lingua chaldaica iſmaragdin. & thargum hieroſolymitanum habet iſmorad. ſed rabi Dauid kimhi in libro de radicibus ſcribit hic ſignificari lapidem colore fuſco et rutilanti. quod magis ad tranſlationem noſtram carbunculi ſcilicet uulgatam quadrat, prĕſertim inſtar eius qui ex arcadia eſt. Theophraſtus enim in libro de lapidibus aſſerit carbūculum qui ex arcadia portatur ſubfuſcum eſſe, quem putant aliqui rubinum dici. Sed de ijs lapidibus quondam proprium uolumen Epiphanius epiſcopus ad Euſebium Hieronymum dedit.

נפל Corruit. cecidit. psalmo vicesimo. Ipsi obligati sunt et ceciderunt. & Genesis quarto. Cur concidit facies tua. & eiusdem vicesimo quinto. Coram cunctis fratribus suis obiit pro cecidit. Inde nomen cadens uel corruens. psalmo quadragesimoquinto. Alleuat dominus omnes qui corruunt. & sicut cętera uerba patitur defectum nun. cata aphæresin. ut psalmo tricesimoseptimo. Cum ceciderit non collidetur. Pręterea recipit formationes suas. Deuteronomij nono. Et iacui coram domino. idest et cecidi ante dominum. Item sequitur. Quibus eum suppliciter deprecabar, idest quibus prostratussum corrui seu iacui. Inde casus et eo nomine dicunt quicquid uel de fructibus uel de frugibus cadit mapal. quod translatio nostra quisquilias interpretatur. Quisquiliæ enim semper pluralis numeri significat quicquid ex arboribus minutis surfulorum deciditur. uel quicquid cadit secundum Festum grammaticũ. sic Amos octauo. Et quisquilias frumenti vendamus. Inde abortiuus fructus cadens immaturus. Ecclesiastis sexto. Pronuncio quod melior illo sit abortiuus. Item membrorum articuli a cadendo sic etiam nominantur. Iob quadragesimoprimo. Membra carnium eius cohęrentia sibi. Hoc modo et gigantes dicti sunt quod ita sunt statura excelsi ut cęteri humiles uideantur ante eos cadere. Genesis sexto. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Aliter Iob decimoquarto. Mons cadens defluit.

נפץ Euertit. diruit. discerpsit. disiecit. disgregauit. dispersit. discessit. dilapsus est. primo Regum decimotertio. Quia uidi quod populus dilaberetur a me. & Genesis nono. Et ab his disseminatum est omne genus hominum super uniuersam terram. quod hebręi uerbum e uerbo sic legunt. Et de his dispersa est omnis terra. Inde nomen quod significat dispersionem fulgurum e nubibus. et scribitur sex punctis. quod translatio nostra uerbaliter uertit. Isaię tricesimo. Allidet in turbine & in lapide grandinis. fortasse septuaginta imitando qui pro allidet transtulerunt fulminabit uehementer. sed illic nomen debet esse & non uerbum, quod puncta indicant. Simile psalmo centesimotricesimoseptimo. Et allidet paruulos suos ad petram, idest disiecit uel dispersit. Item psalmo secundo. Sicut uas figuli cõfringes eos. idest dispergas uel disijcias. Inde instrumentum quo aliquid facile demolimur et dissi

pamus nominatur mapaz. Ezechielis ix. Et uniuſcuiuſq; uas interitus in manu eius. ideſt inſtrumentum deſtructionis.

נֶפֶשׁ Anima ſecundum ꝙ animat. ut Exodi. xxi. Reddet animam pro anima. Iob ſecundo. Verumtamen animam illius ſerua. et ſcribitur ſex pūctis. et eſt generis fœminini. ut Numeri. xv. ꝙ ſi anima una neſciens peccauerit. quandoq; ſignificat corpus animatum ſeu totum hominem. et ſic aliquādo etiam reperitur in genere maſculino. ut Numeri. xxxi. Vnam animam quingentis tam ex hominibus quam ex bobus. et pluraliter declinatur tam in maſculino quam in fœminino genere. ut Ezechielis. xiiȷ. fœminine ſic. Vt interficerent animas quæ non moriuntur. maſculine uero ſic in eodem infra. Et dimittam animas quas uos capitis animas ad uolandum. in quo uerſiculo utrumq; genus habetur. inde naſcitur uerbum quod ſignificat animare ſeu recreare. quod tranſlatio noſtra refrigerare tranſtulit magis proprie ad pſychos ſecundum gręcam conſuetudinem. Exodi. xxiiȷ. Vt requieſcat bos et aſynus tuus et refrigeretur filius ancillę tuę et aduena.

נֵץ Accipiter. generale nomen uolucris uenaticę aduncis unguibus & naſo aquilino. unde dicitur Leuitici undecimo. Et accipitrem iuxta genus ſuum.

נָצַב Statuit. erexit. iiȷ. Regum. xxiȷ. Nec erat tunc conſtitutus rex in Edom. Inde ſtatua. Geneſis. xix. Verſa eſt in ſtatuam ſalis. inde ſtatio Paralippomenon. xi. Et ſtatio philiſtinorum in bethlehem. quod in alia forma reperitur Iſaię. xxiȷ. Et expellam te de ſtatione tua. inde prępoſitus uel pręlatus qui magiſtratum gerit quaſi antiſtes qui ante ſtat in omnibus laboribus. iiȷ. Regum. v. Abſq; prępoſitis qui pręerāt ſingulis operibus. Inde cata paragogē he finalis ſignificat claudum et languidum quod ſic ſemper ſtat et nō erigitur ſeu ſublimatur. Zachariæ xi. Et id quod ſtat nō enutriet. quod Hieronymus exponit. Et laſſa nō ſuſtentat. unde dicitur threnoꝝ. iȷ. Firmauit dexterā ſuā quaſi hoſtis.

נָצָה Volauit. cuius loco noſtra tranſlatio iurgari et confligere uertit. threnorum. iiiȷ. Iurgati quippe ſunt et commoti. pro quo hebręi legunt uolauerunt et receſſerunt. mutat autem hoc uerbum aliquādo

ne finale in aleph,ſicut alia quoq́ multa facere ſolent. Ieremię.xlviij. Date florem Moab quia florens egredietur.hebręi legunt. date alam Moab quia uolans uolabit uel uolitando uolabit.Inde pluma uel pin nula ſic dicitur.Ezechielis.xvij. Magnis alis multiſq́ plumis.& Leui tici primo. Veſiculam uero gutturis et plumas proiiciet prope altare. quod aliqui excrementa tranſferunt.quidam ab indefeſſa uolandi cõ ſuetudine uolunt accipitrem eſſe nez dictum.

נצה Litem concitauit.ſediciones fecit.ſecundum formam uerborum grauem.Numeri.xxvi. Iſti ſunt Dathan et Abirom qui ſurrexe runt contra Moyſen et Aaron.uerius ſic.Iſte Dathan et Abirom con uocantes conſilium ut ſedicionem facerent uel litem concitarent aduerſus Moyſen et aduerſus Aaron. Inde iurgium.rixa. Prouerbiorũ xvij.Qui meditatur diſcordias diligit rixas. et nomen uerbale Exodi ij.Duos hebręos rixantesIn ſumma hoc uerbum ſignificat litigium.

נצה Vaſtatum,incultum.deſertum eſt.Iſaię.xxxvij. In eradicationem collium compugnantium.rectius collium deſertorum ſeu deua ſtatorum.ſic legitur Ieremię quarto. Ciuitates tuę uaſtabuntur rema nentes abſq́ habitatore.

נצה Floruit. Canticorũ.vi.Si floruiſſent uineę.Inde flos.Geneſis xl.Et poſt flores uuas matureſcere.

נצח Inſtitit. coegit. ſollicitauit. urgebat. ij. Paralippomenon .ij. Prępoſitoſq́ eorum tria milia.ideſt ꝓuocatores.ſollicitatores. et ope rarum hortatores. & Ezrę.iij. Vt inſtarent ſuper eos qui faciebant opus.et paulo ante. Vt urgerent opus domini. Inde poeta heroicus uel precio uictorię qui odas et uerſus canit.i.Paralippomenon.xv. In citharis pro octaua canebant lenazeah ideſt grece epinicium & latine carmẽ triumphale.Inde ſic dictus quod homines ad opera prouocet. Sicut ſcribit Oratius in arte. Poſt hos inſignis Homerus Dircęuſq́ mares animos in martia bella Verſibus exacuit. unde ſępe in pſalmis prenotatur. ad uictoriam ipſi Dauid.ſic exponunt uerſiculum illum threnorum.iij.Periit finis meus.rectius.periit uictoria mea.ſed Lyra inſcribit ad uictoriam quia cum hi pſalmi canerentur alter alterum ca

nendo superare studebat.unde etiam trãslatio nostra superare uertit. Danielis.vi.Igitur Daniel superabat omnes.

נצח Perpetuum.sęculum.ęternum.ps̃.xlix.pro eo q nos legimus. Et uiuet adhuc in finem. Hieronymus uerius traduxit. Et uiuet ultra in sempiternum.

נצל Euasit.Deutero.xxiij.Non trades seruum domino qui ad te confugerit.idest qui euasit ad te. et Iere.vij.Et dixistis liberati sumus. idest euasimus.et uerbum graue q̃d significat euadere fecit. Ezechiel xiiij.Ipsi iusticia sua liberabunt animas suas.et in alia forma Exodi.v. & nõ liberasti eos.idest euadere fecisti.inde nomẽ participiale. Amos iiij.Quasi torris raptus ab incendio.i.liberatus.item nomen aliud eua sio.Ester.iiij.Per aliam occasionem liberabunt iudęi.quod uerbum e uerbo rectius sic legeretur. Quoniã si tacens tacebis in tempore hoc. dilatio et euasio instabit iudęis de loco alio.q̃a uero auferimus. abstra himus aut spoliamus id quod euadere facimus seu liberamus. iccirco significat hoc uerbum abstrahere.spoliare.auferre.abscondere. Geñ. xxxi. Tulitq; deus substãtiam patris uestri et dedit mihi. sic Exodi.iij. & spoliabitis ęgyptum.et ps̃.cxix.et ne auferas de ore meo uerbũ ueri tatis usq;quaq;.et Exodi.xxxiij.Deposuerunt ergo filij Israel ornatũ suum in monte horeb.

נצר Custodiuit.obseruauit.seruauit.Prouerbi.xxij.Oculi domini custodiunt scientiam.ps̃.cxix.quia iustificationes tuas exquisiui.et ps̃. xxxiiij.Prohibe linguam tuam a malo.idest custodi.

נצר Peruertit.desolauit.uastauit.Isaię.i.Sicut ciuitas quę uastatur.

נצר Surculus.uel secundum Hieronymũ super Isaiam ca.xiiij.vir gultum quod ad radices arborum nascitur. quod Theodotion appel lauit germen.et.lxx.interpretati sunt florem.Isaię.xi.Et flos de radice eius ascendet. et Hieronymus stirpem traduxit. eiusdẽ .xiiij.Tu aũt proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps.

נקק Rima. fissura. foramen.cauerna.Ieremię.xiij.Absconde illud ibi in foramine petrę.et Isaię.vij.Et in cauernis petrarum.

נקב Fodit.perforauit.Haggei.i.In sacculum pertusum idest per foratum.et Habacuk.iij.Maledixisti sceptris eius. ꝓ quo alij, perfodisti baculum eius.unde illud Isaię.xliiij.Et in malleis formauit illud.de terebris exponūt quibus aliquid perfoditur. sed docti hebręoꝶ malleū esse latomorū asseuerant.iuxta illud q̊d legitur Iudicum.iiij.Assumēs parit̃ et malleū.sic enī assumit mem loco nun in pricipio et thau ī fine.

נקבה Fœmina.Genesis.i.Masculum et fœminam creauit eos.

נקב Aestimauit.censuit.existimauit.nominauit.Gen̄.xxx. Constitue mercedem tuam quam dem tibi,idest cense. Amos.vi.Optimates capita populorum,idest ęstimati et nominati. et Leuitici.xxiiij. Cūq; blasphemasset nomē domini et maledixisset ei. pro q̊ sic legūt hebręi. Et recensuit seu nominauit filius mulieris Israelitidis nomen et maledixit seu blasphemauit.sic Isaię.lxij.quod os domini nominauit.

נקד Punctum. stigma. nota. Canticorum.i. Murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argento.idest uerbum e uerbo cum punctis argenti uel cum stigmatibus. et ab eo appellant animalia alba quę habent maculas nigras.similiter animalia nigra q̃ habent maculas albas. Gen̄.xxx. Varios et macłosos.et a talibus pecoribus dictus est pastor vel quilibet armentarius נוקד quarto Regum.iij.Porro Mesa rex moab nutriebat pecora multa.uerbum e uerbo sic. Et Mesa rex moab fuit armentarius.nominatur etiam a maculis mucor uel aliquid mucosum hoc uocabulo.ut panis qui uetustate fit mucidus.Iosue.ix.En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos calidos sumpsimus nunc sicci facti sunt addēdum et mucidi . pro quo periphrasticos interp̄tatio nostra uertit.et uetustate nimia cōminuti.

נקה Mundauit.purgauit.et innocentem iudicauit.Ioelis ultimo.Et mundabo sanguinem eorum non mundaueram.et psalmo decimonono.Et emundabor a delicto maximo.& Exodi tricesimoquarto.Nullusq; apud te per se innocens est.quod uerbum e uerbo sic legendum est.Et innocens non innocentabitur.hoc est non uidetur innocens,sic

Numeri quinto. Non te nocebunt aquę istę amarissimę. idest rectius sic. facient te innocentem. et infra. Maritus absq; culpa erit, idest innocens, purgatus, mundus. & pluraliter Genesis quadragesimoquarto. Vos autem eritis innoxij. & psalmo centesimoquinto. Et effuderunt sanguinem innocentem. ab eo uocabulo deriuat nostra translatio ciathos in quibus offerenda sunt libamina. Exodi uicesimoquinto. Et ciathos in quibus offerenda sunt libamina.

נקם Vindicauit. ultus est. Numeri tricesimoprīo. Vlciscere prius filios Israel. & primo Regum vicesimoquarto. Et ulciscatur me dominus ex te. & Nahum primo. Deus emulator et ulciscens dominus. ulciscens dominus et habens furorem ulciscens dominus in hostes suos. & Leuitici decimonono. Non quęras ultionem. pro ne uindices. Inde nomē psalmo nonogesimoquarto. Deus ultionum dominus deus vltionum.

נקח Euertit. decidit. excidit. excussit. dirupit. Isaię vicesimoquarto. Quomodo si paucę oliuę quę remanserūt excutiantur ex olea. & eiusdem decimoseptīo. Sicut excussio oleę. et eiusdē decimo. Et subuertētur condensa saltus eius ferro. cum aūt excidendo aliquid soliti simus circuire ac bipennem circumducere. ideo uerbū hoc etiam circumgirare significat. Iob primo. Cumq; in orbem trāsissent dies. quasi cum essent dies conuiuiorum euersi.

נקר Effodit. eruit. primo Regum undecimo. Vt eruam omnium vestrum oculos dexteros. et Iudicum decimosexto. Statim eruerunt oculos eius. Inde locus effossus seu erutus ut est foramen uel fissura seu rima. Exodi. xxxiij. Ponam te in foramine petrę. & Isaię secundo. Et ingredietur scissuras petrarum.

נקש Cœpit illaqueauit. comprehendit. psalmo nono. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. et Deuteronomij. xij. Caue ne imiteris eas. uerbū e uerbo sic. Caue tibi ne capiaris post eos. est enim hoc loco uerbum passiuum. et Deuteronomij septimo. Ne offendas propterea. rectius sic. Ne illaqueeris in eo. & psalmo tricesimooctauo. Et uim faciebant qui quærebant animam meam. rectius sic. Et scandalizabant hoc est tendicula et offendicula posuerunt quę

rentes animam meam. Hieronymus interpretat. Et irruebant quęren tes animam meam.

נרד Nardus. Canticorum quarto. Nardus et crocus. Item eiuſdem primo. Nardus mea dedit odorem ſuum. & pluraliter eiuſdē quarto. Ciperi cum nardis.

נשה Oblitus eſt. Geneſis. xli. Obliuiſci me fecit deus omnium laborum meorum et domum patris mei. Inde Manaſſe nomen primogeniti filij Ioſeph.

נשא Sumpſit. leuauit. tulit. portauit. Geneſis decimotertio. Nec poterat eos capere terra ideſt portare. uerbum e uerbo ſic, Et nō tulit eos terra. & Ieremię. xxxi. Quoniam ſuſtinui ideſt tuli opprobrium adoleſcētiæ meæ. & Geneſis quadrageſimoquinto. Et tollite patrem veſtrum. & Numeri quarto. Tolle ſummam filiorum Cahath. & cata aphęreſin nun literę principalis. Geneſis. xliiij. Imple ſaccos eorum frumento quantum poſſunt capere ideſt ferre. Similiter Iob. xxi. Suſtinete me et ego loquar. & Geneſis. xl. Qui faciens grande conuiuiū pueris ſuis recordatus eſt inter epulas magiſtri pincernarum et piſtorum principis reſtituitq; alterum in locum ſuum ut porrigeret ei poculum. alterum ſuſpendit in patibulo ut coniectoris ueritas probaret. Iſte locus uerbum e uerbo ſecūdum hebraicam ueritatem ſic legatur. Et fecit conuiuium omnibus miniſtris ſuis et extulit caput principis pincernarum et caput principis piſtorum in medio miniſtrorum, & reſtituit principem pincernarum ad pincernationem ſuam, et tradidit poculum in manum Pharaonis. & principem piſtorū ſuſpendit. ſicut expoſuit ſeu coniecturauit eis Ioſeph Inde nomen eiuſdem. xxxvij. Et camelos eorum portantes aromata. Inde portatio. geſtamen. onus. & omne quod fertur ſeu portatur. Numeri. iiij. Hęc ſunt onera eorum. rectius ſic. Hęc eſt cuſtodia onerū eorū. et in diuerſis formis Iſaię. xlvi. Onera ueſtra graui pōdere uſq; ad laſſitudinē contabuerūt et cōtrita ſunt ſimul. Oīa talia quandā leuationē. ſumptionē. et baiulationē ſignificant. et ſecundū ſubiectā materiā iſtuc quadrāt. Exodi. xx. Non aſſumes nomē dn̄i dei tui in uanū. & Numeri. xxiij. aſſumptaq; parabola ſua dixit. et p̄s. cxli. Eleuatio manuū mearū ſacrificiū ueſpertinū. Inde viri eleuati ſupra alios et pręlati. ut Exodi. xxij. Et principi populi tui

non maledices.&pluraliter Gen.xxv. Duodecim principes tribuum suarũ.et reperitur sine nun principali. Iob vicesimo.Si ascenderit usqꝫ ad cęlum superbia eius,idest prętatura et excellentia eius.ut patet Genesis.xlix.Prior in donis,idest excellentior in prelatura uel exaltatione. Inuenitur quandoqꝫ etiam commutatio sin in samech et aleph in he.ut psalmo quarto.Signatum est super nos lumen uultus tui domine.quod secundum rabi Salomonem intelligitur sic. Leua super nos vexillum scilicet lumen uultus tui.et Hieronymus de hebraica uerita te sic transtulit.Leua super nos lumen uultus tui domine.quandoque solo caret aleph.psalmo tricesimosecũdo. Beati quorum remissę sunt iniquitates.idest quorum retulit peccata. & significatur hac dictione oblatum.donum ac munus.propter sumptionem. Genesis quadragesimotertio.Et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperãt maiorqꝫ pars uenit beniamin.quod uerbum e uerbo sic transfert. Et mirabãtur uiri quisqꝫ ad proximum suum.& leuauit dona a cõspectu illorum illis et augebatur donum beniamin plusquam donũ uniuersorum. eo nomine uocatur oblatio quę fit deo massah mutando he finale in thau.quod pro mea opinione non recte translatio nostra vertit precium. secundo Paralippomenon.xxiiij.Et fecerunt arcam posueruntqꝫ eam iuxta portam domini forinsecus. & predicatum est in Iuda et Ierusalem ut deferrent singuli precium idest oblationem quod constituit Moyses seruus dei.quia uero sic idem significat quod thruma idest oblatio.iccirco putant aliqui sacrificium nostrum massa significari quod nos missa dicimus. de quo tamen aliter disseruimus supra in litera mem.Item usu prophetarum sępe et multum inuenies onus.uide in concordanciis maioribus.quod tamen septuaginta interpretes teste Hieronymo in prologo Nahum assumptio uerterunt.

נשא Arsit. flagrauit. Nahum primo. Et contremuit terra a facie eius.pro arsit ul' flagrauit terra.& Iob septimo. Et reuelabor loquens mecum in strato meo.quod uerbum e uerbo hebręi legunt. Ardebit flagrabit uel uretur in eloquio meo cubile meum.sed quid nobis auxilij suppeditabit translatio Iob.quę teste Hieronymo in eiusdem prologo uerbum non sequitur de uerbo. sed ex ipso hebraico arabicoqꝫ sermone et interdum Syro nunc uerba nunc sensus nunc simul utrũque resonat.Sic exponunt aliqui locum Leuitici.xiij. Homo in cuius

cute et carne ortus fuerit diuersus color siue pustula.aliter et hoc mo do uerbum e uerbo. Homo cum fuerit in cute carnis eius ardor aut pustula. quãuis chaldaica translatio habeat sinum uel concauitatem.

נשא Errauit.inde passiue decepit.Geñ.iij.Serpens decepit me.q̃d exponit rabi Salomon idest errare fecit.et in Abdia propheta,Superbia cordis tui extulit te.q̃d Ionathas chaldaice sic uertit. Prauitas cordis tui seduxit te.et Ieremię.iiij.Heu heu domine deus ergo ne decepisti populum iustum.

נשא Destruxit. deuastauit.demolitus est.et desolauit.iiij.Regum xix.Eruntq; in ruinam collium compugnantiũ. idest destructionem. deuastationem.et desolationẽ.threnorꝝ.iij.Formido et laqueus facta est nobis uaticinatio et contritio. ubi Nicolaus de lyra opinat̃ et ego pariter cum illo asseuerarem uitio scriptoris pro uastatione uaticinationem esse positam.legitur enim apud hebręos uastatio.

נשב Mobilitauit.afflauit.Isaię.xl.Quia spiritus domini sufflauit in eo.& p̃s.cxlvij.Flabit spiritus eius et fluent aquę.et Geñ.xv.Et abigebat eas Abram.idest moueri fecit.

נשג Apprehendit.assecutus est.attigit.Leuitici.xxv. Sin aũt non habuerit proximũ et ipse precium ad redimendũ potuerit inuenire. pro quo secundum hebręos sic legit̃.Et uir cui nõ fuerit redemptor et assecuta sit manus eius inueneritq; uidelicet redemptionem illius.& Geñ.xlvij. Et non peruenerunt usq; ad dies patrum meorum.pro nõ attigerunt.apprehenderunt.assecuti sunt dies patrum meorum.

נשה Oblitus est.threnorum.iij.Oblitussum bonorum.& psalmo lxxxviij.Et iusticia tua in terra obliuionis.

נשה Fœnerauit.mutuauit.Ieremię.xv.Non fœnerauí nec fœnerauit mihi quisquã.et Isaię.xxiiij. vt qui repetit. sic qui debet.rectius ita.vt qui mutuauit sic qui mutuat̃.et.iiij. Regũ.iiij. Creditor uenit ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi.et infra eodẽ. Vade uende oleum et redde creditori tuo. & quandoq; mutat̃ he finale in aleph.

Nehemię.v.Vſuras ne ſinguli a fratribus ueſtris exigitis?

נשך Momordit.Eccleſiaſtis.x.Si momorderit ſerpens. et Prouer. xxiij.Et in nouiſſimo mordebit ut coluber. et Habacuk.ij. Nunquid non repente conſurgent qui mordeāt te. & Micheę.iij. Qui mordēt dentibus ſuis.

נֶשֶׁךְ Fœnus. uſura. Exodi.xxij. Nec uſuris opprimes. rectius ſic. non pones ſuper eū uſurā.et ps.xv.Pecuniā ſuam nō dedit ad uſurā.

נִשְׁכָּה Depoſitorium.gazophylacium.theſauraria.camera.Nehemię.iij. Poſt eos ędificauit Meſullam filius Barachię contra gazophylacium ſuum.

נָשַׁל Extirpauit.euulſus ſeu elapſus eſt.Deuterono.xix.Ferrumq; elapſum de manubrio amicum eius percuſſerit. ideſt extirpatum.& Deuteronomij.xxviij.Quia defluent et deperibūt.rectius ſic.quia extirpabit uel euellet oliua tua.et eiuſdē.vij. Et deleuerit gentes multas coram te.ideſt extirpauerit.rabi Salomon exponit hoc uocabulum ſic ꝓiecit.et ſecundū rabi Dauid kihi ſignificat deponere et abſcōdere.

נְשָׁמָה Spiraculum.flatus.anhelitus.halitus.ſpiritus.iuncta finalitatis litera.Iſaię.ij.Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius eſt.itē iij.Regum.xvij.Et erat languor fortiſſimus ita ut nō remaneret in eo halitus.& Gen.vij.Et cūcta in quibus ſpiraculū uitę eſt intra. ſic Gen. ij.Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitę.et additur uitę ut intelligatur omnis flatus habens in ſe uitam. de aliis enim uentis ſpiritibus ſeu flatibus hoc uocabulum non dicitur. et ſecundum rabi Abraham aben ezra de ſolo homine dictum inuenitur.

תִּנְשֶׁמֶת Talpa ſecundum rabi Salomonem qui hoc ſcribit in cōmentariis ſuper pentateuchum.Leuitici.xi.Lacerta et talpa omia hęc immunda ſunt.ſignificat etiam uolucrem ex auibus immundis et prohibitis,quam paulo ſuperius in eodem ca. noſtra tranſlatio cygnum interpretatur.ſed rabi Salomō ubi ſupra ſcribit auem eſſe quę noctu uolitat.Neoterici auiculan ſic nominant ſimilem noctuę qua aucupes

in aucupiis diurnis utuntur super ligno fissili. et sic erit nomē equiuocum.ut habetur ex eodem ca.xi.Leuitici.

נשף Flauit.Isaię.xl.Repente flauit in eos et aruerunt.similiter Exodi.xv.Flauit spiritus tuus et operuit eos mare.uerius sic.Flauisti in spiritu tuo.operuit eos mare,

נשף Obscurum tempus illud quo fere nihil inter diem et noctem interest siue diluculo siue uesperi.quod nos crepusculū dicimus propter dubiam adhuc lucem.creperum enim latine dubium significat secundum grāmaticos Nonium et Festum.quare translationes nostræ vario modo utuntur.iiij.Regum.vij..Surrexerunt ergo uesperi ut uenirent ad castra syrię.econtrario.i.Regū.xxx.pro eo ꝙ nostra translatio habet.& percussit eos Dauid a uespera usqꝫ ad uesperam alterius diei.Doctores hebręorum exponūt a mane hoc est crepusculo antelucano usqꝫ ad uesperam crastinam.& allegāt rab.Isi.qui dixit ꝙ duo fuerunt crepuscula.crepusculum diei et superuenit nox. crepusculum noctis et suboriebatur dies.inde nominant quicquid obscurum et tenebrosum extat.Ieremię.xiij.Et antequam offendant pedes uestri ad montes caliginosos idest nebulosos et obscuros.

ינשף Ibis.secundum translationem nostram.Leuitici.xi. Et mergulum et ibin.sed rabi Salomon asseuerat esse auem quę de nocte uolitans ululet quam nos ululam appellare possumus.

נשק Osculatus est. ps.lxxxv. Iusticia et pax osculatę sunt.et cata aphęresin nun literę principalis Canticorum.i.Osculetur me osculo oris sui.Iob.xxxi.Et osculatussum manum meam ore meo. sic per similitudinem significat inclinare more adorantium. uel adhęrere more osculātium.ut Ezechielis.iij.Et uocem alarum animaliū percutientiū alteram ad alteram.quod secundum ueritatem hebraicam legitur sic. Et uox alarum animalium adhęrentium uniuscuiusqꝫ ad sororem hoc est proximam suam uel inclinantium. et est prolepsis.unde quidam uolunt inclinationem eiusmodi quandoqꝫ significare adorationem, sicut cū os ad os applicatur.ps.ij.pro eo ꝙ trāslatio nostra habet.Apprehendite disciplinam. rectius secundum Hieronymum tam in suo

pſalterio quam in cõmentariis ſuper noſtrũ pſalterium legendũ eſt. Adorate filium pure.uerius autem ſecundum Paulum burgenſem legitur.oſculamini filium.cui etiam Lyra cõſonat.et Geneſis.xlv.Oſculatuſq; eſt Ioſeph omnes ſuos.

נשק Armatura.arma.indumentũ bellicum ęreum ſiue ferreũ.Iob xx.Fugiet arma ferrea.& Iſaię.xxij.Armamẽtariũ domus ſaltus.et trãſumptiue dicitur p̃s.cxl.Obumbraſti caput meum in die belli.hoc eſt tempore armorum.et p̃s.lxxviij.Filij ephraim intendẽtes et mittẽtes arcum.pro quo rectius ſic.Filij ephraim armati ſagittantes arcum.

נשק Accendit.uſſit.p̃s.lxxviij.Et ignis accenſus eſt in Iacob.et ſic in paſſiuo genere.

נשר Aquila.Ezechielis.xvij.Aquila grandis magnarum alarum.et plr Exodi.xix.quomodo portauerim uos ſuper alas aquilarum.

נשר Serra.prępoſitione mem loco nun.Iſaię.x.Aut exaltabitur ſerra contra eum a quo trahitur.de quo ſcribit rabi Dauid kimhi in cõmentariis ſuper Iſaiam quod hoc uocabulum ſignificet ſerram.& primitiuum eius ſit naſor.et nun litera per dagges ipſius ſin ſeu uerius hic per dagges ipſius literę mem appoſitę abſorbetur et euaneſcit.ut latius docebimus in arte grãmatica.inde ſerrare et cętera deriuata.

נשת Confregit.contriuit.perdidit et deficere fecit.quod tranſumptiue uertit tranſlatio noſtra.Ieremię.li.Deuoratum eſt robur eorũ.quod Ionathas chaldaice ſic traduxit.Fracta eſt uis ſeu uirtus ſiue uirilitas eorum.& Iſaię.xli.Lingua eorum ſiti aruit.ideſt defecit ſeu perdita eſt.& in paſſiuo Iſaie.xix.Et areſcent aquę de mari.i.deperdentur.

נתב Semita.p̃s.cxix.Diduc me in ſemita mandatorum tuorum.& Iob.xxviij.Semitam ignorauit auis.et cata paragogẽ recipit in fine he literam.Iſaię.xliij.Et in aquis torrentibus ſemitam.

נתח Diſmembrauit.concidit in particulas.quaſi liceat dicere fruſtauit ſeu particulauit.Leuitici.i.Artus in fruſta concident.quod uer

bum e uerbo ſic uertitur. Et particulabitur ipſa in particulas ſuas. Inde ſectiones. diſmembrationes. portiones et membra.

נתך Fudit. fluxit. effuſum ē. uel ſtillauit. ij. Parali. xxxiiij. Iccirco ſtillabit furor meus ſuper locum iſtū. & Exodi nono. Nec ultra ſtillauit pluuia ſuper terram. &. ij. Regum. xxi. Donec ſtillaret aqua ſuper eos de cęlo. & Habacuk. i. Indignatio eius effuſa eſt ut ignis. & Iob. x. nonne ſicut lac mulſiſti me. ideſt fluere uel ſtillare me feciſti ſeu fudiſti.

נתן Tradidit. dedit. obtulit. largitus eſt. Geneſis. xxv. Largitus eſt Abraham munera. & eiuſdē. xxiiij. Fratribus quoq; eius et matri dona obtulit. et eiuſdem. xxiij. Agrum trado tibi. et infra. Dabo pecuniā pro agro. patitur quandoq; defectum principij quandoq; finis. quandoq; utriuſq;. Exemplum primi Geñ. xxiiij. Et dedit ei oues et boues. ſimiliter Geñ. xiiij. Da mihi animas. Exemplum ſecundi Ioſue. vi. Ecce dedi in manus tuas Ierecho. Exemplum tercij. ij. Regū. xxij. Inimicos meos dediſti mihi dorſum. Inde nomina datio. donatio. munus. donū Eccleſiaſtis. v. Hoc eſt donum dei. quod ſimul tam per aphęreſin quā etiam per apocopen ſcribitur.

נתס diſſipauit. euertit. deſtruxit. Iob. xxx. diſſipauerūt itinera mea.

נתץ Diruit. rupit. deſtruxit. Iudicū. vi. Quia deſtruxit aram Baal. & paulo ſuperius in genere paſſiuo. Viderūt deſtructam aram Baal. & pſalmo. lij. Propterea deus deſtruet te in finem. & Ieremię primo. Vt euellas et deſtruas.

נתק Rupit. diſſoluit. ps. ij. Dirumpamus uincula eorum. et Iſaię. v. Et non rumpet̃ corrigia calciamenti eius. & Leuitici. xxij. Omne animal quod uel contritis uel tunſis uel ſectis ablatiſq; teſticulis eſt non offeretis domino. pro tunſis uertere debuit ruptis. et Onkelus chaldaice diſſolutis ſeu eradicatis traduxit. ſic Eccleſiaſtis. iiij. Funiculus triplex difficile rumpitur. ſic Ieremię ſecundo. Rupiſti uincula mea. verius legitur ſic. Rupi uincula tua.

נֶתֶק Prurigo ſontica ſeu ſcabies intenſa ſub pilis et capillis ſcatens, quę a contagione dicitur pſora. quia morbus eſt contagioſus. ideoq;

vocatur ſecundum noſtram tranſlationem lepra. Leuitici.xiij. Quia lepra capitis ac barbę eſt.et infra eodem appellatur macula.Si nõ creuerit macula.et infra.abſq; loco maculę.

נִתַּר Subſilire fecit.ideſt leuiter ſaltare curauit.uel exilire fecit.ideſt ſoluit ſcilicet tranſferendo a uinculis. Leuitici.xi. Crura per quę ſalit ſuper terram.Habacuk.iij.Aſpexit et diſſoluit gentes.ideſt fecit exilire.& pſalmo.cxlvi.Dominus ſoluit compeditos.

נֶתֶר Nitrum.Ieremię ſecundo.Si laueris te nitro.et ſecundum Lyram ſpecies eſt terrę qua purgatores ueſtium utuntur. Neoterici uocant cretam.

נִתַּשׁ Euulſit.iij.Regum.xiiij.Et euellet Iſrael de terra bona.& Ieremię.xxxi.Et ſicut uigilaui ſuper eos ut euellerem.et infra.Non euellet et non deſtruetur in perpetuum. Omnia eius uerbi ſignificant eradicare.& extirpare atq; euellere.

סָס ירח הזל ונו עדבק

t inea.Iſaię.li.Et ſicut lanam ſic deuorabit eos tinea.

סְאָה Genus q̊ddam menſurę ſeu modius.iiij.Regũ.vij. Modius ſimilę uno ſtatere et duo modij hordei ſtatere uno. ubi ponĩt plurale ſuum maſculinum et anomalum. ſed regulare legitur Geñ.xviij. pro eo q̊d ponitur tria ſata ſimilę.uerius legũt hebręi.tres mẽſuras farinę.

סַאסְּאָה Menſura duplicata ſeu cumulata.quod trãſlatio noſtra exponit menſuram contra menſuram. Iſaię.xxvij. In menſura contra menſuram cum adiecta fuerit iudicabit eam. et uidetur de ſuperiore uocabulo eſſe geminatum.

סָאַן Euicit.prędauit.Iſaię.ix. Quia omnis uiolenta prędatio.quod verbum e uerbo ſic legitur.Omnis euictio euicta ſeu prędatio prędata cum tumultu et ueſtimentũ uolutum in ſanguine erit ad incẽdium cibus ignis.quaſi diceret.alia bella fiunt cũ tumultu et ſtrepitu equoꝝ et cum pręda uictorum et cum cruentis exuuiis,quia alter alterũ percutit gladio et exuuię uoluunt̃ in ſanguine.ſed hoc pręliũ non ſic erit. non enim gladio nec tumultu neq; ſanguine conficitur. ſed erit incendium eſca ignis.ubi rabi Dauid kimhi in cõmentariis Iſaię opiniones uarias iudęorum inſinuat ſcilicet ꝗ etiam animę cremantur igne & nihilominus uiuunt.et nota ꝗ hanc dictionem non inuenio alibi.quare laborandum fuit.

סָבַב Circumdedit.circũduxit.uertit.girauit. circuiuit. Geñ.ij.Ipſe eſt qui circuit omnem terram Heuila. Eccleſiaſtis.i.Et flectit̃ ad aquilonem luſtrans uniuerſa.in circuitu pergit ſpiritus et in circulos ſuos reuertitur.ubi tranſlatio noſtra oratorie ſenſum de ſenſu non uerbũ de uerbo traduxit.& per apocopen.ij.Regum.xiiij. Reuertatur in domum ſuam et faciem meam non uideat.reuerſus eſt itaq; Abſalom.& iiij.Regum.xx.Qui conuertit faciem ſuam ad parietem. Inde nomen amplexatio.giratio.circuitus.Ezechielis.i.Et ſplẽdor eius in circuitu. accipit in principio qñq; nun quãdoq; mem. Canticoꝝ.i. Dum eſſet rex in accubitu ſuo.i.in amplexu.et.iij.Regũ.vi.Per circuitum ſculpſit uariis cęlaturis.quãuis aũt rabi Iona uerbũ hoc in tria ſignificata di

ſtinxerit,tamẽ imitãdo rabi Iudã dico ſingula poſſe ad unã quodãmo do ſignificationẽ reduci.ut patet bene cõſyderanti.et nota ꝙ נִסַבִּי paſſiuum eſt huius uerbi.quamuis tranſlatio noſtra in genere actiuo traduxerit.Geñ.xix. Viri ciuitatis uallauerunt domum illius. debuit enim dicere uertebantur ad domum.

סָבָא Inebriatus eſt.potauit.conuiuauit. ingurgitauit uinum.Iſaię lvi.Venite ſumamus uinum et impleamur ebrietate. pro quo rectius lxx.traduxerunt.et inebriemur.Deutero.xxi.Cõmeſſationibus uacat et luxurię atꝙ conuiuiis.quod duobus uerbis rectius ſic. cõmeſſator eſt et potator.alemanice freſſen und ſufan. Nahum.i. Sic conuiuium eorũ pariter potantiũ.quod aliȷ ſic legũt.Et ſicut potatores inebriati. et loquitur propheta ſecundum doctrinam rabi Dauid kimhi in com mentariis ſuper duodecim de potatoribus ebriis qui cadunt in terrã et non eſt in eis uirtus reſiſtendi ſiue ſiſtendi.

סְבָא Ciuitas eſt regalis ęthiopię.ut ſcribit Hiero.in libro de locis hebraicis.et ad imitationẽ Euſebiȷ tunc ſcribit̃ ſaba per literam ſamech. Iſaię. xliȷ. Dedi propiciationẽ tuã ęgyptũ ęthiopiam et ſaba pro te.et nanciſcit̃ nomẽ a Saba filio Chus.Gene.x.Filiȷ autẽ Chus Saba heuila et ſabata. nam aliud uocabulũ ſaba ſcribitur per ſin literã et ſignificat arabiam a ſuo authore Saba filio Raema . ut eodem quo ſupra loco Geneſis decimo.et ab eo dicuntur ſabęi non ęthiopici ut ſupra,ſed ara bici.de quibus ſtrabo coſmographus libro.xvi. poſtquam de naba‐ thęis multa locutus eſt ait.His proxima eſt fœliciſſima ſabęorum ter ra quę maxima natio eſt. apud hos thus et myrrha et cynamomum naſcitur.unde quando inuenitur per ſin literam ſcriptum tranſfertur arabia.ut pſalmo.lxiȷ.Et dabitur ei de auro arabię. Item eodem paulo ſuperius.Reges arabum et ſaba dona adducent. ubi utraꝙ uocabula in eodem uerſiculo reperies.Solent igitur in hoc uocabulo facile de‐ uiare quandoꝙ improuidi non intuentes orthographiam.quod arbi tror non data opera Hieronymo noſtro contigiſſe, cum in libro he‐ braicarum quęſtionum exponit ſupra allegatum textum Geneſis.x. Filiȷ Chus Saba et Heuila.ſubiungendo ſic. Saba a quo ſabęi de qui‐ bus Virgilius.Solis eſt thurea uirga ſabęis. hæc ille. Mox enim ſubſe quenti expoſitione uerſiculi.Filiȷ Raema Saba et Dadan redit in uiã.

et ostendit diuersitatem samech et sin literarum in eisdem uocabulis, quod tu nota diligenter.sabęi enim a saba per sin literā scripta dicunť et nō ab ęthiopibus.quod clare indicat Stephanus byzantius in libro de urbibus et populis cum ait.ꝙ Saba ciuitas magna est et regio ꝓpe mare rubrum,unde dicuntur et sabęi populi et sabęa regio.Suidas aūt mare quidem erythręum scribit esse ad sinum persicum. et Plinius in libro.v. naturalis historię ca.xi.docet arabiam ad mare rubrū pertingere illam scilicet odoriferam et diuitem ac beatę cognomine inclytā. Saba igiť per sin arabia est thurifera.per samech aūt ęthiopica.ex quo perspicue intelligitur reginam Saba quę ad audiendum Salomonem accesserat.iīj.Regū.x.nō fuisse ęthiopissam sed reginā fœlicis arabię.

סָבַךְ Intricauit.perplexit.Nahum.i.Quia sicut spinę se inuicem cōplectuntur.Inde nomen intricatio.perplexio siue cōplexus.Gen̄.xxīj. Viditq; post tergū arietē inter uepres herentem cornibus. hebraice sic legitur.Et leuauit Abraham oculos suos et uidit et ecce aries post deprehensus in perplexu cū cornibus suis.chaldaica translatio expressit arbustum dicens quod aries erat iunctus in arbusto cum cornibus suis.& potest fieri ꝙ densitas frondium inter se perplexa in modum coherentium ueprium hoc modo dicatur transumptiue. unde translatio nostra uertit syluam.psalmo.lxxiiīj.Quasi in sylua lignorum securibus.q̃d Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate traduxit sic. In saltu lignorum secures.quamuis alīj exponant.In perplexu frutecti secures.similiter exponunt quod legimus Iob.vīij.Super aceruum petrarum radices eius densabuntur sic. Super fontem seu scaturiginem radices eius frondescent, idest frondibus perplexabuntur seu intricabunť. et si hoc modo reperies aliquando per sin loco samech scriptū. idem significat scilicet frondes perplexas et intricatas.

סָבַל Tulit.portauit.threnorum.v. Nos iniquitates eorum portauimus.et Isaię.xlvi.Ego portabo.et eiusdē.liīj.Et dolores nostros ipse portauit.In alia forma Ecclesiastis.xīj.ubi nos legimus impinguabiť locusta.alīj uertunt.onerabitur dorsum seu facient portare lumbos. inde nomen onus.gestamē.tertio Regum quinto. Septuaginta milia eorum qui onera portabant.

סָגַד Curuauit.geniculauit.Isaię.xliiīj. Curuať ante illud et adorat.

& ſecundum Onkelum chaldęũ hoc uerbum ſignificat adorare.nam ipſe in ſua tranſlatione ſic ſolet interpretari.ut Gen̄.xxxiij.Et ipſe pro grediens adorauit pronus in terram ſepties.

סְגֻל Appropriatũ.propriũ et peculiare.et accepta in fine cata para gogen he litera ſignificat idem q̊d peculiũ appropriatũ ſiue ꝓprietas. Exodi.xix.Eritis mihi in peculiũ de cunctis populis.et.i. Paralip.xxix. De peculio meo aurum et argentum do in templum dei mei.et ſignificatur hoc uocabulo quicquid mihiipſi ꝓprie repoſui in theſaurum. et logici hebręorum appellant ſic unum de quinq; predicabilibus q̊d et nos dicimus proprium.

סְגָן Magiſtratus et prelatus.Nehemię.v.Et increpaui optimates et magiſtratus.et infra eodem.Iudęi quoq; et magiſtratus.et Iſaię.xlij.et adducet magiſtratus quaſi lutũ.et dicitur ſagan ſacerdos magnus ſeu ſummus pontifex.Inde beroſus in libro deflorationum chaldaicarum ſecundo ſic ſcribit. Primũ itaq; dixerunt ogygiſan ſagan ideſt illuſtrẽ ſacrorum pontificem Noham hęc ibi.

סָגַר Clauſit.Gen̄.xix.Clauſeruntq; oſtium.i. Regum.i. Dominus autem concluſerat uuluam eius.Inde nomẽ clauſura.clauſtrũ. clauſio. ſeu cõcluſio uel conclaue.Iſaię.xlij.Vt educeres de cõcluſione uinctũ. &pluraliter generis fœminini.p̃s.xviij.Et claudicauerunt a ſemitibus ſuis.quod rectius traductum fuit.ij.Regum.xxij.Et contrahentur in anguſtiis ſuis.ſed uerius ſic.Et claudicabunt a uinculis ſuis. eſt et aliud nomen quod ſignificat ſiue carcerem ſeu collumbare aut collariũ. q̊d tranſlatio noſtra caueã interpretatur.Ezechielis.xix.Et miſerunt eum in caueam.Inde dicitur id quod conſtringit aliquam rem et ſimul con tinet quaſi clauſura.Exodi.xxv.Facieſq; illi labium aureum per circuitum et ipſi labio coronam interraſilem altam quatuor digitis et ſuper illam alteram coronam aureolam.Quod de uerbo ad uerbum ſic po nitur.Facieſq; illi complexum ſiue marginem aureum circulariter.& facias ei clauſuram pugillarem hoc eſt ad menſuram pugni circulariter et facias peripheriam ſeu continentiam auream ipſi clauſurę circu lariter. Item aliud uerbum graue Leuitici decimotertio .Reducet eum ſacerdos ſeptem diebus.

סגר Tradidit.Deutero.xxiij.Non trades seruum dn̄o suo.&.i.Regum.xxiij.Si tradent me uiri keile.& hoc significatū quodāmodo assimilať superiori.unde sępius ꝓmiscue transferť.sicut.i.Regū.xxvi.Cōclusit deus inimicū tuū hodie ī manus tuas.q̊d alij interp̄tanť tradidit.

סגר Aurum sępius purgatū atq; optimū.et diciť gręce auꝶ obrizō idest secundū Suidā auꝶ sępe probatū igne ac purissimū.ego uocabulū illud grecos putarē ab insula ophir denominasse.ut supra in dictione ophir ostēdimus.sic legiť Iob.xxviij.nō dabiť auꝶ obryzū ꝓ ea.

סגור Instrumentū bellicū.quod spatham frameā mucronē seu gladium appellant.p̄s.xxxv.Effunde frameā et cōclude aduersus eos qui persequunť me.q̊d hebręoꝶ aliqui nō minus docte sic legunt. Arma capesse lanceam et spatham in occursum persecutoꝶ meorum.

סגריר Imber seu impetuosa pluuia.trāslatio nr̄a frigus traduxit. Prouerbioꝶ.xxvij.Tecta perstillātia in die frigoris.q̊d hebręi sic legunt.Impluuium assiduū in die impetuosi imbris.fortasse a claudēdo quia impetuosus imber recludit homines in domibus ne spacientur.

סד Lignum quo pedes uinctorum continentur.eam ligaturam translatio nostra neruum uertit.Iob.xiij.Posuisti in neruo pedē meū.

סדין Linteum.sindon.Prouerbiorum.xxxi.Sindonem fecit et uendidit.&pluraliter Iudicū decimoquarto.Triginta sindones et totidē tunicas.nos uulgo camisias lineas dicimus.

סדר Directio.ordo siue ordinatio.Iob decimo.Et nullus ordo.hebraice sic.& non ordines.Inde gradus ordinati ad modum cochleę ad introitum domus uel uestibulum accepta per prothesin mem litera et in fine paragoge.translatio nostra posticum uertit.Iudicum.iij.Per posticum egressus est Ehud.est quando transmutatur samech in schin consonantem.ut sępe in aliis quoq;.

סהר Rotundum et politum ut splendeat.quod translatio nostra vertit tornatile.Canticorum.vij.Vmbilicus tuus crater tornatilis.In-

de species quędam monilium quibus ornatur cingulus aut phalera scilicet folium rotundum de metallo polito ad modum corporis lunaris.quod translatio nostra uertit lunulam. et tamen quandoq; scribitur schin litera loco samech.Isaię.iij.Et lunulas et torques.

סהר Vincula. carcer. Geñ.xl. Misit eos in carcerem.ubi ponitur domus uinculorum.

סוג Declinauit.auertit.recessit.rediit.ij.Regum.i. Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum.quamuis qñq; scriptũ sit per sin,hoc fit tamẽ loco samech.itẽ Sophonię.i. Et qui auertũtur depost tergũ domini.et p̃s..cxxix.Confundantur et conuertantur retrorsum.inde quidã deriuant spurcum.obscœnum. lutulentum. fœdum. sordidum et abominabile.p̃s.liij.Omnes declinauerũt simul inutiles facti sunt. quod de uerbo ad uerbum sic intelligunt. totum spurcicia.simul fetuerunt seu abominabiles facti sunt.& Prouerbiorum.xiiij. Viis suis replebitur stultus.quod hebręi legunt.de uiis suis replebit spurcus corde. nã corde est de textu asterisco notandum.logici unum ex quinq; predicabilibus sic nominant quod genus dicimus.

סוגה Regionatio.disterminatio.limitatio.sępes.Canticorum.vij. Vallatus liliis.

סוד Arcanum.secretum.mysterium. sacramentum. p̃s.xxv, Firmamentum est dominus timentibus eum. quod rectius uertit Hieronymus.secretũ domini timentibus eum.unde alij dicere uolunt. consiliũ silẽtiarium,quia secrete teneatur.uide Lyrã eodem in loco. sic Amos iij.quia non faciet dñs deus uerbum nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas.sed Ieremię.xv.Non sedi in consilio ludentiũ. & psalmo.cxi.In consilio iustorum et congregatione.Cabalistę mysterium et sacramentum interpretantur.

סוה Velauit.et prępositione mem literę significat uelamen. Exodi xxxiiij.Posuit uelamẽ super faciem suã.unde propter facilẽ transitum samech in sin lr̃am,cabalistę nostri temporis nomen Ihesuh saluatoris interpretantur deum uelatum.sicut in capnione nostro et eius libri uolumine tertio scripsimus.

סוך Perfudit.inunxit.Danielis.x.Sed neq; ungento unctussum.& Ruth.iij.Lauare igitur et ungere.rabi Ionas geminando finalem lite-

ram dixit significari ungentũ preciosissimũ quo maximi reges solebãt inungi.unde loquit̃ propheta de principe tyri. Ezechielis.xxviij. Tu cherub extentus et protegens.ubi.lxx.unctus transtulerũt.et secundũ allegatum rabi Ionam sic legendum est. Tu cherub unctus preciosissimo ungento.idest maiestate preditus.et hęc lectio multũ placet magistris hebręorũ,et maxime rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. et pręposito mem significat̃ secundum pręceptorẽ meum rabi Iacobũ iehielem urceolus olearius.iiij.Regũ.iiij.Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parũ olei quo ungar. rectius sic. nisi urceolũ olei.Indicauit enim mulier ad necessitatẽ famis et nõ ad superfluitatẽ vnctionis aliquantulum sibi superesse.& sic quo ungar nõ est de textu hebraico sed obelisco perimendum. Dauid kimhi interpretat̃ asuch laguncula olei.ab hoc uerbo per prothesin aleph.

סוך Purgauit.i.Regum.xxiiij.Ingressus est Saul ut purgaret uentrem.et Iudicũ.iij.Forsan purgat aluũ in ęstiuo cęnaculo. hic modus loquendi pertinet ad omnem curam rerum necessario incumbentiũ. & ita Ionathas chaldęus interpretatur.Ingressus est Saul ad faciendũ necessaria.alij deriuant a nasach. alij a sachach.

סוס Equus.ps.xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus.Exodi.xiiij. Et omnis equitatus Pharaonis.quod etiam in fœminino genere dicit̃ Canticorũ.i.Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te.

סוס Species auis quam authores uarie nominãt. nam Isaię.xxxviij. dicitur.Sicut pullus hirundinis.sed sunt ibi duo diuersa uocabula per articulum hypodiastolis distinguenda. ut sit sensus. Sicut hirundo & grus seu ardea uel ciconia.alij cornicẽ uocãt.Symmachus non aspexit orthographiam et ergo errauit transferens.sicut hirundo inclusa. Inuenitur in hac eadem dictione uau mutari in iod.Ieremię.viij. Turtur et hirundo et ciconia.ubi Symmachus ꝓ hirundine transtulit cicadã. vide quãta sit dubitatio in uocabulis rerum non solum latinis uerum etiam hebręis.

סוף Defecit. desiit. finiuit. terminauit. Ester.ix. pro eo quod post longos ambages translatio nostra oratorie uertit.Isti sunt dies &c̃.sic hebraice legitur.Et dies sortium isti non pręteribunt de medio iudęorum et memoria eorum nõ desinet uel finietur a semine illorũ.sequit̃.

Et ſcripſit Eſter regina &c̄.Inde nomen finis ſeu terminus.Eccleſiaſtis xíj.Finem loquēdi pariter omnes audiamus.et eiuſdem.víj.In illa enī finis cunctorum admonet̃.& caue ne coincidas cum alio uerbo aſaph. quod congregare ſignificat,ut in litera aleph oſtēdimus. ut Gen̄.xxv. Congregatuſq; eſt ad populum ſuum.ſic enim facile tibi error contin geret. ut Sophonię.i. Congregās cōgregabo omnia a facie terrę dicit dominus.congregās hominem et pecus cōgregans uolatilia cęli et pi ſces maris.quod.lxx.interpretes rectius traduxerunt ſic. Defectione deficiat a facie terrę dicit dominus deficiat homo et iumenta deficiant uolatilia cęli.

סוּף Papyrus.iuncus.uel carex.Exodi.íj. Et expoſuit eū in carecto. et infra.fiſcellam in papyrione. quaſi diceret in iunceto. Rabi Dauid kimhi in cōmentariis ſuper Ionā ſcribit uocari algam. eſt autem alga herba quę naſcitur in aquis.ſecūdum alios fucus marinus nominata. ſic enim Suidas ait.Fucus eſt graminoſum ſeu graminetū maris. unde mare rubrum ſic dicit̃.p̄s.cvi.Et irritauerunt eum aſcendentes marę rubrum.et infra eodem.Et increpuit mare rubrum ideſt caricoſum.

סוּף Ripa.extremitas.litus.ſummitas.et fortaſſe a primo deducitur, íj. Paralip.xx.Et inuenietis illos in ſummitate torrentis.

סוּף Procella.fluctus.pelagus.Ionę.íj.pelagus operuit caput meū. quod Ionathas chaldaice exponit mare papyri.

סוּפָה Tempeſtas. turbo. uentus boreas.Iſaię.xvíj.Et ſicut turbo coram tempeſtate.alius ſicut globus ante turbinē. et Iob.xxi. Et ſicut fauilla quam turbo diſpergit.& Nahum.i.Dominus in tempeſtate et turbine uię eius.

סוּר Receſſit.declinauit.deſtitit.Numeri.xíj.Nubes quoq; receſſit quę erat ſuper tabernaculo.& p̄s.xxxvíj. Declina a malo et fac bonū. & p̄s.cxix.Declinate a me maligni.quia uero ut ſupra oſtendimus faci le tranſit ſamech in ſin et econuerſo.iccirco reperit̃ hoc uerbum qn̄q; per ſin ſcriptū.ut Oſeę.ix.Sed et uę eis cum receſſero ab eis.inde uer bum graue ſeu tranſitiuum ideſt facio recedere.Deuteronomíj.víj. Auferet dominus a te omnem languorem.ideſt recedere faciet. & in alia forma ſcilicet paſſiuo neutra.Exodi.iíj.Cernēs autem dominus ꝙ

pergeret ad uidendum.ideſt ſi ſic loqui liceat q̃ fieret declinare ad uidendum.& ſupra eodem. Vadam et uidebo uiſionem hãc. ideſt fiam recedens et uidebo &c̃.

סרח Factum eſt putidum et fetidum. Oſeę.iiij. Separatum eſt conuiuium eorum.ideſt putidum et fetidum factum eſt. hoc eſt tãtum uini potauerunt ut conuiuium eorum ebrietate grauiter oleret. Ionathas chaldaice principes potatorum hoc uocabulo notat quaſi ſcriberetur per ſin literam.

סָרָה Abalienatio.apoſtaſia.diſceſſio.plagia.error.auerſio. et ſecũdum rabi Salomonẽ eſt dogma peruerſum de eo quod neq̃ fuit neq̃ creatum eſt in ſeculo. Deutero.xiij. Propheta autẽ ille aut fictor ſomniorum interficiet̃ quia locutus eſt ut vos auerteret a domino deo ueſtro.hebraice ſic.quia locutus eſt peruerſum dogma contra dñm deũ ueſtrum.Inde uerbum tranſitiuum ſecundi Iob.xxvij. Viuit deus qui abſtulit iudicium meum, ideſt fecit errare.

סוֹרֵר Geminata finali litera a ſuperiore deriuatur.et ſignificat peruertit.abalienauit.threnorum.iij.Semitas meas ſubuertit.et Oſeę.iiij. Sicut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. ubi ad imitationẽ primi uerbi tranſlationem habes.ſignificat autẽ propheta peruerſum iceſſum ſub iugo.ſic eiuſdem.ix. Omnes principes eius recedentes.quod Hiero. in cõmentariis ſecundum mentem.lxx.interpretum inobedientes traduxit.uult dicere peruerſe incedentes.ſic Zacharię.vij.Et auerterunt ſcapulam recedentes.pro quo.lxx.ſic.et dederunt dorſum contemnẽtes.quid multis? omnia eiuſcemodi uidentur in unam ſignificationem tendere quantumuis tranſferantur uarie.ut Iſaię. lxv. Ad populum incredulum.& Deuteronomij.xxi. Filium contumacem et proteruũ. et infra eodem. filius noſter proteruus et contumax eſt.et ſic de aliis.

סוּת Velamen.ueſtimentum.pallium.Geñ.xlix.Et in ſanguine uuę pallium ſuum.et Geñ.xx,hoc erit ſibi uelamen oculorum.

סָחַב Detraxit.deiecit ſeu abiecit.ij.Regũ.xvij. Circũdabit omnis Iſrael ciuitati illi funes et trahemus eã in torrentẽ.et Ieremię.xlix. ſi nõ deiecerĩt eos paruuli gregis.inde dicunt̃ lacernę ueteres panni detracti et abiecti.Ieremię.xxxviij.Et tulit inde ueteres pannos.et paulo in-

ferius.Pone ueteres pannos.

סָחָה Abrasit. detriuit. Ezechielis.xxvi. Et radam puluerem eius de ea. Inde nomen fœditatis et superfluitatis quę ab aliqua re eradit. threnorum.iij.Erasionem et abiectionem posuisti me.

סָחַת Computruit.Ieremię.xlvi.Quare computruit fortis tuus.

סָחַר Vertit. conuoluit. girauit. circuiuit.Ieremię.xiiij.Propheta quoq; et sacerdos abierunt.i.circuierunt et more vertiginosorꝝ gira/uerunt in terra.et geminata syllaba finali p̃s.xxxviij. Cor meũ contur batum est dereliquit me uirtus mea.i.cor meũ instar trochi girauit uł circumuoluit̃ nõ habens requiem.quapropter Hiero.in suo psalterio traduxit cor meũ fluctuauit. unde Onkelus uolens interpretari chal daice eum locum quo scribit̃ Geñ.xlij.Auertitq; se parũper. quod re ctius legit̃ uertit se ab eis et fleuit.hoc pręsenti uerbo usus est.Quia ue ro mercator seu negociator cõtinuo hinc et inde uadit pro emundis vendundisq; mercimoniis.iccirco etiã tali uocablo nominat̃. Genesis xxiij.ubi hebraice legit̃.quadringentos siclos argenti transeuntis mer catori.ibi trãslatio nr̃a habet.argenti ꝓbatę monetę publicę. sic Geñ. xxxvij.Et prętereũtibus madianitis negociatoribus.et a giro ac circui tu rotũditatis dicit̃ parma quã in ꝑlio pugiles sinistra ferunt in modũ scutellę.p̃s.xci.Scuto circumdabit te ueritas eius.quod hebręi legunt. scutum et parma.Hieronymus sic.scutum et protectio.

סֹחֶרֶת Lapis preciosus,quem translatio nostra lapidem parium nominat.Ester primo.Et pario stratum lapide.

סָחִישׁ Propago quę ex radicibus seminis orit̃. nr̃a translatio habet poma.Isaię.xxxvij.Et in anno secũdo pomis uescere.licet aũt hoc loco p̃sens dictio a sin lr̃a incipiat et in samech desinat,tamẽ hoc nõ facit di uersitatẽ significatiõis.talis enim lr̃arum metathesis in sacra scriptura sępe fieri consueuit.recte namq; ipsa reperitur.iiij.Regum.xix.In secũ do autem anno quę sponte nascuntur.

סִיג Rubigo.scoria.Isaię.i. Argentum tuum uersum est in scoriam. & infra eodem.et excoquam ad purum scoriam tuã. et Prouer.xxv. Aufer rubiginem de argento.

סִיר Chaldare.lebes.olla.Exo.xvi.Qñ sedebamus sup ollas carniũ.

Ezechielis.xxiiij. Pone ollam pone. et eiusdem.xi. Hęc est lebes.nos autem carnes.& declinatur in plurali fœminine.ut Amos.iiij. Et reliquias uestras in ollis feruentibus.

סִיר Spina.uepris.Nahum.i.Sicut spinę se inuicem complectuntur. Oseę secundo.Sepiam uiam tuam spinis.

סִית Incitauit.suasit.consuluit. Deuteronomij.xiij. Si tibi uoluerit psuadere frater tuus.&.i.Regū.xxvi.Si dn̄s incitauit te aduersum me.

סָכַךְ Obduxit. texit.operuit.occuluit.Exodi.xxv. Tegant expandentes alas et operientes oraculum.Inuenit quandoq; per sin scriptū propter facilem transitum alterius in alteram sibi symbolicam. Exodi xxxiij.Et protegam dextera mea donec transeā.& per apocopē sępissime inuenitur.ut threno.iij. Operuisti in furore.Item eodē.Operuisti in nube tibi.quod alias legit et minus bene.opposuisti nubē tibi.et.iij. Regum.viij.Et ptegebant cherubim arcā et uectes eius. quod nō per beth ut ī aliqbus impssis sed per caph scribendū est.Inde nominat oē tegimē.tabernaclm.tuguriū seu tentoriū.threnoR.ij.Et dissipauit q̄si hortū tentoriū suū.licet ibi scribat p sin lr̄am q̊d idē ualet. accipit etiā in fine he lr̄am generis fœmīni.Isaię.iiij.Et tabernaclm erit in umbraculū diei ab ęstu.etplr Leuitici.xxiij.Erūt ferię tabernaculoR septem diebus.dn̄o.recipit etiā p pthesin mem lr̄am p̄s.cv.Expādit nubem in protectionē eoR.ex hac dictione sumit nomē munimēti bellici q̊ expugnatores urbiū utunt ponētes sup eos tectoriū fabrefactū ne desuper lapidibus obruant.q̊d Iulius pollux de armoR nominibus scepasteriū nominat.rabi Dauid kimhi dicit talpā uocari uidelicet a suffodiendis vrbiū muris. trāslatio nr̄a mea opiniōe nō recte umbraclm uertit Nahum.ij. velocit ascendēt muros eius et pręparabit umbraculū. melius autem.lxx.traduxerunt.et pręparabunt propugnacula.

סִכְסֵךְ Miscuit.sumauit.recollegit.aggregauit in unā sumā. uel cōcurrere fecit.Isaię.xix.Et cōcurrere faciā ęgyptios aduersus ęgyptios.

סַךְ Sūma summaR aliq nūeralis.p̄s.xlij.ubi nos legius. qm̄ trāsibo ī locū tabernacli admirabilis.hebręi exponūt.trāsibo cū quadā summa hoīm cōgregatoR.sic suauissimus hebręoR poeta Ioseph hyssopęus in argumēto libri iambici quē inscripsit scutellā argenteā hoc carmine vtitur.Scutellā argenteam uocaui eam כִּיקְ זִרְנֵי כִּיקְלַל

סָבַל Fatuus.stultus.insipiens.Ierem̃.v.Audi pp̃le stulte qui nõ habes cor.inde stulticia.fatuitas.insipiẽtia.Ecclesiastis.ij. Et uidi q̄ tantũ p̃cederet sapiẽtia stultitiã quantũ differt lux a tenebris.Inde uerbũ infatuatus est.i.Regũ.xiij.Stulte egisti nec custodisti mãdata dñi.&.ij.Regũ.xv.Infatua q̃so dñe cõsiliũ Ahitofel.inueniť qñq̄ p sin scriptũ.Ecclesiastis.i.vt scirem prudentiam atq̄ doctrinã erroresq̄ atq̄ stulticiam.reperiť et per literarum metathesin sępe in eodem libro.

סָכַן Aequalis fuit.ęquiparatus est.cõpar fuit.Iob.xv.arguis uerbis cũ qui nõ est ęqualis tibi.et eiusdẽ.xxij.Nũquid deo potest cõparari homo.et eiusdem.xxxiiij.Non placebit uir deo etiam si cucurrerit cũ eo.idest non assimilabiť seu compar erit aut comparabitur deo.

סָכַן Preuidit.didicit.explorauit.p̃s.cxxxix.et oẽs uias meas p̃uidisti.et Iob.xxij.Etiã cũ pfectę fuerit sciẽtię.q̃d rabi Abrahã aben ezra intelligit sic.quomodo dei et hoĩs fit comparatio cũ inter utrosq̄ mediet intelligentia.ut sic legatur.Nunquid deo potest comparari homo cũ discatur inter utrosq̄ intelligentia.

סָכַן Consueuit.Nũeri.xxij.ubi nos legimus.Dic quid simile unq̄ fecerim tibi.hebręi habent.Nunquid consueta cõsueui facere tibi sic.

סָכַן Apotheca.repositorium.cellarium.granarium.promum et cõdum.ij.Paralippomenon.xxxij.Apothecas q̃q̄ frumenti uini et olei.

מִסְכֵּן Pauper.Ecclesiastis.iiij.Melior est puer paup̱ et sapiens.& eiusdẽ.ix.Inuẽtusq̄ est in ea uir paup̱ et sapiens.Inde paupertas et penuria.Deuteronomij.viij.Vbi absq̄ ulla penuria comedes panẽ tuũ.

סָכַר Clausit.obstruxit.obturauit.p̃s.lxiij.quia obstructũ est os loquentiũ iniq̃.Gen̄.viij.et clausi sunt fontes abyssi.et inueniť qñq̄ per sin.ut Isaię.xix.Oẽs.q faciebãt lacunas ad capiẽdos pisces.sic uerbum e uerbo.oẽs faciẽtes clausuras stagnoꝝ uiuarioꝝ.et scribiť sex punctis.et poniť pisciũ pro animaꝝ etiam testante Hiero.in cõmentariis.

סָכַר Tradidit.Isaię.xix.& tradã ęgyptũ in manũ dñorum crudeliũ.quãuis aliq hebręoꝝ etiã exponãt secundũ superiorẽ significationem scilicet.et concludam ęgyptum in manu dominorum durissimorum.ad hoc thargum Ionatę astipulatur.

סכת Attendit.auscultauit.Deutero.xxvij. Attende et audi Israel.

סכות Idolum demonis. Amos.v.Et portastis tabernaculum Moloch.ubi legi deberet.idolum regis uestri.

סל Cartallū.canistrū.Geñ.xl.Et in uno canistro q̄d erat excelsius.et plr eodem loco.tria canistra.tres adhuc dies sunt.et inueniť ea dictio tota gemīata.Iere.vi. Cōuerte manū tuā q̄si uindemiator ad cartallū.

סלסל Propago uel pampinus.nr̄a trāslatio quasi de superiore geminatū traduxit cartallum quasi uindemiator ad cartallum,

סלה Ineternū.semp.iugiter.usq̄.Habacuk.iij.Deus ab austro ueniet et sanctus de mōte pharan semp.sic nāq̄ Hiero. traduxit.quāuis quidā ex nr̄is uoluminibus aduerbiū semper nō habeāt.ꝓ q̄.lxx.interpretes diapsalma posuerūt.sed Ionathas chaldęus traduxit in uirtute sęculoꝝ.et secundū rabi Eleazar Iacobi filiū cuicūq̄ loco sacrę scripturę superaddiť selah uel nezah uel ad.ei nullus erit finis neq̄ in hoc sęculo neq̄ in scl'a sęculoꝝ.sed Abrahā aben ezra putat hoc uocabulū sela significare scilicet uere.q̄d satis q̄busdā hebręoꝝ authoribus placet.nihil enī hēt aliud cui iungať nisi harmoniā ipsam.unde per totam sacrā scripturā nō nisi ī cāticis reperiť.ut in psalmoꝝ libro, et in cātico Habacuk supra allegato.de hoc latissime post Origenē tractauit Hieronymus in epistola ad Marcellam de diapsalmate. et episcopus burgensis in additiōe.iij.psalmi.lxxxiiij.quā dilecta tabernacl'a. quē uide.

סלל Exaggerauit lapidibus seu luto.Isaię.lvij.uiā facite p̄bete iter. verbū e uerbo sic.Exaggerate exaggerate ꝓuidete uiā.sic Ieremię.vi. Et fundite circa Irl'm aggerē.significat aūt aliq̄d lutosum ligno seu lapide eleuatius efficere ut leuius intrare possimus.Inde diciť uia stricta seu trita p̄positione mem lr̄ę.ij.Regū.xx.Amouit eū de uia in agrū.& trāslatio nr̄a ꝓ aggeribus uertit munitōes in eodē loco.ij.Regū.xx. & circūdederunt munitiōibus ciuitatē.reperiť p metathesin uerbū Exodi.ix.Adhuc retines ppl'm meū et nō uis eū dimittere.q̄d secundū Onkelū chaldęū exponiť sic.Adhuc subiicis populo meo interstitium ne

dimittant.sic ergo de uerbo ad uerbũ legi posset. Adhuc tu opponis aggerem seu munitionẽ contra pplm meũ ne dimittant.alij legunt.ad huc eleuaris cõtra populũ meũ nec dimittis eos.et sic trãsumptiue secundũ eleuationẽ aggerũ et uiarꝫ hoc recte quidẽ etiam.nam et chaldeus ipse ascẽsiones et gradus innuit.unde gradus etiã sic nominant. Itẽ Iob.xix.Fecerũt sibi uiã p me.i.aggerauerũt uiã earꝫ contra me.

סָלָא Extimauit.laudauit. ornauit.threnorꝫ.iiij.Et amicti auro primo.i.ornati.et mutat quandoqꝫ aleph in he.Iob xxviij. ꝓ eo uersiculo qui nõ habet in hebraico scilicet.Nõ conferet tinctis Indię coloribus. sic est legendũ.Non estimabit cum massa auri ophir.

סָלַד Implorauit.petiuit.obsecrauit.Iob.vi.Et hęc mihi sit cõsolatio ut affligens me dolore non parcat.rectius sic. Et petam cum terrore nec miserebitur.

סָלָה Calcauit.pessundedit.deiecit.ps.cxix.Spreuisti oẽs discedẽtes a iudiciis tuis.ꝓ q̊ Hiero.abiecisti.et threnorꝫ.i. Abstulit omnes magnificos meos.idest pessundedit et calcauit.

סָלַח Propiciatus est.dimisit offensam.Numeri.xiiij. Dimisi iuxta uerbum tuum.et superius ibidem.dimitte obsecro peccatum.Inde ps. cxxx.Quia apud te propiciatio est.

סֻלָּם Scala.Geñ.xxviij. Viditqꝫ in somnis scalam stantem.

סִלּוֹן Aculeus.spina.Ezechielis.xxviij. Et non erit ultra domui Israel offendiculum amaritudinis et spina dolorem inferens.super quo scribit rabi Dauid kimhi in commentariis. ꝙ duo hic nomina rem vnam significant quasi synonyma. rectius igitur sic est legendum. Et non erit ultra domui Israel aculeus pungens et spina affligens. quod Ionathas chaldęus de regibus et pręsulibus intelligit.Quamuis autem in numero singulari scribatur per hirek, tamen in plurali inuenitur per patha.ut Ezechielis secundo. Quoniam increduli et subuersores sunt tecum.pro quo hebręi legunt. Quoniam rebelles et pungentes sunt tecum.

סְלְעָם Scarabeus.translatio nostra uertit atthacum.Leuitici.xi.Et atthacus atq; ophimachus.

סֶלַע Petra.Nūeri.xxiiij.Si in petra posueris nidū tuū.et eiusdē.xx. Loqmini ad petrā corā eis.etplr ps.ciiij.Petrę refugiū erinaciis. Inde fortaliciū sup petrā ędificatū.ij.Regū.xxij.Dn̄s petra mea. sed melius in ps.xviij.Dn̄s firmamentū meū.i. turris.arx seu fortaliciū.nā sic Ionathas chaldaice uertit.dn̄s roboratio mea.ad similitudinē eius quod scribitur Prouerbiorum.xviij.Turris fortissima nomen domini.

סִלֵּף Reflexit.obliquauit.puertit.mutauit.Deute.xvi.Munera excęcāt oculos sapientū et mutāt uerba iustoꝶ.astipulat̄ Onkelus chaldaice q uertit.et destruūt uerba iustoꝶ.translatio nostra supplantare traduxit Prouer.xiij.Impietas aūt pc̄tōrem supplantat. sic eiusdē.xix. Stulticia hoīs supplātat gressus eius.inde nomē eiusdē.xi.et supplantatio puersoꝶ uastabit illos. idest obliquitas et iniquitas.et eiusdē.xxi. Vt detrahat impios a malo idest reflectat.

סֹלֶת Simila.Leuitici.ij.Simila erit eius oblatio.et paulo infra.Pugillum plenum similę.

סְמָדַר Vuę immaturę. Canticoꝶ.ij.Et uineę florentes dederunt odorem suum.

סַם Aroma. Exodi .xxx. Sume tibi aromata. Onkelus synonyme transtulit bisam idest odoriferum.

סָמַךְ Coniunxit. adiūxit.apposuit.appodiauit.innixus est.Nūeri xxvij.et pone manū tuā sup eū .et paulo inferius eodē. Et impositis capiti eius manibus.et Amos.v.Et innitat̄ manu sua sup parietē.sic ītelligit̄ qd legimus ps.cxlv.alleuat dn̄s oēs q corruūt. ꝓ q̊ rectius Hiero. Sustētat dn̄s oēs corruētes.nō mlto secus etiā intelligit̄ uersiculus ps. lxxxviij.Super me cōfirmatus est furor tuus.significat aūt tūc accedere et approximare et circūdare.sicut Canticorum secundo.Fulcite me floribus.sic Gen̄.xxvij.Frumento et uino stabiliui eum.idest ut accedant sibi frumentum uinum et oleum semper.similiter.ps.li.Et spiritu principali cōfirma me.idest spiritus prīcipalis accedat et approximet

mihi.eodē modo dicitur ſagum uel penula gauſapina ſeu tegumentū hominis.quod tranſlatio noſtra pallium uocat.Iudicū.iiij. Et opertus ab ea pallio.licet per ſin et nō per ſamech ſit ſcriptū.quod paꝝ refert.

סֵמֶל Imago. effigies. Deuteronomij.iiij. Aut imaginem maſculi uel fœminę.ſignificat autem ſculptilia et idola.

סִמָּן Signum ſeu ſignificatio aut ſignatura ſiue nota. Iſaię.xxviij. Et hordeum et milium et uiciam in finibus ſuis. in hebraico ponitur.Et hordeum ſignatum ſiue notatum.

סָמַר Horrificauit. horripilauit. ut ait Virgilius. Obſtupui ſtete runtqꝫ comę.ſic Iob.iiij.Inhorruerunt pili carnis meę.i.ſpiritus horrificauit pilos carnis meę. & pſ. cxix. pro eo quod legimus. Confige timore tuo carnes meas. Hiero. in ſuo de hebraica ueritate pſalterio rectius tranſtulit ſic.horripilauit a timore tuo caro mea. ſic intelligunt uerſiculum Ieremię.li. Adducite equū quaſi bruchum aculeatū. ideſt adducite equitatum ſicut bruchum erectis oībus crinibus horripilantem. eſt enim illius criniti uermis in arboribus reptantis ea cōdicio ut toto corpore pilos eleuet.

סַמֵּר Prępoſitione mem ſignificat idē quod clauus ſeu gomphus. Iſaię.xli. Et confortauit eum clauis ut non moueretur.per patha ſub mem.Inuenitur etiam hirek ſub mem. primo Paralippomenon.xxij. Ferrum quoqꝫ plurimum ad clauos ianuarum. &pluraliter declinatur in fœminino genere Ieremię.x. Clauis et malleis compegit.reperitur ea dictio quandoqꝫ per ſin ſcripta propter trāſitum ſymbolicū. et idem ſignificat quod per ſamech. Eccleſiaſtis ultimo. Et quaſi claui in altum defixi.

סַנְסִן Surculus.palmes. Canticoꝝ.vij. Dixi aſcēdam in palmam et apprehendam fructus eius.debet dicere ſurculos eius ſeu frōdes eius.

סְנַפִּיר Pinnula piſcium.Leuitici.xi.Oēe quod habet pēnulas et ſquamas.et infra.quicquid autem pinnulas et ſquamas non habet.

סְנֶה Rubus.Exodi.iij.Quare nō comburatᷣ rubus.et Deute.xxxiij. Benedictio illius qui apparuit in rubo ueniat ſuper caput Ioſeph.

סַנְוֵר Cęcitas quę gręce dicitur aorasia. quarto Regum sexto Percute obsecro gentem hanc cęcitate.

סִינַי Mons sinai. Exodi .xix. Et peruenientes usq; in desertum sinai. Mons fortasse a crebris rubetis sic dictus.

סָעַר Fulciuit. roborauit. firmauit. fundauit. quasi sustētari fecit. Prouerbio .xx. Et roboratur clemētia thronus eius. et p̄s. ciiij. Et panis cor hominis cōfirmet. uel secundū Hiero. roboret. et sic est trāsitiuum ad secundū. reperit̄ et transitiuū ad tertiū. ut Gen̄ .xviij. Et confortet̄ cor uestrū. i. et facite q̊d cor uestrum corroboret uos. sic p̄s. cxix. ꝓ eo q̊d nos habēus. adiuua me et saluus ero. hebręi legūt sustēta uel fulci me.

סֹעָה Flando cōmouit seu flatu euulsit. p̄s. lv. A pusillanimitate spiritus et tēpestatis. Hiero. sic. a spū tēpestatis et turbinis. uerius aūt ab hebręis sic intelligit̄. a flatu cōmotionis scilicet montiū et euulsionis arboꝝ ex tēpestate. ita enī rabi Salomō exponit, et ad hoc allegat uersiculū Iob. xix. Et q̄si euulsę arbori abstulit spē meā. hūc spm̄ cōmotiōis siue terrę motū. lxx. gręce oligopsychian. i. pusillanimitatē seu paruum frigus traduxerunt nescio qua moti ratione.

סְעִף Palmes. surculus. cacumē arboris. seu summę uirgulti frōdes quas uerbera dicimus. ut Isaię. xvij. In cacuminibus eius fructus eius. Inde metaphorice nominant̄ sic hominis tanq̃ arboris euersę pedes. iij. Regū. xv ij. usq; q̊ claudicatis in duas partes. i. utrisq; pedibus sicut mouent̄ frōdes aut uerbera uēto. & transferūt ad cogitatōes cordis hīc et inde mobiles. Iob. iiij. In horrore uisionis nocturnę. uerius ita. In cogitationibus de uisis nocturnis. quāuis illic scribat̄ p̄ sin consonantē. tñ ut sępe diximus symbolica est transmutatio. & plr̄ inuenit̄ in fœmino. ut Ezechielis. xxxi. Et in ramis eius fecerunt nidos om̄ia uolatilia cęli. Transfertur ad cacumina montiū tanq̃ ramos rupium prominētes. in quibus sunt fissurę et fracturę cauernosę et speluncę. Iudicum. iij. & descendens habitauit in spelunca petrę etam. cuius instar dicitur de uase fictili confracto. Isaię. x. Confringet laguncullam in terrore. idest faciet fracturas testaceas.

סָעַף Astutus. callidus. cogitabundus. maliciosus. iniquus. ps. cxix.

Iniquos odio habui. rabi Dauid kimhi et rabi Ionas putant a uerbo proximo ſuperiori tales ſic dici ſcilicet a cogitatu prauo.

סער Intumuit.tumultuauit.increbruit.uel ad ſimilitudinē turbinis ingruit et mouebatur atq; irruit ut tēpeſtas. Habacuk.iij. uenietibus vt turbo ad diſpergendū me.ſic.iiij.Regū.vi.Cōturbatū eſt cor regis ſyrię.ideſt ad ſimilitudinem turbinis mouebat̃. et Ionę.i.mare ibat & intumeſcebat.Inde nomen tempeſtas.turbo.Ionę eodē.& facta eſt tē-peſtas magna in mari.&.iiij.Regū.ij. Et aſcendit Elias per turbinem in cęlum.reperit̃ et quandoq; per ſin conſonantem ſcriptum et idem ſignificat.ut Nahum.i.Dominus in tempeſtate et turbine uię eius. ſic Danielis.xi.Et quaſi tempeſtas ueniet contra illū rex aquilonis. quod etiam per ſin ſcribitur pro ſamech.

ספת Sciphus.crater.calix..et generaliter omne poculū ex quo ui-num bibitur.quāuis trāſlatio noſtra ſuperliminare traduxerit.Zacha rię.xij.Ecce ego ponam Ieruſalem ſuperliminare crapulę. rectius ſic. Calicem oppilatiuum uel poculū ſoporiferū inducēs mortem.ad q̊d alludit Iſaias ca.li. Vſq; ad fundum calicis ſoporis bibiſti.quod alio lo co cōpunctionis interpretat̃.p̃s.lx. Potaſti nos uino compunctionis. Item Exodi.xij.Faſciculūq; hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limi-ne.ecce ſupra traduxit ſuperliminare.nunc trāſfert limen. ſed utrūq; non quadrat.ſcripſit aūt rabi Salomon q; ſit uas q̊ddam. et Nicolaus de lyra dicit eſſe bacinum uult fortaſſe dicere peluim.ego putarem nominari phialam.ut ſit ſenſus.Faſciculūq; hyſſopi tingite in ſangui-ne q eſt in phiala.ſcilicet lata larga et argētea in quā ſanguis paſchalis accipiebat̃.ſic intelligit̃ q̊d legimus.iiij.Regū.xxv. Et tres ianitores.i. tres cuſtodes uaſoꝝ.in antiqua interpretatione chaldaica traducitur ſic.& tres cuſtodes theſauri ſuper domum ſanctuarij. etpluraliter fœ minine.iij.Regū.vij.Et hydrias et fuſcinulas et phialas.ubi notat̃ pun ctus hirek et dagges.propter aphęreſin duplicationis. ſuper quo Io-nathas in interpretatione chaldaica utitur hoc uocabulo kolaia.On kelus chaldęus eodem uocabulo utitur in ſua interpretatione koltha de hydria Rebeccę. Geneſis.xxiiij.

סף Limen.Ezechielis.xl.Et menſus eſt limen portę calamo uno la-titudinem ideſt limen unum.et poſt.& limen portę iuxta ueſtibulum

portę.& Amos.ix.Percute cardinem et cōmoueātur ſuperliminaria. &.iiij.Regū.xiiij.Cūq; illa ingrederet̃ limē domus puer mortuus eſt.

ספח Tutatuſ eſt.cuſtodiuit uigilias.p̃s.lxxxiiij.Elegi abiectus eſſe in domo dei mei. quod rabi Salomon exponit ſecundum pręcedens vocabulum ideſt ad limen uigilare.aliij ſic. Elegi curare uel tueri.hoc eſt mallem eſſe operarius ſeu ſeruus in domo dei quam dominus in tabernaculis nequicię.dicunt autē aliqui quod conueniat cum uocabulo ſuperiore et deducatur ab eo.

מספא Prępoſitione mem ſignificat om̄e pabulum iumentoꝝ abſq; paleis ac ſtramine quod fœnum trāſlatio noſtra uertit. Geñ.xxiiij. Palearum quoq; et fœni plurimū eſt apud nos.& Iudicum.xix.Habētes paleas et fœnum in aſinorum pabulum.

ספד Planxit.luxit.iij.Regum.xiiij.Et plangent eum omnis Iſrael. Eccleſiaſtis.iij.Tempus plangendi et tēpus ſaltandi. & Zacharię.xij. Et plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum.item paſſiuum eius Ieremię.xvi.Non plangentur et non ſepelientur.

ספה Cōſumpſit.interemit.perdidit.abſtulit.peremit. Ieremię.xij. Conſumptum eſt animal et uolucre.et p̃s.xl.Qui quęrunt animā meā vt auferant eam.& Geñ.xviij.Nunquid perdes iuſtum cum impio.et Deuteronomij.xxxij.Congregabo ſuper eos mala. ideſt conſumam omnia mala mundi in eis.

ספה Addidit.adiecit.accumulauit.auxit.congregauit.Ieremię.vij. Holocauſta ueſtra addite uictimis ueſtris.et Numeri.xxxij. Vt augeretis furorē dñi cōtra Iſrael.et Deute.xxix. Vt aſſumat ebria ſitientē.

ספח Congregauit.iunxit.recollegit.i.Regum.ij.Dicatq; dimitte me ad unam partem ſacerdotalem.ideſt iunge me.Inde nomē. ut Habacuk.ij.Mittens fel ſuū ideſt iungens.& Iob.xxx.Et eſſe ſub ſentibus delicias cōputabant.quod ſic uertendum eſt.Sub urticis recolligent̃. Inuenitur et per ſin ſcriptum.ut Iſaię.v.Et expectaui ut faceret iudiciū et ecce iniquitas. uult dicere. & ecce liga ſeu alligantia ut ita loquar.

quasi diceret.expectaui iudicium et ecce conuenticulum.

סָפִיחַ Friatum quodcumq; minutum et ultro decidens.unde irro ratio pluuię sic dicitur.Iob.xiiij.Et alluuione paulatim terra consumit. rectius sic.Diluit irroratio eius puluerē terrę.sic intelligit illud Leuit. xxv.quę spōte gignit humus nō metes.idest cadiua fragmina messis tuę non metes.vult enim dicere secundum rabi Salomonem.quāuis non seminaueris tamen neq; illud quod pululat ex semine quod tem pore messis decidit in terram metere debes.

סֵפֶל Phiala.concha.quę uulgo tassia dicitur.poculi genus.Iudicū v.Et in phiala principum obtulit butyrum.et eiusdem sexto.Expresso vellere concham rore impleuit.

סָפַן Tectum.laqueare siue testudo aut camura.Haggi.i.Vt habite tis in domibus laqueatis.lxx.interpretantur concauis.uoluerunt dice re in domibus arcuatis.camuratis.testudinatis.Ieremię.xxij.Et facit laquearia cedrina.rectius si dicere liceret sic.et testudinauit domum in summitatibus.et Deuteronomij.xxxiij.q; in parte sua doctor esset repositus idest tectus.propter sepulchrū quod Moyses in parte gad elegit,cuius tamen sepulchrum nemo uidit unquam.a tegendo igitur dicitur etiam illud quod paulo superius scribitur eodem ca.& abscon ditos thesauros arenarum idest tectos.

סְפִינָה Puppis.Ionę.i.Et Ionas descendit ad interiora nauis.

סָפַק Concussit.plausit.complosit.threnorū.ij.Plauserunt super te manibus.et Numeri.xxiiij.Iratusq; Balac contra Balaam cōplosis ma nibus ait.et Ieremię.xxxi.Et postq; ostēdisti mihi.pcussi fœmur meū. & Ezechielis.xxi.Iccirco plaude super fœmur.et Iob.xxxiiij.Quasi im pios percusserit eos in loco uidentiū.et in eodem ca.Inter nos interim constringatur.i.complosum sit.quasi diceret conuentum sit siue stipu latum.uel potius sufficiat.ut infra patebit.Inuenit et quandoq; per sin scriptum.ut Isaię.ij.Et pueris alienis adhęserunt.idest applauserūt.qd in antiquissimis libris manu exaratis per sin inueni.sed in impressis p samech.scribitur similiter.iij.Regum.xx.Si suffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me.ubi significat hęc dictio satis.

& quamuis in uetuſtis uoluminibus per ſin eandem ipſam quoq; di/ctionem ſemper inuenerim. tamen allegato in loco quandam reperio notulã in uno ex bibliothecę meę libris hebraicis qui ante annos quadringentos manu ſcriptus fuit. ubi in eodem capitulo circa iſtud uocabulum hoc aſſignatur ſcholion ſcilicet partim cũ ſamech. uult dicere aliqui libri habent ſamech. et ſic Ionathas quoq; chaldęus per ſamech ſcripſit. conſiderabis iterum in habẽtibus ſymbolum facilem tranſitũ id quod ſępe commonuimus.

ספרד Hiſpania. tranſlatio noſtra habet boſphorus. Abdię in fine. et trãſmigratio Irl̃m quę in boſphoro. Hiero. a. lxx. diſcedens ſic dicit. nos autem ab hebręo qui nos in ſcripturis erudiuit didicimus boſphorũ ſic uocari. ego aũt didici ꝙ cõmunis hebręorũ cõſuetudo ſic hiſpaniam appellat. quare miror Hieronymi pręceptorẽ cum etiam Ionathas chaldęus traduxerit hiſpaniam.

ספר Numerauit. cenſuit. ij. Regũ. xxiiij. Poſtq; numeratus eſt populus. legi deberet. poſtq; numerauit populum. et Leuitici. xv. Numerabit ſeptem dies purificationis ſuę. inde nomen Iſaię. xxxiij. Cor tuum meditabitur timorẽ ubi eſt literatus. ubi legis uerba ponderãs. vbi eſt doctor paruulorum. pro quo. lxx. ſic. Anima ueſtra meditabit̃ timorem. ubi grammatici. ubi conſiliatores. ubi eſt qui numerat eos qui nutriunt paruum et magnum populum. ſed ſecundum hebræos verbum de uerbo ſic tranſfertur. Cor tuum meditabitur terrorem. ubi numerans. ubi ponderans. ubi cenſor oppidorum. quaſi diceret. Tẽpore meſſię ſcilicet ſecũdi aduẽtus qñ iuxta Iſaiã ĩ decore ſuo uidebunt oculi tui regem. recordabitur cor tuum oppreſſionem regum huius mundi immundi. qualiter olim in hoc ſęculo coactus fueris ad pręſtãda tributa. collectas. exactiones. indicta ſuper indicta. angarias et perangarias. et cogitabis in mente tua illum terrorem quem tunc habueras quotidie. hoc ubi eſt qui numerat qui ponderat. ideſt qui nos cenſet per ęs et libram. ita enim maiores noſtri dicere ſolebant. nam hoc erit beatis ſingulare gaudium pręteritorum meminiſſe malorum. ut ait Virgilius in primo ęneidos. Vos et ſcylleam rabiem. penituſq; ſonãtes Acceſtis ſcopulos uos et cyclopea ſaxa Experti. reuocate animos, meſtumq; timorem Mittite forſan et hęc olim meminiſſe

iuuabit.sic in libro sapientię legimus ca.v.Tunc stabūt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerūt et qui abstulerunt labores eorum.uidetis ꝙ hij sunt numeratores et ponderatores tyrannorum huius sęculi.hęc iccirco pluribus egi, ut intelligatis ꝙ sopher hic sit scriba exactor qui nomina censitorum et capitationum conscribit, & pecuniam exactam numerat atq; ponderat tanquam notarius. Ieremię.xxxvi.Vt comprehenderent Baruch scribam et Ieremiā prophetam.et infra eodem.et dedit illud Baruch filio Nerię scribę qui scripsit in eo.& Ester.iij.vocatiq; sunt scribę regis.inde id quod scriba seu notarius scribit dicitur sepher per quiq; pūcta idest liber.Ieremię.xxxij. Et scripsi in libro et signaui et adhibui testes.et paulo inferius. Et dedi librū possessionis Baruch filio Nerię filio Maasię in oculis Anameel patruelis mei et in oculis testium qui scripti erant in libro. et Numeri v. Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta. et Iosue.i.Non recedat volumen legis huius ab ore tuo.Inde trāsumitur scriptura et literę seu epistolę.ut Isaię.xxix.Et dabitur liber nescienti literas diceturq; ei lege et respondebit nō scio literas. idest nescio scripturam legere.& Ester iij.Et literę signatę ipsius annulo missę sunt per cursores. & per he in fine scriptura literatura.p̄s.lxxi.Quoniā non cognoui literaturam. & similiter sine he Danielis.i.vt doceret eos literas et linguā chaldęorꝝ. Inde descriptiones et enarrationes. p̄s.lxxxvij. Dominus narrabit in scripturis populorū.et p̄s.xix. Cęli enarrant gloriam dei.unde quidā interpretantur illud quod scriptū est Gen̄.v. Hic est liber generationis Adam sic.hęc est enarratio seu descriptio generationis Adam. uel certe enumeratio.& ut redeam ad principium oīa ex numeratione et supputatione descendūt.iij.Regum.iij.Qui enumerari et supputari non potest prę multitudine.et prępo sito mem consonāte significat numerum.Exodi.xxiij.Numerum dierum tuorum implebo.similiter ij.Paralippomenō.xij.Nec erat numerus uulgi. Inuenitur etiam sine mem significare numerum seu dinumerationem.ij.Paralippomenon ij.Post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius.

סַפִּיר Sapphirus.Exodi.xxviij.In secundo carbunculus et sapphirus et iaspis.rabi Abraham abē ezra scribit ꝙ sit gemma quędam rubea.Geon aūt scribit ꝙ sit lapillus albus quem cristallum uocant.nostra uero translatio semper habet sapphirum. Ionathas nō specificat.

ſed tranſfert lapidē precioſum Ezechielis.x.ca.

סקל Lapidauit.Exodi.xvij.Adhuc modicum et lapidabunt me.& Deuteronomij.xiij.Lapidibus obrutus necabitur.paſſiuum eius Exodi.xxi.Lapidibus obruetur.ideſt lapidando lapidabitur.

סרר Abalienauit.deſueuit.declinauit.deſtituit.Oſeę quarto.Sicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael. Iſaię.lxv. Ad populum incredulum ideſt declinantem. &.iij. Regum.xx. Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam audire contemnens et furibundus .ubi pro audire contemnens traducere potuit abalienatus ſcilicet mente ſeu deſtitutus.de hoc ſatis dixi ſupra in litera ſamech ante vau.

סרב Renuit.rebellauit.rebellis.inuitus.nolens.renuens.Ezechiel ſecūdo. Quoniam increduli et ſubuerſores ſunt tecum.ideſt rebelles et nolentes.nam Onkelus cum uellet interpretari chaldaice hanc dictionem noluit Geneſis.xxxvij. Noluit conſolationem recipere.hoc uerbo uſus eſt.

סרח Loricauit.uel loricam induit.Ieremię.li.Et non aſcendet loricatus.et quamuis inuenerim in omnibus bibliis hebraicis hunc locū per ſin ſcriptum.tamen rabi Dauid kimhi in libro de radicibus illud notauit per ſamech.ſimiliter Ieremię.xlvi. Induite uos loricis inueni adnotatum uetus ſcholion ſcilicet,per ſamech aliqui.quaſi diceret aliqui libri habent ſcriptum per ſamech ſic Ionathas chaldęus ubiq; per ſamech ſcribit.

סרח Superfluxit.ſuperfuit.tranſcendit.ſupereminuit.plus ſatis dependit.exceſſit.luxuriauit.uel laſciuiuit.Exodi.xxvi. Quod autem ſuperfuerit in ſagis quę parantur tecto.ideſt unū ſagum quod amplius eſt.hebraice ſic.reliquū ſagi excedens.item in eodem. Qui plus eſt in ſagorum longitudine.& Amos.vi.Et laſciuitis in ſtratis veſtris.quod hebraice ponitur in tertia perſona.ſic intelligetur.Et excedunt.ſupfluūt ac ſuper quā ſatis eſt prominent ſaga ſeu coopertoria longa et lata in ſtratis eorum.et infra eodem.Et auferetur factio laſciuiētium. hebraice ſic.Et ceſſabit lęticia ſuperfluorum.

סרח Deteriorauit.paſſiuum eius ponitur Ieremię.xlix.Inutilis ſa

cta est sapientia eorum idest deteriorata est.

סרן Satrapa seu princeps .i. Regum.xxix.Sed satrapis non places. est autem satrapa quod grece satrapes nomē dignitatis. ut scribit Suidas.et principatum designat Iudicum.xvi. Veneruntq; ad eam principes philistinorum.

סרן Tabula.translatio nostra uertit axis.iij.Regū.vij. Et axes erei.

סריס Eunuchus. Isaie.lvi. Et non dicat eunuchus ecce ego lignum aridum.& Ieremie.xxxviij.Audiuit autē Abedmelech idest minister regis ethiops uir eunuchus qui erat in domo regis. solent enim tales esse in domibus regum custodes cubicularij. ad tollendam suspicionē de reginis et gynecei uirginibus,dicti a curandis lectulis quasi camerarij.vnde Putifar solo nomīe fuit eunuchus idest camerarius regius quia habuit uxorē.Gen.xxxix.q̄re Onkelus chaldaice traduxit Raba .i. mgr̄atus seu officialis.sic eiusdē.xl.Duo eunuchi.Onkelus chaldaice traduxit rabraban idest officialis.p̄fectus.seu magister officiorū.

סרעפת Arbustum.cogitatio.ramus.Ezechielis.xxxi.Et multiplicata sunt arbusta eius.

סרפת Prepositione mem significat fratrem matris quem nos anūculum nominamus.Amos sexto.Et tollet eum propinquus suus et comburet eū ut efferat ossa de domo·ubi precedit dod idest frater patris qui patruus dicitur.et sequitur.frater matris qui est auunculus. unde textus sic legi deberet. Et tollet eum patruus suus et auunculus suus ad educendum ossa de domo. Quia uero aliqui codices uocabulum presens habent per sin scriptum,putant abexustione dictum esse. quapropter transtulerunt & comburet eum.sed a me audiuistis persepe symbolicam uicissitudinem sin et samech etiam non uariata significatione.uerisimilius igitur de auunculo exponitur quam de comburēte .quis enim comburit corpus humanum ut ossa maneant illesa?

סרפד Sentes significat et paruas spinas.translatio nostra habet vrticam.Isaie.lv.Pro urtica crescet myrtus.

סתו Hiemale tempus quo dies minuunt.et nominat bruma scilicet a libra ad capricornum ubi est brumale solsticiū q̄d nos hyemale dicimus.Canticoꝝ.ij.Iam enī hyems transiit. himber abiit et recessit.q̄d

rectius sic legitur. Quoniã ecce bruma transiuit. himber mutatus est: abiit sibi Est autem himber idem quod hyems quę gręce a pluuia deriuatur. hyo enim idest pluo. et ab himber hibernus per excisionem m literę, sicut a pater paternus. vult ergo dicere tam bruma quam hyems idest totum tempus ab ęquinoctio autumnali ad ęquinoctium uernale transiuit et mutatum est atq; abiit.

סָתַם Obturauit. opilauit. obtudit. clausit. ij. Paralip. xxxij. Ipse est Ezechias qui obturauit superiorem fontẽ aquarũ gihon. & threnorꝝ iij. Exclusit orationem meam. quãuis hoc per sin scribat̃ tamen idem significat. & p̃s. li. Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi. pro quo Hiero. absconditũ et arcanum sapiẽtię tuę manifestasti mihi. sed rabi Salomon exponit. in corde quod est obtusum et obturatũ fecisti me cognoscere sapientiam. sic igit̃ uersus staret. In ebetudinibus et obtuso sapientiam ostẽdisti mihi. Danielis. xij. Quia clausi sunt signatiq; sermones usq; ad prętinitum tempus.

סָתַר Occultauit. abscondit. protexit. auertit. Gen̄. iiij. Et a facie tua abscondar. et p̃s. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius. et. i. Regũ v. Et computrescebant prominentes extales eorꝝ. rectius sic secũdum doctores hebręorꝝ. Et occultabant̃ eis ficus scilicet quos habebant in ano. inuenio aũt hic sin scriptum, sed ponitur loco samech. ut extat in antiquis adnotationibus. Item p̃s. xxxi. Abscondes eos in abscondito faciei tuę. & p̃s. xci. Qui habitat in adiutorio altissimi. quod secundum hebraicam ueritatem sic legi deberet. Sedens in abscondito altissimi. & per metathesin in titulo pręnotato psalmi. liiij. Nõne Dauid abscõditus est apud nos. et nomen per quinq; puncta. p̃s. lxxxi. Exaudiui te in abscondito tempestatis. accipit etiam in fine he literã fœminini generis. Deutero. xxxij. Et in necessitate uos protegant. hebraice sic. Fiat super uos protectio. sic quandoq; per solam paragogẽ accipit he aspirationem nihil significantẽ. Deute. xxxij. Abscondã faciẽ meã ab eis.

עָב יוֹשֵׁב כֹּל יְבִקְקְךָ

Vbes.Isaię.xix.Ecce dominus ascendet super nubē leuem.&
n eiusdem.xiiij.Ascendam super altitudinem nubium.idest nu
bis in singulari.etpluraliter Iudicū.v.Cęliq; ac nubes stillaue
runt aquis.& Prouerbiorꝝ.xvi.Quasi himber serotinus.idest sicut nu
bes himbris serotini.translatio nostra quandoq; uertit caliginem. ut
Exodi.xix.Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis.i.in densa nube.

עָבַד Seruiuit.operatus est.ministrauit.Numeri.xviij.Solis filijs le
ui mihi in tabernaculo seruientibus.hebraice uerbum de uerbo sic. Et
seruiet leui ipse ministerio tabernaculi fœderis. etpluralit̄ Gen̄.xiiij.
Duodecim enim annis seruiuerūt Kedorlaomer.& eiusdem.xxix.Ser
uiam tibi ꝓ Rachel filia tua.et in eodē.Seruiuit igit̄ Iacob pro Rachel
septem annis.Inde opera.seruitus.ministeriū. in eodem. Et hanc q̊q;
dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis aliis.Inde ser
uus quod scribitur sex pūctis. Exodi.xxi. Si emeris seruum hebręum.
unde est q̄ significet agricolare et agriculturam.Gen̄.iij.Vt operaret̄
terrā de qua sumptus est.& in passiuo Deute.xxi. Quę nō traxit iugū
nec terrā scidit uomere.ex hebraica ueritate sic uertit̄. Qua non fuerit
agricolatū quę non traxerit iugū.et eodem in loco. Quę nunq; arata
est nec sementē recepit.hebraice sic.In qua non agricolabit̄ et non se-
minabit̄.significat etiam sacrificare. Deuterono.vi. Dominum deum
tuum timebis et ipsi seruies.&.iij.Regum,xvi.Et seruiuit Baal et ado-
rauit eum.similiter sacrificium diuinum.ij.Paralip.xij. Vt sciant distā
tiam seruitutis meę et seruitutis regni terrarum.quare imperiti lingua
rū magici immo sophistę nostri temporis librū de sacrificiis ęgyptio-
rum quem in arabicū trāstulit eben uahasia uarie nominant cuius titu
lus cum sit auodath egiptijm. aliqui librum appellant de agricultura
ęgyptiorꝝ.alij de seruicio ęgyptiorꝝ.melius aūt de sacrificio ęgyptiorꝝ
& mea sentētia adhuc optime sic. de factione ęgyptiorum. idq; latine
admodum. nam apud maiores nostros facere significauit idem quod
sacrificare. vnde factio sacrificiū. Virgilius in bucolicis ęgloga tertia.
Cum faciam uitula pro frugibus ipse venito.idest cum sacrificabo.

עָבָה Crassauit.densauit.ingrossauit.Deuteronomij.xxxij.Incrassa
tus impinguatus dilatatus.Inde nomē densus. grossus.iij.Regum.xij.

Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.hebręi legũt par uus meus.idest auricularis digitus grossus est plus quam lumbi patris mei.Ionathas chaldaice traduxit sic.Imbecillitas mea est robusta plus quã uirilitas patris mei.& Ieremię.lij.Porro grossitudo eius quatuor digitorum.et per aphęresin Habacuk secundo. Et aggrauat contra se densum lutum.

עבט Pignorauit.Deuteronomij.xxiiij.Nõ ingrediaris domũ eius ut pignus auferas..& quia super pignoribus mutuatur.iccirco signifi cat mutuari.eiusdẽ.xv.Et dabis mutuũ quo eum indigere pspexeris.

עבט Declinauit.Ioelis.ij.Et non declinabunt a semitis suis. et in ea significatione nusquam reperitur alibi.

עבטיט Vna dictio quę tamen exponitur tãquam duę dictiones scilicet densum lutum.Habacuk.ij.Aggrauat contra se densum lutũ.

עבר Transgressus est.pręteriuit.transiuit. progressus est.Genesis xxxiij.Et ipse progrediens adorauit.hebraice sic. Et ipse procedebat ante eos et adorauit.et Exodi.xij.Et trãsibo per terram ęgypti nocte illa.Deuteronomij.xvij. Vt transgrediantur pactum illius.&.ij. Para lippomenon.xxiiij.Quare uos transgredimini pręceptum domini.In de dicitur ille qui lustrat homines per ignem.Deuteronomij.xviij. Nec inueniatur in te qui lustret filium aut filiam suã ducens per ignẽ. vbi translator exponit et declarat seipsum,cum dicit ducens per ignẽ. idest transire faciens.nam alio in loco scilicet.ij. Paralipome. xxviij. cum dicitur lustrauit filios suos in igne.uel est metathesis uel aliud uer bum quod exurere significat.recte legitur.ij. Regum.xij. Et trãsduxit in typo laterũ.dicunt hebręi quod focus quidã fuerat ubi exurebant lateres illic lustrauit eos hoc est cõbussit eos. significat etiam transfre tare.traiicere nauẽ.trãsuadare.ut.ij.Regũ.xix. transierũt uada ut trãs ducerẽt domũ regis.q̃d de uerbo ad uerbũ sic intelligit.Et trãsuadauit scapha ut traduceret domũ regis.et sic deducit nomẽ scaphę a traiiciẽ do flumine ut ibi.et ppositione lrę mem significat uadum.Geñ.xxxij. Trãsiuit uadũ labok.et recipit in fine he lrãm fœminini generis. Isaię decimo.Transierunt cursum idest uadum. &pluraliter in fœminino Iudicum tertio.Et occupauerunt uada Iordanis.et dicit transumptiue

de moneta currente eocp hincinde et datur et sumitur. Genesis.xxiij. Quadringētos siclos argenti probatę monetę publicę.idest monetæ transcurrentis apud mercatores.significat etiam superare. pręualere. quasi transcendere.Ieremię.xxiij. Et quasi homo madidus a uino.re/ ctius sic.Quasi uir quem superauit uinum.

עֵבֶר Trans.Isaię.ix.Trans Iordanem galilęę.& recipit prępositio/ nem sicut alia syncategoremata plurima. Isaię.xviij. Quę est trans flumen ęthiopię.significat enim partem locum uel latus aduersum in prospectu.ut Iosue primo.Quam tradididit vobis Moyses trans Ior/ danem.idest in parte altera Iordanis.

עִבְרִי Hebręus. Ionę.i. Et dixit ad eos hebręus ego sum.et Geñ. xiiij.Nunciauit Abram hebręo qui habitabat in conualle mamrę. q̃d Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum interpretatur. Nun/ ciauit Abram transitori.a uerbo abar superius exposito.

עִבֵּר Repagulauit.iij·Regum.vi.Et affixit laminas clauis aureis.q̃d hebraice sic legit̃.Et repagulauit pessulis aureis ante oraculum.

עִבֵּר Succensuit.iratus est.p̃s.lxxxix.Distulisti christum tuum. pro quo rectius Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio sic.Iratus es aduersus christũ tuũ.sic Prouer.xiiij.Sapiẽs timet et declinat a malo. stultus trãsilit et cõfidit.ubi ponit̃ trãsilit secundũ primi uerbi significa tionẽ.sed hebręi legũt.stultus irascit̃ et cõfidit. sic p̃s.lxxviij. Audiuit deus et spreuit.i.iratus est.similit̃ infra eodẽ.& hęreditatẽ suã spreuit. idest cõtra hęreditatẽ suã iratus est.Inde ira.indignatio.furor. Sopho nię.i.dies ira dies illa.et Isaię.x.Et cõtra pplm̃ furoris mei mãdabo illi. Tu uero in uno ꝟsu cognosces tria unius originis significata. Deute. iij.Trãsibo igit̃ et uidebo terrã hãc optimã trãs Iordanẽ.iratusq; ẽ dñs mihi.ecce uerbũ transibo et dictionem trans.et uerbũ iratus est.

עֲבוּר Frumentum.fruges.Iosue.v.Et comederunt de frugibus ter rę.item eodem.Defecitq; manna postquam comederunt de frugibus terrę.et dicunt quidam sic uocari ab anno pręterito.nam aliter uoca/ tur prouentus pręsentis anni.ut in litera b ante v.

עבור Prepoſita beth litera ſignificat propter.p̃s.cxxxij.Propter Dauid ſeruum tuum non auertas faciem chriſti tui.ſignificat et quan- doqꝫ propterea quod ut.Micheę.ij.Propter immundiciem ſuam cor rumpetur.quod legendum eſt.propterea ꝙ putruit corrumpetur.

עבש Computruit.Ioelis.i.Cõputruerunt iumenta in ſtercore ſuo. hebręi ſic.computruerunt grana ſeminis in pulueribus.ſcilicet ut non poſſint pullulare.et dicitur quaſi עפש ſolet enĩ ſępe pe in b uerti. ut ſcribit rabi Dauid kimhi in cõmentariis ſuper duodecim.

עבת Cohęrẽtia.uinculũ.frondes intrichatę atqꝫ perplexę ſeu dẽſę. uel etiam tricha ſeu perplexio quarumcũqꝫ rerum.Leuitici.xiij.Et ra mos ligni denſaꝝ frondiũ.et pluraliter in maſculino genere p̃s.cxviij. Conſtitue diem ſolẽnem in cõdenſis.Hieronymus in ſuo pſalterio ſic. in frondoſis.ſimiliter pluraliter in fœminino.Exodi.xxviij.Duas cate nulas auri puriſſimi ſibiinuicẽ cohęrentes.et ex tali perplexitate ac in- trichatione dicũtur ſic laquei uel funes qui ex tribus funiculis plectũt ſecũdum rabi Ioſeph patrem Dauidis kimhi qui illud Micheę.vij.Et cõturbauerunt eam exponit ſic.Et triplicauerũt eam.ſecũdum ꝙ tres ibidem cõmemorãtur ſcilicet princeps iudex et magnus.

עגב Inſaniuit pre amore.ſeu ardebat.Ezechiel.xxiij.Et inſaniuit in amatores ſuos.et infra.Inſaniuit ſuper eos cõcupiſcẽtia oculoꝝ ſuoꝝ.

עוגב Organum.p̃s.ultimo.Laudate eum in chordis et organo.et Gen̄.iiij.Ipſe fuit pater canentium cithara et organo.et Iob.xxx.Et or ganum meum in uocem flentium.

עגן Derelictus eſt.ſuperſtes fuit.Ruth.i.Si eos expectare uelitis donec creſcãt et annos pubertatis impleãt ante eritis uetulę quã nuba tis.ꝓ iſta lõga periphraſi et digreſſiõe hebręi uerius ſic habẽt.an expe ctabitis donec creſcãt.An ſuperſtites uel derelictę eritis nedum ut fu turi ſint mariti.ab eo magiſtri hebręorum derelictam ſic uocant quę ſine uiro manet.

עגל Rotundum.ij.Paralippomenon.iiij.A labio uſqꝫ ad labium

rotundum per circuitum. etpluraliter .iij. Regum .vij. Intercolumnia quadrata non rotunda.inde nomen circi septi in castris quem fossatis et quadrigis circumcirca muniunt.quod translatio nostra tentorium uertit.i.Regum.xxvi.Et Saulem dormientem in tentorio et reliquũ vulgus per circuitum eius.et accipit in fine hc literam.i. Regum.xvij. Et uenit ad locũ magala.Ionathas chaldaice traduxit charkoma idest fortalicium seu munitio.& sic non est nomen proprium loci ut inter- pres nostrę translationis putauit.uulgo uocant quadrigoburgium. significat etiam callem.semitam.Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambu landũ.et ps.xvij.Perfice gressus meos in semitis tuis.

עָגִיל Ornamentũ.monile.inauris.Numeri.xxxi.Annulos et dex- tralia ac murenulas.etplr Ezechielis.xvi.Et circulos in auribus tuis.

עֵגֶל Vitulus.Exodi.xxxij.Et fecit ex eis uitulum conflatilem. et in fœminino Oseę.x. Ephraim uitula docta.etpluraliter eodem paulo superius. Vaccis bethauen coluerunt habitatores samarię.

עֲגָלָה Plaustrum. quadriga. currus.i.Regum.vi.Facite plaustrũ nouum unum.etpluraliter Geñ.xlv.Quibus dedit Ioseph plaustra se cundũ Pharaonis imperiũ.sic dicta fortasse a rotunditate rotarũ.

עָגַם Contristatus est. compatiebatur. Iob.xxx. Et compatiebatur anima mea pauperi.

עָגוּר Grus.Isaię.xxxviij.Sicut pullus irundinis.alij sicut irundo & grus.vide supra in litera samech ante vau.

עַד Donec.usq;.usq; ad.uel usq; in.adusq;.uel usq; quo. Iudicũ.iij. Descenderũt usq; quo oĩno deficerent. & Exodi.xiiij. Vsq; in sempi ternũ.& eiusdẽ.xxix.Siue de panibns usq; mane. et quando sequitur verbũ prȩteriti uel futuri tẽporis aut gerundiũ sępe deficit relatiuũ q̃ vł q̊d causa breuitatis.qñq; aũt nõ deficit.ut Iosue.i.donec det requiẽ dominus.et Geñ.iij. Donec reuertaris in terrã.et recipit in fine iod literam. Micheę.iiij. Vsq; ad te ueniet.interpretatur etiam translatio nostra dictionem hanc articulariter pro tam et quam, Genesis.vij.

ab homine uſq; ad pecus tam reptile quam uolucres cęli. et recipit in principio beth lrām ſignificatq; pro.prę.uel ante.ul' per. uel propter. Gen̄.vij.Et incluſit eum dominus deforis. hebraice ſic. & clauſit dn̄s pro ſe uel ante ſe.ſic Exodi.viij.Rogate pro me. et Gen̄.xxvi.Proſpiciens Abimelech rex palęſtinorum per feneſtram. et ſicut uſq; apud latinos aduerbialiter ꝑpetuo ſignificat,ita et hęc dictio ſignificat ęternitatem et perpetuitatem. in ſęculum. ſempiternū. Iſaię.lvij. Excelſus et ſublimis habitans ęternitatem.et inuenit̃ geminatū.Iſaię.xxvi. Sperastis in domino in ſęculis ęternis.et ſignificat ſęculum ſeculorū quod tranſlatio noſtra uertit ultra.ut Exodi.xv. Dominus regnabit in ęternum et ultra.

עִדִּים Centones ſeu panni abiecti. tranſlatio noſtra interpretatur pannos mēſtruatos.Iſaię.lxiiij.Et quaſi pānus menſtruatę. rectius ſic. quaſi ueſtimentum centonum ſeu pannorum abiectorum.

עוּד Subleuauit.erexit.ſuſcepit.p̄s.cxlvi.Pupillum et uiduam ſuſcipiet.Hieronymus eriget.ſic p̄s.xx.Nos autem ſurreximus et erecti ſumus.& p̄s.cxlvij.Suſcipiens mānſuetos dominus.rabi Ioſeph kimhi hiſpanus uult hoc uerbum ſignificare adiutorium. ſuſtentationem & fulcimentum.

עָדָה Ornauit. Oſeę.ij. Et ornabatur inaure ſua.et Ezechielis.xvi, & ornaui te ornamento.et infra.et ornata es auro.Inde nomen ornamentum.gloria.decus.monile.iocale.p̄s.lxxx.in titulo quē noſtri habent.ad uictoriam ſuper lilia teſtimonium Aſaph pſalmus.hebręi ſic legunt.ad uictoriam erga roſas decus Aſaph pſalmus.quaſi diceretur ſecundum Dauid kimhi,pſalmus iſte gloria eſt et decor ipſi Aſaph.itē nomen in alia forma Ezechielis.vij.Et ornamentum monilium ſuorꝫ in ſuperbiam poſuerunt.

עָדָה Abiit. tranſiuit.ceſſauit.pertrāſiuit.Iob.xxviij. nec pertrāſiuit per eam lęna. et tranſitiuum ſecundi eiuſdem.xxv.ubi nos legimus. Ecce luna etiam non ſplendet.tranſlatio noſtra omiſit hanc noſtrā dictionem.quare ſic legit̃ hebraice.Ecce facit trāſire lunā nec ſplēdebit. q̄d ſic exponūt. ecce deponit ſeu aufert lumen lunę et nō ſplēdebit.

עֵדָה Examen. ſynagoga. cœtus.concilium.pſalmo.i.Neq; pecca-

tores in concilio iustorum. Hieronymus et Lyra in congregatione.

עַ Os oris. quod nostra translatio maxillam interpretat. ps. xxxij. In camo et freno maxillas eorum constringe. hebręi legunt ora eorū. alij ornamenta seu monilia eorum a superiore uocabulo. quos imitat Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate. ps. ciij. Qui replet bonis ornamentum tuum. sed Dauid kimhi exponit sic. Qui replet bonis os tuum.

עֵד Testis. Geñ. xxxi. Cumulus iste testis erit inter me et te. Deuteronomij. xvij. In ore duorum uel trium testium. et infra. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. et infra. manus testiū prima interficiat eum. Inde testamentum. testimonium. ij. Paralippo. xxiiij. Multitudo Israel in tabernaculum testimonij. et ps. cxix. Mirabilia testimonia tua. et ps. xciij. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Inde uerbum testificari uel cōtestari. Deuteronomij. iiij. Testes inuoco hodie cęlum et terram. idest contestor uel testificor contra uos hodie cęlum & terram.

עָדַן Leniuit. delectauit. deliciauit aut uoluptuauit si liceret ita loqui. sed libet deliciis affecit. Nehemię. ix. Et abundauerunt deliciis in bonitate tua magna. Inde nomen uoluptas. delicię. q̄d gręce dicit similiter edone. Geñ. xviij. Postq̄ consenui et dominus meus uetulus est uoluptati operam dabo. hebraice sic. postq̄ inueteraui erit mihi uoluptas. et sic cum he finali terminationis fœmininę. inuenitur etiam sine ea. ut Geñ. ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum uoluptatis. & Ezechielis. xxxi. Et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis quę erāt in paradiso dei. et scribit quinq̄ pūctis. et. ij. Regum. i. Qui uestiebat uos coccino in deliciis. hebręi pro in habent cum. rabi Ionas exposuit sic. qui uestiebat uos in diebus deliciarum. alij dicūt. qui uestiebat uos coccino et comedere uos fecit delicata. ut sit oratio defectiua. cui expositioni alludit chaldaica Ionathę interpretatio. sed rectius secundum Dauid kimhi ambo uocabula de uestibus dicuntur scilicet coccinū et deliciosum. et id cōprobat disputatio rabi Iudę et rabi Nehemię quā Dauid kimhi recitat in cōmentariis Regum. Inde nomen adiectiuum Isaię. xlvij. Audi hęc delicata. recipit prothesin mem literę Geñ. xlix. et

prębebit delicias regibus.et.i.Regũ.xv.ubi nos habemus. Agag pin- guissimus.ibi hebręi legunt. Agag delicatus.nam tremens non est de textu.et sunt qui dicant eũ minime tremuisse sed accessisse cũ delecta tione,et pro deliciis habuisse uitam morte commutare. aliȷ exponũt. Et accessit ad eũ Agag cum ligaturis.nam et ligaturę atq; combinatio nes hoc nomine dicuntur. Iob.xxxviiȷ. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pliadas.i.nunquid obligabis applicationes stellarum.

עדף Excrescens.superstes.excedens.Exodi.xxvi. Quod autem su- perfuerit in sagis.et Numeri.iiȷ. qui excedũt numerum leuitarum.item infra.precium eorũ qui supra sunt.item pecuniam eorum qui fuerant amplius.Inde uerbum graue Exodi.xvi.Nec qui plus collegit habuit amplius.nec qui minus parauerat repperit minus. hebraice sic. Et nõ excessit plus et minus non defecit.

עדר Defecit. priuauit. diminuit. defuit.i.Regum.xxx.Nec defuit quisquam a paruo usq; ad magnum.

עדר Parauit aciem.instruxit.ordinauit.disposuit.i.Paralippome- non.xiȷ.Expediti ad pugnam corde perfecto. idest instructores appa ratus bellici.et paulo superius.In auxiliũ nõ in corde duplici. hebraice sic.Et ad disponendum in non corde et corde.

עדר Grex.Cãticorum.vi.Sicut grex caprarum. et Geñ.xxix. Tres quoq; greges ouium.et infra.Mosq; erat ut cunctis ouibus congrega tis deuoluerent lapidem.pro quo hebraice sic legit. Et congregabant illuc omnes greges et deuoluebant lapidem ab artificio putei.

עדר Fodit.repastinauit.sarriuit.occauit.Isaię.v. Non putabitur & non fodiet.et eiusdem.viȷ.Et omnes montes qui in sarculo sarrentur. maxime autem de uineis dicitur. unde hebręorum est adagium.fode mecum et ego fodiam tecum.

עדש Lens.tis.Ezechielis.iiȷ.Et tu sume tibi frumẽtum et hordeũ et fabam et lentem.& Geñ.xxv.Accepto pane et lentis edulio.

עג Coxit inter prunas.torridauit.ustulauit sub testu.Ezechiel.iiiȷ.

Et stercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. pro quo uerius hebręi teste Nicolao de lyra sic legunt. Et in stercore quod egredit̃ de homine coquas oculis eorũ. Inde panis testicius siue subcinericius. torta. tosta. placẽta. spira. sphęrica sub testu ac inter pru nas cocta. ut supra eodem. Et quasi subcinericiũ hordeaceũ comedas illud. et Oseę. vij. Ephraim factus est subcinericius panis qui nõ reuer satur. et. iij. Regum. xix. Et ecce ad caput suũ subcinericius panis. unde quidã hunc uersum psalmi. xxxv. Subsannauerũt me subsannatione. de cibario pane ac potu intelligunt uertentes sic. Inter adulatores ad coquentes cibarium. quibus Hieronymus noster non multum refra/ gatur ĩ suo de hebraica ueritate psalterio sic transferens in simulatiõe verborum fictorum. & rabi Salomon exponit sic.. Per uiam adulatio nis ut accipiant cibum et potum a Saul quatenus eos cibet et potet ic/ circo frenderũt super me dẽtibus suis. et dicit maog idest esca. hęc ille. alij exponunt sic. adulantes ijs qui subigunt et depsitant cibariũ panẽ. alij uersum allegatum non accipiunt ab hoc uocabulo, sed a לעג quod ridiculum uarium et uacuum significat.

עוּר Prędatus est. rapuit. spoliauit. plagiauit. p̃s. cxix. Funes peccato rum circumplexi sunt me. uel secundũ Hieronymũ implicauerũt me. pro quo rabi Salomon et post eum cęteri hebręi legunt. Cœtus seu cunei peccatorũ rapuerunt uel prędati sunt me. inde uenit nomen ap pellatiuũ spolium. rapina. pręda. Geñ. xlix. Mane comedet prędam. & Sophonię. iij. Quapropter expecta me dicit dñs in die resurrectionis meæ in futurum. quod hebręi legunt. In die insurrectionis meæ ad prędam seu spolium. pro quo septuaginta interpretati sunt in testimo nium. sed Hieronymus scribit in commentariis hebręum quendã qui se in scripturis docuerat asseruisse ꝙ laed in pręsenti loco magis in fu turum debeat intelligi. rabi Dauid kimhi uult intelligi diem Gog & Magog quos faciet deus insurgere ad spolia.

עוֹד Adhuc. ultra. Amos. iiij. Cum adhuc tres menses superessent usq; ad mẽsem. Genesis. xxv. Adhuc pater meus uiuit? & Isaię quinto. Quid est quod debui ultra facere uineę meę. et significat terminum uel finem. & accipit paragogen pronominum Genesis uicesimoquinto. Dum adhuc ipse uiueret. & Exodi nono. Adhuc retines populum

meum.significat etiam a nunc usq; in ęternum. Geñ.ix. Et non erunt ultra aquę diluuij ad delendum uniuersam carnem. significat et quandoq; breuem terminum.ut quarto Regum sexto. Et ultra nõ uenerũt latrones syrię in terram Israel.

עוה Malefecit. peccauit. et si liceret dicere iniquauit.Ester.i. Non solum regem lesit regina Vasthi sed et omnes principes.qoud hebręi sic legunt.Non contra regem solum peccauit Vasthi regina sed contra omnes principes.quod tamen secundum alios ab alio uerbo deriuatur.ut infra Ecclesiastis.i.Peruersi difficile corriguntur.idest iniquitas nõ potest rectificari.Quia uero quod iniquũ est id nõ est ęquum. & quod ęquum non est id non est rectum. quod autem rectum non est curuum est.iccirco transtulerunt uocabulum hoc ad curuum sic. psalmo.xxxviij.Miser factussum et curuatus sum usq; in finem.Hieronymus sic.Afflictus sum et incuruatus sum.hebręi sic. Incuruatus sum et humiliatus. & Danielis nono. Iniquitatem fecimus impie egimus. Inde nomen Ezechielis.xxi.Iniquitatem iniquitatem iniquitatem ponam eam.et in alia forma Genesis.iiij. Maior est iniquitas mea quam ut ueniã merear.etpluraliter declinatur tam in fœminino. ut psalmo cxxx.Si iniquitates obseruaueris domine.quam in masculino genere. ut Isaię.lxiiij.Et iniquitates nostrę quasi uentus abstulerunt nos. et infra.In manu iniquitatis nostrę.

עול Lactans.sic enim ambo chaldęi Onkelus et Ionathas interpretantur.Genesis.xxxiij.Oues et boues fœtas mecum idest lactantes.& primo Regum.vi.Et duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum.& quamuis utrobiq; translatio nostra uerterit fœtas. tamen primo Regum.vi.paulo inferius ad nostram expositionem redit circum loquendo dicens.Et tollentes duas vaccas quę lactabant uitulos, hoc est iuuencas iuuenes. inde hoc uocabulum etiam translatum est ad homines iuuenes atq; iuuẽculas.i.Regum.xv. Interfice a uiro usq; ad mulierem et paruulum atq; lactantem. uult dicere a iuuene ad infantem.duplicaturq; lamed sic psalmo octauo.Ex ore infantium et lactentium. idest paruulorum et lactentium. sic threnorum.i. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem.

עול Iniquitas.iniquũ. Leuitici decimonono.Nolite facere iniquũ

aliquid in iudicio.in regula.in pondere.in menſura.Ezechielis.xxxiij.
Confiſus in iuſticia ſua fecerit iniquitatem.in iniquitate ſua quam operatus eſt in ipſa morietur.et eiuſdem.xxviij.In multitudine iniquitatũ tuarum.in iniquitate negociationis tuę. et accipit quoq; terminationem fœmininam Ezechielis eodem.Donec inuẽta eſt iniquitas in te. Iob.vi.Reſpondete obſecro abſq; contentione.pro quo uerbum e uerbo ſic.Reſpondete obſecro nec ſit iniquitas.et infra eodem.Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem.Inueniť et in alia forma Iob.xvi. Concluſit me deus apud iniquum.inde dicuntur uerba et aliorum deriuatiuorum formationes.

מְעוֹן Prępoſito mem.habitatio.habitaculum.Nahum.ij.Vbi eſt habitaculum leonũ.&Ieremię.x. Habitacula draconũ. Quia uero domus noſtra tutiſſimum nobis eſt refugium,iccirco ſępe pro refugio interpretatur.pſalmo.xc.Domine refugium tu factus es nobis.et p̃s.ſequẽte.Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.et accipit paragogen he.Deuteronomij.xxxiij.Habitaculum eius ſurſum. etpluraliter Nahũ.ij.Et cubile ſuũ rapina.et p̃s.lxxvi.Et habitatio eius in ſion.

עוֹנָה Tempus ſtatum et hora determinata.Exodi.xxi.Quod ſi alteram acceperit prouidebit puellę nuptias et ueſtimenta et preciũ pudicicię non negabit.ubi teſte Nicolao de lyra tranſlatio noſtra multũ diſcrepat ab hebraica litera.pro eo enim quod dicitur.& precium pudicicię non negabit.hebręi legunt.& horam eius non minuet.hoc eſt tẽpus cõpetens ſecundũ rabi Salomonẽ ut ei deſeruiat.

עִנֵן Ariolatus eſt.ueneficia exercuit.quarto Regũ.xxi.Et ariolatus eſt & obſeruauit auguria.Inde nomen ariolus ueneficus.Deuterono. xviij.Aut qui ariolos ſciſcitetur.et uerbum Leuitici.xix.Non augurabimini.rabi Akiba interpretatur hoc uerbum de illis qui obſeruant tempora et dies ęgyptiacos menſes et horas.dicentes quoſdam atros quoſdã fauſtos ad electiones operũ humanorũ.

עוּף Volauit.Iſaię.vi.Et uolauit ad me unus de ſeraphim.et p̃s.xci. A ſagitta volante in die.inde quod ſcribitur ultima geminata.Gen̄.i. Et uolatile uolitans ſuper terram.&Danielis.ix.Cito uolans tetigit me.ubi iod abundat per protheſin.de quo ſcripſimus ſupra in litera

iod sequente ain.et de hac significatione putat rabi Iuda illud esse q̊d legitur Zacharię.v. Volumen uolans.

עָפַת Caligauit. obscurauit.Iob.xi. Orieris ut lucifer.quod hebręi legunt.si obscuraberis.uel si dicere liceret.si crepusculaberis tunc sicut matutinum eris. rabi Salomon exponit nominaliter sic. Obscurum quod in te est et caligo tua sicut mane erit.inde illud Amos.iiij.Faciēs matutinam nebulam.quod alij per articulum siue cata digresin profe- runt sic. Faciens auroram et caliginem. sic Iob.xi.Terram miserię & tenebrarum.dicunt hebręi q̄ sit locutio synonyma quia duo uocabu la idem significant.uolūt dicere terram obscuram et caliginosam siue tenebrosam.et quod sequitur in Iob sed sempiternus horror inhabi- tans non legitur in hebręo,sed sic.et obscurat̄ sicut caligo. significatio horum uocablorum est obscuritas et tenebrę.sunt qui econtrario motū instātaneum. illuminationem subitam. illustrationem. vibrationem. fulgurationem et coruscationem eo uerbo significari uolunt. Exechie lis.xxxij. Cū uolare cœperit gladius meus super facies eorum. rectius sic. In vibrādo me gladium meum.idest cum faciam coruscare seu ful gurare gladium meum.est enim uerbum transitiuum.et Isaię.xi.Et uo labunt in humeros philistim.idest subito mouebūtur seu fulgurabūt. & Iob.iij.Nec illustretur lumine.et geminat phe ut in eodē loco. nec ortum surgētis aurorę.quod hebraice sic legitur.Et nō uidebit fulgo- res aurorę.rabi Salomon interpretatur splendores.

עַפְעַף Palpebra. psalmo decimo.Et palpebrę eius interrogant fi- lios hominum. & Ieremię nono. Et palpebrę nostrę defluant aquis. Ionathas chaldęus interpretatur ipsos oculorum orbes.

עָטַף Defecit secundo Regum.xxi.Deficiente autem Dauid.et Iere mię quarto.Quia defecit anima mea propter interfectos. similiter in telligi debet quod legitur Iudicum quarto.Qui soporem morti sociās defecit et mortuus est.scribiturq̄ per punctum patha ad differentiā alterius sibi similis uerbi alterius autem significationis ut supra dictū est.Solemus autem propter sitim etiam sępe deficere,ideo pro sitiente reperitur scriptum. ut psalmo.cxliij. Sicut terra sine aqua tibi.quod Hieronymus uerius sic traduxit.Quasi terra sitiens ad te.& translatio

nostra diuisas significationes in uno uocabulo concludit. Isaię.xxix. Lassus adhuc sitit. Infra enim uidebis lassum significari in litera ain sequente iod.et supra in litera iod sequente ain.

עיר Excitauit.suscitauit.Iob.xli.Non quasi crudelis suscitabo eum. & sic est actiuum transitiuum.inuenitur autem neutrum et ualet idem quod expergiscor.psalmo.lvij.Exurge gloria mea exurge psalterium et cithara.exurgam diluculo.& Iudicum quinto.Surge surge Debora surge surge et loquere canticũ. q̃si dicat expgiscere expgiscere.ut ps. xliiij.Exurge quare obdormis domine.et sic pro uigilare trãsumitur. Canticorum quinto.Ego dormio et cor meum uigilat.uerbum passiuum legitur Zacharię secundo. Quia consurrexit de habitaculo sancto suo.uerius sic.quia excitatus est.Inuenitur et ultima litera geminata.Cãticorum secundo.Ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam. & psalmo.lxxx. Excita potentiam tuam et ueni.& geminatis syllabis psalmo.cij.Respexit in orationem humilium.pro oratione experrecti seu potius excitantis nã qui orationẽ suam excitat continue ad illius preces respicit deus. Inde denominatur עֵר magister qui mentem discipuli excitat ad doctrinam.Malachię secundo. Magistrum et discipulum de tabernaculo Iacob.idest excitantem quem nos dicimus arguentem in disputationibus et respondentem.unde magistri hebręorum dicunt.arguens inter sapientes.respondens inter discipulos.

עָר Hostis.inimicus.osor.Michee quinto.Et cõteram ciuitates tuas. hebręi legũt inimicos tuos.cui etiã alludit chaldaica trãslatio Ionathę.

עוֹר Nudum seu nuditas.Habacuk secundo.Vt aspiciat nuditatem eius.et eiusdem tertio.Suscitans suscitabis arcum tuum.pro nudus reuelabitur arcus tuus.

עוֹר Pellis.Genesis tertio.Fecit quoq; dominus deus Adę et uxori eius tunicas pelliceas.idest tunicas pellem appositiua constructio.& Iob secundo.Pellem pro pelle.&pluraliter in fœminino genere Exodi.xxxvi.Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum.et in genere masculino threnorũ.v.Pelles nostrę quasi clibanus exustę sunt.

עִוֵּר Cęcauit.iiij.Regũ.xxv.Et oculos eius effodit.rectius sic.Et ocu

los Sedechiç cęcauit.Inde nomē adiectiuum generis masculini cęcus Exodi quarto. Videntē aut cęcum.& fœminini generis Leuitici.xxij. Si cęcū fuerit si fractum.

עוש Conuenit.coiuit.agglomerauit.Ioelis tertio.Erūpite et uenite. pro quo uerius.lxx.interpretes posuerunt congregamini et introite. Inde dicitur עש totū sydus draconis et ursarū circa polum arcticū ab agglomeratione et collectione pluriū stellarum sic nominatū.quē translatio nostra arcturū uocat.Iob.ix.Qui facit arcturū et oriona.est autē sydus quod supradictā congeriem astrorū plaustrū et septētriones sequitur.de quo Virgilius Georgicon primo.Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis Circū perq; duas in morem fluminis arctos. rabi Salomon simpliciter dicit esse sydus.sed rabi Dauid kimhi scribit φ sit congeries stellarū circa caudam arietis siue intelligat arcturum pliadas hyadas geminosue triones. quod autē legitur Iob.iiij. Consumentur velut a tinea.id alij de circulo arctico hoc est polo intelligūt. quasi dicat omni tempore quod polus uersat. idest ineternum.unde sequitur ineternum peribunt. & accipit per epenthesin iod. eiusdem xxxviij.Aut girum arcturi poteris dissipare.

עות Malefecit.peccauit.iniquauit.ut Ester.i.Regem lęsit regina. Inde uerbum transitiuum tercij idest peccare fecit.threnorū.iij.Vt peruerteret hominē in iudicio suo. visum est supra in עות et significat curuare.est enim iniquum curuum eo φ nō sit rectum.sic Ecclesiastis vij.φ nemo possit corrigere quem ille despexerit. verbū e uerbo sic. Quis poterit rectificare quē curuauit ille.in alia forma Ecclesiastis.xij. Et nutabunt uiri fortissimi idest incuruabuntur.

עז Capra.Genesis.xv.Et capram trimam. etpluraliter.i. Regū.xxv. Ouium tria milia et mille caprę.et in compositione significat caprum emissarium.Leuitici.xvi.Et alteram capro emissario. cōponitur autē ab עז idest caper et אזל idest abiit.quod Onkelus sic interpretat̄. et ps̄.xxxi.In māibus tuis sortes meę.q̄d nescio q̄re ita trāstulerint. nā in manu et nō in manibus scriptū est.nulla etiā dictio in uersu ponit̄ q̄ sortes significet.recte igit̄ secundū ueritatē hebraicam Hiero.in suo psalterio sic traduxit.In manu tua tempora mea.q̄d rabi Salomon ex-

ponit. Omnia tempora mea transierunt super me secundum decreta oris tui et iuxta dispositionem tuam.

עזז Inualuit.confortauit.roborauit.firmauit.fortificauit.Ecclesiastis vij.Sapientia confortauit sapientem.et Iudicum.vi. pro eo quod nos legimus.Et oppressi sunt ualde ab eis.veritas habet.et inualuit manus Madian.inde nomen substãtiuum deriuatur robur.fortitudo. uirtus. psalmo.xxix.Dominus uirtutem populo suo dabit.et scribitur per ho lem uel hatefcamez.psalmo.cxviij. Fortitudo mea et laus mea domi-nus.scribitur et quandoque per surek uel kibuz. ut psalmo ultimo. Laudate eum in firmamẽto uirtutis eius.reperitur et duplicata litera zain secundum naturam primitiui.ut psalmo.cxlv. Et uirtutem terri-bilium tuorum dicent.recipit etiam cata prothesin literam mem. Isaię xxx.Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis. inde nomen adie-ctiuum Isaię.xix.et rex fortis dominabitur eorum.etpluraliter psalmo lix.Irruerunt in me fortes.& adiectiuum secundum formam primiti-ui psalmo.xxiiij.Dominus fortis et potens. inde nominatᷣ auis quędã ex immundis uolucribus atqꝫ uetitis, quam alij gryphem uocant. no stra uero translatio haliętum.Leuitici.xi.Gryphum et haliętum.est autem haliętus aquila marina et dictio quinqꝫ syllabarum scribitur tertio syllaba per diphthongon æ.hoc dico ut emendentur libri latini in loco allegato.uocatur autem hebraice sic a fortitudine. gręce uero a mari et piscationibus.

עזב Dereliquit. ut psalmo.xxij.Deus deus meus respice in me qua re me dereliquisti. quod hebraice canitur in passione domini. Eli eli lama asabtani.idest uerbum e uerbo. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me.ubi cernitur ꝙ respice in me non est de textu.et Geñ. secundo.Quamobrem relinquet homo patrem suum.

עזב Fortificauit. auxit.roborauit.adiuuit.Nehemię.iij. Et dimise-runt Ierusalem usqꝫ ad murum plateę latioris.quod Nicolaus de lyra edisserit rectius sic. Et extenderunt murum eius.rabi Salomon expo nit hoc uerbum . per fortificauit . Deuteronomij tricesimosecundo. ubi nos legimus . Et clausi quoque defecerunt residuique consum-pti sunt. Veritas simpliciter habet.Et deficiet seruatus et fortificatus.

ſic Nehemię.iiij.Num dimittent eos gentes. pro quo legunt hebręi. Num fortificabunt ſe.ſeu ędificabunt ſibi.

עִזָּבוֹן Mercatus. nundinatio. Ezechielis. xxvij. Propoſuerunt in mercatu tuo.et paulo ſuperius ſub eodem capite. Argento.ferro.ſtanno.plumboq́ repleuerunt nundinas tuas. tranſlatio chaldaica Ionathę uult eſſe apothecas mercatorum ſiue tabernas inſtitorias. circumloquitur enim hoc uocabulum ſic. Aurum.ferrum.ſtannum et plumbum attulerunt in domum gazę tuę.

עִזֵּק Sepiuit.circũdedit.Iſaię.v.Et ſepiuit eã et lapides collegit ex ea.

עָזַר Auxiliatus eſt.adiuuit.i.Regum.vij. Hucuſq́ auxiliatus eſt nobis dominus.& Iſaię.xli. Vnuſquiſq́ proximo ſuo auxiliabitur.et paulo ĩferius.Ego auxiliatuſſum tibi.& in paſſiuo. ut p̃s.xxviij. In ipſo ſperauit cor meum et adiutus ſum.Inde nomẽ uerbale per quinq́ pũcta. Deuteronomij.xxxiij.Et adiutor illius contra aduerſarios eius erit.ſic Geñ.ij.ubi nos legimus.Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. hebraica veritas ſic legit.Faciam ei adminiculum tanquam penes eum.et ponit̃ in ſingulari faciam et nõ faciamus.quod nota.& in fœminino. p̃s.lxx. ubi nos legimus.Deus in adiutorium meum intende domine ad adiuuandum me feſtina.hebraica ueritas ſic habet.Deus ad protegendum me domine in adiutorium meum feſtina.

עֲזָרָה Crepido. Ezechielis.xliij.Et de ſinu terrę uſq́ ad crepidinẽ nouiſſimã.item eodem.& a crepidine minore uſq́ ad crepidinẽ maiorem.item eodem.& crepido quatuordecim cubitorꝝ.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit q̃ ſit atrium in quo congregabat̃ Iſrael in templo ad adorandum ut eos deus adiuuaret.quaſi hoc modo a ſuperiore uocabl̃o adiutorij deriuaretur.idem rabi Dauid in cõmentariis ſuper Ezechielem ſcribit q̃ in ſinu terrę, hoc eſt in medio pauimenti conſtructum erat altare et locus in quo circumſtant ſacerdotes offerẽtes ſacrificia dicit̃ aſara.rabi Salomõ dicit hoc uocabulũ ſignificare pauimentũ ſeu areã.et ſic interpretat̃ per hoc nomẽ eſterig. germanicũ cõpopularibus ſuis vangionibus ubi habitauit notũ. ego putarim ab ipſo pauimento ſoli adpactos ad altare gradus eſſe ꝓminentes ubi ſit ſtatio ſacrificuli quod uetuſtatis amãtiſſimus Leo baptiſta Albertus

de re ędificatoria libro octauo ubi de columnis scribit, recte mihi nominare uidetur propodium et crepidinem. est enim crepido ut ait Festus saxum prominens. et Seruius grammaticus inquit. Crepido est abrupti saxi altitudo. Virgilius in. x. Forte ratis celsi coniuncta crepidine saxi. expositis stabit scalis.

עֵט Stilus. translatio nostra calamum interpretatur. ps. xlv. Lingua mea calamus scribę uelociter scribentis. sed rectius noster Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate sic. Lingua mea stilus scribę uelocis. & Iob. xix. Stilo ferreo et plumbi lamina.

עָטָה Induit. amiciuit. operuit. Ieremię. xliij. Et amicietur terra ęgypti sicut amicitur pastor pallio suo. et ps. ciiij. Amictus lumine sicut uestimento. et psalmo. cix. Fiat ei sicut uestimentum quo operitur. & infra. Operiantur sicut diploide confusione sua.

עָטָה Aduertit. respexit. discessit. diuertit. uagatus est. declinauit. i. Regum. xv. Sed uersus ad prędam es. et sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. sed translatio nostra interpretatur aliter. Canticorum. i. Ne uagari incipiam post greges sodaliũ tuorũ. Origenes in omilia prima super cantica traduxit iuxta superiorẽ significationem sic. Nequando fiam sicut coopertus super greges sodaliũ tuorũ. melius sic. tanquam aduertens uel discedẽs ad greges sodaliũ tuorũ. rabi Salomon astipulari uidetur Origeni. ad hoc enim allęgat uersiculum Leuitici. xiij. Caput nudum os ueste contectum. licet ibi possint intelligi labra uulgo auersa. rabi Dauid kimhi exponit declinans et discedens.

עֲטַלֵּף Vespertilio. Leuitici. xi. Vespertilionẽ et upupam quoque.

עֲטִין Vas mulctrale in quo lac colligit. ut Virgilius in bucolicis. Bis venit ad mulctram. ego aũt nescio quare translatio nostra interpretat viscera. Iob. xxi. viscera eius plena sunt adipe. nam etiam in hac dictione adipe putatur error. scribitur enim per camez et non quinque punctis. hebraica igitur ueritas sic legit. Mulctralia eius implent lacte.

עָטַף Obduxit. occultauit. operuit. abscondit. ps. lxv. Et ualles abundabũt frumento. Hieronymus sic. Et ualles plenę frumento coęqua-

bunt.tu uero secundũ etymologiã rectius sic dixeris.Et ualles operiẽt frumento. ita Iob.xxiij. Si me uertam ad dexteram nõ uidebo illum. melius sic.Abscondetur dextrorsum et non uidebo.hoc est, si in parte meridionali occultauerit se non uidebo eum.

עטה Syncopizauit.in extasi fuit.defecit.mœstus est. contristatus. anxiatus.p̃s.lxi.Dum anxiaretur cor meũ.et in titulo psalmi.cij. Oratio pauperis cum anxiarẽt.idest secũdum rabi Salomonẽ cum anima eius operiretur.seu secundum alios deficeret in tribulatione.threnoꝝ ij.Cum deficeret paruulus et lactens.et infra.cum deficerẽt quasi uulnerati.Inde nomen ut eodem in loco. Pro anima paruulorum tuorũ qui fame pereunt.idest in syncopi constitutorum propter famem.& p̃s.cvij.Anima eorum in ipsis defecit.

עטה Serotinauit. tardauit.posteriorauit.Gẽ.xxx.Quando uero serotina admissura erat et conceptus extremus non ponebat eas.& infra.Factaq; sunt ea quę erant serotina.idest de postremis. hoc est posteriore tempore.

עטר Circumdedit.coronauit.Cãticoꝝ.iij. In diademate quo coronauit eum mater sua.Inde sertum.corona.diadema.p̃s.xxi.Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. rectius de hebraico uerbum de uerbo sic.pones ad caput eius coronã auri. uult dicere auri optimi et purgatissimi.quod hic Hieronymus obrizum appellat.Inde nomẽ verbale uel participium.i.Regum.xxiij.In modum coronę cingebant Dauid et uiros eius.et p̃s.cij.Qui coronat te in misericordia et miserationibus.sic p̃s.viij.Gloria et honore coronasti eum.

עטש Oscitauit.sternutauit.cuius nomen inuenitur Iob.xli.Sternutatio eius splendor ignis.quod alij exponunt de oscitatione.

עיב Obtenebrauit. threnorum.ij. Quomodo obtexit caligine.putant aliqui deriuatum a nube quasi obnubilauit.

עיה Desertum.uastitas.fodina et dispersio lapidũ.aceruus.Michee primo.Et ponam samariam quasi aceruum lapidum.idest in deuasta

tionem et in desertionem.et hoc indicat chaldaica translatio per uoca bulum quod significat cumulos lapidum et dispersionem lapillorum. vtitur enim Ionathas chaldęus eadem interpretatione hic sicut facit Ieremię.li.Et erit Babylon in cumulos.Item Iob.xxx. Verũtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.rabi Salomon expo nit.Sed nõ ĩ tumulo sepulchro fossa vel fouea cõsueuit iudex mittere manum idest potestatem suam.et pluraliter ps̃.lxxix.Posuerunt Ieru salem in pomorum custodiam.ubi.lxx.uolentes ostẽdere ꝙ Ierusalẽ euersa et destructa esset ipsi pro palatiis eminentissimis Ierusolomy tanę urbis ostenderunt posita esse tuguria.sic enim gręce legi solet.po suerunt Ierusalem quasi oporophylacium idest tugurium.hoc est do munculam hortulanorum.sed hebraice legit̃ in numero plurali quod secundũ Paulum episcopum burgensem recte transfert̃ fossas siue fo ueas.quę cum fodiuntur solẽt ex eis lapides in aceruũ cumulari. unde translatio Hieronymi de hebraica ueritate simul stare posset qui sic transtulit.posuerũt Ierusalem in aceruos lapidum. et Isaię.xvij. Et erit sicut aceruus lapidum in ruina.placeret mihi fodinas dicere.nam nihil hic de pomis agit̃.pręceptor meus Iacobus iehiel loans doctor iudęus dixit hoc uocabulum solitudinem significare.

עָרַן Aceruauit.congregauit.cumulauit.Exo.ix. Mitte ergo iam nũc & congrega iumẽta tua.sic etiã Onkelus chaldaice traduxit. sed trãsla tio nostra legit aliter Ieremię.v.Cõfortamini filij Beniamin in medio Ierusalem.credens uerbum esse עָזַז de quo superius diximus. quod rabi Ioseph kimhi pater magistri Dauid in eius cõmentariis exponit cõgregamini.quem hebręorum schola sequitur.similiter interpretat̃ eiusdem.iiij.Confortamini nolite stare. idest congregamini et fugite ad arcem sion altissimum fortalicium.sic Isaię.x.Habitatores gebin cõ fortamini.dicere debuit congregamini.

עַיִט Auis.uolucris. turba auium.Isaię.xviij.Et relinquentur simul auibus mõtium.et infra.Et ęstate perpetua erunt super eum uolucres. & Geñ.xv.Descenderuntq; uolucres super cadauera.et Isaię.xlvi. vo cans ab oriente auem.ubi quidam interpretantur consiliarium. et ab hoc nomine deriuat̃ uerbum quod significat inuehi.obstrepere.incre pare.et subito cõmoueri. sicut cum multitudo auium in campo simul

commorantium perterrita subito inuehitur cum quodam impetu & strepitu.sic.i.Regum.xxv.Et auersatus est eos.idest et inuectus est in eos.et dicunt grãmatici hebręorum quod uerbum sit nominale deriuatum a pręsente uocabulo quia iod scribitur per patha.

עַיִן Aspectus. color.oculus.Isaię.lij.Oculo ad oculum uidebunt. & pluraliter ps.cxv.Oculos habent et non uidebunt.inde uerbum deriuatur עַיִּן Inuidebat.quod translatio nostra circumloquit sic.i. Regum.xviij.Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid.Inde superficies.aspectus.species.Ezechł.i.Quasi species electri de medio ignis. et infra.Et scintillę quasi aspectus ęris candentis,

עַיִן Fons.Gen̄.xvi.Iuxta fontem aquę quę est in uia sur.&pluraliter fœminini generis.Exodi.xvi.vbi erant.xij.fontes aquarꝝ et septuaginta palmę.et per prothesin accipit mem.Canticorꝝ.iiij.Hortus conclusus fons signatus.et infra.Fons hortorū puteus aquarum uiuentium. etpluralit in masculino.haurietis aquas in gaudio de fontibus salutis. similiter in fœminino genere Genesis.vij. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnę.

עָיֵף Lassus.deficiens..Deutero.xxv.Quãdo tu eras fame et labore cōfectus.perifrasticos Isaię.v.Nō est deficiens necꝫ laborãs. et eiusdē xxviij.Hęc est requies.reficite lassum.Inde deriuatur uerbum lassatus est seu defecit.Isaię.xl.Et non deficiet necꝫ laborabit.et infra. deficient pueri et laborabunt.

עָיַק Gemuit.translatio nostra habet stridit.Amos.ij.Ecce ego stridebo subter uos sicut stridet plaustrū onustū fœno. magis aūt ꝓprie ad gemitū refert quã ad stridorē.iuxta Virgiliū in.vi ęneidos.gemuit sub pōdere cymba.vox enī illa tribulationis p quã significamus angustiã qua premimur hoc uocabulo rectissime significat.unde Ionathas chaldęus ubi apud nos legit tribulatio ibi p̄sens hoc uocabulū posuit. sicut Nahū.i.Confortãs in die tribulatiōis interpretat in tēpore Aka. et in hoc loco primū q̄d ponit est uerbū trãsitiuū significatcꝫ gemere facio.secūdū est absolutū.i.gemit.ut sit sensus.Ecce ego gemificãs uos subter sicut gemit plaustrum plenum sibi frumento.

עִיר Ciuitas.urbs.Gen̄.xi.venite faciamus nobis ciuitatē. et in plu

rali deponit iod.ut Gen̄.xli.Om̄is etiā frugū abūdantia in singulis urbibus recondita est.est qn̄ retinet etiā in plurali iod.ut Iudicū.x.Principes trigīta ciuitatū.q̊d de uerbo ad uerbū sic legit̄.Et trigīta ciuitates eis suple erāt.sed qn̄ iod abiicit tūc sępe p synonymiā coīcidit cū hoste et inimico in numero plurali.ut Michee.v.ubi nos legimus.Et conteram ciuitates tuas.hebręi habent.& conteram hostes tuos.

עַיִר Pullus.Iob.xi.Pullū onagri se liberū natū putat.et Zacharię.ix. Et sup pullū filiū asinę.sic intelligit̄ illud Iudicū.x.Habēs.xxx. filios sedentes sup triginta pullos asinarꝝ.simlit̄ iod facit diphthongū Gen̄. xlix.Ligās ad uitē asinā suam.ubi o fili mi nō est de textu ueritatis hebraicę.significat autem pullum tam muli quam asinę.

עַיִשׁ Sydus est sic dictū.quē trāslatō nr̄a uesperū uocat.Iob xxxviij. Et uesperum super fines terrę cōsurgere facis.diximus de eo superius in litera ain sequente vau.

עַכְבָּר Mus. Leuitici undecimo. Mustela et mus.

עַכָּבִישׁ Aranea.Isaię.lix.Telas aranee texuerunt.et Iob.viij. Aranearum tela fiducia eius.

עֶכֶס Monile calceamētorꝝ uarigeratū et squamatū.ac ornamentū pedū.q̊d Iulius pollux li.v.nomīarij sui ca.xvi.appellat perisphyrion. Isaię.iij.Auferet dn̄s ornamentū calceamētorum.Inde uerbū deriuat̄ quod ornare pedes significat.Isaię eodem ca.Et pedibus suis cōposito gradu incedebant.quod uerbum e uerbo sic dicitur.et in pedibus suis ornabantur scilicet perisphyrio.cuius instar etiam cōpedes et pedicę nominant̄.quia solent ad similitudinem talium ex ęre fieri quibus uinciuntur pedes.Prouerbiorum.vij.Et quasi agnus lasciuiens et ignorans.et nescit quod ad uincula stultus trahatur.lōga perifrasis in qua nihil de agno dicitur.sed uerbum e uerbo sic interpretatur.Et quasi pedica seu compes ad castigationem stulti.quidam hebręorum in germania uolunt hoc uocabulo uenenum significari.et scribit̄ sex pūctis.

עָכַר Turbauit.Gen̄.xxxiij.Turbastis me.et Iosue.vij.quia turbasti nos exturbet te dominus in die hac.&.i.Regum.xiiij.Turbauit pater meus terram.& Paralippomenon.ij.Qui turbauit Israel.

עכשוב Aſpis.p̃s.cxl.Venenum aſpidum ſub labiis eorum.et nota q̄ iſte uerſiculus non ponit̃ in p̃s.xiij.uel.xiiij.ſicut nos legimus.

עול Paruulus.Ieremię.vi.Effunde ſuper paruuulum foris. etplura liter threnoꝝ.iiij.Paruuli petierunt panem.et p̃s.viij.Ex ore infantiũ et lactentium.patitur etiam prępoſitionem mem uel thau et fit nomẽ adiectiuum.Iſaię.iij.Et effœminati dominabuntur eis. pro infantiles.

עלילה Actus.conatus.ſtudium.cogitatio.conſilium. debita opera.p̃s.lxvi.Terribilis in conſiliis ſuper filios hominũ. melius ſic ſecundum Hieronymũ.Terribile conſilium ſuper filios Adam.ideſt opera eius ſunt terribilia.ſic Ieremię.xxxij.Magnus conſilio et incõprehenſibilis cogitatu.Inde uerbum deriuat̃ Exodi.ix. Quotiens contriuerim ęgyptios.quod rectius ſic intelligitur.quid parauerim in ęgypto.ſeu quid egerim aut conatus fuerim.& p̃s.ix.Adnũciate inter gentes ſtudia eius.ideſt opera.ſic ubi nos legimus threnoꝝ.i. Sicut dolor meus quoniam uindemiauit me.hebręi habent.ſicut dolor meus qui factus eſt mihi.et ſic rabi Salomon exponit.ſimiliter infra. Et uindemia eos ſicut uindemiaſti me.pro quo rectius.Et fac eis ſicut feciſti mihi. ſic exponit rabi Dauid kimhi.ſignificat etiã illudere et opprobrari. Numeri viceſimoſecundo.Quia illuſiſti mihi.ſic primo Regum.xxxi.Ne forte ueniant incircumciſi iſti et interficiant me illudentes mihi. Inde nomen Deuteronomij.xxij.Imponit ei nomen peſſimum. ideſt opprobria inquiſitionis.huc aliqui canonizant id quod ſcribitur Nehemiæ octauo . Et reſpondit omnis populus amen amen eleuantes manus ſuas.et ſic ſignificat eleuare.

עליל Eſt leo ſeu vas alkimicum in quo ſublimatur aurum et argentum. quod magiſtri eius artis aludel nominant.pſalmo duodecimo. Argentum igne examinatum probatum terrę.

עלי Mortarium.pila.ſic Prouerbiorum viceſimoſeptimo.Si contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo. quidam putant uas eſſe ad ſimilitudinem ſuperioris, & hoc eſſe a ſuperiore deriuatum.huius ſententię fuit Ioſeph kimhi.

עלל Reliquias collegit.uindemiauit.et ut sic dicam racemauit. Ieremię.vi. Vsq; ad racemum colligant quasi in uinea reliquias Israel. & est interpretatio sensus de sensu.lxx.sic.Racemantes racemate quasi in uinea reliquias Israel.sed rectius uerbum e uerbo sic. Vindemiãdo vindemiabunt quasi uitem reliquum Israelis. dicitur autem de frugibus quarum postremo tandem reliquię colliguntur.Deutero.xxiiij. Non colliges remanentes racemos sed cedent in usus aduenę pupillę ac uiduę.

על Iugum.i.Regum.vi.Duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum.uerbum e uerbo sic.q non ascenderit super eas iugum.& Deuteronomij.xxviij.Et ponet iugum ferreum super ceruicẽ tuam.

עלג Balbus.Isaię.xxxij.Et lingua balborum uelociter loquetur & plane.i.diserte pure ac nitide.& p metathesin laag.i.subsannauit.Isaię xxxvij.Subsannauit te uirgo filia sion.et p̃s.ij.Dominus subsannabit eos.vide supra in litera lamed ante ain.

עלה Ascendit. Exodi.xix. Moyses autem ascendit in montem ad deum.ubi in montem signatur obeliscus.& p̃s.lxviij. Ascendisti in altum. Canticorum.iij. Quę est ista quę ascendit.Inde multa deriuata quę sursum significant sicut ascensiones et gradus. Item Iosue octauo. Et duxerunt eos ad vallem Achor.

עולה Hostia.holocaustũ.sacrificiũ.Leuitici.i.In holocaustũ et suauem odorẽ dño.& Isaię.lxi. Odio habens rapinã in holocaustũ.et p̃r iij.Regũ.iij.Mille hostias in holocaustũ obtulit Salomon.

על In.ad.apud.super.supra.aduersum.iiij.Regũ.ix. Lẽticulam olei fundes super caput eius.et p̃s.ij.Aduersus dñm et aduersus christum eius.et.i.Regũ.ij.Et abiit Elcana in ramatha in domũ suã.i.ad domũ. & quidã libri habẽt אל sed antiqssimi habẽt על Inueniť sępe per defectũ cõsequentis Osee.vij.reuersi sunt ut essent absq; iugo. melius lxx.In nihilũ.Terentius. adeo uenusta ut nihil supra.et.ij.Regũ.xxiij. Dixit uir cui nõ cõstitutũ est supra.sic enim legi debet et est distictio.

מַעַל מִמַּעַל מִמַּעְלָה Super.desuper.desursum.superne. Ezechielis.i.Nam cũ fieret uox sup firmamentũ quod erat sup caput eorꝝ.Item eodẽ.& facies eorꝝ et pennę eorũ extentę desup.itẽ Isaię.vi. Seraphim stabant super illud. dicunt aliqui ꝙ he finalis sit paragoge. aliꝫ ꝙ sit litera terminalis generis fœminini.

עָלָה Finiuit.cõsumauit.terminauit.deposuit.trãslatio nr̃a habet reduxit.reuocauit.adduxit.Geñ.xlvi.Et ego inde adducã te reuertentẽ .i.sepeliã te.et p̃s.cij. Ne reuoces me in dimidio dierũ meorꝝ.rabi Salomõ expõit.ne finias t̃mines uľ cõsumes me.et secundũ hoc intelligit rabi Ioseph kĩhi uersiculũ q legit̃ Nahũ.ij.miles captiuus abductus ẽ.

עֲלִיָּה Cubile.cœnaculum.uel ut sic dicam camera.iiij.Regum.iiij. Faciamus ergo cœnaculum paruum.

תְּעָלָה Riuus.aquęductus.iiij.Regum.xviij.Steterunt iuxta aquęductum piscinę superioris.& Isaię.vij. Ad extremum aquęductus piscinę supioris.et.iij.Regũ.xviij.Et fossa aquęductus repleta est aquis.

עָלָה Curauit.Ieremię.viij.Quare non est obducta cicatrix filię populi mei.inde nomen.

תְּעָלָה Sanitas.Ieremię.xlvi.Frustra multiplicas medicamina.sanitas non erit tibi.et eiusdem.xxxiij.Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem et curabo eos.

עָלָה Crater quo libat̃ uinũ.ij.Paralip.xxiiij.De qua facta sunt uasa templi in ministeriũ ad holocausta phialę quoq; et cętera uasa.

עָשׂוֹר Instrumentum musicum.p̃s.xcij.In decachordo psalterio cum cantico in cithara.

עֲלִי Coxa.et id quod crure superius est.i.Regũ.ix.Leuauit autem cocus armum.pro quo hebraica ueritas legit. Leuauit autem cocus crus et coxam eius.sic etiam chaldaica translatio Ionathę continet.

עָלֶה Foliũ arboris.Geñ.viij.Portãs ramũ oliuę uirẽtibus folijs in ore suo.veritas hebraica sic hẽt.et uenit ad eũ colũba ad tẽpus uesperę et ecce foliũ oliuę raptũ in ore suo.sic p̃s.i.Et foliũ eius non defluet. & Geñ.iij.Et cõsuerunt folia ficus.trãslatio nr̃a sępe frõdes et ramos interpretatur.ut Nehemię.viij. Afferte frondes oliuę et frondes ligni pulcherrimi et frondes myrti et ramos palmarum &c̃.

עֶלְיוֹן Supremus.summus.altissimus.p̃s.xci.Qui habitat in adiutorio altissimi. & Ezechielis.xli.Et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.idest de infimo ad summum.

עָלַז Exultauit.lętatus et gauisus est.p̃s.cxlix.Exultabunt sancti in gloria.et p̃s.Gaudebunt campi et omnia quę in eis sunt. & Sophonię tertio.Lętare et exulta in omni corde.

עֲלָטָה Caligo tenebrosa.Geñ.xv.Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa.et Ezechielis.xij.In caligine egredietur.

עָלַם Abscõdit.cuius passiuũ legit̃ Leuitici.v.Et oblita fuerit.q̃d uerius sic legeret̃.Et absconditũ fuerit ab eo.nã Onkelus chaldęus interpretat̃ et copertũ fuerit ab eo.i.latuit ei.sic Iob.xxviij. Abscõdita ẽ ab oculis oĩm uiuentiũ.et p̃s.xxvi.Et cũ iniq̃ gerẽtibus nõ introibo.q̃uis aũt ista trãslatio nõ sit de uerbo ad uerbũ,tñ melius ad sensũ q̃drat q̃ Hiero.q uertit.& cũ supbis nõ introibo.nã supbi uolũt esse ĩ aperto. sed iniq̃ gerẽtes cupiũt esse in abscõdito et fugiũt lucẽ. veritas aũt hebraica sic legit.Et cũ abscõditis nõ ambulabo.Quod rabi Salomon exponit scilicet cũ ijs qui agunt cõuenticula in occulto ad perpetrandũ actus eoꝝ in tenebris.& Iob.vi. Qui timẽt pruinã irruet sup eos nix. hebręi legũt.obfuscata a gelu abscõdet ea nix.et p̃s.xliiij.Ipe enĩ nouit abscõdita cordis.vnde quidã huc referũt titulũ p̃s.ix. pro occultis.& quãuis Burgeñ.ꝓ iuuẽtute exponat.tñ rabi Dauid kĩhi intelligit sup occl̃tis cãtici et arcanis eius.uide illic Nicolaũ de ly.et pau.bur. ĩ addi.

עֶלֶם Puer.iuuenis.adulescẽs.i.Re.xvij.Int̃roga tu cuius filius sit iste puer.et loq̃t̃ de dauid qñ ĩt̃fecit gigãtẽ philistęũ.ĩde adl̃escẽtia עֲלוּמִים vt Iob.xxxiij.Reuertatur ad dies adulescẽtię eius.et Iob.xx. Ossa eius

implebuntur uitiis adulescentię eius.

עַלְמָה Puella. iuuencula.adulescentula.uirgo.Gen̄.xxiiij.Et uirgo quę egrediet̄ ad hauriendā aquā audierit a me.ubi Onkelus chaldaice traduxit.puella uel adulescētula. & Exodi.ij. Perrexit puella & uocauit matrē pueri.& Isaię.vij.Ecce uirgo cōcipiet et pariet filiū.ubi Ionathas chaldęus eodē utit̄ uocablo q̊ superius Onkelus de Rebecca usus est.& Prouer.xxx. Via aquilę in cęlo.uia colubri sup̄ petram.uia nauis in medio mari.et uia uiri in adulescētula.ubi mēdosi codices habent adulescētia sed male.etplr p̄s.lxviij.In medio iuuencularū tympanistriarum.et mouetur a superiore uocabulo generis masculini in fœmininum.sicut puer puera siue puella.

עוֹלָם ęthernitas. ęthernū.sęculū. Exodi.xv.Dn̄s regnabit inęthernū et ultra,Isaię.xlv.Israel saluatus est in dn̄o salute ętherna. ubi ponit̄ pluralis numerus quasi dicat salute sęculorꝝ scilicet amborꝝ tā presentis quam futuri.vnde in p̄s.xli.dicit̄.Benedictus dn̄s deus Israel a sęculo usq; in sęculū amen amen.Significat aūt non semper infinitum sed quandoq; determinatū et quandoq; longum.ut Exodi.xxi. Et erit ei seruus in sęculum.et p̄s.cxix. Inęternum non obliuiscar iustificationes tuas.idest quoad uixero.et finaliter sciendū est ꝙ hęc dictio significat durationem secundū materiam subiectā.Ecclesiastis.i. Iam enim precessit in sęculis quę fuerunt ante nos.exponit rabi Salomon in sęculis quę transierunt ante nos.et sic finita sunt.

עָלַס Lętabatur. gaudebat.exultauit.Iob.xx.Iuxta multitudinē ad inuentionū suarum sic sustinebit.ubi scribit rabi Salomon ꝙ hoc uerbum significat gaudium cōuersione zain in samech.ut sit sensus. iuxta diuitias permutationis suę non gaudebit.

עָלַף Defecit.syncopizauit.defessus est.Ionę.iiij. et ꝑcussit sol sup̄ caput Ionę et ęstuabat.lxx.rectius traduxerunt sic.et angustiatus est.sed melius ita.et defecit.sic Amos.viij.In die illa deficiēt uirgines pulchre et adolescentes in siti.

עָלַף Obduxit.texit.Canticorū.v.Venter eius eburneus distinctus sapphiris.ꝓ q̊ melius obductus uel tectus. alij circumductus. et Gen̄.

xxxviij. Assumpsit teristrū et mutato habitu sedit ī biuio. istud profe cto arbitratu meo aliquantum obscure interpretatur. nam ueritas hebraica sic habet. Et deposuit uestimenta uiduitatis ab ea et operuit se calyptra seu peplo. et obducta seu tecta est.

עָלַץ Lętatus est. exultauit. gauisus est. i. Regum. ij. Exultauit cor meum in domino. & primo Paralippomenon. xvi. Exultent agri & omnia quę in eis sunt

עֲלוּקָה Sanguisuga quę perpetuo haurit sanguinem. Prouerbiorum. xxx. Sanguisugę duę sunt filię. licet aliqui hebręorū interpretent̄ sic. Inferni duę sunt uoces da da. alij transumptiue exponunt duas esse perpetuas uoragines paradisum et infernum, quarum ista dicit da mihi iustos, illa uero da mihi prauos. eam dictionem alibi nō reperio in canone sacrarum literarum.

עִם Cum uel in. Canticorum. iiij. Cum pomorum fructibus cyperi cum nardo cum uniuersis lignis libani. et in compositiōe pronominū profertur mem per dagges quasi sit litera geminata.

עַם Populus. Deuteronomij. xxxij. Popule stulte et insipiens. et uidetur esse ortum a dictione superiore quę aliquem concursum et coniunctionē significat. hominū enim cōcursus siue cōiunctio facit pplm.

עָמַם Occultauit. obduxit. obscurauit. threnorum. iiij. Quomodo obscuratū est aurū. sed translatio nostra uariauit Ezechielis. xxxi. Cedri nō fuerūt altiores illo ī paradiso dei. veritas enī hebraica sic legit. Cedri non occultarunt eum in horto dei. idest q̄ non fuerit inferior cedris, neq; obductus siue depressus a cedris.

עָמַד Stetit. Iosue. x. Steteruntq; sol et luna donec ulcisceret̄ se gēs. et in fœminino. p̄s. xxvi. Pes meus stetit in directo. Nahum. ij. State state. ex q̄ multa oriunt̄ transitiua similit̄ et nomina. ut Nehemię. xiij. Et feci stare in stationibus suis. inde etiā deriuat̄ uocabulū q̄d sequit̄.

עִמָּדִי Penes. apud. secus me. hoc est in eo loco ubi ego steti atq; mecū. ut p̄s. l. & pulchritudo agri mecū est. i. apd' me. Iob. xxiij. Nolo multa fortitudine cōtendat mecū. alij uolūt dictū quasi p epenthesim daleth a p̄positione cum. et non reperitur nisi primę personę.

עַמּוּד Columna. Ieremię.i. Et in columnam ferream.et Iudicum xvi. Tangam columnas quibus omnis imminet domus.et ad eius simi litudinem dicitur columna nubis. Exodi.xiij. Per diem in columna nu bis et per noctem in columna ignis.

עָמַל Exercuit. fatigauit. laborauit. Ionę.iiij. In qua nõ laborasti.& Prouer.xvi. Anima laborantis laborat sibi.& p̃s.cxxvij. In uanũ labo rauerunt qui ędificant eam.et Ecclesiastis.i. de uniuerso labore suo q̃ laborat sub sole.inde nomẽ.p̃s.x.et p̃s.xc. Labor et dolor.

עָמַס Onerauit seu onus imposuit. Geñ.xliiij. Oneratisq́ȝ rursum asinis.hebraice sic.& onerauit unusquisq́ȝ asinũ suũ.sic Zacharię.xij. Ponã Ifrm lapidem oneris.item.om̃es qui leuabũt eum. et Nehemiæ xiij. Et onerantes sup asinos uinũ.mutat̃ aliqñ samech in sin, inuenit̃q́ȝ per sin scriptũ. Nehemię.iiij. ędificantiũ muros et portantiũ onera.

עָמַק Profundauit uel ꝓfundus fuit. p̃s.xcij. Nimis profundę factę sunt cogitatiões tuę. Inde adiectiuũ. Leuitici.xiij. Ipsamq́ȝ speciẽ leprę humiliorẽ cute.idest ꝓfundiorẽ.et pl̃r Prouer.xx. Sicut aquę ꝓfundę sic consilium in corde uiri. scribiturq́ȝ per dagges. Inde uerbum graue transitiuum. Isaię.xxix. Vę qui profundi estis corde idest profundifi cati. Inde a profunditate nominatur uallis,& scribitur quinq́ȝ punctis psalmo.lxxxiiij. In ualle lachrymarum. & pluraliter tertio Regum.xx. Et non est deus uallium. a uerbo deriuatur nomen profunditas. Pro uerbiorum.xxv. Cęlum sursum et tęrra deorsum.hebraice sic. Cęlum ad altitudinem et terra ad profunditatem.& recipit in principio pro thesin mem literę. p̃s.cxxx. De profundis clamaui ad te domine.

עָמַר Venundedit. uendidit uel uenale prostituit siue locauit. Deu teronomij uicesimoprimo. Nec uendere poteris pecunia nec oppri mere per potentiam. pro. nec prostituere siue locare.

עֹמֶר Gomor. Exodi decimosexto. Gomor per singula capita. Et scribit Suidas græcus q̃ gomor sit species cuiusdam mensuræ hebraicæ. quod & Rabi Salomon commentator affirmat non

tamen oſtendens cuius quãtitatis ſit niſi in fine huius capituli ubi eius menſurã uenatur deſcendẽdo ab una ad aliã in uerſiculo. Gomer aũt decima pars eſt epha.ſed Hiero.hoc explicat in libro hebraicorũ nominũ dicens.Gomer eſt menſura atticarũ chœnicũ trium. et abundat apud nos g litera quę apud hebręos nõ aſcribit̃ ſed nobis ſolũ indicat primam ſyllabam de gutture fore proferẽdam.ut in ca.vij. primi libri oſtendimus in uerbo ragan.

עֹמֶר Manipulus ariſtarũ ſeu ſpicarũ collectio ſiue faſcis.Iob.xxiiij. Et eſurientibus tulerunt ſpicas.licet.lxx.interp̃tes traduxerint ſtipulã. Zacharię.xij.ubi nos legimus.& ſicut facem ignis in fœno.illi habent in ſtipula.et per hirek cũ dagges Amos.ij.Plauſtrũ onuſtum fœno. quod Hiero. in cõmentariis corrigẽs addit uel ſtipula.et ponitur collectiue ꝓ faſcibus frumentoꝝ ſecundũ rabi Dauid kimhi in commẽtariis ſuper duodecim.

עֻמַּת Aduerſum.pręſto.contra.econuerſo.Eccleſiaſtis.v.Quomõ uenit ſic reuertet̃.hebraice ita.totũ econuerſo q̃d uenit ſic uadit.ſignificat et cum.coram.apud.prope.ut Leuitici.iij.Et caudam totam cum renibus.et ſignificat.conſimilem.parem.ſocium.proximum. eiuſdem vi.Negauerit proximo ſuo depoſitum.

עָנָן Nubes.Exodi.xix.Iam nũc ueniã ad te in caligine nubis.Geñ.ix. Apparebit arcus meus in nubibus.Inde deriuat̃ uerbũ tranſitiuum in eodem ca.q̃d ſignificat obnubilare ſeu nubibus obducere.cumq; obduxero nubibus cęlum.hebraice ſic.Et erit in obnubilãdo me nubem ſuper terram.

מְעוֹנֵן Maleficus.ueneficus.pręſtygiator.Deuterono.xviij.Ne ſit maleficus nec incantator.uide ſupra in ain ſequente vau.

עֵנָב Vua.Deute.xxxij.Et ſanguinẽ vuę biberẽt meraciſſimũ. et ꝑr Oſeę.ix. Quaſi uuas in deſerto inueni Iſrael.et Leuitici.xxv.Et uuas primitiarum tuarum nõ colliges. ubi ponit̃ dagges ꝓpter euphoniã.

עָנַג Delectauit. p̃s.xxxvij.Delectare in domino et dabit tibi peti

tiones cordis tui.similiter in eodem.Et delectabuntur in multitudine pacis.Inde nomen delectatio delicię seu oblectatio. Prouerbiorũ.xix. Non decent stultũ delicię.etpluraliter Canticorum.vij. Quam decora charissima in deliciis.

ענד Annodauit.ligauit.adnexuit.circũdedit.Iob.xxxi.Et circũdem illum quasi coronam mihi.et Prouerbiorum.vi. Et circumda gutturi tuo.idest liga super guttur tuum.

ענה Exaudiuit.respondit.i.Regũ.xxviij.Et non respondit ei.Ioelis ij.Et respondit dominus.et.iij.Regum.xviij.Baal exaudi nos.idest responde nobis hoc est uotis nostris.inde nomen uerbale in eodẽ loco. Et non erat uox nec qui responderet.hebraice sic.& non respondens. & Exodi.xix.Moyses loquebatur et dominus respõdebat ei. Osee.ij. Exaudiam cęlos et illi exaudient terrã et terra exaudiet triticum. idest correspondebunt necessariis.et est trãsitiuum tercij. ut Ecclesiastis.x. Pecunię obediunt omnia.idest pecunia correspondere facit omnia. significat autem quandoq sine interrogatione respondere siue loqui. ut.i.Regum.ix.Cumq aspexisset Samuel Saulem dñs dixit ei.

ענה Testificatus est.loquutus est.asseruit.Exodi.xx.Nõ loquaris contra proximum tuum falsum testimoniũ.et Deutero.xix. Si steterit testis mendax cõtra hominem accusans eum.uerius.i. ad testificandũ. et infra.Inuenerunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mẽdacium.quod Onkelus sic uertit chaldaice uerbũ e uerbo. Et ecce testis falsus testificatus est falsum testimonium in fratrem suum.et ubi nos legimus Geñ.xxx.Respõdebitq mihi cras iusticiamea.ibi hebręorũ grãmatici exponũt sic.Et testificabit̃ mihi iusticia mea in die crastino. &.i.Regũ.xij.Loquimini de me corã dño.i. testificamini contra me.

ענה Alternis cecinit. responsorie cantauit. pręcinuit.ut p̃s.cxlvij. Pręcinite domino in confessione.et Exodi.xv. Quibus pręcinebat dicens.Osee.ij.Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suę. & Exodi.xxxij. Vocem cantãtium ego audio.totum hoc significat exaltationem uocis in cantico.quamuis significet quandoq in genere om̃em clamorem.ut in eodem.Non est clamor adhortantium ad pugnam.Inde quidã he-

brȩorum exponunt illud Gen̄.xvi.eoq; audierit dominus afflictionē tuam.sic scilicet.quia audiuit dominus clamorem tuum.

עָנָה Afflixit.humiliauit.p̄s.xxxv.Humiliabam in ieiunio animam meam.sic p̄s.cxvi.Ego autem humiliatus sum nimis.et Zacharię.x.affligentur quia non est eis pastor.sic Isaię.xxxi.A uoce eorū non formidabit et a multitudine eorꝫ non pauebit.uerius sic.a multitudine eorꝫ non humiliabitur.unde.lxx.interpretes uersiculum illum qui legit̄ p̄s.cxix.Antequam humiliarer ego deliqui.rectius traduxerunt quam Hieronymus qui uertit sic.Antequā audirem ego ignoraui.Inde nomē adiectiuum humiliatus.humilis.egenus.inops.afflictus.Ezechiel xvi.Et manum egeno et pauperi non porrigebāt.et p̄s.lxx.Ego uero egenus et paupȩ.etpluralit̄ Isaię.xli.Egeni et pauperes quęrunt aquas.& p̄s.xij.Propter miseriam inopum.Inde nomen substantiuum humilitas.p̄s.xxij.Quoniam non spreuit neq; despexit deprecationē pauperis.uerius sic.Afflictionem siue humilitatem pauperis siue afflicti seu humilis.nam in eodem p̄s sic interpretat̄.Et a cornibus unicornium humilitatem meam.similiter p̄s eodem.Edēt pauperes et saturabunt̄.Item Zacharię.ix.Pauper et ascendens super asinam.omnia quandā depressionem.paupertatem et humilitatē spiritus significant.sed et laborem.negocium et occupationem quoq;.Ecclesiastis.i.Hanc occupationem pessimā dedit deus filiis hominū ut occuparētur in ea.idest hoc negocium ut laborarent in eo.sic eiusdem.ij.Cuncti dies eius doloribus et erumnis pleni sunt.hebraice sic.Quia cuncti dies eius dolorosi.et iracundia seu indignatio negocium eius.Inde לְמַעַן idest causa motiua propter quam est totum negociū.p̄s.li.Vt iustificeris in sermonibus tuis.idest propterea q;.uel ob eam causam iustificaberis.significat enim propter.sic Prouerbiorum.xvi.Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.idest ad sui negocium.

מַעֲנָה Iuger quod par boum in die potest arare.i.Regum.xiiij.ubi translatio nostra uocabulum hoc describit per circumlocutionē cum dicit.In media parte iugeris quā par boum indie arare cōsueuit.aliter enim et multo breuius hebraice legit̄ sic.Quasi in medio iugere combinationis siue bigarum arui.hoc est binorum boum in aruo.rabi Da

uid kimhi in libro radicum ſcribit uocari ſulcum.

עבות Bigę aratri.hoc eſt iugum tranſuerſum ad quod boues ligantur.Oſeę.x.Cum corripientur propter duas iniquitates ſuas.quod uerius hebraice ſic legitur.Congregabuntur ſuper eos populi ligando eos ad bina iuga eorum.nõ enim ſignificat hoc in loco iniquitates cũ ſecundum ueram orthographiam poſt ain hic non debeat ſcribi uau ſed iod loco eius.et nihilominus per holem punctari.

ענו Mitis.manſuetus.benignus.Numeri.xij.Erat enim Moyſes uir mitiſſimus ſuper omnes homines. rabi Salomon exponit humilis & tolerans ſiue patiens.et pluraliter Prouerbiorum.xvi. Melius eſt humiliari cum mitibus.

ענף Frondis.ramus.tranſlatio noſtra uertit germen.Malachię.iiij. Quę non derelinquet eis radicem et germen.ſed rectius.lxx.ſic. Non relinquetur eis radix neq; ramus.ſic Leuitici.xxiij.Et ramos ligni denſarum frondium.

ענק Torques.et monile colli tenderis circũ guttur. Canticorũ.iiij. Et in uno crine colli tui.quod legendum eſſet. Et in una torque colli tui.hoc ſatis indicat uerſiculus ille Prouer.i. Et torques collo tuo.ubi ponitur plurale maſculinum.declinaẽ etiam quandoq; in fœminino. vt Iudicum.viij.Et pręter torques aureas circum colla camelorũ. ſed illud quod legitur Deutero.xv.Dabis uiaticum. intelligi debet ſecundum linguę proprietatem ideſt,ornans ornabis eum,uidelicet aliquo honorario.rabi Salomon ſcribit aliquos ſic exponere. Onerans onerabis eum ſcilicet muneribus.quod cęteri iudęi ſequuntur.

ענש Excuſſit.concuſſit.mulctauit. collectauit. damnauit pœna pecuniaria.Deute.xxij. Condẽnantes inſuper centum ſiclis argẽti. &.ij. Paralip.xxxvi.Et condẽnauit terrã centũ talẽtis. inde nomen mulcta. collecta.angaria.iiij.Regũ.xxiij.Et impoſuit mulctã terrę centũ talenta.et nomen adiectiuũ Amos.ij. Vinum damnatorum bibebant.

עסס Suppſſit.cõculcauit.calcauit.cõpreſſit.coegit.Mala.iiij. Et calcabitis ĩpios.ſiue iuxta.lxx.Et cõculcabitis iniqs. alij legũt. et cogetis.

עסיס Muſtum.ſucus.dulcis potus nuper expreſſus.Ioelis.i.Qui bi-

bitis uinum in dulcedine.et eiusdem.iij.Stillabunt montes dulcedinē.
& Canticorum.viij.Et mustum malorum granatorum meorum.

עפא Ramus.frondis.quod translatio nostra improprie petrã uertit.ps.ciiij.De medio petrarum dabunt uoces.idest uerius. de medio frondium uel ramorum dabunt uocem. unde rectius traducēdo Hieronymus ait.de medio nemorum dabunt uocem. hebręorum aliqui exponunt de medio filiorum arboris.

עפל Munitio.arx.fortaliciū.ppugnaclm. repugnãtia. Micheę.iiij. Et tu turris gregis nebl'osa filia zion.i.fortaliciū filia zion. et Isa.xxxij. Tenebrę et palpatio factę sunt super speluncas.ex quibus authoritatibus intelligis translationē nostrã putare hoc nomen caliginē siue tenebras significare.sed hoc ab hebręis nō recipit̃ p̃sertim doctis.nam rabi Salomō uersum illū qui legit̃ Numeri.xiiij. At illi contenebrati ascenderunt.exponit.muniti fortificatiq; sunt ad ascendendū. et rabi Dauid kimhi in libro radicum assentit̃ et dicit q̄ eleuauerunt cor suū et confortabant̃.Inde illud q̄d legitur Habacuk.ij. Ecce qui ĩcredulus est non erit recta anima eius in semetipso.legūt sic.Ecce repugnantia. contentio siue temeritas.et Ionathas chaldęus interpretat̃ malignitas siue impietas.rabi Dauid kimhi dicit superbia et elatio cordis instar eleuati & alti propugnaculi.

עפר Puluis.Gen̄.ij.Formauit igitur dn̄s deus hominē de limo terrę.rectius puluerem de terra.& Iob.xxviij. Ferrum de terra tollitur. uerius de puluere.sicut Deutero.ix.Omnino quoq; in puluerē redigens.et in summa uocabulum hoc quatuor significata habet quę sunt puluis.lutum.terra orbisterrarum. unde legitur uerbum puluerisare. secundo Regum.vij. Terramq; spargens.

עפר Hinnulus.Canticorum.ij.Similis est dilectus meus caprę hinnuloq; ceruorum.et eiusdē.iiij.Duo ubera tua sicut duo hinnuli.

עפרת Plumbum . Ieremię.vi. Consumptum est plumbum. & Zacharię quinto.Et ecce talentum plumbi portabatur.

עץ Lignum.arbor.Gen̄.i.Et lignum pomiferū faciens fructū iuxta genus suum.& Osee.iiij.Populus meus in ligno suo interrogat.

עצב Sollicitauit. contendit.irritauit. contriſtauit.perturbauit.ad iracundiã ꝓuocaiut.corripuit.et ſi dicere liceret erũnauit.iij. Regũ.i. Nec corripuit eũ pater ſuus. et Iſaię.liiij. Mœrentẽ ſpiritu uocauit te dñs.i.perturbatã et irritatã.et Geñ.vi.Et tactus dolore cordis.et eiuſdem.iij.Multiplicabo erũnas tuas.omĩa illa laborẽ.dolorẽ et ſollicitu dinẽ ſignificant.unde illud Canticorꝝ.x.qui trãſfert lapides affligetᷣ in eis.et Geñ.iij.In dolore paries filios.ſcribitur tunc ſex punctis.ſic Pro uerbiorꝝ.x.Nec ſociabitur ei afflictio. ſignificat etiam elaborare cum ſollicitudine.Iob.x.Manus tuę fecerunt me.

עצב Pecunia. et bonorꝝ ſubſtantia.Iſaię.lviij.Et omnes debitores veſtros repetitis.q̃d rabi Dauid kimhi in cõmentariis exponit ſic. Et pecũias uꝛ̃as exigitis.dicũtᷣ aũt pecũię ſic forſitã a ſollicitudĩe et erũna.

עצב Sculptile.idolum.ſimulacrum.effigies.a fingendo ſiue faciendo.Oſeę.iiij.Particeps idolorum ephraim.et pſalmo. cvi. Quas ſacri ficauerunt ſculptilibus canaan.

מעצד Prępoſito mem cõſonante ſignificat inſtrumentũ fabri ęrarij. Iſaię.xliiij.Faber ferrarius lima operatus eſt. rabi Salomon ſcribit hic ꝙ ſit unum ex inſtrumentis exuflatorꝝ ſeu officinę ſufflatorię.

עצה Spina dorſi. Leuitici.iij. Et caudam totam cum renibus.hebraice ſic.Et caudam totam proxime ſpina dempta.

עצל Piger.ocioſus.Prouerbiorũ.vi. Vade ad formicam piger.& eiuſdem libri ca.xxxi.Et panem ocioſã non comedit.

עצם Valuit.roborauit.fortis fuit. pręualuit. Danielis.xi.Et ſupera bit in modico pplo. et Geñ.vi. Quoniã potẽtior nobis fctũs es ualde. et p̃s.xxxviij.Inimici autem mei uiuunt et confirmati ſunt.

עצם Os oſſis. Geñ.ij.Hoc nũc os ex oſſibus meis.et p̃s.cij. Adhęſit os meũ carni meę. et plr̃ declinatᷣ tam in maſculino quam ĩ fœminino. Ezechielˡ.xxxvij.Et acceſſerũt oſſa, os unumquodq; ad iuncturã ſuã. In maſculino autem ſic Eccleſiaſtis.xi. Et qua ratione compingantur oſſa in uentre pregnantis.dictum forte a robore et fortitudine.

עצם Subſtantia.corpus.ſpecies.threnorꝝ.iiij.Rubicũdiores ebore

antiquo.q̄d hebręi legunt.rutilant corpore de auro.rabi Salomon exponit q̄d rubeſcunt ſpecie plus quã aurũ ſecundũ Lyrã,uel plus quam gemmę ſecundũ Dauid kimhi.ſed ebur neſcio quare uerterũt niſi qa os elephantis eſt.in logica uero arte dicitur ſubſtantia. quod ſcholaſtici pro primo prędicamento interpretati ſunt.

עֶצֶם Idem.ipſemet.illeipſe.Geñ.xvij.In ipſa die ſicut prę̨ceperat ei deus.et ibidẽ.Eadẽ die circũciſus ẽ Abrahã. et ſic de oĩbus rebus dicit̃. vt de cęlo.Exodi.xxiiij.Et q̄ſi cęlũ cũ ſerenũ ẽ.q̄d hebraice ſic legit̃. Et q̄ſi idẽ illd' ip̄mmet cęlũ.i.ſecũdũ aliq̄s ſicut corpus et ſubſtãtia ip̄a cęli

עָצַם Clauſit.Iſaię.xxxiij.Et claudit oculos ſuos ne uideat malum.& eiuſdem.xxix.Claude oculos ueſtros.

עָצַר Conſtrĩxit.clauſit.aſtrinxit.cõiurauit.ligauit. amouit.defecit. ceſſauit.Geñ.xx.Cõcluſerat enĩ dñs oẽm uuluã domus Abimelech.et eiuſdẽ.xvi.Ecce cõcluſit me dñs ne parerem.et Deute.xi. Iratuſq; dñs claudat cęlũ.et in paſſiuo Nũeri.xvi. & plaga ceſſauit.i.clauſa eſt ſiue reſtricta.Inde nomẽ Prouer.xxx.Os uuluę.uerius ſic. clauſura matricis.paſſiuũ eius legit̃ etiã Numeri.xvi.ubi nos habemus. poſtq; qeuit interitus.veritas hebraica legit.Et plaga claudebatur ideſt amouebat̃. et Deuteronomij.xxxij. Et clauſi quoq; defecerũt reſiduiq; cõſumpti ſunt.q̄d hebręi germanię exponunt.Et finiuit ſuſtentatio atq; robur. ponitur autem ſic in tęxtu וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב de quo rabi Ioſeph pater l̃ratiſſimorũ iudęorũ Dauidis et Moyſi kimhi ſic ſcripſit quod עָצוּר eſt diuitis ſubſtantia quę domi clauditur. ſed עָזוּב eſt ſubſtantia quam quis ruri poſſidet.ut ſunt pecuaria et ſimilia.

עָצַר Prę̨fuit.dominatus eſt.i.Regum.ix.Iſte dominabitur populo meo.Inde nomen quod ſcribitur tribus punctis.Iudicum.xviij.Magnarumq; opum.pro hęreditantes regna ſiue dominia.non enim habebant regem electum illi de terra lais. ſcribunt autem doctores hebręorum q; illud nomen עֶצֶר ſignificet regnum. imperium ſiue dominium.

עֲצָרָה Cœtus et concurſus populi in unum locum.Ioelis primo.

Vocate cœtum.et ſi qua ſunt alia interpretamenta ut feſtiuitates qui/
bus conuenit populus ad eligendum regem &cętera.

עקב Supplantauit.Ieremię.ix..Omnis frater ſupplantans ſupplan
tabit.et Gen̄.xxvij.Supplantauit me en altera uice.Inde nomen adie/
ctiuum.Oſeę.vi.Supplantata ſanguine.item nomen ſubſtantiuū cal
caneus ueſtigium planta.Iob.xviij.Tenebitur planta illius laqueo.
& Gen̄.iij.Tu inſidiaberis calcaneo eius.et a calcaneo ſignificat retror
ſum.declinat̄ autem tam maſculine quam fœminine.maſculine ut Can
ticorum.i.Abi poſt ueſtigia gregum tuorum. fœminine ut p̄s.lxxvij.
Et ueſtigia tua non cognoſcentur.ſignificat etiam calcem.terminum.
finem et extremitatē tranſumptiue.eoq̧ planta ſit ultimū corporis.&
tunc ſcribitur quinq̧ punctis.ut p̄s.cxix.Inclinaui cor meum ad facien
das iuſtificationes tuas in ęternum propter retributionē.ſcribitur ſic
hebraice לעולם עקב ideſt ad ſęculi calcem ſeu finem.hęc dictio
metaphorice etiam ſignificat mercedem laboris eoq̧ ſit finis laboris.
Deuteronomij.vij.Si poſtq̧ audieris hęc iudicia.hebraice ſic.& erit
merces ſi audieritis iudicia hęc &c̄.hoc eſt finis.quod noſtra trāſlatio
ſępe retributionem interpretat̄.p̄s.xix.In cuſtodiendis illis retributio
multa.ſignificat etiam propter uel propterea quod.quia iuxta philo/
ſophos propter finem om̄ia fiunt.Numeri.xiiij.Seruum meū Caleb
qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me inducam.quod in hebraica ueri/
tate uerbū e uerbo ſic legitur.Et ſeruus meus Caleb propterea q̧ fuit
ſpiritus alter cum eo implebit poſt me et inducam eum.

עקד Vinciuit.ligauit.Gen̄.xxij.Cumq̧ alligaſſet Ishac filiū ſuum.
& ab eo nominatur locus ubi paſtores ſolent oues ligare iunctis ante/
rioribus et poſterioribus pedibus,uel locus ubi tondentur oues.ſcri/
biturq̧ tunc quinq̧ punctis ideſt per zere et ſegol.iiij.Regū.x.Cūq̧
veniſſet ad cameram paſtorum.inde tales oues ligatę ab hoc appella/
tionē capiunt.ut Gen̄.xxx.Macūloſa et uaria et diuerſo colore reſpſa.

עקה Pertica quę prę ędificiis intignat̄ ne quid inde poſſit excidere.
noſtra tranſlatio putat ſignificari murum.Deuteronomij.xxij.Cum
ędificaueris domum nouam facias murū tecti per circuitum ne effun/

datur ſanguis in domo tua et ſis reus labente alio et in p̄ceps ruente.

עָקַל Peruertit.cuius nomen uerbale paſſiuum eſt in uſu. Habacuk .i.Propterea egreditur iudiciū peruerſum ſiue iniquū ſeu tortuoſum.

עֲקַלָּתוֹן Tortuoſus.peruerſus.ſinuoſus anguis.Iſaię.xxvij.Et ſup leuiathan ſerpentem tortuoſum.

עֲקַלְקַלָּה Peruerſa. deuia.iniqua.tortuoſa.Iudicum quinto.Per calles deuios.

עָקַר Extirpauit.eradicauit.euulſit.Eccleſiaſtis.iij.Tempus plantan di et tempus euellendi.& Sophonię.ij.Et Accaron eradicabitur. ideo magiſtri hebręorum uocant literas ſubſtantiales uocabulorū עִקָּר vt rabi Moyſes kimhi in ſua grammatica capitulo de literis.quaſi ſint nerui dictionum.ſic Ioſue.xi.Equos eorum ſubneruauit.

עֲקָרָה Impotens.ſterilis.p̄s.cxiij.Qui habitare facit ſterilem in do mo.ſic et de uiro maſculine dicit̃.& putatur ita dictum ꝙ eis ſit aliqd eradicatum.extirpatum ſeu euulſum.quo parere potuiſſent.

עַקְרָב Scorpio.Numeri.xxxiiij.Per aſcenſum ſcorpionū. et Deu teronomij.viij.Scorpio ac dipſas.

עִקֵּשׁ Peruerſus.Deuteronomij.xxxij.Generatio peruerſa atq̨ pra ua.Sic.ij.Regū.xxij.Et cum peruerſo peruerteris.Inde uerbū Micheę tertio.Et omnia recta peruertitis.

עֲרִירִי Orbus.orbatus.qui nullos habet liberos.Gen̄.xv. Ego ua do abſq̨ liberis.&pluraliter Leuitici.xx. Abſq̨ liberis morient̃. item paulo poſt.Abſq̨ filiis erunt.

עַרְעָר Species arboris naſcentis in locis deſertis. et putant eſſe iu niperum.et propter eius humilitatem atq̨ perplexitatem dicūt ſigni ficare captiuitatem hebręorū.et huc aptāt uerſiculum p̄s.cij. Reſpexit in orationem humilium.alij uolūt hoc uocabulū ſignificare myricas. Ieremię.xvij.Erit enim quaſi myricæ in deſerto.

ערב Fideiussit.fidem pollicitus est.vadem promisit. cautionē prę/stitit.Prouerbiorum.xi. Affligetr malo qui fidem facit pro extraneo. Inde arra siue arrabon.Gen̄.xxxviij.Patiar quiduis si dederis mihi ar/rabonem.et infra.Quid tibi uis pro arrabone dari.

ערב Vespera. Gen̄.i. Et factum est uespere et mane dies unus. sic tempus post crepusculū uespertinū significatr.Exodi.xij. Multitudo fi liorum Israel ad uesperam.uerius sic. inter crepusculum uespertinum scribitr aūt hic in numero plurali quia dicunt duas esse uesperas.unam quando declinat sol ad occasum.aliam quando iamiam occidit necdū tenebrę obducuntr.et ideo textus dicit inter uesperas.quasi uellet dice re ꝙ filij Israel deberēt inter primā uesperam et secundam uesperam imolare.Inde uerbū obtenebrauit.obfuscauit. Isaię.xxiiij. Deserta est omnis lęticia.i.rectius obtenebrata et obfuscata quasi extincta est oīs lęticia.& nota q̄d hoc uocabulū recipit nominū passiones et figuras. nam ꝓposito mem litera significat partē mundi qua sol occidit. Isaiæ xliij.Ab oriente adducā semen tuū et ab occidente congregabo te.& eiusdem.lix.& timebunt qui ab occidente nomen domini. sic facit iun cto he in fine per paragogen.

ערב Subtegmen.scilicet filum quod textores stamini subtexunt.et scribitur quinqꝫ punctis.Leuitici.xiij.Quę lepram habuerit in stami/ne atqꝫ subtegmine.

ערב Coruus.Leuitici.xi. Et omne coruini generis.etplr.iij. Regū xvij.Coruisqꝫ pręcepi ut pascāt te.et seqtr. coruiqꝫ deferebāt ei panē.

ערוב Musca uenenosa secundum nostram translationem. Exodi viij.Et implebuntur omnes domus ęgyptioꝝ muscis diuersi generis. similitr paulo post. et uenit musca grauissima.rabi Salomō ordinarius enarrator sacrę scripturę exponit sic את הערב os speciei ani/malia nociua ut serpentes et scorpiones.

ערב Iocundū.amœnū.dulce fuit.seu dulcuit.translatio nostra uer/

tit placuit.et bene etiã acceptũ fuit et cõgruit.Malachię.iij. Et placebit dño sacrificium Iuda et Ierusalẽ.idest dulcescet.sic p̃s.ciiij. Iocundũ sit ei eloquiũ meum &c̃.Inde nomen Canticorũ.ij. Quia uox tua dulcis. Item p̃s.cxix.Suscipe seruũ tuum in bonum.quãuis multi uarie trãsferant,tamẽ secundũ ꝓprietatem huius uocabuli sic sonat. dulcescat seu cõgruat seruus tuus in bonũ.et inde cęlum beatorũ dicit̃. sic p̃s.lxviij. vbi nos legimus.qui ascẽdit sup̃ occasum. et Hiero.sic. Ascendẽti per deserta.ego expono iuxta hebręos sic. Qui uehitur in amœnis iocundisq; beatorum cęlis.

ערב Sub cautione cõmodato cœpit.fideiussit. Geñ.xliiij.Qui in meã hunc recepi fidẽ.Prouer.vi.Si spoponderis pro amico tuo. Inde nominant̃ obsides homines qui loco pignoris dantur.ij. Paralip.xxv. Nec nõ et filios obsidũ reduxit in samariã. similiter.iiij. Regũ.xiiij. Et obsides et reuersus est in samariam. Inde deriuat̃ uerbũ Nehemię.v. Agros nostros et uineas et domos nostras oppignoramus ut accipiamus frumentũ in fame.ecce significat pignorare.et quia negociatorũ est multa ĩpignorare et hypothecare.ideo significant̃ eo uocabulo negociatores.institores.et mercatores. et nũdinatores. Ezechiel.xxvij. Naues tharsis prĩcipes tui ĩ negociatiõe tua.et paulo superius. Resinã ꝓposuerunt in nũdinis tuis.et sic recipit in principio mem.

עֲרָבָה Desertũ.uastitas.Iob.xxiiij. Vigilãtesq; ad prędã p̃parant. panẽ liberis.hebręi legũt.Scrutãtes ad rapinã desertũ ad escã iuuenibus.Isaię.xxxv.Exultabit solitudo.etpr̃ Numeri.xxxv. In cãpestribus moab.i.in desertis.sępe etiã deponit̃ he ĩ fine. ut Sophonię.iij. Iudices eius lupi uespere.q̃d mgr̃i hebręorũ dicũt lupi deserti. sic Habacuk.i. Velociores lupis uespertinis.melius lupis deserti.quãuis septuaginta transtulerint lupis arabię.

עֲרָב Arabia regio.Ezechiel.xxvij.Arabia et uniuersi prĩcipes cedar.Isaię.xxi.Onus in arabia.sic dicta quia prope desertum est.

עֵרֶב Diuersorum populorum cõmixtio. quod translatio nostra uocat uulgus promiscuum.Exodi.xij.Sed et uulgus promiscuũ innumerabile ascendit cum eis.& scribitur punctis sex.

עֲרָב Salix.Leuitici.xxiij.Et salices de torrente. & Isaię quadragesi

moquarto. Quasi salices iuxta fluentes aquas.

ערג Clamauit ut est proprium cerui. translatio nostra desyderarẽ vertit. p̃s. xlij. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum ita desyderat anima mea ad te deus.

ערוגה Linea plantationum. translatio nostra areolam uertit. Cãticorum. v. Genę illius sicut areolę aromatum. et pluraliter Ezechielis xvij. Vt irrigaret eam de areolis germinis sui.

ערד Onager. i. onos agrios. hoc est asynus sylueſtris. Iob. xxxix. Et uincula onagri quis soluit. est aũt animal mediũ inter mulũ et asynũ.

ערה Discooperuit. nudauit. secundũ nostrã translationẽ. Isaię. xxij. Et parietẽ nudauit clypeus. sed hebręorꝝ aliqui dicunt parieti adhęret clypeus. alij dicũt ꝙ קיר sit nomẽ ciuitatis regis assyriorum. ut Isaię xv. Et incolę eius scutati discooperuerunt clypeos suos. ita tradit rabi Dauid kimhi in cõmentariis super Isaiã. Item Leuitici. xx. Ipsaq; aperuerit fontẽ sanguinis sui. et q̊d legit̃ a nobis Habacuk. iij. Suscitans suscitabis arcum tuum. magistri ascribunt huic uerbo exponentes sic. Denudatione denudabis arcum tuum.

ערה Effudit. exinaniuit. euacuauit. Isaię. liij. Pro eo q̊d tradidit in mortẽ animã suã. i. effudit. sic Geñ. xxiiij. Effundẽsq; hydriã in canalibus. ad hoc intelligũt uersiculũ threnorꝝ. iiij. Inebriaberis atq; nudaberis. q̊d legũt euacuaberis. sic enĩ mos est uinolentorꝝ ut euacuent̃ effũdentes ex se uina. et p̃s. cxxxvij. Qui dicũt exinanite exinanite usq; ad fundamentũ in ea. Inde ערוה q̊d nr̃a trãslatio uertit turpitudinẽ a nuditate scilicet secretarꝝ partiũ hominis. ut Leuitici. xviij. ferme per totum. et sic significat turpitudinem. abominationem. et deteſtationem cuiuscumq; rei.

ערה Adiunctũ est. adhęsit. Isaię. xxij. Et parietem nudauit clypeus. pro quo hebręi. & parieti adhęsit clypeus. inde dictũ est.

ערות Herbę atq; gramina quę minutis radicibus solo adhęrent. vnde et radicare et radicitus hęrere dicitur. translatio nostra de superiore uocabulo interpretatur. Isaię decimonono. Nudabitur alueus

riui a fonte suo.hebręi sic.Graminetum super flumen super ore idest super ripa fluminis et omnis sementis fluminis arescet proiicieturq;. sic p̄s.xxxvij.ubi nostra translatio legit.vidi impiū superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani.Hiero.sicut indigena uirens. alij sicut ci/nis floridus.hoc est diues et potēs.sed hebraica ueritas ita uertit. Vidi malignum potentem radicatum sicut laurum uiridem.

ערך Posuit.disposuit.ordinauit.pręparauit.Leuitici.vi. Et imposito holocausto desup.hebraica ueritas et Onkelus chaldęus sic legūt. Ordinabitq; super eā holocaustū.Leuitici.xxiiij.Ponetq; eos Aaron a uespere usq; in mane.et p̄s.v.ubi nr̄a translatio uertit. mane astabo tibi.rectius Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate sic transfert. Mane pręparabor ad te. sed hebręorꝝ magistri melius exponunt ita. mane ordinabo ad te supple orationē meā.est enim uerbū actiuum et non passiuū.sed hic est passiuum.Ioelis.ij.Sicut populus fortis prępa/ratus ad pręlium.Item Exodi.xl.Ordinatis corā ꝓpositionis panibus. item in eodē.pones super eam quę rite pręcepta sunt.uerbū e uerbo sic.& ordinabis ordinationē eius.inde nomē loci ubi bellat̄ uel acies.i. Regum.iiij.Ego sum qui ueni de pręlio et ego qui de acie fugi hodie.

ערך Aestimauit.comparauit.coęquauit.ęquauit.Iob.xxviij.Non adęquabitur ei aurum uel uitrum.et p̄s.lxxxix. Quoniam quis in nu/bibus ęquabitur domino.

ערל Pręputiauit.Leuitici.xix.Auferetis pręputia eorum.hebraice sic.Pręputiabitis pręputia eius fructus illius.et sequitur. Tribus annis erunt pręputiati ne comedatur.Inde nomen pręputium. Geñ.xxxiiij. Nec dare sororem nostram homini incircumciso. uerbū e uerbo sic. Non poterimus facere rem hanc dādo sororem nostram uiro cui est pręputiū. & Geñ.xvij. Masculus cuius pręputij caro circumcisa non fuerit.dicitur autem de omni homine qui duro corde et incompositis aut ineptis labiis atq; auribus extat ꝙ sit incircumcisus atq; pręputia/tus.Exodi.vi.Cum incircumcisus sim labiis. & Ieremię.vi.Ecce incir/cumcisę aures eorum et audire non possunt. & Ezechielis.xliiij.Incir/cumcisos corde et incircumcisos carne.et sic significat obturamen.

ערם Astutus.callidus.Prouerbiorum.xxvij. Astutus uidens mala

abſconditus eſt.Inde uerbum aſtutus fuit uel calluit.Prouerbiorꝛ.xv. Qui autem cuſtodit increpationes aſtutior fiet.et nomen adiectiuum Gen̄.iij.Serpens erat callidior.Inde nomen ſubſtantiuū aſtutia. Prouerbiorum.i. Vt detur paruulis aſtutia.et eiuſdē.xiiij.Et expectabunt aſtuti ſcientiam.

עֵירוֹם Nudus.Ezechielis.xviij.Et nudum operuit ueſtimento.ſcribiturꝙ illic per iod poſt ain.Item eiuſdem.xxiij.Et dimittent te nudā et ignominia plenam ſine iod.ſic Gen̄.iij.Eoꝙ nudus eſſem. etpluraliter Iob.xxij.Et nudos ſpoliaſti ueſtibus.et dicit maſſora hoc eſt ſcholion ꝙ ſuperius uocabulum raphatur et præſeus recipit dagges.

עֲרֵמָה Aceruus. cumulus.Ruth.iij. Iſſetꝙ ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum.& Canticorum.vij.Venter tuus aceruus tritici.etpluraliter in fœminino.ij.Paralippomenon.xxxi.Fecerunt aceruos plurimos.quamuis in maſculino quoꝙ apud Ieremiam reperiat̄. Inde uerbum deriuatur paſſiuum. Exodi.xv. Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ.

עַרְמוֹן Arbor caſtaneæ,pro quo trāſlatio noſtra uertit platanum. Gen̄.xxx. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis.ſed rabi Salomon in gloſſa ordinaria et rabi Dauid kimhi in libro de radicibus primam expoſitionem amplexant̄. quos cæteri merito conſequuntur.lxx.abietem interpretati ſunt.Ezechielis.xxxi. Et platani nō fuerunt æquæ frondibus illius.

עֲרִיסָה Paſta ideſt farina ſic ſubacta ut ſit iam parata ad coquendum cibum.tranſlatio noſtra pulmētum interpretat̄.Numeri.xv. Sicut de areis primitias ſeparabitis ita de pulmentis dabitis primitias domino. ſed primam expoſitionem Nicolaus de lyra ſequitur.

עֹרֶף Ceruix.Gen̄.xlix.Manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorꝛ. & Exodi.xxxij.Cerno ꝙ populus iſte duræ ceruicis ſit.inde oritur uerbum Exodi.xiij.Quod ſi nō redemeris interficias.ubi ponit̄ hebraice deceruicabis eum.tranſlatio noſtra latinius interpretatur. Iſaiæ.lxvi. Quaſi qui excerebret canem.Inde comuniter confringere ſignificat.

Oseę decimo. Ipse confringet aras eorum.

ערפל Caligo seu tenebrositas. Deuteronomij quarto. Tenebrę et nubes et caligo.

ערף Influxit. guttauit. stillauit. fluxit. sic rabi Salomõ. quamuis nostra translatio uerterit concreuit. Deuteronomij. xxxij. Concrescat ut pluuia doctrina mea. sic eiusdem. xxxiij. Cęliq; caligabũt rore. uerius sic uerbum e uerbo. Deniq; cęli ipsius stillabunt rorẽ. et Isaię. vi. Et lux obtenebrata ẽ in caligine suo. rectius ĩ influẽtiis eius. et loqtur de sole.

ערץ Fractus animo et cõsternatus et territus est. horruit. pauit. tremuit. Deuteronomij. vij. Non timebis eos. rectius sic. Ne frangaris a vultu eorum. sic Deuteronomij. xx. Nolite metuere nolite cedere nec formidetis eos. & Iosue. i. Noli metuere et noli timere. Inde fractura. Iob. xxx. In desertis habitabãt torrentiũ. idest in fractis tophis & fissis petris torrentium. quia uero formidantur ij qui fortiores sunt, iccirco significat hoc uocabulum forte. robustum. potens. Ieremię. xx. Tanq; bellator fortis. & pfr p̃s. liiij. Et fortes quesierũt animam meam. Inde nomen uerbale passiuum robustus uel metuendus. ut p̃s. lxxxix. Deus qui glorificabit̃ in consilio sanctorum. sed rectius Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio sic. Deus robustus in arcano sanctorũ nimio. est autẽ sensus. Deus tremendus et metuẽdus est in maximis sacramẽtis sanctorum. aliud nomen fortitudo uel terror. Isaię. viij. Ipse pauor uester et ipse terror uester. idest ipse formidabitur atq; timebit̃ a uobis. et hoc est sanctificare deum.

ערק Fugit. sic Onkelus chaldaice trãsfert loco uerbi נוס ut Geñ. xiiij. Itaq; rex Sodomorum et rex Gomorrę terga uerterunt. i. fugerunt, et qui remanserunt fugerunt ad montẽ. ubi chaldęus utrobiq; posuit presens uerbum. cum igitur plurimus in Iob syriacus sit sermo. teste Hiero. in illius prologo. quam nos appellamus chaldaicã linguã decebit locos ipsius Iob in dubio magis secundũ linguam chaldaicam quam ad meram uoluntatẽ nostrã transferre. tu uero audiuisti supra q; ubi hebręus utitur uerbo fugere uel fugare. ibi chaldęus pro eo posuit pręsens uerbũ. Debemus igit̃ locos binos Iob. xxx. ad hũc intelle-

ctum interpretari.nō ꝙ rodere uel comedere significetur, sed potius fugere et fugare.legimus autem sic Iob.xxx.Qui rodebant in solitudine.et infra.Et qui me comedunt non dormiūt.pro quo rabi Salomō exponit.Qui fugati erant in solitudine hoc est in tenebris. et infra exponit sic.Et persecutores mei et fugantes me.

ערש Lectus. grabbatum. Deutero.iij. Et monstratur lectus eius ferreus.& ps̄.xli.Dominus opem feret illi super lectum doloris eius. et Canticorum.i.Lectulus noster floridus. et quandoq; mutat̃ schin in samech.ps̄.vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo.

עשש Tinea.uermis.per apocopen ultimę literę.Isaię.l. Tinea comedet eos.inde orit̃ uerbū ps̄.vi.Turbatus est a furore oculus meus. corrosus & obfuscatus. quasi uitro laternę obductus. similit̃ ps̄.xxxi. Conturbatus est in ira oculus meus anima mea et uenter meus. Hieronymus transtulit ubiq; caligauit.sed quid de ossibus? cum sequitur et ossa mea conturbata sunt.ubi ponitur idem uerbum.

עשב Herba.Gen̄.i.Germinet terra herbam uirentem et afferentem semen iuxta genus suum. et eiusdē.iij. Et comedes herbam terrę. et scribitur quinq; punctis et etiam declinatur in fœminino genere. vt Prouerbiorꝝ.xxvij.Et collecta sunt fœna de montibus.idest herba montium.et schin litera pronunciatur per dagges propter euphoniā.

עשה Apparauit. fecit.adaptauit.threnorꝝ.ij.Fecit dominus quæ cogitauit.Inde uerbū passiuum.Ecclesiastis.i.de om̄ibus quę fiunt sub sole.debuit uertere.quę facta sunt sub sole.et paulo superius. quid est. quod factum est ipsum q̄d faciendū est. et Deutero.xxi. Et circūcidet vngues.verius sic.Et adaptabit ungues. rabi Akiba subaudit ut faciat eas crescere.sed rabi Eliezer supplet ꝙ deponat eas.et.i.Regū.xij.Dominus qui fecit Moysen et Aaron.idest sublimauit et adaptauit.

עשן Fumauit. Exodi.xix. Totus autem mons sinai fumabat.et ps̄. cxliiij.Tange montes et fumigabūt.inde nomen fumus.Exodi.xix. Et ascēderet fumus ex eo quasi de fornace..sic uerbū e uerbo. & ascendit fumus eius sicut fumus fornacis.et aliter nomen adiectiuū.Isaię.vij. A

duabus caudis titionū fumigantiū. Quia uero fumus repreſentat ignē et ignis iram. iccirco tranſumitur etiam pro ira. ut p̄s. lxxx. Quouſq; iraſceris ſuper orationem populi tui. ſic p̄s. lxxiiij. Iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuę tuę. &. ij. Regum. xxij. Aſcendit fumus de naribus eius. ideſt ira in furore ſuo.

עָשַׁק Vim fecit. cōcuſſit. calumniatus ſeu iniuriatus eſt. uiolētauit. i. Regū. xij. Si quēquam calumniatuſſum. et infra. Non es calūniatus nos. & Leuitici. vi. Aut calumniā fecerit. item reddet omnia quę per fraudem uoluit obtinere. & tranſumptiue ſignificat rapere. ingurgitare. abſorbere. Iob. xl. Ecce abſorbebit fluuium. Inde nomē Eccleſiaſtis vij. Calumnia conturbat ſapientē. Item eiuſdem. iiij. nomen uerbale paſſiuū. Et lachrymas innocentiū ꝓ iniuriatorꝫ. i. eorum quibus facta eſt uis et iniuria. & ſequit̃. neſcio quę rhetorica periphraſis ſcilicet ſic. nec poſſe reſiſtere eorum uiolentię cunctorum auxilio deſtitutos. pro q̊ hebraica ueritas ſic legit. Ecce lachrymas iniuriā paſſorū et nō eſt eis cōſolator. et de manu iniuriarū ſuarū uiolentia et nō eſt eis cōſolator.

עֵשֶׂק Lis. iurgium. et ſcribit̃ quinq; punctis. Gen̄. xxvi. quāobrem nomen putei ex eo quod acciderat uocauit calumniā. rectius ſecundū hebręos uocauit iurgium. ſic etiam rabi Salomon exponit. Inde orit̃ verbum iurgari litigare. quod etiam in pręfato loco ponitur et tamen non tranſfertur.

עָשַׁר Ditatus ſeu diues eſt. locupletatus eſt. Oſeę. xij. Diues effectus ſum. et Iob. xv. Non ditabit̃ et non perſeuerabit ſubſtantia eius. Inuenit̃ etiam in alia forma intrāſitiue p̄s. xlix. Ne timueris cum diues factuſfuerit homo. inuenit̃ etiam tranſitiuū. ut. i. Regū. xvij. Virum q percuſſerit eum ditabit rex diuitiis magnis. Inde nomē diues. Iſaię. liij. Et diuitē ꝓ morte ſua. et plr̃ Eccleſiaſtis. x. Et diuites ſedere deorſum.

עִשֵּׂר Decimauit. i. Regū. viij. Et uinearꝫ redditus addecimabit. & Gen̄. xxviij. Cunctorū quę dederis mihi decimas offerā tibi. Inde nomen decima uel decimatio. Malachię. iij. Inferte omnem decimam. & Nūeri. xviij. Decimas quas dedi uobis. ubi ponit̃ hebraice in ſinglari numero. & plr̃ declinat̃ in forma fœminina. ut ĩ eodē loco ubi iterꝫ in-

culcauit trāslator oīa.ſed hebraice ita uerbum e uerbo legitur. Sic offeretis etiam uos primitias domini de oībus decimis ueſtris quas accepiſtis a filiis Iſrael. dabitiſq; de eo primitias dñi ipſi Aarō ſacerdoti. cętera uide infra in uolumine ſequēti de nominibus numeralibus.

עָשׂוֹר Inſtrumentum muſicum a decem nominatum, quod nos decachordum uocamus. ps. xcij. In decachordo pſalterio. et pſalmo cxliiij. In pſalterio decachordo pſallam tibi.

עֶשֶׁת Purum. candidum. mundū. purgatum. Canticorū. v. Venter eius eburneus. hebraice ſic. Venter eius purum ſeu candidum ebur. quaſi diceret ſicut candor eboris. Inde uerbum nominaq; uerbalia. Ezechielis. xxvij. In nundinis tuis propoſuerūt ferrum fabrefactum. rectius ferrum purgatum, quod nos dicimus chalybeum. vnde uerſiculum Iob. xij. Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus ſtatutum. ſic intelligit rabi Dauid kimhi q Iob de ſeipſo dicat q ſit teda contempta quę antequam fuerit ad puritatem reſtituta tunc paratus ſit ad nutationem pedis. et placet ualde hic intellectus quia uerborꝶ proprietati eſt propior et bona comparatio. ſicut ſi quis noctu per plateas ambulat cū lucerna quę incipit exiccari ac tenebreſcere. ambulans uult eū emūgere atq; purificare. et inter emundandū iam offendēs ad lapidem pedes cadit. ſic igitur uerbum e uerbo legit. Teda neglecta ad purificationem ſtatuta parata ad nutationē pedis.

עֶשְׁתָּ֑ Recogitauit. Ionę. i. Si forte recogitet deus de nobis. Inde nomen cogitatio. ps. cxlvi. Peribunt omnes cogitationes eorum. ſcribiturq; prima per ſegol.

עַשְׁתֵּי Ponitur pro uno uel una quando iungitur aliis nominibus numeralibus. ſicut infra in libro tertio inuenies Zacharię. i. vndecimi menſis ſabat. Exodi. xxvi. Saga cilicina undecim.

עַשְׁתְּרוֹת Oues fœmellę. Deutero. vij. Gregibus ouiū tuarum.

עֵת Tempus. Gen̄. xxix. Nec eſt tēpus ut reducantur ad caulas greges. et pluraliter in maſculino. Iob. xxiiij. Ab omnipotente nō ſunt abſcōdita tempora. et in fœminino. ut pſalmo. xxxi. Et in manu tua ſunt

tempora mea.quod nos legimus ſortes meę.& p̃s.x.ubi nos legimus. In oportunitatibus in tribulatione.hebraica ueritas teſte Hieronymo habet ſic.In temporibus anguſtię.

עַתָּה Iam.nunc. uolunt eſſe deriuatum a ſuperiore uocabulo temporis.nihil enim habemus de tempore niſi pręſens nunc.p̃s.cxiij.Ex hoc nunc et uſq; in ſęculum.ideſt a tempore ad ęternitatem.

עָתִיד Iminens.futurus.Iob.xv.Sicut regē qui pręparatur ad pręliū. ideſt rex affuturus pręlio pro incendio.& Eſter.viij. Paratos eſſe iudęos ad capiendam uindictam.verius ſic.Eſſe iudęos futuros ad diem illum uindicare &c̄.ſic Iob.iij.Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.

עַתּוּדִים Hirci.p̃s.l.Neq; de gregibus tuis hircos. ſunt autem magni hirci caprarꝝ aſcēſores ſic nominati.nã parui uocant̄ שְׂעִירִים vt Leuitici.iiij.Hircum de capris immaculatum.ſignificat autem quãdoq; tranſumptiue maiores in pplo qui pręcedunt ſicut hircus gregē.

עָתַם Obſcurauit.paſſiuum eius eſt in uſu.Iſaię.ix.In ira dn̄i exercituum conturbata eſt terra.ſed rabi Dauid kimhi interpretatur obſcurata eſt terra.

עָתַק Veterauit.antiquus fuit. Iob.xxi.Quare impij uiuunt ſubleuati ſunt confortatiq; diuitiis.ꝓ ſubleuati ſunt rectius hebręi loquunt̄ inueterauerunt ſeu fiunt ueteres atq; ſeneſcunt. & ſimul atq; ſunt longœui roborantur etiam diuitiis.hoc eſt augētur et fortificantur.ſic.i. Paralip.iiij.Hęc autem uerba uetera.&.i.Regum.ij.Recedant uetera de ore ueſtro.& p̃s.xxxi.Quę loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatē. pro quo Hieronymus ſic.Quę loquūtur contra iuſtum dura ideſt durabilia et inueterata. et rabi Salomon exponit illa antiqua quę antea locuti erant ad Saul ſuper Dauid ſcilicet quod quęreret ei malum. q̊d tamen non fuit uerum.ut.i.Regum.xxiiij. Exponit autem ſecūdo etiã aliter idem Salomon iuxta ſecundam ſignificationē quę infra patebit. Item pſalmo.vi.Inueteraui inter omnes inimicos meos.

עָתַק Tranſtulit.Iob.xiiij.Et ſaxum tranſfertur de loco ſuo.i.rece

dit.euellitur.et eiuſdem.ix.Qui tranſtulit montes et neſcierunt. et Geneſis.xij.Et inde tranſgrediens ad montē.gloſſa rabi Salomonis dicit. Et trāſtulit inde tabernaculum ſuum ad montem. Inde qui uertit unā linguam in aliam,uel qui ſcribit unum librū ex alio hoc uocabulo nominatur et dicitur tranſferre.Prouerbiorum.xv.Hę quoq; parabolę Salomonis quas tranſtulerunt uiri Ezechię.

עָתַר Orauit.rogauit.deprecatus eſt.Iob.xxxiij. Deprecabit̄ deum & placabilis ei erit. & ſępe ponitur Exodi.viij. Orate dn̄m ut auferat ranas.Item infra.Quando deprecer pro te.Item ibidem. Rogate pro me.Item egreſſus a te orabo dn̄m.et Sophonię.iij.Inde ſupplices mei.

עָתַר Derogauit. importune adorſus eſt. ſuperbiuit. Ezechielis xxxv. Et derogaſtis aduerſum me uerba ueſtra.ideſt ſuperbe locuti eſtis aduerſum me uerbis ueſtris.

פְּאָה   אלביס יו נוריס

Inis.terminus.latus.particula angularis. Exodi.xxvi. Quare xx. erunt in latere meridiano.et infra. In latere q̃cq̧ secundo quod uergit ad aquilonẽ.et pl̃r eiusdem.xxv.Et pones eos in quatuor angulis.Inde oritur uerbũ quod significat secundũ pręceptorem meum Iacobũ iehiel dispergere per angulos orbis. Deute.xxxij. Et dixi ubi nam sunt.quod pro lingue ꝓprietate legi deberet sic.Dixi dispergam eos per angulos seu latera orbis.secundum primã significationem intelligunt uersiculum illum Leuitici.xix. Necq̧ in rotundum tondebitis comam,idest fines uel angulos capitis uestri.sic eodem in loco.Nec radetis barbam.rectius sic.Necq̧ perimas finem barbę tuę. & sic significat cincinnos capitis seu barbę.

פְּאֵר Gloria. καὶ μεγαλοπρέπεια Isaię.lxi.Et darem eis coronam pro cinere.pro quo rectius septuaginta interpretes uerterunt gloriam ꝓ cinere.Inuenitur in fine per duplex r.Nahum secundo. Inde uerbum gloriari. ut Exodi octauo. Constitue mihi quando deprecer pro te. pro quo rabi Salomon exponit gloriare contra me.hoc est. habeas tu illam gloriam ut eligas tibi tempus. quam gloriam ego deberem habere scilicet ut mea esset electio.sic recte Iudicum septimo. Ne glorieẽ contra me Israel.similiter Isaię decimo. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea.Inde sub alia forma nomen gloria.psalmo lxxxix.Quoniam gloria uirtutis eorum tu es.idest μεγαλοπρέπεια & sic est unum de decem numerationibus in cabala.Item inuenitur significare ramum.

פַּג Ficus immatura.et dicitur grossus. Canticorum secundo. Ficus protulit grossos suos.

פִּגּוּל Prophanatum.execrabile.abominabile.sic enim rabi Salomõ exponit Leuitici.xix.Prophanus erit et impietatis reus.idest execrabilis. abominabilis et prophanatus. sic Ezechielis quarto. Et non est ingressa in os meũ omnis caro immunda.idest execrata et ꝓphanata.

פָּגַע Occurrit.obuiauit.precatus est.orauit. intercessit. Geñ.xxxij.

Fuerūtq; ei obuiam angeli dei.et Geñ.xxiij.Intercedite pro me apud ephron.& Iosue.ij.Ne forte occurrant uobis reuertentes.Amos.v.& occurrat ei ursus.et significat cōtingere.Exodi.v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.idest contingat seu apprehendat nos &c̄.et pro eo quod legitur Isaię.xlvij.Non resistet mihi homo. hebręi legūt.nō orabo hominem.

פֶּגֶר Cadauer. quod describit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus corpus sine spiritu.sic Amos.viij.Multi morietur. rectius sic.Plurimū cadauer supple erit.etpluraliter Isaię.lxvi.Et uidebunt cadauera virorum.Inde significat ruinam et interitum mortuorū. Nahum.iij. Et grauis ruinę.significat etiam tardare.

פָּגַשׁ Occurrit. alij dicunt apprehendit. Exodi.iiij.Occurrit ei dominus et uolebat occidere eum. quod quidam hebręorum legunt apprehendit eum dominus.sed primum uerius.sic Genesis.xxxiij. Quænam sunt istę turmę quas obuiam habui.

פָּדָה Liberauit.eruit.redemit.soluit.absoluit.p̄s.lv.Redimet in pace animam meam.et psalmo.cxxx.Et ipse redimet Israel. Inde nomen redemptio.psalmo.cxi.Redemptionem misit dominus populo suo.& in alia forma psalmo.xlix.Et precium redemptionis animę suę.et iccirco quandoq; sic dicitur. precium solutionis et liberationis. In alia forma Numeri tertio.In precio autem ducentorum.

פַּדָּן Campus et planicies in lingua Ismaelitarū seu Saracenorꝝ.et dicit a nr̄is mesopotamia quę gręce secūdū Straboñ dicit cœlosyria.ut supra diximus in uocabulo aram.est aūt cāpestris locus int̄ duo flumina tigrim et euphratē unde mesopotamia gręce nominat̄.Geñ.xxviij. vade et ꝓficiscere in mesopotamiā syrię.nā duę sunt syrię. una campestris q̄ dicit̄ mesopotamia.et uocat̄ hebraice sic פַּדַּן אֲרָם ut supra Geñ.xxviij.Et altera mōtana q̄ dicit̄ syrophœnicia.sed hebraice uocatur אֲרָם צוֹבָה .ij.Regū.x.cōduxerūt mercede syrū rehob et syrū zoba.a primo deriuari q̄dam putāt locū quendā ꝓpe Emaum ciuitatem dictum אַפַּדְנוֹ cata prothesin literę aleph. Danielis undecimo.Et figet tabernaculum suum apedno idest secundum Hieronymum apud Nicopolim. sed communiter in lingua iudęorum signi

ficat palatium ſeu domum regiam ſiue dominicam, quam ſępe templū nominauit antiquitas. nam priſci hebręorum magiſtri palatium uocauerunt אַפַּדְנָא vnde rabi Gerſon in cōmentariis ſuper Danielē in uerbo allegatę authoritatis ſuper montem inclytum dicit ꝙ ibi fuerit ędificata domus ſanctuarij ideſt templum. quapropter ſenſus erit ꝙ antichriſtus inter duo maria figet tabernacula ſua pro templis in quibus adoretur.

פָּרַע Liberauit. abſoluit. Iob. xxxiij. Libera eum ut non deſcendat in corruptionē. rabi Salomō ſcribit quod litera ain hic ſtet pro aleph. quod poſſet pro he cōmutari, quapropter idē ſignificabit ꝗd פָּרָה de quo ſuperius locuti ſumus. caue autem quoniam non eſt ſimile illi quod legitur Prouer. iiij. Fuge ab ea nec tranſeas per illam, iſtic enim ea dictio per res ſcribitur et nō per daleth. quamuis errore impreſſorum in aliquibus libris per daleth ſcriptum inueniatur.

פְּדָר Truncus mutilus. Leuitici. i. Caput et cuncta quę adhęrent. hebraice ſic. Caput et truncum ſuper ligna.

פֶּה Os oris. Exodi. iiij. Quis fecit os homini. et trāſumptiue dicimus vno ore laudabant filium. ideſt omniū conſenſu laudabāt̄ filius. et nota ꝙ quando per continuitatem conſtructionis regit caſum, tunc he mutat̄ in iod. ut Ioſue. ix. Et os dn̄i non interrogauerunt. vnde manifeſtum eſt ꝙ in allegato Exodi uerſiculo non debet ſcribi hominis ut regatur a nomine os, ſed homini in datiuo ut regatur a uerbo fecit. ſimiliter legitur per iod ſine he quando iod primam perſonam ſignificat quod patet infra in arte grammatica. ut pſalmo. xlix. Os meum loquetur ſapientias. et quandoq; mutatur he in aleph.

פֹּה Hic. in hoc loco. Iſaię. xxij. Quid tibi hic aut quis tibi hic.

פּוּג Hęſitauit. uacillauit. Habacuk. i. Propter hoc lacerata eſt lex. rectius ſic. Hęret ſeu uacillat lex. quam dictionē tranſlatio noſtra circūloquitur ambagibus nō multum aptis. Gen̄. xlv. Iacob quaſi de graui ſomno euigilans tamen non credebat eis. ꝗd recte uerbū e uerbo ſic legi deberet. et uacillauit ſeu hęſitauit cor eius quoniā nō credebat eis.

פוח Afflauit. aſpirauit. Canticorum ſecundo. Donec aſpiret dies. et eiuſdem libri capitulo quarto. Perfla hortum meum. eo nomine vocantur fauillę ſuffumigiorum fornacis fabri ęrarij. ut Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. Inde aliud uerbum. pſalmo. xij. Fiducialiter agam in eo. quod hebraice legitur. ſpirabit in eo. nõ a ſpe ſed a flatu ac ſpiritu.

פח Laqueus. pſalmo. cxxiiij. De laqueo uenantium laqueus contritus eſt. & pluraliť pſalmo undecimo. Pluet ſuper peccatores laqueos. ſed mihi uidetur conuenientius exponi debere de carbonibus eo ꝙ ſequitur ignis et ſulphur &c̃. nam פחם ſignificat carbonem. ut Iſaię. liiij. Fabrum ſufflantem in igne prunas ſeu carbones. et ideo hãc dictionem huc locaui.

פח Aes percuſſum in modum bractearum. quas tranſlatio noſtra laminas appellat. Numeri. xvi. Producatq; ea in laminas. & Exodi xxxix. Inciditq; bracteas aureas.

פוט Libya ſecundum Hieronymum in libro hebraicarum quęſtionum. Ieremię. xlvi. Fortes ęthiopię et libię.

פוך Fucus quo mulieres ornant oculos. quod tranſlatio noſtra ſtibium appellat. forſitan compoſitum ex herba ſtibe quam Dioſcorides in libro de ſylua medicinali tertio ſcripſit oculis auferre rubedinẽ. quarto Regum nono. Depinxit oculos ſuos ſtibio. et Ieremię quarto. Et pinxeris ſtibio oculos tuos. quandoq; tranſferunt gemmã et aiunt eſſe carbunculum.

פול Faba. Ezechielis quarto. Et fabam et lentem.

פון Attonitus fuit. hęſitauit. dubitauit. p̃s. lxxxviij. Exaltatus aũt humiliatus ſum et cõturbatus. q̃d Hiero. ſic. Portaui furorẽ tuũ et cõturbatuſſum. rectius ſic. Tuli terrorẽ tuũ et attonitus hęſito ſeu dubito. Inde particula pen. ne forte. Iſaię. xxvij. Ne forte uiſitetur contra eam. & eſt particula dubitatiua.

פוץ Diſſipauit. diſperſit. diuiſit. Geñ. xi. Antequã diuidamur in uniuerſas terras. et Zacharię. xiij. Et diſpergenť oues gregis. et quãdoq; geminat zade. ut Habacuk. iij. Et cõtriti ſunt montes ſęculi. ideſt diuiſi ſunt. & aſſumit alias quoq; paſſiones.

פוּקָה Offensio et singultus cordis.i.Regum.xxv. Nō erit tibi hoc in singultum. Inde nutatio et membrorum dissolutio.Nahum.ij.Et dissolutio geniculorum.

פוּק Traduxit.eduxit.hausit.Prouerbiorum.xviij.Et hauriet iocunditatem a domino.idest traducet uoluntatem a deo.

פוּר Cecidit.Inde uerbum transitiuum quod est cadere fecit.irritū fecit.dissoluit.dissipauit.p̃s.xxxiij.Dominus dissipat consilia gentiū. vel secundum Hieronymū dissoluit consilia.Geñ.xvij. Quia pactum meum irritum fecit.et in alia forma geminata res litera inuenitur p̃s. lxxiij.q̃d nos legimus.Tu confirmasti in uirtute tua mare. id rectius vertit Hieronymus.Tu dissipasti.Inuenitur quoq; duplicare seipsam dictionem פַּרְפַּר Iob.xvi.Ego ille quondam opulentus repente contritussum.rectius de uerbo ad uerbum sic. Opulentus fui et fregit seu dissipauit me siue oppressit me.nã ab opprimendo פוּרָה significat torcular.Isaię.lxiij.Torcular calcaui solus.

פוּר Sors.Ester.iij.Missa est sors in urnam. quę quidem sors dicebatur pur non urna.quod postea textus aperte dicit.Et misit phur.q̃d nostra lingua uertitur in sortem.et sequitur. Ex illo tempore dies isti appellati sunt purim idest sortiū.eo ꝙ pur.i.sors in urna missa fuerit.

פוּשׁ Increuit.abundauit.diffusum est.Habacuk primo. Et diffundentur equites eius.& Malachię quarto.pro eo quod translatio nostra tenet. Et salietis sicut uitulus de armento. hebręi rectius legunt sic.Et crescetis sicut uituli ad pręsepe.& putant ab hoc uerbo nominatum esse maximum fluuiorum phison. qui Hieronymo teste in libro quęstionum hebraicarum ganges putatur. propter eius incrementū et exundantiam.In eum enim ut Plinius notat naturalis historię libro quinto fluere dicuntur vndeuiginti amnes.sed rabi Salomon scribit quod sit Nilus.sæpius enim inundat ferme totam ægyptum potissimū sole in cancro existente.qui prius Melo dicebãt.ut scripsit Seneca de situ Indiæ.et est unus ex maioribus totius orbis.cuius ortus nescit.

vt Lucanus in libro.x.Arcanum natura caput non prodidit ulli.Nec licuit populis paruum te Nile uidere.

פּוֹת Cardo oſtij.iij.Reg.vij.Et cardines oſtiorũ domus interioris.

פָּזַז. Conualuit. fortificatus eſt et roboratus.Geñ.xlix.Et diſſoluta ſunt uincula brachiorum et manuũ eius. rabi Salomon uidetur hanc ſententiam exponere uelle ex ſequẽti uocabulo quod aurũ ſignificat. vt ſic intelligatur.Et deaurabunt̃ brachia manuũ tuarum de manibus fortis Iacob.ideſt a domino qui eſt fortis hoc eſt deus Iacob. alij autẽ ut rabi Dauid kimhi legunt ſic.Et fortificabunt̃ brachia manuũ tuaꝝ. ſic.ij.Regum.vi.Subſilientem atq; cantantem coram domino.rectius viriliter ac fortiter agentem et ſalientem coram domino.

פָּז Aurum obrizum optime purgatũ.p̃s.xxi. Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.quod rectius multo Hiero.ſic. Pones in capite eius coronam de obrizo.&.iij.Regum.x. Et ueſtiuit eum auro fuluo nimis.ideſt auro aureo,hoc eſt purgatiſſimo.ſcilicet maximi ua- loris.ut alludat ſuperiori uocabulo.et hic preponit̃ mem litera appen ſilis.ſed eius loco q̃nq; preponit̃ aleph in eodẽ ſignificato.ut Danielis x.Et renes eius accincti auro obrizo.

פָּזַר Diſperſit.diſſipauit.prodegit.p̃s.liij.. Quoniã deus diſſipauit oſſa eorum.et Ieremię.l.Grex diſperſus Iſrael.& p̃s.cxli. diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum.

פָּחַד Timuit.formidauit.pauit.territus eſt. Iſaię.xxxiij.Conterriti ſunt in ſion peccatores.et p̃s.xiiij. Illic trepidauerunt timore. ſequens dimidius uerſiculus ſecundum priſca uolumina obeliſco confodiẽdus eſt.ſic etiam ſuperiores in eodem p̃s.uerſus tres ab eo qui incipit. Se- pulchrum patens.uſq; ad eum qui deſinit ante oculos eorum.nõ inue niũtur illic in hebraico.nec etiam in gręco apud idoneos.quare miror Nicolaum de lyra eum locum eſſe cõmentatum.laudoq; magis Bur- genſem qui nõ ita perfunctorie tranſiit.ſed eius notę meminit in addi tionibus ſuis aureis atq; precioſis. & Hiero. in pſalterio de hebraica veritate etiam eoſdem non poſuit.Item Oſeę.iij. Et pauebunt ad do- minum et ad bonum eius.Inde nomẽ timor. pauor. ſtupor. formido.

terror.Geñ.xxxi.Et timor Ishac fuiſſet mihi.& Iob.xv. Sonitus terroris ſemp in auribus illius.ubi numeri pluralis eſt nominis immediate pręcedentis. Item nomen aliud in alia forma pręcedente mem litera. Prouerbiorū.xxviij.Beatus homo qui ſemper eſt pauidus.

פַּחַד Teſticulus.Iob.xl.Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.

פֶּחָה Princeps.dux.Nehemię.v.Annonas quę ducibus debebanť non comedimus.pro eo quod rectius hebręi legunt.panem principis nō comedi.et quamuis hoc uocabulum ſit maſculinū et he finalis aſpiratio non ſignificet terminationem fœminini generis.tamen declinať ſecundum formam fœmininorū.ut in eodem loco. duces autē primi. vbi adiectiuum terminatur in maſculino genere. ſcribitur autē prima ſyllaba per ſęgol.ſed cum in continuitate conſtructionis regit poſt ſe genitiuū,tunc ſcribiť per patha.Haggęi.i. Filium Saalthiel ducē Iuda. & qñq; finalis aſpiratio auferť ſequente ꝓnomine ſubiūctiuo affixo.

פָּחַז Feſtinauit.uagatus eſt celeriter. cito ſuccenſuit.animoſus fuit. Sophonię.iij. ubi nos legimus. Prophetę eius uęſani. hebręi habent. profetę eius feſtinant.lxx.ab animoſitate et iracundo ſpiritu tranſtulerunt gręce πνευμα τοφοροι ideſt ſunt ferentes ſpiritū.ſed aliter atq; propius accedit noſtra tranſlatio Iudicum.ix. Qui conduxit ſibi inter eos viros inopes ideſt uacuos et uagos ideſt leues qui poſſunt feſtinare.et Geneſis.xlix.Effuſus es ſicut aqua.pro feſtinanter eluctatus ſicut aqua non augeberis.

פֶּחָם Carbo.pruna.Prouerbiorū.xxvi.Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem.et Iſaię.xliiij.In prunis et in malleis formauit illud.

פַּחַת Fouea.ij.Regum.xviij.Et proiecerunt eum in ſaltu in foueā grandem.declinať in maſculino etpluraliter ſic.ij.Regū.xvij. Forſitan nunc latitat in foueis aut in uno quo uoluerit loco.et Leuitici.xiij. Eo ꝙ in foſſa ſit in ſuperficie uel per totum lepra.rectius.humiliata et diminuta ſit.unde eo uocabulo utuntur magiſtri hebręorum cum per modum adagij dicere uolunt.ne quid minus ne quid nimis.

פִּטְדָה Lapis precioſus quē noſtra tranſlatio topazion nominat. Exo.xxviij.In primo uerſu erit lapis ſardius et topazius. & quia ſigni-

ficat lapidem uiridem,ideo uariant interpretes et expositores scriptu rarum.alij enim passiuum uolunt esse a colore uiridi nominatum. & fortasse non absurde,eoquod quoddam genus topazij prassoidē dicūt.alij smaragdum quę et ipsa uiridis est.et authore Iuba smaragdus illa est acriter uiridis quę apud ęthiopas nascit̄,& a Plinio laudata scribitur.vnde illud Iob.xxviij.Nō adęquabitur ei topazius de ęthiopia. ego putarem rectius exponi de smaragdo quam topazio. scripsit enī rabi Ionas qui linguam quoq; arabicam calluit,quod lapis iste quem pręsens uocabulum significat arabice nominetur smerad.

פטר Dimisit.emisit.declinauit.secessit.i.Regum.xix. Et declinauit Dauid a facie Saul.ubi legitur neutraliter.sed actiue ponitur.ij. Paralippomenon.xxiij.Siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas.significat etiam aperire.ut Prouerbiorum.xviij. Qui dimittit aquā caput est iurgiorum.idest qui aperit aquam scilicet retentam. & manifestius legitur Exodi.xxxiiij.Om̄e quod aperit uuluam meum erit.& ibi scribitur sex punctis.& in genere fœminino Numeri.viij. Pro primogenitis quę aperiunt omnem uuluam.et deriuatur a superiore significato,eoquod primogenitum om̄e primum emittitur et erumpit ex matrice.Inde dicuntur prominentes sculpturę quod uel emittātur vel aperiant se.ut legitur tertio Regum sexto. Et cęlaturas ualde eminentes.quod paulo superius traducitur. & picturas uarias quasi prominentes de pariete et egrediētes.Ecce ab utroq; significato est interpretatus author quisquis fuerit.

פטיש Malleus grandis et ponderosus.Ieremię.xxiij. Et quasi malleus conterens petram.& Isaię.xli.Faber ęrarius percutiens malleo.

פיד Destructio seu ruina. Prouerbiorū.xxiiij.Et ruinam utriusq; quis nouit.& Iob.xxxi.Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat.

פים Pinguedo aruina.Iob.xv. Et de lateribus eius aruina depēdet.

פכה Eliquuit.egressum.elapsum.eluctatum est.redūdauit.exiuit. Ezechielis.xlvij.Et ecce aquę redūdantes a latere dextero. Inde פך lēticula.i.Regū.x.Tulit aūt Samuel lenticulā olei.qa ex ea liquit̄ oleū.

פָּלַל Fecit debitum. egit quod iuſtum eſt.ius dixit.executus eſt iuſticiam.iudicauit.i.Regum.ij.pro eo quod nos legimus. Si peccauerit vir in uirum placari ei poteſt deus.ſi autẽ in deum peccauerit uir quis orabit pro eo.ibi hebraici ſermonis docti ſic interpretantur.Si peccauerit uir erga uirum iudicabit eum iudex.ſi autem erga dominũ peccauerit uir quis conſtituet̃ iudex ei.et hic memento quod te ſupra docui elohim ſignificare etiam iudicem. ſed tetragrãmaton ſolum deum.ut hęc latius determinat rabi Moyſes ęgyptius libri primi perplexorum capite ſecundo.quę faciunt ad intelligentiam ſupra citati prophetę eli verſus.prima enim ideſt noſtra tranſlatio non concordat cum ſancto Iacobo qui ait.Infirmat̃ quis in uobis inducat prębyteros eccleſię & orent ſuper eum,et oratio fidei ſaluabit infirmũ. et ſi in peccatis ſit remittentur ei.ergo qui peccauerit contra deũ is aliquos habere poteſt qui orent pro eo,et ex ea oratione remittẽtur ei peccata. Item legitur p̃s.cvi.ſecundum noſtrã trãſlationẽ.Stetit phinees et placauit et ceſſauit quaſſatio.ubi certum eſt quod Phinees nulla oratiõe ad deũ uſus eſt,ſed ſola iuſticię executione. ſicut ſcribitur Numeri.xxv.quare nõ poteſt hoc uerbum ad orationẽ et ſupplicationis placationẽ trãſferri. ſed ad iudicij rigorem et executionẽ iuſticię. ſicut etiam Ionathas chaldęus in ſupra memorato uerſu qui ponitur.i.Regũ.ij. expreſſe approbat.Inde nomen Iob.xxxi.hoc enim nephas eſt et iniquitas maxima. rectius ſic.hęc eſt iniqtas rigoroſe iudicãda.accipitq̃ iod cata epenthe ſin.ſignificat autẽ huiuſcemodi uerbũ in forma cõiugationis hithpael etiam orare et rogare.Geneſis.xx.Et orabit pro te quia propheta eſt. & infra.Orante autem Abraham ſanauit deus Abimelech. Inde nomen oratio. ut in titulo pſalmi nonageſimi. Oratio Moyſi hominis dei.& quarto Regum uiceſimo.Audiui orationem tuam. & a ſuperiore ſignificato deducitur.qui enim deum orat is petit ut eum iudicet ſecumdum miſericordiam ſuam, et non reſpiciat ad multitudinem malorum quæ fecit.

פָּלֵא Ignotum.occultum. abſconditum.arcanum fuit.Deute.xvij. Si difficile et ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris.quod Onkelus ſecundum aliquos libros ſic tranſtulit chaldaice.Cum liquidanda ſiue exponenda fuerit abſte res aliqua.ſed alij hebręorũ libri trãſla

tionem chaldaicam melius ſic habent. Cum occultabitur ſeu operta a te fuerit res aliqua. & ſic rabi Salomon exponit uerſiculum illũ Deuteronomij.xxx. Mandatũ hoc quod ego pręcipio tibi hodie nõ ſupra te eſt. magis proprie ita uerbum e uerbo. quoniam pręceptum illud q̃d ego p̃cipio tibi hodie non occultatũ neq; apertũ eſt a te. ubi ponit pręſens uerbũ. Inde dictus eſt is cuius nomen non profertur פְּלֹנִי ideſt ille talis uel illa talis. uel aliquis nobis notus. uel quidã. Ruth. iiij. Sede hic uocans eum nomine ſuo. quod corrupte legit. ſic enĩ ueritas habet. Sede hic aliquis uiduus. quaſi diceret. ſede huc homo uiduate. & retinet hoc uocabulum eandem ſignificationẽ quam apud gręcos habet δεῖνα ideſt quidam. ſcilicet cuius nomen proferre nolo. quam dictionem quãuis alij putant declinabilẽ dicentes in nominatiuo ὁ δεῖνας ego tamẽ apud Philoſtratũ de uita Apollonij libro. iij. inuenio ὁ δεῖνα & in euãgelio Matthęi capite. xxvi. Ite in ciuitatẽ ad quendã τὸν δεῖνα ab arcano etiam et ignoto deriuatur id uocabulum quod ſequitur.

פֶּלֶא Miraculoſum. mirabile. miraculum. mirificum. Exodi. xv. Faciens mirabilia. ideſt faciens miraculum. & pluraliter threnorum primo. Depoſita eſt uehementer. Rectius ſic. Et paruifecit miracula. & in fœminino. ut pſalmo. cxix. Mirabilia teſtimonia tua. & Iſaię. ix. Et uocabitur nomen eius admirabilis. pro miraculoſus ſeu mirificus. ut hęc clarius in capnione noſtro ſcripſimus. Inde uerbum tranſitiuum. pſalmo. xvij. Mirifica miſericordias tuas. ubi in quibuſdã libris hebraicis mutatur aleph in he potiſſimum in nuper impreſſis. & quamuis in ueteribus quibuſdam membranis habeam per aleph ſcriptum, tamen poſſideo alterum etiam antiquiſſimum uolumen pergamenum in quo per he aſpirationẽ finalem loco aleph inuenitur. & pſalmo. xxxi. Quoniam mirificauit miſericordiam ſuam mihi. huic etiam nomini pręponitur nun. pſalmo. cv. Mementote mirabilium eius. pręponitur ei etiam quandoq; mem. ut Iob. xxxvij. Magnas et perfectas ſcientias. & a ſuperiore uocabulo dicitur illud quod legitur Numeri ſexto. Cũ fecerint uotum ut ſanctificentur et ſe uoluerint domino conſecrare. quod uerbum e uerbo ſic tranſfertur. Vir ſiue mulier cum ſe occultauerit. ſegregauerit. ſeu abſconderit ad uouendum uotum nazarei ſiue monachi. et ſic more ſuperioris uocabuli ſignificat ſegregationem.

פלג Diuisit.partitus est.Gen̄.x.Eo q̊d in diebus eius diuisa sit terra. Inde riui partiti et diuisiões aquarꝝ,quas nr̄a trāslatio flumē appellat. p̄s.lxv.Flumē dei repletū est aquis.sed Hiero.magis ꝓprie.Riuus dei plenus aqua.et scribit̄ sex pūctis.etplr̄ p̄s.i.et erit tanꝗ lignū plantatū secus decursus aquarꝝ.Hiero.sic.iuxta riuulos aquarꝝ. et in alia forma Iob.xx.Non uideat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri.

פלגש Cōcubina.uxor.Gen̄.xxxv. Et dormiuit cū Bala cōcubina pr̄is sui.etplr̄ in forma fœminina.ij.Re.xx. Decē mulieres cōcubinas.

פלד Teda.q̊d nostra trāslatio habenā traduxit. Nahū.ij.Igneę ha benę currus.sed doctores per metathesin putāt oriri a לפיד .i. fax. quę figura in usu frequens est iudęis.ut in arte grammatica.

פלה Separauit.segregauit.discriminauit. Exodi.viij. ꝓ eo q̊d nos legimus.Faciāꝗ mirabile in die illa terrā gessen. hebraica ueritas sic habet uerbū e uerbo.Et separabo in die illa ipsam terrā gosen q̄ est po puli mei stantis sup eā ut nō sit illic animal nociuū. uidisti enī supra q̊d cū significat mirabile tūc terminat̄ in aleph.sic p̄s.iij. ꝓ eo q̊d nos legi mus nō cōsyderata orthographia.quoniā mirificauit dn̄s sanctū suū. uel secundū Hiero. mirabilē reddidit.ibi hebraica ueritas habet. quo niā segregauit dn̄s sc̄tm̄ sibiipsi.significat aūt secūdū q̊sdā māifestare.

פלח Dissecuit.fidit. diuisit.bipertitus est.dimidiauit.Prouer.vij. Donec trāsfigat sagitta iecur eius. idest diuidat.findat. et Iob.xvi.con uulnerauit lumbos meos.hebraica ueritas sic.dimidiauit renes meos. Inde nomen פלח fragmen.seu alicuius rei dimidium.Iudicum.ix. Et ecce una mulier fragmen molę desuper deiiciens.et Canticorū.iiij. Sicut fragmen mali punici.idest sicut dimidium pomi. cuius trāslatio nis paulo post oblitus est interpres eiusdem libri capite sexto cum ait. Sicut cortex mali punici.

פלט Euasit.saluatus est.Ezechielis.vij. Et saluabūtur qui fugerint ex eis. idest euadent. Inde nomen euasor. Gen̄.xiiij.Et ecce unus qui

euaſerat.& in Abdia propheta legitur.neq; ſtabis in exitibus ut inter ficias eos qui fugerit.Inde uerbũ tranſitiuũ.ij.Regũ.xxij. Saluabis me a cõtradictionibus pplĩ mei.pro eo q̊d dicere debuit.Facies me euade re.alia ſignificatio huius uerbi proxima iſti eſt.eijcere.ꝓijcere uel di mittere.Abdię.vi.Apprehẽdes et nõ ſaluabis. rectius ſic. Apphẽdes et nõ eiicies.et ſequit̃.et q̊s ſaluaueris in gladiũ dabo.i.et ſi q̊s eieceris.

פֶּלֶךְ Fuſum mulieris ſignificat.ij.Regũ.iij. Et tenẽs fuſum et cadẽs gladio.et Prouer.xxxi.Et digiti eius apprehẽderunt fuſum. Significat etiã comitatũ ſeu pręfecturã collegij alicuius comunitatis ſeu pagi. ſic legitur Nehemię.iij. Princeps uici Ieruſalẽ. et infra. Princeps medię partis uici Ieruſalem.et infra.princeps pagi maſpha.i.pręfectus comitatui huius uel huius loci.

פֶּלֶס Regula põderis.hoc eſt ferrũ indicans ęquilibrã. quę lingula ſiue amuſſis dicit̃.Iſaię.xl.Et librauit in pondere mõtes.i.in regula. & ſic capit̃ in artibus ꝓ regula.ſimilit̃ Prouer.xvi.Pondus et ſtathera iu dicia domini ſunt.Inde uerbũ q̊d ſignificat ęquilibrare. põderare. regulare.iuſtificare.rectificare. dirigere.Prouer.iiij.dirige ſemitas pedi bus tuis. et eiuſdẽ libri.v.Per ſemitã uitę nõ ambulãt.hebręi ſic. Semi tã uiuentiũ ne libraueris.nã ſequitur uagi ſunt greſſus eius et inueſtigabiles.ſic Iſaię.xxvi.Rectus callis iuſti ad ambulandum.hebręi ſic. rectum inceſſum iuſti ponderabis ſeu librabis

פָּלַץ Quaſſum eſt.horruit.tremuit.concuſſum eſt. Iob.ix. Et colũ nę eius concutiuntur.ideſt tremunt.Inde nomẽ tremor. Iſaię.xxi. pro eo quod nos legimus. Tenebrę ſtupefecerunt me.veritas hebraica le git ſic.tremor terruit me.ubi interpres iterum ſicut alias ſępe omĩa ad placitum ſuum inculcat etiam per totum ferme contextum orationis. aliter et rectius Ezechielis.vij.Et operiet eos formido.

פָּלַשׁ Inuoluit.obuoluit.Michęę.i.Puluere uos conſpergite. ueritas habet.Puluere inuoluaris ſeu inuoluere.In ĩperatiuo generis fœ minini ſingularis numeri.ſimiliter Ieremię.vi.Filia pplĩ mei accingere cilicio et cõſpergere cinere.rectius ſic ĩtellige.tu filia uoluere ĩ cinere.

פֶּן Neforte. Gẽ.xxvi. Neforte interficerent eum.et paulo infra.

Ne morerer propter eam.

פִּנָּה Angulus. Prouerbioꝝ.vij. Tranſit.per plateā iuxta angulū. et paulo infra. Iuxta omnem angulum inſidians. et pluraliter in genere fœminino Iob.i. Et concuſſit quatuor angulos domus. ſed in genere maſculino Zacharię.xiiij. Et uſq; ad portam angulorum. et ps̄.cxviij. Factus eſt in caput anguli. Quia uero angulares domus ſunt fortes. ideo fortalicium et turris robuſta hoc uocablo appellat̃. Sophonię.i. ubi nos legimus, ſuper ciuitates munitas et ſuper angulos excelſos. hebręi intelligunt ſuper ciuitates munitas et ſuper turres altiſſimas. et ſic rabi Dauid kimhi exponit in commentariis ſuper duodecim.

פְּנִינִים Margaritę. gemmę. precioſi lapilli. noſtra trāſlatio (neſcio quare) uertit ebur antiquum. threnorum.iiij. Rubicundiores ebore antiquo. pro rutilant ſpecie plus quam gemmę. intelligunt aliqui ſic. plus quam coralij.

פַּנַּג Nomen proprium loci in terra Iſrael. ubi frumentum naſcitur optimū. ſcilicet adminith. cuius meminit liber Iudicū capite.xi. pergentibus a panag. Ezechielis.xxvij. Iuda et terra Iſrael ipſi inſtitores tui in frumēto primo balſamū et mel et oleum et reſinam propoſuerunt in nundinis tuis. rabi Ioſeph filius Gorionis expoſuit ungentum balſami q̊d in Iereho inuenit̃ optimū. unde etiā ei ciuitati nomē cōtigit ab odore ſuauiſſimo. Hiero. in uerſu allegato ſcribit q̄d hoc uocabulū Aq̄la Symmachus et Theodotion ita ut apud hebręos poſitum eſt tranſtulerunt. pro quo.lxx. vngenta, et ipſe balſamum uerterit.

פָּנָה Vertit. aduertit. reſpexit. animaduertit. Deutero.xxxi. Quia ſecutus eſt deos alienos. pro quo ueritas hebraica ſic habet. Quia aduertit ad deos alienos. & Ieremię.ij. verterūt ad me tergū et nō faciē. Ezechieł.xxxvi. Quia ecce ego ad uos et cōuertar ad uos. et eiuſdem xliij. Gradus autem eius uerſi ad orientem.. & aliud nomen eiuſdem xliiij. Quę reſpiciebat ad orientem. et eiuſdem.xi. Quę reſpicit ad ſolis ortum. et eiuſdem.ix. Quę reſpicit ad aquilonē.i. quę facit reſpicere.

פְּנֵי Vultus ſeu facies. eoq; reſpiciat huc et illuc. Geñ. decimoſexto. A facie Sarai dominę meę ego fugio. Recipit autem mem et ſimul lamed in principio. Ionę.i. Vt fugeret in tharſis a facie dñi. et ps̄.cxiiij.

a facie dei Iacob.& p̃s.xvij.De uultu tuo iudiciũ meum prodeat. Inde ad faciem. in facie. in conſpectu. ante faciem. quę omnia exponimus coram.ut Geñ.xxv.Coram cunctis fratribus ſuis obiit.et talis locutio intelligitur uiuentibus omnibus fratribus.aliquando recipit in principio lamed ſolũ abſq; mem,et ſignificat ante.p̃s.lxxij. Ante ſolem permanet nomẽ eius.Inde nomẽ interior et interius quaſi anterius.& dicitur de tẽplo interiore quod erat ante oraculũ.iij. Regũ.vi.Poſuitq; cherubim in medio templi interioris. Illud aũt q̃d ſcribit̃ pſalmo.xlv. Omnis gloria eius filię regis abintus.intelligit̃ ſic q̃ conſtet in uultu. et ſic he finalis eſt paragoge.quia uero ira hominis cernit̃ in facie eius, iccirco iram quoq; ſignificat.ut p̃s.xxxiiij. Vultus dñi ſuper facientes mala.ideſt ira domini.

פנה Expurgauit.euacuauit.et ſcribitur per dagges.Geñ.xxiiij.Pręparaui domũ et locũ camelis tuis.rectius ſic.Euacuaui domum.& Sophonię.iij.Auertit inimicos tuos.i. ſecundũ rabi Dauid kimhi ſuper duodecim.Euacuauit inimicũ tuum.eſt enim numeri ſingularis.et ita euacuauit ut non ſit ipſe ultra in terra tua.pro quo allegat uerſiculum ſupra citatum.

פנק Deliciauit.ſi latine dicere liceret.delicate pauit.in deliciis nutriuit.Prouerbiorũ.xxix.Qui delicate nutrit a puericia ſeruum ſuum.

פס Filum ſeu licium diuerſi coloris.Geñ.xxxvij. Fecitq; ei tunicam polymitam.ideſt plurium filorum diuerſorum colorum.componitur aũt polymita a poly ideſt multũ et mitos filum ſeu liciũ.nõ ſicut Lyra noſter deriuauit a pluralitate guttarũ.fuerit autem ea tunica ſerica an non ſerica nemini conſtare poteſt ex textu.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit quod pãnus eius tunicę fuit contextus ex multicoloribus filis quorum quodlibet propriam ſpeciem habuit. ergo ueritas ſcripturę ſic habet.Et fecit ei tunicam liciorum multicolorum.

פסת Placenta ſeu placentula.p̃s.lxxij.pro eo q̃d nos legimus. Erit firmamentum in terra in ſummis montiũ. hebraica ueritas ſic habet. Erit placẽtula frumenti.rabi Dauid kimhi exponit ideſt particula frumenti.vbi Nicolaus de lyra putauit uitiũ eſſe ſcriptoris.qui exſcripſit firmamentũ pro frumentum.ego autem opinor quod contigit uitio

lxx.interpretum.Illi enim ex hebraico transtulerũt in grecum στερέωμα quod recte postea Hierony. de greco uertit in latinũ firmamentum. sed in suo de hebraica ueritate psalterio transtulit memorabile triticũ.

פָּסַס Finiuit.defecit.psalmo.xij.Quoniam diminutę sunt ueritates a filiis hominum.idest defecerunt. et secunda litera scilicet samech fortificat pũcto dagges.ut ostẽdat abiectõ per apocopẽ alterius samech.

פִּסְגָּה Excelsum.altum.nostra translatio ceu sit nomen proprium montis permisit hoc uocabulum intactum dicens Deuteronomij.iij. Ascende cacumen phasge.quod etiam Nicolaus de lyra ita exposuit. sed Onkelus chaldaice transtulit ascende ad caput seu uerticem siue cacumẽ excelsum aut altum.Inde oritur uerbũ transitiuũ. psalmo.xlviij. Distribuite domos eius.quod Hieronymus traduxit. separate palatia eius.sed rabi Salomõ exponit.exaltate palatia eius.et rabi Dauid kimhi.fortificate et munite regias seu palatia eius.

פִּסֵּחַ Claudus.Isaię.xxxv.Tunc saliet sicut ceruus claudus.& Leuitici.xxi.Si cęcus fuerit. si claudus.

פָּסַח Transiuit.transiliuit.transcẽdit.Exodi.xij.Transcendet ostiũ domus.et iterũ.Et uidebo sanguinẽ et transibo uos idest transiliam & non tangam uos.inde nomẽ פֶּסַח scilicet pasha.i.transitus. ut codem in loco.est enim phasa idest transitus dñi.quod nos non recte dicimus pascha.quasi esset passio a greco πάσχειν deriuatum.non enim sic a passione sed a transitu nominat̃. ut scribit Hieronymus in cõmentariis super Matthęum capitulo.xxvi. et sic pe principale scribitur per ſęgol quando sacrificiũ illud pashę significat ad differentiam aliorum significatorũ.ut cum subsilire uel transilire denotat.ut,iij. Regũ.xviij. Vsq3quo claudicatis in duas partes.hoc est subsilitis.

פָּסַל Dolauit.sculpsit. incidit marmor.Deutero.x.Dola tibi duas tabulas lapideas. et Exodi.xxxiiij.Precide tibi duas tabulas lapideas. Inde nomen sculpturarum.Leuitici.xxvi. Non facietis uobis idolum et sculptile.et ps̃.xcvij.Confundantur omnes qui adorant sculptile. et pluraliter.ps̃.lxxviij.Et in sculptilibus suis ad emulationem eum prouocauerunt.sic Isaię.xlij.Et laudem meam sculptilibus.

פָּעָה Clamauit.vociferauit.quod translatio nostra traduxit locu-

tus eſt.Iſaię.xlij.Sicut parturiens loquar.et pręposito aleph eſt genus ſerpentis quod uiperam dicimus.ut uidiſti ſupra in aleph.

פָּעַל Fecit.operatus eſt.Iſaię.xli.Quis hęc operatus eſt et fecit. & Michee.ij.Et operamini malū in cubilibus ueſtris.Inde nomen opus. p̄s.ix.In opere manuum ſuarum comprehēſus eſt peccator. & pſalmo xlvi.Venite et uidete opera domini.

פַּעַם Vix uicis.una uice.ſemel.iam uel nunc.Prouerbiorꝝ.vij.Nūc foris nunc in plateis. & Geñ.xviij.Obſecro domine ne iraſcaris ſi loquar adhuc ſemel.et Geñ.xxvij.Et ſupplātauit me en altera uice ideſt bis.nam in ſingulari ſignificat ſemel uel una uice.in plurali ſignificat bis uel duabus uicibus.et ſic pluribus uicibus.ut Numeri.xiiij.Et temptauerunt me iam per decem uices.

פָּעַם Palpitauit.conſternatus.contritus et pulſatus eſt.Geñ.xli.Et facto mane pauore perterritus.rectius ſic. & palpitauit ſeu contritus eſt ſpiritus eius.ſic Danielis.ij.Et cōterritus eſt ſpiritus eius.Inde malleus quo aliquid conteritur.frangitur.aut percutitur.

פַּעֲמוֹן Tintinnabulum.quam uulgo nolā dicimus.Exodi.xxviij. Mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulum ſit aureū et malū punicum rurſumꝗ tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. In quo uerſu habes ſingularem et pluralē numerū et ſic declinationē.

פַּעַם Veſtigium.greſſus.pes.pſalmo.xvij.Vt non moueantur ueſtigia mea.& Prouerbiorum.xxix.Rete expandit greſſibus eius.ſic Iudicum quinto.Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius.et Canticorum.vij.Quā pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis.i.pedes tui.

פַּעְנֵחַ Vocabulum ægyptiacum.quod rabi Abraham teſte rabi Moyſe gerundenſi neſciuit interpretari niſi quod ſit nomen aliquod honorabile pręſidatus.pręfecturę ac magiſtratus.et rabi Salomō ſcripſit ꝙ in nullo loco biblię reperiatur niſi Geneſis.xli.Et uocauit eum lingua ægyptiaca ſaluatorem mundi.

פָּעַר Rictum aperuit.hiauit.pſalmo.cxix.Os meum aperui.et Iſaię

quinto. Et aperuit os suum absq; ullo termino. & Iob.xvi. Aperuerũt super me ora eorum.

פָּצָה Aperuit. Iudicum.xi. Aperui enim os meum ad dominum. & Ezechielis.ij. Aperi os tuum et comede. ideo transumptiue solet aliquando liberationem significare, quasi claustrorum aperturam.

פָּצַח Plausit. iubilauit. cantauit. uociferauit. Isaię.lv. Montes et colles cantabunt coram uobis laudem. & p̃s.xcviij. Cantate et exultate & psallite.

פָּצַח Confregit. Micheę tertio. Et ossa eorum confregerunt.

פִּצֵּל Fidit. decorticauit. Geñ.xxx. Ex parte decorticauit eas. et infra. Quam decorticauit. & ibi inuenies nomen quod significat corticem. sic enim recte legi deberet. Et excorticauit in eis cortices albos siue peripsemata alba. est autem corium ligni adhuc uirentis.

פָּצַם Fregit et fidit et dissecuit atq; rupit. p̃s.lx. Comouisti terram & conturbasti eam. rabi Salomon exponit destruxisti. dissipasti. fregisti. rabi Dauid kimhi fidisti. rupisti eam. cui astipulatur Hieronymus qui traduxit ex hebraico dirupisti eam.

פָּצַע Vulnerauit. Canticorum.v. Percusserunt me et uulnerauerunt me. & .iij. Regum.xx. Qui percussit eũ et uulnerauit. Inde uulnus per segol scriptum. Isaię.i. Vulnus et liuor et plaga tumens.

פָּצַר Compulit. coegit. flagitauit. et p̃ uim traxit. Geñ.xix. Cõpulit illos opido. Inde legitur illud .i. Regũ.xiij. Retusę itaq; erant acies uomerum. hoc est coacta et distracta erant ora eorum .i. instrumentis ferreis erat multa uis illata ne forent apta ad proscindendum.

פָּקַד Censuit. uisitauit. statuit. Geñ.xxi. Visitauit aũt dñs Saram. et Exodi.iij. Visitans uisitaui uos. et eiusdẽ.xxxij. Ego aũt in die ultionis idest uisitationis meę uisitabo et hoc peccatũ eorꝝ. & eiusdem.xxxiiij. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus. idest statuis peccatum patrũ. multa habet deriuata, sed omnia huc tendunt ut habeant in memoria quę fuerint bene aut male facta. & Iob.xxxiiij. Quem constituit alium super terram. significat etiam deficere. deesse .i. Regum xxv. Nec aliquando defuit quicquã eis. et significat quoq; numerare.

vt.i.Regum.xiiij.Et recensuit Saul populū.pro numerauit. sic Numeri.i.Numerabitis eos p turmas suas.& Exodi.xxxviij.Hęc sunt instrumēta tabernaculi testimonij q̄ enumerata sunt inter pręceptū Moysi. significat etiam pręcipere.ut Ezrę.i. Et ipse pręcepit mihi ut ędificarē ei domum.et p̄s.xix.Iusticię domini rectę lętificantes corda.veritas hebraica habet.mandata siue pręcepta domini recta.significat item reponere.ut Ieremię.xxxvij. Vt traderetur Ieremias in uestibulū carceris. pro eo quod legi deberet.Et reposuit Ieremiam in uestibulū carceris. Inde nomen Leuitici.vi.Negauerit proximo suo depositum. idest repositum apud eum in manum fidelem.& significat pręficere. ut Gen̄. xl.Et custos carceris tradidit eos Ioseph.idest pręfecit Ioseph eis in custodia.similiter Numeri.xxvij.Prouideat dominus deus spirituū oīs carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. idest pręficiat siue ordinet.Inde p̄s.cix.Episcopatum eius accipiat alter.i. pręfecturam.

פקח Aperuit.uelamē remouit.Isaię.xlij. Vt aperires oculos cęcorum.& Gen̄.iij. Aperientur oculi uestri et aperti sunt oculi amborū. Inde nomen apertus.uidens.solers.Exodi.iiij. Videntem et cęcum. & Iob.xiiij.Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos. &.iiij. Regum.iiij. Aperuitq; oculos suos.

פקע Nodus oblongus in modum oui.iij.Regum.vij. Et sculptura subter labium circuibat illud. idest & tuberculi solidi atq; oblongi sic sculpti circuibant illud.

פקעת Colokynthis.sic enim nostra translatio habet.iiij. Regū.iiij. Et collegit ex ea colokynthidas.non quod decerpserit ex uite agresti colokynthidas,non enim nascuntur in eis. sed quia circa eas agrestes vites sępe nascunť et plus augenť tales fungi quos interpres nominat kolokynthidas.& secundū Dioscoridem de sylua medicinali libro.iij. a romanis dicitur cucurbita syluatica.et ab aliis nominatur fungus caninus.& est acriter amara ut idem scribit.unde sequitur in loco citato iiij.Regum.iiij.Et non fuit amplius quicq; amaritudinis in olla. Est & alia species cibo apta quę diciť colokyntha. de q̄ Dioscorides in libro ij.Multi putāt a figura et oblōga rotūditate sic dici a supiore uocablo.

פר Bos iuuenis. iuuencus.vitulus.taurus,Exodi.xxix. Tolle uitulū

de armẽto.hebraice sic.Sume iuuencũ unum filium uaccę. et pluralit̃ ps̃.xxij.Circũdederũt me uituli multi. et assumit in fine he aspiratio-nem fœminini generis notam. et significat uaccam.Numeri.xix. Vt adducant ad te uaccam rufam.et pluraliter Amos.iiij.Audite uerbum hoc uaccę pingues.

פָּרוּר Cacabus.olla. Numeri.xi.Coquens in olla.Ioelis.ij.Omnes vultus redigentur in olla.ubi per epenthesin accipit aleph.Item.i. Re-gum.ij.Aut in ollam siue in cacabum. et est quatuor literarum.

פַּרְפַּר Confregit. contriuit. Iob.xvi.Repente contritus sum.pro contriuit seu fregit me.

פֶּרֶא Onager ferus syluestris. Geñ.xvi. Hic erit ferus homo.et Oseę.viij.Onager solitarius sibi efraim.et loco aleph in fine scribitur quandoq; he aspiratio lenis.Ieremię.ij.Onager asuetus in solitudine. & quamuis ibi in quibusdam tam impressis quam scriptis codicibus uideam aleph finale.tamen in regulato uolumine antiquissimo scribit̃ per he loco aleph.et ponitur in margine eiusdem loci adnotatio quæ dicitur massara.sic non scribitur per aleph.

פֶּרֶד Mulus.ij.Regũ.xviij.Accidit autem ut occurreret Absalom seruis Dauid sedens mulo cumq; ingressus fuisset mulus. et ps̃.xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus.

פָּרַד Dispersit.diuisit.et reperitur magis passiue. Geñ.xxv. Et duo populi ex uentre tuo diuidentur. & Geñ.x. Ab his diuisę sunt gentes in terra post diluuium.Inde פְּרֻדוֹת grana seminis sub terra iacẽ tis dicta a dispersione atq; diuisione.quam presens uerbum significat: ut Geñ.xiij.Recede a me obsecro.idest diuidere tu a me.

פַּרְדֵּס Hortus arboribus consitus fructuum uescorum. Cantico. iiij. Paradisus malorũ punicorꝝ.Ecclesia.ij.Feci hortos et pomeria.

פָּרָה Creuit.fructificauit.Geñ.xxxv.Cresce et mltiplicare.sic Geñ.

primo. Crescite et multiplicamini. sic ps. cxxviij. Vxor tua sicut vitis abundans. idest fructificans. sic Gen. i. Lignu pomiferum faciens fructum. idest lignum fructificans fructum. igitur ab eo fructum quoque significat. Amos. ix. Facient hortos et comedent fructus eorum. et ps. primo. Quod fructum suum dabit in tempore suo. Inuenit quandoque scriptum per aleph in medio catepenthesin.

פְּרָז Vicus absque muro ac sine munitione. Zacharię. ij. Absque muro habitabitur Ierusalem. Inuenies autem in masculino et fœminino genere. Ester. ix. Hi uero iudęi qui in oppidis non muratis ac uillis morabantur. qui enim morantur absque muro dicuntur פְּרָזִים et uillę non munitę neque muratę dicuntur פְּרָזוֹת

פָּרַח Floruit. germinauit. Numeri. xvij. Inuenit germinasse uirgam Aaron in domo leui. idest floruisse. et Canticorum. vi. Si floruissent vineę. & psalmo. xcij. Iustus ut palma florebit. et in eodem. In atriis domus dei nostri florebunt. transumptiue autem dicitur Leuitici. xiij. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute. Ezechielis septimo. Floruit uirga. germinauit superbia. Quia uero transumitur ad educationem pullorum et uolatum. ideo auolationem quoque significat. Ezechielis. xiij. Ecce ego ad puluillos uestros quibus uos capitis animas uolantes. nam thargum exponit hoc uerbum pro uolare. inde pulli dicuntur אֶפְרֹחִים Deuteronomij. xxij. Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem.

פֶּרֶט Baccę seu grana vuarum. secundum rabi Salomonem. Leuitici. xix. Neque in uinea tua racemos et grana decidentia congregabis.

פָּרַט Particularizauit. articulauit. sicut fit in musicis instrumentis vario tactu. Amos. vi. Qui canitis ad uocem psalterij. Inde in artibus dicuntur particularia.

פֶּרֶךְ Sęuitia et rigor. Exodi. i. Omnique famulatu quo in terrę operibus premebantur. hebraice sic. et in omni ministerio in rure ac omni famulatu eorum quo seruiebant eis in sęuitia seu rigore. et paulo superius cum legitur. Et affligebant illudentes eis. hebraice sic legitur. Et fecerunt seruire ægyptij filios Israel in sęuitia seu rigore atque immanitate.

פָּרֹכֶת Velū.Exodi.xxvi. Facies et uelū de hiacyntho et purpura. et dicit rabi Dauid kimhi ꝙ fuit cortina quę uelauit arcam pendens inter arcam et tabernaculum fœderis.

פָּרַם Scidit.rupit.Leuitici.xxi. Veſtimenta non ſcindet.& Leuitici decimo. Veſtimenta ueſtra nolite ſcindere.

פָּרַס Fregit.diſſuit. diſcerpſit. Iſaię.lviij. Frange eſurienti panem tuum.& Ieremię.xvi.Et non frangent inter eos lugenti panem. pro q̊ inuenitur talis adnotatio quę dicitur maſſara quod omnis expoſitio huius uocabuli ſcribitur per ſin.pręter duos locos in quibus ſcribitur ꝑ ſamech.Sunt aūt allegati duo loci Iſaię et Ieremię. quanq̄ reperiam etiā eoſdē in multis hebręorꝫ bibliis ꝑ ſin notari.ſicut et oīa alia eiuſdē ſignificati uocabula.ut threnorꝫ.iiij.Et non erat qui frangeret eis.

פַּרְס Fidit,diuiſit.Leuitici.xi.Omne quod habet diuiſam ungulā. et paulo inferius.Lepus quoq̄ nam et ipſe ruminat ſed ungulā nō diuidit.ubi mltas inuenies formas huius uerbi.quo et ſignificat̄ ungula. fiſſura. plantę diuiſio. Salomō enim et plantā ſignificari dicit.Micheę quarto.Et ungulas tuas ęreas.

פֶּרֶס Aquilę genus.alij accipitrem dicunt a diuiſis ungulis.Leuitici.xi.Aquilam et gryphum et halyaeton.

פָּרַס Perſa.Ezechielis.xxxviij. Perſę. ęthiopes.et libyci.& Eſter.i. Fortiſſimis perſarum et medorum.

פָּרַע Vacauit. ociatus eſt.retroceſſit.deſeruit. poſthabuit. Prouerbiorum.xiij. Aegeſtas et ignominia ei qui deſerit diſciplinam. & Exodi quinto. Quare Moyſes & Aron ſollicitatis populum ab operibus ſuis. ideſt uacare facitis ab operibus ſuis.

פָּרַע Diſcooperuit. nudauit. uacuauit. Exodi.xxxij. Videns ergo Moyſes populum ꝙ eſſet nudatus.ſpoliauerat enim eum Aaron.hoc eſt nudauerat. et ſecundum thargum ocioſum fecit.ſecundum prius

vocabulum.& Numeri.v.Discooperiet caput eius.Inde dicit פרע Numeri sexto.Crescēte cęsarie capitis eius.idest crescat nudatio comę capitis eius.sic uerbum e uerbo legi deberet.

פרעה Vindicta.Deuteronomij.xxxij. pro eo quod nos legimus. Et de captiuitate nudati inimicorum capitis. hebraice sic legitur. Ab initio retributionum inimici siue uindictarum inimici. rabi Salomon intelligit de dispersione inimici.

פרעש Pulex.i. Regum.xxiiij.Canem mortuum persequeris & pulicem unum.

פרץ Fecit aperturam. diuisit.diruit.rupit.Micheę.ij.Diuident & transibūt.& Oseę.iiij.pro eo quod nos legimus.Inundauerunt et san guis sanguinem tetigit. hebręi uertunt ruperunt.secundum rabi Da uid in commētariis super duodecim.qui pro se allegat uersiculū Isaiæ quinto.Diruam maceriā eius.& Exodi.xix. Ne percutiat eos. rectius sic.Ne diruat seu rumpat eos.& Iob.xxviij. Diuidit torrens a populo peregrinante.omnia eius deriuata significāt diruptionem. dissipatio nem.eruitionem et similia.nam quod nos legimus psalmo.xvij. Ego custodiui uias duras.exponendum esset rectius.vias dirutas.quare ne scio quam ob causam Hiero. uerterit uias latronis . nisi forte ꝙ perfo dit domos.vnde et corrupti prauis moribus hoc uocabulo denomi nantur. ut Danielis undecimo . Filij quoqꝫ pręuaricatorum populi tui.idest filij corruptorum.

פרץ Flagitauit. coegit. primo Regum.xxviij.Coegerunt autem eum serui sui.&.ij.Regum.xiij.Cum autem cogeret eum et noluisset. et infra.Coegit itaqꝫ Absalom eum. uidet aūt per metathesin oriri a superiori uerbo פצר quod idem significat.

פרק Abrupit.excussit.explosit.remouit.Geñ.xxvij.Cum excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis. & psalmo.vij. Dum non est qui redimat neqꝫ qui saluum faciat.quod melius uertit Hieronymus. Laceret et non sit qui eripiat.

פרק Separatio. dismēbratio.laceratio.artus.articulus.membrum. Nahum tertio. Dilaceratione plena. et scribitur sic sex punctis.Inde

verbum.Zacharię.xi.Et ungulas earũ dissoluet. idest separabit. Inde dicitur biuium seu triuium.ut in Abdia. Neq; stabis in exitibus.idest in compitis seu triuiis.& per ꝓthesin mem atq; paragogẽ he uel thau significat ossa ceruicis.i.Regum.iiij.Et fractis ceruicibus mortuus est.

פרק Liberauit. redemit.saluauit seu seruauit.ps̃.cxxxvi.Redemit nos ab inimicis nostris. et threnorum.v.Non fuit qui redimeret de manu eorum.idest qui saluaret nos.nam ubi uerbum hebraicum ponitur quod significat saluauit,ibi thargum pręsente uerbo utitur.

פרש Extendit.exposuit.pandit.Numeri.xv.Nescientes quid sup eo facere deberent. rectius uerbum e uerbo sic.Et posuerunt eum in custodiã quia nõ erat expositor quid fieret ei.inde nomẽ מפורש expositum.masticatum. Nehemię.viij.Et legerunt in libro legis dei distincte et aperte.putarem ego in libro exposito.&.iij.Regum.viij. Cherubim extendebant alas.significat etiam prope hoc significatum dispergere.Zacharię.ij.Et in quatuor uentos cęli dispersi uos. Item significat concidere.Michee.iij.Et conciderunt sicut in lebete.

פרשדנה Secessus stercorum alui.Iudicum.iij. Statimq; persecuta naturę alui stercora proruperunt.

פרשז Exposuit.pandit.Iob.xxvi.Et expandit sup illud nebulã suã. et aliqbus uidet̃ ꝙ cõpositũ sit ex tribus uocablis פרש שדי זין

פרת Euphrates fluuius.Geñ.ij.Fluuius autem quartus ipse est euphrates.vnde multi uolunt deriuare uocabulum quod sequitur.

פרתם Pręfectus.pręses prouincię.Ester.i.Et pręfectis ꝓuinciarũ.

פשה Creuit.dilatatus est.ampliatus est.Leuitici.xiij. Et siquidem lepra ultra nõ creuerit.et infra.et non creuerit in cute.et infra. Iterum lepra creuerit.

פשח Diuisit.scidit in partes.concidit in frusta. threnorum.iij.Se-

mitas meas conuertit et cōfregit me.quod rectius sic fuisset translatū. Et concidit me.quia translatio chaldaica quę est maximę authoritatis vtitur pręsente uerbo.quando Samuel cōcidit in frusta regem Agag. primo Regum.xv.Et in frusta concidit eum.

פָּשַׁט Nudauit.expoliauit.exuit.Canticorum.v. Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa.&.i.Regum.xxxi. Venerunt philistim ut expoliarent interfectos.

פָּשַׁט Impetum fecit. grassatus ęst.excurrit ad prędā.i.Regū.xxx. Siquidem nos erupimus ad australē plagam. & paulo superius codē. Amalechitę impetum fecerunt ex parte australi.

פָּשַׁע Pręuaricatus est.defecit.deliquit..nostra trāslatio habet spreuit.Isaię primo.Filios enutriui et exaltaui.ipsi autem spreuerunt me.et iiij.Regum primo.Pręuaricatus est autem Moab in Israel. Inde transgressio.pręuaricatio.iniquitas. psalmo.xxxij. Beati quorum remissæ sunt iniquitates.Hiero.recte.beatus cui dimissa est iniquitas.et Exodi xxij.Ad perpetrandam fraudē.uerbū e uerbo sic. Sup omi re iniqua.

פָּשַׂע Incessit. passizauit. Isaię.xxvij.Gradiar super eam.pro incedam pedetentim in ea.

פָּשַׂק Aperit lubrice et inconsyderate.Prouerbiorum.xiij. Qui custodit os suum custodit animam suam. qui autem inconsyderatus est sentiet mala.pro qui autem aperit inconsyderate labia sua &c.

פֹּשֵׁר Expositor.responsor.determinator.arbitrator.ęstimator.& putator.Ecclesiastis.vij.Et quis cognouit solutionem uerbi. dicit autē sic quasi commutatione thau raphati in sin dexterum.ita enim Onkelus chaldaice interpretatur interpretem somniorum mutans thau in sin.Genesis.xli.Nec erat qui interpretaretur.

פִּשְׁתָּה Linū. Exodi.ix.Linū ergo et ordeū lęsum est.et infra.Et linū iam folliculos germinaret.et quāuis sit generis fœminini, tamen pluralit declinat in forma masculina.ut Isaię.xix. Confundant qui operant linū.nam sequit dictio pexilis quę est fœminini generis. et tamē

In plurali.ſed uerbũ e uerbo ſic ſcribit̃.Et confuudentur operãtes lina pexilia.vnde Amanuenſis male ſcripſit pro pectentes plectẽtes.ct eſt mẽda.et ſingularit̃ in fœmĩno.Iſaię.xlij.Et linũ fumigans nõ extĩguet.

פתת Fregit in fruſta. diuiſit minutatim. Leuitici.ij.Diuides eam minutatim.Inde פת ideſt fruſtũ ſiue minutum fragmentum,ſicut nos de pane buccellam dicimus.Geñ.xviij. Paruamq; buccellam panis.Iob.xxxi.Et comedi buccellam meam.

פתה Inflexit. paralogizauit.mãle ſuaſit.decepit. Deutero.xi.Ne forte decipiatur cor ueſtrum.& Iob.xxxi.Et lętatum eſt in abſcondito cor meum.rectius.Et perſuaſum eſt in abſcondito. & Prouerbiorum xx.Et dilatat labia ſua ne commiſcearis.pro quo rectius legitur. Et ad maleſuadentem labiis ſuis ne commiſcearis. & Oſeę.vij. Et factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta non habens cor. ideſt ſicut columba illecta ad ineſcationem ignorat latentem pedicam ita Ephraim male ſuaſus neſcit periculum.Inde homo ſimplex et perſuaſibilis qui facile decipitur פתי ut Prouerbiorum.xiiij.Innocens credit omni uerbo. ideſt flexilis ſiue puerilis homo. unde dicitur tranſumptiue Prouerbiorum primo. Vſq; quo paruuli diligitis infantiam. et pſalmo.cxvi. Cuſtodiens paruulos dominus. ſed ibi per aleph in medio ſcribitur. ſicut in aliis multis locis.

פתאום Mox.cõfeſtim.ſtatim.Nũeri duodecimo.Statim locutus eſt dominus ad eum.& Malachię tertio.Et ſtatim ueniet ad templum ſuum dominator.

פתיגיל Faſcia pectoralis. ſeu ſtola muliebris.Iſaię tertio.Et pro faſcia pectorali cilicium.

פתגם Verbũ.Eſter.i.Et hoc in om̃e q̊d latiſſimũ eſt prouinciaꝝ tuaꝝ diuulget̃ imperiũ.q̊d uerbũ e uerbo ſic uertit̃.Et audiet̃ uerbũ regis q̊d faciendũ eſt in om̃i regno eius.magis aũt ego putarẽ ſyriacam linguam eſſe.crebro enim Onkelus pro דבר hebraico פתגם ſyriacum traduxit.ut Deutero.i.Hęc ſunt uerba. et ſic de aliis.

פַּתְשֶׁגֶן Exemplar. copia scripturę. summarium. instructio. Ester iiij. Summa autem epistolarum hęc fuit.

פַּתָּה Induxit. lactauit. affecit. Oseę. ij. Propter hoc ecce lactabo eã. & est simile unumq; et idem cum priore uerbo.

פָּתָה Dilatauit. Genesis nono. Dilatet deus Iapheth.

פָּתַח Aperuit. incepit. psalmo. lxxviij. Et ianuas cęli aperuit. sic. iiij. Regum nono. Aperiesq; ostium et fugies. & Iudicum tertio. Et uidentes q nullus aperiret. Inde denominatur clauis. ut in eodem loco. Tulerunt clauem et aperientes inuenerunt dominum suum. Inde clausura uel claustrum. Micheę septimo. Custodi claustra oris tui. significat et soluere. Isaię. xx. Solue saccum de lumbis tuis. & significat ostẽdere. psalmo. xxxvij. Gladium euaginauerunt peccatores. idest ostenderũt. sic Canticorum septimo. Si flores fructum parturiunt. idest si ostendant se uuę adhuc immaturę. & ab aperiendo dicit̃ porta. ianua. ostiũ. Numeri decimo. Congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi foederis. et scribitur sic prima per segol.

פָּתַל Subuertit. et secundum quosdam addidit. adiunxit. affixit. Genesis. xxx. Comparauit me dominus cum sorore mea. sed Nicolaus de lyra ordinarius commentator nostrę biblię scripsit in hebręo sic haberi. Additione dei addita sum cum sorore mea. alij uero sic. Subuersione dei subuersa sum cum sorore mea. nondum enim erat comparãda cum sorore sua quę ex se peperit tres filios. et soror tantum duos non ex se sed de serua. hoc certe uerbum quandam uersionem significat. ut Prouerbiorum octauo. non est in eis prauum quid neq; peruersum. sic psalmo. xviij. Cum peruerso peruerteris.

פְּתִיל Filum duplicatum. Iudicum. xvi. Quomodo si rumpat quis filum de stupa.

פֶּתֶן Serpens pessimus. aspis. Isaię. xi. Et delectabitur infans super foramen aspidis. et psalmo. lviij. Sicut aspidis surdę. et pluraliter Iob xx. Caput aspidum suget.

מִפְתָּן Limen.Ezechielis.xlvi.Et adorabit ſuper limen portæ.

פֶּתַע Fortuna.euentus.fatum.Numeri.vi.Sin autem mortuus fuerit ſubito quiſpiam coram eo.verbum e uerbo ſic.Et cum moreretur mortuus coram eo in euentu uel ex fato ſubito.

פָּתַר Soluit enigmata et coniectauit ſomnia.expoſuit arcana.Geñ.xl.Et non eſt qui interpretetur nobis.Inde פִּתְרוֹן coniectatio.interpretatio.eiuſdem.xl.Iuxta interpretationem congruam ſibi.&plr in maſculino.Nunquid non dei eſt interpretatio.rectius ſic.dei ſunt interpretationes.

צאל יי עם יראוי יבוין

Rbuſtum ſeu cuiuſdã uirgulti genus.noſtra tranſlatio uertit
a vmbrã.Iob.xl. Sub umbra dormit in ſecreto calami et locis
humentibus.ideſt ſub uirgulto dormit.Inde ſequitur ibi pro
tegunt umbrę umbrã eius.i.protegunt uirgulta umbrã eius.et eſt anti
fraſis.quia nõ eſt arbor tam alta quę poſſit umbram eius tegere.

צב Tegimen.opertorium.tectum.Numeri.vij. Sex plauſtra tecta
cũ duodecim bobus.quaſi diceret.Sex plauſtra q̊dlibet cũ tegumẽto
ſuo.et duodecĩ boues.et exponit Onkelus chaldaice. ſex plauſtra ſin/
gulatĩ tecta.ſed thargũ Ieroſolymitanũ ſic uertit. Sex plauſtra biiuga.
quaſi dicat ſex bigas iumentorum.Item eſt nomen cuiuſdam animalis
immũdi quod nos crocodilum uocamus.Leuitici.xi.Muſtela et mus
et crocodilus. alij nominant bufonem.

צבא Militauit in exercitu. exercitauit. belligerauit. pugnauit. ut
Zacharię.xiiij.Omnes gentes quę pugnauerunt aduerſus Ieruſalem.
Et Numeri triceſimoprimo. Cumq; pugnaſſent contra Madianitas.
Inde pugna.exercitus. milicia. ut eodem quo ſupra loco.Armate in/
quit ex uobis uiros ad pugnam. et Numeri primo.Omnes qui pote
rant ad bella procedere. Inuenitur autem quandoq; aleph mutatum
in he.ut Zacharię nono.Et circumdabo domum meam ex ijs qui mi/
litant mihi.Inde militia.Iſaię viceſimoquarto.In die illa uiſitabit domi
nus ſuper militiam cęli in excelſo.&pluraliter declinatur in utroq; ge
nere.In maſculino pſalmo centeſimotertio. Benedicite domino om̃es
uirtutes eius.In fœminino genere pſalmo viceſimoquarto.Dominus
virtutum ipſe eſt rex glorię.

צבא Tempus ſtatutum. terminus deſtinatus. Iob.vij.Militia eſt
vita hominis ſuper terrã.q̊d ſecũdũ rabi Salomonẽ et cęteros Iudęos
ſic debet legi.nunquid tẽpus determinatũ eſt homini ſuper terram.

צבה Tumuit.intumuit.inflatũ eſt.tumeſcẽdo crepuit. Numeri.v.
Et tumens uterus tuus dirumpatur.et infra. Et utero tumeſcente pu/
treſcat fœmur.et item in eodem.Et inflato uẽtre cõputreſcet fœmur.

צְבִי Hinnulus.capreolus seu caprea. Deuteronomij.xiiij. Ceruum et capreã.et Canticoꝝ.iiij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli. & eiusdẽ ij.Similis est dilectus meus capreę hinnuloq́ꝫ ceruorũ.et recipit quandoq́ꝫ aleph in medio loco iod.Canticorum.iij.Adiuro uos filię Ierusalem per capreas ceruosq́ꝫ camporum.

צְבִי Pręcipuum.iocundũ.beneplacens.decorũ et egregiũ.Ezechielis.xx.Quę est egregia inter om̃es terras.et iteꝝ. Pręcipuã terrã oĩm. & Isaię.xxviij.In die illa erit dñs exercituũ corona glorię. q̃d Ionathas chaldaice ita uertit.In tẽpore illo erit messias dñi exercituũ in coronã lętitię.Inde terra Israel eo nomine dicta est scilicet beneplacẽs decora & deo p̃cipua.quare pro eo q̃d nos legimus Danielis.viij.Et factũ est grande cõtra meridiẽ et contra orientẽ et contra fortitudinẽ.magistri hebręorũ legunt contra meridiem et contra orientẽ et contra terram Israel.ad hoc allego rabi Leui ben gersom in cõmentariis super Danielem qui sic scribit. Et factum est grande contra meridiem hoc est regem ægypti.et contra orientem hoc est terram persarum et contra terram צְבִי hoc est terram Israel. hęc ille.

צָבַט Apprehendit.congessit.Ruth.ij. Et congessit polentam sibi. idest Boaz comprehendit in mensa ex manipulis frugum tostarũ siue igne torrefactarum quę postea lixiuio coquuntur. et apposuit ei scilicet Moabithidi Ruth partem suam.

צָבַע Discolorauit.Inde discolor.Ieremię.xij. Nunquid auis discolor hęreditas mea mihi.dicũt aũt ꝙ sit auis inuisa om̃ibus aliis auibus. quapropter semp sanguinolenta est et respersa notis uulnerum. Inde exponit illud quod legimus Iudicum.v. Vestes diuersorum colorum sissarę traduntur.idest exuuię sanguinolentis notis respersę. Inde.

אֶצְבַּע Digitus. Exodi.viij. Digitus dei est hic.& Numeri.xix.Et tingens digitum in sanguine eius.

צָבַר Comportauit.coaceruauit.Iob.xxvij.Si comportauerit quasi terram argentum.sic Habacuk.i.Et comportabit aggerẽ et capiet eã. Inde aceruus dicitur.iiij.Regũ.x.Ponite ea ad duos aceruos.

צֶבֶת Manipulus paruus.Ruth.ij.Et de uris q̃q; manipulis ꝓiicite.

צדד Latus.Isaię.lx.Et filij tui de latere surgent.& ps̄.xci. Cadent a latere tuo mille.& ponitur in eis dagges ad ostendendam abiectionē alterius literę daleth.&pluraliter Exodi.xxv.Sex calami egredient̄ de lateribus eius.tres ex uno latere.et tres ex altero latere.

צדה Speculatus est.insidiatus est.Exodi,xxi.Qui autem non est in sidiatus.&.i.Regum.xxiiij.Tu autem insidiaris animę meę ut auferas eam.idest specularis ut auferas animam meam.Inde nomen Numeri xxxv.Vel iecerit quippiā in eū per insidias.ad illius formā est & aliud verbum passiuum quod significat desolatum et deuastatum esse. So- phonię.iij.Desolatę sunt ciuitates eorum.idest deuastatę sunt.

צדק Iustificauit.ps̄.li·Vt iustificeris in sermonibus tuis.i.ꝓpterea iustificabis in sermonibus tuis.et transitiuum in tertium Prouer.xvij. Et qui iustificat impium.et passiuum ps̄.cxliij.Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.Inde iustus.Gen̄.vi.Noe uir iustus.& pluraliter.iij.Regum.ij.Quia interfecit duos uiros iustos melioresq; se.Inde deriuatur et iusticia et iustificatio.et plura alia.

צהב Auricolorauit.Leuitici.xiij.Et capillus flauus solitoq; subti- lior.pro et capillus auricolor.quasi a זהב idest auro deductum sit.

צהל Iubilauit.hinniuit.exultauit.tripudiauit.Isaię.xij.Exulta et lau da habitatio sion.& Ester.viij.Om̄sq; ciuitas exultauit atq; letata est. hebraice sic.Et ciuitas Susan exultauit et letata est. & Isaię.xxiiij. Hin- nient de mari idest de aquis.

צהר Fenestra quę accipit in domo lumen diei.Gen̄.vi.Fenestram in arca facies.Inde צהרים meridies cum sol in medio celi effundit lumen.Gen̄.xliij.Quoniā hodie mecū uiri comesturi sunt in meridie.

יצהר Oleum.ij.Paralip.xxxij.Apothecas quoq; frumenti uini & olei.Inde uerbum quod significat oleum in trapetis exprimere. quasi liceret dicere oleificare.Iob.xxiiij. Inter aceruos eorū meridiati sunt. vbi translator respexit ad superius uocabulū.& Zacharię.iiij.Isti sunt

duo filij olei.ideſt oleificationis.intelligunt regalis unctionis.

צואה Sordidus. ſordes.Iſaię.xxviij. Oēs enim menſę repletę ſunt uomitu ſordium ita ut non eſſet locus ultra.et Zacharię.iij. Ieſus indutus erat ueſtibus ſordidis.

צוד Venatus eſt.threnorum.iij. Venatione cœperunt me inimici mei.& Geñ.xxvij.Cumq; uenatu aliquid apprehenderis. et infra. Et ille abiiſſet in agrum ut iuſſionē patris impleret.quod rectius de uerbo ad uerbum ſic legit̃.Et Rebecca audiente ſermonem Ishac ad Eſau filium ſuum,abiit Eſau in campũ ad uenandũ uenationem ut afferret. & infra ſequitur.Affer mihi de uenatione tua.& Geñ.x. Et erat robuſtus uenator coram domino.Inde per protheſin mem inſtrumentum quo capiunt̃ piſces ſiue ſit hamus ſeu retiaculũ aut fiſcella. Eccleſiaſtis ix.Sed ſicut piſces capiunt̃ hamo.alio autē modo ſignificat cibariũ ſiue eſcam ſeu nutrimentum.p̃s.lxxviij.Cibaria miſit eis in abundantia.

צוה Pręcepit.mandauit.iuſſit.imperauit. Deuterono.vi. Hęc ſunt pręcepta et cerimonię atq; iudicia quę mādauit dominus deus ueſter ut docerem uos.et Deutero.xxxiij.Legem pręcepit nobis Moyſes.et Iſaię.xxviij.Manda remanda.manda remanda. Inde nomen Prouerbiorum.vij.Serua mandata mea et uiues.

צוח Clamauit.Iſaię.xlij.De uertice montium clamabunt.uerius de capite montium.et eiuſdem.xxiiij. Clamor erit ſuper uino in plateis. & Ieremię.xiiij.Clamor Ieruſalem aſcendit.hoc et omnia deriuata ſua ſignificant uociferationem doloris et luctus.

צולה Profundum.Iſaię.xlv.Qui dico profundo deſolare. et Ionæ ij.Et proieciſti me in profundũ in corde maris. ibi enim cata protheſin recipit mem conſonantem. & Exodi.xv. Deſcenderunt in profundum ſicut lapis.et cętera.

צום Ieiunauit.Iſaię.lviij.Quare ieiunauimus et nō aſpexiſti.et infra. Ecce in die ieiunij ueſtri ecce ad lites et contentiones ieiunatis.nolite ieiunare ſicut uſq; ad hanc diem et cętera.et uide coniugationē uerbi Eſter.iiij.ubi nos habemus.Et orate pro me.ueritas ſic legit.Et ieiuna

te pro me et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo.

צאן Grex quorumcunq; pecorum et ouis.Ieremię.l. Grex perditus factus est populus meus.vbi hoc uocabulum scribitur per aleph loco vau.quod et sonat uocaliter.sed alibi sine aleph et sine vau scribit̃ per syncopen.p̃s.ix.Oues et boues uniuersas.fateor autẽ q; in fine adhęreat he aspiratio lenis κατα παραγωγην sed raro.

צרא Alluit.inundauit.threnorum.iij.Inundauerunt aquę super caput meum. et Ezechielis.xxxij. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui.insuper montes et ualles implebuntur ex te.recte de uerbo ad uerbum sic. & potare faciam terram inundationem tuam de sanguine tuo a d montes.

צוף Fauus. Prouerbiorum.xvi. Fauus mellis uerba composita.& psalmo.xix.Et dulciora super mel et fauum.ubi ponitur pluraliter.

צוק Coartauit.angustiauit.Iob.xxxij.Coartat me spiritus uteri mei. & Deuteronomij.xxviij.In angustia et uastitate qua opprimet te hostis tuus.haud multum absimile est.Iob.xxviij. Et lapis solutus calore in ęs uertitur.quasi angustiatus in fornace.

צור Tyrus.Ieremię.xlvij.Et dissipabitur Tyrus et Sidon.

צור Circumdedit. obsedit. oppugnauit. contramolitus est.inuasit. Deuteronomij uicesimo.Sin autem fœdus inire noluerit et cœperit contra te bellum oppugnabis eam. & Canticorum octauo.Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis. quod translatio nostra fortasse ita uertit a forma.figura.atq; pictura. sed secundum proprietatẽ lingue.sicut solent in obsidione ciuitatis ostia et portę muniri et circũdari.ita hic interpretãdum est.Si porta seu ianua est muniamus illam tabulis cedrinis. uel secundum Nicolaum de lyra fortificemus eam. sic p̃s.lx.Quis deducet me in ciuitatem munitam seu fortificatam.inde ab obsidione צָרָה idest tribulatio. Zacharię.x. Et transibunt in maris freto.idest in tribulatione et mœsticia. sic eiusdem.viij. Neque exeunti erat pax prę tribulatione.& psalmo.cxix.Tribulatio et angustia inuenerũt me.et.4.Regum.xxviij.Coartor nimis.pro quo rectius sic.Angustia mihi ualde.

צרר Inclusit.ligauit.innodauit.Deuteronomij.xiiij.Et in precium rediges portabisq́ manu tua et proficisceris ad locum. quod uerbum e uerbo rectius sic legitur.Et dabis in pecunia et ligabis seu includes argētum in manu tua.et proficisceris ad locum. sic quarto Regum.v. Ligauitq́ duo talenta argenti in duobus saccis.

צור Petra. silex. lapis. Exodi.xvij.En ego stabo ibi coram te supra petram horeb.percutiesq́ petram.&pluraliter in masculino Nahum primo.Et petrę dissolutę sunt ab eo.&pluraliter in fœminino. Iob uicesimooctauo.In petris riuus excidit.Inde denominatur fortis et fortitudo.Isaię.xxvi.Sperasti in domino in sęculis ęthernis in domino deo forti in perpetuum.&.i.Regum.ij.Et non est fortis sicut deus noster.

צר Luna transumptiue dicitur.Isaię quinto.Et ecce tenebrę tribulationis et lux obtenebrata est in caligine eius.quod hebręi sic legunt.& ecce tenebra lunę et sol obtenebratus est in caligine eius.

צור Acies.acumen.psalmo.lxxxix. Auertisti adiutoriū gladij eius. quod rectius sic uertitur.Retorsisti seu retudisti aciem gladij eius.

צרה Formauit.finxit.fecit.Exodi.xxxij.Formauitq́ opere fusorio. & Isaię. xliij.Creans te Iacob et formans te Israel. Inde philosophi hebręorum denominant formam. ut est apud Moysen ęgyptium libri perplexorum uolumine secundo capite primo.

צואר Collum.Genesis.xli.Et collo torquem auream circūposuit. & eiusdem.xxxiij.Stringēsq́ collum eius. quia uero collum mouetur hinc et inde a d partem dexteram et sinistram.ideo de uno homine sæpe loquimur hoc nomen pluraliter.ut Genesis.xlv.Cumq́ amplexatus recidisset in collum Beniamin. & infra. Illo quoq́ similiter flente super collum eius.ubi collum ponitur pluraliter. assumit quandoque nun literam et perdit aleph.ut Canticorū.iiij.& in uno crine colli tui.

צחח Siccitas seu ariditas.Ezechielis.xxiiij. Super limpidissimam petram effudit illum.& infra.Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur.ubiq́ ueritas habet.super siccam petram et inaquosam atq́ aridam.sic Isaię.v.Et multitudo eius siti exaruit.

צחה Canduit.nituit.threnorum.iiij. Nitidiores lacte. et Canticorũ quinto. Dilectus meus candidus et rubicundus. et in fœminino plura liter significat uerba tersa polita et nitida.

צחנה Putredo. Ioelis.ij. Et ascendet putredo eius quia superbe egit.

צחק Lusit. risit. Geñ.xviij. Quo audito Sara risit. et infra. Quare risit Sara. et infra. Negauit Sara dicens non risi. et Exodi.xxxij. Et sur/rexerunt ludere.

צחר Nitidus. splẽdens. Iudicũ.v. Qui ascẽditis sup nitẽtes asinos.

ציה Nauis. Isaię.xxxiij. Non transibit super eum nauis remigum. & pluraliter Numeri.xxiiij. Venient in trieribus de Italia. superabunt assyrios uastabuntq; hebręos. et ad extremum etiam ipsi peribunt. vbi uelim acriter animaduertas chaldaicam translationem. quę uult quod Romanenses cruciabunt hebręos, et tandẽ ipsi quoq; peribunt. & Isaię.xxxiiij. Et occurrent onocentauris. nescio quare ita transtulit nostra interpretatio. sed proprietas linguę sic habet. Et apprehendent naues insulas. significat et solitudinem et siccitatem. secundum pręce/ptorem meum Iehielem.

ציון Signum. titulus. monumẽtum. Ezechielis.xxxix. Statuent iuxta illud titulum donec sepeliant polinctores. & significat siccitatem pri/ma per camez scripta. Isaię.xxv. Sicut ęstus in siti siue etiã in uastitate.

ציץ Floruit. Ezechielis septimo. Floruit uirga germinabit super/bia. & psalmo.lxxij. Et florebunt de ciuitate sicut fœnum. et Numeri decimoseptimo. Et turgentibus gemmis eruperant flores. quod re/ctius de uerbo ad uerbum sic legitur. Et ecce germinauit uirga Aarõ domus leui. & ꝓductum erat folium et floruit flos. omnia autem illa secundum proprietatem linguę hebraicę significant eminentiam & euidentiam turgescentium nodorum in arboribus producentium pri mo flores deinde fructus. unde transumptiue euidere. prospicere & eminere significat. ut Canticorum.ij. Prospiciens per cancellos. sic p̃s. cxxxij. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. idest appare/bit uel eminebit corona sua.

ציץ Frontale. lamina aurea. Exodi .xxviij. Facies et laminam de auro puriſſimo.

ציצית Ala ueſtis ſeu fimbria. Numeri.xv. Vt faciāt ſibi fimbrias per angulos quatuor palliorum.

ציר Legatus.orator.ābaſſator.ut ī Abdia.Et legatū ad gētes miſit.

צירה Cardo in quo ianua uoluitur. Prouerbiorum.xxvi. Sicut oſtium uertitur in cardine.

צית Exuſſit.ſuccendit.combuſſit.Iſaię viceſimoſeptimo. Succendā eam pariter an potius tenebo fortitudinem meam.

צלל Tremuit.Habacuk.iij.A uoce tremuerunt labia mea.&.iiij. Regum.xxi. Vt quicumq; audierit tinniant ambę aures eius. ideſt tremant.ſicut ſolet ęs pulſum tremere.Inde tintinnabula et nolę trementes quę feruntur ornamenti loco. Zacharię.xiiij.In die illa erit quod ſuper frenum equi eſt ſanctum domino.Inde dicuntur cymbala.p̄s.cl. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus laudate eum in cymbalis iubilationis.per geminationem primę ſyllabę.& ſignificat uitium frugum quod dicūt rubiginem. Deuteronomij.xxviij. Fruges terrę tuę rubigo conſumet.aliqui putant eſſe fermis genus.

צלצל Fiſcella in qua capiuntur piſces,Iob.xl.Et gurguſtium piſcium caput illius.

צלל Occidit.ſubmerſus eſt.Exodi xxv.Submerſi ſunt quaſi plumbum in aquis uehementibus.

צל Vmbra.p̄s.cxliiij.Dies eius ſicut umbra p̄tereūt.recte ſic.Dies eius ſicut umbra trāſiēs.et Iere.vi.q̄a lōgiores factę ſūt umbrę ueſperi

צלה Aſſauit.quod tranſlatio noſtra coxit interpretatur.Iſaię.xliiij Coxit pulmentū et ſaturatus eſt.rectius ſic.Aſſauit aſſaturam. & Exodi.xij.Edent carnes tantum aſſas igne.

צלח Proſperatus eſt.Ieremię.xij.Quare uia impiorū proſperatur.

&ps,i.Et omnia quęcumq; faciet semper prosperabuntur. &.i. Paralippomenon.xxij.Sit dominus tecū et prosperare.et ps.cxviij. O dn̄e bene prosperare.Inde aliud uerbum quod non longe distat ab isto in significatione.significat enim transire cum prosperitate.ut.ij. Regum xix.Et irrumpentes Iordanem ante regem transierunt uada.

צְלֹוחִית Phiala.uas aquarium.quod aliqui gutturnum uocant. quarto Regum secundo. Afferte mihi uas nouum.

צַלַּחַת Caldare calidum.uel secundum translationem nostrā ascella.Prouerbiorum.xix.Abscondit piger manum suam sub ascella. quidam exponunt scutellam siue patellam. sed multi hebręorum docti transferunt sinum.quod astipulatur nostrę translationi.

צֶלֶם Imago.Gen̄.i.Ad imaginem dei creauit illum. et scribitur sex punctis.&.ps.xxxix. In imagine pertransit homo. & Gen̄.i.Ad imaginem et similitudinem nostram. de quo plene rabi Salomon ęgyptius in libri perplexorum uolumine primo et capite primo.

צַלְמָוֶת Tenebrositas.obscuritas.translatio nr̄a quasi duo essent vocabula traduxit umbram mortis. Iob. xij. Qui producit in lucem umbram mortis.

צֵלָע Costa.latus.Gen̄.ij.Et ędificauit dominus deus costam quam tulerat de Adam.etpluraliter ibidē.Tulit unam de costis eius.& quia costę animalis in utroq; latere sunt.ideo significat latus dexterum uel sinistrum.Exodi.xxvi.Et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridano.

צָלַע Claudicauit.Gen̄.xxxij.Ipse uero claudicabat pede. Inde fractura utpote cum quis crus fregit.ps.xxxviij.Ego aūt in flagella paratussum.Hieronymus ad plagas.hebręi ad destructionē et fracturam.

צַמָּה Fascia cui comam siue cincinnos innectimus. Canticorū.iiij. Absq; eo quod intrinsecus latet.& Isaię. xlvij. Denuda turpitudinem tuam.pro quo rectius.Aperi ligaturam tuam.

צמא Sitiuit.Isaię.xlviij.Non sitierunt in deserto cū educeret eos. & Exodi.xvij.Sitiuit ergo ibi populus propter aquę penuriam. Inde sitis.ut ibidē.Vt occideres nos et liberos nostros ac iumenta nr̄a siti.

צמד Adhęsit. translatio nostra traduxit initiari.Numeri.xxv.Initiatusq; est Israel Beelpheor. & infra. Qui initiati sunt Beelpheor.& Numeri.xix. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper.Inde par uel bini.iij.Regū.xix. Tulit par boum et mactauit illud. quod scribit̄ sex punctis. Inde armillę. Genesis. xxiiij. Cumq; uidisset inaures et armillas.

צמח Pullulauit.germinauit.Gen̄.ij.Omnemq; herbam regionis priusq; germinaret. et eiusdem. xli. Alię quoq; spicę totidem tenues & percussę uredine oriebantur idest pullulabant.significat et crescere & nasci etiam si de pilis coma crinibus barba ue dicatur. ij. Regum.x. Manete in Iereho donec crescat barba uestra.Inde nomen germen. Isaię.iiij.In die illa erit germen dn̄i in magnificentia.Omnia talia significabūt tibi crescētias sicut Gen̄.iij Spinas et tribulos germinabit tibi.

צמק Aruit.Osee.ix.Vuluam sine liberis et ubera arētia.Inde vuæ siccę quas uocamus passas sic dicunt̄.i.Regum.xxv. Centum ligaturas vuę passę.

צמר Lana.prouerbiorꝝ.xxxi.Quęsiuit lanam et linū. & Ezechiel. xxvij.In lanis coloris optimi.rectius sic.Et lanam candidam.

צמת Ad internetionem perduxit. threnorū.iij. Lapsa est in lacū uita mea.et eius passiuum legit̄ Iob.vi.Tempore quo fuerint dissipati peribūt.& p̄s.lxxxviij.Terrores tui cōturbauerūt me. ꝓ quo Hiero. oppresserunt me.et .ij.Regum.xxij.Odientes me et disperdam eos.

צנה Frigus. prouer.xxv.Sicut frigus niuis in die messis. significat̄ tali uocabulo hasta.scutū. lancea. sudes.et eiuscemodi defensacula.ut est et lorica.iij.Regū.x. Fecit rex Salomon centum scuta de auro pu

riſſimo.& Numeri.xxxiij.Et lanceę in lateribus. hebręi uertunt ſpinā ſeu ſpiculum.& Ioſue.xxiij.Et ſudes in oculis ueſtris.

צנצנת Phiala. gutturnum.vas teſtaceum ſeu terreū ſiue uitreū. cui uenter latus et orificium ſtrictum.quod Onkelus chaldaice nominat zeluhith.gutturnum.Exodi.xvi. Sume uas unū et mitte ibi man.

צנח Deſcendit.declinat.quaſi cum aliquis ab equo uult deſcēdere. Iudicum.iiij. Percuſſumq; malleo defixit in cerebrum uſq; ad terrā. verius ſic.Et fecit deſcendere in terram.

צנע Humiliauit et in abſconſo ſedit. Prouerbiorū undecimo. Vbi autem eſt humilitas ibi et ſapientia.

צנף Amiciuit. circumuoluit.induit.Leuitici.xvi. Cidarim lineam imponet capiti.ubi habes ab eo nomen cidarim quā nos tiaram.uittā. uel potius tęniam ſeu faſciā capitalē nominamus.& Ezechiel.xxi.Auſer cidarim tolle coronā.ſic hactenus per prępoſitionē memcōſonātis cū litera terminali thau.reperitur et in eodē ſignificato abſq; eiſdem literis.ut Zacharię.iij. Ponite cidarim mundam ſuper caput eius.& poſuerunt cidarim ſuper caput eius mundam.

צנק Compedes.pedicę.uinculum.ca rcer.Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

צנר Fiſtula canalis per quam de tecto domorū deriuatꝛ aqua in caſtellum.quam alij cataractam alij impluuium uocant. pſalmo.xlij.In uoce cataractarum tuarum.

צנתר Emunctoriū. canale nariū id q̄d gręce ſecūdū Hieronymū μυξωτηρ dicitꝛ.ſcilicet uia per quā ſuperfluitas capitis defluit. ſecundū Suidam grecū. ut ſunt nariū roſtra. quare tranſlatio noſtra ſic uertit Zacharię quarto.Quę ſunt iuxta duo roſtra aurea.

צעצע Artifex metallarius.ductor ęris.ſtatuarius.ij.Paralippomenon.iij.Cherubin duos opere ſtatuario pro ſtatuariorum.

צעד Inceſſit et quaſi paſſizauit.greſſus eſt.Prouer.xxx. Tria ſunt quę bene gradiuntꝛ.et Gen̄.xlix. Filię diſcurrerūt per murū.i. incedebant.& ut ſit cōgrua locutio hebraice.intelligitꝛ ſic.Filiarū queq; ince-

debat Eſt enim uerbum ſingularis numeri. Et Habcuc.iij. In fremitu cõculcabis terrã. Inde uenit inceſſus atq; greſſus.ut.ps.xviij. dilataſti greſſus meos ſubtus me.Inueniť aũt cũ aleph in pricipio et he in fine ſignificatq; ſecundũ noſtrã trãſlationẽ periſcelidẽ.Numeri.xxxi.Periſcelides et armillas απο του περι ideſt circũ et σκελος crus quaſi circum crura tibiale ornamentũ. Scribit Suidas eſſe fœminalia. Rabi dauid kimhi uocabulũ hoc exponit de ornamento brachij quaſi incedens ſuper brachium.affirmat tamen quod idem ſit cum eo quod de tibia uergit ad pedem,ſed primũ cum aleph. ſecundũ uero ſine aleph ſcriptum inueniri,

צעה Diſcurrit. Vagatus eſt de loco ad locum.Ieremię.ij.Sub omni ligno frõdoſo tu proſternebaris meretrix.ideſt diſcurriſti.Cui alludit Virgilius.Et fugit ad ſalices et ſe cupit ante uideri. Et Ieremię. xlviij. Et mittam ei ſtratores et ſternent eum.

צען Dimouit.tranſtulit.Iſaię.xxxiij. Tabernaculum quod nequaq; tranſferri poterit.

צעף Veſtis muliebris.peplum. Tranſlatio noſtra uertit theriſtrũ Geñ.xxxviij.Quę depoſitis uiduitatis ueſtibus aſſumpſit theriſtrũ Eſt autẽ theriſtrũ ſicut ſcribit Suidas ueſtis ęſtiua.Et diciť etiã theriſtrion Rectius tranſlatio dixiſſet Calyptram hoc eſt linteum quo mulieres caput uelant. Textus enim hebraice ſic legitur de uerbo ad uerbũ. Et remouit ueſtimenta uiduitatis et tecta eſt calyptra ſindone ſiue peplo.

צעק Clamauit. Threnorum.ij.Clamauit cor eorum ad dominum Et.ps. cvij. Et clamauerũt ad dominũ cum tribularentur. Inde nomẽ clamor.Geñ.xxvij.Et rugiuit clamore magno.Rectius ſic.Et clamauit clamore magno.Idem ſignificat quod per zain ſcriptum.

צער Paruifecit.Minorauit.Iob.xiiij. Siue nobiles fuerint filij eius ſiue ignobiles non intelligit.Quod hebraice ſic legitur honorãtur filij eius et nõ cognoſcit.Minorãtur & nõ prouidet eis. Inde Iunior.modicus.minor.paruus.Iob.viij. Vt ſi priora tua fuerĩt parua. Rectius ſic. Et erit principium tuũ paruum ſeu modicum.Et ſine mem.ut Micheę v.Et tu Bethlehem effratha.paruulus es in milibus Iuda.Et Iob.xxxij. Iunior ſum tempore.Et deriuata ſimila.

צִפְצֵה Garriuit.muſſitauit.ganniuit.ſuggeſſit.Iſaię.xxix. Et de hũmo eloquium tuũ muſſitabit.& Iſaię x. Et non erat qui moueret pennam et aperiret os et ganniret pro garriret

צַפְצָפָה Salicis ſpecies.trãſlatio noſtra uertit ſuperficiẽ.Ezechiel xvij In ſuperficie poſuit illud.

צָפַד Adhęſit.threnorum.iiij. Adhęſit cutis eorum oſſibus. aruit et facta eſt quaſi lignum.

צֹפֶה Speculator.contemplator.Ezechielis.iij. Speculatorem dedi te domui Iſrael.i. epiſcopum.Inde uerbũ.p̃s.v.Mane aſtabo tibi et uidebo.pro quo rectius Hiero.de hebraica ueritate. Mane pręparabor ad te et contẽplabor.ſic Nahũ.ij.Contemplare uiã.ſignificat et locum unde alonge uideẽ quã nos dicimus ſpeculã. ut eſt in libris Samuelis.

צִפָּה Obduxit.Exodi.xxv.Et deaurabis eã auro mundiſſimo intus & foris. rectius ſic. Et obduces eam auro puro.ſic et eiuſdem. xxxviij. Quas et ipſas ueſtiuit argento.ideſt obduxit.

צַפַּחַת Cantharus.cymbium.ſcyphus.patera.uaſculum.i.Regum xxvi. Tulit igitur Dauid haſtam et ſcyphum aquę.

צַפִּיחִת Saccharum. uel ſecundum alios conſperſa farina.Exodi xvi.Guſtuſq; eius quaſi ſimilę cũ melle.hebraice ſic.Et ſapor eius ſicut ſaccharum in melle.alij ſicut paſta melle condita.et ita uidetur rabi Salomon intelligere.

צָפוֹן Aquilo. Canticorum.iiij. Surge aquilo et ueni auſter.gręce autem borrhas.quod nos dicimus boreas.

צָפַן Recondit.ſeruauit.Canticorum.vij.Noua et uetera dilecte mi ſeruaui tibi.& p̃s.xxxi. Quam abſcondiſti timentibus te .i. reſeruaſti. & Iob.xiiij.Quis tribuat mihi ut in inferno ꝓtegas me .i.reſerues me. Inde abſconditum et arcanum ſiue reconditum. Ezechielis ſeptimo. Et uiolabunt arcanum meum.

aliud genus ſimile.Iſaię.xiiij.De radice enĩ colubri egredieť regulus.
& ſcribitur per ſęgol in principio. et Prouerbiorum.xxiij. Mordebit
ut coluber et ſicut regulus uenena diffundet. inde uenit צִפְעֹנִי
Aſpis.Iſaię.lix.Oua aſpidis ruperunt.
צְפִיעַ Stercus. fimus. excrementum. fœditas.Ezechielis.iiij.Ecce
dedi tibi fimũ boum pro ſtercoribus humanis.et per paragogenhe
fœminini generis ſignificat progeniẽ atq; liberos filios ſiue nepotes.
צָפַר Reuerſus eſt.rediit.abiit diluculo.Iudicum.vij. Qui formidu
loſus et timidus eſt reuertatur.
צְפִירָה Mitra regalis.diadema.corona.ſertum.Iſaię.xxviij. Coro
na glorię et ſertum exultationis.
צִפּוֹר Nomẽ generale oĩm auicularꝫ.licet trãſlatio nr̃a ſępe uertat
paſſerẽ.Leuitici.xiiij.Tinget in ſanguine paſſeris imolati. et paulo ſu
perius pł̃r ut offerat duos paſſeres uiuos.et Ezechieł.xxxix. Feris aui
bus omniq; uolatili cęli.et beſtiis terrę dedi te ad deuorandum.
צָפִיר Hircus. Danielis.viij.Ecce autem hircus caprarũ ueniebat.
& paulo poſterius.hircus aũt caprarum magnus factus eſt nimis.
צִפֹּרֶן Vnguis.Deuteronomij.xxi.Et circumcidet ungues eius.
צֶפֶת Bulla ſiue nodus orbicularis.ij. Paralippomenon.iij.Porro
capita earum quinq; cubitorum.rectius ſic hebraice.nodus ſiue orbis
qui ſuper caput eius cubitorum quinq;.
צִקְלוֹן Tegumentũ.ueſtimentũ.inuolucrum.uel illud in q̃d aliq̃d
recondiť.q̃d gręci thecas appellãt.iiij.Regũ.iiij.et frumentũ nouũ in
pera ſua.alij in ueſte ſua.qui mouentur ex tranſlatione chaldaica quę
dicit.Et fruges in ueſte ſua.quod alij intelligunt in ſiliquis ſuis atq; fol
liculis.ut ſolet hordeum in ſpicis deliteſcere.
צָרַר Turbauit.laceſſiuit.tribulauit.aduerſatus eſt.Numeri.xxxiij.
Et aduerſabunť uobis in ť ra habitatiõis ur̃ę.Inde multa deriuata.ſicut
illud p̃s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum.ſic pſalmo.cxvi.
Pericula inferni inuenerunt me tribulationem et dolorem inueni.

צרר Colligauit. Prouerbiorum.xxx.Quis colligauit aquas quasi in ueſtimento.Inde colligatura rerum quę appellať faſciculus. ut Canticorum primo.Faſciculus myrrhę dilectus meus mihi. ſic Prouerbiorũ ſeptimo.Sacculum pecunię ſecum tulit.

צרור Puluis frumenti cadens ſimul cum furfulis ſeu quiſquiliis in triturando uel cribrando. Amos nono. Sicut concutitur triticum in cribro et nõ cadet lapillus ſuper terrã. et ſic ꝓ ſcrupis lapillorꝫ ſumiť.

צרב Combuſſit.Ezechielis.xx.Et comburetur in ea omnis facies. Inde cicatrix combuſtionis dicitur. Leuitici decimotertio. Quia cicatrix eſt combuſturę.

צרי Reſina. Geneſis.xliiij. Modicum reſinę et mellis et ſtoracis.& Ezechielis.xxvij.Et mel et oleum et reſinam. eſt autem ſuffumigationibus aptum electrum ſecundum magiſtros hebręorum.de quo dixit raban Simeon filius Gamalielis ꝙ ſtillat de ligno inciſo. et appellatur balſamum.

צרח Alte clamauit.Sophonię.i.Vox diei domini amara.tribulabitur ibi fortis.pro quo.lxx.vox diei domini amara et dura. ſed Iudęi exponunt.vox diei domini amara.anteclamat illic robuſtus.Inde locus altus diciť qui delonge uideri poſſit.et p̃terea turris excelſa eo nomĩe appellať.q̃d ab apparẽtia et lõginqua uiſione trãſlatio nr̃a phanũ nominauit.Iudicũ.ix.Ingreſſi ſunt phanũ dei ſui berith. ſed rectius diciť alta turris alicuius fortalicij eoꝙ ſpeculator in ea ſoleat alteclamare. ſecundum Ioſeph kimhi qui fuit duorum nobiliſſimorum grammaticorum pater ſcilicet Dauidis et Moyſi.

צרך Oportuit. neceſſariũ fuit.ij.Paralip.ij.Nos autem cedemus ligna de libano quot neceſſaria habueris.et ſic ſępe intelligitur ſcilicet quibuſcumꝗ indiges.

צרע Fuit leproſus.Leuitici.xxij.Homo de ſemine Aarõ qui fuerit leproſus aut patiens fluxum ſeminis.et ꝑ p̃poſitionẽ mem ij.Regũ.iij. Nec deficiat de domo Ioab fluxũ ſeminis ſuſtinẽs et leproſus.et cũ lr̃a finali fœminini generis thau. Exodi.iiij. Protulit leproſã inſtar niuis. Inde nomẽ lepra.Leuitici.xiij.Plaga leprę ſi fuerit in homine.

צרע Nomen reptilis et alati uiſu ſuo homines interficientis. ſic ſcri bit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. tranſlatio noſtra uertit cra brones. Exodi. xxiij. Emittens crabrones prius qui fugabunt Eueum et cananęum.

צרף Sublimauit. purgauit metalla. Ieremię. vi. Fruſtra conflauit conflator. id eſt ſublimauit metalla. Inde aurifaber ſeu argentifaber. cō flator aurifex. Iudicum. xvij. Et dedit eos argentario ut faceret ex eis ſculptile. & Iſaię. xl. Aut aurifex auro figurabit illud et laminis argẽteis argentarius. inde nomen uerbale pſalmo. xviij. Eloquia domini igne examinata. hebraice ſic. Sermo domini purgatus et excoctus. ſcilicet ſicut metallarius aurum ſublimat. omnia deriuata ſignificãt probatio/ nem. expurgationem et ſoliditatem atq; firmitudinem.

צרפת Gallia quę nunc francia dicitur. Abdię ultimo. Et tranſmi/ gratio exercitus huius filiorum Iſrael quę Cananęorum uſq; ad Sare/ ptam. Eſt autem ſarepta ciuitas ſidoniorum. iij. Regum. xvij. Surge & uade in ſareptam ſidoniorum. ſed tunc ſcribitur per he aſpirationem finalem. In Abdię autem citato loco ſcribitur ſine he. et ſignificat fran ciam occidentalem ſecundum rabi Salomonem et Lyram noſtrum. & enumerat ſignificatum huius uocabuli rabi Dauid hiſpanus inter regna ſeu regiones occidentales prope alemaniam cum ſua interpre tatione dicens. Zarphath quod eſt francia. et ſic eſt omnibus Iudæis uſus loquendi.

צפרדע Rana. Exodi. viij. Et extẽdit Aaron manum ſuper aquas ægypti et aſcenderunt ranę. uerius ſic. & aſcendit rana. in ſingulari nu mero. & pluraliter paulo ſuperius. Et educ ranas ſuper terrã ęgypti.

קָאָה   יֹ׳ פֹס יֹגוֹד יֹגוִיךְ

Omuit.expuit.Leuitici.xviij.Ne et uos similiter euomat cũ paria feceritis sicut euomuit gentem quę fuit ante uos. inuenitur autem quãdoq3 aleph mutari in iod. Ieremię uicesimo quinto.Bibite et inebriamini et uomite et cadite.

קָאָת Auis immundę proprium nomen. quam alij onocrotalũ.alij pellicanum.alij monędulam.alij aliter nominant.Leuitici.xi.Onocrotalum et porphyrionẽ.et p̃s.cij.Similis factus sum pellicano solitudinis.quod ita recte dici putat Hieronymus.nã ita de ueritate hebraica traduxit.Assimilatussum pellicano deserti.sed rursus onocrotalũ traduxit.Sophonię.ij.Et onocrotalus et ericius.

קַב Cabus.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi stercoris columbarũ quinq3 argenteis.Est autem cabus secundum Suidam grecum,mensura frumentaria.

קָבַב Imprecatus est.maledixit. Numeri.xxij. Veni et maledic ei.i. imprecare.et infra.Veni et maledic populo isti.et eiusdem.xxiij.quomodo maledicam cui non maledixit deus. deficit aũt beth alterum & reponitur dagges in signũ defectus. et eo loci multus est huius uerbi usus.& Iob.iij.Maledicant ei qui maledicunt diei.

קֵבָה Stomachus.ventriculus.Deuteronomij.xviij.Dabunt sacerdoti armum ac uentriculum.siue intestinum seu stomachum.

קֻבָּה Prostibulum.lupanar.taberna.uel domuncula meretricum. Numeri.xxv.Ingressus est post uirum israelitem in lupanar.

קִבֵּל Suscepit. recepit. accepit.acceptauit.elegit. Ester.iiij. Quam accipere noluit.et eiusdẽ.ix.Susceperuntq3 Iudęi. et Prouerbiorum.xix. Audi consilium et suscipe disciplinam.&.i.Paralip.xxi.Elige quod uolueris.rectius sic.accepta tibi.Inde dicitur cabala.i.receptio secundum rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. ex quo nostri arcanorũ indagatores artem cabalisticam nominant scientiam receptionis, eoquod per successiuam receptionem unius ab altero ad nos usq3 sit deriuata.

ſicut clare oſtendit nobiliſſimus ętate noſtra philoſophus Ioannes Picus comes ſacri romani imperíj mirandulanus et concordię dominus in ſua apologia cõtra et aduerſus calumniatores ſuarum concluſionũ, quęſtione quinta. ex qua quidem arte multi putant arcanas operationes oriri. fuit autem nulla unquam arcanorũ operatio quę non aliqñ ab aliis bona et ab aliis mala diceretur, pręſertim ignorãtibus. ſic Pharaonis magici uirgam Moyſi contempſerunt. ſic chriſti miracula phariſęi criminati ſunt. vnde nõ eſt mirum ſi gręcorum antiquitas quę ad tantam cabaliſticę ſcientię perfectionẽ uenire nunquam potuit cernẽdo arcanas operationes, inde naſci artem ipſam nominarunt deceptoriam. ut eſt apud Ariſtophanem in comœdia ranarum. ubi Hercules loquitur η μην κοβαλλαγεσιν ωσ και σοι δοκει ſed deo adiuuante hac ipſa de arte poſt hãc eos faciemus certiores quos experiemur legendis noſtris in lingua hebraica ſudare.

קבל Viciſſim pro. Ezrę. iiíj. Nos ergo memores ſalis quod in palatio comedimus. verbũ de uerbo ſic. Pro omni igit̃ uiciſſitudĩe ſalis palatíj quem diſſipauimus. et infra. Si ciuitas illa ædificata fuerit et muri ipſius inſtaurati, poſſeſſionem transfluuium non habebis. rectius ſic. Pro uice illa, portio transfluuium non erit tibi.

קבע Rapuit. corripuit. concuſſit. extorſit. iniuriã uel uim fecit. Malachię. iíj. Si affiget homo deum quia uos configitis me. et dixiſtis in q̃ configimus te. quod. lxx. interpretati ſunt ſi ſupplantat. Aquila. Symmachus et Theodotion poſuerunt ſi fraudat. chaldaica trãſlatio Ionathę habet. ſi depopulat̃ uir coram iudice. comunis iudęorũ expoſitio eſt ſecundum Lyram noſtrum. ſi uiolentabit homo deum quia uos violentatis me. loquitur enim ſcriptura de deo ſicut de homine cuius bona per uiolentiam capiuntur. omnia eius deriuata rapinam. uiolentiam et iniuriam ſignificant.

קבע Galea. armatura capitis. i. Regũ. xvíj. Et impoſuit galeam ęreã ſuper caput eius. vbi in quibuſdam impreſſis libris hoc uocabulũ per caph ſcriptũ reperitur. ſed in antiquiſſimis uoluminibus per quf ſcribitur. habeo enim plurimorum annorum uolumina in quibus hoc in loco per quf hoc uocabulum ſcribitur. attamen in uno ex íjſdem uetu

ſtiſſimo adiuncta eſt notula quam hebręi maſſarah.gręci ſcholion appellant quę dicit breuiter ſic.non per quf cęteri ſed per caf. vnde puto iuniores eſſe motos ut per caph imprimerent etiam hoc in loco.ſed et in Ezechiele ponitur per quf.Ezechielis.xxiij.Lorica et clypeo et galea armabunt̃ contra te undiq̃z.pręter hos duos locos inuenies in aliis per caph ſcriptum.et licet ſcriptura diuerſa tamē idem ſignificatū eſt.

קֻבַּעַת Fęx. tranſlatio noſtra traduxit fundum uaſis.Iſaię.li. Vſq̃z ad fundum calicis ſoporis bibiſti.et infra. Fundum calicis indignationis meę.ideſt fęcem ſecundum Dauid hiſpanum.

קִבֵּץ Coadunauit.collegit.congregauit.multiplicauit.Geñ.xli.pro eo quod nos legimus. et in manipulos redactę ſegetes,cōgregatę ſunt in horrea ægypti.ueritas hebraica ſic habet.Et collegit omnem eſcam ſeptē annorū q̃ fuerunt in terra ægypti.ſic Ioelis.ij. Coadunate ſenes.

קָבַר Humanauit.ſepeliuit.Geñ.xxiij. Atq̃z ita ſepeliuit Abraham Saram uxorem ſuam. et Geñ.xlix. Sepelite me cum patribus meis.& infra.Ibi ſepelierūt eum et Saram uxorem eius. & Deutero.xxxiiij.& ſepeliuit eum in ualle terrę moab. Inde nomen ſepulchrum in eodem loco paulo inferius.Et non cognouit homo ſepulchrum eius.

קָדַד Inclinauit.i.Regum.xxiiij.Et inclinans ſe Dauid pronus in terram adorauit.& Geñ. xxiiij. Inclinauit ſe homo et adorauit dominū. ſignificat igitur uerticem capitis humi demittere. unde duplicatum ſignificat uerticem קָדְקֹד Deuteronomij.xxxiij. Et ſuper uerticem nazarę̨i inter fratres ſuos.

קָדַח Accendit.ſuccendit.ferbuit.arſit.uſſit.Deuteronomij.xxxij. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo.ſic Ieremię.xv. Quia ignis ſuccenſus eſt in furore meo. Inde dicta eſt febris a feruore. Deuterono.xxviij. Percutiet te dominus ęgeſtate febre et frigore. ſignificat et ſacrum ignem et carbunculum &c̃.

קֶדֶם Anterius.prius.ante.Iſaię.xxiij.Quę gloriabatur a diebus priſtinis in antiquitate ſua.rectius ſic. A diebus ante prioritas eius. Quia

vero orientalis plaga dicitur anterior ſicut occidẽtalis poſterior.iccir/
co pro oriente accipitur. ut Numeri.xxiij. De montibus orientis. ſic
venti dicuntur orientales.Exodi.xiiij.Flante uento uehemẽti. rectius
ſic.uento oriẽtali.et etiam pro ęthernitate quę anterior omnibus eſt.
ſic Deutero.xxxiij.De uertice collium ęthernorum. hoc etiã nomine
priſci atq; maiores noſtri ueteresq; appellantur. ps.lxxvij. Cogitaui
dies antiquos.& Micheę ultimo. A diebus antiquis. Inde uerbũ orit.
anteponere ſeu proponere.ſiue prȩuenire aut anteſtare. quod tranſla
tio noſtra offerre traduxit.Micheę.vi.Quid dignũ offeram domino.
rectius ſic.In quo anteſtabo ſeu quid pręſtabo domine.et ſic alia mul/
ta inde deriuata.

קָדַר Tenebreſcebat.obtenebrauit.denigratum ſeu obfuſcatũ eſt.
Micheę.iij.Et obtenebrabit ſup eos dies. & Ieremię.iiij. Lugebit tra
et mœrebunt cęli.rectius ſic.& obfuſcabuntur ſeu tenebreſcent cęli.ſi/
militer Ioelis.ij.Sol et luna obtenebrati ſunt. et ſic tranſumptiue ſigni
ficat humilitatẽ et depreſſionẽ. mœrorẽ ſiue triſticiam.quia qui a talia
patiuntur, amittũt colorẽ lucidum et denigrant.ut Iob.xxx.Mœrens
incedebam ſine furore.

קָדַשׁ Iniciauit.conſecrauit.ſanctificauit. Exodi.xxix.Conſecratiſq;
ipſis et ueſtibus.et eiuſdem.xx. Benedixit diei ſeptimo et ſanctificauit
illum.et Exodi.xiij.Sanctifica mihi omẽ primogenitum. quia uero id
quod eſt conſecratum ſeu ſanctificatum ſeparat ab uſu et commertio
vulgi,ideo etiã nominant ſeparata et immunda et polluta hoc modo.
vt Haggei.ij.Si tulerit homo carnẽ ſanctificatã in ora ueſtimenti ſui.i.
profanatam et pollutam.ſic apud latinos hęc dictio ſacrũ ſignificat ſan
ctum et etiam execratum atq; abiectũ.ut Virgilius.Auri ſacra fames.
Inde ſanctuariũ.ſanctificatio.ſanctũ &c.ſignificat item pręſens uoca/
bulum cęlebrare.feſtiuare.inſtruere.inſtituere et ſolẽnizare. Ieremiæ
vi.Sanctificate ſuper eam bellum.ideſt inſtituite ſeu inſtruite.

קָדֵשׁ Scortator.fornicator.meretricator.Deute.xxiij. Nõ erit me
retrix de filiabus Iſrael.nec ſcortator de filiis Iſrael. ſic enĩ ſubiũctõne
he finalitatis et generis fœmini ſignificat etiã fornicariã et meretricẽ.
קָהָה Hebetatus eſt.obtudit.retudit. Eccleſiaſtis.x. Si retuſum fue/

rit ferrum.alij uerius rubiginoſum fuerit.

קהל Congregauit. concionem egit. concitauit. concionatus eſt.i. Paralip.xv.Cōgregauit Dauid uniuerſum Iſrael.et Nūeri.xvi.Cūq; ſtetiſſent aduerſum Moyſen et Aaron.rectius ſic. Et congregati ſunt aduerſum Moyſen et Aaron.Inde nomen cōgregatio. concio. cœtus hominum.eccleſia.ut in eodem loco.Cur eleuamini ſuper populū do mini.rectius ſic.Quare eleuamini ſuper congregationē ſeu conuentū aut concionem domini. Inde concionator. Eccleſiaſtis.i. Verba eccle ſiaſtis ideſt concionatoris.ſeu ut nunc loquimur prędicatoris.

קוה Suſtinuit.expectauit.ſperauit.p̄s.xl. Expectās expectaui dn̄m. Inde nomina et participia.p̄s.xxxvij.Suſtinētes autem dominum ipſi hęreditabūt terrā.& Ieremię.xiiij.Tibi peccauimus expectatio Iſrael. & Iſaię.v.Expectauit ut faceret vuas.Inde ſpes et expectatio.Iob.v.Et erit egeno ſpes.

קוה Congregauit.Gen̄.i.Congregentur aquę quę ſub cęlo ſunt in vnum locum.Inde nomen.ut paululum infra.Congregationes aqua- rum vocauit maria.

קו Regula.norma.linea.directorium.perpendiculum. Iob.xxxviij. vel quis tetendit ſuper eam lineam.Zacharię.i. Et perpendiculū extē detur ſuper Ieruſalem.&.iij.Regū.vij.tranſlatio nr̄a habet reſticulam ſic.Et reſticula trigīta cubitoꝶ cingebat illud.i.filū.zona. ſeu amuſſis. & quia per illa menſurarū directoria ędificat̄.iccirco tale uocabulū ad ędificationē et architectonicā tranſumit̄.p̄s.xix. In oēm terrā exiuit ſo nus eorū.rectius norma.directio. rr̄a.ędificatio et architectonia eoꝶ.

קוט Faſtidiuit.p̄s.cxix. Vidi p̄uaricantes et tabeſcebā. rectius et fa- ſtidiui.quā expoſitionem ſatis uidet̄ Hiero. approbare in p̄s.xcv. ubi nos legimus.quadraginta annis offenſus fui generationi iſti. Hiero. interp̄tat̄.quadragīta annos diſplicuit mihi generatio iſta.q̄ſi dicat fa ſtidiui generationē.patet hoc aptius Iob.x. Tedet aīam meā uitę meę.

קט Pene parum ſeu paucum.paululum.pauxillum. Ezechielis.xvi. Pauxillum minus pene.

קול Vox.Gen̄.xxvij. Vox quidem uox Iacob eſt. etplr̄ Exodi.xix.

Et ecce cœperunt audiri tonitrua.pro quo hebraice sic legit̃. Et erant voces et tonitrua et nubes densa super montẽ.et sequitur. Clangorq̃ buccinę uehemens.ideſt uox cornu.& Geñ.iij.Et cum audiſſent uocẽ domini dei deambulantis in paradiso.

קוּם Surrexit. Geñ.xiij. Surge et perambula terram.& perdit vau p̃s.xxvij.Insurrexerunt in me teſtes iniqui.et quãdoq̃ loco vau ponit̃ aleph in medio.ut Oseę.x.Consurget tumultus in populo tuo. sic sine vau et sine aleph.Deute.ultimo.Et non surrexit propheta ultra.Inde dicitur altitudo.Geñ.vi.Et triginta cubitorum altitudo illius. et Canticorum.vij.Statura tua aſſimilata eſt palmis. significat etiã segetẽ adhuc surgentẽ in agro.Deute.xxiij.Si intraueris segetem amici tui &c̃. Significat etiam sub alia uerborum figura per iod in medio scriptum erigere.fũdare.ſtatuere.cõfirmare.p̃s.cxix.Cõfirma me in v̾bis tuis. & Geñ.xxiij.Confirmatus eſt ager quondã ephronis.et Eſter.ix.Confirmarunt et susceperunt Iudęi super se et semen suũ. & Leuitici.xxvi. Et firmabo pactum meum uobiscum. et infra. Vt incederetis erecti. Inde erectio.Leuitici.xxvi.Nemo ueſtrum inimicis audebit resiſtere. pro q̃ ueritas hebraica habet.Et non erit uobis erectio ante inimicos. seu prę hoſtibus.& Prouerbioꝝ.xxx.Nec eſt rex qui resiſtat ei.pro q̃ aliqui cabaliſtę neoterici uertunt.& rex Alcum secum. in quo concludunt quandam prophetiam noſtro ęuo manifeſtandã. et per ꝓthesin iod significatur generaliter omniũ se mouentium collectiua congregatio et uocat̃ subſtantia.ut Geñ.vij.Et delebo omnẽ subſtãtiam quã feci de superficie terrę.significat̃ etiam per ꝓthesin mem locus. Geñ. xxviij. Vere dñs eſt in loco iſto.et item.quam terribilis eſt locus iſte. quod eſt nomen sanctũ in cabala,de quo in capnione noſtro.

קוֹן Planxit. Ezechielis.xix.Et tu aſſume planctum super principes Israel.et eiusdem.xxxij. Planctus eſt. et plangent eum filię gentium. plangent super ægyptum et super multitudinem eius plangent eum.

קִין Haſta.lancea.haſtile.secundo Regum vicesimoprimo.Cuius ferrum haſtę trecentas uncias appendebat. hebręi dicunt sic nominari galeam.rabi Ionas dicit ferrum haſtę subęratę significari. et sic conuenit cum translatione noſtra.sed rabi Ioseph pater kimhi cui nota fuit

lingua arabica exponit de haſtili ſine ferro. et dicit in arabico lignum haſtę ſic uocari.

קוף Animalis nomen quod homini maxime aſſimilatur. et dicitur ſimia. iij. Regum. x. Semel per tres annos ibat in tharſis deferens inde aurum et argentum et dentes elephantorum et ſimias et pauos. inſtar huius uocabuli dicitur reuolutio uel ambitus per protheſin et paragogen thau. Exodi. xxxiiij. Quando redeunti anni tempore cuncta conduntur. et tertio Regum ſeptimo. Decem cubitis ambiens illud.

קוץ Spina. Iſaię. xxxij. Super humum populi mei ſpinę et uepres aſcendunt. & Gen̄. iij. Spinas et tribulos germinabit tibi. ſub ea forma eſt uerbum quod ſignificat deteſtari. abhorrere. dedignari. Iſaiæ. vij. Derelinquet̃ terra quam tu deteſtaris. & Numeri. xxij. pro eo quod nos legimus. Et impetum eius ferre non poſſent. hebraica ueritas habet. Et abhorrebat Moab propter filios Iſrael. & Gen̄. xxvij. Tedet me uitę meę propter filios Heth. ideſt abhorreo uitam meam. eſt & aliud uerbum quod ſignificat reſurgere. excitari. ſiue ſuſcitari. quarto Regum. iiij. Non ſurrexit puer. & Iſaię. vij. Aſcendamus ad Iudam & excitemus eum. licet hunc locum rabi Dauid kimhi exponat ſecundū prioris uerbi ſignificationem. aſcendamus in iudęam et faciamus ei ꝙ nos horreāt. & p̄s. cxxxix. Reſurrexi et adhuc tecū ſum. et Gen̄. xxviij. Cumqꝫ euigilaſſet Iacob de ſomno. ſignificatur etiam hoc uocabulo ſine vau per zere. finis. terminus. extremū. Gen̄. vi. Finis uniuerſę carnis uenit corā me. & Ezechielis. vij. Finis uenit. uenit finis. euigilauit aduerſum me. ecce ubi utrumqꝫ ſignificatū inuenit̃, et cata paragogen aſſumit he in fine. Iſaię. vij. Ad extremum aquęductus piſcinę ſuperioris. ſignificat etiam ęſtatem ſiue ęſtum. p̄s. lxxiiij. æſtatem et uer tu plaſmaſti ea. & Iſaię. xviij. Et ęſtate perpetua erūt ſuper eum uolucres. per camez loco vau. et quandoqꝫ per epentheſin iod. Gen̄. viij. æſtas & hyems. ex illo dicitur hoc nomine fructus arboris. Amos. viij. Et dixi vncinum pomorum. hebręi exponunt ficus. & per iod aleph in fine ſignificat dominū et principē. Iſaię. iij. Princeps eſto noſter. dicunt̃ ab hoc primitiuo cincinni calamiſtrati. cęſaries. coma. Cāticorū quinto. Comę eius ſicut elatę palmarum.

קור Fodit. Iſaię. xxxvij. Ego fodi et bibi aquam. Inde per protheſin mem fons a fodiendo. Ieremię. ij. Me dereliquerūt fontem aquę uiuę.

Nomē inde oritur quod significat telam. Isaię.lix. Telas aranearum. per vau et surek. Item significat frigus. Gen̄.viij. Frigus et æstus.

קוש Appropinquauit.conuenit. Sophonię.ij. Conuenite congregamini gens non amabilis. ubi primū duplicat sin literam. secundū nō duplicat. sed loco eius recipit dagges. alij transferunt scrutamini perquirite. sed Ionathas chaldęus interpretatur chaldaice congregamini & appropinquate.

קטט Perculit. affecit molestia. perturbauit. Iob.x. Tedet animam meam uitę meę. rectius sic. Perturbata est anima mea in uita mea.

קטב Aegritudo contingens homini et percutiens eū. Deu.xxxij. Et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. thargū hierosolymitanū exponit excisionē. magistri aūt arcanorū bene nouerunt quid hoc uocabulum ꝑprie designet in arte cabalę. et usum eius nouerunt. ad q̊d astipulatur uersiculus. p̄s.xci. A sagitta uolante in die a negocio pambulante in tenebris ab incursu et dęmonio meridiano. super q̄ scribit rabi Salomon ordinarius cōmentator Iudęorum q̊d hęc sunt nomina dęmoniorum. inter quę et pręsens nomen ponitur. sicut Isaię.xxviij. Impetus grandinis turbo confringens.

קטל Necauit. interfecit. Iob.xxiiij. Interfecit egenum et pauperem. & Iob.ij. Sapientes interficiebanť quęrebātq; Daniel et socij eius ut perirent. Inde nomen interfector et nex seu interfectio. ut in Abdia. Vt intereat uir de monte esau propter interfectionem.

קטן Minoratussum. paruificatussum. paruifactussum. Gen̄.xxxij. Minor sum cūctis miseratōnibus tuis. Inde nomē paruus et paruulus. Iob.iij. Paruus et magnus ibi sunt. & Isaię.xi. Et puer paruulus minabit eos. et psalmo.cxiiij. Pusillis cum maioribus.

קטף Mutilauit. incidit. auulsit. decerpsit. Ezechielis.xvij. Sūmitatē frondiū eius auulsit. hebraice sic. Caput plantationū eius decerpsit. & Iob.viij. Cumq; adhuc sit in flore nec carpatur manu. et est passiuum.

קטר Suffumigauit. incēdit. sacrificauit. adoleuit. euaporauit. Amos iiij. & sacrificate de fermētato laudē. Leuitici.iij. Adolebitq; ea sup altare sacerdos. et Canti.iij. sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhę et

thuris.ideſt ſuffumigium ſiue incenſum myrrhę et thuris. Inde nomē ſuffumigatio.quod gręci thymiama nominant ſic Deuterono.xxxiij. Ponent thymiama in furore tuo. Inde uapor quem tranſlatio noſtra fauillam interpretatur.Gen̄.xix. Viditq; aſcendentem fauillam de terra quaſi fornacis fumum.hebręi noſtri ſic legunt.Et uidit et ecce aſcendit uapor terrę ſicut uapor fornacis. nos uero rectius. fumus t̄rę ſicut fumus fornacis.ſic p̄s.cxix.Factus ſum ſicut uter in pruina. putarē ego uitium fuiſſe amanuenſis ſcriptoris qui ꝓ pruna concepiſſet pruinā. niſi uiderem in gręco ſcriptum eſſe πάχνη ideſt pruina.quare tranſlatoris error fuit qui hoc in linguā gręcam uerterat. Iſte aūt uerſiculus de cute hominis dicitur ꝙ ſit rugoſa et arida, ſicut ſi uter ſuſpenderet̄ ad fumū.quare intelligendus eſt ſic.factus ſum ſicut uter in fumo.ſed certe interpres gręcus idem uocabulum heſitando uariauit.nam pſal. cxlviij.tranſfert̄ ab eo cryſtallus quod Hiero.glaciem uertit.Ignis grādo nix glacies.reuera ſecundum linguę hebraicę proprietatem ſignificat hic uaporem aſcendentem de terra in ſimilitudinem fumi.authore rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.ab hoc uocabulo per prępoſitionem mem denominat̄ thuribulū ſiue acerra.Ezechieł.viij. Et unusquiſq; habebat thuribulū in manu ſua.et ſicut ab acerra ara denominat̄ propter ſacrificij ſuffumigationem,ita hoc hebraicū uocabulum pro ara ſiue altari tranſumitur.ut.ij.Paralippomenon.xxx.Altaria uniuerſa in quibus idolis adolebatur incenſum ſubuertentes.

קיק Arboris nomē ꝓpriū cito naſcentis crebrū apud thalmutiſtas in uſu loquendi.ſed eius diminutiuū kikaion ponit̄ in Iona q̄d Hiero. uertit hederā unde fuit reprehenſus a doctis uiris quos ipſe cucurbitarios uocat, eoq̄d putarint rectius tranſferri cucurbitam. Ionę.iiij.Et pręparauit dn̄s deus hederā. ipſe uero Hiero .in cōmētariis ſcribit ꝙ ſermo latinus hāc ſpeciē arboris nō habeat.naſcit̄ autē creberrime in palęſtina lata habēs folia in modū pampini.mirūq; in modū ſi ſementē ieceris cito conſota cōſurgit in arborē.et intra paucos dies quam herbam uideras, arbuſculam ſuſpicis.hęc Hieronymus.nominatur in lingua punica ſiue arabica elkeroa.

קיר Paries.Leuitici primo.Decurrere faciat ſanguinem ſuper crepidinem altaris. rectius ſic. Spargatur ſanguis eius contra parietem altaris. &.i.Regum decimonono. Niſuſq; eſt Saul configere Dauid

in pariete.et infra.Perlata est in pariete.etpluraliter declinat̃ in fœmi- nino.& capit̃ pro muro.Isaię.xvi.His qui letant̃ super muros cocti la- teris.ego putassem ab hoc denominari ciuitatẽ. sed grãmatici a primi tiuo kara deduxerũt,ut inferius patebit.Inde orit̃ uerbũ geminatũ q̃d significat muros diruere.uastareq; et perforare parietem.impugnare et uim inferre.Numeri.xxiiij. Vastabitq; omnes filios Seth.

קלל Leuifecit.uilipẽdit.despexit.inhonorauit.Nahũ.i. Quia inho noratus es.& Iob.xxxix.Qui leuit̃ locutussum respõdere q̃d possum. & Geñ.xvi. At illa cõcepisse se uidens despexit dominã suam. Inde nõ mẽ leuis.Iob.xxiiij.Leuis est sup faciẽ aquę.Inde uerbũ Isaię.ix. primo tempore alleuiata est terra zabulõ.& Habacuk.i. Leuiores pardis.

קלל Maledixit.Leuitici.xx.Qui maledixerit patri uel matri. cuius participiũ Exodi.xxi.qui maledixerit patri uel matri.i. maledicens. & Isaię.viij.Et maledicet regi suo.Inde nomẽ substantiuũ Deute.xi.Ecce ego propono in conspectu uestro hodie benedictionẽ et maledictio- nem.& nota q̃d docti hebręorũ exponunt uersiculũ illum Deute.xxi. Maledictus a deo est qui pendet in ligno.sic.despectus a deo est.secun dum priorem significationem.Paulus aũt apostolus legisperitissimus traduxit επικαταρατος idest maledictus ad Galatas.iij.ca. quẽ nos re- ctius sequimur preceptorẽ nostrũ supra q̃ dici queat fidelẽ. geminat̃ hoc uerbũ sicut et alia uerba plurima ĩ hebraico,et significat cõterere. diruere.deuastare.deterere.Ezechiel.xxi.Cõmiscens sagittas.idest ita deterens ut instar speculi ferrũ eaꝝ luceat quatenus in eis fiant uisio- nes,sicut est in magicis cõsecratio gladij. Ecclesiastis.x. Si retusum fue rit ferrũ.& hoc nõ ut prius sed hebetatũ fuerit multo labore exacuet̃. rectius hebraice sic.si rubiginosum fuerit ferrum.et hoc nõ facietenus detritum seu tersum fuerit uirtusq; eius confortetur.&c̃.

קלה Frixit.torrefecit.Leuitici.ij.De spicis adhuc uirentibus torrẽ bis eas igni.Inde frixũ.tostũ siue polẽta.i.Regũ.xvij.Accipe fratribus tuis ephi polentę.ubi quidã scribũt per paragogẽ aleph. Itẽ eiusdem formę ẽ uerbũ q̃d significat despicere.inhonorare.uilipẽdere. Deute. xxvij.Maledictus q nõ honorat patrẽ suũ et matrẽ suã. inde nomẽ de- spectio.uilipẽdiũ.ignominia.p̃s.lxxxiij.Imple facies eoꝝ ingnominia.

קלחת Caldare.per paragogen thau in fine.translatio nostra uertit ollam.Micheæ.iij.Sicut in lebete et quasi carnem in medio ollæ. Ionathas chaldaice transfert cadra quod nos chaldare dicimus.

קלט Concretũ.sicut quando fissura pedũ animalis cõcrescit quasi pedis equi uel muli.tũc ipsum animal dicit̃ concretũ.Leuitici.xxij. Bouem et ouẽ aure et cauda amputatis.rectius sic.Bouẽ et ouẽ discretis aut cõcretis membris.ut quod unum membrũ deberet esse discrescit in duo.et q̃d duo mẽbra deberent esse cõcrescunt in unũ.et ab eo denominat̃ locus refugij q̃d asylũ dicunt,eoq́ fugitiui illic coalescunt & concrescũt.Nũeri.xxxv.Et reducet̃ p̱ sententiã in urbẽ ad quã cõfugerat.et paulo sup̱ius.decernite q̃ urbes esse debeãt in p̃sidia fugitiuorꝝ.

קלס Derisio.subsannatio.illusio.p̃s.xliiij. Subsannationẽ et derisũ ijs qui sunt in circuitu nr̃o.sic Ieremię.xx. Et factus est mihi sermo dñi in opprobriũ et derisum tota die.Inde uenit uerbũ Habacuk.i.& ipse de regibus triumphabit. rectius sic.et ipse in regibus illudet̃.dicũt aũt docti hebręorꝝ grãmatici q́ hoc uerbũ tam in bonã quã in malã partẽ accipi possit.sicut apud latinos ualere.et q̃d in iã citato Habacuk loco significet laudare ut sit int̃pretatio sic.et ipse in regibus laudabit̃. ego eligerẽ primũ significatũ ꝓpr̃ uerba sequẽtia et chaldaicã trãslationẽ.

קלע Rotauit fundam.uel fundibulauit.i.Regũ.xvij. Tulitq́ lapidẽ et funda iecit.Inde nomen substantiuũ.ut paulo superius. et fundã manu tulit.Inde deriuata.ut fundibularij et oĩa a fundibulando dicta. nominant̃ et sub hac forma tentoria. cortinæ. uela. Exodi.xxvij.Contra meridiẽ erunt tentoria de bisso retorta.sic dicit̃ quicquid torno rotat̃.

קלשׁ Bidens instrumentũ rusticũ per paragogẽ on terminationis scriptũ.alij uocant ligonẽ.alij sarculũ.i. Regũ.xiij. Acies uomerũ et ligonũ et tridentũ.i.ligonũ trium dentiũ.ita enim ponit̃ numerus.rabi uid kimhi dicit apud nos uocari furcam quę habeat tres dentes.

קמח Farina.Numeri.v.Decimam partem sati farinę ordeacec. & Isaię.xlvij.Et mole farinam.idest mole ut fiat farina.

קמט Ruga.Iob.xvi.Rugę meę testimonium dicunt contra me.

קמל Rescindebat.excidit.uel neutraliter emarcuit.obsorduit. Isaię xix.Calamus et iuncus marcescent.et eiusdem.xxx. Confusus est libanus et obsorduit.

קמץ Pugillo mensurauit. seu a uola manus.inuolauit.idest tantũ accepit quantum potest uir pugno continere.Oportet enim per ambages circumloqui.cui uocabulũ latinum simile nescimus. sicut interpres fecit Leuitici.ij.Quorum unus tollet pugillum plenum similę.sic quasi liceret dicere.Et pugillabit inde plenum pugillum suum.

קמש Vrtica.Isaię.xxxiiij. Orient̃ in domibus eius spinę et urticæ. quamuis nostri iudęi exponant sic.Carduus et spina. sed tamen magister Dauid kimhi de radicibus interpretatur urticam.

קנן Nidificauit.p̃s.ciiij.Illic passeres nidificabunt.Inde nomen uerbale.Ieremię.xlviij.Quasi colũba nidificans in summo ore foraminis. Inde nidus nomen.p̃s.lxxxiiij.Et turtur nidum.et in Abdia.Et si inter sydera posueris nidum tuum. &pluraliter Genesis.vi. Mansiunculas in arca facies.vult dicere instar nidorum.

קנא Aemulatus.zelatus est.inuidit.Numeri.xxv. quia zelatus est pro deo suo.& Numeri.v.Si spiritus zelotypię concitauerit uirũ contra uxorem suam.verbum e uerbo sic. Et transibit super eum spiritus ęmulationis seu inuidię et inuidebit uxori suę.sic Geñ.xxx.Cernẽs aũt Rahel q̃d infœcũda esset inuidit sorori suę.inde nomẽ ęmulator.Deutero. Deus ęmulator.& Exodi.xxxiiij.Dñs zelotes nomen eius.et interponit̃ q̃nq; iod cata epenthesin.Deute.xxxij.Ipsi me ꝓuocauerunt in eo qui nõ erat deus et ego ꝓuocabo eos in eo qui nõ est ppl̃s. & est uerbũ transitiuũ tertij.i.ęmulari fecerũt et inuideri faciam &c̃.

קנה Procurauit.cõparauit. acq̃siuit.adeptus est.obtinuit.exorsus est.Geñ.xlix.Quam emit Abraham.& Geñ.iiij. Possedi hominẽ per deũ:miror translationẽ hãc.sed potius acquisiui hominẽ uel obtinui. sic Geñ.xiiij.Ad dñm deũ excelsum possessorẽ cęli et terrę.i. procuratorem exordientem cęlum et terram pro ut Deuteronomij.xxxij. Nũquid nõ ipse est pater tuus qui possedit te.i. acquisiuit cõparauit.

Inde dicuntur acquisita omnia bona scilicet immobilia.mobilia.et se mouētia.ut sunt pecora et pecudes.De mobilibus scribitur Geñ.xiij. Erat autem diues ualde in possessionibus auri et argēti. idest in bonis acquisitis.de se mouentibus.Geñ.xxvi.Habuitq́ possessiones ouium et armentorum.de immobilibus.Ieremię.xxxij. Et possidebunt agri.

קָנֶה Calamus. Isaię.xix. Calamus et iuncus marcescent.et quia in oriente baculos ex canna seu calamo conficiūt quibus mēsurant quantitates.iccirco pro mensura transumitur.Ezechielis.xl.Et calamus mēsurę in medio eius.sicut nos dicimus ulnam uel brachium. unde etiam dicitur regula transuersalis cui appenduntur hinc et hinc pondera.q̊d translatio nostra statheram uertit.Isaię.xlvi.Et argentum stathera pōderatis.significat etiam calamum aromaticū.Exodi.xxx. Calami similiter ducentos quinquaginta siclos.

קִנָּמוֹן Cinnamomum. Exodi.xxx. Et cinnamomi medium eius. & Canticorum.iiij.Fistula et cinnamomum.ubi cannam uertit fistulam.

קָסַס Incidit.decerpsit.distrinxit.Ezechielis.xvij. Et fructus eius distringet et siccabit.

קָסַם Magicauit.diuinauit.ariolauit.Ezechielis.xiij.Et diuinationes non diuinabitis amplius.&.i.Regum.xxviij.Diuina mihi in pythone. & omnia inde deriuata significant prędicere futura.

קֶסֶת Atramentarium.Ezechielis.ix. Et atramentarium scriptoris ad renes eius.alij dicunt q́ significat tabulam et pugillarem.ita enim exponit thargum pinax.est autem pinax gręce tabula latine.

קַעֲקַע Stigmatizatio.Leuiti.xix. Neq́ figuras aliquas aut stigmata facietis uobis.quo putant aliqui prohibitam esse artem geomātiæ. de qua rabi Iuda Harisi et alij complures scripserunt.

קָעַת Abegit.dimouit.Geñ.xxxij. Tetigit neruum fœmoris eius.i. coxam dimouit e loco cohęrentię eius et eluxauit.ita exponit rabi Salomon et allegat uersiculum Ierem.vi. Ne forte recedat anima mea a

te.ideſt ne dimoueatur.

קְעָרָה Scutula ſiue ſcutella.quod trãſlatio noſtra acetabulum uertit.Numeri.vij.Acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos.& Exodi.xxxvij.Acetabula phialas et cyphos.

קָפָא Coagulauit. concreuit. tranſlatio noſtra uertit congregauit. Exodi.xv. Cõgregatę ſunt abyſſi in medio mari.rectius Iob.x.Et ſicut caſeum me coagulaſti.Sophonię.i. Viros defixos in fęcibus ſuis. ideſt coagulatos et concreſcentes ſuper fęces ſuas.

קִפֹּד Reſcidit.pręcidit.Iſaię.xxxviij.Pręciſa eſt uelut a texente uita mea. in ea forma nominat̃ animal deſerta loca inhabitãs.q̃d alij uolũt auem eſſe.alij reptile.trãſlatio noſtra ericium uertit.Iſaię.xxxiiij.Onocrotalus ericius et ibix.ſimiliter Sophonię.ij. Onocrotalus et ericius. ſcribitur autem in fine per holem.

קִפּוֹז Significat idem quod pręcedens uocabulum ſiue ericium ſeu aliud animal.et ponit̃ in eodem capitulo Iſaię.xxxiiij.Ibi habuit foueã ericius. ſed quidam impreſſi libri habent illic kiphod.rectius autem antiqui kaphon.

קָפַץ Clauſit.concluſit.continuit.contraxit.p̃s.lxxvij. Aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas.& Iob.v.Iniquitas autem contrahit os ſuum.ideſt concludit et cõtinet.et Deuteronomij.xv. Nec contrahas manum tuam ſed aperias eam pauperi.& Iſaię.lij.Super ipſum continebunt reges os ſuum.ideſt claudent.in eadem uerbi forma ſignificat̃ tranſilire.Canticorum.ij. Tranſiliens colles.

קָצַץ Abſcidit.detruncauit.mutilauit.Deuteronomij.xxv. Abſcindas manum illius nec flecteris ſuper illam ulla miſericordia. et Exodi xxxix.Et extenuauit in fila.ideſt abſcidit fila. Inde uenit finis et terminus.Gen̄.vi.Finis uniuerſę carnis uenit. ideſt detruncatio. quod aſſumit quandoq; nun per epentheſin.eoq; abiicitur unum zade.et cũ nõ aſſit nun litera neq; alterũ zade.additur dagges ad notandũ defectũ.

קָצַב Limitauit.deſignauit.abſcidit.incidit.pręcidit.iiij.Regum.vi.

Precidit ergo lignum et misit illuc.idest precidit et equauit ut esset ca pulum securis.sic.iij.Regum.vi.In mensura pari et opus unum erat in duobus cherubim.hebraice sic. Mensura una et precisio una duobus cherubim.quod postea sensum e sensu uertens sculpturam interpretatus est.iij.Regum.vij.Et mensura sculpturaqꝫ consimili idest precisione.transumitur etiam pro extremo et finali termino.Ione.ij.Ad extrema montium descendi. ab equatione precisionis dicit Canticorū.iiij. Sicut grex tonsarꝫ.i.adequate precisarū uel p̃cise equatarū seu eqliū.

קצה Concidit.abscidit.mutilauit.Habacuk.ij.Concidisti populos multos.rectius sic.cōcidendo pplos.est enī gerundiū. Inde mutilatus seu abscisus et detruncatus.Prouer.xxvi.Claudus pedibus et iniquitatem bibens.Inde finis. angulus. extremitas. Exodi.xxv. Cherub unus sit in latere uno et alter in altero.hebraice sic. Et facies cherub unū ab extremitate hinc,et cherub unum ab extremitate hinc. &plr in masculino psalmo sexagesimoquinto.Spes omniū finiū terre.et plr in foemi nino in eodem psalmo. Et timebūt qui habitant terminos. varij uarie trāsferunt. nam pro termino uel extremitate posuerūt summū.Deuteronomij.iiij. A summo celi usqꝫ ad summū eius.aliud etiam significatum habet.nam significat pertesum est.nauseauit.Numeri.xxi. Anima nostra iam nauseat super cibo illo leuissimo. ubi rabi Salomō hoc verbum exponit per illud paulo superius scriptum. Et tedere coepit populum itineris.

קצח Nigella.melanthion.gith.Isaie.xxviij. Seret gith et ciminum sparget.et infra.non enim in serris triturabitur gith.et iterum. Sed in virga excutietur gith.

קצין Capitaneus.princeps.dominus Isaie.iij. Nolite constituere me principem populi.

קצע Decorticauit.abrasit.Leuitici.xiiij. Domum autem ipsam radet intrinsecus per circuitū.et p prepositionē mem significat angulū. Nehemie.iij.Post eū edificauit Baruch filius Zachai mensurā sc̄d'am ab angulo usqꝫ ad portā domus.et.ij.Paralip.xxvi. Sup portā anguli. & Ezechielis.xlvi.Per quatuor angulos atrij &c̄. significat etiam per paragogen he et epenthesin iod aroma quoddam.quod a nostris dicitur casia.p̃s.xlv.Myrrha et gutta et casia.

קצף Succensuit.iratus est.Zacharię.i.Iratus est dominus super pa tres uestros iracundia.sic Numeri.xvi.Num uno peccante cōtra oēs ira tua deseuiet.Inde ira ut in eodem ca.Iam enim egressa est ira a domino.et scribitur per sex puncta.et in eadem forma significat spuma. Osee.x.Quasi spumā sup faciē aquę.ponitur et qnq; pro decorticare uel excoriare.Ioelis.i.Et ficū meū decorticauit.i. arefecit et exiccauit.

קצר Aegretulit.molestauit.tedebat.Numeri.xxi.Et tedere cœpit populum.significat etiam angustare et breuiare. Isaię.xxviij. Coangustatum est enim stratum.et Micheę.ij.Nunq; abbreuiatus est spiritus domini.Inde nomē Exodi.vi.Propter angustiam spiritus.hoc est turbationem et molestiam.et de abbreuiatione legitur p̃s.cij.Respondit mihi in uia uirtutis suę paucitatem dierum meorū. quo nomine iudęi vocant pręceptoriū eorꝫ hoc est breuiarium.librum in q̊ singula prę cepta in lege contenta colliguntur cozar.sic Iob.xiiij. Homo natus de muliere breui uiuens tempore. significat etiā per epenthesin iod ante res palmitem aut surculum.p̃s.lxxx.Extēdes palmites suos usq; ad mare.& hoc modo interpres debuit transferre uersiculū Iob.xxix.Et ros morabitur in messione mea. rectius uidelicet. Et ros pernoctabit in palmitibus siue ramis meis.quod pręcedens sermo apertissime declarat.Aliud significatū eiusdem formę hic oritur.idest metere messem. Leuitici.xxiij.Et messueritis segetem.rectius messem.& Deuteronomij.xxiiij.Quando messueris segetem in agro tuo.rectius sic.quando messueris messem tuam in cāpo tuo. Ruth primo. Quando primum hordea metebantur. Inde nomen uerbale messor. eiusdem secundo. Et dixit messoribus dominus uobiscum.

קרר Frigus per apocopen res et epenthesin holem.Geñ.viij.Frigus et æstus.et Prouerbiorū.xxv.Et qui amittit palliū in die frigoris. vbi in fine ponitur he terminatio fœminina, quasi frigiditas quę per regimen casus post se uertitur in thau.p̃s.cxlviij.Ante faciem frigoris eius quis sustinebit.Inde frigidus. Prouerbiorum.xxv. Aquę frigidę animę sitienti.

קרא Vocauit.appellauit.nominauit.Genesis primo.Appellauitq; lucem diem et tenebras noctem.&.iij.Regum primo.Et Salomonem

fratrem suum non uocauit. et psalmo.xcix. Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos.Inde nomen uerbale.Isaię.xlv. Ego dominus qui voco nomen tuum deus Israel.Inde homines nominati et magni atq; capitanei pręstantioresq; sic dicuntur.Numeri.xxvi.Isti sunt Dathan & Abirom principes populi.significat et clamare.ps.xxxiiij.Iste pau/per clamauit.significat etiam occurrere uel obuiare. Isaię.xxxi. Cum occurrerit ei multitudo pastorum.quod etiam a superiore significato posset sic intelligi.Cum acclamauerit ei.et hoc indicat sequens sermo. a uoce eorum non formidabit.trāslatio nostra addit aliud significatū. Prouerbiorum.xxvij.Et oleū dexterę suę euacuat.Item aliud significatū. contigit. accidit. euenit. Geñ.xlij. Ne forte in itinere quicq; patiatur mali.idest ne forte contingat ei mors.sic Ieremię.xiij. quare uenerunt mihi hęc.et scribitur quandoq; in fine he loco aleph.i.Regum.vi.Sed casu accidit.et Ecclesiastis.ix.Quia eadem cunctis eueniunt. hebraice sic.euentus unus omnibus.Inuenit quoq; sine aleph et sine he in fine. ut Deutero.xxv.Quomodo occurrerit tibi in uia. Eo autem nomine hebręorum logici crebro utunt pro uno ex quinq; prędicabilibus por/phyrianis q̃ habent trāslata ex Abenrost qui a nobis dicit Auerroys. nomine accidens per prothesin mem et paragogen he. Item significat legere.Nehemię.viij. Et legit in eo aperte in platea.et infra.et legerūt in libro legis dei distincte.Inde nomen uerbale lector.Habacuk secū/do. Vt percurrat qui legerit in eo.idest legens uel lector.

קרב Appropinquauit.attigit seu accessit.approximauit.ut perifra/sticos.Exodi.xiiij.Ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non ualerent.rectius hebraice uerbum e uerbo sic. Et non appropin/quauit hic ad hunc tota nocte.et Exodi.xxxij. Cūq; appropinquasset ad castra.& Isaię.viij.Accessi ad prophetissam et concepit et peperit. et sic sunt uerba neutralia.fiunt etiam transitiua et significant facio ap propinquare. idest offero. Leuitici.i. Homo qui obtulerit ex uobis hostiam.Inde oblatio.offertorium.hostia.Leuitici.ij.Anima cum ob tulerit oblationem.et dicitur corban. unde illud legit Matthęi.xxvij. Non licet mittere in corbanam.i.donariū seu offertoriū quo oblatio nes imittunt.Inde ppe.Isaię.lv.Inuocate eū dum ppe est.sisr ps.cxlv. Prope est dñs omnibus inuocantibus eum.et ab eo dicitur aliquid q̃d est intimum et intra uiscera nostra.ut psalmo.ciij. Et omnia quę intra

me ſunt.& q̄d eſt in medio eius Numeri.xv. Peribit de populo ſuo. rectius de medio populi ſui.item ſic proximus aut uicinus.p̄s.xv.Et opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos ſiue uicinos. ſeu ſecundum Hieronymū ſuper propinquo ſuo. et a propinquando dicit̄ quis manus conſerere atq; bellari in prælio. p̄s.cxliiij. Qui docet manus meas ad prælium.

קרדם Securis.p̄s.lxxiiij.Securibus exciderunt.et Iudicum nono. Arrepta ſecuri.

קרה Tabulauit.contingnauit et laqueauit domos.ſtruxit.ij. Paralippomenon.xxxiiij. Ad contignationem domorum. ſic Canticorꝝ.i. Laquearia noſtra cypreſſina. unde quidam diducunt ciuitatem per epentheſin iod.Prouer.xi.In bonis iuſtorum exaltabitur ciuitas. et in eodem ſignificato quandoq; mutatur he in thau et deficit iod. unde chaldæi ciuitatem nominant kartha. Iob.xxix. Quando procedebam ad portam ciuitatis.et uide ſupra in ain litera ſequente res.

קרח Caluauit. Michee.i.Decaluare et tondere ſuper filios deliciarum tuarum.Ezechielis.xxix. Omne caput decaluatum. Inde nomen caluicium.Ezechielis.xxvij.Et radēt ſuper te caluicium.ubi pro he ponitur aleph.ſignificat etiam prima per ſegol ſcripta cryſtallum ſeu glaciem.Ezechielis.i.Et ſimilitudo ſuper capita animalium firmamenti, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis.& ſecundum Nicolaum de lyra glaciei.nam in cōmentariis ſcripſit Hieronymus q̄ gelu conſtricta aqua græco ſermone cryſtallus nominetur.idq; approbat dictionarium q̄d etymologicum magnum appellant.

קרם Obduxit corio.induit pelle.cōtexit cute. Ezechielis.xxxvij.Et ſuperextendam in uobis cutem.et ab hoc dicitur membrana.

קֶרֶן Cornu.Danielis.viij.Fractum eſt cornu magnū.et eſt utriuſq; numeri.ſignificat etiam uerbaliter radiare atq; lucere.Exodi.xxxiiij. Qui uidebant faciem egrediētis Moyſi eſſe cornutā. rectius hebraice uerbū e uerbo ſic Et uidebant filij Iſrael faciem Moyſi q̄ lucebat cutis faciei Moyſi.

קרס Decidit.ruit ad terram.Iſaię.xlvi.Confractus eſt Bel cõtritus eſt Nebo.duo ſcilicet Babyloniorum idola diruta ſunt uſq; in terrã. ſignificat etiam circulum.annulum.ſeu fibulam qua inter ſe uela con/nectuntur.Exodi.xxvi.Facies et quinquaginta circulos.

קרסל Talus.hoc eſt uertibulum quo pes et tibia coniungunt.ij. Regum.xxij.Et non deficient tali mei.

קרע Rupit.fidit.ſcidit.i.Regum.xv.Scidit dominus regnum Iſrael a te hodie.& Iudicum.xi.Scidit ueſtimenta ſua. et in paſſiuo.iij.Regũ xiij. Altare quoq; ſciſſum eſt. ſimili modo legitur p̃s.xxxv. Diſſipati ſunt nec compuncti.Hieronymus ſic.Scindentes et non tacentes.ſed noſtrates hebręi exponunt. Si diſcerpantur non cruentant.ſignificat etiam aperire.Ieremię.xxij. Qui aperit ſibi feneſtras.

קרקע Fundus.fundamentũ.pauimẽtũ.Numeri.v.Et pauxillũ t̃ræ de pauimẽto.et Amos ix.Si celauerit ſe ab oculis meis in fundo maris.

קרקר Diruit.perforauit.Iſaię.xxij.Scrutans muros.& Numeri xxiiij.Vaſtabitq; omnes filios Seth.ideſt ruere faciet.de hoc ſupra in vocabulo kir.

קרץ Reformator.exciſor.effigiator.ſimilator.Ieremię.xlvi.Simi/lator ab aquilone ueniet ei.Inde uerbum Iob.xxxiij.Et de eodem luto ego quoq; formatuſſum.ſignificat etiam cõniuere oculis uel lingua ſi/gnũ prę ſtare,uel uultu annuere.p̃s.xxxv. Adnuũt oculis. Prouer.vi. Adnuit oculis.terit pede.et eiuſdẽ libri ca.x.qui adnuit oc͠lo dabit &c̃.

קרש Tabula.Exodi.xxvi.Facies et tabulas ſtantes tabernaculi de lignis ſetim.& ſic deinceps per longum tam in ſingulari quã in plurali numero.Ezechiel.xxvij.Et tranſtra tua fecerunt tibi de ebore indico, rectius tabulata tua.

קשש Legit.collegit.Exodi.v.Diſperſuſq; eſt populus in omnem terram ægypti ad colligendas paleas.et paulo ſuperius.Ipſi uadant & colligant ſtipulas.Inde קש ſtramen demolitum et contritum. et q̃d

de ligno cadit serrato illud minutissimū.quod transfertur in superiori iam loco citato palea. et Numeri.xv. Hominem colligentem ligna.i. ramusculos et minutissima quęq; ad fouendum ignem apta.et putant significare res minutas hincinde disquirere.ad quod allegāt uersiculū Sophonię. ij. Conuenite congregamini gens. quasi esset congregamini et acriter disquirite.sed de hoc supra quando kuf pręcedit vau.

קִשֻּׁא Cucumis.Numeri.xi.In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones.Inde denominatiuum. Isaię.i. Sicut tugurium in cucumerario. ubi mutatur aleph in he.

קָשַׁב Attendit.animaduertit.Intendit diligenter.Malachię.iij.Attendit dominus et audiuit. & p̄s.lxvi. Et attendit uoci deprecationis meę.& psalmo.cxxx.Fiant aures tuę intendentes.

קָשָׁה Indurauit.ij.Paralippomenon.xxxvi. Et indurauit ceruicem suam. & Deuteronomij.xv. Non auertes ab eis oculos tuos.rectius sic.Non durum sit in oculis tuis manumittendo illum. Inde durus & duricia et cętera deriuata.Exodi.xxxiij.Populus durę ceruicis es tu. et primo Regum.v.Quoniam dura est manus eius super nos.Inde trāsumitur ad crudeles.Isaię.xix.Et tradam ęgyptum in manum dominorꝝ crudelium.& transumitur ad metalla īdurata et percussa. Exodi.xxv. Aureos et productiles.

קְשָׂוֹת Thuribulum secundū translationē nostrā.Exodi.xxv. Acetabula ac phialas thuribula et ciatos.ego nō credo significari thuribula. quid enim thus ad panes coquēdos.sed opinor patellas in q̄bus panis coquitur et tanquam azimus funditur. ut dicimus de nostris hostiis. seu aliud instrumentum quod ad usum coquendi panes concurrit.

קֹשֶׁט Rectitudo.ueritas.p̄s.lx.Dedisti metuentibus te significationem ut fugiāt a facie arcus.miror translationē et miror cōmentarios nr̄os.hebraice sic legit̄. Dedisti timētibus te signū ut signent̄ propter veritatē in ęthernū.nam hoc uocabl'o thargū utit̄ ꝓ ueritate, et nullo modo significat arcū.sic legit̄ recte Prouer.xxij.vt ostēderē tibi firmitatē et eloq̄a ueritatis.et hic scribit̄ per seua sub sin,superius p̄ ſęgol.

קְשִׂיטָה Nummus uel obulus.Geñ.xxiij.Emitq; partē agri in qua

fixerat tabernacula a filiis Hemor patris Sichem centum agnis.vbi Lyra scribit q translatio nostra hic deficiat.nam hebrei uertunt centum obulis.et uerꝫ dicit.similiter Iob ultimo capite.ubi nos habemus. Et dederũt ei unusqsq ouẽ unã.hebrei legũt nummũ seu obulũ unũ.

קשר Coadunauit.colligauit.ligauit.nodauit. Deutero.vi. Et ligabis ea quasi signum in manu tua.passiuum eius ponitur.i. Regũ.xviij. Et anima Ionathe conglutinata est anime Dauid.idest ligata. Inde colligantia.coniuratio siue liga.Isaie.viij. Non dicatis coniuratio. omnia enim que loquitur populus iste coniuratio est. quapropter ad rebellionẽ traduxit translatio nr̃a. Amos.vij. Rebellauit contra te Amos. idest ligam fecit seu coniurauit.sic.ij. Regum.xv. Facta est coniuratio valida populusq concurrens.Inde oues que nascuntur circiter tempora marcij hoc nõine dicunt̃ ualidiores.Geñ.xxx.Et q̃ primi tp̃is Iacob.

קֶשֶׁת Arcus.i. Regum.ij. Arcus fortium superatus est. et Geñ.ix. Arcum meum ponam in nubibus.& infra. Apparebit arcus meus in nubibus.etpluraliter in fœminino.p̃s.xxxvij. Et arcus eorum confringantur.Inde balistarius seu sagittarius. Geñ.xxi. Iuuenis sagittarius. sed potius magister arcus.

קַשְׂקֶשֶׂת Squama. Leuitici.xi. Omne quod habet pinnulas & squamas.etpluraliter in fœminino declinat̃ Ezechielis.xxix. Vniuersi pisces tui squamis tuis adherebunt. et ad squamarꝫ similitudinẽ fit tunica ferrea quam dicunt loricam squamarum uel squamatam.primo Regum.xvij.Et lorica squamata induebatur.et hoc declinat̃ plr̃ in im.

ראה   ריזוק ירושים ישועה

Spexit.vidit.threnorꝝ.i.Quia uidit gẽtes.et p̃s.xxxiij.Vidit oẽs
a filios hominũ.et Gen̄.xxxvij.Vade et uide si cũcta ꝓspera sint.
Inde uenit inuidere.despicere.p̃s.xxij.Ipsi uero cõsyderauerunt et in-
spexerũt me.ꝓ q̊ hebrei sic.Ipsi aspexerũt inuiderũt mihi.uel ipsi uide
runt despexerũt me.inde trãsumptiue multa dicunt̃ ut speculũ.Exodi
xxxviij.De speculis mulierꝝ.Inde יורה imber matutinus.Deute.xi.
Dabit pluuiã t̃rę urę temporaneã et serotinã.Formabis ab hoc uerbo
deriuata secundũ artẽ ꝓ ut legendo bibliã hebraicã inuenies copiose.
aliud significatũ sub hac forma.struma seu uesica gutturis.Leuitici.i.
Vesiculã uero gutturis.aliud significatũ obscœnũ.turpe.fœdũ seu foe
ditas.nr̃a trãslatio exemplũ interpretat̃.Nahũ.iij.Et ponã te in exem
plũ.ꝓ q̊ hebrei.Et ponam te quasi turpitudinẽ seu fœditatẽ.aliud auis
nomẽ quã trãslatio nr̃a ixon uocat,animal nobis incognitũ.sed hebrei
vulturẽ interpretant̃.est aũt auis q̃ plus ceteris uidet ab acumine uisus
sic dicta secundũ rabi Salomonẽ Deu.xiiij.Ixon et uulturẽ ac miluũ.
ראם Rhinoceros seu unicornis.Deute.xxxiij.cornua rhinocerotis
cornua eius.vident̃ aũt Tortellio diuersa esse animalia vnicornem &
rhinocerota.sic et Perotto in cornucopię.nã illud in frõte hoc in naso
cornu gestabat.trãslatio uero nr̃a ꝓmiscue utit̃.p̃s.xcij.Exaltabit̃ sicut
vnicornis cornu meũ.et qñq; abijcit aleph et eius loco assumit iod in
eodẽ significato.Iob.xxxix.nunqd uolet rhinoceros seruire tibi.Inde
forsitan dicunt̃ p̃ciosę uestes ex eiusdem animalis pilis contextę.quod
trãslatio nostra sericũ uertit.Ezechielis.xxvij.Et bissum et sericum.

ראש Caput.Leuitici.i.Caput uidelicet et cũcta q̃ adherent iecori.
vnde trãsumptiue significat cacumẽ.uerticem.summũ.primum.Gen̄.
xxviij.Et cacumẽ eius tãgens celũ.Canti.iiij.cũ oĩbus primis ungẽtis.
Inde summi principes et capitanei denominantur.Michee.iij.Audite
principes domus Iacob.est et aliud significatũ fel.amaritudo.toxicũ.
Deute.xxxij.vua eorꝝ uua fellis.q̃d mox uertit translatio nr̃a uenenũ.
venenũ aspidũ ĩsanabile.hebrei toxicũ aspidũ crudele.et a prĩo dicit̃
principiũ.initiũ.Gen̄.i.In prĩcipio creauit deus.p̃s.cxi.Initiũ sapiẽtiæ
timor dñi.et sic cũ anterioritatem significat inuenit̃ qñq; per iod loco
aleph qñq; simul p iod et aleph.lege bibliam hebraicam et inuenies.

רָבַב Auctus et multiplicatus est.excreuit.ps.lxix.Multiplicati sunt super capillos capitis mei. & Gen.i. Crescite et multiplicamini. Inde multus.magnus. copiosus. longe.iiij. Multe miserationis. & ps.xlviij. Ciuitas regis magni.& ps.iij. Domine quid mltiplicati sunt qui tribu lant me,multi surgunt aduersum me.multi dicunt &c.significat etiam satis.uel sufficit.primo Paralippomenon.xxi. Sufficit iam. cesset ma- nus tua.& Numeri.xvi.Sufficiat uobis quia omnis multitudo sancto rum est.et significat dece millia in supputatone. Deuteronomij.xxxij. Et duo fugarent decem millia et bis tatidem.Nehemie septimo. Auri drachmas uiginti millia.& ab isto uerbo homo preeminens honora- tus et magni consilij magister dicitur rab.que translatio nostra uocat propugnatorem.Isaie.xix. Et mittet eis saluatorem et propugnatore qui liberet eos. Inde propter multiplicationem dicunt stille seu gutte pluuiarum geminato beth. Michee.v. Et quasi stille super herbam. aliud significatum iaculari seu arcu trahere.Gen.xlix.Exasperauerunt eum et iurgati sunt.pro q hebrei. amaricauerunt eu et traxerut arcu.

רָבִד Torques.uel ornamentum circum guttur. Ezechielis.xvi. Et torquem circa collum tuum. & transumitur ad alia ornamenta quæ suspenduntur.ut Prouerbiorum.vij. Intexui funibus lectulum meu. quod hebrei sic dicunt.Ornamentis ornaui lectum meum.

רָבָה Auxit.multiplicauit.Deuteronomij.xxx. Et uiues atq multi plicaberis.& clarius Genesis.xxxv.Cresce et multiplicare.Inde uerbu graue per pthesin he aspirationis.Genesis tertio.Multiplicabo erum nas tuas.& Isaie nono.Multiplicasti gentem. Inde illud quod legitur psalmo.cxxx.Copiosa apud eum redemptio. Inde multiplicatio.Pro- uerbiorum.xxix.In multiplicatone impiorum multiplicabunt scelera. & Isaie.ix.Multiplicabitur eius imperium.per prepositionem mem et articuli.rectius sic.ad multiplicadum eius imperium.significat et sepe. ps.cxxix.Sepe expugnauerunt me.aliud significatum balistarius diri- gens arcum.Gen.xxi.Factusq est iuuenis sagittarius. et a prima eius significatione putant deriuari אַרְבֶּה idest locusta.Exodi.x. Exten de manum tuam super terram ægypti ad locustam.

רָבַךְ Frixit.torruit.Leui.vi.Que in sartagine oleo cospersa friget.

רבע Quadrum. quadrangulum. Exodi.xxvij. Quinq; cubitos in longitudine et totidem in latitudine ideſt quadrum.q̊d hebraice uerbum e uerbo ſic.quadrum erit altare.Inde nomen numerale quatuor cata ꝓthesin aleph.Exodi.xxij.Et quatuor oues pro una oue.Inde denominatur̃ quarta pars. Leuitici.xxiij. Quarta pars hin. et ſic deinceps numerus ordinalis.neſcio quid dicere uoluit tranſlatio noſtra Nūeri xxiij.Et noſſe numerū ſtirpis Iſrael.cū nulla hic dictō ſtirpē ſignificet. rectius igitur ſic.Quis numerauit puluerem Iacob.et numerum quarte partis Iſrael.

רבץ Cubauit.accubauit.Iſaię.xi.Et pardus cum hedo accubabit.et Geñ.xlix.Requieſcens accubuiſti ut leo.hebraice ſic. Genu accubabit. & Canticorum.i.Vbi cudes in meridie.& Iſaię.xiij.Nec paſtores requieſcent ibi ſed requieſcent ibi beſtię.

רבק Saginauit.impinguauit.Amos.vi.Et uitulos de medio armēti.rectius ſic.De medio ſaginę ſeu farciminis.ſignificat enim locū ubi animalia farciunt̃.ſic enim a.M. Catone de re ruſtica loqui docemur.

רגב Glarea.lutum.gleba. Iob.xxxviij. Et glebę compingebant̃.& eiuſdem.xxi.Dulcis fuit glarea cocyti.rabi Iona dixit ꝙ ſint loca paluſtris cœni ubi puluis ſtantem aquam imbibit.

רגז Conturbauit. cōmouit. contremuit. inquietauit.contriſtauit. Hiero.traduxit iratus eſt. p̄s.iiij. Iraſcimini et nolite peccare. et Prouerbiorū.xxix.Siue iraſcat̃ ſiue rideat.& Ioelis.ij. Conturbent̃ omnes habitatores terrę.& .ij.Regū.xviij. Cōtriſtatus itaq; rex. & Habacuk iij. Turbabant̃ pelles terrę Madian.rabi Salomon exponit cōmoueri. in p̄s.iiij.ſed Geñ.xlv.Ne iraſcamini in uia exponit non iurgamini. & ibi Onkelus chaldaice ne rixamini. Ionathas uero chaldęus tremere interpretat̃.ij.Regū.xxij.ubi nos legimus.fundamēta montiū cōcuſſa ſunt.hebręi habēt fundamenta cęlorꝫ.ſed in p̄s.xviij.huic ſimili ſcribit̃ fundamenta montiū. ſic igit̃ Ionathas ſupra citatū uerſum chaldaice exponit.Fundamenta cęlorū זעו ideſt tremuerūt.licet poſtea cum legitur.quoniam iratus eſt eis. ipſe Ionathas eundem locum per hoc noſtrum uerbum tranſferat.Omnia eius uerbi ſignificata tendunt ad commotionem irę uel timoris ſiue terroris.

רגל Annotauit.detulit.accuſauit.diffamauit.detraxit.trãſlatio nr̃a doloſe egit interpretata eſt.p̃s.xv.Qui non egit dolum in lingua ſua. rectius qui nõ detulit ſuper lingua ſua.et.ij.Paralip.xix.Accuſauit me ſeruum tuum ad te dominum meum regem.ideſt detulit uel defamauit.& dicuntur inde delatores et ſuſurrones qui uerba hĩc et inde portant et taxant quemlibet in peiorem partem.et explorant cuiuſcumq̃ hominis conditionem atq̃ uitam.quare legit̃.ij.Regum.x. Et nõ ideo ut inueſtigaret et exploraret ciuitatem ut euerteret eam. & Geñ.xlij. Exploratores eſtis ut uideatis infirmiora terrę ueniſtis.aliud ſignificatum.pes.et ſcribitur ſex pũctis Deutero.xix.Pedem pro pede exiges. et eſt in ſingulari generis fœminini.ut pſalmo.Pes meus ſtetit in directo.& Ezechielis.xxix.Non pertranſibit eã pes hominis. eſt enim ibi verbum futuri temporis tertię perſonę generis fœminini. et clarius eiuſdem ca.i.Et pedes eorum pedes recti.hebraice pes rectus.ponitur autem illic adiectiuũ rectus in genere fœminino.&pluraliter generis maſculini Leuitici.xi.Et multos habet pedes.reperitur tamẽ cata pro theſin mem in genere etiam fœminino.Danielis.x. Et brachia eius & quę deorſum uſq̃ ad pedes.et Ruth.iij.A parte pedum. ſignificat q̊q̃ vicem.Numeri.xxij.Cur percutis me ecce iam tertio.et infra. Cur inquit tertio percuſſiſti.i.tribus uicibus.Inuenitur etiam rogel propriũ nomẽ fontis.et fuit cuiuſdam magni Iudeorum pręſidis cognomentũ Ratiſponę qui uocabat̃ rabi Iacob margolith,cuius ſuauiſſimas ad me datas habeo literas in ſermone hebraico elegantes.

רגם Obruit.ſubiecit.Leuitici.xx.Lapidibus obruent eos.et eiuſdẽ xxiiij.Et lapidet eum populus uniuerſus.

רגן Suſurrauit. murmurauit. muſſitauit.Deute.i.Murmuraſtis in tabernaclis ueſtris.et Prouer.xxvi. Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia.

רגע Subitaneauit.ſi ſic loqui liceret.fluctuauit.noſtra tranſlatio circumloquitur Iob.xxvi.In fortitudine illius repente maria congregata ſunt.hebraice uerius ſic.In fortitudine ſua fluctificauit mare.et Iſaię.li. Qui conturbo mare et intumeſcunt fluctus eius.ideſt qui cito concito vel fluctifico mare.Inde ſubito.repente.cito.mox.uelocĩ.momentũ. p̃s.vi.Et erubeſcant ualde uelocĩter.aliud ſignificatũ requieſcere.Iſaię

xxx.Ibi cubauit lamia.ideſt requieuit.ſic eiuſdem.li. Et iudicium meũ in lucem populorum quieſcet. rectius quieſcere faciam. omnia talia moram.ſtatum.et quietem ſignificant.

רגש Tumultuauit.ſeu uoce anhela ſonuit aut fremuit.p̃s.ij.Quare fremuerunt gentes.rectius rabi Salomon exponit.Quare congregatę ſunt gentes.quamuis Hieronymus actiue tranſtulit dicens. Quare cõ gregauerunt gentes.ſignificat autem proprie ſedicionem conuocare.

רדד Extendit.ſparſit.p̃s.cxliiij.Qui ſubdit populum meũ ſub me. rabi Salomon legit.qui extendit et dilatat populum meũ. ac ſi diceret. multiplicat atq; fortificat.alij per contrarium exponunt. deprimit & infirmat populos.In libris aũt emẽdatis ſcribit̃ nõ per mem finale ſed per iod,quod nihilominus ſignificare poteſt populos.ut in arte gram matica.& ſequitur tunc ſub ſe.ut ſit ſenſus. qui cõminuit ſeu conterit populos ſub ſe.ſic enim adnotatio quę dicitur maſſora indicat.Hiero. vertit.qui ſubiecit ppl̃os mihi.ab eo deriuata.iij.Regum.vij.Et ſubter leones et boues quaſi lora ex ęre dependẽtia. quod hebraice ſic legit̃. Et ſubter leones et boues lora opere extenſo ſeu tentificato.Inde pal lium dicitur eoq; extendatur ſuper homines. Canticorũ.v. Tulerunt pallium meum. ſed uerius ſignificatur ſindon quam ſuper caput ex pandunt mulieres.

רדה Pręfuit.dominabatur.p̃s.cx. Dominare in medio inimicorũ tuorum.& Geñ.i.Dominamini piſcibus maris. & Numeri.xxiiij.De Iacob erit qui dominetur.aliud ſignificatum ſumere.Iudicũ.xiiij.Quē cum ſumpſiſſet in manibus.et caue ne decipiaris ſimilitudine literarũ cum pręcedenti uerbo paulo ſuperius.deſcenditq; et locutus eſt mu lieri.nam iſtic iod eſt litera ſubſtãtialis.hic uero iod eſt lr̃a accidẽtalis.

רדם Nutauit dormiendo. uel ſtupore cecidit. uel attonitus lapſus eſt.danielis.viij.Cũq; loqueret̃ ad me collapſus ſum pronus in terrã. & Ionę.i.Et dormiebat ſopore graui.rectius ſic.& dormiebat et nuta uit.Inde ſomnus.dormitio.ſopor.Iob.iiij.Quãdo ſolet ſopor occupa re homines.& geñ.ij.Immiſit dominus deus ſoporem in Adam.

רדף Perſecutus eſt.Exodi.xiiij.Et perſecutus eſt filios Iſrael. & p̃s.

xxxiiij.Inquire pacem et persequere eam.

בחת Formidauit.territus est.expauit.timuit.ut in Isaia. Ne timeatis neq; formidetis.

רהב Excelluit.superbiuit.ps.xc.Et amplius eorum labor et dolor. rectius hebraice sic.Excellentia eorum labor et dolor. & Isaię.xxx. Superbia tantum est quiesce.

רהט Cannale in quibus adaquant pecora. Gen.xxx.Posuitq; eas in cannalibus ubi effundebatur aqua.et dicitur sic a currendo q; per ea de fontibus currat aqua.nam thargum pro currẽdo posuit hoc uerbum.dicuntur etiam sic trabes in domibus quibus curritur de altera ad alteram. Canticorum primo. Laquearia nostra cypressina. idest trabes.quidam exponunt cardines in quibus currunt ianuę.

ריב Contendit.litigauit.Iob.xxxix.Nũquid qui contendit cũ deo. & Ieremię.ij.Propterea iudicio contendam uobiscum.Inde causa. controuersia.lis.contentio.iudicium.Deuteronomij.xxv. Si fuerit causa inter aliquos.Gen.xiij.Et facta est rixa inter pastores. & in alia forma paulo inferius.Ne queso sit iurgium.& ps.xxxv.Iudica domine nocẽtes me.pro quo Hieronymus rectius. Iudica dñe aduersarios meos. & Osee.iiij.Quia iudicium domino cum habitatoribus terrę.

רוד Pręualuit.seu prędominatus est.Gen.xxvij. Tempusq; ueniet cum excutias et soluas iugũ eius de ceruicibus tuis. idest prędñaberis.

רוה Irrigauit.compluuit.Inebriauit . Isaię.lv.Sed inebriat terram. & eiusdem.lviij. Et erit quasi hortus irriguus. & Ieremię.xxxi. Quia inebriaui animam lassam.

רוח Dilatauit.trãslatio nostra uertit respirauit. Iob.xxxij. Loquar et respirabo paululum.hebręi sic.Loquar et dilatabitur mihi. nam pectoris latitudo respirationi plurimũ seruit atq; spiritui humano. sic.i. Regũ.xvi.et refocillabat̃ Saul.idest respirauit latiore pectore.Inde spiritus ut in eodẽ loco.Recedebat enim ab eo spiritus malus. significat etiam uentũ seu flatũ.Iob.i.Repente uentus uehemẽs irruit.Numeri xvi.Fortissime deus spirituũ omnis carnis.et scripsit sapiẽs rabi Iacob

filius Eleazar.quod ab hoc uocabulo denominent naues בְּרִיחִים eoq; uento ducantur.Isaię.xliij.Et detraxi uectos uniuersos.uoluit dicere naues omnes.sic etiam significatur pala seu uentilabrum quo fruges ad uentum purgantur.Isaię.xxx.Sicut in area uentilatũ est. hebręi sic.quod uentilat in pala et uentilabro.

רום Extulit.leuauit.exaltauit. ps. Exaltare super cęlos deus,et quandoq; sine vau. Deuteronomij.xxij. Manus nostra excelsa.quandoq; aleph loco vau.Zacharię.xiiij.Et exaltabit et habitabitur in loco suo. Inde per prępositionem mem altum. ps.lxviij.Ascendisti in altum. et cętera deriuata cum literis accidentalibus et appensilibus. Inde oblatio spontanea rerum quę in altum suspenduntur in templis.quam gręci appellant anathema.trãslatio nostra dixit primitias. Exodi.xxv. Vt tollant mihi primitias.rabi Salomon cum Onkelo chaldęo exponit separationem seu segregationem.idest deuotionem et destinationẽ. sic enim dicere solemus de ijs qui destinantur et deuouentur ad aliquem vsum.ut Paulus ad Romanos segregatus in euangeliũ dei.hoc est deuotus et destinatus ad usum euangelij.vocat itẽ coralius ראמות quod translatio nostra uertit excelsa.Iob.xxviij. Excelsa et eminentia. vide supra in algabis.

רוע Malum fuit.ac si uno uerbo dicere liceret absolute,malauit.Numeri,xi.Sed et Moysi intoleranda res uisa est.uerbum e uerbo sic. Et in oculis Moysi malũ fuit.per camez siue vau loco holem.omnia inde deriuata significant malum. triste. malignum. turpe.aliud significatũ iobilauit.taratantarizauit.Numeri.x.Si autem prolixior atq; cõcisus clangor ĩcrepuerit.uerbũ e uerbo hebraice sic.Et clangetis taratãtara & infra.Et nõ concise ululabunt.rectius sic. & non taratantarizabitis. hoc est.non iobilabitis. a iobel dictum non a iubilo.sic Sophonię.iij. Iobila Israel. aliud significatum ꝓximus amicus.Isaię.xli. Vnusquisq; proximo suo auxiliabitur.& Prouerbiorum.xxvij. Amicum tuum et amicum patris tui ne dimiseris. et sic reperitur cata epenthesin iod. Item aliud significatum frangere.psalmo secundo. Reges eos in uirga ferrea.rectius sic.Franges eos.rabi Salomon exponit ברוצצם idest cõteres siue confringes eos.Hieronymus apte uertit. franges eos.

רוח Contremuit.commotus eſt.mobilitauit.fractum eſt. Ezechie-lis quadrageſimoſeptimo.Et folia eius ad medicinam. rectius.ad mo-tionem.infirmitatem. plagam et fracturam ſcilicet tollendam atque reparandam. hoc eſt ꝙ plagam reſtituat. unde legitur Iob viceſimo ſexto. Columnę cęli contremiſcunt. ſcilicet frangendę. ubi ſignificat motionem.Item ſecundo Regum viceſimoquarto. Ceſſet manus tua. pro amoueatur manus tua.

רוץ Cucurrit. Geneſis decimooctauo. Ipſe autem ad armenta cu-currit.primo Regum decimoſeptimo.Cucurrit ad locum certaminis. & Iob decimoquinto. Cucurrit aduerſus eum erecto collo.& Canti corum primo. Trahe me poſt te. Curramus. aliud ſignificatum con-fringere.cōterere.Eccleſiaſtis duodecimo.Et confringatur rota ſuper ciſterna.& Iudicum decimo.Et cōfregit cerebrum eius.& geminatur quandoꝗ finalis litera zade.Geneſis.xxv.Sed collidebantur in utero eius paruuli.ideſt conterebantur.

רוש Eguit.indiguit.pſalmo triceſimoquarto. Diuites eguerunt & eſurierunt.verius et rectius.S.Hieronymus ſic. Leones indiguerunt et eſurierunt.Inde pauper et paupertas.et pauperifico.ſi ſic loqui lice-ret.Prouerbiorum viceſimoſecundo.Diues et pauper obuiarunt ſibi. & primo Regum ſecundo.Dominus pauperem facit et ditat. pro pau perificat.ſunt autē hęc ſynonyma עָנִי׃אֶבְיוֹן׃דַּל׃מִסְכֵּן רָשׁ ſicut apud latinos pauper.egenus .inops.

רזה Extenuauit.attenuauit.macrefecit.Sophonię ſecundo. Et atte-nuabit omnes deos terrę.Inde nomen macilentia.tenuitas &c. Iſaię.x. Propter hoc mittet dominator dominus in pinguibus eius tenuitatē. ideſt macredinem.

רזח Tabernauit.cauponauit. Inde domus cauponaria ſeu caupo-na dicitur.Ieremię decimoſexto.Hęc enim dicit dominus ne ingredia ris domum conuiuij.ſcilicet ad auferendum luctum.et Amos ſexto.& auferetur factio laſciuientium.rectius cauponaria.

רזם Innuit. Iob decimoquinto. Et quaſi magna cogitans attonitos

habes oculos.uerbum e uerbo ſic rectius. Et quid innuunt oculi tui? per conuerſionem literarum רמז quo uerbo utimur quando allegoriam uel trãſumptionem aliquam ſenſuum in ſcripturis innuimus. aut aliud in cortice uerborum cernimus.aliud in eorum medullis latere intelligimus.

רזן Princeps. tyrannus.dominus.pſalmo.ij. Et principes conuenerunt in unum.Habacuk primo. Tyranni ridiculum eius erunt.

רחב Dilatauit,primo Regum.ij.Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos.Inde latum et latitudo et cętera deriuata.pſalmo.cxix.Latum mãdatum tuum nimis.et maxime in forma grauium. ut Iſaię.liiij. Dilata locum tentorij tui.Inde dicitur platea.uia lata et ſpacioſa, a latitudine gręce ſic appellata.Geneſis.xix.Sed in platea manebimus.

רחל Ouis.agnus.Iſaię.liij.Et quaſi agnus coram tondente ſe. et ſic in fœminino.etpluraliter maſculine Gẽn.xxxij.Oues ducentas.

רחם Miſertus eſt.pſalmo.ciij.Quomodo miſeretur pater filiorum miſertus eſt dominus timentium ſe. Inde miſericors. miſeratio.miſericordia.Habacuk tertio.Cum iratus fueris miſericordię recordaberis. Aliud ſignificatum diligere.amare.pſalmo.xviij. Diligam te domine fortitudo mea.& hoc diſcitur ex thargum. Aliud ſignificatum per ſex puncta.matrix.vterus. vulua. Exodi.xxxiiij. Omne quod aperit uuluam.et pſalmo.cx.Ex utero ante luciferum.aliud ſignificatum mulier. iuuencula.fœmina.Iudicum quinto.Et pulcherrima fœminarum eligitur ei.rectius uerbum e uerbo ſic.Nunquid inuenient? diuident ſpolium.mulierem.duas mulieres p caput uiri.ideſt unicuiq; uiro in prędam dabitur iuuencula uel duę iuuenculę. ſic Dauid kimhi in commẽtariis ſuper quatuor.aliud ſignificatum porphyrion auis. Leuitici.xi. Et onocrotalum et porphyrionem.

רחף Mobilitauit.cõmotum eſt.mouitabat.abſolute.Ieremię.xxiij. Contremuerunt omnia oſſa mea.rectius ſecũdum ſeptuaginta. Commota ſunt.et proprie ſignificat talem motionem qualẽ peragit miluus aut alia auis pendens in aere cum furtim deſcendendo cupit prędæ

incūbere.quod aperte indicat uerſiculus Deuteronomij.xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos et ſuper eos uolitans. & Geneſis primo. Et ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas.uerbum e uerbo ſic. Et ſpiritus dei mouitans ſeu uolitans aut uelitās ſuper faciē aquarꝫ.

רחץ Abluit.lauit.Iſaię.iiij.Si abluerit dominus ſordem. & Exodi xxix.Cumq̧ laueris patrem cum filiis ſuis aqua. uerbum e uerbo ſic. et lauabis eos aqua.Inde quod nos legimus pſalmo.lx.Moab olla ſpei meę.rectius uertit Hieronymus Olla lauacri mei.

רחק Elongatum eſt.longinque fuit.Iſaię.lix.Propter hoc elongatum eſt iudicium a nobis.Inde nomē p̄s.x. Vt quid domine receſſiſti longe.& in alia forma uerbum Ioſue octauo. Nec longius recedatis. & in alia forma longinquus.Ioſue nono.De terra lōginqua uenimus. et ſic de aliis deriuatis.

רחש Eructauit. produxit. promouit. pſalmo.xlv. Eructauit cor meum uerbum bonum. ſignificat et cata protheſin mem et paragogē thau.caldarium.uel ſecundum noſtram tranſlationem craticulam.Leuitici ſecundo.Si autem de craticula fuerit ſacrificium.

רטט Tremulus uel tremor. Ieremię.xl. Tremor apprehendit eā. & ſignificat ſic ut retheth.et ſcribitur ſex punctis.

רטב Viridauit.humectauit.Iob octauo. Humectatus uidetur antequam ueniat ſol.et eiuſdem.xxiiij. Quos imbres montium rigant.

רטפש Extenuatus eſt. conſumptus eſt. Iob.xxxiij. Conſumpta eſt caro eius.

רטש Interemit.fidit.diſſecuit.colliſit.alliſit.Iſaię.xiij. Infantes eorꝫ allident̄ in oculis eorꝫ.et paulo īferius.Sed ſagittis paruulos interficiēt.

ריח Olfecit.odorauit.p̄s.cxiiij. Nares habent et non odorabunt. & Iob.xxxix.Procul odoratur bellum.et Geñ.viij.Odoratuſq̧ eſt dominus odorem ſuauitatis.aliud ſignificatum mola ex ſuperiore & in-

feriore lapide constructa.propterea est pluralis numeri tantum. Deuteronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris superiorem et inferiorē molam.quamuis inferior lapis solum hoc uocabulo nominetur.nam superior a currendo dicitur currus.& Isaię.xlvij.Tolle molam et mole farinam.

ריק Vacuum.inane.Genesis.xlij.Cum frumēta effunderent singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias.uerbum e uerbo sic.Illi euacuantes saccos suos et ecce uniuscuiusq; colligatura in sacco suo.Et psalmo.ij.Et populi meditati sunt inania. & Ecclesiastis.xi. Si repletæ fuerint nubes imbrem super terram effundent. idest euacuabunt. et Canticorum primo.Oleum effusum nomen tuum. idest euacuatum. Est autem illic nomen adiectiuum per prępositionem thau scriptum, non obstante quod ultima notetur per patha. aliud significatum euaginare.Leuitici.xxvi.Et euaginabo post uos gladium. & sic significat arma parare ac educere ad prelium.

ריר Scatuit.fluxit.Leuitici.xv.Adhęserit carni eius atq; concreuerit fœdus humor.ubi translator iterum recessit a uerbis ut sequeretur flosculos dicēdi.pro illo scatente humore.saliuam legimus primo Regum.xxi.Defluebantq; saliuę eius in barbam.

רכך Extenuauit.molliuit.mollificauit.leniuit.tenerum fecit.p̄s.lv. Molliti sunt sermones eius super oleum. idest tenera uerba fecerunt. Inde tener et tenellus.Genesis.xviij.vitulum tenerrimum et optimū. & Prouerbiorum quarto.Tenellus et unigenitus. et Genesis.xxix. Et Lia lippis erat oculis.debuit dicere teneris oculis. & uerbum iterum Deuterono.xx.Non pertimescat cor uestrum. rectius.non molliscat. hoc est ne mollificetur cor uestrum.et sic cętera deriuata.

רכב Vectus est.equitauit.ferebatur seu latus est.insidit tertię con iugationis.portatus est. Numeri.xxij. Nonne animal tuum sum.cui semper sedere consueuisti. pro qui insedisti super me.Inde nomina equitatus.et currus.et omnis uectura. Can.i.In curribus Pharaonis. Inde dictus est ascensor qui uehitur. Exodi.xv. Equum et ascensorem. & psalmo.lxviij. Qui ascendit super cęlum.multa transumptiue

inde deriuantur quę per teipſum uidebis.

רכל Negociatus eſt. mercimoniauit. ſeu mercatus eſt. Ezechielis xvij. In urbe negociatorũ poſuit illam. Et Nehemię. xiij. Et manſerunt negociatores et uendentes uniuerſa uenalia foris Ieruſalem. Dicitur etiam ſic aromatarius. pigmentarius. vngentarius. apothecarius. Canticorum. iij. Vniuerſi pulueris pigmentarij. aliud ſignificatum fraudulentus ſuſurro. delator. Leuitici. xix. Non eris criminator nec ſuſurro in populis. & Prouerbiorum. xi. Qui ambulat fraudulenter.

רכס Mons altiſſimus. uel altitudo montium. Iſaię. xl. Et aſpera in vias planas. Inde deriuatur uerbum quod ſignificat eleuare ſeu ſurſum trahere. fortificare. Exodi. xxviij. Et ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis. rectius ſic uerbum e uerbo. Et eleuẽt ſeu surſum trahant rationale de annulis ſuis ad annulos ephod. ſcilicet quod ſupra illud erit.

רכש Animal quoddam celerrimum uecturę ac equitatui aptum. quidam putant mulos eſſe. alij camelorum genus. alij dromedarios. tranſlatio noſtra habet ueredarios. Eſter. viij. Et miſſę per ueredarios qui per omnes prouincias diſcurrentes. ſed trãſlator iterũ rhetorico more orationis ornatũ ſequẽs uerba dimittit. ſic enim hebraice legit̃. Et miſſę ſunt epiſtolę per manũ curſorum in equis, equitantium uelociſſimos equos. dromedarios. pullos mulorum. ut ſit figura articulus. & iterum Michęę. i. Tumultus quadrigę ſtuporis habitanti lachis. ne ſcio quid dicere uoluit. ſed hebraice ſic legitur. Liga currum ad equũ velociſſimum. quę habitas lachis. Aliud ſignificatum omnis ſubſtantia bonornm quę poſſidentur ab homine generaliter ſiue in rebus immobilibus ſeu mobilibus ac ſe mouentibus. Geneſis. xiiij. Da mihi animas cętera tolle tibi. ideſt da mihi homines ſubſtantiam bonorũ ſume tibi. et ſic ſignificat opulentiam et diuitias.

רמם Exaltauit. ſublimauit. Iob. xxij. Et ſup ſtellarũ uerticẽ ſublimet̃. rectius ſic. Et cerne cacumẽ ſtellarum ꝙ exaltatę ſeu ſublimatę ſunt. & Ezech. x. Et eleuata ẽ gloria dñi ſup cherubim. et inde nomẽ. p̃s. cxiij. Excelſus ſup oẽs gẽtes dñs. et ſic ĩ alio ſignificato cata parag. nũ. malũ

punicum siue pomum granatum, Canticorum quarto. Sicut fragmen mali punici. aliud significatum uermis. Iob. xxi. Et uermis operiet eos. In alio loco interpretatur tinea. Isaię. xiiij. Subter te sternetur tinea. aliud significatum fraus et dolus. Prouerbiorum. xxvi. Ita uir qui fraudulenter nocet amico suo. & Oseę septimo. Quasi arcus dolosus. aliud significatum iacere siue iactare. Exodi. xv. Equum et ascensorem deiecit in mare. vnde quidam pręcedentem Oseę uersiculum exponunt de arcu iaculorum.

רֹמַח Lancea. pugio. hasta. Numeri. xxv. Et arrepto pugione ingressus est post uirum. et Ieremię. xlvi. Polite lanceas.

רַמָּךְ Mulus magnus ex equa natus. Ester octauo. veredarios &c. vbi dicitur rectius. Mulos iuuenes pullos equarum.

רָמַס Conculcauit. psalmo. xci. Conculcabis leonem et draconem. & Ezechielis. xxvi. Conculcabit omnes plateas tuas. & inuenitur per sin in fine loco samech consimilis quasi significationis. Geñ. vij. Consumptaq; est omnis caro quę mouebatur super terram. Inde repere. reptare et reptile. et alia deriuata.

רָנַן Exultauit. iocundatus est. facetus fuit. lętatus est. uafredixit. & quia aperit se homo in scommatis iocis et vafre dictis. ideo puto trāslationem nostram aperiri hoc est dissolui in iocos interpretatam. Isaiæ xxxv. Et aperta erit lingua mutorum. sic ps. li. Exultabit lingua mea iusticiam tuam. Zacharię. ij. Lauda et lętare filia sion. rectius secundum lxx. Lętare et gaude filia sion. omnia deriuata significant lęticiā uocalē & clamorē lętū. aliud significatū noctua seu alia auis nocturna q̄ vociferat huhu. nr̄a trāslatio uertit struthionē. Iob. xxxix. pēna struthiōis.

רנב Prępositione aleph et cata paragogen thau significat leporē. Deuteronomij. xiiij. Camelum leporem et chęrogylium. mendosi libri nostri habent chirogrillum.

רסס Stilla. gutta. Canticorū. v. Et cincinni mei guttis noctiū. idest stillis. sic enim thargū exponit. aliud significatū rima. fissura. amos. vi. Et percutiet domū maiorem rimis. nam ruinis menda est.

רסן Frenum. capistrum. Isaię.xxx. Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum. et psalmo .xxxij. In camo et freno.

רעב Esuriuit. psalmo.xxxiiij. Diuites eguerunt esurierũt. & Isaiæ xlix. Non esurient neq; sitient. Inde nomen. Genesis.xli. Et in uniuer so orbe fames preualuit.

רעד Tremuit. psalmo. ciiij. Qui respicit terram et facit eam treme re. Inde nomen. Exodi.xv. Robustos Moab obtinuit tremor.

רעה Pauit. rexit gregatim. scilicet ut pastor. Ieremię quinquagesi. Et pascetur carmelus et basan. et Isaię quinto. Et pascentur agni iuxta ordinem suum. Inde nomen. psalmo vicesimotertio. Dominus regit me et nihil mihi deerit. quod Hieronymus multo rectius uertit sic. Dominus pastor meus. & Canticorum primo. vbi pascas. et infra. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. quod per licentiã quan doq; deponit mem plurale. ut Isaię tricesimooctauo. Quasi tabernacu lum pastorum. potest tamen interpretari. quasi tabernaculum pasto ris. ut sit iod finale loco he. ut in grammatica. Inde pascua et alia deri uata. aliud significatũ in uanum laborare. frustra absumere. affligere. defatigatio. Ecclesiastis primo. Vanitas et afflictio spiritus. et infra. La bor et afflictio spiritus. idest absumptio spiritus. sic Osee duodecimo. Ephraim pascit uentos. rectius. Ephraim frustra absumit uentum. eo q; non iuuatur neque alitur ex eo. Aliud significatum amicus. Leuiti ci decimonono. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. similiter amica. Canticorum secundo. Amica mea formosa mea. Aliud significatum voluntas. cogitatio. psalmo centesimotricesimonono. Intellexisti cogi tationes meas delonge. Aliud significatum conquassare. conterere. confringere. Ieremię secundo. Constuprauerunt te usq; ad uerticem. rectius interpretatur Nicolaus de lyra confregerunt te. huic simili me quidam hebręorum exponunt uersiculum Iob vicesimoquarto. Pascit sterilem quę non parit. sic. Conquassat et confringit sterilem quæ non parit et uiduę non benefacit. sed rabi Salomon exponit de duabus uiduis. vna quę habet liberos eget et esurit. altera quę non ha bet liberos pascit et lętatur. Item Michee.v Et. pascent terrã Assur in gladio. rectius sic. Et confringẽt seu cõquassabunt terrã Assur gladio.

רעל Tremor.fremitus.tumultus.trāſlatio noſtra diuerſimode uertit crapulam.compunctōnem.ſoporem.Zacharię.xiȷ.Superliminare crapulę omnibus populis.pro quo.lxx.Superliminaria quę mouent͂. intelligo quę tremunt.et Nahum.iȷ.Et agitatores conſopiti ſunt.pro quo.lxx.timebunt.& p̃s.lx.Potaſti nos uino compunctionis.pro quo Hieronymus uino conſopiente.ſed ꝓprietas huius uerbi eſt fremere & tremere.aliud ſignificatum mitra adornata monilibus.Iſaię.iȷ. Armillas et mitras et diſcriminalia.magiſtri hebręorum dicunt eſſe uela mulierum quibus oriētales ſolent caput obnubere ne facies uideant͂.

רעם Tumultuauit.indignatus eſt.furit.motauit.cōtremuit.Ezechl' xxviȷ.Motauerunt uultus.non mutauerunt ut quidā mēdoſi codices habent.quaſi diceret indignanter deteſtati ſunt.ab eo ſcilicet motu tumultus atq; tremore. tranſlationes noſtrę uerbum hoc ad tonitrua trāſumpſerunt.i.Paralip.xvi.Tonet mare et plenitudo eius.pro contremiſcat.non enim Neptuni ſed Iouis tonare eſt.ſic.iȷ.Regum.xxiȷ. Tonabit de cęlo dn̄s.& p̃s.xviiȷ.ſimiliter.Inde nomen Iob.xxvi. Quis poterit tonitruū magnitudinis eius intueri.potius dixiſſet fulgur.nā tonitru non cernitur.ſed rectius hebręi ſic.Et tumultum ſeu indignationem fortitudinis eius quis intelliget.

רען Vireſcebat.uiridis fuit.& non crebreſcit in uſu niſi per duplicationem nun finalis.Canticorum primo.Lectulus noſter floridus. uiridibus obductus,Inde nomen p̃s.liȷ.Ego aūt ſicut oliua fructifera.ꝓ quo rectius interpretatur Hiero.in ſuo pſalterio.ſicut oliua uirens.

רעף Stillauit.rorauit.Prouerbiorum.iiȷ.Et nubes rore concreſcūt. rectius ſic.Et nubes ſtillabunt rorem.& p̃s.lxv.Et campi tui replebūt vbertate,pingueſcent ſpecioſa deſerti. ſed rectius uertit Hieronymus rorabuntur pinguedine.hoc eſt ſtillabunt.

רעץ Detriuit. contriuit. diſſipauit.confregit.perdidit. Exodi.xv. Dextera tua percuſſit inimicum.ideſt confregit. perdidit. Iudicum.x. Afflictiq; ſūt ac uehement͂ opp̄ſſi.i. detriti.diſſipati atq; cōfracti ſūt.

נעש Concussit. impetuose cõmouit.tremuit.Ezechielis.xxxviij. Et cõmouebuntur a facie mea pisces maris.& eiusdem.xxvi. Commouebuntur insulę.& uerbum transitiuum Iob.xxxix. Nunquid suscitabis eum quasi locustã.pro cõmouebis eum.quotiens aũt reperit̃ significare augmentũ et multiplicationẽ,cõtingit illud p metathesin lrarũ.

רפא Restituit.integrauit.sanauit.medicauit. Isaię.vi. Et conuertat̃ et sanem eum.Ieremię.xvij.Sana me domine et sanabor.et Geñ.xx.& sanauit deus Abimelech.Inde medici et unguẽtarij.Geñ.l.Pręcepitq; seruis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.Inde nomen medicina. sanitas &c̃. Iere.xlvi.Frustra multiplicas medicamina sanitas non erit tibi,quandoq; mutatur aleph in he et idem significat. ut Ieremię iij.Cõuertimini filij reuertẽtes et sanabo auersiões uestras.quãuis in multis tam impressis quam scriptis codicibus inueniatur scriptum in eodem loco per aleph.tamen in libris castigatis additur massora q̃ indicat ibi scribendum per h.Item.ij.Paralippomenon.vij. Et sanabo terram eorum.idest restituam. aliud significatum gigantes. homines robusti.Deuteronomij.ij. Gigantes sicut Enakim. aliud significatum mortuus.p̃s.lxxxviij. Aũt medici suscitabunt et confitebũtur tibi. pro quo Hieronymus.& gigantes resurgent.sed rectius sic. aut mortui resurgent et laudabunt te.sic Prouerbiorum.xxi. Vir qui errauit in uia doctrinę in cœtu gigantum cõmorabitur. rectius sic. In congregatione mortuorum morabitur.

רפד Pauimentauit.strauit.Iob.xli.Et sternet sibi aurum quasi lutũ. rectius sic.Sternet aurum super lutum. inde nomen. Canticorum.iij. Reclinatorium aureum.pro stratum aureum.aliud significatum confortare.stipare.Canticorum secundo.Stipate me malis.

רפה Resedit.quieuit.Iudicũ.viij. Quod cũ locutus esset requieuit spiritus eorum.sic etiam Ionathas chaldęus exponit. Inde nomen impotens.infirmus.et debilis.eoq; facile quiescat. Numeri.xiij. Vtrum fortis sit an infirmus.et passiuũ legitur Exodi.v. Vacant enim et iccirco uociferantur.quasi dicere liceret quietificãtur ipsi. & inuenit̃ quandoq; aleph pro he finali. ut Ecclesiastis.x. Quia curatio faciet cessare peccata maxima.rectius sic.Impotentia deprimit peccata magna.signi

ficat et demittere.deponere.relinquere.ij.Regum.xxiiij. Contine ma num tuam.rectius sic.Fac quiescere manum tuam. uel potius dimitte manum tuam.

רפס Ambulauit.cucurrit.incessit.ps.lxviij. Vt excludant eos qui probati sunt argento.translationes huius uerbi sunt uarię et obscurę. Hiero.uertit calcitrantes contra rotas argenteas.rabi Salomon expo nit q non occurrant unicuiq homini sed tantum ei qui faciat ad eos currere argentū. uel aliter.q nemo placeat eis nisi cui placet argentū. & inuenitur quandoq per sin loco samech scriptum.

רפסדה Ratis.ij.Para.ij.Et applicabimus ea ratibus p mare in Iope.

רפק Iunctus.innixus.cohęrens.conglutinatus est. Canticorū.viij. Innixa super dilectum suum.

רפש Fœditas. cœnum. translatio nostra uertit conculcationem. Isaię.lvij.In conculcationem et lutum.

רפת Stabulum iumentorum.translatio nostra uertit pręsepe. Ha-bacuk.iij.Et non erit armentum in pręsepibus.

רצץ Collisit. contriuit. destruxit. confregit. perdidit. oppressit. Amos.iiij.Et confringitis pauperes.&.i.Regū.xij. Si oppressi aliquē.

רצד Saltauit.insultauit.exultauit.lasciuiuit.ps.lxviij. Vt quid suspi camini montes coagulatos.rectius sic.quare saltatis mōtes coagulorū.

רצה Voluit.placuit.ps.cij.Quoniam placuerūt seruis tuis lapides eius.& psalmo.cxlix. Quia beneplacitum est domino in populo suo. & inde nomen beneplacitum.uoluntas.beneuolentia.psalmo.xxx. Et vita in uoluntate eius.aliud Leuitici.xxvi. Tunc placebūt terrę sabba-ta sua.idest tunc perficiet exequetur seu complebit terra sabbata sua. scilicet restantia quę uos non compleuistis. aliud significatum conuer sari.psalmo.l. Videbas furem currebas cum eo.pro conuersatus es cū eo.et inuenitur per aleph in fine loco he.significatq procedere seu ire. Ezechielis primo.Et animalia ibant et reuertebantur.

רצח Occidit. Deuteronomĳ.iiĳ. Qui occiderit nolens proximũ ſuum.Inde occiſor.homicida.ut ibi.et eiuſdem.xix. Qui ꝓpter homi-cidium profugus eſt.et hęc erit lex homicidę.

רצע Perforauit.Exodi.xxi.Perforabitq́ aurẽ eius ſubula ſeu per foſſorio inſtrumento.ſic habes uerbum et nomen.

רצפה Carbo uiuus de pruna.quem tranſlatio noſtra calculũ uocat, Iſaię.vi.Et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. &.iĳ. Regum.xix.Et ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis. rectius ſic.Pla centa carbonum.aliud ſignificatum pauimentum.Ezechielis.xl. Et pa uimentum ſtratũ lapide in atrio.& Eſter.i.Super pauimentũ ſmarag dino et pario ſtratum lapide.Inde uerbum medio caritate conſtrauit. recte ſic.Interius pauimentatur amor.

רק Quippe. nempe. uerumtamen. tantũmodo. forſitan.Deutero nomĳ.iĳ.Solus quippe Og rex baſan.p̃s.xxxĳ. Verũtamẽ in diluuio aquarum multarũ.et Iſaię.xxviĳ.Tantũmodo ſola uexatio intellectũ dabit auditui.& Geñ.xx.Forſitan non eſt timor dei in loco illo.& ſic varie intelligitur ſignificatum eius ſecundum quod orationi cuique applicatur,quemadmodum aliorum ſignificatiuorum.

רקה Conſumptus.exhauſtus.tenuis.miſer.macilentus.Geñ.xli.Et ecce has ſequebant̃ alię ſeptẽ boues intantũ macilentę.& ſic deinceps vbi iterum tranſlator plus oratoris quã interpretis fungitur munere. & a tenuitate dicuntur ſic lagana.cruſtulę.placẽtę tenues. Exodi.xxix. Lagana quoq́ azyma oleo lita. aliud ſignificatum tempora capitis. tranſlatio nr̃a habet gena,eoq́ ibi ſit tenuitas carnis. Canti .lĳ.Sicut fragmen mali punici ita genę tuę . aliud ſignificatum ſpuere ſputum. ſaliua.Deutero.xxv. Et ſpuet in faciem eius.& Leuitici.xv.Si ſaliuam huiuſcemodi homo iecerit.& Iob.xxx.Et faciem meam conſpuere nõ verentur.& eiuſdem.vĳ.Vt glutiam ſaliuam meam.

רקב Putruit.Iſaię.xl.Forte lignũ imputribile elegit artifex.et Pro-uer.x.Et nomen impioꝝ putreſcet.et inde nomẽ putredo. caries.Iob xiĳ.Et quaſi putredo cõſumpti ſunt.et eiuſdẽ.xli.et lignũ putridũ ęs.

רקד Exiliuit.ſaltauit. exultauit. p̃s.cxiiĳ. Montes exultauerunt ut

arietes.& Ecclesiastis.iij.Tempus plãgendi et tempus saltandi.et uerbum graue Isaię.xiij.Pilosi saltabunt ibi.

רקח Condiuit.pigmentauit.coxit.vnguentariorum more cõmiscuit.uel sicut apothecarij solent cõposuit.Exodi.xxx.Homo quicũq; tale composuerit.Inde nomen ut ibi. vnguentum compositum opere vnguentarij.Item thymiama compositum opere unguentarij.& Canticorum.v.Consitę a pigmentariis.omnia deriuata significant aromatica condimenta medicorum seu apothecariorum.

רקם Acupinxit.imaginibus intexuit.polymitauit.et si dicere liceret texipĩxit.ps.Et substãtia mea in inferioribus terrę.Hiero.Imaginatus sum in nouissimis terrę.uoluit dicere.contextussum ĩ inferioribus terrę idest in matrice. & Exodi.xxvi. Coccoq; bistincto et bisso retorta opere plumario. rectius.opere acupictorio siue textorio.Inde uestis imaginibus intertexta seu uestis discolor et polymita.ut Ezechieł.xvi. Et uestiui te discoloribus.et infra.Et sumpsisti uestimenta tua multicoloria.Iudicũ.v.Vestes diuersorum colorum sisarę tradunt̃ in prędã. et supellex uaria ad ornanda colla congerit̃.rhetorica interpretatio.

רקע Expandit.extendit.Isaię.xliiij.Stabiliẽs terram et nullus mecũ. pro expandens seu amplians. et.ij. Regum.xxij. Cõminuam eos atq; confringã.pro atq; distendã et extenuabo eos calcando. Inde nomen expansio seu extensio.q̃d firmamentũ nominamus.Geñ.i. Fiat firmamẽtum.sic Numeri.xvi.Et producat ea in laminas.et infra. et ꝑduxit ea in laminas.i.tundẽdo amplians et extendẽs scilicet malleo.illud aũt q̃d legit̃ Ezechielis.vi.Et allide pedem tuũ. potest exponi calca pede tuo.scilicet extendẽdo puluerẽ seu lutũ quod sub pede est.

רשש Periit.depauperatus est.ad summam miseriam redactus est. neutropassiue Malachię primo.ꝙ is dixerit idumea, destructi sumus. idest secundum Dauid kimhi in commentariis.pauperes et miseri sumus.ex quo intelligitur id quod legitur Ieremię quintó.Et conteret vrbes munitas tuas.idest depauperabit atq; perdet.aliud significatum per pręposîtionem thau et hirek in fine,lapis preciosus.quem translatio nostra hyacinthum nominat. Canticorum quinto. Plenę hyacin

this.alio in loco traducitur chrysolithus.Danielis.x.Et corpus eius quasi chrysolithus.significat etiam quādam insulā quę dicitur tharsis Ionę.i. Vt fugeret in tharsis.ab hoc uocabulo deriuantur pauper et paupertas.et cętera deriuata per apocopen.

רשת Iussus.mandatum,translatio nostra pręceptū uertit et recte. Ezrę.iij.Secundum quod pręceperat Cyrus rex persarum eis.

רשם Significauit.notauit.insinuauit.intimauit.Danielis.x.Annunciabo tibi quod expressum est in scriptura ueritatis.pro eo quod legi deberet.significatum seu notatum est.

רשע Peccauit.inique egit.impie gessit.psalmo.xviij.Nec impie gessi a deo meo.& Ecclesiastis.vij.Ne impie agas multū.et in alia forma Danielis.ix.Peccauimus iniquitatem fecimus inique egimus.& nomen iniquus.impius.peccator.Prouerbiorū.xi.Impius facit opus instabile.et p̄s.l,Peccatori autē dixit deus.et prima per ssegol peccatū. impietas.Ecclesiastis.viij.Nec saluabit impietas impium.cui sępe additur he in fine fœminini generis.Zacharię.v.Hęc est impietas.

רשף Carbo ignitus.teda uel lampas.Canticorum.viij.Lampades eius ut lampades ignis atq; flammarum.hebręi exponūt ut carbones. sed capitur quandoq; pro dęmone urente.Habacuk.iij.Egredietur diabolus ante pedes eius.alij traducunt pestilentiam quę suo ardore interficit.alij febrem intensam quod idem est.aliud significatum ferrū acutum in capite sagittę.sed Hieronymus pinnas arbitratur esse in posteriore sagittarum parte quę ipse uolatilia uocat.psalmo.lxxvi.Ibi cōfregit potentias arcum.pro quo Hieronymus.Ibi confregit uolatilia arcus.hebręi uero.Ibi confregit aculeos arcus.

רשת Rete proprie.et ab aliis uocatur laqueus.Iob.xviij.Immisit enim in rete pędes suos.et p̄s.lvij.Laqueum parauerūt pedibus meis. Osee.vij.Et cum profecti fuerint expandam super eos rete meum.& Exodi.xxvij.Craticulamq; in modum retis ęneam.

רתת Tremor.Oseę.xiij.Loquente Effraim horror inuasit Israel.

רתח Bulliuit.elixauit,efferuendo coxit.Ezechielis uicesimoquar-

quarto. Efferbuit coctio eius.

רתם Iuniperus.iij.Regum.xix.Et sederet subter unam iuniperum. alij exponunt genestam.aliud significatum ligare.Micheę primo.Tumultus quadrige.rectius sic. Liga quadrigam.

רתק Clausura.catena.conclusio.Ezechielis.vij.Fac conclusionem. & illud quod legitur Ecclesiastis.xij. Antequam rumpatur funiculus argenteus.legunt alij sic.Quousque non catenabitur funiculus. sic Nahum tertio.Et omnes optimates eius cõfixi sunt in compedibus.idest catenati sunt seu clausi.

שש יפיס יפים ביפעיני

Issus.pannus lineus.Exodi.xxv.Et bissum et pilos caprarum. &
b eiusdē.xxvij.et bisso retorta.et Geñ.xli.vestiuit eū stola bissina.

שׁשׁת In sex partes diuisit.quasi dicere liceret sextauit.sicut dicimus decimauit.Ezechielis.xlv.Et sextam partē ephi de coro ordei.uerbū e uerbo sic.& sextabitis ephi de mensura ordei.patitur quandoq3 epenthesin aleph.Item nomen sex. Exodi.xvi. Sex diebus colligite,et inde deriuata ut in grammatica.

שׁשׁן Lilium. uiola.rosa. Canticorum.ij. Ego flos campi et lilium conuallium.et ibi.sicut lilium inter spinas.& sicut rhodus a rosa et florentia a flore,sic Susan ciuitas regalis et electa.Ester secundo. Erat uir Iudęus in Susis ciuitate.

שׁשׁר Color rubeus et illustris ex terra rutila confectus. quo usi sunt ueteres ad splendorem pictoribus ad penicillum aptus. a Sinope urbe dictus sinopis ubi foditur.ut scribit Plinius naturalis historię libro.xxxiiij.ca.sexto. Est autē Sinope Stephano byzantio de urbibus authore ciuitas splendidissima ponti,a Macritio Coo statuta.et scribit prima uocabuli sinopis per iota,habetq3 penultimam longam.de isto colore loquitur Ieremias ca.xxij.Et facit laquearia cedrina pingitq3 sinopide.rabi Dauid kĩhi in libro de radicibus dicit significare miniū.

שׁאב Hausit.Isaię.xij.Haurietis aquas in gaudio.& Geñ.xxiiij.Vt hauriret aquam et haustam omnibus camelis dedit.

שׁאג Rugiuit.Amos.iij.Leo rugiuit.qs nō timebit?et paulo superius.nūqd rugiet leo ĩ saltu.et ps.xxxvi.Rugiebā a gemitu cordis mei.

שׁאה Consternauit.deuastauit.desolatus est.Isaię.vi. Donec desolent ciuitates absq3 habitatore.Inde nomē deuastatio. calamitas.desolatio.ps.xxxv. Veniat illi laqueus quē ignorat.ꝑ q̄ rectius Hiero. Veniat ei calamitas.et uerbū ĩ alia forma Geñ.xxiiij. Ipē aūt contēplabat. rectius sic.& uir cōsternatus est ꝓpter eā. ꝑ metathesin thau et schin

literarū.ut in grāmatica.aliud ſignificatū tumultus. ſtrepitus.ſonitus. fremitus.Iſaię.xvij.Et tumultus turbaꝝ ſicut ſonitus aquaꝝ multarū ſonabunt:populi ſicut ſonitus aquarum inundantium ſonabunt. Om nia fremere ſignificant.

שאט Cōtempſit.ſpreuit.opprobrauit.tranſlatio noſtra uertit am bitionem. Ezechielis.xvi. Filiarum palęſtinarum quę ambiunt te per girum.ſed Theodotio aliquātulo melius traduxit ſic. quę abominant̄ te. hebręi ſic.ignominioſe contemnentes te.

שאל Quęſiuit.petiuit.interrogauit.Geneſis.xliij.Interrogauit nos homo.& Iſaię.vij.Pete tibi ſignum a deo.Inde petitio hoc eſt donum. interrogatio.quęſtio .ut.iij. Regum .ij. Petitionem unam paruulam deprecor.& quandoqꝫ euaneſcit aleph et nō ſcribitur.ut.i. Regum.i. Deus Iſrael det tibi petitionem tuam. aliud ſignificatum. fouea.ſepul chrum.infernus.Prouerbioꝝ.xxx.Infernus et os uuluę.i.ſepulchrum ſiue mors.ut Gen̄.xlij.Deducetis canos meos cū dolore ad inferos.

שאן Quietus et pacatus ſedit.reperitur tantum geminato nun fina li ſic.opulētus.fertilis.exuberās fuit. Ieremię.xlviij.Fertilis fuit Moab ab euleſcentia ſua.ꝝ Iſaię.xxxij.Et in requie opulenta. et paulo ſupe rius.Mulieres opulentę ſurgite.& in maſculino Amos ſexto. Vę qui opulenti eſtis in ſion.ideſt pacati eſtis.

שאף Inſorpſit.inglutiuit.attraxit ſicut anhelitum ſiue aerem.ſuſpi rauit.anhelauit.Ieremię ſecundo.In deſyderio animę ſuę attraxit uen tum amoris ſui. & Iſaię.xlij .Diſſipabo et abſorbebo ſimul.ſic pſalmo cxix. Os meum aperui et attraxi ſpiritum.& Ieremię decimoquarto. Attraxerunt uentum quaſi dracones. Aliud ſignificatum conculcare. pſalmo quinquageſimoſexto.Miſerere mei deus quoniam conculca uit me homo. quidam hebręorum exponunt etiam abſorpſit. Aliud ſignificatum deſyderare.Iob ſeptimo. Sicut ceruus deſyderat umbrā. alij uero ſecundum primam ſignificationem exponunt ſicut ceruus ſu ſpirat umbram.ſic Eccleſiaſtis primo.Oritur ſol et occidit et ad locum ſuum reuertitur ibi renaſcens.quod exponunt ſic.Et oritur ſol et occi dit ſol.et ad locum ſuum anhelans oriturus eſt illic.

שְׁאֵר Superfuit. reliquus fuit.i. Regum.xvi. Adhuc reliquus eſt paruulus et ecce paſcit oues. & ab eo uerbum paſſiuū.ij. Regum.xiiij. Vt non ſuperſit uiro meo nomen et reliquię ſuper terram. & Iſaię.iiij. Et erit om̄is qui relictus fuerit in ſion. Inde deriuata ut Sophonię.iij. Reliquię Iſrael nō facient iniquitatem. ſępe etiam caret aleph.ut.i. Paralippo.xij. Sed et omnes reliqui ex Iſrael uno corde erant. aliud ſignificatū ultima per zere. carnes uel caro. cibaria. quod tranſlatio noſtra uertit menſam. p̄s.lxxviij. Aut portare menſam populo ſuo. hebręi legunt et. S. Hiero. carnem. ſic etiam exponit rabi Salomon. et ita paulo inferius. Et pluuit ſuper eos ſicut puluerem carnes. aliud ſignificatum conſanguineus. propinquus. proximus, Leuitici.xviij. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat. aliud ſignificatū alimentum. Exodi.xxi. Quod ſi alterā ei acceperit, prouidebit puellę nuptias et ueſtimenta et preciū pudicicię non negabit. uerbum e uerbo ſic. Si alterā acceperit ſibi. alimenta. ueſtimenta et intereſſe non diminuat. ſignificat etiam omnē uictum. Deuteronomij.xxviij. Et benedictę reliquiæ tuę, magiſtri hebręorum exponūt farinam ſubactam. aliud ſignificatū fermentum. Exodi.xij. In die primo non erit fermentum in domibus veſtris, et ſic ſcribitur ultima per holem.

שְׂאֵת Tumidum. eleuatum. tumefactum. tuberculatum. et eſt ſpecies morpheę. Leuitici.xiij. Homo in cuius cute et carne ortus fuerit diuerſus color. videt̄ ab alio ꝟbo eſſe deriuatū ſcilicet naſa. uide ſup̄.

שְׁבָב Pręſegmen lignorum. noſtra tranſlatio uertit telas aranearꝝ. Oſeę.viij. Quoniam in aranearum telas erit uitulus ſamarię. alij ſic. in ſcintillas. ut Iob.xviij. Nec ſplendebit flamma ignis eius. ideſt ſcintilla. aliud ſignificatum vertere. circumagere. Ezechielis.xxxviij. Et circumagam te et ponam frenum in maxillis tuis, et infra. Ad terram quę reuerſa ē a gladio. & Micheę.ij. Cū reuertat̄ qui regiones nr̄as diuidat.

שָׁבָה Prędatus eſt. apprehendit. cœpit. Ieremię quadrageſimoprimo. Omnis populus quem cœperat Iſmael. et amittit he finale aliquādo. ut Numeri uiceſimoprimo. Et uictor exiſtens duxit ex eo prędā. ubi in nomine iod ponit̄ ꝓ he. & ſic captiuus captiua. Iſaię.lij. Captiua

filia ſion.Item Numeri.xxxi.Prędam et uniuerſa quę cœperant. aliud ſignificatum lapis precioſus.qui a nobis dicitur achates.ſed uernacula lingua turkis uocat̃.Exo.xxviij.In t̃tio ligurius achates et amethyſtus.

שָׁבַח Laudauit. p̃s.cxlv. Generatio et generatio laudabit opera tua.ſimiliter & labia mea laudabunt te. & p̃s.cxlvij. Lauda Ieruſalem dominum.aliud ſignificatum pacare.compeſcere.mitigare. p̃s.lxxxix. Motum autem fluctuũ eius tu mitigas.& p̃s.lxv.Qui conturbas profundum maris ſonum fluctuũ eius.multo rectius uertit Hieronymus ſic.Compeſcens ſonitum maris.fremitum fluctuum eius.

שֵׁבֶט Virga.baculus.fuſtis.tribus.ſceptrum.Iudicum.iiij. Et dimidia tribus Manaſſe.& paulo ſuperius. Singulos de ſingulis tribubus. & infra pluraliter.Iuxta numerum filiorum Iſrael.addendum eſt aſteriſco tribuum. ut ſit lectio.iuxra numerum tribuum filiorum Iſrael. Item Exodi.xxi. Qui percuſſerit ſeruum ſuum uel ancillam uirga.& pſalmo.ij.Reges eos in uirga ferrea.Item Geñ.xlix.Nõ auferetur ſceptrum de Iuda. ſic pſalmo.xlv. Virga regni tui. ideſt ſceptrum. aliud ſignificatum calamus ſcriptoris.Iudicum .v. De zabulon qui exercitũ ducerent ad bellandum.rectius ſic.de zabulon trahentes calamũ ſcriptoris. Ita Ionathas chaldęus uertit. quaſi diceret. de zabulon uiri ſapientes et literati.

שָׂבָךְ Cancellauit. reticulauit.iij. Regum.vij. Et quaſi in modum retis et catenarum ſibiinuicem miro opere contextarum.&.iiij. Regũ primo.Ceciditq; Ochozias per cancellos cœnaculi ſui.

שִׁבֹּל Semita.p̃s.lxxvij.Et ſemita tua in aqs multis.et Ieremię.xviij. Semitis ſęculi.vnde dicitur planta pedis quę facit ſemitam. Iſaię.xlvij. Diſcooperi humerũ.hebręi ſic.oſtẽde pedẽ ſiue plantã. aliud ſignificatũ ſpica.Geñ.xli.Septẽ ſpicę.et Iob.xxiiij.Et ſicut ſummitas ſpicę conterent̃.ſic Iudicũ.xij.Dic igit̃ ſchifoleth,at ille dixit ſibolet.aliud ſignificatum alueus quẽ fluctus corraſerũt.ut Iſaię.xxvij. Ab alueo fluminis uſq; ad torrentem.et hoc putant illud eſſe Iudicũ.xij. Dic ſchiuoleth.

שְׁבִיס Ornamentum muliebre.et appellant lunulas. Iſaię.iij. Et lunulas et torques.

שֶׁבַע Septem. Leuitici.xxiij. Septem hebdomadas. et infra. Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos. Inde deriuata ut in grãmatica et frequenti lectioni biblię hebraicę. aliud significatum iurare. Geñ.xxv. Iurauit ei Esau. et Deute.vi. Et per nomen eius iurabis. Inde deriuata iuramentũ. Iudicũ.xxi. Grandi enim iuramento se cõstrinxerant. et adiurare. Geñ.xxiiij. Vt adiurem te per deum cęli. aliud significatum saturare et satiare. Deutero.viij. Vt cũ comederis et saturatus fueris benedicas dño deo tuo. &.i. Paralip.xxiij. Igitur Dauid senex & plenus dierũ.i. satur diebus. sic.ij. Para.xxiiij. Senuit aũt Ioiada plenus dierum. idest satiatus ętate. Inde satietas et saturitas. et alia deriuata.

שָׁבַץ Auroligauit. strinxit. coartiuit. Exodi.xxviij. Stringesq; tunicam bisso. et supra. tunicam lineã strictam. et infra. Inclusi auro erunt. quasi cõstricti aureis capsellis. quas uncinos traduxit paulo superius. Facies et uncinos ex auro.

שָׁבַר Fregit. contriuit. perdidit. destruxit. Isaię.xiiij. Contriuit dñs baculumimpiorum, uirgam dominantium. Ieremię decimonono. Et conteres laguncula in oculis uirorum. et infra. Sic conteram populum istum et ciuitatem istam, sicut conteritur uas figuli. et trãsumitur pro tribulatione et consternatione. psalmo. li. Sacrificium deo spiritus contribulatus. idest animus fractus et consternatus. sic transumptiue dicitur de uiro qui deuirginat uirginem fractis claustris ut pariat. Isaię sexagesimosexto. Nunquid ego qui alias parere facio non pariã. & sic nominatur matrix siue uulua parientis mulieris ab apertura & fractura. Oseę decimotertio. Nunc enim non stabit in contritione filiorum. quod uerbum e uerbo sic legitur. Quoniam tempus nõ stabit in matrice seu uulua filiorum. aliud significatum annona et prouentus alimentorum, et esca generaliter siue uictualia per sex puncta. Genesis quadragesimosecundo. Audiens autem Iacob q̧ alimenta uenderentur in ægypto. & uerbum gerũdiuum eiusdem quadragesimoprimo. Vt emerẽt escas. pro ad alimentandũ. et sic significat emere et uẽdere.

שָׂבַר Sperauit. expectauit. sustinuit. Isaię tricesimooctauo. Non expectabunt qui descendunt in lacum ueritatem tuam. et psalmo cen-

tesimoquinto.Oculi omnium in te sperant domine.

שבת Finiuit.uacauit.quieuit.ociatus est.sabatizauit.cessauit. threnorum.v.Defecit gaudium cordis nostri.pro cessauit. Gen̄.secundo. Et requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Inde sabatum a requie.Isaię.lxvi.Et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabato.Inde sabatum sabatorum et alia deriuata.

שגג Deliquit non dedita opera.peccauit ignoranter. impręmeditate deliquit.Leuitici quinto.Qui orabit pro eo quia nesciens fecerit. Inde delictum non de industria.per paragogen he.similiter peccatū per ignorantiam.Leuitici quarto.Anima quę peccauerit per ignorātiam &c̄.Inde nomen Iob.xix.Nempe si ignoraui mecum erit ignorātia mea.idest si per imprudētiam lapsus sum,mecum habitabit imprudentia et simplicitas mea.

שגא Magnificatus excreuit.auctus est.multiplicatus est.Iob.viij. Aut crescere carectum sine aqua.et eiusdem.xxxvij.Digne eum inuenire non possumus.magnus fortitudine.et Iob duodecimo.Qui multiplicat gentes et perdit eas. & inuenitur etiam scriptum per he loco aleph.ut Iob octauo.Et nouissima tua multiplicentur nimis. quod in nouis codicibus scribitur per aleph. sed in uetustissimis et emendatis scribitur per he loco aleph.inuenitur etiam duplicatum.

שגב Exaltauit.extulit.eleuauit. releuauit. Deuteronomij.ij. Non fuit uicus neq; ciuitas quę nostras effugerat manus. iterum rhetorica interpretatio non grāmatica.sed uerbum e uerbo sic legitur. non erat ciuitas quę leuaret se super nos seu a nobis.Isaię.ix. Et eleuabit dn̄s hostes Razin sup eū.et in passiuo eiusdē.xxxiij. Magnificatus est dn̄s. ꝓ exaltatus est.trāslationes nrę plurimū interpretantur protectionem. vt psalmo.xci.Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. sed rectius Hieronymus sic.exaltabo eum.

שגה Errauit.ignorauit.Iob.vi. Et si quid forte ignoraui,instruite me.et Leuitici.iiij.ꝙ si omnis turba filiorum Israel ignorauerit. et mutatur he in aleph quandoq;.p̄s. decimonono. Delicta quis intelligit. rectius Hieronymus errores.sic Aquila Symmachus et Hierōymus

titulum psalmi.vij.traduxerunt pro ignoratione. omnia inde deriuata significant peccatum ignorantiæ crassæ.uel secundum alios etiam curã et laborem.ut Prouerbiorum.xx.Quicumque ijs delectatur non erit sapiens.pro qui laborat in eo.uel sollicitatur et negociatur in eo.Inde faciens errare.Iob.xxviij.Qui decipit iustos in uia mala. et Deuterono. xxvij.Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. aliud significatum apprehendere.Deuteronomij.xxviij.Et apprehendent te.

שָׁגַח Aspexit.prospexit.respexit.Canti.ij.Respiciẽs per fenestras.

שָׁגַל Violauit.subagitauit.Zachariæ.xiiij.Et mulieres uiolabunt. Inde vxor.coniunx.mulier.ps.xlv. Astitit regina a dextris tuis.quod rectius uertit Hiero. Stetit coniunx ad dexteram tuam. & Deutero. viij. Vxorem accipies et uir alius dormiet cum ea.i.subagitabit eam.

שָׁגַע Furit.amens fuit.insensatus attonitus stupens fuit. Deutero. xxviij.Et stupens ad terrorem eorum quæ uidebunt oculi tui. Inde nomen aliud paulo superius,ut in eodem.Percutiat te dominus amentia et cæcitate.Inde furiosus et maniacus.

שֶׁגֶר Pecus recens natum.seu fructus pecoris.Exodi.xiij. Et quod primitiuum est in pecoribus tuis. & Deuteronomij.vij. Et iumentis & gregibus ouium tuarum.

שַׁד Mamma.uber.threnorum.iiij.Sed et lamiæ nudauerunt mammam.et pluraliter Gen.xlix.Benedictõnibus uberum et vuluæ.et Canticorum.i.Inter ubera mea commorabitur.aliud significatũ per zere, dæmonium.Exodi.xxxij.Imolauerunt dæmoniis et non deo.

שָׁדַד Vastauit.depopulatus est.Ezechielis.xxxij. Et uastabunt superbiam ægyptiorum.et participium actiuum et passiuũ. Isaiæ.xxxiij. Væ qui prędaris nonne et ipse prædaberis.verbum e uerbo sic. Hoc deuastans et tu nõ deuastatus.et nomẽ vastitas et depopulatio.Amos v. Vastitatem super robustum,et depopulationem super potentem affert.aliud significatum sadai.fortis.magnus.omnipotens.Gen.xvij. Ego deus omnipotens.& ab illo honore intelligunt uersiculũ Ecclesiastis.ij.Cyphos et urceolos in ministerio ad uina fundenda.quod sic

exponunt atq; uertũt honorem et magnificentias. nam quod dicitur ad uina fundenda.non eſt de textu.et ideo obeliſco effodiendũ. aliud ſignificatũ agricolare.Oſeę.x.Confringet ſibi ſulcos Iacob. Inde ager ſiue campus.Gẽ.iiij. Cumq; eſſent in agro. et ſic regio.uaſtitas ſiue locus campeſtris.et ſic amittit unum daleth et accipit in fine he. ſignificatq; terram ſiue tellurem.

שׁדם Cata paragogẽ he finalis fœminini generis incultũ ſignificat. et aridum.Iſaię.xxxvij.Et herba tectorum quę exaruit antequã maturesceret.&pluraliter Deuterono.xxxij. De uinea Sodomorũ uinum eorum et de ſuburbanis gomorrę. pro ſyluestribus et incultis campis gomorrę.aliud ſignificatum vallis.iiij.Regum.xxiij. Foras Ieruſalẽ in conualle cedron.& quia per eam uallem decurrit torrẽs, ideo pro torrente ſępe ſumitur ut thargum indicat.ſic Ieremię.xxxi. Vniuerſam regionem mortis uſq; ad torrentem cedron.ubi Hieronymus diuiſit uocabulum hoc in duo.ſed unũ uocabulũ eſt q̃d.lxx. intactũ reliquerũt, et aſſaremoth poſuerunt.ſicut etiam in quibuſdã antiquis codicibus hebraicis legit̃,quanquã inueniam adnotationem illic ſignatam non ſaremoch ſed ſademoth eſſe legendã. Eſt aũt cedron quod hebraice kidron dicitur nomen quondam obſcurę uallis prope Ieruſalem ab obſcuritate atq; tenebris ſic nominate.per quam defluit torrens quãdoq; obſcure apparens,quandoq; aridus et exiccatus. nam Hieronymus in prefato Ieremię loco kidron ĩterpretat̃ tenebras in cõmẽtariis vnde uidentur errare qui paſſionẽ Chriſti exponunt tranſtorrentem cedron pro cedrorũ.quãuis enim κεδρων grece ſignificet latine cedrorum.tamẽ nõ ſic eſt in hebraico ubi ponit̃ kidron nomẽ ꝓpriũ uallis.

שׁדף Exaruit.arefactus eſt.iiij.Regum.xix.Herba tectorum quæ arefacta eſt antequam ueniret ad maturitatem.Inde ariditas, q̃d trãſlatio noſtra aerem corruptum interpretatur.Deuteronomij.xxviij. Et aere corrupto et rubigine.

שׂדר Tabulatum.tranſlatio noſtra laqueare uertit.iij. Regum.vi. Texit quoq; domum laquearibus cedrinis,

שׂה Pecus.Ezechiel.xxxiiij.Ecce ego ipſe iudico inter pecus pingue

& macilentum. sed translatio nostra transsumpsit hoc uocabulum ad victimam. Gen̄. xxij, Vbi est uictima holocausti. et infra. Deus prouidebit sibi uictimā holocausti fili mi. ꝓ pecus ad holocaustū. & est generis cōmunis. quia est genus et transumit pro oībus aliis pecudibus.

שׂהד Testis. cōscius. Iob. xvi. testis meus et cōscius meus ī excelsis.

שׁהם Onyx. uel onychinus. Gen̄. primo. Ibiqꝫ inuenitur bdellium et lapis onychinus.

שׂהר Ornamentum equorum seu camelorum quas uocant lunulas. nam et chaldęis luna dicitur sehara. Iudicum octauo. Et tulit ornamenta ac bullas de collo camelorum.

שׁוא Clamor. fremitus. Zacharię. iiij. Et exęquabit gratiam gratię eius. recte sic. Et educet lapidem primarium. Clamores grates grates sibi. uel sic fremitus et clamor gratia gratia ei. Aliud significatū uacuū. vanum. inane. frustratorium. Iob. vij. Sic et ego habui menses uacuos. Et Exodi. xx. Non assumes nomen domini dei tui in uanum.

שׁוב Vertit. reuertit. conuertit. absolute. Isaię. vi. Et conuertatur et sanem eum. & Canticorum sexto. Reuertere reuertere sulamithis. nō sunamithis. sed sulamith idest integra et ꝑfecta. & Ecclesiastis primo. Et in circulos suos reuertitur. Inde uerba grauia et transitiua quę significant facere reuerti. idest reddere. donare. et respondere ac similia. psalmo. li. Redde mihi lęticiam salutaris tui. & quandoqꝫ patitur beth geminatum. psalmo. xxiij. Animam meam conuertet. & Ieremię. viij. Et qui auersus est non reuertetur. quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa. Aliud significatum residere. quiescere. habitare. ut in iam citato psalmo. et ut inhabitem in domo domini. Hieronymus sic. Et habitabo in domo domini. Inde sessio. residentia. sella. cathedra. psalmo. Et in cathedra pestilentię non sedit. pro. & in sessione derisorum non habitauit. Aliud significatum decrepitum seu canum esse. primo Regum duodecimo. Ego autē senui et incanui.

שׂוד Liniuit uel obduxit calce uel gipso. Deuteronomij vicesimoseptimo. Et leuigabis eos calce. et paulo ante. Eriges ingentes lapides

& calce leuigabis eos.aliј cinerem putãt significari.Isaię.xxxiiј. Et erũt populi quasi de incendio cinis.scribitur autem sępe samech pro schin.

שׂוח Aequauit,adęquauit,parificauit.Isaię.xxviiј.Nonne cum adęquauerit faciem eius.et eiusdem quadragesimo. Cui assimilastis me & adęquastis dicit sanctus.Inde ęquum.par. et ęquabile. siue placitũ. Aliud significatum effecit.fecit.posuit.psalmo.lxxxix.Posui adiutoriũ in potente.& psalmo decimosexto.Prouidebam dominum in conspectu meo semper.rectius autem Hieronymus pręposui dominum. oĩa deriuata eius significant ponere.

שׂוח Inclinauit.incuruauit.pręrupit.Prouerbiorum secundo. Inclinata est ad mortem domus eius. Inde dicitur fouea in quam aliquid inclinat. Ieremię decimooctauo. Foderunt foueam animę meę. & sic sepulchrum corpori.

שׂיח Locutus est. sermocinatus est. psalmo. lxix. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta. & psalmo.cxix.In mandatis tuis meditabor.idest loquar meditatam orationem. & psalmo.cxliiј. In factis manuum tuarum meditabor. idest mentis conceptum omnẽ expromam et eloquar. hęc enim est proprietas uocabuli.ut Isaię.liiј. Generationem eius quis enarrabit. idest pręmeditate et composite secundum mentis suę conceptum eloquetur. sic in titulo psalmi,ciј.Et coram domino effundit precem suam.rectius Hieronymus.Effunderet eloquium suum.sed et supra auditum est quod significat etiam meditationem.machinationem.et practicam aliquam latẽtem hominis.

שׂוט Spaciatus est.circuiuit,Numeri undecimo.Circuibatq; populus et colligens illud frangebat mola.& transitiue Ieremię quinto. Circuite uias Ierusalem. & sic geminat literam teth. Aliud significatum crepitus flagelli aurigę. Nahum tertio. Vox flagelli et uox impetus rotę. & est negocium aurigę quadrigarum.& sic flagellum.baculus. virga. Aliud significatum ligna picea. Exodi.xxv. Ligna setim. & paragoge he cum epenthesi iod loco vau genus arbusti quod uocaẗ acanthus.a nostris spina.Isaię.xli.Cedrum et spinam et myrtum.

שׂוך Sepiuit.vepribus et spinis et frondibus circumplexis uallauit. Oseę secundo.Ecce ego sepiam uiam tuam spinis.

שׁוּל Fimbria. quod nostra translatio circũloquitur.Exodi.xxviij. Deorsum uero ad pedes eiusdem tunicę per circuitum.hoc totum hebraice legitur.super fimbriam.

שׂוּם Posuit.reposuit.fecit.aduertit.Exodi.iiij. Quis fecit os hõinis. aut quis fabricatus est mutum et surdum.& Haggei.ij.Antequã ponet lapis super lapidem in templo dñi.&.iiij.Regũ.ix.Depinxit oculos stibio.uerbum e uerbo sic.Et posuit in fuco oculos eius. quam constructionem ita uertunt grammatici.Et posuit fucum in oculos eius. aliud significatum allium.Numeri.xi.Porriꝗ et cepe et allia.

שַׁוַע Clamauit.ps̃.xviij.Clamauerunt nec erat qui saluos faceret. & nomen,Ieremię.viij.Ecce uox clamoris filię populi mei.et transfert ad ululatum.i.Regum.v.Et ascẽdebat ululatus uniuscuiusꝗ in cęlum. aliud significatum oblinere.inungere.leuigare.Isaię.vi. Et oculos eius claude.ꝓ obline.secundũ hoc rabi Ioseph pater Dauidis kimhi exponit uersiculum Ezechielis.xvi.ubi nos legimus. Et aqua non es lota in salutem.aliter sic.Et aquis nõ es lota ad leue.idest ut sis leuis instar glabrionis et quasi uncta. aliud significatum diues. honoratus. potens. Ezechielis.xxiij.Mobiles tyrannosꝗ et principes.vult dicere uerbum e uerbo sic.Prętectum.diuitem et potẽtem.sic.Iob.xxxiiij. Nec cognouit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. pro et non agnitus est diues prę paupere.uel ante pauperem.

שׁוּת Conquassauit.percussit.contudit.contriuit.conculcauit.Geñ. tertio.Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius.aliud significatũ obscurare.obtenebrare.psalmo centesimotricesimonono. Et dixi forsitan tenebrę conculcabunt me.ubi interpretatio est de prima significatione.sed rectius postea Hieronymus in suo psalterio. forsitan tenebrę operient me.pro obscurabunt me.

שׁוּק Appetiuit.desyderauit.concupiuit.psalmo sexagesimoquinto. Visitasti terram et inebriasti eam.pro quo legunt. Et concupiscere fecisti eam.scilicet ut satietur. sic Genesis tertio. pro eo quod legimus. Et sub uiri potestate eris.hebraica ueritas habet.Et ad uirum tuum desyderium seu concupiscentia tua.similiter eiusdem quarto. Sub te erit

appetitus eius.aliud significatum crepere.stridere et sonare in modū rei onustę atq; exagitatę.ut Ioelis secundo. Et redundabunt torcularia uino et oleo. Aliud significatum platea. Ecclesiastis duodecimo. Et circuibunt in platea plangentes. sic paulo superius. Et claudent ostia in platea. aliud significatum crus. Canticorum quinto. Crura illius columnę marmoreę. & transsumitur ad armum pecoris. Exodi uicesimo nono. Armumq; dexterum. & a primo significato deriuatur uerbum cōmune. Nahum secundo. Collisę sunt in platęis. pro crepuerunt uel stridore sonuerunt.

שור Cecinit.cantauit.ut psalmo septimo in titulo. Pro ignorantia Dauit qui cecinit domino. Inde nomen, Ecclesiastis secundo. Feci mihi cantores et cantatrices. Item uerbum graue Exodi.xv. Tunc cecinit Moyses et filij Israel carmen hoc domino.. & titulus Salomonis. Canticum cāticorum. aliud significatum aspicere.intueri. Numeri quarto. Intuebor illum sed non prope. & Canticorum quarto. Coronaberis de capite amana. rectius sic. prospice de uertice Amana &c̄. aliud significatum. offerre. donare. primo Regum nono. Et sportulam non habemus ut demus homini dei. rectius sic de uerbo ad uerbum. Et oblatio nulla ad offerendum uiro dei. aliud significatum murus. Genesis.xlix. Filię discurrerūt super murum. & psalmo decimooctauo. In deo meo transgrediar murū. aliud. bos. taurus. Leuitici.xxij. Bos ouis et capra.

שור Dominatus est.principauit.regnauit. Iudicum nono. Regnauit itaq; Abimelech super Israel tribus annis. Inde nomen. Iosue quinto. Sum princeps exercitus domini. aliud significatum per prępositionem mem et paragogen he. mensura. Leuitici decimonono. In pondere et in mensura.

שוש Exultauit. lętatus est. gauisus est. Deuteronomij .xxviij. Et sicut antea lętatus est dominus super uos bene uobis faciens, sic lętabit disperdens uos. & uerbum graue psalmo septuagesimo. Exultent & lętentur in te. Inde nomen psalmo quinquagesimoprimo. Auditui meo dadis gaudium et leticiam.

שות Locauit.posuit.fundauit. Genesis quarto. Vocauitq; nomen eius Seth dicens. posuit mihi deus semen aliud. & psalmo.lxxiij. Ponere in deo meo spem meam. rectius posui. et eodem. Posuerunt in cęlū

os suum. aliter interpretatur psalmo decimoseptimo. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Hieronymus. Oculos suos posuerunt declinare. & recte quidem statuere quoq; significat et instituere. et cõponere. Prouerbiorum septimo. In ornatu meretricio. rectius sic. Instituens meretricium.

שׁוּר Aspexit. intuitus est. Iob vicesimooctauo. Nec intuitus est eũ oculus uulturis. & Canticorꝝ primo. Quia decolorauit me sol. rectius sic. Quoniam aspexit me sol.

שׁזַר Retortum et duplicatum, sicut solent duo fila conduplicari in funiculum. Exodi. xxvij. De bisso retorta.

שָׁחַח Humiliauit. curuauit. inclinauit. absolute. Iob. ix. Et sub quo curuãtur. & Isaię secundo. Et incuruabitur oĩs sublimitas hominũ. & Micheę sexto. Et humiliatio tua in medio tui. Inde uerbum in forma hithpael adorare. genuflectere. seu inclinare. Genesis. xxxiij. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies. idest inclinauit. Inde nomina et alia deriuata eiusdem significationis.

שֹׁחַד Munus. donũ. psalmo decimoquinto. Et munus super innocentem non accepit. & primo Regum octauo. Acceperunt munera et peruerterunt iudicium.

שָׂחָה Natauit. Isaię. xxv. Sicut extendit natans ad natandum. & Ezechielis. xlvij. Intumuerant aquę torrentis qui non potest transuadari. Inde dicitur remus et remex.

שָׁחַט Occidit. imolauit. iugulauit. Leuitici. i. Imolauitq; uitulum coram dño. sic. ij. Paralip. xxx. Imolauerunt aũt phase. et infra. Imolauerunt leuitę phase ijs qui non occurrerant sanctificari dño. rectius uerbũ e uerbo sic. Et leuitę super occisione uel iugulatione paschatũ. unicuiq; non mundato. aliud significatũ metallare. et tractare malleo. Inde malleare uel diducere. & sic significat metallum ductile siue tractabile. iij. Regũ. x. Fecitq; rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo. rectius de auro ductili et tractabili.

שחל Leo.alij putant leopardum.trãſlatio noſtra uertit aſpidem. p̃s.lxxi.Super aſpidẽ et baſiliſcũ ambulabis.ſic Iob.iiij.Rugitus leonis et uox leęnę.In lingua mgroꝝ eſt ſpecies noctuę.ſed nihil ad hũc locũ.

שחין Puſtula.ſcabies.ulceratio.lichenę.Exodi.ix.Erunt enim in hominibus et iumẽtis ulcera et ueſicę turgẽtes in uniuerſa terra ægypti. Nota plagam qua terram noſtram percuſſit deus ab anno domini m.cccc.xcvij.uſq; in hunc diem et nondum finis.

שחס Quod ex radice primum pullulat per metatheſin ſamech & ſchin.ut.iiij.Regũ.xix.In ſecundo aũt anno quę ſponte naſcuntur.

שחת Tumor.tranſlatio noſtra uertit egeſtas.Deuterono.xxviij. Percutiat te dominus egeſtate.aliud ſignificatum uolucris genus quã larum uocat noſtra tranſlatio.Leuitici.xi.Et larum et accipitrem.hebręi quidam ardeam nominant.

שחץ Superbũ.ſuperbia.Iob.xli.Ipſe eſt rex ſup oẽs filios ſupbię.

שחק Contudit.Exodi.xxx.Cũq; intenuiſſimũ puluerem uniuerſa cõtuderis.aliud ſignificatũ nubes.p̃s.lxxxix.Quis in nubibus ęquabit dño.aliud ſignificatũ deriſit.luſit.illuſit.laſciuiuit.threnoꝝ.i.Et deriſerũt ſabata eius.& Eccleſiaſtis.ij.Riſum putaui errorem.& eiuſdẽ.x.In riſu faciũt panẽ.et Iudicũ.xvi.Vt uocaret Sãſon et ante eos luderet.

שחר Nigreſcebat.denigratus eſt.obfuſcatus eſt.Iob.xxx.Cutis mea denigrata eſt ſuper me.Inde nomen Leuitici decimotertio.Et capillum nigrum.& Canticorum primo.Nigra ſum ſed formoſa.& geminatur quandoq; ultima ſyllaba.ut in eodem.Nolite me cõſyderare q fuſca ſim.ab hoc uerbo nominant artifices uitriolum.aliud ſignificatum aurora.luciferus.matuta.mane.Geneſis triceſimoſecũdo.Ecce uir luctabatur cum eo uſq; mane.& infra.Iam enim aſcendit aurora. Inde iuuẽtus uel iuuenta nominat.quia ſicut ea eſt oĩbus animantibus in ortu,ſic ſenecta in occaſu.Eccleſiaſtis.xi.Adoleſcẽtia enĩ et uoluptas

vana sunt.pro puericia et iuuenta.aliud significatum quęrere. inuestigare. inquirere. Prouerbiorum undecimo. Bene consurgit diluculo qui quęrit bona. hebręi sic. Quęrens bonum quęrit desyderabile.sic Iob septimo.Et si mane me quęsieris non subsistam.

שָׁחַת Corrupit. putrefecit.dissipauit.subuertit.perdidit.Genesis sexto.Corrupta est autem terra corã deo.& iterum.Cumq; uidisset deus terram esse corruptam.omnis quippe caro corruperat uiam suã. & Genesis.xviij.Non delebo.i.non perdam seu subuertam. et eiusdẽ decimonono.Quia delebit dominus ciuitatem hanc. & supra. Delebimus enim locum istum.et significat instrumentũ rumpendi et diruendi aliquod ædificium.Ezechielis nono.Et unusquisq; uas interfectionis habet in manu sua.pro eo q̄ unusquisq; instrumentum euersionis &c̄. Aliud significatum fouea.psalmo.xciiij. Donec fodiatur peccatori fouea.sed de illo supra notatum est in fin ante vau. aliud significatũ laqueus.threnoꝝ.iiij.Captus est in peccatis nostris. pro laqueis nr̄is.

שָׁטָה Auertit.diuertit.Numeri quinto. Vir cuius uxor errauerit. pro diuerterit.et infra.Deserto uiri thoro. interp̄tatio rhetorica plus quam grammatica more solito.sic Prouerbiorum septimo.Ne abstrahatur in uiis tuis mens tua. de uerbo ad uerbum sic. Ne diuertat ad uias eius cor tuum.Inde stultum dictum putant.

שָׁטַח Extendit.expandit.sparsit.Ieremię octauo. Et expandent ea ad solem et lunam.& Numeri undecimo.Et siccauerunt eas per girũ castrorum.pro quo rectius Nicolaus de lyra. & extenderunt eas. & hebraice quoq; sic legitur. Et expanderunt sibi expansionem circum castra.sic p̄s.lxxxviij.Expandi ad te manus meas.

שָׂטַם Odiuit.odio habuit.Genesis.xxvij.Oderat autẽ Esau Iacob. & eiusdem.xlix.Inuideruntq; illi habentes iacula.pro oderant.

שָׂטַן Impediuit. aduersatus est. retraxit.detraxit.Zacharię tertio. Et satan stabat a dextris eius ut aduersaretur ei. Inde detractor latine. grece diabolus.hebraice satan.psalmo centesimonono. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi.

שׁטף Lauit. Leuitici decimoquinto. Non lotis ante manibus. hebraice sic. Manus suas non lauit aqua. & tertio Regum uicesimosecundo. Et lauerũt currum eius in piscina Samariȩ. Inde inundatio per sex puncta. Nahum primo. Et in diluuio prȩtereunte.

שׁטר Satelles. preco. executor. apparitor. caduceator. Deuteronomij decimosexto. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis. pro quo rectius. Iudices et caduceatores siue lictores qui uirgas aut baculos gestant.

שׁי Munus. donum. psalmo sexagesimooctauo. Tibi offerent reges munera.

שׂיג Occupatio. negotium. tertio Regum decimooctauo. Forsitan loquitur aut in diuersorio est. pro uel meditatur uel negociatur.

שׂיח Frutex. uirgultum. arbustum. Genesis secundo. Et omne uirgultum agri. etpŕr Genesis. xxi. Abiecit puerum subter unã arborem.

שׁילה Messias. sic interpretatur Onkelus chaldȩus Genesis. xlix. Donec ueniat silo idest messias. aliud significatum silo. tertio Regum decimoquarto. Vade in silo ubi est Ahias propheta.

שׁיר Ornamẽtũ. armilla. Isaiȩ. iij. Et torques et monilia et armillas.

שׁישׁ Marmor. i. Paralippomenon. xxix. Et marmor parium abundantissime. et abiicit iod quãdoq; per syncopen. Ester. i. Smaragdino et pario stratum lapide. paulo ante per zere. Colũnis marmoreis. magistri hebrȩorum in lingua sua scholastica uidentur duas species marmoris in loquutione sua insinuare cũ dicunt de lapidibus saisa et marmora. & est simile q̃d nostra translatio dicit de pario et marmore.

שׁית Spinȩ genus. Isaiȩ septimo. Vepres enim et spinȩ erunt in uniuersa terra.

שׁכך Quieuit. cessauit. sedatus est. Ester. vij. Et ira regis quieuit.

שָׁכַב Iacuit.concubuit.dormiuit.Genesis.xlvij.Sed dormiam cum patribus meis.& Ecclesiastis quarto.Et si dormierint duo fouebuntur mutuo.ideſt concubuerint.et eiuſdem ſecundo.Nec per noctem mente requieſcit. Inde lectus siue cubile ubi cubatur. pſalmo quarto. Et in cubilibus ueſtris compungimini. & Canticorum tertio. In lectulo meo per noctem quęſiui.et tranſumitur pro coęquare.ſcilicet quãdo quis rem aliquam facit iacere ad comparationem alterius. ſic ſecundo Regum octauo.Coęquans ea terrę.Item Exodi.xvi. Mane quoqꝫ ros iacuit per circuitum caſtrorum.Omnia eius deriuata iacere ſignificãt & deſcendere.unde urceolus ſic dicitur ex quo deſcendit aqua ad lauandum manus.

שָׂכַח Imaginatus eſt.fabrefecit.inſigniuit.titulauit.Leuitici .xxvi. Nec inſignem lapidem ponetis in terra ueſtra.&pluraliter Numeri xxxiij.Confringite titulos.pro ſubuertite inſignia et ſpectacula fabrefacta in lapidibus. et ab imaginatione nominatur ſic cor hominis q̊d fingit.cogitat et imaginatur שֶׂכְוִי Iob.xxxviij. Quis dedit cordi intelligentiam.vocatur eo nomine alias gallus.et eum ſic magiſtri hebręorum nominant teſte rabi Simeon filio Lakiſch.

שָׁכַח Oblitus eſt.p̃s.lxxvij.Aut obliuiſcetur miſereri deus.& Iſaię xlix.Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum &c̃.& ſi illa oblita fuerit ego tamen non obliuiſcar tui.

שָׁכַל Orbatus fuit.abſqꝫ liberis fuit.ſterilis fuit. Geñ.xliij. Ego aũt quaſi orbatus abſqꝫ liberis ero.et eiuſdẽ.xlij.Abſqꝫ liberis me eſſe feciſtis.& Geñ.xxxi.Oues tuę et capręę tuę ſteriles nõ fuerũt. aliud ſignificatum prępoſitione aleph botrus. Michęę. vij.Non eſt botrus ad comedendum.etpluraliter Canticorum.vij.Vbera tua botris.

שָׂכַל Nauauit.prudenter fecit.intellexit.i. Regum.xviij. Prudentius ſe regebat quam omnes uiri Saul. Inde uerbum graue. pſalmo.ij. Et nunc reges Intelligite.ideſt fiatis prudẽtes. et iterum.i. Regũ.xviij. Vidit itaqꝫ Saul quod prudẽs eſſet nimis.et paulo ſuperius. In oĩbus quoqꝫ uiis ſuis Dauid prudenter agebat. exponunt proſperabatur. quia qui prudens eſt et prouidens proſpere agit.Inde nomen per ſex

puncta et quandoq; per quinq;.ut psalmo centesimoundecimo. Intellectus bonus omnibus facientibus ea.et intelligens.psalmo quadragesimoprimo.Beatus qui intelligit.

שכם Mane surrexit.secundo Regum decimoquinto. Absalom mane consurgens stabat in introitu portę. & illud mane quod est inclusum in uerbi significatione aliquando etiam ei expresse connectitur. vt primo Regum primo.Et surrexerunt mane et adorauerunt coram domino. Aliud significatum humerus.scapula.Genesis nono. pallium imposuerunt humeris suis.& eiusdem vicesimoquarto. Cum hydria quam portabat in scapula. aliud nomen proprium loci sichem. Gen̄. duodecimo. Vsq; ad locum sichem.aliud significatum pars. portio.latus.Genesis.xlviij.Do tibi partem unam extra fratres tuos.

שכן Moratus est. habitauit. Exodi.xxv.Et habitabo in medio eorum.& psalmo decimoquinto.pro eo quod nos legimus. Aut quis requiescet in monte sancto tuo. hebraica ueritas habet sic.Et quis habitabit in monte sancto tuo.sic etiam Hieronymus interpretatur. & Leuitici.xvi.In medio sortium habitationis eorum. Inde tabernaculum in quo habitatur.psalmo.lxxiiij. Tabernaculum nominis tui. Inde uicinus qui prope habitat.Prouerbiorꝝ.xxvij. Melior est uicinus iuxta. aliud significatum sepelire. Nahum.iij. Sepelientur principes tui. & p̄s.vij.Et gloriam meam in puluerem deducat.pro sepeliat.

שכין Culter.Prouerbiorū.xxiij.Et statue cultrum in gutture tuo.

שכר Inebriatus est.Isaię.xxix.Inebriamini sed non a uino. et Gen̄. ix.Bibensq; uinum inebriatus est.Inde nominat̄ oīs potus qui inebriare potest sicera.Leuitici.ix. Vinum et om̄e quod inebriare potest nō bibetis.Deute.xxix. Vinum et siceram non bibistis.aliud significatum per prępositionem aleph munus.donum. psalmo.lxxij. Reges saba & arabum dona adducent.

שכר Mercede conduxit.Deutero.xxiij. Quia conduxerūt contra te Balam filiū Beor.Inde merces.mercenarius.& stipendiarius. Genesis.xv. Ego merces tua nimis. Item Malachię.iij. Et qui calumniātur mercedem mercenarij.

שלל Rapuit.ſpoliauit. prędatus eſt. Ezechieľ.xxix.Deprędabitur manibus eius et diripiet ſpolia eius.& erit merces exercitui illi. & Habacuk ſecundo.Quia tu ſpoliaſti gentes multas.

שלב Commiſſura.iunctura.Exodi.xxvi.Incaſtraturę fiant quibus tabula,alteri tabulę connectať.quod alias traduxit a plectēdo plectas et iuncturas.iij.Regũ.vij.Inter iũcturas et inter coronulas et plectas. hebręorum magiſtri dicunt hoc nomen de ſcalarum gradibus.

שלג Nix.Ieremię.xviij.Nix libani.et p̃s.li.Super niuē dealbabor. et ex hoc oritur uerbũ quaſi liceret dicere a niue niuare.pſalmo.lxviij. Niue dealbabor in zelmon.

שלה Fœlicitatus.proſperatus.fortunatus.beneficiatus eſt uel fuit. Ieremię.xij.Bene eſt omnibus qui pręuaricantur et inique agunt.pro fortunanť ſeu proſperanť omnes.Inde nomē Iob.xxi. Diues et fœlix. aliud ſignificatum temeritas.error.imprudentia.ſecundo Regum.vi. Et percuſſit eum ſuper temeritate.

שלו Coturnix.p̃s.cv.Petierunt et uenit coturnix. &pluraliter Numeri.xi.Arreptas trans mare coturnices dedit.

שלח Miſit.p̃s.cv.Miſit ante eos uirum.& late inuenies hoc uerbũ Exodi.iij.et.iiij.& Ezechieľ.ij.Mitto ego te.et infra.Ecce manus miſſa ad me.Inde munus ſeu munera.Michee.i. Dabit emiſſarios ſuper hęreditatem Geth.exponunt alij donationes uel dotes.ſic Exodi.xviij. Tulit Sephoram uxorem Moyſi quam remiſerat et duos filios eius. hebręi ſic.Et ſumpſit Iethro ſocer Moyſi Zephoram uxorem Moyſi poſt dotes eius etiam duos filios.& aliter p̃s.lxxviij. Immiſſiones per angelos malos ideſt plagam. aliud ſignificatum propagines. Iſaię.xvi. Propagines eius relictę ſunt.et ab his nominatur hortus plantatus.eo ꝙ rami artificialiter tenduntur huc et illuc. Canticorum.iiij.Emiſſiones tuę paradiſus malorum punicorum.pro plantationes tuę.& puto ꝙ ab irrigando plantationes hortorum prope Ieruſalem nominata ſit aqua Siloah. ut Nehemię tertio. Et muros piſcinę Siloeh in hortũ

regis. & Iſaię octauo. Abiecit populus iſte aquas Siloeh quę uadunt cum ſilentio.aliud ſignificatum gladius. Iob tríceſimotertio. Vt non tranſeat in gladiū.aliud ſignificatū cata paragogen nun litere. menſa. p̄s.xxiij.Paraſti in conſpectu meo menſam.

שלט Dominatus eſt.poteſtatem exercuit.prefuit.Eccleſiaſtis.viij. Dominatur homo homini in malum ſuum.& in eo loco inuenies ſępe dominium et poteſtatem ab hoc uocabulo deriuari et in fœminino. Ezechielis.xvi.Opera mulieris meretricis et procacis.pro meretricis & potētis atq; dominę.aliud ſignificatum ſcutum ſiue armatura. Can ticorum.iiij.Mille clypei pendent ex ea.omnis armatura fortiū. aliud ſignificatum exuere.Ioſue.v.Solue calceamentū de pedibus tuis.

שלך Proiecit. abiecit.iecit. threnorum ſecundo.Proiecit de cęlo terram. & Geneſis.xxi. Abiecit puerum.Inde uerbum graue de quo multa deriuata eiuſdem ſignificationis. aliud ſignificatum auis quam noſtra tranſlatio uertit mergulum.Leuitici undecimo. Mergulum et ibim.Item nominatur ſic quędam porta in domo ſanctuarij,quam no ſtra tranſlatio licet improprie appellat portam aſcenſionis. primo Pa ralippomenon.xxvi.melius.cum porta proiectionis.

שלם Reddidit.retribuit.reſtituit.Exodi viceſimoſecundo.Quinq; boues pro uno boue reſtituet. et pſalmo triceſimoquinto Retribue bant mihi mala pro bonis.et Micheę ſeptimo. Et iudex in reddendo eſt.et nomen pſalmo nonogeſimoprimo. Et retributionem peccato rum uidebis.aliud ſignificatū complere.perficere.conſummare.Gen̄. decimoquinto.Necdum enim cōpletę ſunt iniquitates ammorrgorꝝ uſq; ad pręſens tempus.aliud ſignificatum integrū et probum.Gene ſis.xxxiiij. Viri iſti pacifici ſunt.rectius ſic.Integri ſunt et probi. Aliud ſignificatum bene ualere.ſaluum eſſe atq; ſanum. Gen̄.xliij. Sanus ne eſt pater ueſter ſenex.aliud ſignificatum pax. Iſaię.lvij.Pacem pacē ei qui longe eſt et ei qui prope.et p̄s.xxxviij. Non eſt pax oſſibus meis. Inde uerbum graue et ab eo pacare. pacificare. et cętera. Leuitici.iij. Hoſtia pacificorū.Inde legitur Canticorum.vi. Reuertere reuertere Sulamith.i.pacificata.non ſunamithis ut mendoſi codices habent

שִׂלְמָה Vestimentum.uestis.Exodi.xxij.Et oue ac uestimento.& est metathesis literarum,in eodem enim significato inuenitur literis lamed et mem transpositis.Deuteronomij octauo. Vestimētum tuum nequaquam uetustate deficit.cętera obelisco notantur.

שָׁלַף Expediuit. euaginauitExiuit. Iudicū. ix. Euagina gladiū tuū et interfice me.et Ruth quarto.Soluebat homo calceamentum suum. Thargum hierosolymitanum expedire exponit.

שָׁלֹשׁ Tres. tria. Exodi.xxiij. Tribus uicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. & ab eo multa ueniunt deriuata tam cardinalium quam ordinalium numerorum. uide infra in arte grammatica de nominibus numeralibus.

שֵׁם Nomen.Genesis.ij.Nomen uni phison. aliud significatum illic uel illuc ul' ibi. Ecclesiastis primo.Et ad locum suum reuertitur ibi.sub eisdem literis significātur etiam alio nomine cęli uel cęlum. Genesis.i. In principio creauit deus cęlum et terram. et non reperitur in numero singulari.

שָׁמַם Perdidit.deuastauit.desolauit.deseruit.threnorum.v. Propter montem sion quia disperiit.et eiusdē.i.Facti sunt filij mei perditi. & infra ca.iij.Posuit me desolatam.& sępe abiicit unum mem. Ieremię .ij.Obstupescite cęli super hoc.pro desolamini et pereatis. et iterū geminato mem.Ezechielis.xij. Terraqȝ deserta. Inde nomen Ioelis.iij. ægyptus in desolationem erit. &pluraliter Danielis.ix.Et post finem belli statuta desolatio.& per mem cata prothesin.quando autem idē vocabulū in hoc significato inuenies,uidebis illud per dagges in uentre mem notari ad denotandum alterius mem defectum.

שְׂמָמִית Stellio. Prouerbiorū.xxx.Stellio manibus nititur.rabi Ionas putat hirundinem esse quę nidificat in domibus regū. nostri hebrei uocant araneam.et sic in sermone magistrorum est in usu.

שָׁמַד Dissipauit.deleuit.attriuit.contriuit. Ezechiel'.xxxij. Et dissi

pabitur multitudo eius.et Prouer.xiiij.Domus impioꝝ delebitur.et Iſaiȩ.xlviij.Nõn fuiſſet attritũ nomẽ eius a facie mea.Inde uerbũ graue Ezechielis.xiiij.Et delebo eum de medio populi mei Iſrael.

שָׂמַח Lȩtatus eſt.gauiſus fuit.p̃s.cv.Lȩtata eſt ægyptus in profe‐ctione eorum.& Prouerbiorum. xi. Lȩtare iuuenis in adoleſcentia tua.Inde nomen.Iſaiȩ.lv.In lȩticia egrediemini.

שָׁמַט Remiſit.declinauit.ij Regũ.vi.Calcitrabant boues et decli‐nauerũt eam.hebraice ſic.Quoniã declinauerũt ſeu remiſerũt boues.& p̃s.cxli.Abſorpti ſunt iuncti petrȩ iudices eoꝝ.neſcio quid tranſla tio hȩc blacterat.ſed hebraica ueritas ſic habet.quoniam declina uerunt propter petrã iudices eorũ.q̃d magiſtri quidam hebrȩoꝝ de Moyſe et Aaron iudicibus filioꝝ Iſrael intelligunt.qui ꝓpter petram declinauerũt a fide.Beatus uero Auguſtinus hũc uerſum de Ariſtote le intelligens.neſcio quõ ſomnio motus,ſcribit eum tremere apud in‐feros.Tu uero memento uerborum dei Exodi.xxxiij.

וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃

verbum e uerbo ſic.Miſerebor cui miſerebor.et ignoſcam cui igno‐ſcam.Iuxta noſtram autem tranſlationem.& miſerebor cui uoluero.et clemens ero in quem mihi placuerit.ab hoc uerbo dicitur remiſſio.Deuteronomij.xv.Septimo anno facies remiſſionem.

שְׂמִכָה Tegumentum.opertorium.noſtra tranſlatio uertit pal lium.Iudicum quarto.Et opertus ab ea pallio,

שְׂמֹאל Per epentheſin aleph pro vau ſiniſtra.Iob.xxiij.Si ad ſiniſtrã quid agam non apprehendam eum.ſic.ij.Regum.xvi.A dextero et a ſiniſtro eius.Inuenitur etiam ſine aleph.ij.Regum.xiiij.Domine mi rex neq; ad dexteram neq; ad ſiniſtram.& quamuis impreſſi quidam libri habeant aleph.tamen antiquiſſima uolumina ſcripta monſtrant defectũ aleph ſicut et maſſora indicat.et rabi Dauid kimhi eo in loco ita canonizat.aliud ſignificatũ per paragogẽ he finalis ueſtimentũ ſeu veſtis per metatheſin lamed et mem.de q̃ paulo ſuperius ſcripſimus.

שֶׁמֶן Pinguedo.oleum.ungentum.Leuitici.xxiiij. Vt afferant tibi oleum de oliuis purissimis. similiter Exodi.xxvij. Oleũ de arboribus oliuarum purissimũ.& ps.cxxxiij. Sicut ungentum optimũ in capite. &pluraliter Canticorũ.i. Fragrantia ungentis optimis.Geñ.xxvij.Et de pinguedine terrę.significat etiam uerbaliter absolute pinguescere. incrassari.Deute.xxxij.Incrassatus est dilectus. et infra. Impinguatus dilatatus.& Nehemię.ix.Et saturati et ĩpinguati sunt.sic quoq; transitiue significat vngere. oblinere. obturare ungẽto seu pingui aruina.Isa.vi. Excęca cor ppli huius.pro inunge et obline siue obtura pingui aruina. aliud significatum numeri. octo.iiij.Regũ.xxij. Octo annorum erat Iosias.& Geñ.xvi.Octoginta et sex annorum erat Abraham.

שָׁמַע Audiuit.Geñ.xxxiiij. Quod cũ audisset Iacob.pro Et Iacob audiuit.Inde rumor et fama.siue auditio.Ieremię.l.Audiuit rex baby-lonis famam eorum.& Ieremię.li. Veniet in anno auditio.

שֶׁמֶץ Insinuans.portẽdens.innuens.pauxillum.breue.diminutũ. Iob.iiij.Porro ad me dictum est uerbum absconditũ.pro portendens aut innuens aliquid. aliud significatũ. nota.infamia.ut eiusdem.xxvi. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus.pro et quam notabilem seu famosam rem audiuimus in eo:sic Exodi.xxxij.Propter ignominiam sordis.

שָׁמַר Seruauit.custodiuit.obseruauit.Geñ.xxxvij.Pater uero rem tacitus consyderabat.et eiusdem.xxviij. Et custodierit me in uia.Inde nomen Isaię.xxi.Custos quid denocte.custos quid denocte. dixit cu-stos.et Genesis.xlij.Et tradidit illos custodię.aliud significatum proximum huic cauere.pręmonitum esse,Isaię septimo.Vide ut sileas.idest caue.aliud significatum adamas siue smerillus quo perforantur lapi-des preciosi atq; gemmę. Zacharię septimo. Et cor suum posuerunt ut adamãtem.aliud significatum fęx.xlviij.Et requieuit in fęcibus suis. aliud significatum spina idest quoddam genus spinę. Isaię septimo. Et in spinas et in uepres erunt.

שֶׁמֶשׁ Sol. Habacuk tertio. Sol et luna steterunt.non ponitur &

coniunctio.sed punctus pro articulo sic. Sol.luna.steterunt. Aliud significatum fenestra per quam sol domum irradiat.nostra translatio habet propugnaculum. Isaię quinquagesimoquarto.Et ponam iaspidem propugnacula tua.

שֵׁן Dens. Exodi uicesimoprimo.Dentem pro dente.& Canticorũ quarto. Dentes tui sicut greges tonsarum.Inde dentes elephantum dicuntur.sic ebur.tertio Regum decimo.Thronum de ebore grandẽ. aliud significatũ Color rubicũdus atq; coccineus.uulgo dicit̃ carmesinus.Exodi tricesimonono.Purpura coccoq; bistincto. vbi iod finale abũdat.sed plurale accipit im.Isaię.i.Si fuerint peccata ur̃a ut coccinũ.

שֶׁנְהַבִּים Dentes elephantum.tertio Regum decimo.

שָׁנַן Acuit.psalmo.cxl.Acuerunt linguas suas sicut serpentes. & nomen Isaię quinto.Sagittę eius acutę.aliud significatum iterare. repetere.recitare.translatio nostra uertit narrare. Deuteronomij sexto. Et narrabis ea filiis tuis.

שָׂנֵא Odiuit. Genesis uicesimosexto.Ad hominem quem odistis. & psalmo·xliiij.Et odientes nos confudisti.Inde nomen. psalmo uicesimoquarto. Et odio iniquo oderunt me. similiter Prouerbiorum octauo.Timor dei odit malum.pro odium mali.

שְׁנָב Pręposítione aleph. ualua. fenestra. translatio nostra uertit cœnaculum.Iudicum quinto.Per fenestram prospiciens ululabat mater & de cœnaculo loquebatur.

שָׁנָה Cõmutauit.mutauit.alterauit.reiterauit.absolute. Malachiæ tertio.Ego dominus et non mutor.& inuenitur aleph loco he. ut threnorum quarto.Mutatus est color optimus.& nota quod sin ita scribitur per punctum dexterum.Anterius enim uerbum scribitur per sin sinistrum.item transitiue quarto Regum vicesimoquinto. Et mutauit vestes eius. Aliud significatum secundus.alter. Genesis primo. Dies secundus.Item aduerbialiter secundo.Genesis vicesimosecundo.Vo-

cauitq; angelus domini Abraham secundo. Item duo. ambo. uterq;. Genesis secūdo. Erat autem uterq; nudus. et Exodi tricesimoquarto. Precide tibi duas tabulas. et recipit terminationem im pluralis numeri. Deuteronomij decimoseptimo. In ore duorum uel trium. Item significat bis. Ester secundo. Et quę intrauerat uespere egrediebatur mane atq; inde in secundas ędes ducebantur. rectius uerbum e uerbo sic. Vespere ipsa abiit et mane ipsa rediit ad domum mulierum bis. inde alter siue duplex. Genesis quadragesimotertio. Pecuniamq; duplicem ferte uobiscum. aliud significatū annus. Numeri decimoquarto. Dies pro anno dies pro anno erit. fortasse a superiore sic dictus q̄d solis cursus reiteratur ut antea. & mutatur he finale in thau etiam in absoluta constructione. ut Danielis primo. Fuit autem Daniel usq; ad annum primum Cyri regis. nam alias regulariter in regimine genitiui mutatur semper he in thau. ut Isaię tricesimoquarto. Annus retributionis iudicij sion. & declinat̃ in utroq; genere. In masculino. Gen̄. .xxix. Iacob pro Rachel septē annis. & Genesis vicesimotertio. Vixit autem Sara. cxxvij. annis. cui sententię asterisco addendum est. Anni Sara. In fœmīno autem psalmo nonagesimo. Annis quibus uidimus mala. & in eodem. Dies annorum nostrorū in ipsis, septuaginta anni. aliud significatum duplicare. reiterare. secundo facere. tertio Regum decimooctauo. Etiam secundo hoc facite qui cum fecissent secundo. de uerbo ad uerbum sic. Et dixit reiterare et reiterarunt.

שִׁנֵּס Accinxit. tertio Regum decimooctauo. Accinctisq; lumbis currebat ante Achab. rectius sic. Et accinxit lumbos. et currebat

שָׁסַס Despexit. vilipendit. conculcauit. translatio nostra legit diripuit. psalmo. lxxxix. Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam. sed hoc est a uerbo proximo sequenti.

שָׁסָה Diripuit. Oseę. xiij. Ipse diripiet thesaurum omnis uasis desyderabilis. & primo Regum. xxiij. Ecce philistim oppugnant keila et diripiunt areas. Assumit quandoq; aleph loco vau et quandoq; sin loco samech. cętera exquire.

שָׁסַע Fidit. diuisit. Deuterono. xiiij. Omne animal quod in duas

partes findit ungulam.& Leuitici primo. Confringetq; ascellas eius. hebraice sic.Et findet eam in alis seu pennis suis.hoc est findat pennas in summitate earum.

שסת Concidit in frusta.i.Regũ.xv.Et in frusta cõcidit eũ Samuel.

שעה Aspexit. respexit. Geñ.iiij. Et respexit dominus ad Abel & ad munera eius.ad Cain autem et ad munera illius non respexit. aliud significatum uertere. aduertere. animaduertere. Isaię.xvij. In die illa inclinabitur homo ad factorem suum. et non inclinabitur ad altaria quę fecerunt manus eius.pro uertet se homo ad deum et non ad altaria.& Exodi quinto. Et nõ acquiescant urbis mendacibus.pro et non animaduertant uerba mendacij.aliud significatum caligare.obduci caligine.cęcutire..Isaię.xxxij.Non caligabunt oculi uidentium. multi ab hoc uerbo intelligunt uersiculum Isaię.vi.Et oculos eius claude ne forte uideat oculis suis.aliud significatum enarrare.describere. enumerare. translatio nostra meditari uertit. psalmo centesimodecimonono. Et meditabor in iustificationibus tuis semper.& per reduplicationem uocabuli in eodem.& lex tua meditatio mea est.Hieronymus uertit delectatio. sic ibi in iustificationibus tuis meditabor. uerbũ hithpaal. Aliud significatum hora.Danielis quarto. Cœpit ĩtra se tacitus cogitare quasi una hora.

שעטה Incessus.gressus.calcatio.Ieremię.xlvij.A strepitu pompę annoꝝ.rectius sic.a sonitu calcationis ungularum equorum eius.

שעטנז Vestis lanea et linea. Deuteronomij uicesimosecundo. Vestimento quod ex lana et lino contextum est.

שעל Pugillus.Isaię quadragesimo.Quis mensus est pugillo aquas. aliud significatum vulpes. psalmo sexagesimotertio.Partes uulpium erunt .& Canticorum secundo,Capite nobis uulpes uulpes paruas.

שען Accubuit.appodiauit.innixus.suffultus est. Numeri uicesimo primo.Et recumberent in finibus moabitarum. et Isaię quinquagesimo.Et innitatur super deum suum.pro accumbat in deo. Inde dicitur Isaię.iij.validum et fortẽ omne robur panis et omẽ robur aquę.idest fulcimentum et sustentatio seu sustentaculum.

שער Occulta machinatio. cogitatio. noſtra tranſlatio horrorem vertit.Iob quarto.In horrore uiſionis nocturnę.ideſt in ſecreta cogitatione.Inde cogitabundus et machinator mali.pſalmo centeſimodecimonono.Iniquos odio habui. Hieronymus tumultuoſos. rabi Salomon cogitabundos quos gręci κερτινοους uocant.i. diſſimilatores.

שער Modius.menſura.Geneſis viceſimoſexto. Seuit autem Iſhac in terra illa et inuenit in ipſo anno centuplum,pro centum modios ſiue coros.aliud ſignificatum turpitudo.mala mens. malus animus.& praua cogitatio.Ieremię viceſimotertio.Et in prophetis Ieruſalem uidi ſimilitudinem adulterantium.rectius ſecundum Nicolaum de lyra turpitudinem adulterij.aliud ſignificatum porta.quarto Regum ſeptimo.Iuxta introitum portę. &pluraliter pſalmo octogeſimoſeptimo. Diligit dominus portas ſion.& etiam oppida.aliud ſignificatum hordeum.Exodi nono.Quia hordeum lęſum eſt. &pluraliter maſculine. quarto Regum ſeptimo.Duo modij hordei ſtatere uno.

שער Metuit.coluit.reueritus eſt.Deuteronomij triceſimoſecũdo. Quos non coluerunt patres eorum.& Ezechielis ſecundo.Et reges eorum horrore nimio formidabunt ſuper te. Aliud ſignificatum hircus.Leuitici quarto.Hircum de capris immaculatũ. aliud ſignificatũ crinis.pilus.capillus.Canticorum ſexto.Capilli tui ſicut grex caprarũ. Iſaię ſeptimo.Caput et pilos pedum. & pſalmo.lxviij. Verticẽ capilli. & quarto Regum primo. Vir piloſus. rectius ſic.homo tenens pilos. Inde piloſus.hiſpidus. hirſutus. ultima per hirek. Geneſis.xxvij.Noſti ꝙ Eſau frater meus homo piloſus ſit.aliud ſignificatum dęmones. fauni. ſatyri. fatuelli. Iſaię decimotertio. Et piloſi ſaltabunt ibi. quod intelligitur teſtante Hieronymo in commentariis.de dęmonibus.& dicit rabi Abraham quod iccirco ſic uocentur dęmones quia et phantaſmate ſuo faciant horripilare homines,et appareãt etiam uidentibus hirſuti.de quibus philoſophiſſimi cabaliſtę ſincere ſcripſerunt in arbore decem numerationum. & uir ſupra modum doctus rabi Moyſes Gerundenſis memoriæ tradidit ſuper uerſu Leuitici decimo ſeptimo. Et nequaquam ultra imolabunt hoſtias ſuas dæmonibus vbi ponitur pręſens uocabulum.inde portentum.monſtrum.Ieremię

v.Stupor et mirabilia facta sunt in terra.

שְׁפִפֹן Serpens.cerastes. Genesis.xlix. Cerastes in semita.

שָׁפָה Festinauit.Numeri.xxiij.Cumq; abiisset uelociter.aliud eleuauit.Isaię decimotertio. Super mõtem caliginosum eleuate signum. pro monte eleuato.sic eiusdem quadragesimoprimo. Aperiam in supinis collibus flumina. pro excelsis et eleuatis.significat etiam ollam ponere super tripodem.

שָׂפָה Labium.Sophonię tertio.Quia tunc reddam populis labiũ electum.& significat extremitatem atq; oram. tertio Regũ septimo. A labio usq; ad labium rotundum in circuitu.Item ripam uel litus.Genesis.xli.In ipsa amnis ripa. & transumitur pro lingua.ut Genesis.xi. Erat autem terra labij unius.

שִׁפְחָה Ancillauit.psalmo centesimouicesimotertio. Sicut oculi ancillę in manibus dñę suę.et pluraliter Ioelis secũdo.Sed et super seruos meos et ancillas meas.Inde prosapia et familia. Leuitici uicesimoquinto. Vnusquisq; rediet ad familiam pristinam.Genesis quarto. De cognatione mea et de domo patris mei.& sic gẽtem significat. Zacharię xv.De familiis terrę ad Ierusalem. aliud significatum decaluare.Isaiæ tertio.Decaluabit dñs uerticẽ filiarũ sion.& per samech qñq; scribitˀ.

שָׁפַט Iudicauit.secundo Regum.xviij.Iudicauit enim pro te dominus hodie.inde iudicium. Deuteronomij.xxvij. Maledictus qui peruertit iudiciũ. significat etiã exemplar. formã. figurã.regulam.modũ. ingenium.Exodi.xxvi.Iuxta exemplar quod tibi in monte monstratũ est.& quarto Regum primo.Cuius figurę et habitus est uir.

שָׁפַךְ Euertit.fudit.effudit.iiij.Regum.xxi.Sanguinem innocentẽ fudit. et Genesis nono. Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.

שָׁפֵל Demisit.humiliauit.psalmo.lxxv.Hunc humiliat et hunc exaltat.& psalmo.xviij.Et oculos superborum humiliabis.Inde nomen. secundo Regum sexto.Et ero humilis in oculis meis.

שְׂפָם Mandibula ſuperior ſiue labrũ ſuperius.Ezechiel.xxiiij.Nec amictu ora uelabis.uerbũ e verbo.Et nõ circũuolues ſup̃ labrũ ſupius.

שָׁפָן Chœrogylius.echinus.ericius.Leuitici.xi. Chœrogylius qui ruminat. quod mendoſi codices habent cyrogrillus. et pſalmo.ciiij. Petrę refugium erinaciis,

שֶׁפַע Abundantia. multitudo.copia.Deuteronomij.xxxiij.Quia inundationem maris quaſi lac ſugent.

שָׂפַק Suffecit.ſatiſfuit.tertio Regum uiceſimo.Si ſuffecerit puluis Samarię.et ſępe inuenitur ſcriptum per ſamech.

שָׁפַר Pulcher. ſpecioſus.prędarus.p̃s.xvi.Etenĩ hęreditas p̃clara eſt mihi.aliud ſignificatum tuba.cornu. p̃s.xlvij.Dñs in uoce tubę.et p̃s.xcviij.In tubis ductilibus et uoce tubę cornee.Inuenitur ſignificare fruſtum carnis per prępoſitionem aleph.

שָׁפַת Poſuit. repoſuit. auxit.Iſaię.xxvi.Dñe dabis pacẽ nobis.uel ſecundũ.lxx.da pacẽ nobis.ꝓ auge pacẽ. & p̃s.xxij. Et in puluerẽ mortis deduxiſti me.ꝓ repoſuiſti me ac ſedere feciſti.Hier.vero traduxit. detraxiſti me.ſed nõ cõuenit linguę ꝓprietati,ut ꝓbatur Ezechielis xxiiij.Pone ollã pone inquã.et a ponẽdo ſic dicũt limites.p̃s.lxviij.Si dormiatis int̃ medios cleros.hier.termĩos.hebręi limites ſiue marcas.

שֶׁצֶף Momentum.ſubitaneum.breue.Iſaię.liiij. In momento indignationis abſcondi faciem meam a te. idem cum pręcedenti.et uocat̃ in rhetorica ταυτολογια.

שַׂק Saccus.cilicium.iiij.Regum.xix.Et opertus eſt ſacco. & Iſaię.iij. Pro faſcia pectorali cilicium.& Geneſis.xlij.Apertoq; unus ſacco.

שָׁקַק Fremuit.rugiuit.Prouerbiorum.xxviij.Leo rugiens et urſus eſuriens. alij exponunt uagari. incedere. et uagabundũ eſſe.Ioelis.ij. Vrbem ingredient̃.alij eſurire et inanem eſſe.alij ferocẽ et cupidũ.

שָׁקַד Curauit.uigilauit.p̃s.cxxvij. Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra uigilat qui custodit eam.uerbum e uerbo sic.In uanum uigilauit custos. aliud significatum amigdalus. Ecclesiastis.xij. Florebit amigdalus.etpluralit̃ Numeri.xvij. Qui foliis dilatatis in amigdalos deformati sunt.

שָׂקַד Notauit.punctauit.iniunxit.ascripsit.translatio nostra interpretatur secundum precedens uerbum uigilauit.threnorum primo. Vigilauit iugum iniquitatum mearum.

שָׁקָה Irrigauit.potauit.Ioelis.iij.Et irrigabit torrentem spinarum. & eiusdem.ij.Et redundabunt torcularia uino et oleo. & Geñ.xxiiij. Nam et camelis tuis hauriam. & in eodem. Et dedit ei potum.Inde pincerna.Genesis.xli.Magister pincernarum.

שָׁקַט Quieuit. siluit. ocio uacauit. Isaię.xiiij. Conquieuit et siluit omnis terra.& Iosue undecimo. Quieuitq; terra a prȩliis. Ezechielis xvi.Et quiescam et non irascar.et paulo inferius. Et ocium eius.

שָׁקַל Librauit.ponderauit.Isaię.xl.Et librauit in pondere montes. Inde siclus mensura ponderis.Leuitici.xxvij.Siclus xx obolos habet. Inde pondus.prępositione mem literę.Leuitici.xix. In iudicio. in regula . in pondere& mensura.

שָׁקַם Surrexit.Iudicũ.v.Donec surgeret debora.surgeret mater in Israel . aliud significatũ sycomorus.Amos.vij.vellicans sycomoros.

שָׁקַע Absorpsit. ꝓfundauit.demersit.Amos.viij.Et defluet q̃si riuus ęgypti.ꝓ demerget̃.Nũeri.xi.et absorptus ẽ ignis.ꝓ demersus ẽ.

שָׁקַף Tendit.protendit.respicit.Numeri.xxi. Quod respicit cõtra desertũ.et p̃s.lxxxv.Iusticia de cęlo prospexit.aliud significatũ superliminare .eoq; protendat̃.Exodi.xij. Superliminare et utrũq; postem.

שָׁקַץ Abominatus et detestatus est.spreuit.abhorruit.despexit.p̃s. xxij. Quoniam non spreuit neq; despexit deprecationem pauperis. Deuteronomij septimo.Quasi spurciciem detestaberis. Inde nomen

abominabile.execrabile.Leuitici undecimo.Abominabile erit uobis.

שָׁקַר Mentitus eſt.negauit.Iſaię ſexageſimotertio.Filij non negantur.Inde nomen mendacium: falſum. Prouerbiorum decimooctauo. profert autem mendacium doloſus teſtis.& Exodi viceſimo.Non loquaris contra proximum tuum falſum teſtimonium.& pſalmo ſeptimo.Et peperit iniquitatem.& pſalmo centeſimoviceſimo. Domine libera animã meam a labiis iniquis.ideſt falſis et mendacibus. ſignificat etiã gratis.fruſtra.inuanũ.i.Regũ.xxv.Vere fruſtra ſeruaui omnia.

שִׂקֵּר Literis appẽſilibus additis,ſignificat.geſticulationes.nutus. figmenta.ſeu effictiones.Iſaię tertio.Et nutibus oculorum ibant.

שֹׁרֶר Vmbilicus. Canticorum ſeptimo.Vmbilicus tuus ſicut crater tornatilis.& Ezechielis decimoſexto. Non eſt pręciſus umbilicus tuus.et res litera daggeſſatur propter defectum alterius res literę.& in alia forma Iob quadrageſimo.Et uirtus eius in umbilico uẽtris eius: aliud ſignificatum prauus et machinator mali.et iniuriator. Deuteronomij.xxix. Et ambulabo in prauitate cordis mei. & Ieremię tertio. Poſt prauitatem cordis ſui peſſimi.

שָׂרַר Dominatus eſt.pręfuit.principauit.Numeri.xvi. Niſi et dominatus fueris noſtri.Inde princeps. magiſter. pręfectus.iiij. Regum primo.Miſitq; quinquagenarium prĩcipem. et Geneſis.xli.Magiſter pincernarum.item magiſtrum piſtorum. item principis militum. per apocopen ultimę literę res.Inde Sara.quia domina.

שָׁרָב Aridum. ſiccum. deſertum. æſtus. Iſaię.xlix.Non percutiet eos æſtus et ſol.& eiuſdem.xxxv.Et quę erat arida in ſtagnum.

שַׁרְבִיט Sceptrum.baculus.uirga.Eſter quarto.Rex auream uirgam ad eum tetenderit.

שָׂרַג Perplexus eſt. irretitus eſt. Iob.xl. Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.& quia uites perplectunt̃ propaginibus,iccirco denominant̃ ab eo ꝓpagines.Geñ.xl.Vitem in qua erant tres propagines.

שָׂרַד Superstes fuit.reliquus erat.Iosue.x.ij qui Israel effugere potuerunt ingressi sunt ciuitates munitas.verbum e uerbo sic. Et reliqui superfuerant ex eis et uenerunt in ciuitates munitas. et eiusdē.viij. Ita ut nullus de tanta multitudine saluaretur. uerbum e uerbo sic. Vt nō relinqueretur superstes et euasor.

שָׂרָה Saturauit.satiauit.Ieremię.xv.Si non reliquię tuę in bonum. rabi Ioseph kimhi exponit.Si non satiaui te bonis. tāetsi possit a superiore uerbo deriuari q̄d significat reliquias,ut in schin ante aleph scripsimus.aliud significatū campus.planicies.rus. Canticorū.ij.Ego flos campi.aliud significatū lorica.i.Regū.xvij. Lorica hamata induebat̃.

שָׂרָה Conseruit manum.conflixit.Gen̄.xxxij.Si contra deum fortis fuisti. idest conflixisti cum deo. sic Oseę.xij. Et in fortitudine sua directus est cum angelo pro conflixit.

שָׂרַט Lacerauit.concidit.scidit.inscidit. Zacharię.xij. Concisione lacerabunt.& Leuitici.xix.Super mortuo nō incidetis carnes uestras. pro incisionem dabitis.scribitur enim sex pūctis eo loci. et eiusdē.xxi. Neq; in carnibus suis facient inscissuras.

שְׂרוֹךְ Corigia. Gen̄.xiiij. Vsq; ad corigiam caligę. & Isaię.v.Nec rumpetur corigia calceamenti eius.

שָׂרֻעַ Membrum monstrosum plus iusto.Leuitici.xxi. Si uel paruo uel grandi.

שָׂרַף Succendit.combussit.exussit.ardere fecit.iiij. Regū.xxiij.Succendit etiam lucum.et infra.Et combussit ea super altare. & ab ardore dicitur serpens ęneus quem fecerat Moyses in deserto. Numeri.xxi. Fac serpentem ęneum.& paulo superius. Misit dominus in populum ignitos serpentes.Item significantur sic angeli ardentes quos nos seraphim appellamus.

שַׂרְעַפּ Cogitatio et mentis institutio.p̄s.cxxxix. Et cognosce semi

tas meas.Hieronymus rectius.Et ſcuto cogitationes meas.

שרץ Motare.et mobilitare animantia.Gen̄.i. Animam uiuentem atq; motabilem quā produxerant aquę.pro quam mouerūt aquę.ſiſr ibidem.Producant aquę reptile.pro.moueri faciant aquę reptile.

שרק Sibilauit.Iſaię.v.Et ſibilabit ad eum de finibus t̄rę.et threnoꝝ ij.Sibilauerunt et mouerūt capita ſua.et Iſaię.vij. Sibilabit dn̄s muſcę.

שרק Pampinus. tranſlatio noſtra uertit uineam.Ieremię.ij.Ego autem plantaui te uineam electam.et Gen̄.xlix. Ligās ad uineam pul/ lum ſuum et ad uitem fili mi aſinam ſuam.pro ligans ad uitem pullum ſuum et ad pampinum aſinam ſuam. aliud ſignificatum ſpadix color. Zacharię primo.Equi rufi uarij et albi.

שרש Radix.Iſaię.liij. Et ſicut radix de terra ſitienti.Inde uerbum radicare.Ieremię.xij.Plantaſti eos et radicem miſerunt. pro radicaue runt.et pſalmo.lxxx.Plantaſti radices eius.uerius ſic. radicaſti radices eius.ſignificat et per contrarium eradicare.extirpare. delere. Iudicum quinto.Ex Ephraim deleuit eos.

שרשרות Catenę.Exodi.xxviij.Catenas ſibiinuicem cohęrētes.

שרת Miniſtrauit.Numeri octauo. Eruntq; miniſtri fratrum ſuo rum.et primo Regum.ij. Samuel autem miniſtrabat ante faciem do/ mini.et cum ſin ſiniſtro ſignificat ſartaginem.

שת Dorſum.tranſlatio noſtra habet nates. ſecundo Regū decimo. Veſtes eorum medias uſq; ad nates.

שתה Bibit.Exodi.xxxiiij.Panem non comedit et aquam nō bibit. et perdit ſępe literam he.ut Geneſis nono.Bibenſq; uinum inebriatus eſt.pro.& bibit uinum.Inde ſympoſium.conbibitio. conpotatio.con/ uiuium.Eſter primo.Fecerat grande conuiuiū principibus ſuis. aliud ſignificatum ſtamen.Leuitici.xiij.In ſtamine atq; ſubtegmine.

שתל Plantauit.Ezechielis.xvij.Et plantabo ſuper montem excel/

ſum.In monte ſublimi Iſrael plantabo illud. & paſſiue pſalmo primo. Sicut lignũ q̊d plantatum eſt.Inde plantatio et planta et ſurculus &c̃.

שְׁתֻם Apertus.Numeri.xxiiij.Dixit homo cui obturatus eſt oculus.quod rabi Dauid kimhi et rabi Salomon exponunt aperto oculo.

שָׁתַן Minxit.primo Regum.xxv.Si reliquero de omnibus quę ad ipſum pertinent uſq; mane mingentem ad parietem.

שָׁתַק Quieuit.reſedit.ſedatum. pacatum.compeſcitum eſt.Ionę.i. Quid faciemus tibi et ceſſabit mare a nobis.

תא על כל ליפני. סבוש נויש יכיה לבא עיי

Halamus ædificiorum.exedra.Ezechielis.xl. Et thalamum uno calamo in longum et uno calamo in latum.et inter thalamos quinqȝ cubitos.

תאב Appetiuit. desyderauit. concupiuit.ps.cxix. Ecce concupiui mandata tua.& in eodem.Concupiuit anima mea desyderare iustificationes tuas. Aliud significatū per contrarium.detestari. abominari. Amos sexto.Detestor ego superbiam Iacob.

תאה Circumscripsit.circumduxit. circūlimitauit. Numeri.xxxiiij. A mari magno termini incipiunt peruenientes ad montem altissimū. verbum e uerbo sic.A mari magno limitabitis uobis hor montem. & infra.Inde metabuntur fines.pro faeietis circūscribi seu limitari fines. aliud significatū mutando he in vau.oryx. Deuteronomij.xiiij. Orygem camelopardalim.

תאם Gemellus.didymus,Geñ.xxxviij.Apparuerūt gemini in utero.& Canticorū.iiij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli. &inde uerbū ut in eodem loco.Omnes gemellis fœtibus.pro omes congeminatę. Male igitur apostolum Thomam aliqui non satis literati asseuerant vocari didymum ob id quod dici uolunt incredulum. Nam Thoma hebraice et didymos grȩce idem est quod geminus latine. oritur autē error inter germanos quod eodē uocabulo teutonico dicimus incredulum et geminum zuifling.

תאן Ficus.Ieremię octauo. Et non sunt ficus in ficulnea.& Ioelis.i. Et ficum meam decorticauit.

תאר Species.forma.figura.qualitas.Isaię.liij.Nō est species ei neqȝ decor.et Geñ.xxxix.Erat autē Ioseph pulcra facie.pro pulcher specie.

תבה Arca.Genesis octauo.Egredere de arca.et Genesis sexto.Fac tibi arcam de lignis leuigatis.

תבל Orbis.Iob.xxxiiij.Aut quem posuit super orbem quem fabri

catus eſt.et pſalmo nonogeſimooctauo.Iudicabit orbem in iuſticia.

תֶּבֶן Palea.ſtramen. Geneſis viceſimoquarto.Palearum quoq; et fœni plurimum eſt apud nos.

תֹּהַת Pro he finali poſito vau.inane chaos.rudis īdigeſtaq; moles. Geneſis primo.Terra autem erat inanis et uacua.

תְּהוֹם Abyſſus.Geneſis primo.Et tenebrę erant ſuper faciem abyſſi. Ezechielis.xxxi.Abyſſus exaltauit illum.et pſalmo.xlij.Abyſſus abyſſum inuocat.et declinatur in fœminino.

תָּוַת Signauit.Ezechielis nono.Signa tau ſuper frontes uirorum.

תּוֹךְ Inter.medio. Exodi. xiiij. Filij autem Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris.Exodi tertio. Vocauit eum de medio rubi.et pſalmo.xxij.In medio uētris mei.inde dimidiare.partiri.findere. pertrāſire.Exodi.xxvi.Qui mittentur per medias tabulas.pro qui pertranſit. vel intimus eſt.aliud ſignificatum vſura.fraus.iniquitas. pſalmo.lxxij. Ex uſura et iniquitate redimet animas eorum.Inde pauo. tertio Regū decimo.Simias et pauones.

תּוֹר Indagauit.cogitauit.inueſtigauit.contemplatus eſt.Eccleſiaſtis ij.Cogitaui in corde meo abſtrahere a uino.aliud ſignificatū Turtur. Leuitici.v.Offerat duos turtures. aliud ſignificatū tēpus determinatū. Eſter.ij.Cum aūt ueniſſet tēpus ſingularꝝ per ordinē puellarꝝ. aliud ſignificatū cata paragogē he.lex.inſtitutū.ps.xix. Lex dn̄i immaculata. aliud ſignificatū ordo et lineamentum.Canticorꝝ.i.Pulchrę ſunt genę tuę ſicut turturis.rectius ſic.Genę tuę in ordine lineamentorum.

תָּוַז Abſcidit.Iſaię.xviij.Et quę derelicta ſunt abſcindentur.

תֹּתָח Telorꝝ et iaculorꝝ generale nomē. q̄d alij nouaculā uertūt. tranſlatio noſtra interpretatur malleum. Iob quadrageſimoprimo. Quaſi ſtipulam ęſtimabit malleum. rabi Dauid kimhi dicit generaliter ſignificari omnis generis tela.

תַּחְרָא Contextum collarium. Exodi uicesimooctauo. Sicut fieri solet in extremis uestium partibus ne facile rumpantur. ubi hęc dictio circumscribitur.

תַּחֲרֶה Emulatus zelatus est. inuidit. psalmo tricesimosexto. Noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua. quidam putant a uerbo חרה deriuatum de quo supra in heth ante res.

תַּחַשׁ Animalis nomē quod taxus dicitur. Aquila et Symmachus ianthinum. Theodocio et Hieronymus hyacinthinum traduxere. Ezechielis decimosexto. Et calciaui te hyacinthino. et pluraliter Exodi uicesimoquinto. Pellesque hyacinthinas. pro pellibus taxorum.

תַּחַת Pro. infra. sub. subtus. subter. Exodi uicesimoprimo. Oculū pro oculo. dentem pro dente. & quamuis sit consignificatiuū, tamen recipit post se omnia subiunctiua affixa sicut solent nomina et uerba. & in prima persona interponit nun hiatus prohibendi causa. ut psalmo decimooctauo. Dilatasti gressus meos subtus me. et sic de aliis. Inde nomen inferior. infimus. psalmo octogesimosexto. Et eruisti animam meā ex inferno inferiore. & psalmo sexagesimotertio. Introibūt inferiora terrę. Item aliter Ezechielis quadragesimoprimo. De inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.

תַּיִשׁ Aries syluestris. Prouerbiorum tricesimo. Gallus succinctus lumbos suos. & aries.

תֹּכֶךְ Fœnus. usura. Prouerbiorum uicesimonono. Pauper et creditor obuiauerunt sibi. rectius sic. Pauper et uir usurarum. de hoc uocabulo scripsimus supra in thau ante vau.

תֻּכַּח Adhęsit. adortus est. appropinquauit. Deuteronomij. xxxiij. Et qui appropinquant pedibus eius.

תְּכֵלֶת Color hyacinthinus. Exodi uicesimooctauo. Ligabisque eam uitta hyacinthina.

תָּכַן Effecit. fecit. opificauit. parauit. translatio nostra uertit confir

mauit.pſalmo.lxxv.Ego confirmaui columnas eius. & tanq̃ hęſitans ſemper uariat.Iſaię quadrageſimo. Et cęlos palmo ponderauit. prius cõfirmauit.ecce iam ponderauit.Item in eodem. Quis adiuuit ſpiritũ domini. ecce adiuuit. Item Prouerbiorum decimoſexto. Spirituum ponderator eſt dominus. pro & effecit uentos dominus.ſed rectius pſalmo.lxv.Paraſti cibum illorum quoniam ita eſt pręparatio eius.

תֵּלֵּל Tumulauit. cumulauit. aceruauit. Ieremię. xlix. Et erit in tumulum diſſipata. Deuteronomij. xiij. Et tumulus ſempiternus. & Ezechielis tertio. Ad aceruum nouarum frugum.et thau daggeſſatur propter apocopen lamed. et geminatur. ut Canticorum quarto. Comę eius ſicut elatę palmarum.

תָּלָה Suſpendit. Geneſis quadrageſimo. Ac ſuſpendet te in cruce. Deuteronomij.xxi.Maledictus a deo eſt qui pẽdet in ligno. uerbum e uerbo ſic.Contumelia dei,ſuſpenſus.ſubaudi eſt.recipit quandoque per epentheſin aleph.

תֶּלֶם Sulcus. Iob.xxxi. Et cum ea ſulci eius deflent. & pſalmo.lxv. Riuos eius inebria.rectius ſulcos eius.

תּוֹלָע Vermis.Iob.xxv.Et filius hominis uermis.& Iſaię.xiiij.Et operimentum tuũ erunt uermes.etpluraliter Exodi.xvi. Et ſcatere cœpit vermibus.aliud ſignificatum coccus. Exodi.xxvi. Purpura coccoque bis tincto.Inde uerbum purpuratus eſt uel coccinatus eſt.ideſt ueſtitus ueſtibus coccineis.Nahum ſecundo. Viri exercitus in coccineis.

תָּמַם Cecidit.conſumptũ eſt.ſubuerſum eſt.defecit.Geneſis.xlvij. Cũq̃ defeciſſet emptoribus preciũ.et in eodẽ.deficiẽte pecunia pecora ſimul defecerũt.ſed eſt intricata trãſlatio.et Deute.ij. Donec conſũmeret oĩs cõgregatio hominũ bellatorꝝ. ſimilit̃ Nũeri.xxxij. Donec conſumeret̃ uniuerſa generatio q̃ fecerat malũ.aliud ſignificatũ perfectus.integer.ꝓbatus.ĩnocẽs.trãſlatio nr̃a habet ĩmaculatus. p̃s.cxix. Beati immaculati in uia.& p̃s.xviij.Et cũ innocẽte innocẽs eris.& Canticorꝝ.v.Colũba mea immaculata mea. Inde integritas. ſanitas &c̃. & ſicut apud nos ualere,ita apud hebręos in bonũ ſumit̃ et qñq̃ in malũ.

תמיד Perpetuus. continuus. Leuitici ſexto. Ignis perpetuus qui nunquam deficiet in altari.

תמה Stupuit.admiratus eſt.pſalmo quadrageſimooctauo. Ipſi ui dentes ſic admirati ſunt.Inde admiratio.ſtupor.et cętera.

תמוז Idolum.imago.Ezechielis octauo. Mulieres ſedentes plangẽ tes Adonidem idolum proci veneris.

תמך Suſcepit.ſuſtentauit.Exodi decimoſeptimo.Suſtentabãt ma nus eius ex utraqꝫ parte.& Iſaię.xli.Suſcepit te dextera iuſti mei.

תמול Nuper.heri. nudiustertius et ultra.Exodi quarto.Non ſum eloquens ab heri et nudiustertius.& ſecundo Regum decimoquinto. Heri ueniſti et hodie compelleris nobiſcum egredi. et primo Regum uiceſimoprimo.Continuimus nos ab heri et nudiustertius.et per pro theſin accipit quandoqꝫ aleph in principio.ut Micheę ſecundo.Et cõ trario populus meus in aduerſarium conſurrexit.ideſt ab antea. putãt tamen aliqui docti hebręorꝝ eam dictionẽ compoſitam eſſe ex את & ex מול ideſt aduerſum. quod tranſlatio noſtra uidetur ſentire quę exaduerſum ſeu econtrario interpretata eſt.

תמר Palma.arbor dactylorum.Canticorum ſeptimo.Statura tua aſſimilata eſt palmę.et Ioelis.i.Malogranatum et palma et malum. & pluraliter Numeri triceſimotertio. Duodecim fontes et ſeptuaginta palmę. ſignificat etiam ſuffumigationem faſciculorum aromaticorũ. Canticorum tertio.Sicut uirgula fumi.

תנין Draco.coluber.ſerpẽs. Exodi ſeptimo.Et uertatur in colubrũ. & infra.Quę uerſa eſt in colubrum.& proiecerunt ſinguli uirgas ſuas quę uerſę ſunt in dracones. & quandoqꝫ mutatur nun litera in mem. vt Ezechielis viceſimonono.Draco magne qui cubas in medio flumi num tuorum.Inuenitur etiam in alio ſignificato pro lectitare.

תָּגַח .Mercedem dedit. conduxit. appreciauit. Osee.viij. Munera dederunt amatoribus.rectius sic. Conduxerunt amatores. & nomen per prothesin recipit aleph in principio. Osee.ij. Mercedes he meæ sunt.pro merces hec mihi est.& sic etiam cata paragogen nun.uel potius cōmutatione he in nun . dicitur quoq; merces. Deuterono.xxiij. Non offeres mercedem prostibuli. significat transumptiue aliquādo retributionem.cetera deriuata legendo inuenies.

תְּנוּךְ Cartilago. auricula.Exo.xxix.Super extremū auricle dextere.

תַּנּוּר Furnus.clibanus.fornax.Leuitici undecimo. Siue clibani siue chitropodes destruentur.

תַּעְתַּע Illusit.Gen̄.xxvij. Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

תָּעַב Abominatus est. Amos.v.Et loquentem perfecte abominati sunt.p̄s.cvij.Omnem escam abominata est anima eorum.Inde abominatio et alia deriuata.Isaie.i.Incensum abominatio est mihi.

תָּעָה Errauit.psalmo centesimodecimonono.Erraui sicut ouis que periit.& Isaie decimonono.Et errare fecerunt ægyptum in opere suo sicut errat ebrius.Inde errans et error et cetera.

תַּעַר Nouacula. Numeri sexto. Omni tempore separationis suæ nouacula non trāsibit per caput eius.& Isaie septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragogen he.vagina. Ieremie quadragesimoseptimo.Ingredere in uaginam tuam.

תֹּף Tympanum.Isaie quinto.Cithara et lyra et tympanum et tibia et uinum in conuiuiis uestris.& Iob vicesimoprimo. Tenent tympanum et citharam.et sic perdit alteram geminatam. sed tenet eam in psalmo sexagesimooctauo.In medio iuuēcularum tympanistriarum.

תַּפּוּחַ Pomum.malum.arbor et fructus. Canticorꝝ secundo. Sicut malus inter ligna syluarum.et infra.Stipate me malis.

תָּפֵל Inſulſum. Iob.vi. An poterit comedi inſulſum quod non eſt ſale conditum.

תָּפַר Conſuit.Iob.xvi.Saccum conſui ſuper cutem meam. & Gen. tertio.Conſuerunt folia ficus.

תָּפַשׂ Apprehendit.attrectauit.tractauit. Deuteronomij.xxi.Apprehendent eum et ducent ad ſeniores.Geneſis quarto. Pater canentium in cithara et organo.pro tractantium citharam.

תֹּפֶת Ignis infernalis.tranſlatio noſtra uertit exemplum. Iob.xvij. Et exemplum ſum coram eis.

תִּקֵּן Direxit.correxit.Eccleſiaſtis.i.Peruerſi difficile corriguntur. & non ſequitur ut cōmuniter allegatur ſtultorum infinitus eſt numerus.ſed ueritas hebraica ſic legit.Curuitas nō poteſt dirigi et defectus non poteſt dinumerari.Inde rectitudo.directio et correctio &c̄.

תָּקַע Clanxit.Ieremię ſexto.Et in thecua clangite buccina.& eſt hic thecua nomen loci.ſed in Iſaia nomen tubę clangibilis. aliud ſignificatum fixit.Geneſis triceſimoprimo. Iamq; Iacob extenderat in monte tabernaculum.pro fixit.aliud ſignificatum ſtipulari.comprimere manus.Nahum tertio.Compreſſerunt manum ſuper te.

תָּקַף Pręualuit. Eccleſiaſtis quarto. Et ſi quis pręualuerit contra unum duo reſiſtent ei.

תִּרְזָה Ilex. Iſaię quadrageſimoquarto. Tulit ilicem et quercum. noſtri dicunt pinum.

תֹּרֶן Antenna ſeu potius malus nauis ad quem pendent antennę. Iſaię.xxx.Quaſi malus nauis in uertice montis.

תְּרָפִים Idolum.Geneſis.xxxi.Abſcondit idola ſubter ſtramenta.

תַּרְשִׁישׁ Lapis preciosus.nostra translatio uertit chrysolithum. Ezechielis.xxviij. Chrysolithus et onyx. et a colore dicitur sic mare. Isaię.xxiij. Vlulate naues maris.sic insula tharsis et cartago. et alia quę tu ipse uideto.

תֵּשַׁע Nouem.Deutero.iij.Nouem cubitos.uidebis in grãmatica.

Habetur optimo iure gratia regi nostro Messię maximo.cuius nomini excellentissimo quod est Iesu hunc tãtum et tam negociosum laborem in conquirendis hebraicorum uocabulorũ primitiuis noctu et interdiu uigili studio adhibitum dedicamus.orantes piis suppliciis ac iugi uoto,ut post completos hactenus duos libros manum meam ad tertium opus instituat. q̊d cum suo fœlici afflatu perfectum fuerit. contemplãtissimis hominibus ad arcanarum rerum inuestigationem et mentis humanę cum diuinis connexionem iter prębeat.

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS .LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM RVDIMENTORVM HEBRAICORVM LIBER TERTIVS.

a Cta quę sunt hucusq; de literis.syllabis.et dictionibus hebraicis maxime primitiuis uidisti amantiss. frater, tibi ut spero dulcia,sed aliis forsitan melle et lacte nutritis,propt incultum dicendi genus,amara.qui secum si cogitent oēm auditoribus orationem esse commodandam, non mihi uitio dabunt quod uernis uernacule loquor.Nam qui fieri potest: ut per insuetum loquendi morem et domi paratam,adq; lucernas elaboratam dictionem rudes facile doceantur,quibus tum esset opus ad preceptoris eloquētiam plus aīm aduertere quasi ad sphingis ęnigmata, quā ad eius illaipsa pręcepta.Lōge rectius me iudice sensit Aristoteles, in disciplinis doctorem oportere per usitatissimam sermonis consuetudinem et nobis notiora quęq; procedere. Dedita igitur opera soloeco sępe & barbaro sum usus ad quorundā uocabulorū proprietatē explicandā. Huc accedit tamen,quod et senecta,et barbarorum quotidiana cōuersatio nō solum linguam hebetat sed et stilum obtundit.pro illius Tyndarei aduersus Menelaum,quin potius Euripidis tragici sententia qui ait βεβαρβαρωσαι χρονιος ων εν βαρβαροις Solus ergo quom in hoc Diogenis dolio totos dies delitescam. nec mecum uiuat ullus hominum cui verborum elegantia et eloquentię studiū sit in precio.sed agricolę tantum et sacrificuli,aut si qui accedāt(ut fit quotidie) qui me nō de muri legulis nec auro coronario, sed de cloacis. paludibus. tigno.itinere. aliisue popularibus iurgiis tam prętoriis quam ciuilibus consulunt. quibus de iure pro mea professione respondere debeam, nō latinorū sed sueuorum obseruato dicendi usu.nihil ultra mireris mi frater,me post uirentia prata iam scabros calles ambulare.Et hęc erat una ex causis non parui momenti ut putarē mea singula uiris politioribus literis prędītis explosa fore,quod cernerent in eis nullum florem. nullam comitatem.sed omnia triuialia et inurbana queque. Quando aūt uetera memoria repeto, multum inuenio maiores nostros etiam barbarico dicēdi modo delectatos.Aristophanes nāq; grecus in comoedia quæ inscribit̄ acharnes persice loquit̄ sic,Iactarman exarxan apissonosatra. quę barbaries sępe multis gaudio fuit et risum mouit.Apud romanos

Totq versati in hac p-fatione, circa stylum ex-cusandum.

vero quis unquam. M. Catonem priscum cōtempsit. quod in suis scriptis de re rustica barbarice loquitur hoc modo. Haut haut haut ista pista sista, ardannabon damiabo damaustra. Quis pœnulum Plauti propter linguam punicam abiecit. Cōsolabor et ego me quoq; illorū exemplo. ut sperem inuenire quos admiratio ducat ad inauditi prius negocij lectionem. Hoc unum tamen esse futurum arbitror, ne desit Agamemnoni suus Thersites, Homero Zoilus, Nephelę Socrati. q̊d etiam contra me quoq; prodeant aliquando phanatici quidam susurrones. quos cum iam apprehenderit studēdi uetus ac longa segnicies, gloriosius sibi ducant multa reprehendere quam pauca discere. sperātes hominum studiosorum contemptu atq; cōtumeliis fore illustres. Dicent enim non me potuisse in senilibus annis absq; pręceptore, etiā qualicumq; conatu ad tātum hebraicę lectionis fastigium ascendere. ut studia mea cęteris prosint. quibus statim Origenem obiiciam. sanctumq; Hieronymū. et illum de lyra Nicolaum. qui om̄es appropinquante senio primum hebraicis studuisse probant̄. quin potius nemo ferme omniū post apostolos, orthodoxam ecclesiam hebraicis literis illustrauit, qui non eas in ętate ꝑfecta discere cœperit, pręter insignē magistrum illum paulum episcopū burgensem Iudęorꝫ olim doctissimum. cuius ad nos sera cōuersio plurimis fuit hominibus saluti. et cui me posthabitis reliquis herbā dare nihil pudet. Expergiscimini igitur adulescentes. et tu germane frater excute ab animo hebetudinē. tantorum uirorum imitatione. Nam si tam excellentes homines annosa in ętate intelligentes summę ac iocundissimę contēplationis nobilissimā sibi occasionem defuisse, tantum et tam uehemens studiū sero tandē hebraicis impenderunt. quatenus labor eorū in nos usq; redūdaret. Cur non tuipse ac per te cęteri magnis ingeniis prędit adulescentes speratis ad talem perfectionē ex indefessa legendi fatigatione et quotidiano exercitio sine ullo doctore nihilominus posse ꝑuenire. De pręceptoribus autem meis (ne mihi oblatrantes insultent) hanc rationem affero, nō me piguisse ullo tēpore absquolibet iudęo semper aliquantula corradere quę ad doctrinam aliquam librorum hebraicorū conducerent. Sicut enim non apud Ionas neq; ulla in gręcia, sed Basileæ primū ab Andronico contoblaca, deinde Parisij a Georgio hermonymo spartiate, post Romę ab Argyropylo Byzantio publice in vaticano Thucydidem legente xysto. iiii. pont. ad extremum Florētię Me-

diolanijq̀ʒ a Demetrio chalcondyle, gręcorũ linguam frustillatim & quasi micas de mensa domini cadentes accepi,cõnumerarem illis Hermolaum barbarum Innocencio.viij. insignem et mei amantissimum. nisi plus ex eo Romę latinitatis quã gręcitatis hausissem. ita hebraicã ego quoq̀ʒ ac sanctam linguam non Hierosolymis neq̀ʒ in publicis Iudęorum synagogis,sed a literatissimis hebręis penes Cecios quidem Iacobo iehiel loans,in latio autem Abdia cesinate atq̀ʒ alias a singulis singula expiscatussum. At grauius insurgent (credo) inuidi contra dictionarium nostrum.in quo multorum frequenter interpretationes taxantur.Proh scelus exclamabunt.nihil indignius patrum memoria, nihil admissum crudelius,cum ille homo audacissimus tot et tam sanctos uiros diuino spiritu afflatos labefactare contendat.Hieronymi beatissimi scriptura Gelasio papa teste recepta est in ecclesia.uenerabilis pater Nicolaus de lyra ordinarius expositor biblię, om̃ibus christi fidelibus uir integerrimus probat̃.Iamiã exortus est aliquis fumulus qui plurimis in locis illos imperite transtulisse notet. Quorum imminentibus clamoribus hęc pauca respondeo.mihi licere quod eisdem illustrissimis luminibus licuit.Hiero. uir sanctus.lxx.carpit interp̃tes: non semel bis ter ue.sed sępissime numero.Nunc illos errasse dicit errore perspicuo.nunc deceptos ignorantia. tum discordare a ueritate hebraica.tum falsatos similitudine literarum.tum consulto aliqua coelasse aut omisisse.ne sacra pãderent mysteria.quos tamen Ptolemęus Alexandrię rex diuina credidit uirtute trãstulisse. et ut Iustinus philosophus atq̀ʒ martyr,ĩ suo de illis paręnetico scribit ὡσ θεοφιλῶσ ἄνδρασ λογίουσ Nicolaus item de lyra diuum Hieronymũ in translatione sua ostendit reprehensibilẽ.cũ alias multis in locis,tum in psalmo secũdũ ecclesię nostrę supputatõnem.xlvij.qui incipit Magnus dominus.ubi eius in fine sic ait.Hieronymus tamẽ minus bene uidetur dicere. quia in omnibus bibliis hebraicis quas uidi almuth hic est una dictio et nõ duę.vide quomodo accusat beatissimum uirum erroris atq̀ʒ negligẽtię.Ipsemet uero Nicolaus ut ęqualem mensuram pateretur. simile a reuerendo Burgensi episcopo frequentibus cum notis,inuito etiam nescio quo fratre Doringo ferre coactus est. Sed quid pluribus erit opus? Ille idem diuus Hieronymus in translatione sua seipsum errasse fatetur in cõmentariis super Isaiam capite vndeuigesimo. ubi sic ait. Melius reor proprium errorem reprehendere, quam dum erubesco

Quandoq̀ bonus dormitat Homerus.

imperitiam confiteri. in errore persistere. in eo quod trāstuli. Et erit terra Iuda ægypto in festiuitatem. Possem alioquin plures proferre versiculos. et quod cuiusdam uocabuli significatū usqꝫ hodie se ignorare non uerecundię duxerit in Ieremia capite sexto. et quod apostolū notauerit imperitū artis grāmaticę in epistola ad Hedibiam quęstiōe antepenultima. & quod scripserit eūdem apostolū ꝑsalmorꝝ uersibus aliter esse usum quam in hebręo habeant. ut in cōmentariis suis super psalmo. xiiij. Cur igit in ījs quę ad interpretādi modū artemqꝫ grāmaticam et ad ueritatem idiomatis spectant. me quoqꝫ non deceret in lucem producere, quid cum doctissimis hebręorꝝ sentirem. quippe ad quos etiam eodē Hiero. teste confugiendū est quoties in uetere testamento controuersia mouetur. Quanquā enim Hieronymū sanctum veneror ut angelum, & Lyram colo ut magistrū, tamen adoro ueritatem ut deū. Ac nos plane nō usquequaqꝫ illum nostrū dictionariū ab omni exceptione defendimus alienū. Primo. quia non singula cōplectitur (neqꝫ enim numero cōprendere refert, nec est ullum in omī hominū uita quantumuis immensę magnitudinis uocabulariū factū aut fictum, q̄d omnes cuiusqꝫ linguę dictōnes complecteret. Deinde quia in exponēdis uocabulis crebro uariat. tametsi hoc cōtingat pro unius cuiusqꝫ interpretis sententia. Nihil enim uel parum arbitrio nostro reliquimus, sed cuiuslibet translatoris iudiciū monstrauimus. Restat modo ut memineris, pręcedentibus duobus in libris hebraica me primitiua solum collegisse. nō aūt Thalmudica neqꝫ chaldaica. Psalmos deniqꝫ secundū hebręorum numerum et non iuxta ecclesię nostrę adnotationem citasse. propter eos qui de biblia hebraica conabunt doctrinam nostram prudenter uenari. Nunc in hoc tertio libro ad artē grāmaticam properamus. ut qui ex anterioribus legendi modū et uocabulorum hebraicorꝝ significata recte iam tenent, a consequentibus discant orationē ex partibus suis constructam artificialiter explanare. In tenui labor, at tenuis non gloria. Quare uehementer curabis si me amas, ut tua intelligentia sit adiutrix nostrę industrię. Breuia et leuia tibi pręcepta dabo et simul clara. quod alius ante me fecit nemo. Tu modo caue ne te laboris pertesum inueniam.

DE ORATIONE ET EIVS PARTIBVS

Ratio eſt dictionum hebraicarū diſtincta complexio,mentis ſententiam proferens. complexio ea quandoqꝫ in longum protenditur,quandoqꝫ breuibus coartat̃.quapropter diſtin ctionibus opus eſt.Solent aūt diſtinctinctiones ſecūdum perfectionē et imperfectionem ſentēcię certis punctis denotari. Fit illud quatuor modis.Subdiſtinctione.diſtinctiōe.membro.et termino.quod prius monſtrabo latine ſic. In primo æneidos canit̃.Poſtquam prima quies epulis,ecce minuta ſentētię ſuſpēſio quę nominat̃ ſubdiſtinctio.ſequit̃. Menſęqꝫ remotę. abſolutius id quidem quare diſtinctio eſt. Adhuc pendet.Ergo accedit etiam hoc.Crateras magnos ſtatuunt, Iam debi ta pars ſententię reſidet,ac membrum appellatur.poſtea.Et uina coro nant.totius orationis terminus eſt.et inde nomē accipit. Simile apud hebręos in uſu frequenti comperimus. qui ſubdiſtinctionem notant per punctum unicum ſupra dictionem primę ſuſpenſionis figuratum, ita tamen ut nemo ſuſpicetur holem eſſe.Nominatur autem רְבִיעַ Diſtinctio pariter duobus punctis ſubalternis ſupra ſecundę ſuſpen‑ ſionis dictionem poſitis uocatur זָקֵף קָטוֹן Membrum,ſemicircu lo in morem iridis infra dictionem tertię ſuſpenſionis locato agnoſcit̃. diciturqꝫ אֶתְנַחְתָּא Terminus uero per uirgulam rectam ſub dictione poſt membrum poſitam indicat ſententiam totius orationis perfectam. & uocatur פָּסֵק quod omne tibi hoc exemplo erit ma‑ niſeſtius primo Regum.xviij.

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל מִי אָנֹכִי וּמִי חַיַּי
מִשְׁפַּחַת אָבִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֶהְיֶה חָתָן לַמֶּלֶךְ

Latine ſic.Et ait Dauid ad Saul,ecce Rebia quis ego ſum et quę eſt ui‑ ta mea.ecce Zakef coton cognatio patris mei in Iſrael,ecce Athnahta vt fiam gener regis,ecce paſek.Hęc igitur in oratione lex prima eſto. vt qui ante hactātum legere noris,nunc etiam diſtincte legere queas. Altera erit in legēdo cura ne ſyllabas duriores leniter,neue leniores

duriter proferas.idq; obſeruabis facilius ſi naturam literarum ſex de quibus in primo libro fit mentio בגדכפת et earum conditionẽ diligenter intuearis. Quando nanq; aliqua dictio antecedit et in unã harum uocalium אהוי terminata regit poſt ſe alteram dictionem ab una ſuperiorum ſex conſonantiũ incipientem,tunc regulariter iam dicta conſonans raphat̃,et leniter ea ſyllaba atq; blande ſiue bleſe pronunciat̃.exemplum de p̃s.primo על כן adſic. hoc ẽ ideo.ubi caph profertur duriuſcule.ſed mox in eodem pſalmo לא כן ideſt nõ ſic pronũciatur caph leniter.quia pręcedit aleph una de uocalibus ſupra notatis.& p̃s.ij.Reges eos in uirga ferrea et tãquam uas figuli confringes eos.ubi omnia daggeſſantur.ſed contra raphãtur pſalmo quinto. Omnes qui ſperant in te.Item tu benedices iuſto. item perdes qui loquuntur mendacium.Et ita regulariter quando poſt uocales אהוי ſequuntur conſonantes בגדכפת pronũciatur raphe.excipiunt̃ inde.poſt relationem literę relatiuę he finalis. item poſt membrũ aut terminum ſententię.item ſi ſequens dictio contineat in ſe unam de ſex conſonantibus geminatam.tunc prima daggeſſatur et ſecunda raphatur.Hęc omnia cum ſint rudibus ualde difficilia,requirent olim ſingulare uolumen.cum poſt iſtos rudimentorum libros. & de punctis & de proſodia et de breuibus atq; longis deo uolente ad conſummatos eruditione diſcipulos ſcribemus.ſit ſatis modo rudibus, ut ſciant legere quę ſcripta ſunt punctis notata et intelligere quoq;. Nam ſcribere ſuopte ingenio quę ueniunt legenda et ſine uocibus hoc eſt punctis annexis hebraica legere, non puerorum ſed uirorum eſt et quidem eruditiſſimorum.Habes de oratione quam pluralitas dictionum conſtituit.nunc ad eius partes ſtilũ uertamus.PARTES ORATIONIS ſunt tres שם פעל מלה ideſt nomen. verbum.et conſignificatiuum. Nomen comprehendit pronomina et participia. Conſignificatiuum,quatuor hęc continet.aduerbium.coniunctionem. prępoſitionem.et interiectionem.de quibus apprime commodum putamus quam breuiſſime differere.ne incipientes nimiis onerentur prę-

ceptis. Singulorũ enim accidentiũ quę in qualibet oratiõis parte tam gręcorum quam latinorũ tractauit exquisita doctrina, tu ne ullam in hoc libro quęsieris rationẽ, sed eorum tantum quę ad hebraicę linguę cognitionem sunt admodum necessaria. Omnis nãq; ut ait Sulpitius puerorũ difficultas in declinatiõe. genere. preteritis. supinis. et cõstructiõe cõsistit. q̃ si hoc uolũine clara tibi fecero, nõ nihil fecisse uidebor.

DE NOMINE ET EIVS GENERIBVS

Omnia nomina hebraica siue sint ꝓpria seu appellatiua. substantiua. adiectiua. uerbalia. denominatiua. abstracta. concreta. simplicia uel cõposita. aut cuicuimodi cętera. masculini generis inueniũt uel fœminini. uel utriusq;. Nam duplicem eis sexũ hebręi attribuunt secundũ naturam. uocantq; זָכָר וּנְקֵבָה Geñ. v. Masculum & fœminã creauit eos. Cognoscunt autem genera nominũ singularis numeri nõ semp sed frequenter aut ex litera terminali. aut ex appositiõe nominũ adiectiuorũ. aut ex appositione uerborũ quibus secundũ hebręos etiã genera accidunt. aut inflexione numerali. Fœminina sępe in aleph uł he uel thau desinũt. adiectiua tñ fœminina nõ ĩ aleph sed in he uł thau finiũt. quę si addant nominibus aliarũ tminationũ. ostẽdũt eorũ genus. ut geñ. iij. הָאִשָּׁה הִיא נָתְנָה לִּי Mulier ipsa dedit mihi. nam si loquendũ esset in genere masculino sic diceretur הָאִישׁ הוּא נָתַן לִי Vir ipse dedit mihi. vide quid operet he litera terminalis in supposito et apposito. maxime uero declinatio de numero singulari in numerũ pluralẽ indicabit tibi genus. Omẽ enim nomẽ cuius plurale terminat in im arbitramur esse generis masculini. et omẽ nomẽ cuius plurale terminat in oth iudicamus esse generis fœminini. exemplũ primi דָּבָר res uel uerbũ. cognoscit esse generis masculini, quia in numero plurali habet דְּבָרִים Deuteronomij. i. Hęc sunt uerba. Errauit igitur Alexander de uilla Iudęi plurimosque secum errare fecit in prima parte, cum pręciperet sic. Dicito neutra, Plurali numero cherubim seraphimq; beata. etiã si ꝑ mem finali nun proferas ut solent aliqui. sicut enim Priscianus grãmaticus de punica lingua scribit q̃d nõ habeat neutrũ genus, ita ego affirmare ausim q̃d nullum nomen hebraicũ sit neutri generis. Sequit exemplũ secundi,

Genera tm° duo.

Modi dignoscendi genera.

ים . m.
ות . f.

צָבָא idest exercitus.estq; generis fœminini. q̃d inde cognoscitur: quia habet oth ĩ numero plurali.ut צְבָאוֹת q̃d nos sabaoth legere cõsueuimus.Isaię.vi.Sanctus sanctus sanctus dominus deus zebaoth: Istę sunt duę inflexiones ex quibus genera cognoscimus.sed fallit quã

Exceptiones generũ.

doq; nos regula.non enim semper et usq;quaq; uerum est,cuius plu/

1 ralis in im desinit ipm esse generis masculini.nam יוֹנִים terminat̃ pluraliter in im.Canticoꝝ.i.Oculi tui columbaꝝ.et tamen eius singu lare est generis fœminini.ut Geñ.viij.Emisit columbam quę non est reuersa.ubi uerbũ appositũ est generis fœminini.similiter terminatio

2 uocabuli יוֹנָה indicat fœmininum genus.& sic multa alia reperies pluraliter in im terminata. quorum singulares nominatiui excipiunt̃ a regula.ut sunt hęc quę sequuntur.

later hordea hordeum tritica triticũ anni annus

3 שָׁנָה שָׁנִים חִטָּה חִטִּים שְׂעֹרָה שְׂעֹרִים לְבֵנָה

dictiones dictio angulares angularis mensurę mensura lateres

לְבֵנִים סְאָה סְאִים פִּנָּה פִּנִּים מִלָּה מִלִּים

terrores terror manipuli manipulus spicę spica

שִׁבֹּלֶת שִׁבֳּלִים אֲלֻמָּה אֲלֻמִּים אֵימָה אֵימִים

apes apis formicę formica arbores arbor

אֵלָה אֵלִים נְמָלָה נְמָלִים דְּבוֹרָה דְּבוֹרִים

speltę spelta caricę carica struthiões struthio

יַעֲנָה יְעֵנִים דְּבֵלָה דְּבֵלִים כֻּסֶּמֶת כֻּסְּמִים

capre capra fœminę fœmina

אִשָּׁה נָשִׁים עֵז עִזִּים

Forsitan alia tuipse legẽdo bibliã inuenies ab hoc canõe excipiẽda.sed

Deficientia à 2a regula.

fallit etiã qñq; secũda regl'a.nõ enĩ necessario singl'a noĩa q̃ pluralẽ nu merum in oth finiunt fœminini sunt generis.reperiuntur namq; ma/ sculina quę pluralia terminant in oth.et ideo excipiuntur a regula.ut

מטר idest pluuia. generis ẽ masculini. Exodi. ix. Nec ultra stillauit pluuia. ubi uerbum appositũ generis est masculini, sicut post hac do cebimus. & tamen pluraliter legit̃ מטרות Iob. xxxvij. Et hyemis pluuiis. vis aliud exemplum נקד idest punctus. et est generis ma/sculini, sic enim utũtur hebręi ut rabi Ioseph Caton in libri qui dicitur hortus nucum uolumine tertio de punctis. ubi ponit̃ punctus tertius. nam adiectiuum illic est generis masculini. et tamen Canticorum. i. le gimus נקדות murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argẽ to. uerius sic. Cum punctis argenti, Hoc modo excipiuntur.

אב אבות מזבח מזבחות משכן משכנות
שרה שרות בור בורות מקום מקומות

& cętera his similia. diximus supra quod genera cognoscantur etiam ex appositione adiectiuorũ aut uerborũ, ut cũ masculina masculinis et fœminina fœmininis iungunt̃. sed etiã hoc te in quibusdã frustrabit̃. Inueniunt̃ enim tã uerba quã adiectiua relatiua seu demõstratiua fœ/minini generis nominibus masculinis addita. nam גן .i. hortus. est ge neris masculini. Canti. iiij. Hortus cõclusus. nihilominus tamẽ addit̃ ei adiectiuũ seu relatiuũ fœminini generis. Geñ. ij. Tulit ergo deus ho/minẽ et posuit eũ ĩ paradysũ uoluptatis ut operaret̃ et custodiret illã. ubi ponit̃ ה aspiratio in fine relatiua cũ pũcto mappik. quę significat genus fœmininũ. legit̃ q̃q; de uiris q erãt filij Rimmõ ĩ fœminino ge/nere. ij. Regũ. iiij. sic. et illę ueniebãt intra domũ. ponit̃ enĩ והנה q̊d significat et illę in genere fœmĩno et nũero plurali. quãuis indocti qdã impressores posuerĩt in qbusdã libris impressis והנה .i. et ecce. per ignorãtiã uolẽtes solœcũ uitare. cũ nesciãt priscos talibus figuris data opera esse usos. legãt Dionysiũ halicarnassea de Thucydidis idiõate ubi reperiẽt ea q̃ eis iã uiderent̃ incõgrua, plane suo tẽpore fuisse orna tissima. sic et ueteribus latinis fuit in more. inde Terẽtius eunuchũ suã dixit nõ suũ. et Salustius p̃ter reℝ capitaliũ cõdẽnatis. nõ cõdẽnatos. et sic de aliis. Quod aũt fœminina docuimus a finalibus lr̃is cognosci regulariter uerũ est tam in nominibus quã in uerbis. exẽplum de he.

de 2ᵃ characteristice fallentia.

Fœminina terminatione quo.

ut בְּתוּלָה virgo.Geñ.xxiiij.& פָּעֲלָה fecit ſcilicet fœmina in preterito et non uir.ut infra de uerbis patebit. exemplum de thau. ut עֲקָרֶת mulier ſterilis. p̃s.cxiij.Sterilem in domo.ſic פּוֹעֶלֶת ideſt facit.ſcilicet fœmina in preſenti.exemplum de aleph.ut צָמָא Sitis. Iudicum.xv. En ſiti moriar. Omnes autem hę formę patiuntur fallentiam.De he.ut מֹשֶׁה ideſt Moyſes.De thau.ut קֹהֶלֶת .i. Eccleſiaſtes.De aleph.ut עֶזְרָא ideſt Eſdras.et ſic de ſimilibus, quę omnia ſunt generis maſculini et aduerſantur regulę. Cognoſcuntur etiam genera quãdo mouentur nomina de genere in genus.ut גֶּבֶר vir uel dominus. גְּבִירָה uel etiam גְּבֶרֶת matrona uel dñ̃a. Et licet ſignificata quorundã nominũ moueant̃ de maſculino in fœmininũ,tamẽ nomĩa ipſa nõ mouent̃ plerũq;.ut quãuis dicamus אָדוֹן ideſt dñ̃s,nõ ideo dicimus אֲדוֹנָה quod tamen latine dominam poſſemus interp̃tari,Simili modo cũ nos latini habeamus famulũ et famulã,hebręi ꝓ famulo ac ſeruo dicunt עֶבֶד et ꝓ famula ſeu ancilla dicũt שִׁפְחָה quare nõ ſemper analogia ſequẽda eſt.& hoc in primis memorabili mẽte reponas,recorderiſq; me tibi diligent̃ p̃cepiſſe, ne abſq; ſacrarꝵ lr̃arum authoritate expreſſa, in quibuſcũq; orationibus hebraice dictandis analogiam pro tua inuentione imiteris. niſi in actiuis et paſſiuis uerbis aut aliquali perfunctoria cõſtructione. aliter enim facile contra linguę proprietatẽ peccabis et errata tua patebunt vniuerſis.Poſtremo utriuſq; generis inueniunt̃ nomĩa uidelicet tam maſculini quã fœminini.ſunt aũt ea maxime quę genera ſpecierꝵ ſiue animaliũ ſpecies ſignificãt.ſicut auis.uolucris.camelus.et om̃e coruini generis,et cętera bipeda aut quadrupeda,quorũ multa legunt̃ Leuitici.xi.Miluũ ac uulturẽ iuxta genus ſuũ.et om̃e coruini generis in ſimilitudinẽ ſuã.ſimiliter Deute.xiiij.Camelũ leporẽ chœrogyliũ quia ruminãt et nõ diuidũt ungulã ĩmũda erũt uobis.et ĩ eodẽ. oẽm uolucrẽ. mundã comedite.ubi uolucris habet formã generis maſ. et adiectiuũ

Motio

Cautela in effingendo.

Generis utriusque siue Comunis, quae.

munda est generis fœminini. Cęterum reperit̃ ea dictio in Thalmud etiã in forma et terminatõe generis fœminini p̃ thau finale צִפֹּרֶת sic de aliis speciebus animaliũ. ut Geñ. xxxij. Camelos fœtas cũ pullis suis triginta. Item יָד idest manus reperit̃ masculine. Exodi. xvij. Manus enim Moysi erant graues. Fœminine uero Ezechiel. ij. Et ecce manus missa ad me. sic כּוֹס .i. calix. In masculino p̃s. lxxv. Calix in manu dñi. et in fœminino p̃s. xxiij. Calix meus inebriãs. et alia plura quę de nostro dictionario cognoscere poteris si diligenter aduertas animũ, et lecta memorię commendes.

DE DECLINATIONE

Omnis Iudaicorum nominũ inflectio per solos numeros fit singularem et pluralẽ. non aũt per casus. Nullũ igit̃ obliquũ uideris nisi quẽ uel articulus demonstrat, uel ex uirtute sermonis oratio lecta requirit. Et quãuis de articulis plene tractabimus infra de p̃nomine. tamen quantũ ad ostendendã declinationẽ necesse fuerit, eos hic solũ obiter enumeramus. Sunt aũt isti uidelicet הַ לְ אֶת מִ Nominatiuo articulus nõ est opus. Sequũt̃ genitiuus datiuus accusatiuus & ablatiuus. Nam uocatiuus imitat̃ nomiatiuũ. hęc tam in singulari quã in plurali numero locũ habent. Declinant̃ ergo singula nomĩa p̃ ĩflexionẽ t̃minatiõis a numero singulari ad numerũ pluralẽ cuiuscũq; sint generis. Ex q̃ intelligis duas tantũ hebreis esse declinatiões. Prima est secundũ formã masculinorũ, quę a nominatiuo singulari flectit̃ in nominatiuũ pluralẽ simpliciter addendo im. ut דָּבָר דְּבָרִים Secũda declinatio est secundũ formam fœmininorũ, quę a nominatiuo singulari in he uel thau cũ patha uel camez desinente, uel alias undecũq; fœminini generis, flectitur in nominatiuum pluralem. solum mutãdo he uel thau in oth. ut חַיָּה חַיּוֹת De prima declinatione prius est docendum. quod compendiosius fieri nequit quam per exempla.

IN NVMERO SINGVLRAI.

terra in erat vir

Nominatiuo אִישׁ vir. Iob. i. אִישׁ הָיָה בְאֶרֶץ

viri nomen et dixit

Genitiuo הָאִישׁ viri.Ruth.ij. וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ

viro fiet sic

Datiuo לָאִישׁ viro.Ester.vi. כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ

dei virum

Accusatō אֶת אִישׁ virū.iiij.Regū.vij. אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים

iniquo a uiro

Ablatiuo מֵאִישׁ a uiro.p̄s.xviij. מֵאִישׁ חָמָס

IN NVMERO PLVRALI

uiros viris uirorum uiri uiri

אִישִׁים vel אֲנָשִׁים הָאִישִׁים לָאִישִׁים אֶת אִישִׁים

viris a

ALIVD מֵאִישִׁים

verbo a uerbum uerbo uerbi uerbum

דָּבָר הַדָּבָר לְדָבָר אֶת הַדָּבָר מֵהַדָּבָר

a uerbis uerba uerbis uerborum uerba

דְּבָרִים הַדְּבָרִים לַדְּבָרִים אֶת דְּבָרִים מִדְּבָרִים

Vbi in quibusdam duplicem articulum reperies.

Huius itaq; declinationis primę cōmunis est regula.ut cuiuscūq; terminationis nomē masculinū numeri singularis tibi propositū fuerit, simpliciter ei cata paragogē addas iod et mem q̊d p hirek sonabit im q̊d si regat post se casum,aut ei cohęreat ,p̄nomē subiūctiuū.q̊d dicius affixum.deponit mem finale.exemplū Deute.i. אֵלֶּה הַדְּבָרִים

Idest hęc sunt uerba.iam hoc uocabulū nihil regit. sed psalmo.xxxiij. בִּדְבַר יְהוָה idest uerbo dn̄i.hęc uox uerbū,regit post se gt̄m scilicet dn̄i ut infra de regimine ac cōstructiōe dicemus.nūc q̊d ad hāc

declinationem pertinet nosse oportet. quod aliqua nomina polysyllaba in l uel n per camez desinentia, fortificant liquidas suas per punctũ dagges. ut גָּמָל גְּמַלִּים .i. camelus cameli. sic קָטָן קְטַנִּים idest paruus parui. et ita mutant camez in patha. At uero quorum terminatio in e rectum sonat, nihil ea mutant tam in plurali quã in regimine seu etiam in affixis. ut זְאֵב lupus. Geñ. xlix. et pluraliter Ezechiel. xxij. זְאֵבִים lupi. pari modo in regimine genitiui et affixorum. similiter quorꝫ terminatio in o uel u sonat, nihil mutãt tã in plurali quã in regimine seu etiã in affixis. ut אָרוֹם אֲרֻמִּים נָקוֹד נְקֻדִּים

Vt autem quid dicam de regimine et affixis intelligas, consyderare debes utriusqꝫ numeri duplicem statum. vnus est absolutus, alter status regiminis. Capiamus numerum singularẽ nominis דָּבָר prę oculis. Cum igitur eiuscemodi nomina sunt in statu absoluto, tũc in numero singulari scribuntur et proferuntur per utrumqꝫ uel saltem finale camez. sicut זָקֵן עָנָן חָכָם idest senex. nubes. sapiens. et cętera quę in dictionario nostro reperies. Sin autem in eodem numero singulari status nominis inuenitur in regimine, hoc est quod regat post se aliud nomen, tunc mutat camez primum in seua, et camez secundum in patha. ut Ieremię. ij. דְּבַר יְהוָה verbũ domini. sed ante subiũctiua manet camez. Quorũ uero terminatio in i finit ut קָצִיר .i. messis. ea primum camez in seua mutant et remanet hirek. ut Genesis. xxx. קְצִיר חִטִּים idest messis tritici. Accede modo ad numerum pluralem. et in eodem pariter inuenies duplicem statum. Nam si nomen remanet in statu absoluto, tunc simpliciter ad nominatiuũ singularem additur im in plurali. ita tamen ut prima per seua pronuncietur. excipiuntur heterodita de quibus postea fit mentio. sic dicimus.

דָּבָר דְּבָרִים זָכָר זְכָרִים שָׁאָר שְׁאָרִים אַבִּיר
אַבִּירִים אָווּב אֲוּבִים אָבוּס אֲבוּסִים עִבְרִי
עִבְרִיִּים Sin autem nomen plurale reperitur in statu regiminis

genitiuorum.tunc deponit mem finale et primam syllabam profert per hirek,et mutat ultimum hirek in zere.idest i in e terminationē.ut iam supra ostendimus.excipitur חַכְמֵי q̃d seruat patha cum similibus.

Sed si cōstruat̃ cū pronomibus subiūctiuis et affixis de q̃bus te posthac docebimus,tunc mutat hirek ultimū in zere solum in secūdis et tertiis personis pluralis numeri remanente hirek primę syllabę in suo sono. Iambica uero mutant camez in zere:de his latius infra deo adnuente dicemns.Solum hęc breuia meminimus tanquam ad primam declina tionem ualde necessaria.ut scias declinare secundum omnes formas. Repeto igitur exempli causa sępedictum nomen.

verba uerbū suū uerbū tuū vbū meū domini uerbum verbū

דְּבָרִים דְּבָרוֹ דְּבָרְךָ דְּבָרִי דְּבַר יְהוָה דְּבַר דָּבָר

uerba eius uerba tua uerba mea dierum verba

דִּבְרֵיהֶם דְּבָרָיו דְּבָרֶיךָ דְּבָרַי דִּבְרֵי הַיָּמִים דִּבְרֵי
דִּבְרֵיכֶן דִּבְרֵיהֶן דִּבְרֵיכֶם

Habes iam exemplar mutationū primę declinationis in forma mascu‑ lina.cuius tibi heteroclita quędā subnectere placuit. ut quid regulare sit,quidue a regula excipiatur cognoscas.

Heteroclita sunt.quę non simpliciter ad nominatiuum singularem hanc terminationē im subiungunt.sed cum quodam addito uel adem pto.ut יָד idest manus.Si enim inflectat̃ regulariter,tunc simpliciter addendo im fiet יָדִים dissyllabū.q̃d sic non dicit̃,sed potius יָדַיִם trissyllabum.Cum ergo superaddat̃ patha quę alteram facit syllabam, merito dicimus eam dictionem esse heteroclitam.sic de pluribus aliis quorum aliqua hic adnotauimus.

uola.planta pes uultus naris oculus

כַּפַּיִם כַּף רַגְלַיִם רֶגֶל אַפַּיִם אַף עֵינַיִם עַיִן

auris ianua lumbus uia

אֹזֶן דְּלָתַיִם דֶּלֶת חֲלָצַיִם חָלָץ דְּרָכִים דֶּרֶךְ

ala talentũ crus

אָזְנַיִם כֶּרַע כְּרָעַיִם כִּכָּר כִּכָּרִים כָּנָף כְּנָפַיִם

crus umbra mãma latus

צַר צְדָדִים שַׁד שָׁדַיִם צֵל צְלָלִים שׁוֹק שׁוֹקַיִם

Quę autem uariant adimunt uel addunt in plurali talia ſunt.

callidus hedus dama os oris

פֶּה פִּי צְבִי צְבָאִים גְּדִי גְּדָיִים עָרוּם עֲרוּמִים

iſtę iſta iſti iſtę populus

לְאוֹם לְאֻמִּים אָרוֹם אֲרַמִּים הוּא הֵם הִיא הֵן

domus

בַּיִת בָּתִּים

De ſecunda declinatione quę fit in forma fœmininorũ hanc tibi nor- mam pręſcribimus. Quod omnia nomina fœminina ſuo nominatiuo ſingulari ſimpliciter addunt oth. ut זִכָּרוֹן זִכְרוֹנוֹת hiſtoria hiſtoriarum. צָבָא צְבָאוֹת exercitus exercituũ. Si tamẽ aliqua illorum in he uel thau deſinerent, mutabũt eaſdem literas terminales in oth אִמְרָה אִמָרוֹת ſermo ſermones. p̃s. xij. Eloquia domi ni eloquia caſta. Item de thau לֶהָבֶת .i. flamma. et plr לְהָבוֹת flãmę. p̃s. cv. Ignem cõburentem in terra ipſorum. ideſt ignẽ flãmarũ. Sicut autem apud gręcos atq; latinos nomina declinant ισοσυλλαβως uel περιττοσυλλαβωσ hoc eſt ſine excreſcentia uel cum excreſcentia. ita declinatio iſta fœminina in quibuſdam non excreſcit. et in quibuſ- dam excreſcit. Quę uero excreſcũt duplici modo ſunt. nam aut ſimpli citer excreſcunt ideſt una ſyllaba ſingulare uincunt. aut dupliciter ex- creſcunt ideſt duabus ſyllabis exuperant. exemplum nõ excreſcentiũ.

IN NVMERO SINGVLARI

ſtabat a longe iuſticia

Noĩatiuo צְדָקָה Iuſticia. Iſaię. lix. צְדָקָה מֵרָחוֹק תַּעֲמֹד

iusticię fructũ

Genitiuo הַצְּדָקָה iusticię.Amos.vi. פְּרִי צְדָקָה

iusticię doctorem

Datiuo לִצְדָקָה iusticię.Ioelis secundo. הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה

Accusatiuo אֶת צְדָקָה iusticiam.psalmo.cvi. עֹשֵׂי צְדָקָה

a iusticia qui lõge estis

Ablatiuo מִצְּדָקָה a iusticia.Isaię.xlvi. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה

IN NVMERO PLVRALI

iusticiis iusticiarum iusticię

צְדָקוֹת הַצְּדָקוֹת לִצְדָקוֹת

a iusticiis iusticias

אֶת צְדָקוֹת מִצְּדָקוֹת

Cęterum id perbellum est ut recorderis casus non semper ab articulis cognosci, sed sępius a sententia orationis. quia non in omnium nominum casibus facile articulos inuenies. ut hic uidisti in genitiuo et accusatiuo. Sequitur exemplum excrescentium una syllaba singulariter.

a sorore sororem sorori sororis soror

אָחוֹת הָאָחוֹת לְאָחוֹת אֶת אָחוֹת מֵאָחוֹת

sorores sororibus sororum sorores

Et plr אֲחָיוֹת הָאֲחָיוֹת לַאֲחָיוֹת אֶת אֲחָיוֹת

a sororibus

מֵאֲחָיוֹת

Solent autem sępe illa fœminina in plurali pronunciationem uocum mutare secundum q̃ ponũtur in statu absoluto uel in statu regiminis. Si enim non regant post se casus tunc frequenter in penultima per camez proferuntur et in prima per seua. ut

renes ancillę uestes agnę turbines

סְעָרוֹת כְּבָשׂוֹת שְׂמָלוֹת שְׁפָחוֹת כְּלָיוֹת

iuuenculę In ſtatu uero regiminis quãdo poſt ſe genitiuum re-
נְעָרוֹת gunt, abbreuiãt camez tranſmutãdo uel in ſeua uel
in hateph patha. & primam ſyllabam per hirek pronunciant. ut Gen.
gregis agnas cum
xxi. כִּבְשׂוֹת הַצֹּאן ſimiliter etiam Deuteronomij. xxxij עִם
tritici renunculorꝝ adipe eſter puellę
חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה & Eſter. iiij. נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר q̃d
ipſum in prima ſeruat punctum patha. Reperit̃ quandoq; nomẽ dua-
bus ſyllabis excreſcere. ut אוֹת quando literã ſignificat non autem
quando ſignum denotat. nam pro ſigno una ſyllaba excreſcit. ut ſingu
lariter Gẽn. iiij. Poſuit dominus ſignũ in Cain. et pluralit̃ p̃s. cxxxv. Et
miſit ſigna et ꝓdigia. ſed pro lr̃a duabus ſyllabis excreſcit אוֹתִיּוֹת
vnde dicit̃ colendiſſimũ illud nomẽ tetragrammaton שֵׁם אַרְבַּע
אוֹתִיּוֹת ideſt nomen quatuor literarum. Ab hac forma excipiunt̃
heteroclita. quę quãuis in he uel thau deſinãt in nomĩatiuo ſingulari,
tamẽ lr̃am finalẽ nõ mutãt in oth ſed in im. de quibus ſupra ſcripſimus
cũ de generibus nominũ tractaremus. Reputant̃ etiã heteroclita quę
plus una ſyllaba excreſcũt ut ſupra citatũ uocabulũ et ei ſimilia. adhuc
quadrat ꝙ heteroclita ſunt q̃ cõtra figurã pręſcriptã ſibi pluralem nu
merũ uſurpant. Cũ enim ad nominatiuũ ſingularẽ deberent coniun-
gere oth. talia quę dicimus heteroclita uel omnino nihil cum noĩatiuo
in lr̃is habent cõmune. ut אִשָּׁה נָשִׁים mulier mulieres. ſimilit̃
בַּת בָּנוֹת filia filię. vel ſi cõmunicant in literis cum nominatiuo
ſingulari, tamen non ſimpliciter addunt oth ſed aliqua tranſmutant.
exemplum. פַּרְכֶת פַּרְפֶּרֶת פָּרְכִיּוֹת פַּרְפְּרִיּוֹת
Et hoc modo ſunt omnia nomina abſtracta quę in וּת deſinunt. quia
vau mutant in iod pręcedente uoce kibuz trium punctorum ſubalter
nantium. et literam terminalem mutant in oth. ut

vitalitas regimen uiduitas partus elatio

גַבְהוּת יַלְדוּת אַלְמָנוּת מַלְכוּת חַיּוּת

ſtulticia fortitudo nigredo humilitas ſtulticia

סִכְלוּת שִׁפְלוּת שַׁחְרוּת אֱיָלוּת כְּסִילוּת

ſtercus coloratio fortitudo confuſio

כְּלִימוּת קוֹמְמִיּוּת חַכְלִילוּת אַשְׁפּוּת

Vbi ultimũ ſcribit̃ p holem,et duo antepenultima noĩa duplicantur. eiuſcemodi noĩa ſingularis nũeri cupiẽtia pluralẽ habere numerꝝ,mutant vau in iod pręcedente uoce kibuz et interponũt alterum vau. ut מַלְכוּת מַלְכֻיוֹת .i. regimen regimina. uel dñatio dñationes. ſic אֱיָלוּת אֱיָלֻיוֹת &c̃.Et quia in terminatiões nominũ incidimus,placet hoc addere.q̃d noĩa in eth terminata quę a noĩbus in he finientibus deriuant̃ et alia quę etiã nõ deriuant̃,ſolẽt ſecundũ formã primitiuorum uerorum uel apparentiũ pluralẽ numerũ conſtituere

ſterilis corona

Exẽplũ עֲקֶרֶת עֲטֶרֶת q̃rũ primitiua ſunt עֲטָרָה עֲקָרָה declinant̃ in plurali nũero עֲטָרוֹת עֲקָרוֹת et in ſtatu regimĩs genitiui עַטְרוֹת עַקְרוֹת et cum pronominibus ſubiũctiuis ut עַטְרוֹתֶיךָ עַקְרוֹתַיִךְ ideſt coronę tuę et ſteriles tuę.

extremitas ſulfur

Sunt et alia fœminina quę terminant̃ in ith.ut אַחֲרִית גָּפְרִית

Iudęa quinta infimum principium reliquię

שְׁאֵרִית רֵאשִׁית תַּחְתִּית חֲמִישִׁית יְהוּדִית

Quę declinant̃ hoc modo.ecce inter iod et thau finales,inſerunt vau cũ holem.ut pluraliter גָּפְרִיּוֹת אַחֲרִיּוֹת שְׁאֵרִיּוֹת רֵאשִׁיּוֹת תַּחְתִּיּוֹת חֲמִישִׁיּוֹת uel חֲמִישִׁתִּים

Et ea ſunt nomina rectilinia atq; regularia ſicut etiam quędam quę

inopia summitas defectus abūdātia historia

in on terminantur.ut זכרון יתרון חסרון עליון אביון

palatium siccitas fenestra malo granatū prioritas

ראשון רמון חלון חרבון ארמון

Quę simpliciter addentia plurali numero fœmininorꝝ terminationē oth declinant̄.ut Ester.vi. זכרונות historias et annales. unū hoc nomen ארמון mutat holem in seua et facit ארמנות Amos.i. Et deuorabit domos Ben Adad. Quędam sunt quę terminant̄ in an et addunt oth in plurali. ut

donariū mensa stimulus

דרבן שלחן קרבן דרבנות שלחנות קרבנות

Caue aūt quia sunt multa in an terminātia masculina quę pluralē non in oth sed in im finiunt.ut בנין בנינים Huius aūt declinationis sola in he desinētia cum sunt in statu regiminis seu affixorū, mutant he in thau.ut שושנה in statu absoluto. Canticorum secundo. Sicut lilium inter spinas. In statu regiminis.ut paulo superius in eodē loco שושנת העמקים idest lilium conuallium. hęc tamen promiscue usurpat consuetudo.

Diximus de genere et declinatione nominū & quę aliquādo a cōmuni regularū tramite secedunt. in quorū collegio reperiunt̄ etiā numeralia nomina. iccirco de illis nunc pauca tractabimus. Numeri cardinales masculini generis hi sunt.

sex quinqꝫ quatuor tres duo unus

אחד שנים שלשה ארבעה חמשה ששה

vndecim decem nouem octo septem

שבעה שמנה תשעה עשרה אחד עשר

xiiij xiij duodecim

שנים עשר שלשה עשר ארבעה עשר

xvij xvi xv

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁבְעָה עָשָׂר

xix xviij

שְׁמֹנָה עָשָׂר תִּשְׁעָה עָשָׂר

Vides numerum decem et ſimiles maſculini generis in ſtatu abſoluto habere he aſpiratione finalẽ.ut Geñ.xviij. Apparuerũt ei tres uiri.ſed quando aliis numeris coniunguñ tũc carẽt he litera.ſicut in exemplis demõſtrañ.Si aũt idem numerus poniť in ſtatu regiminis, ita q̊d poſt ſe regat caſum,tũc he lr̃a finalis mutať in thau.exemplũ Exodi.xxxiiij. עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים decem uerba. quaſi diceret.decem ſcilicet verborum.ſicut in aliis deſinentibus in he.ut Ioſue.xvij. Et tertia pars vrbis Napheth. Sequuntur numeri cardinales fœminini generis.

vij vi v iiij iij duę vna

אַחַת שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ אַרְבַּע חָמֵשׁ שֵׁשׁ שֶׁבַע

xij xi x ix viij

שְׁמֹנֶה תֵּשַׁע עֶשֶׂר אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה

xv xiiij xiij

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה

xviij xvij xvi

שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה

xix

תְּשַׁע עֶשְׂרֵה

Nota q̊d dictio עַשְׁתֵּי numeris iũcta ſignat unus uel una.Itẽ hęc noĩa in maſculino deſinũt in he et in fœmĩno carẽt he.p̃ter fœmininũ octo.Itẽ oẽs cardinales a uiginti ad centũ et ultra ſũt generis utriuſq̃.

triginta uiginti et una uiginti et unus uiginti

עֶשְׂרִים אֶחָד וְעֶשְׂרִים אַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁלֹשִׁים

quadraginta triginta et unus triginta et unus

אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים uel עַשְׁתֵּי וּשְׁלֹשִׁים אַרְבָּעִים

nonaginta octoginta. ſeptuaginta ſexaginta quinquaginta

חֲמִישִּׁים שִׁשִּׁים שִׁבְעִים שְׁמֹנִים תִּשְׁעִים

מֵאָה מֵאוֹת Ambo uocabula ſignificãt centũ,et ambo iungũt tam maſculino quã fœminino generi.de primo Leuiti.xxvi. Et centũ de uobis decẽ millia.&.iij.Regũ.vij. ædificauitq; domũ ſaltus libani centũ cubitorum.ſed in ſtatu regiminis ſicut alia noĩa in he t̃minata mutat he in thau,ut Geñ.xxi.Abraham cũ eſſet centũ annorum.uel pro eo ponit̃ מְאוֹת ut Iudicũ.iij.Percuſſit de philiſtim ſeſcẽtos uiros uomere.et Ezechielis.xlv.Quingẽtos per quingẽtos. Multã aũt noticiã numerãdi hebraice idẽ tibi prҿſtabit ꝓpheta Ezechiel a ca.xl. uſq; ad finem libri. מָאתַיִם ideſt ducenti

trecenti
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת

quingenti quadringenti
אַרְבַּע מֵאוֹת חֲמֵשׁ מֵאוֹת &c.

duomillia
אֶלֶף אַלְפַּיִם Mille.duomilia.& in ſtatu regiminis אַלְפֵי

centũ milia decẽ milia
רִבְבָה רְבָבוֹת Vide de hoc Nehemiҿ.vij.in fine.et quãdoq; deponit unũ beth et loco eius alterum patit̃ dagges.et dicitur רִבּוֹ uel רִבּוֹא & plurificat̃ numerus רִבּוֹתַיִם ſignificatq; ducenta millia.vide Danielis.vij.de eiuſcemodi numeris. Milia milium miniſtrabant ei et decies centena milia aſſiſtebant ei.

Conſueuerunt autem Iudҿi סְפִירוֹת ideſt numerationes quas nos ſiphras ad imitationem illorum uel cifras uocamus, per notas alphabeti ſignare. quos græci ſunt ſequuti. maxime uero uetuſtiſſimi grҿcorum ut in numero librorum Homeri patet. Iuniores vt cum hebrҿis conuenirent loco ſenarij addiderunt epiſimon. et aliud loco nonaginta per quæ ſigna ſupputatoribus latinis anſam præbuerunt ad imitãdas numerorum notulas quas appellãt cifras. Sunt aũt Iudҿorum

8 7 6 5 4 3 2 1
cōputatiōnes per literas alphabeti hoc modo אבגדהוזח
400 300 200 100 90 80 70 60 50 40 30 20 10 9
טיכלמנסעפצקרשת Cum aūt literę alphabeti nō nisi ad quadringenta protendant,oportebit post quadringēta numeros ex duabus literis cōponere uel quandoq; tribus sic

104 103 102 101 3000 2000 1000 900 800 700 600 500
תק תר תרק תתק תתת א בא גא קא קב קג קד
115 115 114 113 112 111 110 105
קה קי קיא קיב קיג קיד קטו uel קיה

Et sciendū q̄d ualde cauēt ne diuinū nomē יה quotidianis nūerationibus inserat̄ q̄d signare posset quindecim.sed eius nūeri loco ponūt טו idest nouem et sex,quod etiam ualet quindecim. Cęteras combinationes numerales tuipse consydera.Numeri ordinales generis masculini primę declinationis hi sunt

tertius secūdus primus
ראשון שני שלישי
septimus sextus quintus quartus
רביעי חמישי ששי שביעי שמיני תשיעי
עשירי

Numeri ordinales generis fœminini secundę declinationis sunt hi.

quinta quarta tertia secunda prima
ראשונה שנית שלישית רביעית חמישית
decima nona octaua septima sexta
ששית שביעית שמינית תשעית עשירית

Declinantur autē sicut gētilia noīa scilicet masculina in i terminata.ut עברי hebręus.et fœminina in ith.ut יהודית Iudęa. de quibus supra. Nam masculina declinant̄ per duo iod in plurali.ut שניים שלישיים רביעיים & sicut gētilia feīa in ith,qn̄q; desinūt ī ia. ut Ruth secūdo. רות המואביה .i. Ruth moabithis.ita dicitur עשירית uel עשיריה et p cōsequēs pluraliter עשיריות

Post regularem nominum declinationẽ et heteroclita quędam ostẽdimus indeclinabilia. ut sunt numeri ordinales a tribus usq; ad decem. numeri enim denarij non sunt pluralia illorum. sequuntur nunc alia defectiua quę singularem numerum non habent.

מַיִם שָׁמַיִם צָהֳרַיִם רֵחַיִם Et in statu regiminis מֵי רֵחֵי שְׁמֵי Et duplicatum מֵימֵי quę in dictionario nostro quęrere potes. non enim omnium rursus in isto libro repetitio habenda est. tantum hoc plus cęteris memorię mandabis quod nomina plurale suum in aim terminantia mutant in statu regiminis aim in e. ut hic uides. Nominum autem exorbitantium quędam patiuntur abundantiam et quędam defectum. Abundant uero quędam in punctis et quędam in literis. Nam quę declinando abũdant in patha, enumerauimus aliqua superius cũ de heteroclitis tractaremus. Nunc tibi pauca collegimus quę declinando abundant in dagges. Si enim uellẽ hoc nomen קַל regulariter declinare, satis esset adiungere simpliciter terminationem pluralem im. sed ita non est loquendi consuetudo. quid ergo? Addatur literę lamed punctus dagges qui fortificet primã syllabam, et dicatur קַלִּים sic fit plerumq; etiam in secunda declinatione fœminini generis. ut גַּג גַּגּוֹת Isaię. xxij. Quia ascendisti & tu omnis in tecta, daggessantur itaq; ista.

בַּת בַּר דַּל דַּר דַּךְ גַּג זַל זַר חַג חַי טַח
בַּת מַט מַס עַם עַשׁ פַּג קַב רַב רַךְ רַר תַּל

Alia quoq; monosyllaba per patha designata incipientia a צ' ג ס exceptis צַם צַר צִיץ סַג סַר גַּשׁ Cuncta alia recipiũt dagges et termĩationes suas. Quędã etiã monosyllaba quorũ vox est zere, declinant̃ in numero plurali per dagges mutato zere in hirek. ut

קֵן לֵב חֵר חֵץ עֵז גֵּט גֵּו אֵשׁ אֵם קֵץ חֵל עֵת
חֵן שֵׁן כֵּס Omnia hęc in statu regiminis et subiunctiuorũ et in plurali numero proferũt primã per hirek, et literã secundã fortificant

per dagges.similiter recipiunt dagges hęc אי עי צי Quamuis autem ea nomina monosyllaba quorum uox est holem soleant in plurali holem mutare in camez ut יום ימים ראש ראשים שור שורים tamen ista recipiunt dagges תום תות רוב לוג חול רוק חק עז קר חם על כל

Maxime in statu regiminis.et pręsertim quando affixis construuntur tunc etiam holem mutant in kibuz. psalmo.lxxxij. כלכם Omnes vos.& Genesis.xxvij. עלו iugum eius.sic Deuterono.v. חקים Cerimonias &c̄.Sunt & alia nomina quę patiuntur abundantiam siue defectum non in punctis solum ut superiora,sed in literis. Idq; fit aut in primis aut in mediis aut in ultimis. secūdum sex illas gręcorum figuras.prothesin.aphęresin.epenthesin.syncopen.paragogen et apocopen.Dico autem deficere quando non possident omnes eas literas quas primitiua tenent.Exemplum tibi prębeo ut oculis cernas

מתן מצב מכה תולדה Matthan idest donū siue datū.deuatur a primitiuo uerbo nathan idest dedit seu donauit.ut in dictionario inuenies. vides ergo quod matthan in suo principio non habet nun literam.nam si haberet nun,diceretur manthan.iam uero quia caret nun in principio iccirco pronunciatur matthan. & thau signatur per dagges ut ostendat prioris literę defectum.Prouerbiorum.xviij. Donum hominis dilatat uiam eius.similiter mazab idest statio.uenit a uerbo primitiuo nazab idest stetit.ut in dictionario. & quia non legitur manzab sed mazab.ideo recte dicitur q istud nomen sit unum ex ijs quę patiuntur defectum in principio.et ponitur in zade pūctus dagges ad denotandum talem defectum. secundo Regum vicesimo tertio. Porro statio Philistinorum tunc erat in Bethlehem . Macca quoque pari laborat aphæresi.significat enim percussionem uel plagam.eius primitiuum est naca.quod quęre in dictionario ubi uidebis quantum deficiant inde deriuata. Sume alterius literæ nomen defectiuum Tholda idest generatio . cuius primitiuum est ialed.idest genuit. ut in dictionario. Iod itaque in hoc loco deficit.et sic de multis

aliis quę legendo bibliam hebraicam tuipſe inuenies.facillime enim dictio abiicit principalem literam,quando ſumit appenſilem. In fine dictionis patiuntur uocabula defectũ. ut in numeralibus ordinalibus de quibus ſupra.Cum enim regulariter deberẽ dicere שְׁנִיִּי quod ex ſuo plurali probatur,dico שֵׁנִי ſimilit̃ pro שְׁלִישִׁיִּי conſueuit legi atq; ſcribi שְׁלִישִׁי & ſic de aliis. ubi iod finale cata apocopen deficit ſicut in nominibus gentilibus maſculini generis. ut עִבְרִי .i. hebręus,quod nomẽ pronunciari deberet per duo iod in fine, ut plurale indicat.Nam Exodi.iij.ponitur עִבְרִיִּים & primũ iod notat̃ per dagges ad ſignificandum geminationẽ.ubi legitur.Deus hebręorum uocauit nos.quamuis illud idem uocabulum poſtea legatur per defectũ.ut Exodi.ix.Hęc dicit dominus deus hebręorꝝ. & noli curare q; aliqui libri impreſſi non habent duo iod. non eſt enim ignorantia ſcriptoris, ſed negligentia impreſſoris. Nihil autem mea ſententia plus deficit in fine quam vau.quia pũctus holem ſubſcriptus ſolet eũ defectum ſupplere. ut Leuitici.xxvi. חֻקֹּתַי מִצְוֹתַי quamuis alię quoq; multę literę crebro inueniantur deeſſe. ut לְבַב .i.cor.Ioſue.v.Diſſolutum eſt cor eorum.& p̃s.lxxiij.ijs qui recto ſunt corde. quod ſępe reperitur לֵב ut Deutero.iiij.ubi nos legimus.Qui ardebat uſq; ad cęlum.hebraica ueritas habet ſic.vſq; ad cor cęlorꝝ. Similr̃ deficit res litera in הַר ideſt mons. cuius integrum eſt הָרָר ſicut hęc et alia his ſimilia uidiſti in dictionario nr̃o.Patiuntur etiã noĩa defectum in mediis.ut צִיץ quod ſcribi debet in medio per iod.Exodi xxviij.Facies et laminam de auro puriſſimo. ſed conſydera q̊d deficit iod in numero plurali.iij.Regũ.vi.Et affixit laminas clauis aureis. ubi hirek ſupplet locum iod. בַּיִת et pluraliter בָּתִּים ubi ſimilit̃ deeſt iod et non ſupplet̃ niſi dicamus q; dagges ipſius thau indicet defectũ. Simile uidebis in dictionario in uerbo גָּמַל et in uerbo נָשָׂא de

vau in media dictione pari iudicio idem sentiendum est. cuius locum sępe supplet holem uel kibuz. Heus tu Dionysi germane mi, defectiuorum quorundam formas uidisti. nunc audias quomodo aliqua nomina patiũtur abundantiam aut in primis aut in mediis aut in ultimis. Dico aũt omne id abundare quod in primitiuo non continet. eiuscemodi sunt oẽs literę accidentales. quarum in libro primo memineris me tibi fecisse mentionem. pręcipue uero in capite uocabulorum pręponuntur literę in hac dictione scilicet האמנתי comprehensę. cũ quibus crebrę deriuationes nomiũ tam uerbalium quam denominatiuorum recte fabricantur. Exemplum de he. ut הושע Oseas, propheta. qui nominatur a saluando. secundum Hieronymũ, eiusdem capite primo. cuius primitiuũ scribitur initio per iod.ergo he erit appensilis. Exemplũ de aleph אכזיב dicunt cõmentatores hebręorũ q̊d fuerit ciuitas Iudęę. ut testatur rabi Dauid kimhi in cõmẽtariis sup decim. quamuis translatio nostra exponat aliter Michęę .i. Domos mendacij. et. lxx. domos uanas. eius primitiuũ legitur sine aleph. Geñ. xxxviij. ubi nescio quid nostra translatio somniauit dicens. Quo nato parere ultra cessauit. super quo rabi Salomon scripsit q̊d sit ꝓprium nomen urbis. ut stet lectio de uerbo ad uerbum sic. Et fuit in Chesib (scilicet illa urbe) quando peperit eum. De mem ut מלחמה bellum uel pugna. primitiuum eius est לחם pugnauit. sic מלאך nuncius siue angelus. primitiuum eius est לאך nunciauit. et sic de multis aliis. De nun נשבר contritum. p̃s. li. Cor contritum. eius primitiuum est שבר De thau ut תלמוד doctrinale. cuius primitiuũ est למד idest docuit. De iod ut יעקב Iacob. cuius primitiuum est עקב calcaneus seu planta. uel עקב supplantauit. et sic de aliis quã plurimis q̃ potes ex dictionario nr̃o clarius dep̃hendere. In mediis est quando additur iod uel vau. ut כפוף recuruus. psalmo. cxlv. Et erigit omnes elisos. nam eius primitiuum est כפף Si-

militer in iod.ut עַל uel אֶל ideſt ſuper uel ad.et in compoſitione aſciſcunt iod אֲלֵיהֶם עֲלֵיכֶם In fine abundant uariȩ literȩ.ut iod in חוּלִי p̄s.cxiiij.A facie domini mota eſt terra.ubi ſcripſit rabi Salomon q̄d iod abundat ſicut in dictione הַמַּגְבִּיהִי pſalmo cxiij.Qui in altis habitat.& ita in ſequente uocabulo הַמַּשְׁפִּילִי & in pluribus aliis quȩ in eodem pſalmo reperies.ſic aleph in nomine cẽtum millia רִבּוֹא nam et ſine aleph idem ſignificat. multa ſimilia legendo bibliam inuenies. ſufficiat horum tibi ſola cõmemoratio ad incunabula rudimentorum.

Cȩterum poſtquam in materiam exorbitantiȩ incidimus,non prȩtermittam etiam de hoc te facere certiorem ꝙ ſȩpe tranſpoſitis tam literis quam ſyllabis idem ſignificatur.ut כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב Sic גַּמָּא אַגָם שַׁחִיס סַחִישׁ שַׂלְמָה שִׂמְלָה גֹעַר רְגַע Sunt alia noĩa q̄ una uoce diuerſis generibus diuerſa ſignificãt. ut קֹהֶלֶת in fœminino idem eſt quod concio.& in maſculino eſt eccleſiaſtes ſeu concionator.ſic et כְּנֶסֶת quando ſignificat conuentionem populi uel concilium legitur maſculine. quando autem aliam coaceruationem ſeu collectionem,tunc legitur fœminine.quid de eo? ꝙ res una nominatur diuerſis nominibus diuerſorum generum.ut ueſtis et ueſtimentum ſic hebraice שִׂמְלָה בֶּגֶד Quoniam autem defectiua pauca tetigimus illud nequaquam omiſerimus.hebraicam linguam in cõparatiuo et ſuperlatiuo ita deficere,ut eos uno uocabulo exprimere non ualeant.ſed comparatiuum ſic parant. nomini adiectiuo coniungunt aduerbium יוֹתֵר quod ſignificat plus uel magis. vt ſi dicere cuperẽ Ioannes eſt iuſtior proximo ſuo.accipito adiectiuũ iuſtus צַדִּיק et ſubiunge ei aduerbiũ יוֹתֵר quod poſt ſe regit

ſuo proximo plus iuſtus Ioannes
ablatiuū articulatū ſic loquēdo יוחנן צדיק יותר מרעהו
vbi deeſt uerbum ſubſtātiuum ſcilicet eſt.& hoc habet linguę hebraicę proprietas in frequenti uſu quod uerbum ſubſtantiuū deficit. ſicut etiam apud nos genus.unde latinum ſubaudi eſt.caue ne obliuiſcaris. tibi etiam in pręceptis dediſſe uolo ut perpetuo memineris. et habeas in ore hunc uerſum Alexandri. Verbum multocies ſubſtantiuū petis extra.nam conuenit plurimū in iſto idiomate. Superlatiuus cōſtruit duobus modis primo ad nomen adiectiuum additur ualde uel nimis ſcilicet מאד Si uolo dicere plurimus,ita loquor רב מאד ut Ioſue.xi. Multus nimis. ſic optimus טוב מאד Gen̄.i.& hoc approbat Hieronymus cū Numeri.xij. ענו מאד recte tranſtulit mitiſſimus.ſicq; regit poſt ſe pariter ablatiuum articulatum ut iam citato in loco. Secundo ubi ſancta ſcriptura idem nomē adiectiuum geminat ibi uult notare excellentiam ſuperlatiui. ut Ieremię.xxiiij.Bonas bonas ualde et malas malas ualde. quaſi diceret optimiſſimas.ſi nobis ut gręcis a ſuperlatiuo alium ſuperlatiuum formare liceret. Geminatio autem nominis ſubſtantiui ſignificat per ſingula ſingularia ſeu ſingula ſpecierum ſeu unumquęq;.ut מטה מטה Numeri xvij.Virgas ſingulas.& Leuitici.xvij. איש איש ubi tranſlatio noſtra traduxit homo.rectius ſic.vnuſquiſq;.nam paulo inferius uertit homo quilibet.Geminatio quippe uerborum ſignificat uehementiam actus.ut patet legenti bibliam hebraicam. Cęterum quędam nō ſunt geminata ſed compoſita.ut סבסך סאסאה quorum ſimplicia ſunt סאה et סך Quoniam uero participiū apud hebręos ut ſupra diximus in nomine quaſi nulla pars orationis ſeparata includitur. Quid enim eſt participium niſi nomen uerbale.damus tibi de participio hanc regulam.quod omnia quę de nomine traduntur pari modo de participio tradita intelligant̄. poſſes tu quidem eā partem orationis ſub uerbo comprehendere ſecundum ſententiam Ceſarienſis grāmatici.Quid enim eſt participiū(inquit Priſcianus in libro.xv) niſi uerbum caſuale.vnde cū illuc uenerimus de eo etiam quę neceſſaria erūt ſi ſuppetat memoria docebimus.Interea tibi ſatis erit partici-

pium secundū genera et declinationes non aliter tractari quā nomīa. Restat nūc ut de ꝓnomine quā partē orationis una sub ipso nomine cōprehendi uoluimus, pauca breuiter interponere nō recusemus. Sūt itaqꝫ pronominū quędam demōstratiua et quędam relatiua. nec te in stuporem ducat nostra huius primę diuisionis traditio. nō enim semꝑ latinos imitari possumus sicut neqꝫ latini grecos. Cum igitur de hac materia neqꝫ ipsos hebręos īuenio tractauisse, oportebit nihilominus rudibus ostendere modū quo possint eiuscemodi dictiones constructionesqꝫ in sermone iudaico intelligere. Nunc ad rem redeo. Demōstratiuorum alia sunt demōstratiua et articuli simul, ut quę casus tantū vocabulorū demōstrant. alia demonstratiua solum. ut quę ipsam rerū personam ostendunt. de prioribus priore loco scribendū est. Articuli quos et supra partim commemoraui hebręis sunt quinqꝫ.

ה ש ל את מ

Quidam putauerunt etiam articulos esse prępositiuos ב כ ל sed eędem literę dicuntur dotius prępositiones. ut infra patebit. Hoc tamen scitu dignum est ꝙ ex iam ostensis tribus literis duę ב כ simul parit̄ cū istis primis quatuor superioribus articulis ה ש ל מ hanc habent consuetudinē, scilicet ut cōsonantem se consequētem fortificent per punctum dagges. Solent aūt hebręi eas literas quę talia faciunt una memorię cōmendare duobus istis uocabl̄is חשבל בם idest intellectus in eis. exempli gratia הדבר שדבר בדבר לדבר בדבר מדבר Iam primū articulum aggredimur. scilicet ה. et scias quod nominatiuo solius appellatiui nominis apponi solet non autem ꝓprij. & in hoc sequor magistrū Paulum episcopū Burgensem in additōne psalmi. viij. iuxta cuius sententiam dico, quod hic articulus prępponit̄ licenter omnibus casibus. Nominatiuo Geñ. i. הארץ היתה idest terra fuit. Genitiuo. ut in eodem. מקוה המים idest congregationes aquarum. Datiuo. Genesis .ij. על האדם idest ipsi Adę. Accusatiuo eiusdē primo. In principio creauit deus cęlum et terram. ubi את השמים ponitur &

את הארץ Vocatiuo.Deutero.xxxij. האזינו השמים .i. audite cęli. Ablatiuo.ut Geñ.ij. ביום השביעי .i. In die septimo. Crebrius aũt hoc articulo ad explicandũ genitiuũ utimur.quia nomi natiuus articulo sępe caret. Secundus articulus est ש Canticoꝝ.i.Indica mihi dilectionis anima mea.i.robur et nerui mei amoris.trãslatio nrã sic legit.Indica mihi quẽ diligit anima mea.sed quandoq; est articulus quandoq; pronomen relatiuũ significans quid quę q̊d.ut infra. Tertius articulus est lamed.et seruit datiuo. Ecclesiastis tertio. Dedit deus filiis hominum.Quia uero etiam apud latinos datiuus sępe significat locum ad quem uel in quẽ aliquid destinat̃. Virgilius in eneide. Volat hasta tago per tempus utrũq;.quod Priscianus in libro.xviij. exponit tago.pro ad uel in tagum.Iccirco etiã qñq; significat ad. ut cũ legimus p̃s.liiij.auerte mala inimicis meis.ubi ante uocabulũ inimicis ponit̃ articulus lamed.et rectius legeretur sic. Verte mala ad inimicos meos.quia sequit̃.& in ueritate tua disperde illos.Hebręi eo utuntur in superscriptionibus.titulis.epitaphiis et supputatione annoꝝ mũdi, loco genitiui.ut psalmus ipsi Dauid.i.ipsius Dauid.Quartus articulus est את satis ut mihi uidet̃ supra declaratus in dictionarij nr̃i libro.i. Quintus articulus est mem litera.et ablatiuo coniungit̃ tantũ ualens quantũ a uel ab.quanq; aũt uideat̃ prępositio esse,tamẽ utimur eo articuli loco.sicut et ב q̊d qñq; est prępositio in loco.ut Geñ.iij.Deambulantis in paradyso,quandoq; demonstrat tantũmodo septimum casum et nihil aliud.ut Exodi.xiij.In manu enim forti eduxit te.pro quo rectius diceretur. Manu enim forti eduxit te.de quo casu aduersant̃ inter se Seruius et Priscianus quicquid sit.rectius dixeris baculo percussi te quam in baculo percussi te. Scribitur autem illud mem quandoq; per zere.ut Ecclesiastis tertio. מראש idest a capite.quod nos legimus ab initio usq; ad finem.aliquando autem scribitur per hirik et tunc uidetur esse deriuatum a מן quod idem significat.essetq; sic apocope.quęre in dictionario. Post articulos qui demonstrant casus nominũ,ostendam tibi pronomina quę demonstrant personas rerum.Sequuntur ergo demonstratiua primę personę numeri singu

laris utriusq; generis hoc modo.

a me me mihi mei Ego

אֲנִי שֶׁלִּי לִי אוֹתִי מִמֶּנִּי

Inuenitur autem sępe in scriptura אָנֹכִי idest ego. scilicet quasi per epenthesin pro אֲנִי &pluraliter

a nobis nos nobis nostrū nos

אֲנַחְנוּ שֶׁלָּנוּ לָנוּ אוֹתָנוּ מִמֶּנּוּ

Secundę personæ. generis masculini. numeri singularis.

a te te tibi tui tu

אַתָּה שֶׁלְּךָ לְךָ אוֹתְךָ מִמְּךָ Etpluraliter

a uobis a uobis uos uobis uestrum vos

אַתֶּם שֶׁלָּכֶם לָכֶם אֶתְכֶם מִמְּכֶם uel מִכֶּם

Secundę personę. generis fœminini. numeri singularis.

a te te tibi tui tu

אַתְּ שֶׁלָּךְ לָךְ אוֹתָךְ מִמֵּךְ

a uobis uos uobis uestrū vos

Etpluraliter אַתֵּן שֶׁלָּכֶן לָכֶן אֶתְכֶן מִמְּכֶן

Tertię personę generis masculini numeri singularis.

ab isto istum isti istius iste

הוּא שֶׁלּוֹ לוֹ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ

Etpluraliter

ab istis ab istis istos istis istorum isti isti

הֵמָּה uel הֵם שֶׁלָּהֶם לָהֶם אֶתְהֶם מֵהֶם uel מֵהֵמָּה

Tertię personę generis fœminini numeri singularis.

ab illa illam illi illius ista uel illa

הִיא שֶׁלָּהּ לָהּ אוֹתָהּ מִמֶּנָּה

istas illis istis illarum istę illę

Etpluraliter הֵנָּה uel הֵן שֶׁלָּהֶן לָהֶן uel לָהֵנָּה אֶתְהֶן

ab illis ab istis

מֵהֶן uel מֵהֵנָּה

Accipiunt aũt tertię ꝑsonę pronoĩa loco ille.ipse.iste.hic.is. inquantũ demonstrant. Absolutis igit̃ demõstratiuis, tempus instat quo ad relatiua ꝓcedamus. Sunt itaq; illa in multiplici differentia. Nã relatiuorũ quedã sunt simul et relatiua et demõstratiua. ut apud nos ille.is. quędã aũt relatiua tantũ. de primis sunt quę sequunt̃. quę et assumũt articulos prępositiuos. et seruant eorum regulas. ut

MASCVLINI GENERIS

ijdem idem is ille illi ij ille is

זוּ זֶה אֵל אֵלֶּה הַזֶּה הַלָּזֶה הָאֵל הָאֵלֶּה

ij illi is ille

הַהוּא הָהֵם FOEMININI GENERIS

eę illę ea illa eędem eadem ea illa eę illę ea illa

זֹאת אֵלוּ הַזֹּאת הַזּוּ הַלָּזוּ הָאֵלוּ הַהִיא הָהֵן

עֶצֶם met. Quę uero sunt relatiua tantũ, sic diuidunt̃. Nã quędã sunt separata quędã affixa, Separata aũt appello. quoniã nõ faciũt unã dictionẽ cũ eo cui subiũgunt̃. ut ꝑs.i. הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ Vir qui nõ abiit. Affixa aũt uoco quia unã dictionẽ faciũt cum eo cui subiũgunt̃. a q̃ si auellerent̃ nihil eiusmodi significaret̃. ut in eodẽ ꝑs.i. חֶפְצוֹ Voluntas eius. ubi vau significat eius. et si ab alia dictione separaret̃ iam ultra nõ significaret eius uel illius. vau enĩ ꝑ se solitarie positũ q̃d significet habes in dictionario. sic de aliis q̃ uidebis modo. Sunt igit̃ separata אֲשֶׁר שֶׁ et significãt qui quę uel quod. relatiua. etiam si coniunctio sit. & sæpe (ut supra dictum est) articuli relatiui loco fungitur שֶׁ sicut apud gręcos ο in oratione dñica πατηρ ημων ο εν τοις ουρανοις Hebraice sic אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם Et iungitur utriq; numero tam singulari quam plurali. Canticorum

quarto.Omnes gemellis fœtibus.et eiuſdem quinto.Caput meum rẽ pletum eſt rore.Item prẹponitur et poſtponitur articulis. Canticorũ primo.Vineam meam nõ cuſtodiui. ubi prẹponitur datiuo.ſimiliter eiuſdem tertio.En lectulum Salomonis.poſtponitur in eodem. Quẹ-ram quem diligit anima mea.Sicut autem apud grẹcos ὁ et ὅτι & apud latinos quod ẹquiparantur in ſignificatione.ita שֶׁ aliquando ſignificat quod.quia.quoniam.cum.quando. quo. Canticorum tertio.Paululum cum pertranſiſſem.eiuſdem.i. Quod fuſca ſim.et ibidem. Quia decolorauit me ſol.& ualde conuenit cum אֲשֶׁר ut Canticorum iiij.Sicut greges tonſarum quẹ aſcenderũt de lauacro. Iungitur etiam conſignificatiuis aliis ante et poſt. eiuſdem.v. Quia ſic adiuraſti nos. & eiuſdem.iij.Donec ipſa uelit.pro uſq̃quo.& recipit cata protheſin כּוֹב ſed et אֲשֶׁר eodem modo una cum eiſdem tribus literis ſubiungitur om̃ibus etiam articulis quorum non opus eſt exemplis.quia in ſacra ſcriptura hoc tritum et uulgare eſt.Nunc ad affixa trãſeamus. quẹ quamuis ſint relatiua,tamen quandam quaſi poſſeſſionem uidentur ſignificare.Referunt enĩ eius memoriã de quo paulo ante loquuti ſumus.& nihiloĩnus indicũt ad eũdẽ de quo loquuti ſumus aliq̃d pertinere.ut cum loquitur dominus deus ad populũ Leuitici .xviij. Ego dominus deus ueſter cuſtodite leges meas.Tu recordare cuius meas? certe leges eius qui loquutus eſt ego dñs.ſic p̃s.ij. Dominus dixit ad me filius meus es tu.ideſt filius illius qui hoc ad te dixit. Si enim ſimpliciter quis ſcribat in pariete. Audite uerba mea. uel ſic. Hẹc terra erit tua.uel quod ſuum fuit amiſit.quaſi pro nõ ſcripto habet. quia nemo intelligit de quo ſcribatur.eoquod deſit perſona cuius memoriã hæc pronomina meus tuus ſuus referant. Ne igitur plura membra partitionum facerem quam oporteret,cõprehendi ea quẹ latini poſſeſſiua nominant ſub relatiuis et affixa nominaui. Vtq̃ in exẽplo tibi cõſueto maneamus.ſume דָּבָר prẹ oculis.memĩeriſq̃ Iudẹos aduerſa nobis via.prĩo tertiã perſonã,ſecũdo ſecundam, et tertio primã,enumerare tã in ꝓnoĩbus quã in uerbis. דְּבָרוֹ verbũ eius.ecce quõ vau affixũ ſubiunctiuũ tertiã perſonã de qua loq̃mur ſignificat. ſcilicet ſuũ.eius. illius.ipſius.Et ĩ hoc genere loquẽdi cõtingit q̃nq̃ ip̃m vau mutari in

he.Ezechielis. xiij.Et om̃es qui circa eum sunt pręsidiũ eius et agmina eius.ubi pro עזרו positum inuenitur עזרה idest auxilium & pręsidium eius.In tali etiam locutione solet ipsi vau pręponi he. et idẽ significari. Iob.xxv. Et super quem non surget lumen illius.ubi pro אורו lumen illius.ponitur אורהו

דברך Verbum tuũ. uide q̊d caph finale cum camez significat secundam personam ad quam loquimur.et cõmuniter quãdo in fine orationis est ponendum,tunc scribitur ſegol in penultima דברך attamen id aliquando non obseruat̃.ut p̃s.cxix.Bonitatem fecisti cum seruo tuo.Solet quandoq; post caph in fine apponi he aspiratio. Exodi.xiij.Et erit quasi signũ in manu tua.ubi ponitur ידכה

דברי Verbum meum.Cõsydera quod iod finale significat primã personã illam scilicet quę loquit̃.& solet quãdoq; ipsi iod finali pręponi nun litera.ut.ij.Regum.xxij.Incuruasti resistentes mihi subtus me. vbi ponitur תחתני quod in p̃s.xviij.legitur תחתי siue nun.

Expediuimus affixa generis masculini singularis numeri.accedãt modo affixa generis masculini pluralis numeri.

דברם Verbum eorũ. ubi mem finale significat plures de quibus loquimur,licet uerbum sit unũ atq; singulare de quo loquimur. Solet etiam quãdoq; ante mem finale pręcedere he aspiratio et eodẽ modo significare.ut Ieremię.xij. פיהם Prope es tu ori eorũ. sed et omissa aspiratione inuenimus sępius finaliter post mem sequi vau. Exemplũ de eodem uocabulo oris.p̃s.lix.Delictum oris eorũ sermonẽ labiorũ ipsorum.& p̃s.xvij.Os eorũ locutũ est superbiã.ubi ponit̃ פימו

דברכם Verbũ uestrũ.hoc enim mõ caph et mem dictiõibus subnexa secũdas personas ad quas loquimur pluralis uidelicet numeri et masculini generis significat.patit̃ aũt כם etiã articulos ut אתכם Canticorum.viij.Adiuro uos filię Ierusalem.

דברנו Verbum nostrum.ubi nu significat primas personas masculini generis pluralis nũeri quę loquũt̃.licet res sit una quã loquũt̃. Hactenus pronomina subiunctiua quę appellantur affixa masculina

tam ſingularis quam pluralis numeri percepiſti.audi nūc generis fœ-
minini quę ſint.iterumqꝫ a ſingulari numero more ſuperiore incipiā.
דברה Verbum eius.ſcilicet mulieris.et ſcribit̃ he finale per map-
pik relatiuum.ſignificatqꝫ tertiam perſonā ſingularis numeri fœmini
generis.cuius etiā meminimus in primi libri capite tertio et quarto.
דברכי Verbum tuum.o fœmina.Inuenitur autem in eodem ſigni
ficato cata paragogen in fine ipſi caph ſubiuncta.iod litera.p̄s.ciij.
עונכי Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis. De prima per
ſona hanc tibi regulam trado. quod eadem uoce et paribus punctis
pronunciatur tam in maſculino quam in fœminino genere.tam in ſin
gulari quā in plurali.quare nō eſt hic ampliore de eis tractatu opus.
Poſt affixa maſculina pluralis numeri iure optimo ueniunt affixa fœ
minina eiuſdem numeri.et ſunt hęc. דברן Verbum earū. cernis
quod nun finale ſignificat genus fœmininū.et hic in materia affixorꝫ
tertiam perſonam de qua loquimur.Conſueuit aliquando he ipſum
nun finale ſequi et tamen nihil aliter ſignificare.ut Exodi.xxxv. לבן
אתנה & omnes mulieres quibus eleuatū eſt cor earū in ſapiētia.
filiauerūt pilos caprarū.q̄d in nr̄a trāſlatiōe aſteriſco addendū eſſet.
דברכן Verbum ueſtrū.o mulieres. & contingit quoqꝫ hic quod
aliq̄n he ſubiungit̃ ipſi nun.ut Ezechielis.xxiij. ולא תעשינה
כזמתכנה Ne faciant ſecundum ſcelus ueſtrum.

Exempla tibi oſtēdi q̄bus cognoſcas quomō noībus ſinglaris nūeri et
generis maſculini,affixa utriuſqꝫ nūeri ſubiūgant̃.ſequūt̃ exēpla q̊mō
eiuſdē generis noībus ſed pluralis nūeri,addant̃ affixa utriuſqꝫ nūeri.
דבריו Verba eius.diphthōgus in fine.uel potius digāma ęolicū.
Ecce iterū vau finale ut ſup̄ denotat tertiā p̄ſonā ſinglaris nūeri maſcu
lini generis.qa uero regit̃ a p̄cedenti noīe ſcilicet uerba q̊d ē pluralis
nūeri,iccirco ſecūdū regulā ſupius poſitā ablatū ē mem finale et mās̄it
iod nō punctatū q̊d nō impedit diphthongū ſicut neqꝫ in eu īpediret.
q̊d a nobis in libri primi ca.v.explanatū eſt.ſępe aūt in hac forma defi
cit iod & loco eius ponunt̃ he et vau in pari ſignificatōe.ut Nahū ſecū

do מָגֵן גִּבּוֹרֵיהוּ q̃d legitur clypeus fortiū eius.pro גִּבּוֹרָיו דְּבָרֶיךָ verba tua.Constructionem et eius ualorem ex anterioribus intelliges.& notabis penultimam per segol דְּבָרַי uerba mea. tam in masculino quam in fœminino quo ad affixa.sed quãtum ad nomen ipsum pertinet.alia ratio erit.nunc ad pluralem numerum accingimur דִּבְרֵיהֶם verba eorum.Solet autē post mem finale qñq; sequi aspiratio he.Ezechielis.xl.In thalamis et in frōtibus eorum. ubi ponitur אֲלֵיהֶמָה loco eius quod regulariter dici deberet אֲלֵיהֶם

דִּבְרֵיכֶם Verba uestra.ut in anterioribus cernere potuisti.

דְּבָרֵינוּ Verba nostra.cui etiam consonat fœmininum. In fœminino autem genere affixorum quando ipsa sunt singularia et antecedens est plurale.sic concipe tibi exemplum דְּבָרֶיהָ Verba eius scilicet mulieris.et inuenies iod quandoq; mutatum in nun. ut Genesis.ij. תַּחְתֶּנָּה pro תַּחְתֶּיהָ Et repleuit carnem pro ea.

דְּבָרַיִךְ Verba tua.et quandoq; assumit iod in fine et pronunciatur hirik sicut multipliciter legitur p̃s.ciij.et.cxvi.ubi pro עֲוֹנֵיךְ מְנוּחָיְךְ עָלָיְךְ תַּחַיָּךְ scribitur atq; legitur עֲוֹנָיְכִי מְנוּחָיְכִי עָלָיְכִי תַּחַיָּכִי & sic de aliis.

Sequitur fœmininum affixum et antecedens masculinum. utraq; pluralia דִּבְרֵיהֶן Verba earum.contingit etiam q̃ he finalis succedit ipsi nun.ut Ezechielis.i.Corpora earum. גְּוִיֹּתֵהֶנָה

דִּבְרֵיכֶן Verba uestra.o fœminę.Et similiter recipit aliquãdo aspirationem post nun finale sicut supra.Absoluimus hoc nomen דָּבָר cum oĩbus suis affixis utriusq; generis,cū tamen ipsummet sit generis tantum masculini. sume tibi nūc aliud nomē q̃d sit generis fœminini.

& uideamus quomodo ei affixa cohęreant.
Recordare igitur ante omnia in pręcedentibus me tibi multiuariam multisq; modis precepisse omnem dictionem fœmininā in he finale desinentem, in statu regiminis et affixorum he finale mutare in thau. Sicut igitur hactenus uerbo דבר usi sumus quod est masculini generis. ita deinceps uocabulo תורה idest lex exēpli gratia utemur. vbi uides cum se ad regimen uel affixa destnat quonam modo he in thau transmutet.

lex uestra	lex eorum	lex mea	lex tua	lex eius
תורתכם	תורתם	תורתי	תורתך	תורתו

leges meę	leges tuę	leges eius	lex nostra
תורותי	תורותיך	תורותיו	תורתנו
leges eius	leges nostrę	leges uestrę	leges eorum
תורותיה	תורותינו	תורותיכם	תורותיהם
leges uestrę	leges earum	leges meę	leges tuę
תורותיכן	תורותיהן	תורותי	תורותיך

leges nostrę

תורותינו Ex his omnibus per nos hactenus expositis facilius scies id, quod in lingua hebraica maximę dicitur artis esse. ac ingenij singularis laudatissimum indicium. cum omnis dictio aut primitiua sit aut deriuatiua. exuere nomen deriuatiuum singulis uestibus ad nuditatem quousq; appareat primitiuū latine prius tecū agam. exempli gratia si hoc nomen pluralis numeri. hę inhonorificabilitudines uelis ad primitiuum statum redigere. quid facies? decorticabis illud omnibus tunicis quousq; absolutum appendiciis appareat primitiuum. sic. Reiice primo articulum hę. secundo compositionem primā qua ligat cum prępositione in. tertio compositionem qua ligatur cum ifica. a facio. quarto terminationem uerbalem aptitudinis quę est bilis. quinto terminationem abstractionis quę est tudo. sexto casualem inflectionē genitiui quę est din. septimo numeralem terminationem es. separatis

igitur hę.in.ifica.bili.tudin.es.quid remanet? certe nudũ illud quod nominamus honor.ecce primitiuũ.nũc pariter operare in hebraicis. ad cuius faciliorem aditũ ſcire te iubeo. Quod apud hebręos ſecundũ cõmunem et uulgarium morem plerũq; omnia primitiua tres habẽt literas quibus ſuum cuiq; corpus conſtituitur.quanquam autem inue niant̃ dictiones etiam primitiuę quę uel duabus uel quatuor aut forte quinq; literis ſcribantur,tamen propter earum paucitatem non abro gabunt hoc meum decretum.vix enim regula datur ulla ſine exceptio ne.Si ergo memineris in primi uoluminis capite ſecundo tibi me pręcepiſſe totum alphabetum ideſt unum omniũ literarꝝ uerſum in duas ęquales partes eſſe diuiſum.quarum in ordine primo חט ספר גזע צרק ſunt literę de ſubſtantia dictionis quę reĳci nequeũt.& in ordine ſecũdo ſunt literę אתבנה משלי בו quę aliquando ſunt accidentales et reĳci poſſunt,aliquando autem ſubſtantiales quę reĳci non poſſunt.erit prima cõſyderatio tua in quolibet deriuatiuo, ſit ne aliqua primi ordinis litera in eo.& illam reponito mihi ſaluam. ſecunda conſyderatio tua erit,ut recorderis accidẽtalium capitalium אלבש quę uenient in principio dictionũ reĳciendę ſi fuerint acci dentaliter ſeparabiles.ſimiliter תבן היום quę uenient in fine dictionum reĳciendę ſi fuerint accidentales.Adhuc tertiam conſyderationem habebis in uerbo האמנתי q̊d continet literas per quas fiunt nomina uerbalia et denominatiua.de quibus paulo ſuperius in hoc libro tertio mentionem,fecimus cum de abundantia literarum ſcriberemus.Iſtis omnibus complexis ſic accidentales abĳce.primo compoſitionem.ſecundo articulum.tertio appenſilem deriuationis. quarto genus.quinto declinationem.ſexto epentheſin et paragogen. Fac periculum et ſume aliquod nomen.ſi uis.eſto prima dictio bibliæ in principio בראשית quę habet ſex literas.de quibus tantum tres ſunt quę corpus primitiui conſtituunt.primo beth quod ualet in prępoſitionem conſignificatiuam,eſt reĳciendum.ex regula de articu lis in quinto poſita.res autem litera ſubſtantialis eſt,et ideo reĳci non

potest.ut paulo superius patuit.iod et thau faciũt terminationẽ gene/ris fœmĩni numeri ordinalis quorũ masculina in iod desinũt. ut supra de noĩbus ordinalibus secundæ declinationis. quare terminatio יה reĳcienda est.quia uero ad literã substantialẽ quę ante oĩa mãsit salua, egebimus adhuc duabus lr̃is ut ternarius primitiui compleať.relique/mus aleph et sin usq̃quaq̃ intacta. et supererit ראש primitiuum huius uocabuli bresith. q̃d in nr̃o dictionario secũdum ordinẽ alpha bethi quęre diligenter et inuenies significatum eius. Rursus elige tibi aliam dictionem.uis unam de p̃s.i. ובתורתו idest & in lege eius. primo.vau idest et,est cõsignificatiua particula ergo reĳciẽda.secũdo beth idest in,pari modo.tertio thau.primum facit nomẽ uerbale quia legere deberemus et in institutione eius.pro eo q̃d dicimus et in lege eius.quia uero sic erit litera hęamanthi,iccirco reĳcienda est. quarto thau secũdum pro he cõmutatum est.propter statum regiminis. ut su pra docuimus.quinto vau finale est affixũ ergo reĳciẽdum. Res uero litera una de substãtialibus est.et ergo mãsiua.quod si optamus nobis reseruare tres literas nihil superest amplius quam vau res he. Cõstat autem ex dictionario de vau litera quoties possit fieri principium di/ctionis et quod oĩno hic esse non possit. Quid ergo? memineris iam quod ipsius thau et he facilis et symbolicus est transitus. pone ergo הורה (quatenus holem suppleat vau)primitiuum eius. cuius signi/ficatum tunc quęre in dictionario.Similiter age in cęteris. & uehemẽter exerce industriam tuam.hoc enim tibi proderit ad intelligentiam pene uniuersorum hebraicę biblię nominum.Nec te reiterati laboris tedeat si primo frustra quodlibet nomen discerpseris,nec primitiuũ multicoloribus uestitũ recte denudaueris.sic enim te continua inquisitione in dictionario nostro fatigabis,quousq̃ tãdem cũ insigni triumpho uictor euades.Sed iam ad secundã partem orationis transeamus.

DE VERBO

Ebraicorum verborum,alia ſunt perfecta & alia Imperfecta.
h Perfecta dicuntur quę tres continent ſubſtantiales literas vt פָּעַל Imperfecta ſunt, quę aut aliqua ſubſtantialiū carent aut abundant.Quę vero abundāt appellamus grauia aut a numero li terarꝝ quadrata ut רוֹמֵם Quę aūt carent,vocantur defectiua .Im/ perfectorꝝ item,quędam ſunt compoſitorꝝ.quędā ſimplitia. Compo. ſita ſunt quorꝝ partes uerba fuerūt.ut כִּלְכֵּל סִבְסֵךְ Simpliciū deniq; alia ſunt defectiua literarū ut אַךְ אַט Alia defectiua uocū. ut יָשִׁיא וַיַּרְא Accidentia uerborū ſunt plurima.tam a gręcis q̄ a latinis artificioſe tractata.quorū magnam partem hoc in libro rudi/ mentorū ex nulla deſidia omittius,tantū neceſſaria ſermoni hebraico complexi,erudiendis initia ſubminiſtrantes. Verbo itaq; accidunt perſonę tres.quas more hebręorum enumerabimus. Sunt autem hę Tertia de qua loquimur. Secunda ad quam loquimur. & prima quę loquitur. Numeri contra uſum grecorum duo tantum. Singularis et pluralis. Genera naturalia duo.maſculinū& fœmininū. Tēpora tria Pręſens.pręteritum & futurum.Modi ſunt tres.Indicatiuus.Imperati uus & Infinitiuus. Significationes ſunt quas greci διαθεσεις ideſt diſpo ſitiones nominant tres. Actio. paſſio. medietas. Ex his oriuntur duo ſtatus uerborū. Abſolutus & tranſitiuus. Abſolutus ut ſto.ſedeo. Trā ſitiuus diuiditur in tria. Primo enim inuenitur uerbū quod de ſui na/ tura eſſet tranſitiuū ſed oratione noſtra ſtare cogitur . Virgilius .iiij. ęneidos.Dixerat,ille Iouis monitis immota tenebat lumīa.ideſt Dido erat loquens.ultra non tranſit. quaſi hoc innueret interloquendum ille non mouebatur.Sic in Aegloga tertia.Alternis dicetis.amant al/ terna camœnę.ideſt eſtote cātantes.nec longius progreditur.Secūdo datur aliquod uerbum quod tranſfert actionē ſuam in alterum tantū, et ibi ſiſtit ut Virgilius in .iiij. ęneidos.Dixitq; nouiſſima uerba. Ter/ tio ſe offert quandoq; uerbum quod non ſolum tranſit in alterū uerū etiam illud alterum cogit operationē ſuam ultra tranſferre in tertium ut ſi dicerem.Scriptifico te literas. Detur mihi uenia etiā ex Lucretij authoritate ut ipſe ait propter egeſtatem linguæ & rerum nouitatem

Ecce quomodo facio ſcribere tranſiret inte et tamen in te non quieſce ret ſed ultra tranſiret in aliquod tertium,ſcilicet in literas ſcribendas. & hoc uocatur tranſitiuum tertij.vnde poteris diſcere tria officia uer bi tranſitiui.quod tibi maxime proderit in coniugationibus et earum ſignificatis.Coniugationes uerborum ſunt quatuor. prima פָּעַל Secunda פִּעֵל Tertia הִפְעִיל Quarta הִתְפַּעֵל De prima coniugatione generaliter primo dicemus.Habet autem ea tres terminationes.ſcilicet a.e.o.ſemper remanente camez in prima ſylla-ba.ut שָׁכַן מָלֵא יָכֹל Quas ſi uelis memorię commendare, poteris plane hoc uno uerſu qui legitur Exodi quadrageſimo.Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis nube operiente oĩa, et ma ieſtate domini coruſcante quę cuncta impleuerat.ubi hebraice inſunt ſcripta hęc tria exempla. Nominatur ſane coniugatio iſta leuis. quia nullo luxu augetur. nulla literarum copia gaudet, nihil accipit extra-neum primitiuo.ſed tantum eas coniungi patitur literas, quę neceſſa rio ad cognoſcendum perſonas genera et numeros adducuntur. quę ſunt fundamenta coniugationis. & ideo illa nos utemur in pręſenti opere pro fundamento omnium uerborum hoc modo.

PRETERI TEMPORIS GENERIS MASCVLINI

fecimus	feciſtis	fecerunt	feci	feciſti	fecit
פָּעַלְנוּ	פְּעַלְתֶּם	פָּעֲלוּ	פָּעַלְתִּי	פָּעַלְתָּ	פָּעַל

GENERIS FOEMININI

feciſtis	feciſti	fecit
פְּעַלְתֶּן	פָּעַלְתְּ	פָּעֲלָה

REGVLA.In omĩ cõiugatione pręteriti tẽporis prima perſona & tertia utriuſq; numeri ſunt generis communis. ut hic cernis.quia ap-ponuntur tam uiro quam mulieri. Altera.In diſtinctione.membro. uel termino.patha huius coniugationis mutatur in camez.Geñ.xxi. Viſitauit aũt dominus Saram ſicut promiſerat.ſic ps.i. Et in cathedra

peſtilentię non ſedit. Similiter quando uerbum eſt in ſtatu regiminis ſeu perpetuę conſtructionis & habet accētum in penultima uel etiam quandoq; in ultima tunc iterum mutat patha in camez. Exemplum primi Geneſis primo. Et tenebras appellauit noctem. Exemplū ſecūdi. iij. Regum decimoſeptimo. Non enim pluuerat, Hebraicę ſic. Non fuit pluuia. ubi hoc uerbum fuit eſt pręſentis coniugationis & tamen ſcribitur per duo camez. ſed & hoc ipſum uerbum ſubſtantiuum alias quoq; conſueuit exorbitare.

Tertia regula. Terminatio prima huius coniugacionis ſeruat patha Secundę perſonę ac deinceps in ſecunda ſyllaba. & accentus cadit in eandem et ſignat thau daggeſſatum puncto camez. Idq; non ſolum in primitiuis ſuis, uerum etiam in coniugationibus ſequentibus a ſe deriuatis Excipiuntur aliqua per iod aucta quę patha in hirik tranſmutāt. quorum pauca exempli gratia hic pono.

חָצִיתָ אָפִיתָ רָאִיתָ קָנִיתָ בָּנִיתָ עָשִׂיתָ עֲשׂוֹת

tamē iod quādoq; deficit ut. iij. Regum. viij. Domū quā ędificaui nomini tuo. Vbi maſſora ſeu ſcholion ſuper uerbo ædificaui adnotat̄ ſcilicet. In aliis libris cū iod. hęc in defectiuis infra tractāda eſſent. Accentum autem non ſemper ſeruant in penultima ſed quandoq; in ultima pręſertim quādo eis pręponitur vau. Sed iā oblitus promiſſi auſuſſū te ſolidiore cibo paſcere quam ab incunabilis ferre poſſis Quare ad rudimenta redeamus. Secuuda terminatio mutat zere in patha

חָפֵץ Voluit. Cupiuit. Placuit. Geneſis. xxxij. Amabat enim puellā ualde. hebraice ſic. Complacentiam habuit in filia Iacob. Coniugatur in ſecunda perſona חָפַצְתָּ ps. li. Ecce enim ueritatem dilexiſti.

Tertia terminatio ſeruat holem. ut Deutero. xxviij. אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ ideſt quas timuiſti. Et etiam tranſfert accentum de penultima in ultimā quando ei uerbo pręponitur vau.

Tertia perſona pluralis numeri ſeruat camez in prima & patha in penultima. pręterq; in diſtinctione. mēbro & termino. ubi mutat patha in camez. patitur etiam in multis caſibus aliis αλλοτητα ut in figuris conſtructionis. Numeri viceſimo. Ingreſſuſq; eſt Moyſes et Aaron & corruerunt. et ſic de aliis. et accipit paragogen nun.

Secunda persona pluralis numeri notat primã puncto seua & mediã per patha & ultimam hoc est ipsum thau per ſegol inuenitur tamen hirik quãdoq; loco patha et aliquando ſegol uel zere. Sed non est regulare. semper autẽ et indistincte accentus in ultima. siue vau preponatur seu non preponatur.

Presentis temporis Generis Masculini.

facio פּוֹעֵל — faciunt פּוֹעֲלִים

Et assimilantur nominibus eorumq; regulas sequuntur.

Presentis temporis Generis fœminini.

facit mulier פּוֹעֲלָה uel facit mulier פּוֹעֶלֶת

Non tamen semper penultima sic per ſegol scribitur, sed quandoq; in termino per camez ut Ecclesiastis .i. Terra autem in eternũ stat. & plr

פּוֹעֲלוֹת faciũt mulieres & per oĩa imitatur nomina secundedeclinatõis Et habet hec forma tres literas fũdamẽtales Nã vau tantũ loco holem interijcitur. Sepe enim sacra scriptura utitur hac forma sine vau. ut Ezechielis. xxij, Virum qui interponeret sepem. Sequitur forma uerbi cuius actio iam pficitur in presenti. per camez & surek.

Generis masculini.

fit פָּעוּל — fiunt פְּעוּלִים

Generis fœminini

fit פְּעוּלָה — fiunt פְּעוּלוֹת

Sic Zacharie. iij. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Quod uerbũ si secundũ ꝓprietatẽ lingue hebraice exponeretur deberet dici. Iesus erat iã fiẽs indui, uestibus. Sed latinitas respuit hũc morẽ estimat̃ uero quasi adiectiuũ. Transeo ad tempus futurũ indicatiui modi quod psonas conuertit ꝓpter quoddã memoriale nomẽ quod in se cõtinet quatuor literas. Et dicitur אֵיתָן Aleph preponitur prime persone numeri singularis. Iod tertie. thau secũde. Nun prime numeri pluralis Et rursus iod et thau reliquis Coniugat̃ autẽ sic. In Masculino genere. Et numero singulari.

faciam אֶפְעַל — faciam אֶפְעוֹל — faciet יִפְעַל — faciet יִפְעוֹל — facies תִּפְעַל — facies תִּפְעוֹל

Generis fœminini תִּפְעַל תִּפְעֹל תִּפְעֲלִי תִּפְעֹלִי

In Numero plurali Generis Maſculini.

facietis facient facient facient faciemus faciemus

נִפְעַל נִפְעֹל יִפְעֲלוּ יִפְעֹלוּ תִּפְעֲלוּ

facietis facietis faciēt facietis faciēt

תִּפְעַלְנָה תִּפְעֹלְנָה Et pluralī generis fœminini תִּפְעֹלוּ

In hoc modo futuri tēporis iſtud velim diſcas, primā perſonā utriuſcꝫ numeri cōmunē eſſe tam uiris quā mulieribus. Eſt itacꝫ omnis prima perſona utriuſcꝫ generis Secūdo conſiderabis in hac forma coniugan diidem eſſe uerbum ſecundę perſonę maſculinorum et tercię perſonę fœmininorum. Quaſi diceret legiſlator aliquis ad uirum, omne quod tibi iubeo audire audiat mulier. Et q̊d tu uir facies, faciet mulier. Ter/tio mandabis memorię in hac tota huius futuri temporis coniugatiōe ſolum aleph prępoſitiuū ſcribi per ſęgol, cętera per hirik Quarto nota quod licet penultima ſubſtātialis ſcribēda eſſet regulariter per patha Quia tamē inuenio multa uerba loco patha habere camez uel ꝓpter

facilem transitum in ſymbolicis loco camez habere Holem icciro ge-minaui tibi uerba.et ea partim cum patha & partim cũ holem aſcripſi. Quĩto nõ te fugiat.quod in genere fœminino et nũero plurali ſecũda perſona & tertia eodem uerbo enũciantur.ut ſi dicãt viri ad mulieres facietis & facient. Vltimo nota quod tertia pluralis maſculina ſuſcipit in fine quandoq; nun. Abſoluto iam modo indicatiuo cum ſuis tem-poribus generibus atq; numeris conuertamus calamum ad ſecundũ qui dicitur Imperatiuus.Eſt autem in quintuplici differẽtia. aut enim prima ſcribiť per patha et ſecũda p holem.aut prima p camez et ſecũ-da per holem. aut prima per ſeua et ſecunda per holem.aut prima per

seua & secunda per patha aut prima per seua & secunda per camez.

fac fac fac fac

פְּעוֹל פַּעֲל פְּעוֹל פְּעַל פְּעָל

Exemplum primi.Ieremie vij.Sta in porta.Exemplum secundi.Exodi xx.Memento ut diem sabbati sanctifices. Exemplum tertij.ps̄. cxxxij. Memento domine dauid.Exemplum quarti. Deutero.iiij. Interroga de diebus antiquis.Exemplū quinti. Threnorum.iij.Recordare paupertatis meę. Coniugatur autem sic.

Generis fœminini. Generis masculini.

facite facite fac facite fac fac

פְּעוֹלְנָה aut פְּעַלְנָה פַּעֲלִי׃ פַּעֲלוּ פְּעוֹל aut פְּעַל

Verbum Gerundiuum quo fit Infinitiuus

Multiplex est eius uarietas.aut enī ultima holem & prima camez uel seua.aut prima seua & ultima patha uel camez. Gerundiū est si quādo ei prępónitur una de literis. בְּכְלֵם

a faciendo ad faciendum iuxta faciendum in faciendo

Vt מִפְּעַל לִפְעַל כִּפְעוֹל בִּפְעוֹל

Quę quidē literę singulę singulis istis termīationibus prępōi possunt Gerundia uero sunt quando absoluūtur ab eisdem. ut Threnorū. iij. Memoria memor ero. uerius sic. Recordando recordaberis. Quia uero gerundia dicuntur participialia uerba, iccirco sępe exponuntur participialiter ut ps̄.cxviij.Castigans caistgauit me dōnus.quod uerti potuit castigando.Et pro infinitiuis sępe capiuuī ut Michee.vi.Facere iudicium et ambulare cum deo tuo.Sed frequētius ad usum infinitiui prępónitur ei lamed supra notatum in Bachlem quamuis alię quoq; literę etiā infinitiuū notent atq; supinū.ut Eccle.i.Non saturatur oculus uisu nec auris auditu impletur idest non saturatur oculus uidere nec auris audire.Et de eadem dictione ambulare quam supra sine lamed allegaui. ponitur exemplum in eodem capitulo . Ecclesiastis.i. per lamed sic ad locū unde exeunt flumīa reuertūī ut iterꝫ fluant.recti us.reuertunī fluēdo. Et ita hebraica locutio ꝓmiscue utitur gerūdijs. participialibus.infinitiuis atq; supinis. Venio nūc ad passiuū in q̄ cōsy

derãdum tibi est uerbum neutrum siue absolutum passiuam de se cõ iugationem non formare. precipue in hac coniugatione uerborum leuium. Terminatur autem uel in patha uel in camez uel in holem. & regulatur secundum formam actiuam unde deriuatur. & si non sit in termino seruat patha in fine. Et si uerbum incipiat ab una de uocalibus אחהע tunc preposita litera nun dilatat os et per segol notatur vel quandoq; per patha. eoquod primitiua uocalis corripitur. et uel per seua uel per hateph subsignatur. q; si eadem uocalis omnino obmutescat. tũc potest prime syllabe nun inueniri per holem punctatũ. Multa autem occurrunt que tibi uidebuntur anomala. sed ea non regulantur secundum hanc coniugationem que dicitur leuis. sed secundum daggessatas uel alias cõiugationes ordinant̃. Cũ uero ad huc sis paruulus disce ut paruulus. In reliquis eiusdẽ inflexiõibus ut in futuro imperatiuo et in gerundiis. quando he uel aleph repellunt nun passiue significationis, daggessatur prima ut ostendatur defectus literæ nun. Hactenus de generali forma coniugandi quoad ferre potes diximus. nũc specialiter ad singulas quasq; cõiugatões ordine pergemus.

פָּקַד Verbum perfectum. tertie persone. numeri singularis. generis masculini. preteriti tẽporis. indicatiui modi. significationis actiuæ. transitiuum primum. coniugationis prime. quod coniugabitur sic.

uisitauimus uisitastis uisitauerũt uisitaui uisitasti uisitauit

פָּקַד פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פָּקְדוּ פְּקַדְתֶּם פָּקַדְנוּ

uisitastis uisitasti uisitauit mulier

פָּקְדָה פָּקַדְתְּ פְּקַדְתֶּן

uisitant uisitat mulier uisitant uisitat

PRAESENTIS TEMPORIS פּוֹקֵד פּוֹקְדִים פּוֹקְדָה פּוֹקְדוֹת

Regulatur autem hec forma uerborum secundum nomina quæ mouentur de genere in genus. & ergo pluralis numerus masculini generis in statu regiminis deponit mem. similiter singulare fœmininum mutat he in thau. ut פּוֹקֶדֶת Inuenit̃ et quãdoq; ultima per hirik. Nec id omittẽdũ est, q̃d v̾ba ĩcipientia ab una harũ lr̃arũ אחהע solent sepe primã p holem et secundã p patha enũciare. Similiter. Itẽ.

fientes uiſitatę fiens uiſitata fientes uiſitati fiens uiſitatus

פָּקוּד פְּקוּדִים פְּקוּדָה פְּקוּדוֹת

Sed qualiter in iſtis perſonę dinoſcuntur? Certe ex additione pronominum ego.tu.iſte.nos.uos.illi.quodlibet ſecundum genus ſuum.

INDICATIVVS FVTVRI TEMPORIS אֵיתָן

viſitabitis uiſitabũt uiſitabimus uiſitabis uiſitabit uiſitabo

אֶפְקוֹד יִפְקוֹד תִּפְקוֹד נִפְקוֹד יִפְקְדוּ תִּפְקְדוּ

mulieres uiſitabũt.uiſitabitis. uiſitabis mulier uiſitabit mulier

תִּפְקוֹד תִּפְקְדִי תִּפְקוֹדְנָה

uiſitate uiſita mulier uiſitate uiſita

IMPERATIVVS פְּקוֹד פִּקְדוּ פִּקְדִי פְּקוֹדְנָה

Terminatur autem ultima quandoq; in patha.& cata paragogen additur etiam he.tunc prima ſonat camez uel ſegol et ultima camez.& ſi prima ſic ſeruaret ſeua tamen media recipiet camez. quod ſi ei uerbo cuius eſt uox ultima patha,ſubiungat̃ pariter he.tũc prima pronũciat̃ per hirik. De ſecunda aũt perſona plurali maſculini generis hoc ſcias uelim,q; ſi media fuerit una de אחהע tũc prima profert̃ per patha et media per hateph.De plurali autẽ fœminino.quod he finale qñq; deponit̃ et aliqñ mutat holē ĩ patha qñ ſinglãre maſculinũ hēt patha.

uiſitare uiſitare uiſitare

INFINITIVVS פָּקוֹד פְּקֹד פְּקֹד

a uiſitando ad uiſitãdũ iuxta uiſitãdũ in uiſitando

Gerũdiuũ בִּפְקוֹד כִּפְקוֹד לִפְקוֹד מִפְּקֹד בַּבְּלָם

נִפְקַד Verbum perfectum tertię perſonę numeri ſingularis generis maſculini.pręteriti tẽporis.indicatiui modi. ſignificationis paſſiuę. coniugationis primę.quod coniugatur ſic.

eſtis ul'fuiſtis uiſitati ſũt ſũ ul'fui uiſitatus es ul'. viſitatus ẽ ul'fuit

נִפְקַד נִפְקַדְתָּ נִפְקַדְתִּי נִפְקְדוּ נִפְקַדְתֶּם

eſtis ul'fuiſtis es ul'fuiſti uiſitata ẽ ul'fuit ſumus ul'fuius

נִפְקַדְנוּ נִפְקְדָה נִפְקַדְתְּ נִפְקַדְתֶּן

Tertia perſona pluralis numeri tenet quandoq; camez in penultima ut ps.xxxvij. In eternum conſeruabuntur. Similiter tertia etiã perſona ſingularis numeri fœminini generis inuenitur habere camez in penultima et accentum in eadem. ut ps.xxxiiij. Vnũ ex his non conteretur.

ſunt uiſitatę eſt uiſitata ſunt uiſitati eſt uiſitatus

PRESENVIS TEMPORIS נִפְקָד נִפְקָדִים נִפְקֶדֶת נִפְקָדוֹת

Scribiturq; ſingularis numerus maſculini generis ĩ ultima per camez niſi fuerit in ſtatu regiminis. Et ſingularis numeri fœminini generis ultima & penultima per camez quando litera he loco thau finit dictionem. Et tunc accentus cadit in ultimã. ut ps.li. Spiritus cõtribulatus.

FVTVRVM INDICATIVI

viſitabimur viſitaberis viſitabitur viſitabor

נִפָּקֵד יִפָּקֵד תִּפָּקֵד אֶפָּקֵד

uiſitaberis uiſitabit mulier uiſitabimini uiſitabũt

תִּפָּקְדִי תִּפָּקֵד תִּפָּקְדוּ יִפָּקְדוּ

viſitabimini uiſitabũt

תִּפָּקַדְנָה

Nota quando in fine additur he tunc ultima et penultima proferunt per camez אֶפָּקְדָה יִפָּקְדָה Item ſecunda et tertia pluralis numeri maſculini generis in termino ſeu paſek mutant ſeua in zere. et in fine recipiunt quãdoq; nun literam. coniugatur etiam ſępe per zere in primis quibuſq; ſyllabis. maxime autem quando litera capitalis eſt una de אחהע

viſitatę ſitis viſitata ſis viſitati ſitis viſitatus ſis

Imperatiuus הִפָּקֵד הִפָּקְדוּ הִפָּקְדִי הִפָּקַדְנָה

Perſonę hę daggeſſantur propter defectum literę nun. ſignificationẽ paſſiuam denotantis. & pluralis maſculinus ſi ponitur in termino ipſius athnah uel paſek ſeruat zere. ut Ieremię nono. vnuſquiſque ſe a proximo ſuo cuſtodiat. ſecundum hebraicam ueritatẽ ſic. vnuſquiſq; a proximo ſuo cuſtodiamini. & ſequitur. Et in omni fratre ſuo non habeat fiduciam. hebraice ſic. Et in omni fratre ne confidatis. & ita ſunt ambo ſecundę perſonę.

Infinitiuus הִפָּקֵד visitari & quandoq; deponitur he. quando prępo ſitum beth expellit he. quandoq; ponitur aleph loco he.

SCVNDA CONIVGATIO

פִּקֵּד Verbum graue tertię perſonę numeri ſingularis generis maſculini. temporis pręteriti. indicatiui modi. ſignificationis actiuę. tranſitiuum ſecundum. coniugationis daggeſſatę. quod coniugabitur ſic.

פִּקֵּד פִּקַּדְתָּ פִּקַּדְתִּי פִּקְּדוּ פִּקַּדְתֶּם פִּקַּדְנוּ
פִּקְּדָה פִּקַּדְתְּ פִּקַּדְתֶּן

Tertia ſingularis maſculini recipit terminationes zere et patha. & prima per hirik enunciatur. et ſemper media litera daggeſſatur niſi fuerit uocalis uel res litera. nam illa non daggeſſabitur. ſed ſcribetur prima per zere et ſecunda per camez. ſępe autem utrumq; per zere. atq; eſt quando prima per zere punctatur et ſecunda per patha. exempla omnium uidebis legendo ſtudioſe bibliam hebraicam.

Prę̄ſētis tēporis מְפַקֵּד מְפַקְּדִים מְפַקֶּדֶת מְפַקְּדוֹת

Non daggeſſāt אחהע quantūuis uerba ſint iſtius formę. Item fœmininū ſingulare recipit etiā he finale cum camez pro thau. et tunc ſegol mutat̄ in ſeua antecedens. quāq; idem in termino mutet̄ in zere.

Adiectiuū uerbū ſic enī poſthac breuitatis cauſa הַפָּעוּל noīabo.

מְפוּקָּד מְפוּקָּדִים מְפוּקֶּדֶת מְפוּקָּדוֹת

Et cū אחהע kibuz mutat̄ in holem. raro ī ſurek. ut מְבוֹרָךְ ſingulare fœmininum recipit etiam he finale loco thau. et mutantur ambo zere in duo camez.

Futurū indicatiui אֲפַקֵּד יְפַקֵּד תְּפַקֵּד נְפַקֵּד יְפַקְּדוּ
תְּפַקְּדוּ תְּפַקֵּד תְּפַקְּדִי תְּפַקֵּדְנָה

Et cum אחהע mutatur patha in camez. pręter pauca.

Imperatiuus פַּקֵּד פַּקְּדוּ פַּקְּדִי פַּקֵּדְנָה

Infinitiuus פַּקֵּד pronunciatur quandoq; ultima per holem.

פֻּקַּד Verbum paſſiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur, quod coniugatur ſic.

פקד פקדת פקדתי פקדו פקדתם פקדנו
פקדה פקדת פקדתן

Prȩsens adiectiuum פקד פקדים פקדה פקדות et scri-bitur semper media substantialis litera per camez prȩter admodum pauca. sequitur איתן

Futurum indicatiui אפקד יפקד תפקד נפקד
יפקדו תפקדו תפקד תפקדי תפקדנה

Cum literis אחהער inuenitur kibuz mutatum in holem uel surek. & secunda masculini pluralis quandoq; pronunciatur loco kibuz camez. imperatiuum non habet. Infinitiuus פקוד uel פקד

TERTIA CONIVGATIO

הפקיד verbum graue tertiȩ personȩ numeri singularis generis masculini. tẽporis prȩteriti. indicatiui modi. significationis actiuȩ. transitiuum tertium. coniugationis tertiȩ. quod coniugabitur sic.

הפקיד הפקדת הפקדתי הפקידו הפקדתם
הפקדנו הפקידה הפקדת הפקדתן

Ideo dicitur graue. quia addit aliquid extraneum supra inflexionem. scilicet he in prima et iod in ultima. sic et adhuc in sequentibus quoq; mem. & diligenter hoc discas uelim. quando post he sequit̃ litera uocalis tantum. ut sunt אחהע tunc in hac coniugatione he notat̃ per segol. ut האריך Prȩsentis temporis מפקיד מפקידים מפקידה מפקידות Et sequente post mem אחהער illa notatur per per hateph patha מאריך

Adiectiuum uerbum מופקד מופקדים מופקדה מופקדות Et cum literis אחהער prima camez. secunda hateph camez מאחז:

Futurum indicatiui אפקיד יפקיד תפקיד נפקיד

יפקידו תפקידו תפקיד תפקידי תפקדנה

Et cum literis אחהער sic אאריך & si ultima substantialis fuerit gutturalis,pronunciabitur ultima per patha אשמיע Alias sępe reperitur prolatio zere in ultima.secundum rabi Moysen filium Ioseph kimhi in introductorio

Imperatiuus הפקיד הפקידו הפקידי הפקדנה

Enunciatur etiam masculinum singulare et per zere et per patha.et in distinctione loco patha camez.

Infinitiuus הפקיד et cata ꝓthesin בבלם iod cū hirik ī ultima.

In hac coniugatione notabis et obliuioni non trades huius uerbi tres esse conditiones.potest enim quādoq; inueniri neutrale intransitiuū ac absolutum.ut quando nullum babet uerbum leue primę coniugationis.ut החריש tacuit .iiij. Regum.xviij. Tacuit itaq; populus Potest et inueniri transitiuum in secundum,ut quando habet uerbum primitiuum leue quod est neutrale uel absolutum. ut הקים erexit scilicet aliquid.uenit enim a prima coniugatione uerbi absoluti קם quod significat surgere.Potest ultimo esse transitiuum in tertium. ut quando deriuatur a uerbo leui quod ipsum met sit transitiuū in secundum.ut הזכיר meminisse fecit,Exodi.xx.In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicā tibi. quod non est secundum linguę hebraicę proprietatem translatum.esset enim cōtra id quod Christus noster in euāgelio locutus est Matthęi.vij.cum ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine &c̄.sed sic debet interpretari.In omni loco quo faciam meminisse nominis mei ueniam ad te. & hic est tractus patris de quo dicit.Nisi pater meus traxerit eum. ponitur enim in textu אזכיר .i. faciā meminisse. uel faciā recordari.

הפקד Verbum passiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur coniugatur sic.

הפקד הפקדת הפקדתי הפקדו הפקדתם

הפקדנו הפקדה הפקדת הפקדתן

Prȩsentis tēporis הפקד הפקדים הפקדה הפקדות

Futurum indicatiui אופקד יופקד תופקד נופקד

יופקדו תופקדו תופקד תופקדי תופקדנה

Si prima litera ſubſtātialis fuerit gutturalis notatur aleph per camez uel holem. et ſubſtantialis litera per hatefcamez. Imperatiuus deeſt in omnibus huius formȩ uerbis. Infinitiuus הפקד uel per zere. ut

החתל Et ſecundum rabi Moyſen kimhi in introductorio

הופקד

QVARTA CONIVGATIO

התפקד Verbum graue. tertiȩ perſonȩ. numeri ſingularis. generis maſculini. temporis prȩteriti. indicatiui modi. ſignificationis cōmunis. reflexiuum actionis et coniugationis quartȩ. quod coniugabit̃ ſic.

התפקד התפקדת התפקדתי התפקדו

התפקדתם התפקדנו התפקדה התפקדת

התפקדתן

Actio ſiue paſſio huius uerbi non eſt ab alio ſed a ſemetipſo. quare differt a ſuperioribus coniugationibus. Cum enim cætera uerba aut ſunt abſoluta aut tranſitiua. hoc inuenitur eſſe retranſitiuum tãquam inter actiuum et paſſiuum quodammodo medium. Quando enim dicit dominus ad Iacob Gen̄. xxviij. Terram in qua dormis tibi dabo et ſemini tuo. et benedicentur in te et in in ſemine tuo cunctȩ tribus terrȩ. Dat intelligere q̃d a deo benedicēte benedicent̃. qa illic paſſiuū

eſt et pręſupponit actiuum ſuum. et nihil ad hunc locum. Quando autem loquitur ad Ishac Geneſis. xxvi. Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terrę. Hoc innuit quod reflectēt ſuper ſe benedictionē. Tunc enim hoc uerbum benedicētur eſt iſtius coniugationis et ſignificat quod dominus benedicit actiue et ſemen Ishac benedicetur paſſiue. Sed omnes gentes conuertent eam benedictionem quę actiue & paſſiue facta eſt ſuper ſe. Vt autem intelligas quomō ſignificatō huius uerbi a ſe incipiat et retranſeat in ſe. Vide Deuterono. xxix. Benedicat ſibi in corde ſuo dicens pax erit mihi. ubi paulo ſuperius iam citatū uerbū ponitur. et cognoſces quod pro cōmoditate orationis nunc actiue nunc paſſiue exponitur. Accipit autem hoc uerbum omnia accidentia pręcedentiū uerborum et daggeſſatur ſicut ſecunda coniugatio et augmentum patitur non ſolum in he, ſicuti tertia verū etiam in thau q̊d ſibi eſt proprium ultima ſyllaba quamdoq; enūctiatur per zere ſecundum Rabi Moyſen Zeiag in libro intellectus boni Quādoq; etiā per ſęgol ſecundum rabi Moyſen kimhi in ſuo introductorio. Media ſyllaba ſeu media litera ſubſtantialis ſi fuerit אהחער tunc prima litera ſubſtātialis recipit camez ut התברך fallit hoc aliqn̄ in he et heth dum patiuntur patha ante ſe. Item manet he ante thau. in pręterito indicatiui et inimperatiuo. ſed in pręſenti et futuro deficit he et remanet thau. eo quod pręſens ſuperaddit ſibi mem et futurum ſuperaddit ſibi איתן Et ſcripſit literatiſſimus rabi Dauid kimhi in arte grammatica titulo de ordine octauo. id quod tu maxime omniū (ſi me amas) perpetuę commendabis memorię. quod in hac coniugatione thau ſemper pręcedat literam primam ſubſtantialem. exceptis זס שצ quę tranſuertunt et ſe promouent ante thau. ut cum regulariter dicendum eſſet התשמר יתשמר quia tamen ſchin ſubſtantialis litera eſt una de iam dictis, iccirco pręponēdum eſt ſchin et poſtponendum thau cata hyſteron proteron figuram ſiue per metatheſin. ideſt tranſpoſitionem literarum. Micheę ſexto. Et cuſtodi pręcepta Amri. quod in tertia perſona ſic ponitur וישתמר ſic Eccleſiaſtis. xij. Et impinguabitur locuſta. ideſt onus ſuſcipiet. quod

ſcribitur ſic ויסתבל cuius primitiuum eſt סבל baiulauit. ſic de zade Geneſis..xliiij. Quid iuſte poterimus obtendere. ubi ponitur נצטדק cuius primitiuum eſt צדק Ponitur aūt hic teth pro thau propter faciliorem modum loquendi. ſicut etiam in lingua chaldaica .quę plurimum hebraicę conſonat daleth loco thau poſt zain in ea forma ſolet poni. Ab huiuſmodi tranſpoſitione literarum excipitur unū in Ieremia uerbum והתשוטטנה ne multa teth coinciderent ad euitandum cacophaton. nunc ad pręſens tempus tranſeamus.

Pręſentis temporis מתפקד מתפקדים מתפקדה

uel

או מתפקדת מתפקדות

איתן Futurū indicatiui

אתפקד יתפקד תתפקד נתפקד יתפקדו

תתפקדו תתפקד תתפקדי תתפקדנה

Impatiuus התפקד התפקדו התפקדי התפקדנה

Ecce in hoc nō uides differentiā a p̄terito niſi in ſignificatōne modi. et inuenit̄ ultima per patha cū lr̄is gutturalibus. Infinitiuus התפקד uel etiā ultima per zere. Sequit̄ forma prolationis paſſiuę.

הותפקד הותפקדת הותפקדתי הותפקדו

הותפקדתם הותפקדנו הותפקדה

הותפקדת הותפקדתן Pręſens מותפקד

מותפקדים מותפקדה מותפקדות

Futurum indicatiui אותפקד יותפקד תותפקד

נותפקד יותפקדו תותפקדו תותפקד

תותפקדי תותפקדנה

Imperatiuo caret. Infinitiuus הותפקד

Quadrata

De uerbo cui aſcribitur vau in principio ſcias quod illud fit propter coniugacionem perfectorum quę geminant literas, uel eorum quæ mediam ſubſtantialem abſorbent. Et propter quatuor literas dicitur coniugatio quadrata. Cuius inter uerba perfecta hoc tibi dabimus exemplum. ſiue ultima per zere ſeu patha.

Preteritum indicatiui. שופט שופטת שופטתי

שופטת שופטה שופטנו שופטתם שופטו
שופטתן

Pręſens משופט משופטים משופטה
משופטות

Adiectiuum uerbum משופט משופטים משופטה

משופטות Futurum אשופט ישופט תשופט

תשופטי תשופט תשופטו ישופטו נשופט

תשופטנה Imperatiuus שופט שופטו שופטי

שופטנה Infinitiuus שופט

Finis uerborum grauium. Sequuntur defectiua.

Quemadmodum perfectorum cõiugationes Dionyſi frater intelligeres quantum ad rudes et uix dum initiatos pertinet a me ſatis explicatum arbitror tractatu ſuperiore. Sequitur ut defectiuorũ quoqꝫ genera perſequar quę a perfectis ducunt originem. Scripſi autem in verborum capite quod quędam deficerent literis, quędam uocibus. Adhuc tibi addo et illud, quod quędam deficiunt in primis. quędam in mediis. et quędam in ultimis. Quę igitur in primis deficiunt literis ſunt uerba quorum primitiua uel a nun uel a lamed incipiunt. Nun ut נגש Lamed ut לקח Experiamur quomodo nun uel lamed deficit in primis. Verbũ leue pręteritum נגש נגשת Pręſens נוגש Futurũ abſorbet nun literã אגש יגש Et qñqꝫ ultima

per holem et uertitur communiter ſeua in camez in termino ſcilicet paſek. Deberet autem regulariter dici אֶנְגַּשׁ ſed quia deficit nun, ideo additur literę ſequenti ſcilicet gimel punctus dagges ad denotandum illum defectum. Imperatiuus נְגַשׁ ſed defectiue גַּשׁ גְּשִׁי Et quandoq; per zere. et additur aliquando in fine he tunc enũciatur per camez. Paſſiuum pręteritum נִגַּשׁ נִגַּשְׁתָּ vide quomodo vnum nun repellit alterum. ſicut enim dico נִפְקַד in paſſiuo, ita deberem dicere נִנְגַּשׁ ergo cum unum nun deficit, ponit̃ dagges ad denotandum defectum. & ſic in omnibus ſequentibus. ne ſit multis verbis opus. Pręſens נִגָּשׁ Futurum אֶנָּגֵשׁ יִנָּגֵשׁ Ecce alterum nun repellit alterum. Imperatiuus הִנָּגֵשׁ הִנָּגְשִׁי Infinitiuus הִנָּגֵשׁ Forma הִפְקִיד quod regulariter proferretur הִנְגִּישׁ dicitur defectiue הִגִּישׁ הִגַּשְׁתָּ Pręſens מַגִּישׁ Adiectiuũ uerbum מֻגָּשׁ Futurum אַגִּישׁ יַגִּישׁ Imperatiuus הַגֵּשׁ uel הַגִּישׁ הַגִּישִׁי Infinitiuus הַגִּישׁ Deponentale pręteritum הֻגַּשׁ הֻגַּשְׁתָּ Futurum אֻגַּשׁ Infinitiuus הֻגַּשׁ Et ſicut de nun ita de lamed.

Quando iod uel aleph deficit in primis.

יָדַע Primę coniugationis coniugatur יָדַעְתִּי יָדַעְתָּ Pręſens יוֹדֵעַ יוֹדְעִים יוֹדַעַת יוֹדְעוֹת vel pro fœminino ſingłari יוֹדַעַת et ſi non ſint אחהע tunc tam ultima quam penultima proferuntur per ſegol. Adiectiuũ uerbum יָדוּעַ Futurũ defectiue יֵדַע אֵדַע et quandoq; per hirik. Imperatiuus יְדַע et defectiue דְּעִי דְּעוּ Infinitiuus דַּעַת Memento dagges notare defectum.

& post hac recorderis uelim. Nunc passiue נוֹרַע נוֹרַעְתָּ et sic vau est substantialis litera et ponitur loco iod primitiui.nam facilis est literarum אהוי cõmutatio.Pręsens נוֹרָע נוֹרָעִים Futurum ecce. אִוָּרַע יִוָּרַע תִּוָּרַע Et aliud futurum אוֹרַע יוֹרַע tetrasyllabum.Imperatiuus הִוָּרַע הִוָּרְעִי Infinitiuus הִוָּרַע Tertię coniugationis pręteritum הוֹרִיעַ הוֹרַעְתָּ Pręsens מוֹרִיעַ Adiectiuum מוֹרָע Futurum אוֹרִיעַ תּוֹרִיעַ Imperatiuus הוֹרַע הוֹרִיעִי Infinitiuus הוֹרִיעַ Deponentale tertię coniugationis הוּרַע הוּרַעְתָּ Sic est illud Genesis tricesimonono.Igitur Ioseph ductus est in ægyptum.idest.& Ioseph factus est descendere in ægyptum.Et sępe mutatur hic surek in holem. Futurum אוֹרַע יוֹרַע תּוֹרַע & pariter holem quandoq;. Infinitiuus הוֹרַע Quartę coniugationis quędam mutant iod in vau quędam uero non mutant.Mutat autem hoc prete ritum indicatiui הִתְוַדַּע הִתְוַדַּעְתָּ Pręsens מִתְוַדַּע

Futurum אֶתְוַדַּע יִתְוַדַּע

Imperatiuus הִתְוַדַּע הִתְוַדְּעִי

Quando vau uel iod deficit in mediis.

בֵּן Audiuisti supra in conuigatione quadrata,quod epenthesis vau habeat locum quando geminantur literę uel quando absorbentur, ita hic cũ dico בֵּנֵן intercidit litera vau בּוֹנֵן Cumq; abijcitur ultimum nun,manet בּוֹן Deficiente autem vau ut hic,restat בָּן daggessatum cum camez loco holem.Ergo quia vau deficit in mediis, locus est huic titulo/Coniugatur autem sic.

בן בנת בנת בנתי בנו בנתם בננו בנה בנת בנתן

Prȩſens בן Adiectiuum בון Futurum אבון יבון

Et nota. quandoq; nun geminatur. quod ſi haud geminetur, ſolet in in ſimplo poni dagges tam in prima plurali prȩteriti tēporis, quā in ſecūda et tertia pluralis fœmini generis futuri tēporis. et in impatiuo.

Imperatiuus בון בונו בוני בוננה Infinitiuus בון

Paſſiuum primȩ coniugationis in prȩterito נבון נבונות

Prȩſens נבון In reliquis mutatur camez in ſeua. ponit̃ ſȩpe ſurek loco holem. Futurū אבון יבון Et in אחהע pro ſȩgol zere ſine dagges. Imperatiuus הבון Similiter Infinitiuus הבון

Tertiȩ coniugationis prȩteritum הבין הבינות Vltima quandoq; per zere uel patha. Prȩſens מבין Adiectiuum מובן

Et ſi deſit vau ponitur eius loco in prima camez.

Futurum אבין & in ſecunda atq; tertia fœminini pluralis תבנה uel תבננה Imperatiuus הבין Infinitiuus ſimiliter. Paſſiuȩ uocis הובן Prȩſens הובן Futurum יובן אובן Infinitiuus הובן Nunc quadrata coniugatio habet locum. & in ea eſt vau media litera ſubſtātialium. et ultima diplicatur accidentaliter. Prȩteritum בונן בוננת

Prȩſens מבונן & poſtea zere in ſeua.

Adiectiuum מבונן מבוננים

Futurum indicatiui אבונן יבונן

Imperatiuus בונן בונני

Infinitiuus בונן

Quartę coniugationis pręteritum הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנַנְתָּ

Pręsens מִתְבּוֹנֵן מִתְבּוֹנְנִים Futurum אֶתְבּוֹנֵן

cętera per hirik. Imperatiuus הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנְנִי

Infinitiuus הִתְבּוֹנֵן

Vbicumqꝫ autem geminatur nun sequente he finali, sibi potest unū nun tolli et alterum per dagges signari. inuenitur et hęc cōiugatio & prior quadrata in patha desinere. ut חוֹלַל חוֹלַלְתָּ

Quando aleph deficit in fine.

כָּלָא מָלָא מָצָא נָשָׂא פָּלָא קָרָא

Dico autem deficere uocalem non solum quando non scribitur, sed etiam si scripta non pronunciatur. quod hebręi quiescere uocant, nos obmutescere. Pręteritum קָרָא קָרָאתָ קָרָאתִי קָרְאוּ

קְרָאתֶם קָרָאנוּ קָרְאָה קָרָאת קְרָאתֶן

Pręsens קוֹרֵא קוֹרְאִים קוֹרֵאָה קוֹרְאוֹת

Et quandoqꝫ in masculino plurali abijcitur aleph et dicitur קוֹרִים

Adiectiuum קָרוּא קְרוּאִים קְרוּאָה קְרוּאוֹת

Futurum אֶקְרָא יִקְרָא תִּקְרֶאנָה

Imperatiuus קְרָא קִרְאוּ קִרְאִי קְרֶאנָה

Et quādoqꝫ in fœminino plurali deficit he finale. et tamē nun tametsi terminalis, nihilominus punctat̄ eo in loco per camez. Ruth .i. vocate me Mara. et sic scribit̄ res lr̄a per zere. Rabi Moyses kimhi ī suo introductorio scribit allegatū locū per defectū aleph. sed frater suus rabi Dauid in libro de arte grāmatica scribit per aleph. et dicit ipsum obmutescere. Infinitiuus קְרוֹא ¦ Passiui p̄teritū נִקְרָא נִקְרֵאתָ

cuius prīa et secūda psōna pluralis masculini et scd'a pluralis fœmīni seruāt camez. Pręsens נִקְרָא נִקְרָאִים ¦ Futurum אֶקָּרֵא

יִקָּרֵא תִּקָּרֶא | Imperatiuus הִקָּרְאוּ הִקָּרֵא penultima
fœminini pluralis p̄ ſegol. ſed in futuro p̄ zere. Infinitiuus הִקָּרֵא

Quando he deficit in fine.

Preteritū actiuū גָּלָה גָּלִיתָ גָּלִיתִי גָּלוּ | Preſens גּוֹלֶה
גּוֹלִי גּוֹלִים גּוֹלִיָּה גּוֹלִיּוֹת | Adiectiuū uerbum גָּלוּיִם
Futurum indicatiui &c̄ אֶגְלֶה יִגְלֶה תִּגְלֶה Et per defectū
he finalis dicitur per hirik אֶגֶל יִגֶל תִּגֶל ul' per zere ſic אֵגֶל
יֵגֶל ut Deutero. ix. Cumq; de mōte ardente deſcenderem. quod
hebraice ſic legit'. Et reſpexi et deſcendi de mōte et mōs ardebat igne.
& ſi ſcribat' per ſegol dicit rabi Moyſes kīhi q̄d ſit de tertia cōiugatōe.
Imperatiuus גְּלֵה גְּלוּ גְּלִי גְּלֶינָה | Infinitiuus גָּלוֹת uel
גְּלֹת ſic legitur עֲשׂוֹת הֱיוֹת קְנֹה
Preteritum paſſiuum נִגְלָה נִגְלֵיתָ נִגְלֵיתִי & prima ſecū-
daq; perſona utri'uſq; generis numeri pluralis cum ſecunda ſingulari
fœminini generis recipiūt hirik pro zere. preſens נִגְלֶה נִגְלִים
Futurum אֶגָּלֶה יִגָּלֶה Et defectiue אֶגָּל יִגָּל תִּגָּל Et in
אחהער pria p̄ zere אֵרָאֶה | Imperatiuus הִגָּלֵה הִגָּלוּ
Infinitiuus הִגָּלוֹת uel הִגָּלֵה | Secundę coniugationis pre-
teritum גִּלָּה גִּלִּיתָ גִּלִּיתִי גִּלִּיתָה | Preſens מְגַלֶּה
מְגַלִּים | Adiectiuum מְגֻלֶּה מְגֻלִּים | Futurum אֲגַלֶּה
יְגַלֶּה תְּגַלֶּה נְגַלֶּה | Et etiam deficit he ut ſupra.

Imperatiuus גַּלֵּה גַּלּוּ גַּלִּי גַּלֶּינָה: Infinitiuus גַּלּוֹת

Preteritum passiue uocis גֻּלָּה גֻּלֵּיתָ גֻּלֵּיתִי גֻּלּוּ גֻּלֵּיתֶם

גֻּלֵּינוּ גֻּלְּתָה גֻּלֵּית גֻּלֵּיתֶן Futurum אֲגֻלֶּה תְּגֻלֶּה

Infinitiuus גֻּלּוֹת uel גּוּלּוֹת:

Tertię coniugationis preteritũ הִגְלָה הִגְלֵיתָ Sicut supra mu
tatis mutandis. et recipit prima uel hirek uel sęgol. aut plane patha.
Pręsens מַגְלֶה: Adiectiuũ מוּגְלֶה: Futurũ אַגְלֶה יַגְלֶה
Imperatiuus הַגְלֵה: Infinitiuus הַגְלֵה uel הַגְלוֹת: Passiue
uocis preteritũ הָגְלָה הָגְלֵיתָ הָגְלֵיתֶם Et in צֵרֵי mutatur
seua in camez. Futurũ אָגְלֶה יָגְלֶה Infinitiuus הוּגְלֶה vel
הָגְלֶה Quartę cõiugationis preteritũ הִתְגַּלָּה הִתְגַּלֵּיתָ
הִתְגַּלֵּיתֶם vel ultima per zere. Pręsens מִתְגַּלֶּה Futurum
אֶתְגַּלֶּה יִתְגַּלֶּה Imperatiuus הִתְגַּלֵּה et per defectum he
הִתְגַּל Infinitiuus הִתְגַּלֵּה uel הִתְגַּלּוֹת

Quando principium deficit et finis obmutescit.

Primę coniugationis preteritum נָטָה נָטִיתָ נָטִיתִי secũda
persona utriusq; nũeri mutat camez in seua. sic etiã coniugat̃ נָשָׂא
נָשָׂאתָ Pręsens נוֹטֶה Adiectiuũ נָטוּי Futurum אֶטֶּה
יִטֶּה תִּטֶּה Imperatiuus נְטֵה Infinitiuus נְטוֹת uel נָטֹה
Preteritum passiuum נִטָּה נִטֵּיתָ נִטֵּיתִי
Iterum prima et secunda pluralis masculini et secunda fœminini utri-
usq; numeri per hirik in penultima seu ultima ut supra et sic deinceps.

Pręsens נטה: Futurū אנטה ינטה et defectiue אנט ינט:
Imperatiuus הנטה: Infinitiuus הנטה uel הנטות
Tertię cōiugatiōis pręteritū הטה הטית הטיתי הטינו
Pręsens מטה מטים: Adiectiuum מטה מטים
uel מוטה מוטים: Futurum אטה יטה תטה: & in deficiēdo he finale אט יט תט נט: Imperatiuus הטה הטו
Infinitiuus הטות uel הטה: Passiuę uocis pręteritum הטה הטית הטיתם: Futurum אטה יטה תטה:
Infinitiuus הטות: Et nota ab aleph inchoantia.ut אבה: Futurum eius אובה יובה תובה et in defectu אוב יוב תוב נוב

Quando extrema obmutescunt.uidelicet cum incipit iod et terminat aleph.

Secundę coniugationis pręteritum ירא יראת יראתם
Adiectiuum loco pręsentis temporis ירא יראים: Futurum אירא יירא תירא נירא ייראו Imperatiuus ירא יראו uel יראו: Infinitiuus ירוא Et transfert camez in hirek per בכלם scilicet בירוא כירוא: Passiuū pręteritū נורא נוראת: Pręsens נורא נוראים: Futurum אורא יורא תורא נורא יוראו תוראו תוראי.
Et nunquam ab hoc futuro facimus defectum aleph.
Imperatiuus הורא הוראו: Infinitiuus הורא

Cum incipit iod et terminat he.

Pręteritum ירה ירית secūda pluralis utriusq; nūeri mutat camez seua. Pręsens יורה יורים: Adiectiuum ירוי ירוים

Futurum אירה יירה תירה & per defectum he איר ייר תיר Imperatiuus ירה ירו: Infinitiuus ירות Passiuum pręteritum נורה נורית נוריתי נורו: Pręsens נורה נורים Futurum אורה יורה & per defectum he אור יור תור Imperatiuus הורה הורו Infinitiuus הורה uel הורות:

Tertię coniugationis pręteritum הורה הורית הוריתם

Pręsens מורה מורים. Adiectiuum מורה מורים

Futurum אורה יורה תורה & per defectum he finalis sic אור יור תור נור Imperatiuus הורה הורו

& per per defectum he finalis הור Infinitiuus הורות
Passiuę uocis pręteritum הורה הורית הורינו

Futurum אורה יורה

Infinitiuus הורה

Quando extrema deficiunt.

Primę coniugationis pręteritum נתן נתת נתתי נתנו

Sic per defectum legitur תתה .ij.Regum.xxij. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Pręsens נותן נותנים נותנת

Adiectiuum נתון Futurum אתן יתן תתן

Imperatiuus תן quod reperitur quandoque per segol.Gen.xiiij. Da mihi animas. תנה uel תני תננה תנו

Passiui pręteritum נתן נתת נתתי: Pręsens נתן

Futurum אֶנָּתֵן יִנָּתֵן תִּנָּתֵן Imperatiuus הִנָּתֵן הִנָּתְנִי Infinitiuus הִנָּתֵן uel הִנָּתֵן

Quando duplicata deficiunt.

Duplicata dicuntur quorum una ſubſtantialis bis ponitur, ſemel in vltima et ſemel in penultima.ut בֹּז גֹּז שָׁלַל דָּלַל חָנַן Quę quandoque leguntur perfecta. ut Eccleſiaſtis primo. In circuitu pergit ſpiritus. quandoqꝫ defectiua. ut ſecundo Regũ decimoquarto. Et reuertatur in domum ſuam. Hanc autem tibi do regulam. quod ea verba quorum medię ſubſtantiales obmuteſcunt pręterita ſua notant per camez. et ea quorum deficiunt duplicatę notantur per patha. ut

Primę coniugationis pręteritum תַּם תַּמּוֹתָ תַּמּוֹתִי תַּמּוּ Pręſens תָּם תַּמִּים Singulare maſculinum habet camez ad differentiam pręteriti. Adiectiuo caret ſecundum rabi Moyſen zeiag in libro intellectus boni. quia deriuat̃ a uerbis abſolutis ſiue neutralibus. ſed ſecundum rabi Moyſen kimhi in introductorio formatur תּוֹם תּוֹמִים Futurum אָתוֹם יָתוֹם יָתוּמּוּ תְּתֻמֶּנָה Imperatiuus תּוֹם תֹּמּוּ תֻּמֶּנָה Infinitiuus תּוֹם Paſſiuum pręteritum נָתַם נְתַמּוֹתָ נָתַמּוּ נְתַמּוֹנוּ נְתַמּוֹת Reperit̃ et prima per camez et ſecunda per zere. ſic etiã prima per hirik et ſecunda per patha. et prima per camez et ſecunda per holem. Pręſens נָתַם נְתַמִּים uel ultima per zere. Futurum אֶתֹּם יִתֹּם תִּתֹּם יִתַּמּוּ Imperatiuus הִתֹּם הִתַּמּוּ הִתַּמִּי הִתַּמֶּינָה Infinitiuus הִתּוֹם Tertiæ coniugationis pręteritum הֵתַם הֲתִמּוֹתָ הֲתִמּוֹתִי הֵתַמּוּ הֲתִמּוֹתֶם הֲתִמּוֹנוּ הֵתַמָּה הֲתִמּוֹת הֲתִמּוֹתֶן Reperitur et tertia perſona ſingularis in prima ſyllaba per zere. Pręſens מֵתַם מְתַמִּים Quãdoqꝫ prima per hirik.

Adiectiuum מְתַם מְתַמִּים: Futurum אֲתַם יְתַם
תְּתַם תְּתַמֶּנָה Imperatiuus הֲתַם הֲתַמֶּן Et uide quod
ſecunda pluralis fœminini imperatiui regulatur ſecundum tertiam atqȝ ſecundam pluralem fœminini generis futuri temporis indicatiui ſeu econuerſo. Infinitiuus הֲתֵם הָתַם הֲתוֹם: Paſſiuę uocis
preteritum הִתַּם הִתַּמּוֹת הִתַּמּוֹנוּ: Futurum אֻתַּם
יֻתַּם תֻּתַּם: vel ſecundum rabi Moſe kimhi אוּתַּם יוּתַּם
תּוּתַּמֶּינָה

Verbum graue plurium literarum.

Sunt uerba quę non ſolum tribus conſtant literis ut perfecta. nec geminatis ut proxime ſuperiora, ſed quatuor. ut

כִּרְבֵּל כִּרְסֵם רִטְפֵּשׁ פַּרְשֵׁז אֻמְלַל
תִּחְרָה שִׁפְרָה טִחֲוָה בִּלְבֵּל כִּרְכֵּר סִכְסֵךְ
קִרְקֵר שִׁגְשֵׁג תִּעְתַּע טֵאטֵא שִׁעֲשַׁע:

Sunt etiam alia quę quinqȝ literis conſtant. ut

לַחְרְחַר חֲפַרְפֵּר חֲמַרְמַר סְחַרְחַר

Alia quę ſex. ut הִתְמַהְמַהּ: Capiamus ex his unum exemplū.

Secundę coniugatiōis preteritum שִׁעֲשַׁע שִׁעֲשַׁעְתָּ

שִׁעֲשַׁעְתִּי שִׁעַשְׁעוּ שִׁעֲשַׁעְתֶּם שִׁעֲשַׁעְנוּ
שִׁעַשְׁעָה שִׁעֲשַׁעְתְּ שִׁעֲשַׁעְתֶּן

Pręſens מְשַׁעֲשֵׁעַ מְשַׁעַשְׁעִים &c.

Adiectiuum uerbum מְשׁוּעֲשָׁע מְשׁוּעֲשָׁעִים &c.

Futurum אֲשַׁעֲשֵׁעַ יְשַׁעֲשֵׁעַ יְשַׁעַשְׁעוּ תְּשַׁעַשְׁעִי
תְּשַׁעֲשַׁעְנָה

Imperatiuus שַׁעְשַׁע שַׁעְשְׁעִי שַׁעְשְׁעוּ שַׁעְשַׁעְנָה

Infinitiuus שַׁעְשַׁע

De constructione uerborum.

Constructiones nominum quantũ hoc tẽpore nouitijs sat est cum de pronomine sermo esset aperuimus. nunc quemadmodũ appendices uerborũ cognoscas et breuiter et clare demonstrabimus. vtq; uariationes earum facile sentias, exercitatõnem uniuersam ad omnium uerborum generalem formam quę est פעל referemus.

פָּעַל habet undecim uariationes.

fecit uos fecit eos fecit me fecit te fecit eum fecit eũ

פְּעָלוֹ פְּעָלָהוּ פְּעָלְךָ פְּעָלַנִי פְּעָלָם פְּעָלְכֶם

fecit uos fecit eas fecit te fœmĩa fecit eam fecit nos

פְּעָלַנוּ פְּעָלָהּ פְּעָלֵךְ פְּעָלָן פְּעָלְכֶן

פָּעַלְתָּ habet septem uariationes.

nos eos me eum eũ fecisti

פְּעַלְתּוֹ פְּעַלְתָּהוּ פְּעַלְתַּנִי פְּעַלְתָּם פְּעַלְתָּנוּ

eas ipsam

פְּעַלְתָּהּ פְּעַלְתָּן

פָּעַלְתִּי habet octo uariationes.

me te eum eum feci

פְּעַלְתִּיו פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּיךָ פְּעַלְתִּינִי

uos eas eam uos

פְּעַלְתִּיכֶם פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן

פָּעֲלוּ habet.x.uariationes.

me te eũ fecerũt

פְּעָלוּהוּ פְּעָלוּךָ פְּעָלוּנִי

te eam nos uos eos

פְּעָלוּם פְּעָלוּכֶם פְּעָלוּנוּ פְּעָלוּהָ פְּעָלוּךְ

uos eas

פְּעָלוּן פְּעָלוּכֶן — פְּעַלְתֶּם habet sex uariationes.

nos eos me eum fecistis

פְּעַלְתּוּהוּ פְּעַלְתּוּנִי פְּעַלְתּוּם פְּעַלְתּוּנוּ

eas eam

פְּעַלְתּוּהָ פְּעַלְתּוּן — פְּעַלְנוּ habet.viij.uariationes.

eam uos eos te eũ fecimus

פְּעַלְנוּהוּ פְּעַלְנוּךָ פְּעַלְנוּם פְּעַלְנוּכֶם פְּעַלְנוּהָ

uos eas te

פְּעַלְנוּךְ פְּעַלְנוּהֶן פְּעַלְנוּכֶן׃ פְּעָלַת habet.xij.uariationes.

me te eum fœmina fecit eũ

פְּעָלַתּוּ פְּעָלַתְהוּ פְּעָלַתְךָ פְּעָלַתְנִי

eam eam nos uos eos

פְּעָלַתַּם פְּעָלַתְכֶם פְּעָלַתְנוּ פְּעָלַתָּה פְּעָלַתָּהּ

uos eas te

פְּעָלַתֵךְ פְּעָלַתַן פְּעָלַתְכֶן — פְּעַלְתְּ hẽt.vij.uariatiões.

nos eos me fœmĩę fecistis eũ

פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּינִי פְּעַלְתִּים פְּעַלְתִּינוּ

uos eas eam

פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן

פְּעַלְתֶּן sicut פְּעַלְתֶּם׃

Hactenus characteres maiuſculos imitatus a minimis ſemper ad maiora te duxi, ſed quoniam non ſolum quadratas et illas magnas literarum figuras uſurpare te decet, verumetiam minutulam illam et currentem ut aiunt ņoculam cognoſcere, operęprecium erit ut quan do eandem rem ſępius repetere audis & ſermo ipſe Iudaicus iam tibi in auribus reſonare conſueſcit eiuſcemodi cętera deinceps quotidia-

nis literulis tibi pingam ut et illo ſcribendi modo nõ careas. Oportet igitur omnium primum alphabeti uerſum proponere ſic.

th ſ r q z z p p a ſ n n m m l ch c i t h z v h d g b a

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

Nunc conſtructionis uerborum exorſa pertexere ſtudebimus.

פועל vndecim habet uariationes.

פועלו פועלהו פועלך פועלי פועלם פועלכם

פועלינו פועלה פועלך פועלן פועלכן

פועלים habet decem uariationes.

פועליו פועליך פועלי פועליהם פועליכם

פועלינו פועליה פועליך פועליהן פועליכן

פועלת habet undecim uariationes.

פועלתו פועלתהו פועלתך פועלתי פועלתם

פועלתכם פועלתנו פועלתה פועלתך

פועלתן פועלתכן

אפעל xij. habet uariationes. ſex ad maſculos et ſex ad fœminas.

eos te eum eum eum faciã

אפעלהו אפעלנו אפעלו אפעלך אפעלם

te eam eam eam faciam uos

אפעלכם אפעלנה אפעלה אפעלה אפעלך

uos eas

אפעלן אפעלכן

Cętera tempora modos perſonaſq; cõmendo quotidianę ſtudiorum tuorum exercitatõni, ut habeas quo ſolitarius tecum uires ingenij tui ponderare queas. idq; perq; erit facile analogiam ſequendo.

Visa itaq; constructione affixorum tam in nominibus quam in uer-bis. oportebit te sępe et multum legere in biblia hebraica. ut inde alias quoq; constructiones quę uariæ sunt addiscas. Nunc enim generali-ter audiuisti quomodo cum nomē masculinum pluralis numeri regit post se casum abijcit mem. ut Ecclesi. xij. דִּבְרֵי חֲכָמִים Verba sapientum. similiter ibidem דִּבְרֵי אֱמֶת Verba ueritatis. & sic etiam cum duo uel tria nomina sese consequentia inter se regunt. ut Isaię. xix. Sapientes consiliarij Pharaonis. ubi ponitur חַכְמֵי יֹעֲצֵי פַרְעֹה Ad hoc autem animus aduertendus est quod etiam in statu absoluto deponitur quādoq; mem et manet hirek uox ipsa. ut psalmo. cxliiij. ubi nos legimus. qui subdit populum meum sub me. quod legi deberet. Qui subdit populos sub me. & hoc Hierony. in suo psalterio sequitur. Ponitur enim עַמִּי pro עַמִּים sic Isaiæ xxxviij. Quasi tabernaculum pastorum. licet quidam dicant loco iod he positum. ut sit. quasi tabernaculum pastoris. Solet etiam quandoq; mem finale deponi et remanet iod quę subiūcto patha pūcto in morē diphthongi cum litera pręcedente profertur. & tunc ai tantum ualet quantum im. Ieremię uicesimosecundo. Qui aperit sibi fenestras. ubi ponitur חַלּוֹנַי pro חַלּוֹנִים Aliquando iod ante mem finale deficit scribendo, et nihilominus pronunciat̃ hirik. Geñ. i. תַּנִּנִם Cete. sic scribimus גֹּיִם לְוִיִּם Gentes. leuitę. Reperitur quādoq; litera nun supplere uicē mem finalis et loco eius poni. Ezechielis. iiij. Sume tibi frumentum et hordeū חִטִּין triticum pro חִטִּים &c̃.

Deinde neq; hoc in superioribus neglexi quod nomen fœmininū in he desinens regendo post se, mutat he in thau et camez in patha. ut Ezechielis. xxxiij. צִדְקַת הַצַּדִּיק Iusticia iusti. Nosti pręterea in quibus adiectiuum et substantiuū conuenire debeant, quanq; figu rate sępius aliter eueniat. ut Homerus gręce τεκνον φιλε idest natū dile cte vult dicere fili dilecte. sic. iij. Regum. xix. Et spiritus grandis et for tis. subuertens montes. hebraice sic וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק

מפרק idest & uentus magnus et fortis diuidens.ubi uentus est ge neris fœminini similiter adiectiuũ primum magnus. sed adiectiuum secũdum et participiũ sunt generis masculini.haud aliter in paritcipio Homerus ηλθε δεπι ψυχη θηβαιου τειρεσιαο σκηπτρον εχων .i. Accessit autẽ anima Thebani Tiresię sceptrum habens.ubi anima est generis fœmi nini et participiũ habens est generis masculini.et ita Virgilius in.viij. Pręneste sub ipsa.& Ieremię.viij. Quare auersus est populus iste.ubi populus est generis masculini,et auersus est generis fœminini. Hoc modo conceptionem masculini et fœminini intelligas.Geñ.i.Mascu lum et fœminam creauit eos.Deinde non ignoras suppositũ et apposi tum in quibus conuenire debeant.sed figurate contra euenit.ut Deu tero.xxxij.Hęccine reddis dño popule stulte. uera lectio hebraica sic sonat.Aut dño redditis hęc popule stulte.sic ps̃.lxij. Sperate in eo oĩs cõgregatio populi &c̃.et Virgilius in.i.æneidos.Pars in frusta secãt. sed hęc cõmunia sunt multis.hoc aũt huic linguę propriũ est ut in rela tiuis separatis ש et אשר primo ponat̃ antecedens,secundo rela tiuum separatum, tertio uerbum cum supposito uel ei ęquiualens,& quarto relatiuum cum articulo is ea id. secundum oportunitatem ca suum.Exempli causa.psalmo.cxlvi.psalmista uolens dicere.In filio ho minis in quo non est salus.ita dicit hebraice בבן אדם שאין לו תשועה quod sic sonat.In filio hominis quod non ei salus. sic Isaię.xxxvij.In uia qua uenit בדרך אשר באתה בה quod sic sonat.In uia quod uenit in ea.Alię constructiones per articu los et signa patent.ut cum uerbum post se regit casum additur articu lus.pręsertim cum dubitari posset quid agens et quid patiens. Nam si dico ferrum amat sulphur,ignoras quid quod amet.unde amphibolo gia hęc nascitur.Aio te ęacida Romanos uincere posse.sin autem dico quod sulphur amatur a ferro,iam articulus constructionem declara uit.nisi aperte natura demonstręt agens et patiens. ut Deuteronomij quarto. ויברא אלהים אדם vnde abundant articuli Gene sis primo.In principio creauit deus cęlũ et terram. Scitur enim absq; articulis quod deus est creator et cęlum creatura.Sane materia cõstru

ctionum uniuersa literatissimi Prisciani authoritate fulcitur, qui in libro.xvij. sic ait. Omnis constructio quam greci συνταξιν uocant ad intellectum sermonis est reddenda. nec aliter eam discernes nisi ex cōsequentia ordinationis, idest casus casibus et genera generibus et numeros numeris et personas personis et tempora temporibus cōgrue disponendo. hęc ille, cui rei cum plurimum adminiculetur tertia pars orationis. deinceps ad eandem studia nostra destinamus.

DE CONSIGNIFICATIVO

Consignificatiuum est pars orationis indeclinabilis certitudinem suę significationis a constructione nominis et uerbi accipiens. & duas habet species. Nam quoddam ęst substantiale quoddā accidentale. Sunt enim aliqua quę per se omnino nihil significant nisi uel nomini uel uerbo adhęreant. de quibus si memorię cūcta nostra impresseris, à nobis in primo libro eruditus es scilicet quasdam esse literas accidentales. & eas rabi Marinus inter Iudęos grāmaticus valde doctus his uerbis comprehendit שלומי אר תבנה Et peritissimus rabi Abrahā ezraides sic שית לר אב הומן Ex eisdem igitur accidentalibus quędam sunt consignificatiua uerborum & quędam consignificatiua nominum. Verborum consignificatiua uerbis adminiculantur quatuor modis, uidelicet bis in fine et bis in principio. Quę enim in extremis pręteritorū adhęrent hoc memoriali continentur מנת היו Quę uero extrema uerborum pręsentis et imperatiui sequuntur, isto uocabulo recordant יתהמן Quę autem principium obtinent in futuro appellamus איתן Sunt alia quę deseruiunt gerundiis in principio quę a quibusdam uocantur במלך nos consuetudinem imitantes communem בכלם nominamus. Multi addunt vau quod ipsum etiam gerūdiis ab initio ancilletur. quare suum memoriale proferunt בוכלם Earum literarum significationes uidisti tam in temporibus modisq; uerborū quā in gerundiuis. quę significant in. et. secūdum. ad. ab. Solent etiam vau

et iod tam prȩteritis quam futuris ſuccurrere. Taceo he thau et nun in principio et iod in medio uerborū quȩ coniugationes demonſtrāt. non autem ut partes ſed ut ſigna.ſicut in duabus coniugationibus ultimis et in paſſiuis cernere datum eſt.Conuertamur iam ad nomina.& ſicut uerba deriuantur a nomine uocanturq; uerba denominatiua.ut Priſcianus cȩſarienſis ſcribit in libro de duodecim carminibus uerſu primo.ita nomina deriuantur a uerbis uocanturq; nomina uerbalia.

Eorum autem principia ſunt האמנתי ut ſupra de nomine oſtendimus et ſimul addidimus eas quoq; literas quibus nomīa daggeſſantur והשכל בם quas ego ita ſoleo memoriȩ cauſa comprehendere.ſed rabi Dauid kimhi collegit ſic משה וכלב

In hac diſciplina optimum factu fuerit ne illud de he finali accidente prȩteream.nam cum dictionem aliquam localem ſequitur,tunc ſignificat diſpoſitionē aut motum ad locū. ſicut apud grȩcos terminatōes ζε et δε. ut αθηναζε ideſt ad athenas.et οικαδε ad domum.ſic חורבה ad Horeb.Exodi tertio. Venit ad montem dei ad horeb. eſt enim in eo nomine he accidentale.ut Deuteronomij primo. Profecti autem de horeb.ubi non aſpiratur in fine,ſed prima eius ſyllaba ſemper eſt aſpiranda quia heth eſt ſubſtantialis litera.& omnia quȩ ab heth incipiunt apud latinos ſunt aſpiranda et ſcribenda per h.ut docet ſanctus Hieronymus in libro hebraicarum quȩſtionum,cuius uerba ſunt hȩc. Frequenter ſeptuaginta interpretes non ualentes heth literam quæ duplicem aſpirationem ſonat in grȩcum ſermonem uertere,chi grȩcam literam addiderunt.ut nos docerent iſtiuſmodi uocabula aſpirare debere.hȩc ille.Redeo ad regulam de he locali.ut מצרימה: Geneſis triceſimonono.Ioſeph ductus eſt in ægyptum. ſic ארצה Geneſis duodecimo.In terram Chanaan.Quandoque tamen localibus neque he ſubiungitur neque prȩpoſitio additur.ſicut latine dicimus vado domum ideſt ad domum.ita Deuteronomij primo. Veni-

ce ad montem Amorrȩorum. ubi deficit ad in hebraico. Poſtremo tuum officium erit ut et alteram ſpeciem conſignificatiuorum diligenter percipias quȩ ſubſtantialium extat, et in duas partes diuiditur. Nã alia ſunt quȩ tametſi non declinentur tamen articulos patiuntur. alia uero per ſe ſtant et non patiuntur. de primis priore loco diſſeremus.

ob per propter in poſt cum apud ad

אֶל אֵצֶל אֵת אַחַר בְּ בַּעֲבוּר לְבַעֲבוּר

a.ab.abs.de.e.ex. ſecus prȩter corã ante ſecũdũ extra

חוּץ לְפִי לִפְנֵי לְבַד מִלְּבַד מִ מִן

trans circum contra aduerſum deſuper ſupra

מַעַל מִלְמַעְלָה נֶגֶד נֹכַח סָבִיב עֵבֶר

ſub intra prope pro. uſq; cum ſuper

עַל עִם עַד בְּעַד קָרוֹב תּוֹךְ תַּחַת

Quæ autem articulos non recipiunt tam ſimplicia quam compoſita hoc modo ſunt.

TEMPORIS

heri triduo nudius cras nunc tunc

אָז עַתָּה מָחָר אֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם אֶמֶשׁ

aliquando proxime mane ueſperi iam

כְּבָר עֶרֶב בֹּקֶר מִקָּרוֹב שׁוּם זְמַן

hic hinc ibi illic intra extra

LOCI חוּץ תּוֹךְ שָׁמָּה שָׁם מִשָּׁם כָּאן

ſuperne deſuper inferne undiq;

בְּכָלמָקוֹם מִתַּחַת מִמַּעַל מִלְמַעְלָה

quo uel qua unde

Interrogatiua loci לְאֵי לְאַן מֵאַיִן

nisi non ne non non nō nō minie
Negandi לַאו אֵין לֹא אַל בִּלְתִּי בְּלִי אֶפֶס זוּלָתִי

ita est sic
Affirmandi כֵּן הוּא כֵּן

ecce en
Demonstrandi הֵן הִנֵּה

quis dabit utinam
Optandi אַחֲלַי מִי יִתֵּן

quare adquid quo quādo q̃modo quid
Interrogandi מָה אֵיךְ מָתַי אָנָה וְלָמָּה לָמָּה

ut sicut sic uti
Similitudinis כֵּן כַּכָּה כְּ כַּ

Qualitatis generaliter omnia nomina adiectiua sine casu.ut

ęque uere male recte bene
טוֹב יָשָׁר רַע אֱמֶת נָכוֹן

parum multum minimū quantū
Quantitatis כַּמָּה זְעֵיר רַב מְעַט

ne forte forsitan fortassis
Dubitandi דִּלְמָא כִּי שֶׁמָּא פֶּן

Vocandi הוֹי heus uel o.

quid
Respondendi מָה

Congregandi יַחַד יַחְדָּו בְּאֶחָד

Iurandi חֵי נַפְשִׁי חֵי בֵּאלֹהִים בַּאדֹנָי בֶּאֱמֶת

quinpotius q̃
Eligendi מִ בִּי אִם

caue ne ne

Prohibendi אַל פֶּן הִשָּׁמֵר

Euentus מִקְרֶה פֶּגַע עֵת

pedetentim ſenſim paulatim

Remittendi מְעַט מִזְעַר מְעַט מְעַט

ualde et ualde nimis

Intendendi מְאֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר

magis

Comparandi יוֹתֵר

ue ue ue

Dolendi הוֹי אוֹי אֲבוֹי

euge

Gaudendi הֶאָח הֶאָח

vah

Execrandi בֹּה

hui

Illudendi הֶאָח

beate

Laudandi אַשְׁרֵי

et et q̄p

Copulandi כִּי וָ וְ

quia quoniā quia ſeu

Continuandi אִם לְפִי דְּהָא כִּי

cum ſi ut quatenus ſecundū q̊d q̊d

Coniungendi שֶׁ כְּשֶׁ בָּ בְּ בַּ כְּ

certe et quidem

Approbandi וְכֵן כֵּן

uel uel in principio dictionis.

Disiungendi אוֹ הֲ

tamen uerūtamen

Aduersandi אַךְ רַק אֲבָל

quamuis tamen

עִם כָּל זֶה אַף עַל פִּי

etsi etiamsi nisi

Abnegandi אִם וְאִם וְאִם

Rationalis לָכֵן אִם כֵּן

anne

Interrogandi אִם לֹא

num nūquid utrum

הַאִם הֲלֹא הֲ

saltem

Diminuendi לְפָחוֹת

Plura si uoles de nostro dictionario uenaberis.nā breuis esse laboro. Quanquam ne hoc quidem omiserim quod mihi de vau prępositiua particula humanissimus pręceptor meus ille Iacobus iehiel loans doctor excellens(misericordia dei ueniat super eum)apud Cecios discenti monstrauit, Cum enim vau per seua notatum pręponitur uerbo præteriti temporis quod transfert accentum suum in ultimam,tunc idem uerbum mutatur in tempus futurum.ut דִּבַּרְתִּי locutus sum.verbum est prętertiti temporis,et habet accentum in penultima. iuxta regulam tertiam supra de prima coniugatione. si ergo pręposuero ei vau cum seua puncto.et proferam accentum in ultima, profecto non iam pręteriti temporis erit sed futuri.ut וְדִבַּרְתִּי idest et loquar. Sin autem manserit accentus in penultima,tunc uerbum etiam

remanebit in ſuo ſtatu temporis pręteriti. Similiter quando pręponitr vau cum patha uerbo futuri temporis, tunc futurum conuertit in pręteritum. ut יְדַבֵּר loquetur. uerbum eſt futuri temporis. ſicut ſupra in ſecunda coniugatione. cui ſi pręponatur vau cum patha, interpretabitur. locutus eſt. Numeri primo. Locutuſq; eſt dominus. Sin autem vau punctabitur non per patha ſed per ſeua uel per uniuocũ ſequẽtis uocalis ſonum, tunc manebit in ſuo ſtatu temporis futuri. ut וִידַבֵּר ideſt & loquetur.

f Inem docendi faciam. tu uero diſcendi nunquam. ſi modo ſapis. cum enim nulla ſit poſſeſſio doctrina honeſtior, tum ea uideri debet honeſtiſſima quę circa res ſummas et admirabiles uerſatur. ut ſunt hęc rudimenta quę tibi et per te omnibus arcanæ philoſophię cupidis puerili licèt artificio prębebunt iter ad perſcrutationem profundiſſimarum ſcientiarum. cui grauiſſimus aſtipulatur teſtis ille imperij Romani nobilis et generoſus comes Ioannes picus mirandulanus philoſophus in ſuis concluſionibus cum ait. Qui ordinem hebraicę lingue profunde et radicaliter tenuerit atque illum pro porcionabiliter in ſcientiis ſeruare nouerit, cuiuſcũq; ſcibilis perfecte inueniendi normam et regulam habebit. Et ſanctus uir Hieronymus ad Paulam Vrbicam de alphabetho hebręorũ, quid hoc inquit ſacratius ſacramento? quid hac ſacramenti uoluptate iucundius? qui cibi. quę mella ſunt dulciora? quam dei ſcire prudentiam et in abdita eius intrare. Vnde rabi Moyſes filius Neheman Gerundenſis in exordio commentariorum Geneſeos. longo ſermone probare conatur Salomonem regem omnes ſapientiæ ſuę influxus de pentateuchi literis hauſiſſe. Quo tandem motus ego Dionyſi amatiſſime poſtquam ad percipiendam gręcorum linguam annis ſuperioribus te puerum adiuncto pędagogo Florentiam tunc optimarum literarũ altricem non ſine meo magno impendio trãs alpes e Sueuia miſi, quatenus bienniũ penes egregia ſanctitate uirum illum Georgium Veſpuciũ aſſiduus menſę ſuę ac hoſpitij ſocius, Angelũ politianũ. Marſiliũ ficinũ. et Demetriũ chalcondylen. cęteroſq; phĩſſimos hoĩes q̃tidie audires, nolui etiam huic decori tuo deeſſe quin hebraica nunc ſacerdos addiſceres.

prę ſertim cum noſtrates Iudęi uel inuidia uel impericia ducti chriſtianum neminem in eorum lingua erudire uelint.idqꝫ recuſant cuiuſdā rabi Ami authoritate qui in Thalmud במסכת חגיגה ita dixit.

אין מוסרים דברי תורה לגוי שנ׳ מגיד דבריו
ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי

verbum e uerbo ſic.Non explananantur uerba legis cuiquam gentili eo quod ſcriptum eſt.Qui adnunciat uerba ſua Iacob.pręcepta ſua et iudicia ſua Iſrael.non fecit ſimiliter omni genti.Nobis autem in ſtatu gracię aliter mandatur Matthęi decimo. Quod in aurem auditis prędicate ſuper tecta quod et ego facio.Teqꝫ imitari iubebo.& pro hoc ergo memento mei deus et parce mihi ſecundum multitudinem miſerationum tuarum.amen.

Exegi monumentum ęre
perennius Nonis
Martijs Anno.
M.D.VI.

Georgius Symler Thomę Anshelmo bene agere cum literis.

Scis amatiss. Thoma, quid nobis prouincię patronus, non tam noster quam literatorum omnium Ioannes Reuchlin. cuius ego nomen honoris absq; dignatōne recordari nequeo, discedens delegauerit, super opere in lucem prodigēdo. quod ipse rudimentorꝝ linguę sanctę inscribens, innumera ex cohorte hagiographorum carptim et cęsim non etiam stricturas negligēs euigilauit. Cōmolientibus itaq; nobis quātum utriusq; conatū artifici potuit opera fabrefieri, cum testatiss. author Phorcen reuisens, in manus hilariter (uti solet) ingenti cum illecebra suas recepisset uigilias, uelut paruulo auctus filiolo salutariter est exosculatus. quod non filo et forma originali deuiū opus sedentariis noctibus elucubraueramus. Cumq; alio nos munere sollicitos esse uoluisset. in mentem mihi uenerat neniarum, quibus adiutum ornatumq; iri patronoꝝ monumenta per sodales ac sequestres ex eadē porticu assidue conspicamur. Verum ille noster uelut fomiti ad extrudendam mercem hisce incantationibus et nugatorijs penitus incitabulis bellū se indixisse iam diu aiebat, nihil prorsus operę ratus et precij, cum silentio tanq; inepta huius tam uarij laboris glosiaria, negligēda exibilādaq; censuit oīno. illud ex re cōpendio probabilius arbitratus. propter librariorū quorundam temeritatē in iuratiss. q̊sq; authores ꝑditissime libidinantē. q̄ spe lucri ab archetypis diuersiss. tumultuanť opera. ne sycophātę illi, chartarię simię operi nr̄o supparasitātes idētidem molirenť. iussit in calcē libri suppingi ex munificētia imperatorię maiestatis quibus donatus est arma sublustria, qua in re certiores reddanť amœnitatis hebraicę studiosi, a codicibus uti abstineant, qui non illis muniti fuerint insigniis, perinde ac spuriis atq; ex mera danistarū libidine opera furtiua et subsecundiaria perditiss. quoq; literarū iactura abortatis. Vale.

PHORCE IN AEDIB. THO. ANSHELMI SEXTO KAL. APRILES. ANNO. M D. VI.

IO. REVCHLIN PHORCENS. DOCTOR IVRIS. COMES PALATINVS LATERANVS. SICAMBRORVM LEGISTACITVS ET SVEVIAE TRIVMVIR. FRIDERICO .III. IMP. RO. INSIGNIS.

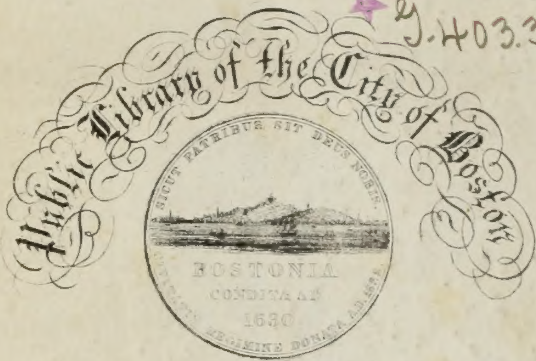

For transcript of title page
see Geiger's Reuchlin Leben u. Werke
[2844.69], pp. 110)

FINIS LIBRI

CANON

Non est liber legendus hic ceu cęteri
Faciem sinistrâ dextera dorsum tene
Et de sinistra paginas ad dexteram
Quascumque uerte. quę latina uideris
Legito latine hebręa si sint insita
A dextera legenda sunt sinistrorsum.

PROPERTY OF THE
5431.1
G.403.30
Public Library of the City of Boston
SICUT PATRIBUS SIT DEUS NOBIS
BOSTONIA
CONDITA AD
1630
From the Bigelow Fund.
Added Mar. 28, 1865. No. 67816

